

**CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.**

EDITIO EMENDATIORE ET COPIOSIOR,

CONSILIO

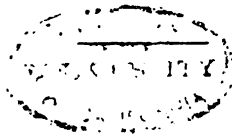
B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUTORITATE

**ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE**

CONTINUATA.

CODINUS CUROPALATES.

**BONNAE
IMPENSIS ED. WEBBERI
MDGCCXXXIX.**

CODINI CUROPALATAE

DE OFFICIALIBUS PALATII CPOLITANI

ET DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE LIBER.

EX RECOGNITIONE

IMMANUELIS BEKKERI.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXIX.

EMINENTISSIMO S. R. E. PRINCIPI
MICHAELI MAZARINO,
AQUENSIUM ARCHIEPISCOPO.

Quanto magis aemula Graecarum Gallia literarum, Eminentissime Cardinalis, primæva non inferior pietate, imperii dignitate nunc potior, tanto sibi Graecia pristinae eruditionis religionis maiestatis memor quaerit ardentius Galliae praesidium; et quo vehementius Galli proceres sapientiae Athenacum ambiunt, eo maiori gestit ubertate gaudiorum Codinus *σοφωτάτων* nomen adeptus suum hoc de Officiis ecclesiasticis et palatinis opus a Gallis aeterna consecratione dedicari. extra patriam, licet non ignotus, errare videretur, ni patrios suos ecclesiasticos proceres in sacrarium Tuum reciperet, aulicos in palatium induceret, in quo avitae religioni, simul ac regiae maiestati sedem pararet. albicantis sub Tua purpura vestis candore perspecto, intimum animi Tui candorem coniécit nec impari eminentiae nobilitatem; patriarchamque suum cum ecclesiae magnae optimatibus modo, cum nec luget nec ieiunat illa, candido colore fulgentem, modo, si luctum vel ieiunium indixerit, purpureo coruscum, in sacris Tuis aedibus Te colere; imperatorem vero curiali suo comitatu stipatum, aureum quamvis et purpureum undequaque, si maiestatem nullo maerore obnubilatam proferat, candidis contra vestibus amictum, si luctum testetur, Te venerari et in musei Tui secretiore penetrali Tuis pedibus advolvi exoptat, et nunc amisso imperio, ad felicitatis reparandae omen, priusquam iterato se proferat, in Tuo nomine apparere postulat. id sane Codini opus est, quod non crediderit merito quispiam tot dicandum hominibus quot Officia percensuit,

sed ei soli vovendum quem plurima respiciunt Officia, et cuius in fronte praefixum nomen pars libri sit potissima. sic est profecto, Cardinalis Eminentissime: per Te Codinus mirum in modum augetur, nempe qui non Officia solum enumerat magnae ecclesiae et aulae Cöpolitanae, sed etiam ampliores, quas in Te colligis, utriusque palatii Regii et Vaticani dignitates videtur expressius repraesentare. quapropter auctorem hunc Tuo nomine consignasse sincere et sine fuce profiteor praecipuam ex meis ad eum notis. ita non foret iste meus, nisi Tuus. utinam olim Codino datum Tuo frui conspectu: unus ei fuisses satis ad novam Officiorum bene longam seriem contextendam. quam laelentis in illum nunc commentationes ederem! quam ingens implerent volumen, ubi circa singula, quibus perfunctus es, munera, quanta Te gessisses in unoquoque prudentia integritate laude, curiosius annotassem! at quid vana mentis oblectatione deludor? quasi vero notis indigeat quod omnibus notum? neminem hoc fugere potuit. Te quotusquisque facile suspiciendum habuit, quem decora virtutum ante purpuram ubique statuerunt Eminentissimum. Te talem purpurae fulgor invenit, non fecit. nihil ad veritatem addo: sic apud me supremum aeterni numinis in Te consilium, non desultoria cogitatione sed accurato mentis examine, soleo pensare. Te, fausto prorsus omine, decrevit adlectum in praedicatorum familiam, in qua meritorum suffragio vere fores purpurae candidatus. Te natum in salutem huius imperii voluit ad doctoratus gradum promoveri, quae laurea non obscurare lauros alias adumbraret; et quod antiquitas fabulosum cecinit, veritatis praenuntium ac praeconium posteritas comprobaret, Palladem e Iovis cerebro natam, laureatis armis instructam, Athenarum ac scientiarum omnium sibi comparasse praesidium, ac subinde ad oleam pacis argumentum Athenis plantandam atque pacem ipsam in orbem universum propagandam animum convertisse. quem caelum designabat proregem, Ordo provincialem renuntiavit: sacri palatii magistrum prius instituit pontifex quam regum supremus Gallici ministrum. virtuti proclive per descensum gradatim ascendere. quod deinde bonam contigit Aquensibus, ardebant toti Praedicatorum ordini in comitibus Genuensibus Galli et Itali, quorum iudicium vel ex eo sapiens comprobatum est, quod unum e multis Te Gallia censuerit universa dignum qui principem referres, cui nescit orbis aequalem. prudenter haud dubie tibi tum Roma purpuram obtulit, cum regem

esses exhibiturus; sed quam probe Te novit, tam verecunde in hoc ipso purpurae dono novum ac ampliorem fatetur accepisse splendorem. illum velut admirantis turbae unus (cuius enim animus tantus fulgor non alliceret aut exhilararet), deposito non amisso pudore, vicinior intueri sum ausus, quo meo labori et operi lucis plurimum affulgeat. levidense offero Tibi munus, sed affectu grande; meritis impar, verum in quo cunctis ceu congestis in acervum dignitatibus, quantum illa sibi iure deposcerent, bono in lumine pono. hoc igitur observantiae in Te meae monumentum velim excipias, et oculis quibus meum rapuisti pridem animum, benigne inspice. vale et vive ecclesiae ad utilitatem, Galliae ad omne genus felicitatis, Ordini nostro ad ornamentum, Tibi ad beatam gloriam. ita vovet summissi animi

Eminentiae Tuae

E conventu tuo Parisiensi

S. Mariae annunciatae.

deditissimus servus

F. IACOBUS GOAR ord. Praedic.

P. IACOBI GRETSERI

PROOEMIUM.

Ante viginti, et quod excurrit, annos libenter et diligenter legebam libellum Georgii Codini de *Officiis et Officialibus magnae ecclesiae et aulae Cpolitanae*. testimonio esse possunt notae ad secundum tomum de S. Cruce, et notae ad Codinum cum Ethicis Mureti publicatae, et Facula Codino accensa, evulgata cum eiusdem Mureti in Tacitum Commentariis, consultis et cum editione Iuniana collatis tribus calamo exaratis exemplaribus, duobus nimirum Boicae bibliothecae, tertio Lautherianae.

Saepe a me petierunt viri docti ut Codinum de integro interpretarer. paruissem iam dudum, si per alias occupationes, qua publicas in scholis qua privatas domi, licuisset. nunc cum perpetuus capitis totiusque corporis languor sat luculentum otium mihi pepererit, Codinum, ne plane otiosus essem, in manus sumpsi, verti, commentaria adieci, errores gravissimos Iunii detexi, utique id aut non facturus aut parce facturus, quamvis innumeros eius errores dissimulaverim, nisi Iunius homo arrogantissimi supercilii et catholicae fidei immanissimus hostis fuisset; qui cum a suis haberetur et venditaretur omniscius, perspicue ostendit edito Codino sibi hac opinione et fama fieri iniuriam, si tamen volenti fieri potest iniuria, quia Iunius hanc de se opinionem et famam volebat et fovebat, qui Curopalatum primo edidit anno redemptoris 1588 ex bibliotheca Iulii Pacii, suppresso suo nomine, vel potius in Iudaicum commutato: *Nadabus enim Agmonius* senatui Francofortensi Codinum dedicabat; et ne non satis dedicatus esset, eundem Pacius dedicavit Hippolyto a Collibus, suo in praetorio Heidelbergensi collegae. postea

nactus Iunius a Marquardo Frehero integriora exemplaria, adiectis priori editioni aliquot pagellis, quibus lacunas nonnullas explevit, nomen suum professus est, Codinumque Frehero inscripsit, ita ut Curopalata iam tribus patronis stipatus in publicum venerit. merito tamen culpandus est Iunius, quod novam editionem non adornavit et a se pleno sacco sparsos errores non correxit adiutus codicibus bibliothecae Palatinae et Raphaëlis Seileri exemplari, quod erat apographum optimi codicis Augustani: nam Codinum olim fuisse in bibliotheca inclytæ rei publicæ Augustanae testis est Wolfius præfatione ad Nicetam et ipse Seilerus, qui inde Graece descripsit et Latine vertit, tametsi versionem suam in vulgus exire nunquam permisit. dico olim fuisse: iam enim non est, sed amissus est, ut ante aliquot annos ex amplissimo domino Marco Welsero II viro Augustano intellexi: nescitur cuius negligentia vel fraude perierit. tot ergo subsidiis instructus Iunius, praesertim translatione Seileriana, debebat Codinum a capite ad calcem recognoscere, plurima et gravissima menda emendare, librumque ab erroribus liberum lectori proponere. verum nihil horum praestitit, nisi quod, ut antea dictum, pauculas pagellas primæ ac mendosissimæ suæ editioni assuit, mutato titulo, addito novo patrono appositoque suo nomine. quo ipso fucum lectoribus fecit, quasi novam editionem promeret, anno 1596, cum non fuerit nova sed prima, illa nimirum ipsa quæ anno 1588 prodierat.

De mea editione et commentariis non habeo quod dicam. æquos lectores laboris mei arbitros esse volo. æquos inquam: nam iniquos non moror. si quid mutatum sit, cuius ratio in commentariis non redditur, noveris id aut ex duobus Boicis et Lautheriano codicibus aut ex perspicua ratione petitum. vale feliciter, mi lector. Ingolstadii anno salutis 1620.

P. IACOBUS GOAR LECTORI.

Quod usu solet evenire illis qui inter expurganda dirutorum aedificiorum rudera veteres offendunt et effodiunt nummos, illud idem hactenus Codiniani operis interpretibus contigisse neminem, qui legerit, infitias iturum puto, illi siquidem ubi praeter omnem spem in aliquod numisma incidere, se locupletes existimant; unde facto impetu irruunt, et quasi foret reconditi thesauri argumentum, maiori conamine terram hinc inde eruunt, gaudent, mirantur, sperant, et quodnam sit metalli genus aut monetae species unusquisque, prout menti occurrit, interpretatur. me Hercule, si non felices omnino, si non divites illi, beata numismata quae in illorum devenere manus, quarum opera contractam amittunt rubiginem, et quicquid squalidum adhaeserat deponunt, ita ut si non pristinum valorem, restitutam saltem ex aliqua parte recipiant splendorem. fossores vero nec ditiores nec feliciores appello, si pretium nullum sit, si cuius principis inscriptionem numisma ferat aut imaginem repraesentet ignorent. exesos rubigine characteres perlustrant; ac nisi vaticinari noverint aut aliunde acceperint quid literae vel figurae significant, non explanabunt. verumtamen quod ad Codini opus attinet, etiamsi prae vetustate non sit rancidum, prae novitate tamen, quae maiorem lucem ut plurimum deberet promittere, invenitur obscurum. de nupera namque solum Graecia Codinus agit, non vocibus tantum novis, sed, quod mirum est, iam obsoletis. usus quippe, qui recentiores ritus mores officia vestes, integrum denique Graeciae statum invexit, Orientis everso imperio funditus interit; et sub ipsius Cpolis ruinis, quae ante ducentos tantum annos in ea vigeabant consuetudines, quia ferme novo et ignoto loquendi genere expressae, iacent misere consepultae. paucos ea de causa reperire est qui aspectu primo non demirentur, quamvis rari sint qui propius inspicientes literas auctoris ac eius scribendi characterem vel evolverint vel penetrarint. quam infeliciter Iunius in elucidanda verborum, quibus usus est Codinus, obscuritate de-

sudaverit, Meursii pluribus in locis demonstrat emendatio et instituta per Gretserum versio ac in amplis disertisque commentariis eiusdem Codini illustratio; sed cum ea qua Gretserus aetate vertebat, voces illae neotericae Graeciae nondum in Occiduas partes essent allatae, propterea venia dignus est vir sane de re literaria bene meritus, cuius scripta multam doctrinam continent, doctrina pietatem sapit et ad sanctitatem accedit pietas, si aliorum mentem secutus in eorum menda prolapsus impeerit. non enim ille solus est qui ad scopulos quos Meursii Glossarium ex potiori parte *δλοβάββαρον* exponit allidat: is enim cum germanam Graecarum ac vulgarium vocum mentem non sit assecutus, sequacibus foveam fecit, in quam ipse prior lapsus, nisi a recentioris Graecanicae linguae bene perito corrigatur illustretur ac infinitis propemodum, quae possunt addi, dictionibus augeatur, facilem adhuc secuturis praebit lapsus occasionem. fateor Gretserum eruta metalla examinasse, a plerisque situm et squalorem deterxisse, in exponendis emblematis Oedipi gessisse personam, et characterum, qui vix dignoscebantur, reconditam significationem investigasse: sed cum omnino sit impossibile vel nihil ignorare vel omnium votis satisfacere, complures et egregii quidem viri aliquid praeter eius laborem, quo labor ipsemet amplificatus excresceret, exspectabant. illa me desideria moverunt ut multa illustrarem, explanarem alia, de meo nonnulla conferrem: utinam homine Gallo monstrante viam, nemo in posterum etiam aliunde natus in Graecia peregrinus aberret. in alienam messem non adeo falcem quam uberiores segetes immitto. Gretsero sua sarta tecta reliqui, et velut data ex tripode responsa sum veneratus. superest ut quae mea sunt et iuris publici facienda paucis proponam, accuratam scilicet Codiniani textus cum alterutro vel simul cum duobus Regiae bibliothecae exemplaribus collationem. textum ipsum non ad abundantioris doctrinae ostentationem sed ad utilitatem respiciens emendavi: emendationem vel lectionum varietatem in marginem reieci. ubi cum utroque Regio minus convenire comperi, locos hoc indice *utr. Reg. *)* designavi: ubi vero unum illorum a textus lectione discrepat, primum numeralis character Arabicus 1 indigitat, ac 2 alterum **).

*) nunc AB.

**) nunc A et B.

et si quando defectu alicuius notae laboraveris, lector, ad praecedentem, quae vices eius supplebit, recurre.

Et ne quis putet me data opera Gretseri censorem agere, ipsum inter et me quemlibet statuamus arbitrum, qui de feliciori textus expositione, diiudicet. et quamvis in Gretseri favorem feratur sententia, non debui perceptum a me novum sensum praetermittere, quem qui Codinianum textum legerit emendatum, non longius requeret, cum oculis subsit in versionis margine.

Parum sane, licet nonnihil, splendoris Codino contulissem, si in solo textu vel eius versione restituenda tempus impendissem: debui, quod operae pretium erat et operis erit utilitas et oblectamentum, ut ignotos recentiorum Graecorum mores, ita Codinianaee dictionis abstrusos et reconditos sensus elucidare, catalogos de ecclesiae vel palatii Officialibus ex Regiae vel illustris Mazarinaee bibliothecae codicibus mss alios ac omnino diversos profarre, ritus istos velut regulas factis et exemplis confirmare, de meo referre pauca vel ferme nihil, a me relata cuncta vel Graecis scriptoribus vel iis qui viva voce docuerunt ascribere. quodsi mihi fidem non faciat quae fide laborare Graecia praesumitur, si meum testimonium in suspicionem veniat, qui fieri potest ut tam multi auctores in notis ad singula capita adiectis catervatim prolati fide vacent, aut quis eorum suffragia voluerit in dubium vocare?

Unum restat quod moneam, primum caput de Officialibus magnaee ecclesiae non mihi videri Codini. cuius sententiae rationem subiungo, nimirum catalogum in quo Officialium nomina recensentur, a reliquis Codini capitibus saepius in Regiis mss distinctum reperiri. et integrum opus absque catalogo in sua recto ordine capita videre est distributam; quod et ipsi quibus usus est Gretserus comprobant codices. cum tamen in Codinum scriptorem plerique referant, quin Codinum agnoscat presentem non invideo *). alios ipso ampliores inter notas adiungo. ipsas etiam notas utrisque ac toti Codini operi volui connexas, ut auctoris aridente textu eius expositio nullam tibi relinquat animo dubietatem. Codinum igitur plenius ac integre magis explanatum suspice, et integerrime vale.

*) cf. Gretser. commentar. 1 1 extr.

Ὁ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΗΣ.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΟΥ Ρ 1

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΩΝ

ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΤΗΣ
ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

SAPIENTISSIMI CUROPALATAE
DE OFFICIALIBUS
PALATII CONSTANTINOPOLITANI
ET DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,
ET PRIMUM DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,
IACOBO GRETSERO INTERPRETE.

INDEX CAPITUM HUIUS LIBRI.

Caput 1. catalogus officiorum et officialium magnae ecclesiae.
2. nomina officialium palatii. 3. de tegumentis capitis seu pileis et
indumentis officialium, ac primum de pileo despotae. 4. de gestami-
nibus magni domestici et reliquorum principum. 5. ministeria unius-
cuiusque officialium. 6. feriae quas in palatio ferari solent; et pri-
mum de festo natiuitatis domini. 7. de mensa imperatoris. 8. festum
epiphaniae. 9. festum adoracionis S. crucis. 10. festum palmarum.
11. de modo agendi si imperator versetur in luctu. 12. officium
magnae hebdomadae. 13. horas magnae parascenes et officium magni
sabbati. 14. matutinum magnae dominicae paschalis. 15. de aliis
diuersis festis, quibus imperator procedere solet, si Cpoli moretur.
16. de magni domestici, magni drungarii vigiliarum, praefecti exerci-
tus et magni adnuntiatae officiis in fossato. 17. de coronatione im-
peratoris. 18. de creatione despotae. 19. de creatione Sebastocrato-
ris et Caesaris. 20. de electione et inauguratione patriarchae.
21. de lugubribus imperatoris gestaminibus. 22. de futura sponsa et
imperatoris.

Κ ε φ ά λ α ι ο ν δ .

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια ἔχουσιν οὕτως.

P 2

Ἡ πρώτη πεντάς. ὁ μέγας οἰκονόμος, κρατῶν πάντα τὰ C
κτήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν. καὶ
4 εἰσοδιαζόμενον καὶ ἐξοδιαζόμενον L. (i. e. codex Leonis Allatii)

C a p u t 1.

Ecclesiastica officia sic habent.

Primus quinarinus, magnus oeconomus, qui sua in potestate omnes
ecclesiae facultates omnesque in illis redditus tenet, et tam patriarchae

οικονομει τῷ ἀρχιερεὶ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. ὁ μέγας σακελλάριος, κρατῶν τὰ ἀνδρῶν καὶ γυναικεῖα μοναστήρια, ἔχων ὄπουργον εἰς τοῦτο τὸν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων. ὁ μέγας σκευοφύλαξ, κρατῶν τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας. ὁ χαρτοφύλαξ, κρατῶν τὰ **D** ἐκκλησιαστικὰ χαρτῶα δικαιώματα, κριτῆς τῶν ὄλων ὑποθέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων τὰς γαμικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέσειν ἔκδικος ὡς δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χεῖρ. ὁ σακελλίου, κρατῶν τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας καὶ τὸ σακελίον. ὁ πρωτέδικος εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ κριτῆς τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. 10

Ὅττοι κάθηνται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως.

Ἡ δευτέρα πεντάς. ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἔξωκατα-
P 3 κολίων, καὶ εἰς τὰ πιττάκια. ὁ λογοθέτης εἰς τὸ λογογραφεῖν, καὶ εἰς τὰς δημοσιικὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν. ὁ κανστρίσιος εἰς τὸ κανστρίον καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα. ὁ ῥεφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα. ὁ ἵπομνηματογράφων εἰς τὸ γράφειν τὰ ἵπομνήματα.

16 καστρίσιος L, κανστρήσιος alii

quam ecclesiae hac in re dispensator est. magnus sacellarius habet sua in potestate virorum et mulierum monasteria, et ad hoc ministro seu adiutore utitur praefecto monasteriorum. magnus sceuophylax seu vasorum custos sua in potestate habet ecclesiae vasa seu suppellectilem. chartophylax tabulas habet chartaceas ad iura ecclesiastica pertinentes (hoc est, litteras quibus privilegia et alia iura ecclesiae continentur) et est iudex omnium causarum ecclesiasticarum, et controversiis matrimonialibus cognoscendis ad dirimendis praesidet. quin et in ceteris clericorum litibus iudex est, tanquam dextera patriarchae manus. praefectus sacelli sua in potestate habet catholicas ecclesias et sacellum. protecdici munus ad curam captivorum extenditur; et est simul iudex omnium querimoniarum, quae ad forum deferuntur.

Isti sedent in sacra concione cum patriarcha.

Secundus quinaris. protonotarius ostium est et aditus ad exocaelos, praestque pittaciis conficiendis. logotheta praest discutiendis et conscribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe quam qui ex ordine ecclesiastico principali. canstrisius canistro praefectus est, et patriarchae, dum vestibus sacris induitur, servit. referendarii munus est ut mittatur ad imperatorem et ad magnum principem. qui a commentariis est, scribendis commentariis sive memorialibus vacat.

Ἡ τρίτη πεντάς. ὁ ἱερομνήμων εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν τοῦ ἀρχιερέως, κρατῶν τὸν ἐνθρονιασμὸν καὶ τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας. ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, κρατῶν τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων ἀπέρχεται εἰς τὸν 5 βουσίλα ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων. ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων εἰς τὸ παύειν τὸν λαὸν ἐπὶ τὸ κρίνειν. ὁ ἐπὶ τῆς ἱερῆς καταστάσεως εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν ἐντὸς τοῦ βήματος.

Ἡ τετάρτη πεντάς. ὁ ὑπομιμησκόων εἰς τὸ ἐνθυμίζειν C τὸν ἀρχιερέα μυστικῶς. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου, ἐρμη- 10 νεύων αὐτό. ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου, ἐρμηνεύων αὐτόν. ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλτηρίου εἰς τὸ ἐρμηνεύειν αὐτό. ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ἐρμηνεύειν τὰς γραφάς.

Ἡ πέμπτη πεντάς. ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων, ἔχων μετὰ τοῦ μεγάλου σακελλαρίου τὴν τῶν μοναστηρίων ἐνοχίην. ὁ ἄρ- D 15 χων τῶν ἐκκλησιῶν, ἔχων τὴν ἐνοχίην τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ σακελλίου. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸ κρατεῖν τοῦτο εἰς τὰς λιτάς. ὁ ἄρχων τῶν φώτων, ἔχων τὴν ἐνοχίην τῶν νεοφωτίστων. ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμινσίων, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν ἀγλίαν μετέλθψιν.

20 Ἡ ἕκτη πεντάς. ὁ πρῶτος δοσιῦριος, κρατῶν τὰς θύρας εἰς τὰς χειροτονίας. ὁ δεῦτερος δοσιῦριος, κρατῶν τὸ P 4

3 κρημῶν P (i. e. editio Parisiensis), κρατῶν margo

Tertius quinaris. hieromnemonis munus est pone patriarcham preces inspicere; habetque sua in potestate entroniamsum et contacium seu librum ordinationis. qui a genibus est, sua in potestate habet supergenuale patriarchae. praefectus supplicum precibus, pro illis qui iniuria afficiuntur, ad imperatorem accedit. eius qui secreto praest munus est ut, dum iudicia habentur, populum in officio contineat. praefectus sacrae stationis (qui moderandis moribus praest) curat ut intra sacrum tribunal, seu intra altare, debitus et conveniens ordo observetur.

Quartus quinaris. monitor seu suggestor ad hoc constitutus est ut patriarchae tacite suggerat et in memoriam revocet. doctor evangelii, qui interpretatur illud. doctor apostoli, qui illius interpres est. doctor psalterii psalterio explanando destinatus. rhetoris munus est scripturas interpretari.

Quintus quinaris. praefectus monasteriis gerit cum magno sacellario monasteriorum curam. praefectus ecclesiis ecclesiarum curam gerit cum curatore sacelli. praefectus evangelio tenet illud ad processiones ac litanias. praefectus luminibus curam habet eorum qui nuper illuminati, hoc est baptizati, sunt. praefectus antimensis eos qui sanctam communionem percipere volunt introducit.

Sextus quinaris. primus ostiarius fores custodit, dum ordinationes peraguntur. secundus ostiarius tenet monampulun. proto-

μονοβάμβουλον. ὁ πρωτοπαπᾶς, ἕκδικος καὶ πρῶτος τοῦ βή-
ματος, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δευτερεύων
τῶν ἱερῶν, εἰσοδεύων τοὺς ἱερεῖς καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ
πρωτοπαπᾶ. ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων πρῶτος τῶν κοινῶν
διακόνων, καὶ εἰσοδεύων τοὺς διακόνους. 5

B Ἡ ἐβδόμη πεντάς. ὁ πρωτοψάλτης. οἱ δύο δομέστικοι,
τοῦ πρῶτου καὶ τοῦ δευτέρου χοροῦ. ὁ λαοσυνάκτης. ὁ
πριμμικήριος τῶν ταβουλαρίων. ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων.

Ἡ ὀγδόη πεντάς. ὁ πριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν. ὁ
C νομικός. ὁ πρωτοκανόναρχος. ὁ ἕξαρχος. ὁ ἐκκλη- 10
σιάρχης.

Ἡ ἐνάτη πεντάς. οἱ δομέστικοι τῶν θυρῶν. ὁ χαρ-
τουλάριος. ὁ δεποτάτος. ὁ ἐπὶ τῆς ποδείας.

Καὶ ταῦτα τὰ ὁφίλκια τὰ ἐκκλησιαστικά.

P 17

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν β .

15

Τὰ τῶν ὁφικιαλῶν τοῦ καλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνόματα.

Δεσπότης. σημεῖωσαι ὅτι οἱ τοῦ βασιλέως υἱοὶ οἱ δεσπότηαι
πρῶτισταναὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως, δεσπο-
τῶν καὶ αὐτῶν ὄντων.

1 μονέμκουλον P

8 νεταρίων AB

13 δεπουτάτος L

papas defensor et primus in loco altaris; secundas a patriarcha obti-
nens. secundus sacerdotum introducit (ad altare seu sacram men-
sam) sacerdotas, et secundas a protopapa tenet. secundarius ex
diaconis primus est inter communes diaconos, et introducit (ad altare)
diaconos.

Septimus quinarus. protopsakes. duo domestici, primi et se-
cundi chori. qui populum convocat. primicerius tabulario-
rum. praefectus contactiis.

Octavus quinarus. primicerius lectorum. nomicus. pro-
tocanonarcha. exarchus. ecclesiarcha.

Nonus quinarus. domesticus ostiorum. chartularius. depu-
tatus. praefectus pavimenti (caudatarus).

Et haec sunt officia ecclesiastica.

C a p u t 2.

Nomina officialium palatii Constantiniani.

Despota. observa hic filios imperatoris, si sint despota, praecede-
dere fratres et generos imperatoris, licet ipsi quoque sint despota.

σεβαστοκράτωρ. Ἰστέον ὅτι μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος ἄξίωμα οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐδόξεν μετὰ τὸν βασιλέα πρῶτον πάντων ἦν τὸ τοῦ Καίσαρος. οὗτος δὲ ἐπεὶ τὸν Μελισσηνὸν Νικηφόρον τὸ τοῦ Καίσαρος ἄξίωμα τετράμηνεν, ἦν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ πρῶτος κατὰ τὸν χρόνον, ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, ἐχρῆν δὲ τούτου μάλισι τιμηθῆναι ἄξιωματι, ἕτερον δὲ ἄξίωμα οὐκ ἦν, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, πλὴν τὸ τοῦ Καίσαρος, ἄνοματοποίησε δὲ νέον ἄξίωμα, συνθεὶς αὐτὸ ἀπὸ τοῦ σεβαστοῦ καὶ τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ἐρημόσατο τῷ ἀδελφῷ, τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος δηλαδὴ ὄνομα, δεύτερον οἶον βασιλέα τούτων πεπονηκώς, καὶ ὑπεβίβασε τούτου τὸν Καίσαρα, καὶ μετὰ τὴν τοῦ αυτοκράτορος ἐφθμίαν ἀνεγορεύσθαι ἀπεριδμήσατο.

Καῖσαρ.

15 μέγας δομέστικος.

ὁ πανυπερσεβαστος. καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἄξίωμα οὐκ ἦν, ἀλλ' ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀλέξιος πρῶτος ἐκινεῖσθαι. θέλων γὰρ ὡσαύτως τιμῆσαι καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Μαχίηλ τὸν Ταρωνίτην, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἰσοστώσιον καὶ σὺνδρανον τῷ Καίσαρι, μήτε ὑποβιβάσας αὐτὸν τούτου μήτε ἀναβιβάσας. ὁ καὶ μέχρι τινὸς οὕτως ἐπικράτησεν, ἕως τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. οὗτος γὰρ δὴ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ, τιμῆσας τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην, ὡς

4 ἐπὶ P 8 δὲ] τσ?

16 articulum δ ante officialium nomina ubique om AB

Sebastocrator. sciendum sebastocratoris dignitatem usque ad imperium Alexii Comneni non fuisse, sed post imperatorem, primas tenuisse Caesarem. iste Caesaris dignitate Nicephorum Melissenum honoravit. habebat autem fratrem se nata maiorem Isaacium Comnenum. oportebat vero istum ad altiore dignitatem evehere; nec altior erat quam Caesaris, ut iam diximus. commentus igitur est novam dignitatem, composito vocabulo ex sebasto et autocratore, fratrique sebastocratoris nomen imposuit, altero quodammodo imperatore eo constituto, ei quo postposuit Caesarem, hoc etiam decreto, ut ipse in sanctis acclamationibus statim post imperatorem nominaretur.

Caesar.

Magnus domestikos.

Panhypersebastus. haec itidem dignitas non erat, quam ille idem imperator Alexius primas excogitavit. cum enim vellet similiter honorare Michaelem Taronitem sororis coningem, aequalem eum et statim et throno fecit Caesari, cui eum neque postposuit neque anteposuit. quod etiam aliquandiu valuit, nempe usque ad imperium secundi Andronici Palaeologi. iste enim imperator et avas eius Iohannem Cantacuse-

ἐπιγίνει καὶ βασιλεὺς ὑστερον, μέγαν δομέστικον, πρῶτον μὲν **D** ἰσοστάσιον τῷ πανυπερσεβάστῳ τοῦτον ἐποίησεν, ὑστερον δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ πάππου ὑπεβίβασε τὸ ἀξίωμα τοῦ πανυπερσεβάστου, καὶ ἔταξεν αὐτὸ εἶναι τὸν μέγαν δομέστικον, ἀναβιβάσας τὸ τοῦ μεγάλου δομεστικού. ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι **5** παρεχρήσατο τῇ τοῦ σεβαστοῦ ἀξίᾳ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τῇ συνθέσει τῶν ὀνομάτων τούτων. σεβαστοὶ γὰρ ἀνεκαθεν ἐπιθετικῶς οἱ βασιλεῖς ὀνομάζοντο, καὶ ἦν ἐξειδιχόντως εἰς βασιλεῖα λεγόμενον τὸ τοῦ σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρῶτος κατήνεγκε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. ἔξεστι δὲ καὶ τοῖς βασιλεῦσι και- **10** νοτομεῖν καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα ἀκωλύτως, καὶ ἀναβιβάζειν καὶ ὑποβιβάζειν ὡς βούλονται.

- P 18** πρωτοβεστιάριος. σημείωσαι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι βασιλεὺς *Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων* ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ πράσινα ἀφελὼν, ὃ ἐστὶν ἀξίωμα ἰγ', ἐφόρεσε ταῦτα εἰς τὸν ἀνε- **15** ψιδὸν αὐτοῦ *Μιχαὴλ τὸν Ταρχανιώτην*, τιμήσας πρωτοβεστιάριον· ὃν καὶ ὑπερέχοντα πάντων, τοῦ τε μεγάλου δομεστικού καὶ τοῦ πανυπερσεβάστου, ἐποίησε μετὰ τὸν *Καίσαρα*. ὑπεβίβασε δὲ πάλιν τοῦτον ὁ βασιλεὺς *Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων* ὁ δεύτερος, ὅτε τὸν *Καντακουζηνὸν Ἰωάννην*, ὡς ἀνωτέρω προλέλεκται, **20** **B** ἐτίμησε μέγαν δομέστικον· ἀνεβίβασε δὲ αὐτὸν τοῦ τε πάππου καὶ βασιλέως ἀνεψιῶν, ἑαυτοῦ δὲ θείων, καὶ ἑτέρων πάντων, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πανυπερσεβάστου καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου.

4 ὁμοίω?

num, qui post etiam imperator fuit, magni domestici honoribus augens, primum aequalem fecit Panhypersebasto: deinde post mortem avi dignitatem Panhypersebasti postposuit, statuitque ut sub magno domestico esset, evecta magni domestici dignitate. sciendum et hoc, Alexium Comnenum sebasti dignitate abusum esse, quando duo illa nomina in unum conflavit: nam superioribus saeculis sebasti nomen imperatoris epithetum erat, eumque proprie designabat. at iste nominis huius honorem primus vulgatiorem et communiorem fecit. sed nimirum imperatoribus ius est absque obstaculo pro arbitrio et voces novandi, et quos volunt antepoenendi et postponendi.

Protovestiarius. observa et hoc. imperator Michael, primus ex Palaeologis, ablata a Protosebaste, quae est 13 dignitas, prasina indumenta transtulit ad Michaelem Tarchaniotam sororis suae filium, creatum abs se protovestiarius; quem etiam omnibus, magno itidem domestico et panhypersebaste, excepto tamen Caesare, antetulit; quem rursus subiecit imperator Andronicus ex Palaeologis hoc nomine secundum, quando Ioannem Cantacuzenum, ut supra dictum, magnum domesticum creavit. extulit vero eum et supra avi imperatoris sororum filios, suosque avunculos, et supra omnes alios, non panhypersebaste et protove-

ἐντεῦθεν οὖν ἢ τῶν ὀφφικίων τάξις ἐπεκράτησεν οὕτως, τὰ τὸν μέγαν δηλαδὴ δομέστικον μετὰ τὸν Καίσαρα εἶναι ἀρχὴν, εἶτα τὸν παννπερσεβαστον, καὶ καθέξῃς τοὺς λοιπούς.

ὁ μέγας δούξ.

5 ὁ πρωτοστράτωρ.

ὁ μέγας στρατοπεδάρχης.

ὁ μέγας πριμμικήριος.

ὁ μέγας κοντοσταῦλος.

ὁ μέγας λογοθέτης.

10 ὁ πρωτοσέβαστος. C

ὁ πικέρης.

ὁ κουροπαλάτης.

ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης.

ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος.

15 ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ. τὸν οὖν Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην, λογοθέτην ὄντα τοῦ γενικοῦ, ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος τιμήσας μέγαν λογοθέτην πεποίηκεν· ὃς καὶ ἦν ἐπιρέχων τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἐπὶ τὸν πρωτοστράτορα δέ. μετὰ δὲ τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώμενον.

20 ὁ πρωτοβεστιαρίτης.

ὁ δομέστικος τῆς τραπέζης. D

8 κονοσταῦλος AB

15 τὸν οὖν Μετοχίτην Θεόδωρον AB

16 Ἀνδρόνικος om AB

stiaro exceptis. hinc igitur iste officiorum ordo obtinuit, ut magnus domesticus post Caesarem primus esset, postea panhypersebastus, et sic deinceps reliqui.

Magnus dux.

Protostrator.

Magnus stratopedarcha.

Magnus primicerius.

Magnus contostaulus seu comes stabuli.

Magnus logotheta.

Protosebastus.

Pincerna.

Curopolata.

Praefectus sigilli seu annuli signatorii.

Praefectus cubiculi seu cubicularius.

Logotheta aearii generalis. Theodorum igitur Metochitam aearii publici logothetam cum imperator Andronicus ex Palaeologis hoc nomine primus honorare constituisset, magnum logothetam fecit, qui et priores magno stratopedarcha tenebat; sed non protostratoro. post praefectum cubiculi sequitur.

Protovestiarus.

Domesticus mensae.

	ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης.	
	ὁ μέγας παππίας.	
	ὁ ἑπαρχος.	
	ὁ μέγας δρουγγάριος τῆς βίβλης.	
	ὁ μέγας ἐταιριάρχης.	5
	ὁ μέγας χαρτουλάριος.	
	ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου.	
	ὁ πρωτασηκρηῆτις.	
	ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ.	
	ὁ μυστικός.	10
	ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν.	
	ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου.	
	ὁ πριμμικήριος τῆς αὐλῆς.	
	ὁ πρωτοσπαθάριος.	
P 19	ὁ μέγας ἄρχων.	15
	ὁ τατῆς αὐλῆς.	
	ὁ μέγας τζασούσιος.	
	ὁ πραιτωρ τοῦ δήμου.	
	ὁ λογοθέτης τῶν οἰκειακῶν.	
	ὁ μέγας λογαριαστής.	20
	ὁ πρωτοκυνηγός.	

1 ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης om B 3 ἑπαρχος B 11 δομέστικος]
 μυστικός P 16 τὰ τῆς αὐλῆς AB

Praefectus mensae.
 Magnus pappias.
 Eparchus.
 Magnus drungarius vigiliarum seu excubiarum.
 Magnus hetaeriarcha.
 Magnus chartularius.
 Logotheta publici cursus.
 Primus secretarius.
 Praefectus exercitus.
 Mysticus.
 Domesticus scholarum.
 Magnus drungarius classis.
 Primicerius aulae.
 Protospatharius.
 Magnus princeps.
 Tatas aulae.
 Magnus tsausius.
 Praefector populi.
 Logotheta rerum domesticarum familiarium.
 Magnus logariastes.
 Primus venatorum.

- ὁ σκουτέριος.
 ὁ ἀμηράλιος.
 ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων.
 ὁ κοιαιστῶρ.
 5 ὁ μέγας ἀδνουμισσῆς.
 ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ.
 ὁ πρωτοἰερακάριος. B
 ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν.
 ὁ μέγας διερμηνευτής.
 10 ὁ ἀκόλουθος.
 ὁ κριτής τοῦ φροσσάτου.
 ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου.
 ὁ πρωταλλαγάτωρ.
 ὁ μέγας διοικητής.
 15 ὁ δρφανοτρόφος.
 ὁ πρωτονοτάριος.
 ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων.
 ὁ δομέστικος τῶν τειχέων.
 ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτιῶνος.
 20 ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου. C
 ὁ βεστιάριος.

11 φροσσάτου AB

12 ἀλογίου P

13 πρωταυλογάτωρ P

21 βεστιαρίου A: supple ὁ ἐπὶ τοῦ. om B

Scuterius seu scutifer.

Amiralius.

Magister supplicum libellorum.

Quaestor.

Magnus admiralista.

Logotheta castrensis.

Primus accipitrarius.

Logotheta rei pecuariae.

Magnus interpres.

Acoluthus.

Iudex castrensis.

Praefectus Allagil.

Protallagator.

Magnus administrator.

Orphanotrophus, hoc est curator pupillorum.

Protonotarius.

A memoria.

Domesticus murorum.

Praeses cubiculi.

Praeses vestiaril.

Vestiarinus.

	ὁ ἐταιριάρχης.	
	ὁ λογαριαστής τῆς αὐλῆς.	
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μουρτάτων.	
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων.	
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων.	5
	ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγγρατόρων.	
	ὁ προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατίων.	
D	ὁ προκαθήμενος τῶν Βλαχερνῶν παλατίων.	
	ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων.	
	ὁ δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων.	10
	ὁ μέγας μυρταίτης.	
	ὁ πρωτοκόμης.	
	ὁ παππίας.	
	ὁ δρουγγάριος.	
	ὁ σεβαστός.	15
	ὁ μυρταίτης.	

*Ei*σι καὶ προκαθήμενοι πόλεων κατ' ἀξίαν ἐκάστης αὐ-
τῶν.

P 20 Ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἦν ὁ συμπένθερος τοῦ βασιλέως ὁ Χοῦμνος
καὶ οὔτε εἰς παράστασιν ἐστάθη ποτέ οὔτε εἰς ἀσπασμὸν παρεγί- 20

3 ὁ στρατοκ. τῶν μουρτάτων post τζαγγρατόρων A, om B
8 ὁ προκαθ. τ. Βλ. κ.] δομέστικος τῶν θεμάτων A

Hetaeriarcha.

Logariastes aulae.

Stratopedarcha seu praefectus murtatorum.

Stratopedarcha tzaconum.

Stratopedarcha seu praefectus monocaballorum.

Stratopedarcha seu praefectus tjangratorum.

Praeses magnorum palatiorum.

Praeses palatiorum in Blachernis.

Domesticus orientalium thematum.

Domesticus occidentalium thematum.

Magnus myrtaites.

Protocomes.

Pappias.

Drungarius.

Sebastus.

Myrtaites.

Sunt insuper praesides civitatum pro cuiuslibet ipsarum di-
gnitate.

Ad caniclei dignitatem evectus est Chumnus, imperatoris con-
socer; qui neque in comitatu apparuit unquam neque in salutatione im-

νετο· διὸ καὶ ἦν ὁ τόπος αὐτοῦ ἀνεπίγνωστος. κατεῖχε δὲ δικανί-
κιον ξύλον λεῖον.

Ῥωσάτως καὶ ὁ τοῦ μεγάλου βαυούλου τόπος ἀνεπίγνωστος ἦν.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν γ'.

P 45

5 Περὶ τῶν φορημάτων ἐκάστου τῶν τε ἀξιωματῶν καὶ ὄφφικίων.

Τὸ περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ δεσπότου τὸ καλούμενον
σκιάδιον ὀλομάγαρον. ὃ ἀπὸ αὐτοῦ ἔχει ὀνόματα τοῦ φοροῦντος
αὐτό, χρυσοκλαβαρικόν, συρματέϊνον. τὰ σεία οἶα καὶ τὰ βασι-
λικά, πλὴν τοῦ κόμβου τῶν φοινίκων. τὸ κόκκινον ῥοῦχον αὐτοῦ, B
10 ὡσπερ καὶ τὸ βασιλικόν, μετὰ ῥιζῶν, ἄνευ τῶν στρατηλατικῶν.
τὸ τιμπάριον αὐτοῦ κόκκινον μετὰ μαργελλίων. αἱ κάλτζαι κόκ-
κινυι. τὰ δ' ὑποδήματα αὐτοῦ διβολέα, χρώματος ὀξέος καὶ
λευκοῦ, ἔχοντα ἀετοὺς μαργαριταρεῖνους ἐκ πλαγίων τε καὶ ἐπὶ
τῶν ταρσῶν, ἦτοι ἐπάνω τῶν ὑποδημάτων τῶν μουζακίων. τὰ
15 σίδηρα τῶν πτεριστηρίων αὐτοῦ οἶα καὶ τὰ βασιλικά, τὰ δὲ C
πτεριστηρόλουρα διβολέα. ἡ σέλλα τοῦ ἀλόγου αὐτοῦ διβολέα

4 γ] β' AB 4 ἐνταῦθα περὶ τῶν περικαλυμμάτων τῆς κεφα-
λῆς καὶ ἐνδημάτων τῶν ὄφφικίων P 7 τὸ σκιάδιον τοῦ
δεσπότου, ὀλομ. AB ὄνομα τὸ? 8 χρυσοκλαβαρικὰ συρ-
ματέϊνα AB 9 κόμβου καὶ τῶν φοινίκων AB τὸ κόκκι-
νον ἱμάτιον ἦως τὸ ῥοῦχον αὐτοῦ P 16 πτεριστηρόλουρα AB
τοῦ ἵππου P

peratoris. quare locus eius ignotus est. baculus eius insignae non alius
fuit quam lignum laevigatum.

Similiter magni baiuli locus incognitus est.

C a p u t 3.

De tegumentis capitis seu pileis et indumentis officialium; ac primum
de ipso pileo despotae.

Tegumentum capitis quo despota utitur, pileus vulgo dictus, totus
ex margaritis constat. circulus inferior praefert nomina eius qui gestat
illud, opere Phrygio, auro ductili picta, fila intextis unionibus pen-
dula, qualia sunt imperatorii pilei, exceptis apice gemmeo ac gemmeo
pariter muscario. tunica coccinea sive ruchum eius ut imperatoris cum
figuris ac ramalibus auro pictis, absque aquilis, militaribus insignibus.
tamparium eius seu penula coccinea cum margellis. caligae eius cocci-
neae. ocreae sive cothurni bicolores, coloris nempe violacei et albi,
habentque ad latera, et in utroque calcaneo seu calce aquilas ex mar-
garitis confectas; sive supra ipsos calceos quasi de musivis pictos. fer-
rum calcarium eius, quale est imperatoris. lora vero calcarium duplici
colore constant. sella equi eius similiter bicolor est, constans ante et

ώσαύτως, μετὰ ἀετῶν μαργαριταρέων ἔμπροσθεν τι καὶ ὄπισθεν καὶ εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῶν ἰδρομαχιῶν, ἔχουσι καὶ μαργέλλιον ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ὡς καὶ ἡ βυσιλική. οὐ μὴν καὶ μετὰ μαργάρων τὸ κοριτιόριον. αἱ δὲ σκάλαι οἶαι καὶ αἱ βασιλικαί. ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κεφαλᾶρας τοῦ χαλιναρίου, διβο-5
 λίας καὶ ἀδτῆς, ἀπὴρώρηται τοῦφα μετὰ φοινικίων, οἷα καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ· οὐ μὴν δὲ καὶ κόμπωσιν. τὸ δὲ τῆς σέλλας ἐπανωσκέπιον λευκὸς κάμπος ἦως πεδίον, μετὰ ἀετῶν κοκκίνων μ-
 D κρῶν. ὡσαύτως καὶ ἡ τέτα ἀδοῦ λευκί, ἀετόπουλα γέμουσα ἐρυθρά. 10

Πιζέβει ὁ δεσπότης ἐν ᾧ ἂν τόπω προστάξοι τοῦτον ὁ βασι-
 λεύς. ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι νέος μὲν ὢν ὁ δεσπότης φορεῖ ἐν τῷ παλα-
 τῶ οὐδέν, ἀλλ' ἐν οὕτως ἀσκεπής. ὅταν δὲ καθάλλκευῃ, φορεῖ
 οἷον προεῖπομεν σκιάδιον. εἰς ἐφήβου δὲ χρόνον καταντήσας
 φορεῖ καὶ ἐν τῷ παλατῶ τὸ δηλωθὲν σκιάδιον. κατὰ δὲ τὰς ἐορ- 15
 τὰς σπαράνικον χροσοχοῖκόν, λιθάρια καὶ μαργαριτάρια ἔχον οὕτω
 λεγόμενα περιχρῶτα. τὸ δὲ καθβάδιον ἀδοῦ ἔξω ἢ ἐρυθρόν, μαρ-
 γαριταρέϊνον, οἷον ἂν ἐκ τούτων δρέγοιτο καὶ ἀποδέχοιτο.

P 46 Τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος σπαράνικον καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος
 ἐπὶ τῶν ἑορτῶν ζητεῖται. 20

Τὰ σκιάδια τῶν γαμβρῶν τοῦ βασιλέως, δεσποτῶν ὄντων,

4 κοριτιόριον B,	κοριτιόριον διβολέον A	σκάλαι AB
6 φούστα A,	φορούστα B	8 ἐπάνω σκέπιον P
9 ἄσκη A	10 κόκκινα A	12 ὦν om A
καθαλλκευῃ ἦως ἰππεύη P	16 καὶ] δὲ καὶ A	13 τοῦτος A
κινον A	19 καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος om B	17 κόκ- κινον A

retro aquillis ex margaritis; et ad quattuor partes ornamentorum e sella pendulorum. habet insuper ante et retro margellium, quemadmodum imperatoris. coopertorium tamen caret margaritis. stapiæ seu stapedes eius quales et imperatoris. in fronte ad capistrum fraem, quod et ipsum bicolor est, pendet floccus cum inferiore muscario, quale etiam imperatorii equi capistrum est: caret tamen apice muscario superiore. sellæ superiorum tegumentum albus campus est, cum aquillis coocinis parvis. tentorium eius album et rubris aquillis plenum.

Desilit ex equo despota ubique mandaverit imperator. cum despota adhuc puer est, nullum tegumentum fert in capite dum in palatio versatur; sed manet aperto capite. at quando equitat, tunc fert eum quem antea descripsimus pileum. cum ad ephēbi aetatem processit, tunc gestat supra dictum pileum etiam in palatio. diebus festis fert scaranicum auro tectum et onustum, et unionibus et margaritis quas grandinatim sparsas appellant, distinctum: cabbadium eius violacei vel rubri coloris, margaritis contextum, quale nimirum ex illis elegerit et acceperit.

Sebastocratoris et Caesaris scaranica in festis, adhuc quaeruntur. Pilei generorum imperatoris, si sint despota, aurei et coocinei co-

χρυσοκόκκινα, συρματέϊνα, ἔχοντα σταυροὺς μαργαριταρέϊνους καὶ γύρους.

Τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος σκιάδιον χρυσοκόκκινον, συρματέϊνον. ὁ ἀήρ καὶ τὰ σεία οἷα καὶ τὰ τοῦ δεσπότη. τὸ κόκκινον ἰμάτιον αὐτοῦ οἷον καὶ ἐπὶ τὸ τοῦ δεσπότη, ἄνευ δὲ ῥιζῶν. τὸ ταμπύριον αὐτοῦ τὸ μὲν παλαιὸν ζητεῖται, πλὴν αἱ κάλτζαι ἠεράνται. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς τοὺς γυναικαδέλφους αὐτοῦ Ἰωάννην τε καὶ Μανουὴλ τοὺς Ἀσανίους τιμήσας σεβαστοκράτορας δέδωκεν αὐτοῖς φορεῖν ταμπύρια καὶ κάλτζας οἷα καὶ οἱ δεσπότηαι. τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ ἠεράνεα, ἔχοντα ἀιτοὺς συρματέϊνους εἰς ἄερα κόκκινον, ἐφ' ἧν εἴρηται τόπων τῶν τοῦ δεσπότη. ὁμοίως ἢ τε σέλλα καὶ τὸ κοκρυτόριον ἠεράνεα· αἱ σκάλαι οἷαι καὶ αἱ τοῦ δεσπότη· τὸ τῆς σέλλας ἐπανωσκέπιν ἠεράνεον καὶ αὐτό, μετὰ ἀιτῶν κοκκίνων τεσσάρων. ἡ τέντα αὐτοῦ λευκή, ἔχουσα χαρτάρια κατὰ ραφὴν ἠεράνεα. πεζεῖαι δὲ καὶ οὗτος ἐν τῇ τοῦ παλατίου ἀδλῆ εἰς τὸ τετραστάλον· λέγω δὲ τοῦτο διὰ τὸ τοῦ τόπου γνώρισμα. τοῦ βασιλέως δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ εὐρισκομένον πεζεῖαι κατ' ἀναλογίαν κἀκεῖσε τοῦ τόπου τετραστάλου.

Τὸ τοῦ Καίσαρος σκιάδιον συρματέϊνον χρυσοκόκκινον, οἷον τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ὁ ἀήρ καὶ τὰ σεία οἷα τὰ αὐτοῦ. καὶ τὸ ροῦχον ὡσαύτως οἷον τὸ ἐκείνου. τὸ δὲ ταμπύριον καὶ τούτου

§ τὸ om AB 14 ἄσπερη A 20 δασία P 21 ροῦχον
ἡς τὸ ἰμάτιον P τούτου P

loris sunt, et auro ductili texti, habentque cruces ex margaritis et gyros seu circulos.

Pileus sebastocratoris aurei et caecinei coloris est et filis aureis textus. circulus inferior et fila uniconibus intertexti et pendula qualla despotae. coccineum vestimentum eius tale est quale ipsius despotae, sed sine figuris ac ramalibus auro textis. chlamys eius, qualis olim fuerit, quaeritur. ceterum caligae subviridis coloris sunt. at vero Ioannes Cantacuzenus uxoris suae fratres Ioannem et Manuelem Asanios sebastocratoras creans, potestatem eis fecit ferendi chlamydes et caligae instar despotae. calcei eius sunt colore subviridi, habentes aquilas filis aureis ac solidis pictas in panni planitie rubra, iis locis quae indicavimus, cum de despotae ageremus. similiter sella et coepertorium subviridi colore gestant. stypiae eius quales despotae. superum sellae tegumentum subviridis coloris est, et quattuor coccineis aquillis decoratum. tentorium eius album, habetque insuta subviridis sive caesii coloris scutula quadrata. ex eque desilit et iste in palatii aula ad Tetrastylum sive vestibulum quattuor columnarum: dico autem hoc propter loci manifestam notitiam. si imperator alio in loco versetur; tam desilit ibi ex eque, ratione a loco Tetrastylis sumpta.

Caesaris pileus filis aureis textus et rubris est, aurei et caecinei coloris, qualis est sebastocratoris. circulus inferior et pendentis taenioniae qualla eiusdem. tunica eius similis sebastocrateri. chlamys adhae

ζητείται. αἱ κάλτζαι καὶ τὰ ὑποδήματα ἡεράνεα. ὁμοίως καὶ ἡ σέλλα τὰ τε τοῦ κοπιτορίου καὶ τοῦ ἐπανωσκεπίου καὶ ἡ τέντα
 D αὐτοῦ ὅμοια οἶα καὶ ἡ τοῦ σεβαστοκράτορος, μετὰ χαρτίων ἡερα-
 νέων ἄνευ ἀειῶν. πεζεύει δὴ καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς τοῦ παλατίου
 αὐτῆς πλησίον οὗ ὁ σεβαστοκράτωρ πεζεύει. 5

Τὸν μέντοι δεσπότην ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καλοῦσιν
 οὕτως ἀπλῶς, δέσποτά μου, καὶ ἡ βασιλεία σου. τὸν δὲ σεβα-
 στοκράτορα, δέσποτά μου σεβαστόκρατορ, καὶ ἡ βασιλεία σου.
 τὸν Καίσαρα καὶ τοῦτον, δέσποτά μου Καῖσαρ, καὶ ἡ βασιλεία
 σου, ὡσπερ καὶ τὸν σεβαστοκράτορα. 10

Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι εἰ δεῆση ἀνελέγκαι τινα τῶν ἀρχόντων τῷ
 P 47 βασιλεῖ τι ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότητος μνησθῆναι, “ὁ
 αὐθεντόπουλός μου” λέγει, “ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης.” εἰ δὲ πρὸς
 ἀλλήλους ἄρχοντες ὁμιλοῦσιν, μνημονεύουσι τούτου, “ὁ αὐθεντό-
 πουλός μας” λέγουσιν “ὁ δεσπότης.” ἂν δὲ ἄρχων πάλιν μετὰ 15
 ἀνθρώπου τοῦ δεσπότητος ὁμιλῇ, εἰ μὲν βούλοιο, λέγει “αὐθεν-
 τόπουλός μου ὁ δεσπότης.” εἰ δὲ καὶ “ὁ αὐθέντης μας” εἶποι
 “ὁ δεσπότης” διὰ πλείονα τιμῆν, οὗ κωλύεται. ἂν δὲ πάλιν ἄν-
 θρωπον τοῦ δεσπότητος δεῆση ἀνενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ ὥστε καὶ τοῦ
 ὀνόματος τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ μνησθῆναι, οὐχ “ὁ αὐθεντόπουλός 20
 B μου” λέγει ἢ “ὁ αὐθέντης μου ὁ υἱός σου,” ἀλλ’ “ὁ κύριός μου
 ὁ υἱός σου ὁ δεσπότης.” καίτοι γε ταυταδύναμόν ἐστιν ὁ κύριός

3 χαρταρίων A 7. 8. 10 σου] αὐτοῦ P 14 μνημονεύοντες?

quaeritur. caligae et calcei caesia. pari modo sella, coepertorium, et tegumen quod supra sellam, et tentorium eius conveniunt cum sebastocratore; interiectis acutulis quadratis, sed sine aquilia. ex equo descendit et iste intra aulam palatii iis locis quibus et sebastocrator desillit.

Despotam coram imperatore sic simpliciter appellant, despota mi, et maiestas tua. sebastocratorem vero, domine mi sebastocrator, et maiestas tua. Caesarem porro, domine mi Caesar, et maiestas tua, ad eum modum quo sebastocrator compellatur.

Scire oportet, si quis ex proceribus aliquid imperatori referat ita ut despotae mentio facienda sit, eum tunc uti hac formula: dominus domini mei filius, filius tuus despota. si vero proceres mutuo inter se colloquio meminerint despotae, tum dicunt: dominus noster domini nostri filius despota. si quis procerum cum aliquo ex familia despotae colloquatur, si velit, dicere potest, dominus domini mei filius despota. si ob maiorem reverentiam dicere velit dominus noster despota, non prohibetur. ceterum si quem ex familia despotae aliquid ad imperatorem referre contingat, ut necesse habeat domini et heri sui monitionem iniicere, non dicit, herulus meus vel herus meus, tuus filius: sed dominus meus, filius tuus, despota. quanquam idem valent kyrias (s. domianus)

μου εἶπεν καὶ ὁ ἀδθέντης μου· ἀλλ' οὕτως ἐπεκράτησεν. οὐδὲ γὰρ τῷ δεσποτῇ λέγει τις, εἰ δεῆσαι, κύριε μου, καίτοι γε ταυτοδυνάμου ὄντος καὶ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ δέσποτά μου· ἀρχοντι δὲ λέγει κύριέ μου.

5

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ς δ .

P 50

Περὶ τῶν τοῦ μεγάλου δομestίκου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων σιαβίων καὶ φορημάτων.

Τὸ σκιάδιον τοῦ μεγάλου δομestίκου χρυσοκόκκινον, κλαπασόν, μετὰ ἀέρος χρυσοκόκκινου κλαπωτοῦ καὶ αὐτοῦ. τὰ σῆα
10 χρυσοκόκκινα, οἷα καὶ ὁ ἀήρ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ μετὰ τῶν
κόμβων ἰνοκοπητῶν. ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος χρυσοῦς, λεῖος· ὁ Β
μετ' αὐτὸν χρυσοῦς καὶ αὐτός, ἐντετυλιγμένος δὲ διὰ σχοινοπλο-
κίου ἀργυροῦ· ὁ μετ' αὐτὸν τρίτος χρυσοῦς, λεῖος κατὰ τὸν πρῶ-
τον, ὁ δὲ τέταρτος κατὰ τὸν δεύτερον ἐντετυλιγμένος σχοινοπλο-
15 κίω ἀργυρῷ καὶ καθ' ἑξῆς ὁμοίως τοῖς ἑηθείσι. τὸ σκαράνικον
αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματέιον, ἔχον ἔμπροσθεν εἰκονικῶς
τὸν βασιλέα ἰνοκοπητὸν ἰστάμενον ἑστεμμένον, ἐκ δεξιῶν μέ-
τοι ἄγγελον ἕνα, καὶ ἕτερον ἐξ ἀριστερῶν, περικυκλωμένους διὰ
μαργάρων, ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα. ἔχει δὲ καὶ τὸ P 51
20 σκαράνικον γύρωθεν ἐπὶ τοῦ μετώπου σιερὰν μαργαριταρένην.
τὸ καββάδιον αὐτοῦ διβολέον, μετὰ μαργελλίων συρματέιων.

21 διβολαῖον Α

meus et authentens (s. hurns) meus. sed usus, ut distinguantur, obtinuit. neque enim despotas dicit quis, quando necesse est, kyrie mi, tametsi hec quoque, ut dictum est, aequipolleat; sed despota mi: at proceri dicit, kyrie mi.

C a p u t 4.

De pileis et gestaminibus magni domesticici et reliquorum principum.

Pileus magni domesticici aureo et coccineo colore tinctus est. filis sericis auro tectis textus est, ac pariter eius ora auro intermixta. tae-niae pendulae, sicut et pilei circulus, auro coccinoque textae; baculus nodis caelatis constat. qui supra visitur calamus, aureus est et laevis. qui sequitur, aureus est et ipse, sed involutus argento instar funarii operis contorto. tertius aureus est et laevis instar primi. quartus in modum secundii involutus argento more funium contorto; et deinceps consimiliter iis quae dicta sunt. scaranicum eius aureum et coccineum est, fimbriatum, anteriore et posteriore parte praefrens imperatoris imaginem, caelatum, stantem, coronatam. a dextris unum habet ange-lum, alterum a sinistris, margaritis circumdatos; insuper etiam imagi-nem imperatoris. habet vero scaranicum circa supremam oram catenam ex margaritis confectam. cabbadium eius duplicis coloris est cum mar-

Codin. Europalat. de Offic.

2

αὐτὰ δὲ ταῦτα, τὸ τε σκιάδιον δηλαδὴ καὶ τὰ φορέματα, ἐφόρου καὶ οἱ τοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου Ἀνδρονίκου ἀπειροί, ὃ τε πανυπερσεβαστος, ὁ πρωτοβεστιάριος καὶ οἱ ἕτεροι· ἅτινα ἐδόθησαν καὶ τῷ Καντακουζηνῷ Ἰωάννῃ παρὰ τῶν δύο βασιλέων, ὅτε μέγας δομῆστικός ἐγεγόνει. 5

Τὰ ὑποδήματα τοῦ πανυπερσεβάστου κίτρινα· ἰσοῦτως καὶ ἡ σέλλα, ἔχουσα ἔμπροσθεν τε καὶ ἔπισθεν μαργέλλων κλαπιών, καὶ τὸ ταμπάριον αὐτοῦ κίτρινον μετὰ μαργέλλων.

Τὸ δικανίκιον τοῦ πρωτοβεστιάρχου χρυσοπράσινον, χρυσοχοϊκόν, ὑποῖλλον. τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ πράσινα· ἔτι τε καὶ ἡ 10 σέλλα, ἔχουσα καὶ αὐτὴ μαργέλλων, ὡς καὶ ἡ τοῦ πανυπερσεβάστου. καὶ τὸ ταμπάριον αὐτοῦ πράσινον μετὰ μαργέλλων.

Τὸ σκιάδιον τοῦ μεγάλου δουκὸς χρυσοκόκκινον κλαπιῶν ἄνευ ἄερος. τὸ σκαράνικον αὐτοῦ χρυσοκόκκινον, συρματίζων, ἔχον καὶ ἀπὸ ἔμπροσθεν μὲν εἰκονικῶς τὸν βασιλέα ἰστάμενον 15 ἰνοκοπητόν, ἔπισθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. τὸ καρβάδιον αὐτοῦ βλάτινον, ἧ ὅσον ἂν βοῦλοιο ἀπὸ τῶν συνήθων. τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἔχει μὲν κόμπους χρυσοῦς ἐγκοπτοῦς, καὶ κινδύλους ὡσαύτως χρυσοῦς, κεκλωσμένους δὲ διὰ σχοινοπλοκίου ἀργυροῦ ὡς τοὺς τοῦ δικανικίου τοῦ μεγάλου δομῆστικού. 20

Τὸ τοῦ πρωτοστράτορος σκιάδιον τὸ τε σκαράνικον καὶ τὸ καρβάδιον αὐτοῦ ὅμοια τοῦ μεγάλου δουκός· τοῦ δὲ δικανικίου

8 ταμπάριον A
17 βλατίον A

10 ἐπὶ οὐλίον A

12 ταμπάριον A

gellis auro ductili ornatís. haec vero ipsa, nempe pileum et alia gestamina, ferebant primi Andrenici imperatoris ex sorore nepotes, panhypersebastus, protovestiarus et alii. quae etiam a duobus imperatoribus Iohanni Cantacuzeno concessa sunt, quando magnus domesticus creatus est.

Calcei panhypersebasti coloris citrini sunt. similiter et sella, quae ante et retro constat margellis filis aureis textis. penula eius citrino colore nitet cum margellis.

Baculus protovestiarum aureo et prasino colore constat, auro fusus est et liquato ad pigmentum metallo collacens. calcei eius prasini. ad haec et sella; quae etiam margellis insignitur, sicut sella panhypersebasti. tamparium eius prasinum est cum margellis.

Pileus magni ducis colore aureus et coccineus est, filis aureis textus, at sine circulo. scaranicum eius aureum et coccineum est et auro ductili textum, continetque parte anteriore imperatorem stantem, caelatum, retro autem sedentem in throno. cabbadium eius sericum, vel quale ex consuetis voluerit. baculus eius habet quidem bullas aureas incisas, ut similiter calamos aureos, sed argento quasi opere funario implexos, inстар illius quo magnus domesticus utitur.

Protostratoris pileus scaranicum et cabbadium similia sunt magui

αὐτοῦ οἱ κόμποι δὲ μὲν ἐπάνω χρυσοῦς, οἱ δὲ ἀφεξῆς ἀργυροῖ· οἱ κόνδυλοι δὲ χρυσοί.

Τὰ τοῦ μεγάλου λογοθέτου φορέματα, ἦτοι τὸ τε σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος. 5 οὐδὲν δὲ φέρει δικανίκιον.

Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἦγουν τὸ σκιάδιον. D καὶ τὸ σκαράνικον, οἷα τὰ τοῦ πρωτοστράτορος καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. τοῦ μέντοι δικανικίου αὐτοῦ οἱ κόνδυλοι πάντες ἀργυροῖ ἄνευ τοῦ πρώτου, οἱ δὲ κόμποι χρυσοί, ἔγκοπτοί.

10 Τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου σκιάδιον συρματέϊνον, τὸ καββάδιον οἷον τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. τὸ τοῦ σκαρανίκου αὐτοῦ βλάτιον βερικοκκῆχρουν, συρματέϊνον· ὡσπερ οὖν τὸ φαίον ἐστὶ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος, οὕτω καὶ τοῦτο μέσον κοκκίνου καὶ λευκοῦ. ἔχει δὲ καὶ τὸ τούτου σκαράνικον τὸν βασιλεῖα εἰκονικῶς, 15 ἔμπροσθεν μὲν ἐστάμενον ὑπὸ ὑέλλου λεγομένου διαγελάστου, ὅπ- P 52 σθεν δὲ καθήμενον ἐπὶ θρόνου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον κεχρησσωμένον, οἷον τὸ τοῦ βασιλέως.

Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου πάντα ὡς τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου. οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον.

20 Τὰ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ φορέματα οἷα τὰ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου· τὸ δὲ σκιάδιον αὐτοῦ χρυσοπράσινον· πλήν τὸ σύρμα,

3 τὸ — φόρεμα P 6 ἦγουν] ἦως τὸ καββάδιον A 18 κοντοσταύλον AB

ducia. at bullae sceptri eius, superior quidem aurea, subsequentes argenteae. calami vero aurei sunt.

Magni logothetae gestamina, hoc est pileus cabbadium et scaranicum, nihil ab his quae protostratoris sunt differunt. nec fert baculum.

Pileus et scaranicum magni stratopedarchae talia sunt qualia protostratoris et magni logothetae. baculi eius calami omnes argentei, excepto primo. bullae aureae, incisae.

Magni primicerii pileus auro ductili textus est. cabbadium quale et antecedentium. scaranici illius superficies pruni Damasceni colorem refert, auro ductili admixta; quemadmodum igitur fuscus color medius est inter album et nigrum, sic et iste medius est inter coccineum et album. continet scaranicum hoc imaginem imperatoris, anteriore quidem stantem, liquato ad pigmentum metallo pictam, quae a pellucida vi διαγέλαστον appellatur; posteriore vero parte sedentem in throno. baculus eius est lignum inauratum, quale et imperatoris.

Magni contostauli insignia omnia se habent ut magni primicerii. nullum gestat baculum.

Protosebasti ornamenta qualia magni contostauli. at pileus eius aureo et prasino colore nitet: verum auro ductili ditiescit, nec simplex

τοῦτο βλάτιον. τὸ σκαράνικον δὲ οἶον τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου· καὶ ἄνευ δικανικίου.

Τὰ τοῦ πεγίρηι πάντα οἶα τὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ἄνευ δὲ δικανικίου. καὶ τὰ τοῦ κουροπαλάτου ὅμοια τοῖς τοῦ
B πεγίρηι, καὶ ἄνευ δικανικίου. 5

Τὰ τοῦ παρακοιμομένου τῆς σφενδόνης φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ κουροπαλάτου. τὸ δικανικόν αὐτοῦ ξύλινον. ὁ ἐπάνω κόνδυλος κεχρυσωμένος, ὁ δεύτερος χρυσόλευκος κεκλωσμένος, ὁ μετ' αὐτοῦ πάλιν κεχρυσωμένος, ὁ δὲ μετὰ τοῦτον αὖ κεκλωσμένος, καὶ καθιζῆς ὁμοίως. 10

Καὶ τὰ τοῦ παρακοιμομένου τοῦ κοιτῆτος πάντα οἶα τὰ τοῦ παρακοιμομένου τῆς σφενδόνης. πλὴν ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος τοῦ δικανικίου χρυσοῦς ὡς καὶ δι' τῶν ἄλλων, τὸ δὲ ἐφεξῆς ἕως κάτω χρυσόσπρον κεκλωσμένον.

C Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ σκυιάδιον λευκὸν βλάτιον μετὰ 15 μαργαλλίαν. τὸ καθβᾶδιον ἐκ τῶν συνήθως πολιτευομένων βλατίων. τὸ δὲ σκαράνικον χρυσόλευκον βλάτινον συρματῆρινον, ἔχον ἔμπροσθεν τι καὶ ὄπισθεν τῆν τοῦ βασιλέως εἰκόνα διαγέλωστον, ὥσπερ καὶ τοῦ πριμμικηρίου, καὶ ἄνευ δικανικίου.

Τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου σκυιάδιον κλαπωτόν. τὸ καθβᾶ-20
διον καὶ τὸ σκαράνικον αὐτοῦ οἶα τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ.

1 τοῦτο] ἐν τὸ AB	7 ξύλον A	8 χρυσόσπρος A	15 λευκὸν] ἄσπρον A
	17 σκαράνικον αὐτοῦ A	χρυσόσπρον AB	
	βλατίον A		

est pannus aureo textus. scaranicum eius quale magni primicerii; baculo caret.

Pincernae omnia ornamenta sunt ut magni primicerii. non fert baculum. curopalatae insignia sunt similia pincernae. caret et ipse baculo.

Accubitoris sigilli seu annuli signatorii gestamina conveniunt cum curopalata. baculus eius ligneus est. superior calamus inauratus, secundus colore aureo et albo intortus. qui hunc sequitur, rursus inauratus est. proximus ab hoc iterum intortus est, et sic deinceps.

Accubitoris cubicalis insignia omnia conveniunt cum insignibus accubitoris sigilli seu sigilliferi, excepto quod primus calamus baculi est aureus, ut et aliorum, sequentes vero ad finem usque ex aureo et albo colore nexi.

Logothetae generalis aerarii pileus est albus pannus cum margellis. cabbadium ex iis quae communi more gestari solent pannis sericis. scaranicum aurei et albi coloris est, panno serico ductili aureo texto confectum, habens ante et retro imperatoris imaginem ex liquato ad pigmentum metallo, cuiusmodi etiam est scaranicum primicerii. caret baculo.

Protovestiaritas pileus aureo textus est. cabbadium et scaranicum

τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ πρῶτος μὲν κόνδυλος χρυσοῦς, τὸ δὲ ἐφεξῆς σιβαλταρέα, χρυσοκόκκινα.

Τὰ τοῦ δομοστικίου τῆς τραπέζης φορέματα ὁμοία τοῖς τοῦ D πρωτοβεστιαρτίου, ἄνευ δικανικίου.

6 Τὰ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης οἷα τὰ αὐτῶν, τοῦ τε πρωτοβεστιαρτίου καὶ τοῦ δομοστικίου τῆς τραπέζης. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ μὲν πρῶτος κόνδυλος χρυσοῦς, ὁ δὲ δεύτερος μέλας, εἶτα χρυσοῦς καὶ πάλιν μέλας, καὶ καθεξῆς ὁμοίως.

10 Τὰ τοῦ μεγάλου παπίου φορέματα ὁμοία τοῖς τοῦ δομοστικίου τῆς τραπέζης. τὸ δὲ δικανικιον αὐτοῦ, ὡσεὶ τοῦ παρακομωμένου τῆς σφενδόνης ἔχει κόνδυλον χρυσοῦν καὶ κόνδυλον χρυσόλευκον, οὕτω τοῦτο κόνδυλον χρυσοῦν καὶ κόνδυλον χρυσοκόκκινον.

15 Καὶ τὰ τοῦ ἐπάρχου οἷα τὰ τοῦ μεγάλου παπίου, ἄνευ δὲ δικανικίου.

Τὰ τοῦ μεγάλου δραγγαρίου τῆς βίγλης φορέματα, ἦγουν P 53 τὸ τε σικιάδιον καὶ τὸ καρβύδιον, ὁμοία τοῖς τοῦ ἐπάρχου. τὸ δὲ τοῦ σκαφανίκου αὐτοῦ βλάτιον χρυσοκίτρινον, χρυσοκλαβαρικόν, σφματιῖνον, ἔχει ἔμπροσθεν μὲν τὸν βασιλέα εἰκονικῶς καθήμενον ἐπὶ θρόνον χρυσοῦ ἀντιπροσώπου, ὕψισθεν δὲ ἐφ' Ἰηπου. τὸ δικανικιον αὐτοῦ μετὰ τὸν ἐπάνω κόνδυλον κεχρυσωμένον ὄντα,

1 ὁ AB	2 χρυσοκόκκινος AB	3 οἷα AB	4 πρωτοβεστιαρτίου B
7 μαῦρος B	12 χρυσοκόκκινος A	18 χρυσοκλαβαρικόν AB	
20 θρόνον χρυσοῦν ἀναβατόν AB			Ἰηπικον AB

eius ut logothetae generalis aerarj. baculi primus calamus est aureus, sequentes storeatim plerj aurei et coccinei coloris.

Gestaminae domestici mensae talia sunt qualia protovestiaritae. caret tamen baculo.

Praefecti mensae qualia protovestiaritae et domestici mensae. baculi eius primus calamus aureus est, secundus niger, postea aureus, iterum niger, et sic deinceps.

Magni pappiae gestamina similia sunt domestici mensae. et ut sceptrum sigilliferi habet calamum aurei et albi coloris, sic sceptrum pappiae habet calamum aureum, et calamum aurei et coccinei coloris.

Eparchi omnia sunt ut magni pappiae; sed non gestat baculum.

Magni drangarij vigiliarum gestamina, nempe pileus et cabbadium, conveniunt cum gestaminibus eparchi. scaranici ipsius pannus aureo citrinoque colore nitet, opere Phrygio ornatur, et auro ductili: habet anteriore quidem parte imperatorem effigiatum sedentem in sublimi throno aureo, pone vero equestrem. baculus eius post supremum calamum in-

ὡς καὶ ἐν τοῖς τῶν πάντων, χρυσοκόκκινον, κεκαλλοπισμένον
 ἕως κάτω.

B Σημειῶσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ μεγάλου δομestίκου μέχρι καὶ τοῦ
 αὐτοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης πάντες ἄρχοντες, ὅτε μὲν
 βούλονται, φοροῦσιν καββάδια, ὅτε δέ, ἐπιλούρικα· ἀπὸ δὲ τοῦ 5
 αὐτοῦ καὶ κάτω οὕτως.

Τὰ τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου φορέματα οἷα τὰ τοῦ μεγάλου
 δρουγγαρίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ, ὡσπερ τὸ τοῦ μεγάλου
 δρουγγαρίου χρυσοκόκκινον, οὕτω τῷτο χρυσοπέραινον κεκλω-
 σμένον. 10

Τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου οἷα τὰ τοῦ μεγάλου ἐται-
 ριάρχου, ἕνεκ δὲ δικανίκιον.

Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου σκιάδιον οἷον τὸ τοῦ μεγάλου
C χαρτουλαρίου. φακιωλῖδα δὲ φορεῖ οὗτος καὶ ἐπιλούρικον, οὐ
 μὴν σκαράνικον. 15

Τὸ τοῦ πρωτοασηκρητῆς σκιάδιον βλάτιον, δαβολέον, χρῶ-
 ματος ὀξέος καὶ λευκοῦ, ἔχον μαργέλλια συρματεῖνα πλατεῖα, οὐ
 μὴν σταυροειδῶς, ἀλλὰ κυκλόθεν, περὶ τε τὸ ἄκρον τοῦ σκιάδιου
 καὶ τὸν γῦρον τῆς τρούλης, ἣτις ἔχει ἐπάνω τύπον τριφύλλου,
 διὰ μαργέλλου, οἷον εἶπομεν. φορεῖ δὲ φακιωλῖδα καὶ ἐπιλού-
 ρικον, οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου· καὶ οὐδ' οὗτος σκαράνικον.

1 κεκλωσμένον A 14 ἐπιλούρικιον P

auratum, ut aliorum omnium, aureo et coccineo colore constat, ornatus
 usque ad imum.

Observa a magno domestico usque ad magnam excubiarum drungarium omnes proceres, quando volunt, ferre cabbadia; et quando lubet, ferre epiloricum, hoc est superulas. ab hoc vero deorsum versus res aliter se habet.

Magni hetaeriarcae gestamina sunt qualia magni drungarii. et quemadmodum magni drungarii baculus est aurei et coccinei coloris, ita huius est aurei et caesli intorti.

Magni chartularii gestamina qualia magni hetaeriarcae. sed caret baculo.

Logothetae cursus pileus est qualis magni chartularii: fert iste phaeo-
 colium et epiloricum, at non scaranicum.

Primi secretarii pileus est ex panno serico, duplilis coloris, violacei et albi; habens margellia ex auro ductili, lata, non in crucis formam, sed in orbem circa verticem pilei, ambitumque trullae, quae supra habet figuram trifolii, margellarum opere, quale descripsimus. gestat phaeo-
 colium et epiloricum, ea specie qua logotheta. caret et iste scaranico.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ σκιάδιον κλαπωτόν. τὸ δὲ καβ-
βάδιον καὶ σκαράνικον αὐτοῦ οἷα τὰ τοῦ μεγάλου χαρτουλαρίου.

Τὰ τοῦ μυστικοῦ φακτωλῆς καὶ ἐπιλοῦρικον, οὐ μὴν καὶ D
σκαράνικον.

5 Τὰ τοῦ δομειστίκου τῶν σχολῶν φορέματα ὅμοια τοῖς τοῦ
ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν μὲν, ἀχρῶστον
δέ, ἔχον τὰ ἐπάνω καὶ μετὰ τὸν κόνδυλον ἕτερον κόμπον καὶ πλέον
οὐδέν.

Τὰ τοῦ μεγάλου δρογγαρίου τοῦ στόλου φορέματα πάντα
10 ὅμοια τοῖς τοῦ δομειστίκου τῶν σχολῶν, καὶ ἕνευ δικανίκιον.

Τὰ τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς, ἤγουν τὸ τε σκιάδιον καὶ
τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον, ὡς καὶ τὰ τοῦ μεγάλου δρογγ-
γαρίου. τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ χρυσοῦν ἐπισημόν, ὡςπερ
τὸ τοῦ πρωτοβησιταρίου, χρυσοκόκκινον.

15 Τὸ τοῦ πρωτοσπαθαρίου σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ
σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐλῆς. οὐδέν δὲ P 54
κρατεῖ δικανίκιον.

Τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος οἷα τὰ τοῦ αὐτοῦ πρωτοσπαθα-
ρίου. καὶ οὐδὲ οὗτος κρατεῖ δικανίκιον.

20 Καὶ τὰ τοῦ τατᾶ τῆς αὐλῆς ὡς τὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος.
τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ζύλον λεῖον.

Τὸ τοῦ μεγάλου τζαουσίου σκιάδιον, καββάδιον καὶ τὸ σκα-
ράνικον, καὶ ταῦτα ὡς τοῦ τατᾶ τῆς αὐλῆς. φέρει δὲ οὗτος ἀπὸ

7 καὶ μετὰ — κόμπον om P 9 πάντα om P 11 ἦως A
τά τε σκιάδιον καὶ om B 15 καὶ] ἦως τὸ ἐπάνω ἐνδυμα
πάντων, καὶ P 20 ὡς τοῦ AB

Praefecti exercitus pileus auro textus est. cabbadium et scarani-
cum qualia magni chartularii.

Mystico phaeoolium competit et epiloricum, at non scaranicum.

Domestici scholarum gestamina similia sunt praefecti exercitus.
baculus eius argenteus est, sine auro; superne bullam habet, et nihil
praeter ea.

Magni drungarii classis gestamina similia sunt domestici scholarum.
caret baculo.

Primicerii aulae pileus cabbadium et scaranicum comparata sunt ut
magni drungarii. baculus eius storeatum plexus aureum caesiumque co-
lorem praefert, sicuti baculus protovestiaritae ex auro et coccineo.

Protospatharii pileus cabbadium et scaranicum similia sunt primi-
cerii aulae; nec utitur baculo.

Magni principis qualia protospatharii. neque hic baculum habet.

Tatae aulici ut magni principis. baculus eius est lignum laeve.

Magnus transii pileus cabbadium et scaranicum similia sunt tatae

τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς ζώνης αὐτοῦ σιρορμάστην, ὃν κοινῶς καλοῦσι σαλίβαν.

Τὰ τοῦ πραιτορος τοῦ δήμου πάντα φορέματα ὅμοια τοῖς
B τοῦ μεγάλου τζαουσίου. τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν φακεωλὸς καὶ ἐπιλοθρικόν, ὃ οὐ μὴν δὲ σκαράνικον.

Τὰ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ οἷα τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οἰκειακῶν.

Τὸ τοῦ πρωτοκωννηγοῦ σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον, ὡς τὰ τοῦ πραιτορος τοῦ δήμου. καὶ τὰ τοῦ σκουτέριου τοιαῦτα. τὰ τοῦ ἀμηνάλλου ὡσαύτως.

Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν δεήσεων φακεωλὸς καὶ ἐπιλοθρικόν, ὃ οὐ μὴν δὲ σκαράνικον.

Τὸ τοῦ κοιμιστορος σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου τζαουσίου. 15

C Καὶ τὰ τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ οἷα τὰ τοῦ κοιμιστορος· τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν ἀχρῶσιτον, ἔχον ἐπάνω κόμπον ἓνα καὶ μόνον, ἔχοντα ἐπικαθήμενην περιστεράν.

Τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ φορέματα φακεωλὸς καὶ ἐπιλοθρικόν, ὃ οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. 20

Τὸ τοῦ πρωτοϊερακαρίου σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ σκαράνικον, ὅμοια τοῖς τοῦ μεγάλου ἀδνουμιαστοῦ. φέρει δὲ

9 καββάδιον A

auſici: gestat ipse a sinistra parte zonae siromasten, quem vulgo salibam vocant.

Omnia gestamina praetoris populi conveniunt cum gestaminibus magni tsausii. baculus eius est lignum laeve.

Logothetae rerum domesticarum competunt phaceolium et epiloricum, at non scaranicum.

Magni logariastae qualla logothetae rerum domesticarum.

Primarii venatoris pileus cabbadium et scaranicum habent se ut praetoris populi. similiter et scuterii seu scutiferi. nec dissentiant gestamina amiralii.

Praefecto supplicum precibus competunt phaceolium et epiloricum, at non scaranicum.

Quaestoris pileus cabbadium et scaranicum similia sunt magni tsausii.

Magni adnumiastae qualia quaestoris. baculus eius argenteus est, auri exers, habens superne unum nodum et solum, cui insidet columba.

Logothetae exercitus gestamina sunt phaceolium et epiloricum, at non scaranicum.

Primi accipitrarii pileus cabbadium et scaranicum similia sunt magni adnumiastae. fert in zona ad sinistram chirothecam, quae circa sum-

ἐπὶ ζώνης χειρότερον ἀρισταφόν, ἔχον περὶ τὴν τῆς εἰσόδου ἄκραν ἐρραμμίον μαργέλλιον, ὑφαντόν, ἔχον ἀετοδὸς ὄξυς.

Τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν φαικωλὶς καὶ ἐπιλοφῆρικον, D
ὡς τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ, οὐ μὴν καὶ σκαρά-
5 νικον.

Τὸ τοῦ μεγάλου διερχομένου σκιάδιον καὶ τὸ καθβιάδιον
ὡς τὰ τοῦ πρωτοῦρακαρίου. τὸ σκαράνικον αὐτοῦ ἐνδεδυμένον
χασδίῳ, ἔχον ἐπὶ κορυφῆς μικρὰν τοῦφραν κοκκίνην. τοῦ δικανί-
κίου αὐτοῦ τὸ μὲν ἐν πλάγιον κόκκινον, τὸ δὲ ἔτερον ἀργυροῦν
10 διὰ πεταλίον ζωγραφικῶς.

Τὸ τοῦ ἀκολούθου σκιάδιον, τὸ καθβιάδιον καὶ τὸ σκαρά-
νικον ὁμοία τοῖς τοῦ μεγάλου διερχομένου, ἄνευ δὲ δικανίκοι.

Τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ φορέματα οἷα τὰ τοῦ ἀκολούθου. P 55
φέρει δὲ δικανίκιον, ξύλον λεῖον ἄνευ κόμβου.

15 Τὰ τοῦ κριτοῦ τοῦ φωσσάτου ὡς τὰ τοῦ μεγάλου διοικητοῦ·
οὐδὲν δὲ κρατεῖ δικανίκιον.

Τὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλοῦλου πάντα οἷα τὰ τῶν κριτοῦ τοῦ
φωσσάτου· κρατεῖ δὲ δικανίκιον ξύλον λεῖον.

Τὸ τοῦ πρωταλλαγᾶτος σκιάδιον, τὸ καθβιάδιον καὶ τὸ
20 σκαράνικον ὁμοία τοῖς τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλλοῦλου. φέρει δὲ ἀντὶ
δικανίκιον ἣν ἰδιωτικῶς καλοῦσι ματζοῦκαν, ἀργυρῶν κεχροσ-
μένην, ἧς ὁ στηλειὸς ἐνδεδυμένος βλατιῶ κοκκίνῳ· ἔχων εἰς τὸ

2 ὑφ' αὐτῶν B 8 χασδίον A, χασδίον B φούσαν A,
φούσαν B 14 δικανίκιον A κόμβου A 21 ματζοῦκα P

mum ingressum habet insutam margellam, cui subiciuntur violacei colo-
ris aquilae.

Logothetae rei pecunariae seu gregum phaeolium et epiloricum qua-
lia logothetae exercitus: sed scaranico non utitur.

Magni interpretis pileus et cabbadium sicut primi accipitrarii. sca-
ranicum eius est suffinitum serice heteromallo, cuius in vertice parvus
floccus, isque coccineus apparet. baculi eius unum latus coccineum est,
alterum argenteum opere pictorio.

Acoluthi pileus et cabbadium et scaranicum similia sunt magni in-
terpretis, sed caret baculo.

Magni administratoris gestamina qualia acoluthi. baculi loco fert
lignum laeve sine nodo.

Indicis exercitus qualia magni administratoris. sed caret baculo.

Praefecti allagii ornamenta conveniant cum insignibus indicis exer-
citus. baculus eius est lignum laeve.

Protallagatoris pileus cabbadium et scaranicum similia sunt his qui-
bus decoratur praefectus allagii. loco baculi fert eam quam vulgus vo-
cat matzucam (clavam), argenteam, inauratam, cuius contus indutus

B ἄκρον κατακεχρυσωμένον βουτίον καὶ κατὰ τὴν μέσην δέμα ὁμοίως κεχρυσωμένον.

Τὰ τοῦ ὀρφανοτρόφου τοιαῦτα, ἄνευ δικανικίου. καὶ τὰ τοῦ πρωτονοταρίου πάντα ὁμοια.

Τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ, πρω-5 τοτοταρίου τε καὶ τῶν λοιπῶν. τοῦ δὲ δικανικίου αὐτοῦ ὁ μὲν ἐπάνω κόνδυλος κεχρυσωμένος, τὸ δὲ λοιπὸν σφβαλταρέα ἀσπροκόκκινον, ἄνευ χρυσοφίλου τινός.

Τὰ τοῦ δομestίκου τῶν τειχέων ὡς τὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων. τὸ δὲ δικανικίον αὐτοῦ ξύλον λεῖον. 10

C Τὸ τοῦ προκαθημένου τοῦ κοιτῶνος σκιάδιον, τὸ καββάδιον καὶ τὸ κόκκινον σκαράνικον ὁμοια τοῖς τοῦ δομestίκου τῶν τειχέων, τὸ δικανικίον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

Τὰ τοῦ προκαθημένου βεστιαρίου πάντα, καὶ τὸ δικανικίον, οἷα τὰ προκαθημένου τοῦ κοιτῶνος. καὶ τὰ τοῦ βεστιαρίου ταῦτα, 15 ἄνευ δὲ δικανικίου.

Τὰ τοῦ ἐταιριάρχου πάντα ὁμοίως τούτοις· τὸ δὲ δικανικίον αὐτοῦ, ὡσπερ τὸ τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου χρυσοσφέρανον κεκλωσμένον, οὕτω τοῦτο κίτρινοσφέρανον κεκλωσμένον.

Τὰ τοῦ λογαριαστοῦ τῆς αὐλῆς τοιαῦτα· τὸ δικανικίον αὐ-20 τοῦ ξύλον λεῖον.

D Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μονοκαβύλλων ὁμοίως.

1 κάτω κεχρυσωμένον AB 4 ὁμοια AB, ὁμοίως P

est panno coccineo, habens in vertice inauratam bullam (nodum, caput), et in medio cingulum pariter inauratum.

Similia sunt orphanotrophii, at sine baculo. eodem modo se habent omnia ornamenta protonotarii.

Eius qui a memoria est, insignia talia noveris qualia eorum qui antecedunt, protonotarii scilicet et aliorum. baculi eius superior quidem calamus inauratus est, reliqui stromentim plexi albi et coccinei sine ullo auro illito.

Domestici murorum qualia eius qui a memoria. baculus eius est lignum laeve.

Praesidis seu excubitoris sacri cubiculi pileus eabbadium ac coccineum scaranicum similia sunt domestici murorum. baculus eius lignum laeve.

Praesidis vestiarii ornamenta omnia et baculus eodem modo se habent quo praesidis cubiculi. eadem sunt vestiarii, excepto baculo.

Gestamina hetaeriarcae sunt similia istis. baculus ut magni hetaeriarcae est aurei et caesii coloris intorti; ita huius est citrini et caesii coloris intorti.

Talia sunt itidem logariastae aulae. baculus eius lignum laeve.

Concinunt insignia praefecti monocaballorum, hoc est eorum qui uno equo utuntur.

Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγγρατόρων ὁμοίως τοῖς τοῦ πρὸ αὐτοῦ.

Τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μουρτάτων οἷα τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζαγγρατόρων.

5 Καὶ τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν τζακίων ὁμοια κατὰ πάντα τοῖς πρὸ αὐτοῦ.

Τὰ τοῦ προκαθημένου τῶν μεγάλων παλατίων πάντα οἷα τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. ὡσαύτως καὶ τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ξύλον λεῖον.

10 Καὶ τὰ τοῦ προκαθημένου τῶν βλαχερνῶν παλατίων ἀπαρ- P 56
αλλάκτως τοιαῦτα.

Τὰ τοῦ δομειστίου τῶν θεμάτων πάντα ταῦτα ὡσαύτως.

Τὰ τοῦ δομειστίου τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων πάντα, καὶ τὰ τοῦ δομειστίου τῶν δυτικῶν θεμάτων πάντα, ἔτι δὲ καὶ τὸ
15 δικανίκιον αὐτοῦ, ὁμοια τοῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ.

Τὰ τοῦ μεγάλου μουρτάτου, ἦτοι τὸ μὲν καββάδιον καὶ τὸ κόκκινον σκαράνικον αὐτοῦ, ὡς τὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ. τὸ δὲ δικαν- B
νίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν, χρυσοχαῖκόν, γαρματιζον ἄνωθεν.

Καὶ τὰ τοῦ πρωτοκόμητος φορέματα ὁμοίως τοιαῦτα. οὐδὲν
20 δὲ κρατεῖ δικανίκιον.

Ὁ δὲ δρογγάριος κρατεῖ δικανίκιον μόνον ξύλον λεῖον. ὁ σεβαστὸς οὐδέν. ὡσαύτως καὶ ὁ μουρτάτης.

10 τῶν μεγάλων παλατίων βλαχερνῶν B 12 πάντα B, πάντων A,
om P 14 θυσιῶν AB πάντα] τοιαῦτα B

Insignia praefecti tzangratorum nihil discrepant ab antecessis.

Paria habet praefectus martatorum cum stratopedarcha tzangratorum.

Praefecti tzaconum omnia conveniunt cum ante dictis.

Omnia gestamina praesidis magnorum palatiorum similia sunt iam antea commemoratis. baculus eius lignum laeve est.

Cum iisdem invariabiliter conveniant gestamina eius qui Blachernis palatiis praesidet.

Domestici thematum omnia eodem modo se habent.

Omnia insignia domestici Orientalium thematum et omnia domestici Occidentalium thematum, ad haec et baculus eius, conveniunt cum prioribus.

Magni myrtaitae cabbadium et coccineum scaranicum similia sunt iam ante positia. baculus eius argenteus, auro perfusus, figuras literae gammae supernae representans.

Protocomitis gestamina nil abeunt a praedictis. caret baculo.

Drungarius tenet baculum, sed solum et nudum lignum laeve. sebastus nullum, quemadmodum et myrtaites.

Οἱ προκηθήμενοι τῶν ἐντῶνων πόλεων κρατοῦσι δικανίαια, ξύλα λευκά.

Ὁ δὲ κικηίας κρατεῖ δικανίκιον μονόξυλον χωρὶς κέμβων.

P 60

Κ α φ ἄ λ α ι ο υ ε .

Περὶ τῆς ὑπηρεσίας ἐκείτου τῶν ὀφφικίων.

6

Ὁ δεσπότης μὲν, ὁ σεβαστοκράτωρ καὶ ὁ Καῖσαρ οὐδέμιαν ὑπηρεσίαν ἔχουσιν, ἐὰν μὴ ταχθῶσιν εἰς ἡγεμονίαν.

P 61

Αἱ δὲ τοῦ μεγάλου δομestικου ὑπηρεσίαι καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου κείσθωσαν τό γε νῦν ἔχον· λεχθήσονται γὰρ ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ.

10

Ὁ πανυπερσεβαστος οὐδέμιαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ὁ μέγας δούξ, ὡσπερ ὁ μέγας δομestικός εὐρίσκειται εἰς τὸ φωσστότον ἄπαν κεφαλή, οὕτω καὶ κατὰ θάλασσαν οὗτος. καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ ἔτερα εὐρισκόμενοι ἄρχοντες ὡς κεφαλαὶ ἰσιῶσι τὸ σύντηδες βασιλικὸν φλάμουλον ἥτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυρεκβόλων· 15 αὗτος δὲ ὁ μέγας δούξ τὴν τοῦ βασιλέως στήλην ἴστησιν ἔφιππον. ἔχει δὲ ὑπ' αὐτὸν τὸν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, τὸν ἄμηνάριον, τὸν πρωτοκόμητα, τοὺς δρουγγαρίους καὶ τοὺς κόμητας.

4 ε] γ' A 5 ἐπεῖθεν ἄρχονται αἱ ὑπηρεσίαι καθ' ἑοῦς ἐκείτου τῶν ὀφφικίων P 13 πρώτη κεφαλή A 14 ἔτερα κίτταρα εἰς. A 15 φλάμουλον P

Praesides spectatissimarum civitatum habent baculos, ligna candida.

Pappias habet sceptrum ex solo ligno, sine ullis nodis.

C a p u t 5.

Hinc incipiunt ministeria uniuscuiusque officialium.

Despota Sebastocrater et Caesar nullo munere funguntur, nisi praefectura quaequam eis committatur.

Ministeria magni domestici et protovestiarii hic sillantur. exponuntur suo loco.

Panhypersebastus nullo munere fungitur.

Ut magnus domesticus caput est in exercitu, ita magnus dux praecipuus est in mari. et proceres quidem aliis triremibus, cent capita, praepositi statuunt et erigunt asitatum imperatoris flammatum, hoc est crucem cum quattuor igniariis chalybibus: magnus dux statim et erigit flammulum imperatoria imagine equestri insignitum. habet autem sub se magnam drungarium classis, amiralium, drungaries et comites.

Ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ μεγάλου δουρασίμου ἀπόντος φέρει B τὴν τοῦ βασιλέως σπάθη. ὅτε ὕδ' ὁ βασιλεὺς μέλλει τοῦ ἵππου ἐπιβῆσαι, τοῦ κόμητος τῶν βασιλικῶν ἵππων κομίσαντος ἵππον, καὶ κρατοῦντος ἵππον, μετὰ τὸν βασιλέα ἐπιβῆναι, ὁ πρωτοστράτωρ ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ λαβὼν σύρει τὸν ἵππον μέχρι τοῦ τετάρτου ἢ πέμπτου τῆς τοῦ παλατιοῦ ἀδῆς μέθους. ἔπειτα διαδεξάμενος τοῦτον ὁ μέγας χαρτουλάριος φέρει διὰ τοῦ χαλινοῦ ἕως τῆς πύλης. ὡσαύτως ποιεῖ καὶ ὅποτε μέλλει πεζεύων ὁ βασιλεὺς, φέρων δηλονότι ἀπὸ τῆς πύλης τὸν ἵππον μέχρι καὶ τοῦ προρρη- 10 θέντος τόπου, ἀφ' οὗ διαδέχεται πάλιν αὐτὸν ὁ πρωτοστράτωρ, φέρων μέχρι καὶ τοῦ πεζεύματος. εἰ δὲ ἴσως τύχοι τὸν πρωτοστράτορα ἀποδημεῖν, ποιεῖ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὁ μέγας χαρτουλάριος. ἂν δὲ οὗτος ἀποδημεῖ, φέρει τὸν ἵππον ἀπὸ τῶν κωδευρεθέντων ἀρχόντων ὁ ἐντιμότερος.

15 Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἕθος ἐστὶ καθ' ἐκάστην ἐτοίμους εἶναι ἵππους ἑπτὰ, οἳ καὶ καλοῦνται στρώσια, ἐκδεχομένους τὸν βασιλέα, καβαλλικῆσαι οἷον ἂν ἐκ τούτων βούλοιο. οἱ δὲ λοιποὶ ἵπποι ἀκολοθοῦσιν, οἳ καὶ καλοῦνται συστά. ὁ μέγας δηλωθεὶς κόμης ἐπ' ἀδείας ἔχει, οἷον ἂν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἵππων βούλοιο, D 20 καβαλλικῆσαι εἰς τὸ καβαλλαρχικὸν τοῦ βασιλέως, ἕγειν τε καὶ φέρειν ἐν τῇ ἀδῆϊ καὶ ἐθίζειν, πεζεύειν αὐτὸν εἰς τὸ καβαλλαρχικόν,

2 τὸν ἵππον P 4 τὸ ? 12 ποιεῖ — 13 ἀποδημεῖ om A
14 post ἐντιμότερος B: οἱ συρτοὶ ἵπποι τοῦ βασιλέως καὶ διὰ εἶνα
αἰκίαν, P σημαίωσαι διὰ τί οἱ συρτοὶ ἵπποι τοῦ β. καὶ διὰ κολίαν
αἰτίας.

Protostrator magno domestico absente portat imperatoris ense. quando igitur imperator equum ascensurus est, equo per comitem equorum imperatoriorum adducto, quem etiam tenet, postquam imperator ascendit, protostrator apprehenso freno ducit equum usque ad quartam vel quintam palatii aulæ partem. postea subiens eius in locum chartulariarum freno ducit usque ad portam. idem facit, quando imperator ex equo desilire paratus est: ducit enim a porta equum usque ad designatum locum; in cuius vicem iterum succedit protostrator adducto equo ad eum usque locum, ubi imperator descendere solet. si protostrator forte absit aut peregre abierit, præstat hoc ab initio ad finem magna chartularius. si et ipse absit, tunc aliquis ex honoratioribus, qui præsentibus sunt proceribus, equum ducit.

Observandum est moris esse ut quotidie parati sint septem equi, quos stratos vocant, excepturi imperatorem, ut quemcumque ex illis voluerit equitet. reliqui equi sequuntur, quos manuductos appellant. memoratus igitur comes potestatem habet equitandi quemcumque ex imperatoris equis voluerit in equile imperatoris, item domandi exercendi et instituendi in aula et ex equo desilendi in catadromo: attamen, ut

ἐντὸς μέντοι, ὡς εἶρηται, τῆς ἀλλῆς μόνον· ἐκβῆναι δὲ ταύτης ἐπιτότης ἢ εἰσελθεῖν οὐδ' οὗτος οὔτε τις ἕτερος. εἰ δὲ δεήσει ἄρ-
χοντάς τινας καθυλλικεῖσθαι ἐν τῇ αὐτῇ, πεζῇ μὲν εἰσέρχονται,
εἰτα καθυλλικεῖουσιν. πάλιν δὲ εἰς τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν πιεζόν-
τες ἐξέρχονται πεζῇ. ἔχει τε ἄδειαν ὁ κόμης βασιλέως παρόντος 5
βασιλικὸν καθυλλικεῖν συρτῶν, ὅσον ἂν βούλοιοτο· ἀπόντος δ'
P 62 οὐχ οὕτως. ἀλλὰ σαγίσματος τῶν τοῦ ἵππου σκαπουλλῶν ἐπιχει-
μένου μέχρι καὶ τῆς ἡμισείας σκέποντος σέλας, οὕτω καθυλλι-
κεῖται, ἀπερχόμενος ἀλλαχοῦ μὲν οὐδαμῶς, ἕως δὲ καὶ μόνον τοῦ
στρατορικίου. 10

Ἔθος δὲ τι καὶ τοῦτο κατ' ἔτος ἐστίν, τὸ κατὰ τὸν τοῦ με-
γάλου Πάσχα καιρὸν γίνεσθαι σέλλας βασιλικὰς καὶ χαλινοὺς καὶ
ἐπάνω σκέπια πάντα καινὰ, καὶ τὰ παλαιὰ λαμβάνειν πάντα τὸν
κρίσητα, ἥτοι τὰς σέλλας μετὰ τῶν κομπωσίων καὶ τοὺς χαλινοὺς
οὕτω μετὰ τῶν τουφῶν. 15

Ἡ δὲ τῶν λεγομένων συρτῶν βασιλικῶν ἵππων ἀκολούθη-
σις, ὀπηνίκι καθυλλικεῦῃ ὁ βασιλεὺς, λέγεται γενέσθαι ἐξ υἱτίας
B τοιαῦδε· τὸν βασιλεῦ Θεόφιλον φασὶ γενέσθαι φιλοδίκαιον. ἐπι-
πότην οὖν φερόμενόν ποτε, ἔπαιτησά φασὶ γυναῖκα, κρίζουσαν
ἐαυτῆς εἶναι τὸν ἵππον ᾧ ἐποχεῖται ὁ βασιλεὺς. τοῦ τοιοῦτου τοιαῦ- 20
των ἐξετασθέντος εὐρεθῆναι ἀληθεύουσιν τὴν γυναῖκα· εἶναι μὲν
γὰρ τὸν ἵππον αὐτῆς, τὸν δὲ ἔπαρχον ἀφιλόμενον δῶρον, ὡς

7 καπουλλῶν AB

15 φουπτῶν AB

dictum est, sollemnmodo intra aulam; ex hac vero equitem exire vel in-
troire neque huic neque alteri cuiquam concessum est. sin autem oporteat
procere aliquos equitare in aula, pedites ingrediuntur, deinde
equitant. rursus cum abundum est, descendunt ex equo, et egrediuntur
pedites. habet comes potestatem praesente imperatore equitandi
quemcumque voluerit imperatoris equum ex his qui ducuntur manu. absente
imperatore non item. sed tegumento equi scapulis incumbente et
mediam sellam operiente equitat; neque quoquam se confert nisi ad locum
ubi strator imperatorem in equum subleuat.

Consuetudine receptum est ut quotannis circa magnum pascha re-
noventur omnes imperatoris sellae freni et omnia alia tegmina, omnia-
que vetera accipiat comes, sellas nimirum cum apicibus muscariis et
frena simul cum phaleris ac floccis.

Ceterum comitatus equorum qui manu ducuntur, quando imperator
equitat, tali ex occasione existisse fertur. fama est imperatorem Theo-
philum fuisse iustitiae amatem. cum igitur quodam tempore equo in-
sideret, occurrisse aiunt quandam mulierculam, et clamasse equum illum,
quo vehebatur imperator, suum esse. inquisitione facta cognitum esse
mulierem vera dicere, equum enim ipsius esse, eparchum autem vi ra-

ἑαυτοῦ τοῦτον ὄντα, προσενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ. τοῦτον τοῖων δῆλου γεγονότος τὸν μὲν βασιλέα εὐθύς, ὡς εἶχε, καταβῆναι τοῦ ἵππου, καὶ δοῦναι τοῦτον τῇ κωκτημένῃ. ἐπεὶ δ' οὐκ ἦσαν τότε ἵπποι βασιλικοὶ συρόμενοι, ἐγένετο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν χρεῖα ἵππου 5 καὶ ἐκαβαλλευσεν ἵππον τὸν τυχόντα, ἐτάχθη ἡ τῶν σουριῶν ἀπολούθησις, ὡς ἂν, εἴ τι συμβεβηκὸς τύχοι, εἴησαν ἔτοιμοι ἵπποι βασιλικοὶ πρὸς τὸ ἀφιππάσασθαι τὸν βασιλέα.

Ἡ μέντοι σπάθη τοῦ βασιλέως ἀεὶ εἰς τὸ ρουχαρεῖον εὐρίσκειται, τὰ δὲ ὑποδήματα εἰς τὸ βεστιῶριον. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον 10 εἶδος ὑποδημάτων, ἃ καλοῦνται τζαγγία, ἔχοντα ἐκ πλαγίων κατὰ τὰς κνήμας καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν ἀετοὺς διὰ λίθων καὶ μαργάρων, ἅτινα καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς εἰς τε τοὺς περιπάτους καὶ τὰς προκίψεις. καὶ ὁ ταῦτα ποιῶν οὐ τζαγγῆριος, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζαγγὰς ὀνομάζεται. ὀπηρῖκα γοῦν δεῖξει τὸν βασιλέα κα- 15 βαλλεῦσαι, φέροι τὰ ὑποδήματα παιδόπουλον τοῦ βεστιῶριον ἐκτός, οὕτω κοινῶς ὀνομαζομένου ἀλλαξιμαριον. ἔτοιμουσθέντος οὗν καὶ καβαλλευσαντος τοῦ βασιλέως, οἱ ἀνακαριστῆαι κρούουσι τὰ ἀνάκυρα, σαλπίζουσι δὲ καὶ οἱ σαλπικταὶ ὁμοίως καὶ οἱ βουκκινάτορες δι' ὀργάνων ἀργυρῶν. αἱ μέντοι κατὰ τὴν τοιαύτην 20 ὑπηρεσίαν σαλπίζουσαι σάλπιγγες οὐ κατὰ τὰς ἄλλας εἰσὶ σάλπιγγας, ἀλλ' ἕτερόν τι σχῆμα. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ τῶν τοιούτων ὀργά-

1 προσαγαγεῖν AB

13 ὡς] ἥως σικτεὺς ὡς P

puisse et ut suum, imperatori munus obtulisse. imperatorem, cum haec comperisset, statim in vestigio descendisse de equo, eumque dedisse ei cuius erat. cum autem tunc usus equorum qui manu ducerentur nondum introductus esset, et imperator equo indigenis obvium equitasset equum, decretum fuisse ut eum comitarentur equi sessoribus vacui, ut si quis casus existeret, parati suppeterent equi imperatorii, qui imperatorem equos mutantem exciperent.

Spatha seu ensis imperatoris semper est in rucharario, calcei vero in vestiario. est et alia species calceorum, qui nominantur tzungia. insigniuntur a lateribus secundum tibias et in calcaneis, aquilis ex lapillis et margaritis, quos etiam induit imperator ad processiones et ostentationes. et qui hos calceos facit, non tzungarius sive sutor, ut ceteri, sed tzungas seu tzungas appellatur. quandoque igitur imperatorem equitare oportet, calceos adfert puer ex vestiario, quod vulgo vocant allaximarium. parato iam et equitante imperatore cymbalistsae cymbala pulsant, tubicines tubis et buccinatores buccinis argenteis canunt. haec vero tubae huic usui destinatae non referunt aliarum tubarum formam, sed alia quadam figura praeditae sunt. indicat hoc ipse etiam sonus tallium instrumentorum; qui est, ut si quis ex populo ali-

των φωνή, τὸ λάνηρ τι αἰτῆ τις τοῦ λαοῦ ἢ ἀδικῆται, ἀκούσας
τούτων δραμῶν ἀνελέγκη.

P 63

Ῥίγνεται μέντοι τὸ τοιοῦτον, εἰ κατὰ τὴν πρῶταν τέχνη κα-
βαλλικεύων ὁ βασιλεύς· μετὰ δὲ τὸ γεῦμα καβαλλικεύσειν μέλλον-
τος οὐδαμῶς γήγνεται τοῦτο. ἡ αἰτία ἀγνοεῖται. στοχαστικῶς δ'
γε μὴν λέγω ὡς ἐπέπερ οἱ τοῦ πλήθους ἄνθρωποι πρῶτας μὲν
νήφουσι, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα μεθύουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ
προπειτέτεροι γίνονται, εἰκότως πρῶτας μὲν σαλπίζουσι δι' ὃν
εἶπομεν τρόπον, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα οὐδαμῶς, ἵνα μὴ τις μεθύων
ἀτάκτως καὶ προπειῶς προσέλθῃ τῷ βασιλεῖ. 10

Ἐτι ὁ πρωτοστράτωρ ἐνὶ καὶ δεφένσωρ τῶν κουρσευόντων.
τούτων γὰρ ρῆτε τάξιν ἐχόντων μήτε φλάμουλον ἴδιον, ἀλλ'
ἀτάκτως οὕτως ἀπολυμένων, ὁ πρωτοστράτωρ ὀπίσω τούτων
B εἰρισκόμενος διεφενδέει τούτους, ἐὰν ἄρα πόλεμον εὐρωσιν· διὰ
τούτο καὶ γὰρ πρωτοστράτωρ καλεῖται, διὰ τὸ προηγῆσθαι παν- 15
τὸς αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. ἀπὸ δὲ τῶν κουρσευομένων πάντα τὰ
ποικίλα, ἃ ὀνομάζονται φυτίλια, ἔθος ἐστὶ λαμβάνειν τὸν πρωτο-
στράτορα.

Ὁ μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπο-
στιλλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα πρὸς τε ῥήγας σουλ- 20
τάνους καὶ τοπάρχας. καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέ-
του ὑπερέτημα.

4 καβαλλικεύσαι AB
ζών AB

11 δετι BP

16 κουρσευομένων]

quid petat vel iniuria afficiatur, audite hoc sono accurrat et ad impe-
ratorem libere referat.

Fit autem hoc, si Imperator mane equitet. et si post prandium
equitet, id nullo modo observatur. causa nascitur: at si coniecturae
loca datur, dico: cum plebei mans quidem sobrii sint, post prandium
plerumque ebrii et magis temerarii, merito mane tubis canunt eo quo
diximus modo, post prandium vero nequaquam, ne quis ebrius incom-
posite et temere ad imperatorem accedat.

Insuper protostrator est defensor eorum qui excursions faciant et
praedas agunt: cum enim isti neque certum ordinem neque propriam
flammulum habeant, sed confuse et sine ordine ferantur, protostrator
pone consistens defendit illos, si bellum ingruat. ideo etiam protostra-
tor appellatur, nimirum quod antecedit totam στρατόν, hoc est exerci-
tum. ex animalibus vero praeda abactis, quaecunque colore sunt varia,
quae nominantur phytilia, mos est protostratorem accipere.

Magnus logotheta curat missa mandata et chrysobullas seu aureas
litteras ad reges sultanos toparchas. et hoc munus proprium est magni
logothetae.

Τὸ δὲ τοῦ δομestικίου ἐνεργεῖν ὃ ἂν ἐπιτάξῃ ὁ βασιλεὺς.

Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης ἐστὶν ἐπιμελητὴς τῶν τῆς στρατιᾶς C
ἐπιτηδεύων, ἧτοι τροφίμων ποτῶν καὶ πάντων τῶν χρεωδῶν.

Ὁ μέγας πριμμικῆριος ἐντὸς τοῦ παλατίου εἰς τὴν παρά-
5 στασιν παιδοπούλου τοῦ βεστιαρίου κομίζοντος τὸ βασιλικὸν δικα-
νίκιον, μέχρι καὶ τοῦ τρικλίνου διμοίρου, οὗτος τοῦτο λαμβάνων
τῷ βασιλεῖ φέρων δίδωσιν. ὅταν δ' αὖ τοῦτο παρὰ τοῦ βασι-
λέως λάβῃ, ἐπ' ἀδείας ἔχει πολλάκις κατέχει αὐτὸ τιμῆς ἕνεκα.
τὸ δὲ οἰκείον δίδωσι πρὸς τὸ ῥηθὲν τοῦ βεστιαρίου παιδοπούλου,
10 ὅς καὶ ἐξάγει τοῦτο ἐν τῷ σχήματι, κατὰ καὶ τὸ βασιλικόν.

Ἐνὶ δὲ καὶ τεταγμένον δίδεσθαι πρὸς τὸν μέγαν πριμμικῆ-
ριον κατὰ κυριακὴν, χάριν δικανικίου, ὑπέρπυρον ἔν. ἂν δ' D
ἴσως οὗτος ἀποδημῇ, δίδωσι τὸ δικανίκιον ὁ ἐντιμότερος τῶν
καθευρεθέντων ἀρχόντων. εὐρίσκειται καὶ εἰς τὸ φωισσάτον κε-
15 φαλή τῆς βασιλικῆς συντάξεως. ἔχει δὲ καὶ ἰδικὸν αὐτοῦ φλά-
μουλον ἐν τῇ τοιαύτῃ συντάξει.

Ὁ μέγας κοντοσταῦλος εὐρίσκειται κεφαλή τῶν ῥογατόρων
Φράγγων.

Ὁ πρωτοσεβαστὸς οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

20 Τοῦ πεγκέρη ἡ ὑπηρεσία, ὅτε καὶ ἡ τῶν μεγάλου δομestί-
κου λεχθήσεται.

1 τὸ δὲ τοῦ μεσαστικίου (vel μεσαστικίου) ἐνεργεῖν, ὃ ἂν ἐπι-
τάξῃ ὁ βασιλεὺς AB 10 καθὰ?

Domesticii officium est ut quidquid imperator praeceperit exse-
quatur.

Magnus stratopedarcha procurator est omnium quibus exercitus in-
diget, ut sunt esculenta poculenta et omnia ad vitam necessaria.

Magnus primicerius, quando intra palatium famulus ex vestiario,
circumstante alicorum coetu, imperatoris sceptrum etiam usque ad du-
plam triclirii partem affert, ab eodem acceptum imperatori porrigit;
et quando illud ab imperatore recipit, saepe potestatem habet retinendi
illud honoris gratia. proprium vero baculum tradit praedicto vestiarii
famulo, qui illud effert eadem ceremonia qua Imperatoris.

Mos quoque obtinet ut magno primicerio singulis diebus dominicis,
propter baculum, detur unum hyperpyrum: monetae id genus est. si
fortassis iste absit, tum imperatori baculum porrigit quisquis ex hono-
ratoribus proceribus adest. est idem in exercitu quoque imperatorii
comitatus caput. habet vero proprium etiam flammulum in huius-
modi turma.

Magnus contostantius est caput stipendiariorum Francorum.

Protasebastus nullo munere fungitur.

Pincernae officium explicabitur, quando de magni domestici munere
sermo erit.

Cedin. Curpalat. de Offic.

P 64 Ὁ κουροπαλάτης εἶχε μὲν εἰς τὸ παλαιὸν ὑπηρεσίαν, ἣτις ἐστὶν ἀνεπίγνωτος, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης τὴν τοῦ βασιλέως σφενδόνη λαμβάνων σφραγίσμα διὰ κηροῦ ἔνθα δεῖ· ἡ δὲ τοιαύτη σφραγίς, ἡ διὰ κηροῦ δηλαδή, οὐδαμοῦ γίνεται ἄλλαχού παρὰ τοῦ βασιλέως, εἰ μὴ πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὴν δέσποιναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ. πρὸς δὲ δεσπότης πατριάρχης καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τῶν ἐντιμοτέρων διὰ μολιβδίνης βούλης. φέρει δὲ οὗτος καὶ τὴν βασιλικὴν σπάθην, ἀποδημοῦντος τοῦ πρωτοστράτορος. 10

B Ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος εὐρίσκεται κεφαλῇ τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι παιδοποδίων καὶ τῶν κοιτωαρίων, ἔχων ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν προκαθήμενον τοῦ κοιτῶνος. μένει δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ παλατίου. τοῦ παρακοιμωμένου δὲ τῆς σφενδόνης ἀποδημοῦντος οὗτος φέρει τὴν τοῦ βασιλέως σπάθην. 15

Ἡ τοῦ γενικοῦ λογοθέτου ὑπηρεσία οὐ γινώσκειται.

Ὁ πρωτοβεστιαρίτης ἐστὶν ὑπηρετῆς τῆς παραστάσεως. πρὸ γὰρ τοῦ τὸν βασιλέα τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐξελθεῖν οὗτος εὐρίσκεται ἐν τῷ τρικλινῷ μετὰ τε τοῦ μεγάλου ἑταιριάρχου καὶ τοῦ τῆς ἀύλης πριμμικηρίου. καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν καὶ σταθῆναι τὸν βασιλέα ἐξέρχεται ὁ πρωτοβεστιαρίτης, καὶ καλεῖ τοὺς τῶν ἀρχόντων ἐντιμοτέρους εἰς τὴν παράστασιν. ἔπειτα ὁ μέγας ἑταιριάρχης, καὶ καλεῖ καὶ οὗτος τινες τῶν προτέρων πλείους. καὶ μετὰ τοῦτον ἐξέρχεται ὁ πριμμικῆριος τῆς ἀύλης, καὶ καλεῖ καὶ οὗτος

6 μίαν AB

Curopolata olim quidem habebat officium, quod nunc incognitum est. in praesenti nullo fungitur munere.

Praefectus sigilli seu sigillifer imperatoris pala seu annule obsignat literas cera, quando oportet. hoc vero per ceram sigillam non usurpat usquam imperator, nisi ad dominam matrem suam, ad dominam uxorem suam et ad imperatorem filium; ad despotas autem, ad patriarchas et ad reliquos honoratioris principes et proceres utitur plumbea bulla. portat insuper iste imperatoris ense, in praesenti protostratoris.

Praefectus cubiculi est caput eorum qui ministrant in cubiculo et cubiculariorum. habet sub se quoque praesidem cubiculi. manet in palatio. absente praefecto sigilli fert iste imperatoris ense.

Functio logothetae generalis incognita est.

Protovestiarites minister est circumstationis. prius enim quam imperator ex suo conclavi exeat, iste iam in triclinio versatur cum magno hetaeriarcha et primicerio aulae. et postquam imperator prodit et in triclinio constitit, egreditur protovestiarites, vocatque ad circumstationem honoratioris ex proceribus. postea magnum hetaeriarcha vocat et ipse aliquos, et quidem plures prioribus. post hunc exit primicerius

ἡσασύτως τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχόντων. εἶτα φέρουσι τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον· οὗ καὶ δοθέντος τῷ βασιλεὶ παρὰ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ὡς εἴρηται, εὐθὺς οἱ ἐταιριάρχαι καλοῦσι τοὺς ἐπιλοπίους, τοὺς τὰ κόκκινα δηλονότι φοροῦντας σκαράνικα, καὶ ὅ πάντας τοὺς κάτω. καὶ γίνεται μὲν οὕτω τοῦτο πάντοτε, κατὰ τὴν τοῦ ὄρθρου ὥραν τῆς λειτουργίας καὶ ἐσπερινοῦ· μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, εἰ μὲν ἔχει θέλημα ὁ βασιλεὺς ἵνα δημηγορήσῃ ἢ εὐεργετήσῃ ὀφθίκιον πρὸς τινα, ἔτι ἡ παράστασις ἴσταται. εἰ δὲ μὴ, τοῦ πρωτοβεστιαρίτου τὸ ἑαυτοῦ δικανίκιον προύσαντος ἐπ' ἑδάφους ἡρέμα οἱ ἐταιριάρχαι οἱ δικανίκια ξύλινα φέροντες λέγουσι τοῖς μετὰ τὸ δικανίκιον εἰσελθοῦσι τοῦ βασιλέως, καὶ ἐξέρχονται. εἰ δὲ τι τῆς παραστάσεως ἱσταμένης δεήσει ἀνεγκυθῆναι τῷ βασιλεὶ, εἴτε δι' ἀποκρισιάριον εἴτε δι' ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων, οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἔχει τοῦτο ἐπ' ἀδείας ποιῆσαι, μὴ τοῦ βασιλέως ἰῶως ἐπιτάξαντος, εἰ μὴ μόνος ὁ πρωτοβεστιαρίτης· εἰ δ' οὗτος ἀποδημῇ, ὁ μέγας ἐταιριάρχης, εἰ δὲ καὶ οὗτος, ὁ τῆς αὐλῆς πριμμικηρίου.

Ἡ τοῦ δομestίκου τῆς τραπέζης ὑπηρεσία καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς P 65 τραπέζης λεχθήσεται, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομestίκου.

20 Ὁ μέγας παππίας εἶχε μὲν πάλαι ὑπηρεσίαν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ ἐπαρχος ἡσασύτως· νῦν δὲ οὐδὲ οὗτος.

4 τὰ] κατὰ BP

13 ἀποκρισιάριον BP

9 ἐπ' ἑδάφους om A

15 μόνος] πρῶτος BP.

10 ξύλα A

aulae, qui reliquos procerum similiter advocat. deinde afferunt imperatoris sceptrum; quod magnus primicerius imperatori modo supra exposito porrigit. quo peracto statim hetaeriarcae accersunt ceteros, nempe eos qui scaranica coccinea ferunt, et his inferiores; fitque hoc semper mane circa horam liturgiae et horam vespertini officii. post missionem, si imperator aut verba facere aut beneficium officii in aliquem conferre velit, manet circumstatio. sin minus, protovestiarita humum cum suo baculo pulsante paulatim hetaeriarcae, et qui bacules ligneos gestant, id indicant iis qui post allatum sceptrum imperatoris ingressi sunt, et egrediuntur. si quid durante circumstatione sive per apocrisiarium sive aliud quid ex necessariis imperatori proponendum sit, nemo ex proceribus eius faciendi potestatem habet, non mandante id fortassis imperatore, nisi solus protovestiarites, et ipso absente magnus hetaeriarca; si et ipse absit, primicerius aulae.

Officium domestici mensae et praefecti mensae explicabitur, quando de munere magni domestici disseretur.

Magnus pappias olim habuit incognitam officium, nunc autem nullum.

Similiter eparchus, qui et ipse nullum officium habet.

Ἡ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίβλης ὑπηρεσία εἰρήσεται καὶ αὕτη, ὅτε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομestikou ἡ εἰς τὸ φρασάτον.

Τὸ τοῦ μεγάλου ἑταιριάρχου ὑπηρετήμα ἐλέχθη μὲν πρότερον, ὅτε περὶ τῆς παραστάσεως ἐλέγομεν. δέχεται δὲ οὗτος 5
B καὶ τοὺς προσερχομένους πανταχόθεν φυγάδας· διὸ καὶ ἑταιριάρχης καλεῖται, ὡς τοὺς ἑταίρους ἦτοι τοὺς φίλους δεχόμενος.

Ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν ἡμῖν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Τὸ τοῦ πρωτασηκρητικῆς ὑπηρετήμα δῆλον καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ 10 ὀνόματος· πρῶτος γὰρ τῶν σεκρέτων λέγεται· ἔστι δὲ ὅτε συγκρίνουσι μετ' αὐτοῦ βασιλικῶ ὄρισμῶ καὶ ἕτεροι ἐντιμότεροι τούτου.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπὶ στρατοῦ ὑπηρετήμα, λεχθήσεται καὶ τοῦτο, ὅτε καὶ τοῦ μεγάλου δομestikou τὸ εἰς φρασάτον. 15

C Ἡ τοῦ μυστικοῦ ὑπηρεσία νοεῖται καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος.

Ὁ δομestikos τῶν σχολῶν πάλαι μὲν εἶχε ὑπηρεσίαν σχεδὸν ἦν ὁ μέγας δομestikos ἄρτι, νῦν δὲ οὐδεμίαν.

Ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει πρὸς 20 τὸν μέγαν δοῦκαν ὃν ὁ τῆς βίβλης μέγας δρουγγάριος πρὸς τὸν μέγαν δομestikou.

Ὁ πρμιμυκῆριος τῆς ἀλλῆς ἔχει μὲν ἐν τῇ παραστάσει ὑπηρεσίαν

11 κριτῶν A

Magni drungarii vigiliarum officium expronetur, quando de officio magni domesticici in exercitu disseremus.

Magni hetaeriarcae munus prius quidem explicatum est, quando de circumstatione agebamus. recipit iste undequaque adventantes exules et perfugas: ideo etiam hetaeriarca appellatur, tanquam qui ἑταίρους sive amicos suscipiat.

Logotheta cursus olim habuit officium nobis incognitum, nunc vero nullum.

Primi secretarii munus ex ipse vocabulo innotescit. est primus inter iudices. interdum cum ipso indicant, decreto imperatoris, etiam alii honoratioribus ipso.

Praefecti exercitus officium explicabitur, quando de officio magni domesticici in exercitu sermo erit.

Mystici functio patascit ex ipso nomine.

Domesticus scholarum olim ferme idem officium gessit quod modo magnus domesticus. nunc nullo manere fungitur.

Magnus drungarius classis eam rationem habet ad magnum ducem, quam vigiliarum magnus drungarius ad magnum domesticum.

Primicerius aulae habet in circumstatione eam functionem de qua

ροσίαν οἷαν προείπομεν, ἐδικταί δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ πάντας.
 ὡσπερ γὰρ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος τὸν ἀποτεταγμένον καὶ ἴδιον
 ἔχει τόπον εἰς τὴν παράστασιν, οὕτω καὶ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεω D
 ἐκάστη τὸν ἴδιον αὐτῆς κέκτηται τόπον. οἱ μὲν γὰρ Βάραγγοι
 5 εὐρίσκονται ἠπηρετοῦντες εἰς τε τὰς θύρας τοῦ κελλοῦ τοῦ βασι-
 λέως καὶ εἰς τὸ τρεβλίον, ἐν τῇ αὐτῇ δὲ τοῦ παλατίου στρατιῶται
 ὀνομαζόμενοι οὕτω παραμοναί, ἔχοντες ἄλογα, ἐφ' ὧν καὶ ἀλλα-
 γάτωρ. καὶ μετ' αὐτοῦς ἕτεροι, παραμοναί μὲν καὶ οὗτοι, πλὴν
 ἄνευ ἀλόγων, ἔχοντες ἀλλαγάτωρα, φέροντες ἐν χειρὶ πάντες τὰς
 10 σπάθας αὐτῶν. εἴτα εὐρίσκονται οἱ ὀνομαζόμενοι τζάκονες, φέ-
 ροντες καὶ οὗτοι πιλατικά. καὶ μετὰ τούτους ἕτεροι, πεζοὶ μὲν
 καὶ οὗτοι, ὀνομαζόμενοι Μυρτάτοι, τῶσα ἕκαστος φέροντες· αἰ-
 μέντοι παραμοναί μετὰ σκιαδίων, οἱ τζάκονες δὲ μετὰ καπισκίων, P 66
 φοροῦντες καὶ ἐπάνω κλίβανα ἡεράνεα, λένοντας περὶ τὸ στήθος
 15 ἔχοντα ἰσταμένους λευκοῦς, ὀρῶντας ἀντικρὺ κατὰ πρόσωπον.
 ὡσαύτως καὶ ὀπισθεν. εἰσὶν καὶ Κορτινάριοι, ἔχοντες καὶ οὗτοι
 ἔνοχον, ὃς κόμης καλεῖται· οἵτινες δὴ κἄν ἐλάττων τάξις εὐρί-
 σκωνται, ἀλλ' οὖν κάτω ἴστανται τῆς προκύψεως. οἱ δὲ Βαρ-
 δαριῶται εἰς τὴν τῆς αὐτῆς θύραν. πάντες οὖν οὗτοι, καὶ οἱ
 20 λειτουργίας, καὶ ὁ τοῦ ἐσπερινοῦ, κατὰ τάξιν ἴστανται, ἐτα-
 πτοῦντος αὐτοῦς τοῦ πριμμικηρίου τῆς αὐτῆς, καθὰ εἴρηται.

1 οὐκ] εἰς A
 15 ἄσπερος AB

11 ἀπαιλατία AB

12 Μουρτάτοι AB

antea dictum. eius etiam munus est ut inter omnes, qui in aula ver-
 santur, decentem ordinem constituant. quemadmodum enim quilibet ex
 proceribus designatum et proprium locum in circumstatione obtinet, ita
 et quaelibet aulicorum classis proprium in aula tenet locum. Barangi
 enim ministri sunt ad fores conclavis imperatorii et triclinii. in aula
 vero palatii milites sunt stationarii, habentes equos, quibus etiam alo-
 gator praecest. post istos sunt alii stationarii, sed equis carent; habent
 tamen alogatorem; qui spathas suas manibus gestant. deinde sunt quos
 nominant tzacones, qui et ipsi pilaticia portant. post hos sunt alii,
 pedites quidem et isti, quos muratos vocant, quorum quilibet fert tela.
 stationarii pileos seu umbellas gestant, tzacones petasos seu cuculiones.
 ferunt etiam superne coloris caesii loricas stantibus leonibus, iisque
 albis in pectore insignitas, qui contra sese erecti sunt. similiter in
 tergo. sunt etiam Cortinari, qui et ipsi praefectum habent, quem co-
 mitem appellant; quorum licet classis minor sit, stationem tamen habent
 infra locum imperatorii throni. Bardariotae destinati sunt ad custodiam
 ianuae aulicae. omnes igitur isti, quando matutinae laudes, liturgiae et
 vespertinae decantantur, ordine quique suo consistunt, primicerio aulae
 ipsos in ordinem decentem cogente, ut dictum est.

B Ὑπηρετοῦσι δὲ οἱ Κορτινάριοι εἰς τὴν τοῦ βασιλέως σκηπῆν, ἧτις κόρτη ὀνομάζεται. ὁ μὲντοι κόρης αὐτῶν καὶ αὐτοὶ δ' οὗτοι πανία φοροῦσι κόκκινα ἐκ τῶν τῆς κόρτης παλαιῶν πανίων, ἔξ ὧν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς σκοουφίας μόνον ἐρυθρὰς ἐντὸς μὲν τῆς ἀδελφῆς, οὐ μὴν δὲ καὶ καπάσια· ἔτι τε καὶ κάλτιζας τοιαύτας, μετὰ 5 παπουτζῶν μελάνων. ἐκτὸς δὲ φοροῦσι τὰς τοιαύτας σκοουφίας μετὰ καπασίων.

Τοιαῦτα ἐνδύματα ἐρυθρὰ ἐνδύονται μὲν καὶ οἱ Βαρδαριῶται, διὰ πανίων, οὐκ ἐκ τῆς κόρτης ἀλλ' ἔξ οικείων, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ Περσικὸν φόρεμα, ἀγγορωστὸν ὀνομαζόμενον, ἔχον ἀντὶ 10 **C** μαργελλῶν πᾶνιον κίτρινον. κρέμονται δὲ ἐπὶ ζώνης ἐκάστου τούτων λῶροι, οὓς καλοῦσι μαγκλάβια, μαστίζειν τοὺς ἄξιους μαστίζεσθαι, φέροντες αἰεὶ δικανίκια. ὅτε δὲ καθβαλλικύση ὁ βασιλεύς, προηγοῦνται, καὶ φέροντες αὐτὰ ὄρθια ἐδτακτοῦσι τὸν λαόν. ἔχουσι δὲ οὗτοι καὶ πριμμικήριον. τούτους πάλαι 15 Πέρσας κατὰ γένος ὄντας ὁ βασιλεὺς μετοικίσας ἐκεῖθεν εἰς τὸν Βαρδάριον ἐκάθισε ποταμόν, ἀφ' οὗ καὶ Βαρδαριῶται καλοῦνται.

D Ὁ πρωτοσπαθάριος λέγεται εἶναι ἦν κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν πρῶτος τῶν σπαθαρῶν παραμονῶν. νῦν δὲ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν 20 ἔχει.

6 μετῶρον AB 9 κόρτης B 12 post μαγκλάβια P ἤως βακτηρίας ἢ ἡάβδους
16 post βασιλεὺς AB lacunam nomine regis implendam.

Cortinarii ministrant ad imperatoris tabernaculum, quod cortis nominatur; quorum comes et ipsi ferunt pannos coccineos ex cortis veteribus pannis, et ex iisdem in capite galericulos rubros intra aulam quidem; at non petasos. praeterea caligas eiusdem generis cum nigris calceamentis. extra aulam vero gestant huiusmodi galericulos cum petasis seu cuculionibus.

Huiusmodi rubris indumentis vestiuntur etiam Bardariotae, quae confecta sunt ex pannis, non a corte sumptis, sed ex propriis. in capite Persicum gestamen gestant, cui nomen angurotum, quod loco margellarum pannum citrini coloris habet. ex cuiusalibet horum zona pendunt lora, quae vocantur manuclavia, hoc est baculi seu virgae, ut flagellis dignos flagellent. semper ferunt baculos. praecedunt, quando imperator equitat, et baculos erectos ferunt, ut constituent ordinem in populo. habent et isti primicerium; quos origine Persas imperator inde transtulit ad Bardarium flumen, a quo etiam Bardariotarum nomen inditum est.

Protopatharius hoc nomen adeptus est, quia olim fuit primus inter spatharios stationarios. in praesenti nullum officium gerit.

Ὁ μέγας ἄρχων οὐδέ ἐν ὑπηρετήμα κέκτηται, καὶ ὁ τατῆς τῆς ἀλλῆς ὡσαύτως.

Οἱ μεγάλοι τζασούσοι εὐρίσκονται ἐδτακιοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως σύνταξιν, ὑπὸ τὸν μέγαν προμικτήριον ὄντες.

5 Ὁ πραίτωρ τοῦ δήμου οὐδ' ὄστος ἔχει ὑπηρεσίαν τινα.

Ὁ τῶν εἰκιακῶν λογοθέτης ὡσαύτως.

Καὶ ὁ λογαριαστής τῆς ἀλλῆς οὐδ' ὄστος ἔχει τι ὑπηρετήμα τῶν.

Ὁ πρωτοκωνηγός ἔχει μὲν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ὅτι τοῦ βασιλέως εὐρίσκονται τὸν ἴππον ἀναβαίνοντος οὐδαίς ἕτερος τὸν σκάλαν κατέχει εἰ μὴ μόνος ὄστος, εἰ παρῶν εὐρίσκειται, ἄρχει δὲ καὶ τῶν κωνηγῶν τῶν λεγομένων σκυλλομάγγων. εἰ δὲ ποτε κωνηγετοῦντος τοῦ βασιλέως αἰμαχθῆναι συμβῆ τι τῶν ἱματίων αὐτοῦ, λαμβάνει τοῦτο καθ' ὑπηρεσίαν ὁ πρωτοκωνηγός.

15 Ὁ σκουτέριος βυστάζει τὸ διβέλλιον καὶ τοῦ βασιλέως σκουτέριον, οὐ μόνον εἰς τὰς προκύνεις, ἀλλὰ καὶ ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀπερχεται. εὐρίσκονται δὲ μετὰ τοῦ διβέλλιον καὶ πάντες οἱ Βάραγγοι. εἴτε οὖν εἰς τὸ φισσάτον ὁ βασιλεὺς εὐρίσκειται εἴτε καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ διβέλλιον πάντοτε ἔμπροσθεν αὐτοῦ φέρεται.

20 Ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦναν εὐρίσκειται, ἡγεῖται δὲ Β τοῦ στόλου παντ'.

Ὁ ἐκ τῶν δεήσεων δέχεται τὰς τῶν αἰτουμένων καὶ τῶν ἀδικουμένων ἀναφοράς, καθάλλαστον διερχομένου τοῦ βασιλέως.

4 τάξις Α

17 οἱ] οἱ ἀκολουθοῦντες ΑΒ

20 προηγείται Α

Neque magnus princeps officium aliquod habet, ut nec tatas aulae. Magni transii comitatum imperatoris ordinant, et subsunt magno primicerio.

Practor populi caret functione.

Similiter logotheta rei familiaris.

Neque logariastes aulae aliquo munere fungitur.

Primus venatorum hoc muneris habet: imperatore equum ascendente nullus alius, sed ipse solus, si praesens sit, stapedem tenet, praestet venatoribus, quos canum mangones vocitant. si contingat aliquod ex vestimentis imperatoris sanguine aspergi in venatione, accipit illud ex munere suo primus venatorum.

Scutifer fert vexillum et imperatoris scutum non solum ad loca quibus in throno sublimis sedet, sed quocumque se confert imperator. omnes porro Barangi ad hoc vexillum defendendum sunt destinati. sive igitur imperator sit in exercitu sive alibi, vexillum semper illi praeportatur.

Ameralinus magno duci subditur, regitque totam classem.

Magister supplicum libellorum, quando imperator equitat, supplicationes eorum qui petant quique iniuria affecti sunt recipit.

Ὁ κοιαιστῶρ εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν, τῶν δὲ οὐδαμῶς.

Τὸ τοῦ μεγάλου ἀδρονμιαστοῦ ὑπηρετήμα λεχθήσεται δὲ τοῦτο, ὁπηγίκα τοῦ μεγάλου δομειστικῶν τὸ εἰς τὸ φουσσάτον.

Ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν εἶχε. 5

C Ὁ πρωτοἰερακάρως ἄρχε τῶν φερόντων ὄρνεα κτηγῶν, φέρει δὲ καὶ χειρόβριον ἐπὶ ζώνης, ὡς προείρηται.

Ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν εἶχε καὶ οὗτος πάλαι ὑπηρεσίαν, τῶν δὲ οὐδαμῶς.

Ὁ μέγας διερμηνευτής ἐστι πρῶτος τῶν ἐρμηνέων, οὗς 10 κρινῶς ὀνομάζουσι δραγομάνους.

Ὁ ἀκόλουθος εὐρίσκειται μὲν ἔνοχος τῶν Βαράγγων, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται.

Ὁ κριτῆς τοῦ φουσσάτου, τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φουσσάτον 15 εὐρισκομένου, τὰς παρεμπιπτούσας ὑποθέσεις τοῖς στρατιώταις D εἶτε περὶ ἀλλόγων εἶτε ἀρμάτων εἶτε καὶ κούρσων ἢ περὶ τοιοῦτου τινὸς καθιστῆ καὶ ἐξετάζει.

Ὁ ἄρχων τοῦ ἀλλαγίου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὐρίσκειται μὲν 20 σύνταξιν· καὶ ὑπὸ τὸν μέγαν δὲ πριμμικῆριον.

Πρωταλλαγάτωρ ὡσαύτως ὑπὸ τὸν μέγαν πριμμικῆριον, πλὴν ἀκολουθεῖ ὀπισθεν τῆς συντάξεως, ἵνα κἂν ἀπολιμπάνηται τις αὐτῆς, φέρῃ οὗτος καὶ ἀποκαθιστῆ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ εὐ-

22 ἐὰν AB

Quaestor olim habebat officium, nunc nullum.

Functio magni adnumiastae explicabitur, quando agetur de officio domestici in exercitu.

Logotheta castrensis nullum ministerium habet.

Primus accipitrarius praest illis venatoribus qui aves ferunt. gestat quoque chirothecam in zona, ut antea dictum.

Logotheta gregum seu pecuariae functus quidem olim fuerat officio, nunc vero nullo.

Magnus interpres est primus interpretum, quos vulgo nominant dragomanos.

Acoluthus barangorum praefectus est. sequitur imperatorem ante nos. ea etiam de causa acoluthus, hoc est secutor, appellatur.

Iudex exercitus, si imperator sit in exercitu, occurrentes controversias militum, sive de equis sive de armis sive de praeda sive de alia quacunque re, cognoscit ac componit.

Praefectus allagii locum obtinet in comitatu imperatorio, et subest magno primicerio.

Protallagator similiter subicitur magno primicerio, et comitatum sequitur, ut si quis eum deserat, revocet et in comitatum re-

τακτῆ. εἰ δὲ καὶ ὁ μέγας πριμμικῆριος ἐν χρεῖα τινὺς γένοιτο τῶν ἀπὸ ταύτης, πρὸς τὸν πρωταλλαγάτορα λέγει καὶ καλεῖ τοῦτον.

Ἐὸ μέγας διοικητῆς οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ἐὸ ὀρφανοτρόφος ἦν μὲν φρονιῶν καὶ ἐπιμελούμενος πάλαι P 68
5 τῶν ὀρφάνων, νῦν δὲ οὐδαμῶς κέκτηται τινα ὑπηρεσίαν.

Ἐὸ πρωτονοτάριος δῆλος καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· πρῶτος γὰρ τῶν νοταρίων ἦτοι τῶν γραμματικῶν.

Τὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων ὑπηρετήμα πάλαι μὲν ἦν τοῦ ἀπογράφεσθαι τοὺς ἐν ταῖς στρατιαῖς καὶ ἀλλαγῶ ἀριστεύοντας, 10 καὶ ἀναμνήσκειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, ἵνα λαμβάνωσι τὰς προσηκούσας τιμὰς· κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει.

Ἐὸ δομέστικος τευχέων ἔχει τοῦτο τὸ ὑπηρετήμα, ὅτι εἴ τινος τὰ κάστρα περιποήσεως δέονται, ἐπιμελεῖσθαι τοῦτο εἰς τὸ ἀνα- 15 κτελεσθαι.

Ἐὸ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλικῆ ἀρχεῖ μὲν τῶν B
κοιτωναρίων, εὐρίσκεται δὲ ὑπὸ τὸν τοῦ κοιτῶνος παρακοιμώ-
μενον.

Ἐὸ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου ὑπὸ τὸν πρωτοβεστιαρῆτην 20 εὐρίσκεται, ὑπηρετεῖ δὲ καὶ εἰς τὰς προφερομένας καὶ ἐξερχομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους.

Ἐὸ βεστιάριος ἔχει ὑπηρετήμα θαλάσσιον. τοῦ γὰρ βασι-

4 ὁ vulgo om
ρίου A, om B

19 ὑπὸ — 20 εὐρίσκεται] ἔχει μὲν βεστι-
22 ὁ βεστιαρῆτον A, τὸ βεστιαρῆτον B

ducatur debitamque ordinem conservet. si vero magnus primicerius al-
quo ex militibus comitatus opus habeat, significat id protallagatori, qui
cum accersit.

Magnus administrator nullam functionem habet.

Orphanotrophus olim habebat curam pupillorum, nunc omni officio
caret.

Protonotarius ipso suo nomine innotescit: est enim primus notario-
rum sive scribarum.

Eius qui a memoria functio olim erat, ut eorum qui in expeditioni-
bus et alibi praecclare se gessissent, nomina describeret, eosque impe-
ratori in memoriam revocaret, quo iustis honoribus et praemiis affien-
rentur. in praesenti nullam functionem habet.

Domesticus murorum hanc functionem habet, ut si cuius urbes re-
paratione egeant, ea reparanda curet.

Praeses cubicali imperatorii praest quidem cubiculariis, sed subiacet
accubitori cubicali.

Praeses vestiarii subicitur protovestiaritae. operam suam locat in
acceptorum expensorumque preventium rationibus annotandis.

Vestiarii munus occupatur in mari. nam quando imperator espe-

λέως κατὰ θάλασσαν στρατεύοντος ἄρχει ὄδιος τοῦ τὸ βεστιαρίου φέροντος κατέργου, ἀκολουθεῖ τε κατόπιν τοῦ βασιλικῶ κατέργου.

‘Ο ἐταιριάρχης ὑπηρετεῖ μὲν εἰς τὴν παράστασιν, ὡς προείρηται, συνυπηρετεῖ δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ ἐταιριάρχῃ ὑπὲρ τῶν προσφύγων.

‘Ο τῆς ἀλλῆς λογαριαστῆς λογίζεται τοὺς ἐν τῇ ἀλλῇ εὐρισκομένους πάντας ῥογάτορας, εἰ λείπει τινὲ ἀπὸ τῆς φέγας αὐτοῦ ἢ ἐξεδούλευσεν ὑπὲρ ὧν ἐρογεύθη.

Στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων ὑπερέστημα εἶχε τοιοῦτον. ἦσαν ἐν τοῖς κατὰ θέματα τόποις φωσσοῦτος τάγματα, οἱ μὲν μεγαλολογῖται ὀνομαζόμενοι, οἱ δὲ τρικάβαλλοι, οἱ δὲ δικάβαλλοι, καὶ ἕτεροι μονοκάβαλλοι. ἦν οὖν ἔστος ὁ στρατοπεδάρχης φροντιστῆς καὶ ἐπιμελητῆς μόνων τῶν μονοκαβάλλων.

D ‘Ο τῶν τζαγγατόρων στρατοπεδάρχης φροντίζων ὡσαύτως 15 καὶ ἐπιμελούμενος τούτων, καὶ ὁ τῶν μουρτάτων στρατοπεδάρχης ὁμοίως.

‘Ο στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων ἐπιμελεῖται τῶν εἰς τὰ κάστρα ἐρισκομένων φυλάξεων, οἵτινες τζάκονες ὀνομαζονται.

‘Ο προκαθήμενος τῶν μεγάλων παλατιῶν ἐπιμελητῆς αὐτῶν, 20 καὶ τῶν Βλαχερνῶν παλατιῶν ὡσαύτως προκαθήμενος.

2 post κατέργου P ἤως τριήρεως 9 ἢ εἰ ἐδούλευσεν A, ἢ εἰς
δούλευσεν B 12 μεγαλολογῖται margo P 21 ὡσαύτως
om BP

ditionem marinam suscipit, iste praestat triremi quae vestiariam (imperatoris) vehit. pone sequitur triremem imperatoriam.

Hetaeriarcha quidem, ut ante dictum est, ad circumstationem ministrat. simul autem cum magno hetaeriarcha curam gerit eorum qui refugium quaerunt.

Logariastes aulae numerat et computat omnes milites qui in aula stipendia merent; et dispicit num quid alicui de stipendio desit, aut num plene satisfecerit pro stipendio quod accepit.

Stratopedarcha militum qui uno solum equo utuntur, huiusmodi munus gessit. erant in locis thematum exercitus agmina, quorum alii appellabantur *μεγαλολογῖται*, alii a tribus equis tricaballi, alii a duobus dicaballi, alii ab uno monocaballi. et isti soli pertinebant ad curam stratopedarchae.

Tzangratorum curam similiter gerit eorum stratopedarcha, ut et murtatorum eorundem stratopedarcha.

Stratopedarcha Tzacorum curator est custodiarum in urbibus, qui Tzacones nominantur.

Praeses magnorum palatiorum eadem palatia sub sua cura habet, ut et praeses palatiorum quae sunt in Blacernis.

Τῶν θεμάτων δομέστικος ἦν πάλαι φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος τῶν τοῦ δημοσίου πραγμάτων. καὶ οἱ δομέστικοὶ τῶν τε P 69 ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν θεμάτων φροντιστὰ ὡσαύτως καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν ἐκεῖσε δημοσίων πραγμάτων.

5 Τὸ τοῦ μεγάλου μυρταίτου ὑπηρέτημα ἀνεπλήρωστον ἔστιν.

Τὸ τοῦ πρωτοκόμητος θαλάσσιον ἔστιν. εὐρίσκειται οὗτος τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ πάντων κομητῶν πρῶτος.

Καὶ τὸ τοῦ δρογγαρίου ὡσαύτως θαλάσσιον. δρογγα ποσότης τοσοῦτων τινῶν ἐρμηνεύεται, ἧς ἡ ἀρχὴ ὁ τοιοῦτος B 10 δρογγάριος.

Οἱ προκαθήμενοι καὶ οἱ καστροφύλακες ὑπηρεταὶ ἐκάστης κατ' ἀξίαν τῶν πόλεων.

Ἔως ὧδε πασῶν αἱ ὑπηρεσίαι.

Κ ε φ ά λ α ι ο ν ς.

P 77

15 Περὶ τῆς τῶν δεσποτικῶν ἐφορῶν τάξεως, καὶ τῶν κατ' αὐτάς τελουμένων ἐθίμων, ἐν αἷς διαλαμβάνεται καὶ περὶ τοῦ μεγάλου δομεστικῶν ὑπηρεσίας, τοῦ τε κικέρου καὶ δομεστικῶν τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ἐπὶ τραπέζης.

Τῇ κδ' τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, καθ' ἣν ἡ τῶν Χριστου- 20 γέννων παραμονή, τοῦ βασιλέως εἰς τὸν ὄρθρον μὴ ἐξελεύσεται

1 ἦν] ὡσαύτως ἦν BP

3 δυσιῶν A

13 ἕως — ὑπηρε-

σίαι om AB

14 ς'] δ' A

15 ἐντεῦθεν αἱ ἐφορῆαι, ἄς

εἰσῆσαι ποιῆσαι, ἐν τῷ παλατίῳ· καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἐφορῆς τῶν Χριστουγέννων P

Domesticus thematum olim cura sua publicas res comprehendebat. et domestici orientaliū et occidentaliū thematum similiter curatores erant publicorum negotiorum, qui ibi enascebantur.

Magni myrtaitae munus est incognitum.

Protocomitis functie ad mare spectat: est enim in imperatoris classe comitum omnium primus.

Drungarii officium consimiliter ad mare pertinet. drunga est certus numerus militum, quibus talis drungarius imperat.

Praesides civitatum et castrorum custodes ministri sunt pro cuiusque civitatis dignitate.

Hucusque omnium administrationes.

Caput 6.

Sequuntur feriae quas in palatio feriari solent; et primum de festo natiuitatis domini.

Menais Decembris 24 celebratur vigilia natiuitatis Christi, imperatore ad matutinum secundum usitatum sibi consuetudinem non egresso,

- κατὰ τὴν ἐξ ἔθους ἀπὸ συνήθειαν, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτοῦ κελλίῳ εὐ-
 ρισκομένου, φέρουσι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ κανονάρχαι καὶ ἱστώσιν
 B εἰκονοστάσιον, εἰς δὲ κρέμνεται ὕγαιαι εἰκόνας τῆς τε γεννήσεως τοῦ
 Χριστοῦ καὶ ἕτεροι τρεῖς ἢ τέσσαρες. ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀνα-
 λόγιον, ἐφ' οὗ ἐπίκειται ὕγιον εὐαγγέλιον. καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς 5
 ἴστανται πλησίον τῶν ἁγίων εἰκόσεων μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν,
 οἱ δ' ἀναγνώσται μέσον τοῦ τρικλίνου κατὰ πρόσωπον τοῦ βασι-
 λέως μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπταρίων αὐτῶν, φοροῦντες καὶ
 καμίσιαι ἐπάνω τῶν ἱματίων, ὁ μέντοι πρωτοψάλτης καὶ ὁ δομέ-
 στικός λευκά, ὁ λαμπαδάριος δὲ κρατῶν τὸ χρυσοῦν διβάμπουλον, 10
 C ὁ μαῖστωρ καὶ πάντες οἱ ψάλται πορφυρᾶ. οἱ κανονάρχαι δὲ
 μετὰ ἱματίων μόνων καὶ ἀσκεπεῖς. καὶ μετὰ ταῦτα ὁ πρωτοβε-
 στιαρίτης τε, ὁ μέγας ἑταιριάρχης, ὁ πριμμικῆριος τῆς αὐλῆς,
 οἱ ἑταιριάρχαι, καὶ ὅσοι φέρουσι τὸ δικανίκιον καὶ ὑπηρετοῦσιν,
 εἰσάγουσι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν τοῦ βασιλέως παράστασιν ὥστε 15
 τοῦτον πληρωθῆναι τὸν οἶκον. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ βασι-
 λεὺς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, τοῦ μεγάλου δομεστίκου εἰς τὴν θύραν
 ἱσταμένου καὶ τὴν τοῦ βασιλέως φέροντος σπάδην. ἅμα οὖν τῷ
 τὸν βασιλεῖα φανῆναι οἱ ψάλται ἀπὸ τῆς ψάλλουσι τὸ πολυχρόνιον.
 D ψαλλόντων δὲ τούτων ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καὶ ἀπαύζεται τὰς 20
 ἁγίας εἰκόνας. εἰδ' ὑποστρέψας ἴστανται πλησίον τοῦ θρόνου αὐ-
 τοῦ, τοῦ μὲν μεγάλου δομεστίκου κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος ἱστα-
 μένου τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς σπάδης, ὡς εἴρηται, τοῦ δὲ λαμ-

7 μέσον P

14 τὰ δικανικια B

16 τούτων B

sed suo in conclavi commemorante. finito matutino et dimisso coetu cano-
 narchae imagines afferunt et tabulatum erigunt, ex quo pendent san-
 ctae imagines nativitatibus Christi et aliae tres vel quattuor. coram hoc
 pulpitu est, in quo sanctum evangelium repositum iacet. et sacerdo-
 tes quidem stant prope sanctas imagines cum sacerdotalibus suis stolis:
 at lectores stant in medio triclinio et conspectu imperatoris cum suis
 tunicis et capitis tegminibus, ferentes quoque camisia super vestes,
 protopsaltes quidem et domesticus candida, lampadarius autem tenens
 auream hastam, cui cereus est impositus, magister et omnes cantores
 purpurea; sed canonarchae cum solis tunicis adstant, et capite aperto.
 post haec protovestiarites, magnus hetaeriarcha, primicerius aulae,
 hetaeriarcha et quotquot baculos ferunt et ministerium obeunt, intro-
 ducunt proceres ad imperatoris circumstationem, donec impleatur domus.
 postea egreditur imperator ex suo conclavi, magno domestico ad ianuam
 stante et imperatoris ense ferente. igitur simul ac imperator apparet,
 cantores statim canunt illud "dilaturnum faciat deus imperium tuum."
 quibus canentibus imperator vadit, sanctasque imagines osculatur. deinde
 regressus stat prope thronum suum, magno domestico ad sinistrum im-
 peratoris latus stante cum spatha seu ense imperatorio, ut dictum est.

παδαρίου κάτωθεν τοῦ μεγάλου δομestίκου τὸ διβάμπουλον μεθ' ἡμμένης λαμπάδος φέροντος, ἧς δὴ λαμπάδος τὰ μὲν ἄλλα εἰσι P 78 διὰ κινναβάρειως βεβαμμένα, τὸ δὲ μέσον διὰ πεταλίον κεχρυσωμένον ἔχοντος σταυροῦς ἐντὸς κύκλω κοκκίνου. τῆς οὖν τῶν 5 ὥρων ἐνάρξεως γενομένης φέρει αὐτίκα παιδόπουλον τοῦ βεστιαρίου τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον, ἔπειτ λαβὼν ὁ μέγας πριμμικήριος φέρων δίδωσι τῷ βασιλεῖ.

Ἰστίον δὲ εἰς μὲν τὰς καθ' ἑκάστην γενομένης παραστάσεις ὁ βασιλεὺς λέγει ὅτι τὸ δικανίκιον μου, καὶ φέρει τοῦτο 10 τοῦ βεστιαρίου παιδόπουλον, καθὰ εἴρηται· ἐπὶ δὲ τῶν ἑορτῶν, δταν παράστασις γένηται, μετὰ τὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ σταθῆναι, καὶ χωρὶς τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι τὸ δικανίκιον μου, λέγει ὁ μέγας πριμμικήριος, παιδόπουλον, καὶ φέρει τοῦτο. B ὁ δὲ περὶ τούτου λόγος οὗτός ἐστιν, ὅτι εἰς τὰς καθ' ἡμέραν τῶν 15 ἑορθῶν παραστάσεις καὶ τῶν ἑσπεριῶν, μετὰ τὸ τοὺς ἐντίμους τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν παράστασιν εἰσελθεῖν, λέγει ὁ βασιλεὺς ὅτι τὸ δικανίκιον μου, σημεῖον ὃν τοῦτο τοῦ καὶ τὸν παρακάτωθεν λαὸν εἰσελθεῖν. κατὰ δὲ τὰς μεγάλας τῶν ἑορτῶν πάντες ἀρχόντες τε καὶ οἱ λοιποὶ εἰσέρχονται, καὶ οὐκ ἔστι χρεῖα διὰ τοῦτο τὸν 20 βασιλέα ζητῆσαι τὸ δικανίκιον αὐτοῦ· τότε γὰρ εἰδὼς ὁ μέγας πριμμικήριος λέγει ἀνερωτήτως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ.

Ψάλλονται οὖν αἱ ὥραι, ὡς ἔθος, ἧ τε πρώτη, ἧ τρίδεκτη

7 φέρον om P

17 παρακάτω A

ἕκτη P

11 παραστάσεις γίνονται A

19 ἕστα P

16 εἰθεῖν P

22 τριθ' ἕκτη A, τρίτη

lampadarius autem infra magnum domesticum fert aureum contum cum ardente lampade; cuius lampadis supremæ partes tinctæ sunt cinnabari; medium vero per bracteam inauratum est, quæ intus cruce coccineas in orbem repræsentat. factæ igitur horarum initio, famulus vestiarii statim imperatoris sceptrum affert; quod magnus primicerius imperatori porrigit.

Sciendum est imperatorem in quotidianis circumstationibus dicere: proferatur sceptrum meum. et mox famulum vestiarii illud afferre, ut antea diximus. ceterum in festis, quando circumstatio instituitur, postquam imperator atque suo in solio; omisso illo proferatur sceptrum meum, magnus primicerius compellens famulum, famule, inquit: et confestim sceptrum apportat. ratio huius est, quia in quotidianis matutini et vespertinarum circumstationibus, postquam honoratioribus ex proceribus in circumstatione iam præsentibus sunt, ait imperator "proferatur sceptrum meum;" quod argumento est populum, qui inferius consistit, etiam ingressurum. at in magnis festis omnes proceres et reliqui intrant, nec opus est ut imperator sceptrum suum deposcat: hoc enim sciens magnus primicerius iniussu præcipit, et afferunt illud.

Canuntur igitur horæ, ut moris est, prima, tertia, sexta et nona

C καὶ ἡ ἐννάτη, μετὰ τῶν τροπαρίων. εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐννάτης ὥρας τροπάριον λέγει ἢ πρωτοψάλτης τὸ δόξα, καὶ ψάλλεται. εἶτα καὶ τὸ καὶ νῦν καὶ δεῖ. καὶ οὐ ψάλλεται ἐκ δευτέρου μὲν τὸ τροπάριον, ἀναγινώσκεται δὲ ὑπὸ τοῦ κανονάρχου· οὗ καὶ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι λέγει οὕτω “πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς 5 τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σὺς εἰς πολλὰ ἔτη” καὶ πάλιν ἐκ τρίτου “πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεὸς τὴν Θεοπρόβλητον Θεόστεπτον καὶ Θεοφρούρητον, κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σὺς εἰς πολλὰ ἔτη” καὶ ψάλλεται τὸ τροπάριον αὐτίς, ἐπεὶ τὸ νῦν καὶ αἰεὶ προεφρέθη. 10

D Τοὺς μὲν οὖν ψαλμοὺς τῶν ὥρῶν ἀναγινώσκει ὁ ἀρχidiaκονος, τὴν προφητείαν καὶ τὸν ἀπόστολον ὁ πρωταποστολάριος, τῶν δὲ εὐαγγελίων τὸ μὲν πρῶτον ὁ πρωτοπαπᾶς, τὰ δὲ λοιπὰ ἱερεῖς ἕτεροι.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὥρῶν τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος 15 αὐτίς καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀσπασαμένον, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ εἰσελθόντος, λύεται ἡ παράστασις μέχρις ἂν ἡ τῆς λειτουργίας προσήκουσα ἔλθῃ ὥρα, καὶ τότε ψάλλεται ὁ ἐσπερινὸς ὕμνος. γίνεται μὲντοι τοῦτο οὕτως, εἴπερ τύχοι οὕσα ἡ ἑορτὴ ἐν P 79 ἄλλῃ τῆς ἐβδομάδος ἡμέρα· εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ, τῶν 20 ὥρῶν καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων πάρεστιν μὲν ὁ βασιλεύς, οὐ μὲν δὲ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν, ἀλλ’ ἰδίᾳ ψάλλεται αὐτή.

2 τροπάριον A
19 τήχη AB

6 κραταιὰν καὶ om B

13 δὲ 2.] δὲ γὰρ 2. A

cum tropariis. ad ultimum nonae horae troparium dicit protopsaltes “gloria patri et filio et spiritui sancto;” et decantatur. additur deinde et hoc “et nunc et semper;” nec secundo cantatur troparium, legitur autem a canonarcha, qui post lectionem sic profatur “diuturnum faciat deus praepotens et sanctum imperium vestrum ad multos annos.” rursum tertia vice “diuturnum faciat deus a deo acceptum et a deo custoditum praepotens et sanctum imperium vestrum ad multos annos.” deinde exclamant circumstantes “diuturnum faciat deus sanctum imperium vestrum ad multos annos.” caniturque illud troparium, iterum, cum illud “nunc et semper” antea decantatum fuerit.

Psalmes horarum legit archidiaconus, prophetiam et apostolum pretopostolarius. ex evangeliiis primum quidem legit protopapa, reliqua alii sacerdotes.

Finis horis, imperatore rursus abeunte et sanctas imagines exosculante sumque conclave repetente, solvitur circumstatio, donec debita liturgiae hora advenierit. et tunc psalluntur vesperae. et hoc ita festum in alium septimanae diem incidat. si vero festum in sab- aut dominicam diem inciderit, cum horae et troparia concinunt quidem imperator, sed non in liturgia, quae privatim pera-

ἣ δὲ γε αἰτία τοῦ μὴ παρεῖναι αὐτὸν βασιλέα καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν ἵστιν ὅτι τὰς μὲν ἄλλας πέντε ἡμέρας ψάλλεται πρῶτον ὁ ἑσπερινὸς ἕμνος καὶ μετ' αὐτὸν ἡ λειτουργία, εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ τύχοι ἡ κυριακῇ, εἰς τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας γίνεται ἡ λειτουργία. 5 διὰ τοι τοῦτο καὶ οὐδὲν σῶζει ψάλλεσθαι τὴν κοιναίτην ὄλην ἀκολουθίαν τῶν τε ὥρων καὶ τῶν τροπαρίων, διὰ τὸ πλείστην εἶναι, καὶ ἕξ ἀνάγκης ψάλλεται μὲν πρῶτον ἡ λειτουργία ἰδίως, ὡς κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καὶ ἄνευ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιδημίας, B κατὰ δὲ τὴν τοῦ ἑσπερινοῦ ὥραν ὁ βασιλεὺς ἔρχεται εἰς τὴν ἐκ- 10 κλησίαν.

Τῶν οὖν τροπαρίων ψαλλομένων ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ σκιάδιον καὶ τὴν καθήμερινὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ ὡσαύτως· κατὰ δὲ τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀλλάσσει ἄρσενον μωργαριταρέιον. φορεῖ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοκοῦν αὐτῷ φέρεμα, 15 ἥως ἢ κρικωνίαν ἢ τετράφυλλον ἢ τι ἕτερον ὁμοίον τούτοις· οἱ δὲ ἄρχοντες σκαράνικα φακιάλια καὶ καββάδια καὶ ἐπιλούρικα, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ.

Ψαλλομένης οὖν τῆς λειτουργίας, ἡ μόνον τοῦ ἑσπερινοῦ, C εἰ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ τύχοι, ὡς εἴρηται, οἱ προρρηθέντες 20 ἄρχοντες οἱ καὶ τῆς παραστάσεως ὑπηρεταὶ τὰ βασιλικά φέροντες φλάμουλα τῆς προκύνειως ἰστώσι καταντικρῦ. ἃ δὲ καὶ εἰσὶ ταῦτα,

5 ὄλη om P
ἐνδύμα

6 τε om P
16 post καββάδια P

13 post ἄρσενον P ἥως ἐκάνω
ἢ ὡς ἐνδύματα

gitar. causa cur imperator liturgiae non sit praesens est ista, quia aliis quinque antecedentibus diebus cantatur primum vespertinus hymnus, et post hanc liturgia perficitur. si vero festum in sabbatum vel dominicum diem incurrat, hora tertia diei liturgia celebratur. quamobrem integrum non est ut huiusmodi totum officium horarum et tropariorum persolvatur; eo quod sit valde prolixum. hinc necessario prius liturgia seorsim decantatur, tanquam statuto tempore, et sine imperatoris praesentia. at circa vesperarum horam imperator ad ecclesiam se confert.

Dum igitur troparia psalluntur, imperator fert pileum et quotidianum suum amictum. similiter et proceres aulici. circa vespertinas vero laudes et liturgiam mutat suum ruchum, hoc est extimum indumentum, margaritis contextum: fert autem in capite quod allubescit gestamen, puta vel crinoniam vel tetraphyllum vel quid assimilabile. proceres vero gestant scaranica, phaceolia, cabbadia et epilorica, quilibet secundum ordinem et dignitatem suam.

Dum igitur liturgia peragitur aut solae vespertinae laudes decantantur, si festum sabbato aut dominico die occurrat, ut dictum est, praenominati proceres, qui etiam circumstationis moderatores sunt, gestant flammula ex adverso imperatorii solii, quae sunt ista. unum qui-

τὸ μὲν ἐν ἀρχιστράτηγος, τὸ δὲ ἕτερον εἰκόνας ἔχον πολλὰς θείας
 ἱεραρχῶν δικτάγλωσσον, ἕπερ καλεῖται δικταπόδιον. ἄλλο στα-
 ρὸς ἔχων εἰκόνας τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων, Δημη-
 D τριου Προκόπιου καὶ Θεοδώρων, ἕτερον ἔχον τὸν ἅγιον Γεώργιον
 ἔφιππον, ἄλλο δρακόντειον, καὶ ἕτερον δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἔχον 5
 στήλην ἔφιππον. ἃ δὲ ταῦτά εἰσιν ἕκαστον ἀνὰ δύο, ἦτοι ἑμοῦ
 ἰβ' τὸν ἀριθμὸν. ἔμπροσθεν δὲ τῶν τοιούτων φλαμούλων προ-
 σταται ὁ σκουτέριος βαστάζων τὸ διβέλλιον, ὃ δὲ ἐν μόνον ἐν,
 καὶ τὸ σκουτάριον τὸ βασικόν. ἦν μὲν οὖν πάλαι συνθήθεια, ὅτε
 ἡ τοῦ βασιλέως σύνταξις ἦσαν ἑξακισχίλιοι, ἦσαν καθ' ἐν ἕκαστον 10
 φλάμουλον πεντακόσιοι. νῦν δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα φλάμουλα φέ-
 P 80 ρουσι καὶ ἰστώσι καταντικρῦ, ὡς εἴρηται, τῆς προκύνψεως· ἐκτὸς
 δὲ ὁπόταν στρατεύει ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος
 τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ἐν τυχὸν ἢ δύο. ὅπι-
 σθεν δὲ τῶν τοιούτων βασιλικῶν φλαμούλων ἴστανται τὰ τῶν 15
 δεσποτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, οὐ μὴν καὶ κατὰ τάξιν. τούτων
 δ' αὖ ὀπισθεν τὰ τῶν δημάρχων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν προρρηθέντων ἑμνῶν πάντες
 ψάλλται τε καὶ οἱ ἀναγνώσται πολυχρονίζουσι τὸν βασιλεῖα εἰσερ-
 χόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυνῆσαι καὶ ἀντιδωρον λήψεσθαι. 20
 B εἶτα ἀνέρχεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκύνψεως, καὶ αὐτίκα ἔρχεται
 ὁ βασιλικὸς ἄπας κλήρος μετὰ τῶν προρρηθέντων ἐνδυμάτων αὐ-

6 ταῦτά? 7 τὸν ἀριθμὸν om AB 8 μόνον] μὲν AB
 10 ἦσαν καθ' ἦτοι καθ' B 15 βασιλικῶν φλαμούλων om A

dem archistrategus appellatum, alterum habens multas octavasque sacro-
 rum pontificum imagines lingulis octo, quod vocant octapodium; tertium
 crux est, habens imagines sanctorum quattuor magnorum martyrum,
 Demetrii Procopii et utriusque Theodori; aliud representans S. Geor-
 gium equestrem, aliud draconteum, aliud imperatoris effigiem equo in-
 sidentis exhibens. bina et bina sunt omnia, hoc est univcrse duodecim.
 ante quae flammula stat scutifer, ferens divelium seu vexillum impera-
 torium, quod ab aliis separatim et singulare tenetur, cum imperatoris
 scato. olim, quando praesidium imperatoris sex milibus constabat, ad-
 erant cuius flammulo quingenti. nunc vero talia flammula ferunt et
 statuunt e regione imperatoris solii, ut diximus. extra vero, quando
 imperator in expeditione versatur, secum circumfert pro exercitus ma-
 gnitudine unum vel alterum flammulum. retro huiusmodi imperatoria
 flammula visuntur flammula despotarum et procerum, at non certo or-
 dine. pone ista conspiciuntur flammula rectorum populi seu tribu-
 norum.

Ceterum postquam praedicti hymni finem acceperunt, omnes can-
 tores et lectores multos annos imperatori apprecantur, quando ecclesiam
 ingreditur adorationis causa, et ut panem benedictum sumat. deinde
 reddit imperator ad solium elevatus, et confestim adest universus impe-

τῶν, καὶ ἴστανται ἔμπροσθεν τῶν φλαμούλων. μεταξὺ δὲ τούτων δὴ, τῶν τοῦ κλήρου καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φλαμούλων, ἴστανται πάντες οἱ λεγόμενοι παγκνῶται, ἤτοι σαλπικτικαὶ βουκκινάτορες ἀνακαρισταὶ καὶ σουρουλισταὶ, οὗτοι καὶ μόνοι· ἀπὸ γὰρ τῶν 5 λεπτῶν ὀργάνων οὐδὲ ἓν παραγίνεται. εἶτα ἔρχονται ὡσαύτως μετὰ τῶν φορεμάτων, καὶ ἴστανται ἕκαστοι κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, καθὰ καὶ ἐν τῷ τρικλίῳ. ὁμοίως καὶ οἱ Βάραγγοι, καὶ ἴστανται 6 καὶ οὗτοι ἐν τῇ αὐλῇ πλησίον τῶν τῆς προκύψεως κιοίων, φέροντες τὰς πελέκας αὐτῶν ἐπὶ τῶν καρποχείρων αὐτῶν· τοῦ βασιλέως 10 δὲ ἄνωθεν ἀπὸ τῆς προκύψεως φανέντος αἴρουσιν αὐτὰς πάντες, ὡς ἔθος, ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν.

Ἀνερχομένου οὖν τοῦ βασιλέως, ὡς δεδήλωται, εἰς τὴν πρόκνψιν συναέρχονται καὶ οἱ δεσπότες, ἔτι δὲ ὁ λαμπαδάριος μετὰ τοῦ διβαμπούλου καὶ τῆς λαμπάδος καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος. 15 καὶ ἐπειδὴ κρέμονται βηλόθυρα εἰς τὴν πρόκνψιν τὴν τοῦ βασιλέως καλύπτοντα θεωρίαν, ὁ πρωτοβεστιάριος πιλαιτικῶν κρατῶν ἀπωρημένα γε ὄντα κατὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα αὐτοῦ, περὶ ὧν μετ' D ὀλίγον ῥηθῆσεται, ἐκβαλὼν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ βηλοθύρου δείκνυσσι πρὸς τὸν λαόν, δηλῶν διὰ τούτου ὅτι ἀνῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν 20 πρόκνψιν. ὄντος οὖν ἐν τῇ προκύψει τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ἑαυτοῦ στέμμα ἢ τι τῶν ἄλλων αὐτοῦ φορεμάτων φορέσειν μέλλοντος, ὁ πρωτοβεστιάριος λαμβάνων αὐτὸ ἀπὸ τῶν τοῦ ῥουχαριεῖου ὑπηρε-

3 βυκκινάτορες AB 6 αὐτῶν om AB 10 αὐτοὺς P 16 post
πιλαιτικῶν P ἢως σκῆπτρα 18 προθύρου P 21 φορέσειν A,
φορέσει P

rials clerus cum supradictis indumentis suis, et stant ante flammula. inter haec autem, clerum, inquam, et flammula, stant omnes qui discuntur paegniotae, nempe tubicines, buccinatores, cymbalistae et surullistae; et hi soli: nam ex minutioribus instrumentis ne unum quidem adest. postea adveniunt quoque proceres similiter cum suis gestaminibus, stantque singuli secundum ordinem et dignitatem suam, prout in triclinio fieri consuevit, similiter et Barangi; stant ii quoque in eadem aula prope columnas solii, ferentes secures suas palmis suis. cum autem superne ex solio elevatiore imperator se conspiciendum praebet, transferunt eas, ut moris est, in humeros suos.

Ascendens igitur imperator in solium, ut prius expositum est, simul ascendunt etiam despotae, praeterea lampadarius cum conto et face et lampade, et protovestiarius. et postquam vela seu cortinas suspenderit circa solium imperatoris, protovestiarius pilaticia sive clavas honorarias manu dextra in sublimi suspensa tenens (de quibus paulo post dicetur) emittensque per cortinam populo ostendit; quo indicio significat imperatorem iam in solium ascendisse. cum ergo imperator in solio suum stemma vel aliud gestamen gestaturus est, protovestiarius

Codin. Curopalat. de Offic.

τῶν δίδωσι τῷ βασιλεῖ. οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν τοιοῦτον τῶν ἰορ-
τῶν καιρὸν, ἀλλὰ καὶ αἰ οὕτω ποιεῖ.

Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἴδιον καὶ ἐξαιρετόν, ὅτι εἰάν τι ζωστήριον
ἰδῆ ἢ πηλὸν ἢ ἄλλο τι περὶ τὸ φούζον τοῦ βασιλέως, τὸ σκιαδίον
P 81 ἐκβάλλων τὴν χεῖρα ἐκτείνας ἐπαίρει ἢ καθάρει τοῦτο ἀνερωτή-5
τως, μηδενὸς τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀρχόντων ἄδειαν ἔχοντος τοῦτο
ποιῆσαι, εἰ μὴ τούτου καὶ μόνου.

Δεῖ δὲ γινώσκων ὅτι ὅπερ καλεῖται νῦν στέμμα, ὠνομάζετο
πάλαι διάδημα. τοῦτο δὲ ἦν βλάτιον μετὰ λίθων καὶ μαργάρων,
κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως μέτωπον κείμενον μὲν, δεδεμένον δ' ὄπι- 10
σθεν περὶ τὸν ἐγκέφαλον, δὴ καὶ ἐκαλεῖτο διάδημα· ὅπερ ἐκ τοῦ
κατὰ μικρὸν ἀμειψθῆν ἐγένετο ὅσον ὁρᾶται τὴν σήμερον, καὶ ὀνο-
μάζεται στέμμα. ὃ δὲ νῦν καλεῖται διάδημα, ἐλέγετο πάλαι ζώνη
B στρατιωτικὴ δηλοῦσα τιμὴν· ὅθεν καὶ οἱ τύραννοι πρῶτον ἀφῆ-
ρον τῆς ζώνης καὶ τοῦ στρεπτοῦ τοὺς τῶν μαρτύρων ἐτίμονες τὸν 15
Χριστὸν ὁμολογοῦντας, ἔπειτα παρείδουν τούτους βασιανιστάς.
στρεπτὸν δὲ ἐστὶν ἐλληλαμένος χρυσός, ἐκ τριῶν πεπλεγμένος καθά-
περ σχοινίων, ὅπερ ἐφόρου ἐπὶ τραχήλου. ὅτε γοῦν ὁ βασιλεὺς
τὸ στέμμα φορεῖ, ἕτερόν τι ἔνδυμα οὐ φορεῖ εἰ μὴ τὸν σάκκον
καὶ τὸ διάδημα. καὶ ὅτε μὲν ταῦτα ὅτε δὲ ἐπιλουρκίον καὶ φα- 20
κιωλίδα φορεῖ, ἄλλοτε καββάδιον καὶ φυαλίν, ἐπὶ δὲ κεφαλῆς

4 φούζον] ἰμάτιον P post σκιάδιον P ἢ ὡς τὸ κέλυμμα τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ 10 πρόσσωπον P

ex rucharío acceptum imperatori ex officio suo id offert. neque solum
occasione horum festorum, sed semper sic agit.

Habet et hoc proprium atque eximium, ut si in veste vel pileo
imperatoris aliquod animalculum viderit vel lutum vel aliud quid assi-
mile, deposito capitis sui tegumento seu pileo, extenta manu illud tollat
aut purget, licet prius facultatem non obtinuerit. quod huic soli con-
cessum est, ceteris omnibus proceribus eius faciendi potestate dene-
gata.

Scire oportet illud quod nunc vocatur stemma, olim appellatum
esse diadema. id autem erat lata vitta ex unionibus et margaritis, po-
sita quidem in imperatoris fronte, sed circa occiput retro ligata; unde
et diadematis, quasi dicas ligamenti, nomen obtinuit: quod paulatim
mutatum evasit tale quale hodie visitur, et nominatur stemma. porro
quod nunc vocatur diadema, olim zona militaris dicebatur, insigne ho-
noris. hinc tyranni venerandos martyres, qui Christum confitebantur,
ante omnia privabant zona et torque, et postea tradebant tortoribus.
στρεπτόν (torquea) vero est aurum diductum, ex tribus quasi funiculis
contextum, quod ferebant in collo. quando igitur imperator fert stemma,
aliud indumentum non gestat praeter saccum et diadema; et aliquando
quidem haec, aliquando epiloricum seu superulam et phaeoellium gestat,
aliquando cabbadium et phyalin. in capite diversa habet gestamina,

φορέματα διάφορα, ποτέ μὲν τὸ ὀνομαζόμενον τροπαιουχίαν, ποτέ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ ὑπέριτερον, ὧν τὰ σχήματα C ἐκάστων οὐκ ἔστι νῦν κατὰ μέρος λέγειν.

Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν τοιοῦτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα 5 ἂν βοόλοικο, τὸν δὲ γε σταυρὸν ἐν δεξιᾷ φέρει ἀεὶ, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ βλάτιον κώδικι ἐοικὸς, δεδεμένον μετὰ μανδύλιον· ὁ βλάτιον ἔχει χῶμα ἐντός, καὶ καλεῖται ἀκακία. καὶ τὸν μὲν σταυρὸν ὁ βασιλεὺς φέρων δι' αὐτοῦ δεικνύσι τὴν εἰς Χριστὸν ἑαυτοῦ πίστιν, διὰ τοῦ στέμματος τὴν τιμὴν, διὰ τῆς ζώνης (ἣ νῦν, ὡς 10 εἴρηται, καλεῖται διάδημα) τὸ στρατιώτην εἶναι αὐτόν, διὰ τοῦ σάκκου μελανοῦ ὄντος τὸ τῆς βασιλείας κρύφιον, διὰ τοῦ χῶματος, καλεῖται ἀκακία, ὡς εἶπομεν, τὸ τὸν βασιλέα ταπεινὸν εἶναι ὡς θνήσκον καὶ μὴ διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἐπαίρεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν, διὰ τοῦ μανδύλιου τὸ ταύτης ἄστατον καὶ τὸ μετα- 15 βαιίνειν ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, διὰ τῆς σπάθης τὸ ἔξουσιαστικόν. καὶ τὴν λαμπάδου φέρουσι ἔμπροσθεν αὐτοῦ διὰ τὸ φάσκον λόγιον ὅτι οὕτω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως D ἴδῳσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάζωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

20 Μετὰ μέντοι τῶν βασιλέα ἀλλάξαι τὰ ἑαυτοῦ φορέματα, ὁ πρωτοβεασιτάριος ἐμφάνιζει αὐθιγὰ τὰ πिलाτικία, τὴν τοῦ βασιλέως δευκνύων ἐτοιμασίαν. τὴν δὲ σπάθην αὐτοῦ φέρει ἀρχον-

7 καὶ τὸν μὲν — 12 καλεῖται ἀκακία om BP
21 ἐπιλατικία AB

16 πυγμαῖον AB

interdum id quod vocatur tropaeuchia, aliquando Iustinianum, aliquando hyperteron dictum; quorum figuras particulatim declarare non est huius loci.

Ex his igitur gestamentibus gestat imperator quodcumque voluerit. at crucem in dextera semper portat, in sinistra vero pannum sericum codicis simile, ligatum mantili, habetque intus terram, et vocatur acacia. et crucem quidem ferens imperator suam in Christum manifestat fidem, stemmate protestatur honorem; zona, quae, ut sumus praefati, diadema vocatur, se militem profitetur; sacco subfusco (violaceo nimirum vel purpureo) imperii obscuritatem et secretum; pulvere, qui, ut diximus, acacia nuncupatur, imperatorem humilem esse ut mortalem, neque propter imperii sublimitatem efferrī, neque insolenter se iactare, per mantile significatur eiusdem imperii inconstantia et mos ab uno ad alium transeundi. per ense[m] indicatur potestas. lampadem praefertur imperatori propter illud Christi dictum "sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum, qui in caelis est."

Postquam imperator sua indumenta mutavit, protevestiarius iterum pila-ticia ostendit; quo significat imperatorem iam paratum esse. cuius

τόπουλον άσκηπές, τῶν ἑγγύς προσηκόντων τῷ βασιλεῖ. ὃ γὰρ μέγας δομῆστικός ἴσταιται καὶ οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων ἐν τῇ αὐτῇ.

Σταθεῖς οὖν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκίβειος φαίνεται ἀπὸ
 P 82 τῶν γονάτων καὶ ἄνω, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὸν σταυρὸν φέρων, ἐν δὲ
 δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴν ἀκακίαν, ὡς δεδῆλωται. αὐτὰ ταῦτα φορεῖ
 ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ ἐστεμμένος εὐρίσκειται· εἰ δὲ μὴ,
 τὸ σύνηδες ῥοῦχον αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτὸ λεγόμενον φυαλὴν μετὰ
 λίθων καὶ μαργάρων. ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέρει στέφανον, φαινό-
 μενος καὶ οὗτος ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἄνω. τῶν δὲ δεσποτῶν τὰ 10
 μὲν λοιπὰ τῶν σωματῶν κρύπτονται, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους καὶ ἄνω
 φαίνονται.

Μετὰ γοῦν τὸ ἐτοιμασθῆναι τὸν βασιλέα καὶ σταθῆναι, ὁ
 πρωτοβεστιάριος ἐμφανίζει πάλιν ἐκ τρίτου τὰ πιλαιτικά, δηλοῦν
 B διὰ τούτου ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐστάθη εἰς τὴν πρόκυψιν. καὶ παρευ- 15
 θῆς ἀνοίγουσι τὰ βηλόθυρα, καὶ οὔτε ὁ πρωτοβεστιάριος οὔτε ὁ
 λαμπαδάριος οὔτε μὴν ὁ τὴν βασιλικὴν φέρων σπάθη φαίνονται
 ὄλως, εἰ μὴ ἡ σπάθη μόνη καὶ ἡ λαμπάς. ἅμα γοῦν τῷ ἀνοογῆ-
 ναι ταῦτα, καὶ τὸν βασιλέα καὶ μόνον φαῖνῆναι, εὐθὺς ψάλλουσιν
 οἱ ψάλλται τὸ πολυχρόνιον, τῶν ὄργάνων ἡχοῦντων, διαφόρων 20
 ὄντων, ὡς εἴρηται. οἱ μέντοι ψάλλται μετὰ τὸ πολυχρονίσαι σιω-
 πῶσιν, τὰ ὄργανα δὲ ἤχοῦσι μέχρι καὶ ἑκατῆς ὥρας. ἔτα τοῦ

8 ῥοῦχον] ἱμάτιον P, additis, post αὐτοῦ, ἧας ἔσθμα 15 τοῦτο P

ensem aperto capite fert iuuenis primarius ex illis qui imperatorem ge-
 nere prope attingunt: nam magnus domesticus stat et ipse cum ceteris
 proceribus in aula.

Stans igitur imperator in solio conspicuus est a genibus et supra,
 dextra crucem, sinistra acaciam portans, ut antea dictum. eadem ge-
 stamina fert iidem imperatoris filius, si sit coronatus: sin minus, usi-
 tatum sibi indumentum habet, et super illud id quod dicitur capitis te-
 gimen, ex unionibus et margaritis confectum. capite sertum gestat.
 apparet et iste populo a genibus et supra. despotae a pectore et supra
 adspectabiles sunt: ceteras corporum partes occultantur.

Postquam igitur imperator paratus est et stat, protovestiarus tertio
 pilaticus ostendit, indicans hoc signo imperatorem iam in solio stare,
 statimque diducuntur cortinae; et neque protovestiarus neque lamp-
 darius, neque qui portat ensen imperialem, usquam apparent, sed solus
 ensis et lampas. ergo simul ac cortinae panduntur et imperator, isque
 solus, conspicitur, statim cantores cantant illud "diuturnum faciat deus
 imperium tuum," resonantibus organis, quae varia sunt, ut antea dic-
 tum. cantores igitur post multorum annorum appreciationem contice-
 scunt. at organa satis multo tempore perstrepunt. deinde imperatore

βασίλειως ἤρξиму τὸ μαυθύλιον κινήσαντος παρατίκτω καὶ ταῦτα παύουσαι, καὶ ἄρχονται πάλιν οἱ ψάλται, προσφόρους λέγοντες C σίχους τῇ ἑσπερῇ, καὶ μετ' ἄλλων "Χριστὸς ἐγενήθη ὁ στέφανος σε βασιλεῦ," καὶ μετὰ τοῦτο σίχους, καὶ πάλιν αὐτὸ μέχρι καὶ 5 ἰκατῆς ὥρας. εἶτα γίνεται ἡ εὐφημία τῶν ὀνομάτων τῶν βασιλέων καὶ τῶν δεσποτῶν, μεθ' ἧν πολυχρονίζουσαι αὐθις οἱ ψάλται. τούτου δ' ἔτι ψαλλομένου κλείουσι τὰ βηλόθυρα. πάλιν δὲ τῶν 10 ὀργάνων πρὸς ἄλλων ἡχοῦντων ἐκβαίνουσι τὰ φλύμουλα. καὶ τὰ μὲν βασιλικὰ διακομίζονται εἰς τὸ βεστιαρίον, ὅπου εὐρίσκειται, τὰ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς οἴκοις ἐκάστων. καταλειθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν κατ' ἔθος, φορῶν κατὰ D ἡμερινὴν στολήν, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ προρρηθέντα τούτων φορέματα.

Ὁ μέντοι τῆς τραπέζης λόγος ἀναμεινάτω μικρόν· ἐπεὶ δὲ 15 πάλαι τινος προειρηθῆσθαι, εἰπωμεν κατὰ πρῶτον περὶ αὐτῶν, ἔπειτα ἴνα καὶ περὶ ταύτης δηλώσωμεν.

Ὁ Κύρος ὁ μέγας, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, υἱὸς ὦν τοῦ 20 Καμβύσου, μετὰ θάνατον Ἀστυάγου τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐκληρώσατο καὶ τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ἤτοι τοὺς Μήδους. τῶν τοίνυν Περσῶν 83 ὄσων ἔθνος ὄντων μικροῦ, καὶ νομαδικὸν βίον ζῶντων, ὁ Κύρος δὴ οὗτος τὰ τῶν Περσῶν ἔθιμα καταλείψας τοῖς τῶν Μήδων ἐχρήσατο, μεγάλου ὄντος ἔθνος καὶ μεγαλοσχεποῦς, ὦν δὴ οἱ

6 δεσποτῶν P

23 ἐχρήστο P

sensim mantile suum movente cessant et ipsa; et rursus incipiunt cantores accommodatos, festo versus decantare, et paulo post illud "Christus natus est, qui te imperatorem coronavit," et post hoc stichos seu versus. et rursus idem sat longo tempore. deinde nomina imperatorum et imperatricum bonis precationibus afficiuntur. quo peracto cantores iterum multos annos concinunt. quibus adhuc canentibus expanduntur et clauduntur cortinae imperatoris; organis denuo ad modicum tempus resonantibus: exeunt flammula seu vexilla. et imperatoria quidem feruntur in vestiarium, ubi asservari solent; procerum vero quodlibet ad proprias cuiusque aedes deferuntur. descendens imperator ad mensam se confert, quotidianum amictum ferens: at proceres supra exposita gestant gestamina.

Ceterum oratio de mensa differatur nonnihil. quoniam vero pilaticiorum mentionem antea fecimus, dicamus prius illis, ut postmodum etiam de mensa disseramus.

Cyrus magnus, rex Persarum, filius Cambysae, post obitum Astyagis avi sui hereditate etiam acquisivit imperium eius, hoc est Medorum regnum. cum igitur Persarum gens parva esset et vitam pastoriciam ageret, Cyrus, relictis Persarum moribus, utebatur ritu et consuetudine Medorum utpote gentis magnae et magnificae. horum vero iudices fe-

κατὰ τὴν ἐξ ἔθους ἀνάγκην, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτοῦ κελλήρ εὐ-
 ρισκομένου, φέρουσι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ κανονάρχαι καὶ ἱστώσιν
 B εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ κρέμνεται ὕγαιαι εἰκόνας τῆς τε γεννήσεως τοῦ
 Χριστοῦ καὶ ἑτεραι τρεῖς ἢ τέσσαρες. ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀνα-
 λόγιον, ἐφ' ᾧ ἐπίκειται ὕγιον εὐαγγελισιον. καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς 5
 ἴστανται πλησίον τῶν ἁγίων εἰκόνων μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν,
 οἱ δ' ἀναγνώσται μέσον τοῦ τρικλίνου κατὰ πρόσωπον τοῦ βασι-
 λέως μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπταρίων αὐτῶν, φοροῦντες καὶ
 καμίσια ἐπάνω τῶν ἱματίων, ὃ μέντοι πρωτοψάλτης καὶ ὃ δομέ-
 στικός λευκά, ὃ λαμπαδάριος δὲ κρατῶν τὸ χρυσοῦν διβάμπουλον, 10
 C ὃ μαῖστωρ καὶ πάντες οἱ ψάλται πορφυρεῖ. οἱ κανονάρχαι δὲ
 μετὰ ἱματίων μόνων καὶ ἀσκεπεῖς. καὶ μετὰ ταῦτα ὃ πρωτοβε-
 στιαρῆτης τε, ὃ μέγας ἑταιριάρχης, ὃ πριμμικῆριος τῆς ἀλλῆς,
 οἱ ἑταιριάρχαι, καὶ ὅσοι φέρουσι τὸ δικανίκιον καὶ ὑπηρετοῦσιν,
 εἰσάγουσι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν τοῦ βασιλέως παράστασιν ὥστε 15
 τοῦτον πληρωθῆναι τὸν οἶκον. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὃ βασι-
 λεὺς τοῦ κελλήρου αὐτοῦ, τοῦ μεγάλου δομεστίκου εἰς τὴν θύραν
 ἱσταμένου καὶ τὴν τοῦ βασιλέως φέροντος σπάθην. ἕμα οὖν τῷ
 τὸν βασιλεῖα φανῆται οἱ ψάλται ἀπὸ τῆς ψάλλουσι τὸ πολυχρόνιον.
 D ψαλλόντων δὲ τούτων ὃ βασιλεὺς ἀπέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὰς 20
 ἁγίας εἰκόνας. εἰθ' ὑποστρέψας ἴστανται πλησίον τοῦ θρόνου αὐ-
 τοῦ, τοῦ μὲν μεγάλου δομεστίκου κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος ἱστα-
 μένου τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς σπάθης, ὡς εἴρηται, τοῦ δὲ λαμ-

7 μέσου P

14 τὰ δικανίκια B

16 τούτων B

sed suo in conclavi commorante. finito matutinae et dimisso coetu cano-
 narchae imagines afferunt et tabulatum erigunt, ex quo pendent san-
 ctae imagines nativitatē Christi et aliae tres vel quattuor. coram hoc
 pulpitem est, in quo sanctum evangelium repositum iacet. et sacerdos
 quidem stant prope sanctas imagines cum sacerdotibus suis stolis:
 at lectores stant in medio triclinio ē conspectu imperatoris cum suis
 tunicis et capitis tegminibus, ferentes quoque camisia super vestes,
 protopsaltes quidem et domesticus candida, lampadarius autem tenens
 auream hastam, cui coreus est impositus, magister et omnes cantores
 purpurea; sed canonarchae cum solis tunicis adstant, et capite aperto.
 post haec protovestiarites, magnus hetaeriarcha, primicerius aulae,
 hetaeriarcha et quotquot baculos ferunt et ministerium obeunt, intro-
 ducunt proceres ad imperatoris circumstationem, donec impleatur domus.
 postea egreditur imperator ex suo conclavi, magno domestico ad ianuam
 stante et imperatoris ense ferente. igitur simul ac imperator apparet,
 cantores statim canunt illud "diuturnum faciat deus imperium tuum."
 quibus canentibus imperator vadit, sanctasque imagines osculatur. deinde
 regressus stat prope thronum suum, magno domestico ad sinistrum im-
 peratoris latus stante cum spatha seu ense imperatorio, ut dictum est.

παδαρίου κάτωθεν τοῦ μεγάλου δομειστικόν τὸ διβάρμπουλον μεθ' ἡμμένης λαμπάδος φέροντος, ἧς δὴ λαμπάδος τὰ μὲν ἄλλα εἰσι P 78 διὰ κινναβάρειος βεβαμμένα, τὸ δὲ μέσον διὰ πετυλλίου κεχρυσωμένον ἔχοντος σταυροῦς ἐντὸς κύκλῳ κοκκίνου. τῆς οὖν τῶν 5 ὥρων ἐνάρξεως γενομένης φέρει αὐτίκα παιδόπουλον τοῦ βεστιαρίου τὸ τοῦ βασιλέως δικανίκιον, ὅπερ λαβῶν ὁ μέγας πριμμικήριος φέρων δίδωσι τῷ βασιλεῖ.

Ἰστέον δὲ ὅτι εἰς μὲν τὰς καθ' ἐκάστην γινομένης παραστάσεις ὁ βασιλεὺς λέγει ὅτι τὸ δικανικόν μου, καὶ φέρει τοῦτο 10 τοῦ βεστιαρίου παιδόπουλον, καθὰ εἴρηται· ἐπὶ δὲ τῶν ἑορτῶν, δταν παράστασις γένηται, μετὰ τὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ σταθῆναι, καὶ χωρὶς τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι τὸ δικανικόν μου, λέγει ὁ μέγας πριμμικήριος, παιδόπουλον, καὶ φέρει τοῦτο. B ὁ δὲ περὶ τούτου λόγος οὗτός ἐστιν, ὅτι εἰς τὰς καθ' ἡμέραν τῶν 15 ἑορθῶν παραστάσεις καὶ τῶν ἑσπερωῶν, μετὰ τὸ τοὺς ἐντίμους τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν παράστασιν εἰσελθεῖν, λέγει ὁ βασιλεὺς ὅτι τὸ δικανικόν μου, σημεῖον ὃν τοῦτο τοῦ καὶ τὸν παρακάτωθεν λαὸν εἰσελθεῖν. κατὰ δὲ τὰς μεγάλας τῶν ἑορτῶν πάντες ἄρχοντες τε καὶ οἱ λοιποὶ εἰσερχονται, καὶ οὐκ ἔστι χρεία διὰ τοῦτο τὸν 20 βασιλέα ζητῆσαι τὸ δικανικόν αὐτοῦ· τότε γὰρ εἰδὼς ὁ μέγας πριμμικήριος λέγει ἀνερωτήτως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ.

Ἐάλλονται οὖν αἱ ὥραι, ὡς ἔθος, ἧ τε πρώτη, ἧ τριδέκτη

7 φέρων οὐκ P	11 παραστάσεις γένοινται A	16 εἰσελθεῖν P
17 παρακάτω A	19 ἔσται P	22 τριθ' ἔκτη A, τρίτη ἔκτη P

lampadarius autem infra magnum domesticum fert aureum contum cum ardente lampade; cuius lampadis supremæ partes tinctæ sunt cinnabari; medium vero per bracteam inauratam est, quæ intus cruce coccineas in orbem repræsentat. factæ igitur horarum initio, famulus vestiarii statim imperatoris sceptrum affert; quod magnus primicerius imperatori porrigit.

Sciendum est imperatorem in quotidianis circumstationibus dicere: proferatur sceptrum meum. et mox famulum vestiarii illud afferre, ut antea diximus. ceterum in festis, quando circumstatio instituitur, postquam imperator stat suo in solio; omisso illo proferatur sceptrum meum, magnus primicerius compellens famulum, famule, inquit: et confestim sceptrum apportat. ratio huius est, quia in quotidianis matutini et vesperarum circumstationibus, postquam honoratioribus ex proceribus in circumstatione iam præsentibus sunt, ait imperator "proferatur sceptrum meum;" quod argumento est populum, qui inferius consistit, etiam ingressurum. at in magnis festis omnes proceres et reliqui intrant, nec opus est ut imperator sceptrum suum deprecatur: hoc enim sciens magnus primicerius iniussus præcipit, et afferuat illud.

Canuntur igitur horæ, ut moris est, prima, tertia, sexta et nona

C καὶ ἡ ἐνάτη, μετὰ τῶν τροπαρίων. εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐνάτης ὥρας τροπάριον λέγει ὁ πρωτοψάλτης τὸ δόξα, καὶ ψάλλεται. εἶτα καὶ τὸ καὶ νῦν καὶ αἰ. καὶ οὐ ψάλλεται ἐκ δευτέρου μὲν τὸ τροπάριον, ἀναγινώσκειται δὲ ἐπὶ τοῦ κανονάρχου· οὗ καὶ μετὰ τὸ ἀναγῶναι λέγει οὕτω “πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ θεὸς 5 τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σᾶς εἰς πολλὰ ἔτη” καὶ πάλιν ἐκ τρίτου “πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ θεὸς τὴν θεοφρόβληπτον θεόστεπτον καὶ θεοφρούρητον, κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σᾶς εἰς πολλὰ ἔτη” καὶ ψάλλεται τὸ τροπάριον αὐθις, ἐπεὶ τὸ νῦν καὶ αἰ προεργέθη. 10

D Τοὺς μὲν οὖν ψαλμοὺς τῶν ὥρῶν ἀναγινώσκει ὁ ἀρχιδιάκονος, τὴν προφητείαν καὶ τὸν ἀπόστολον ὁ πρωτοποστολάριος, τῶν δὲ εὐαγγελίων τὸ μὲν πρῶτον ὁ πρωτοπαπᾶς, τὰ δὲ λοιπὰ ἑρεῖς ἕτεροι.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὥρῶν τοῦ βασιλέως ἀπελθόντος 15 αὐθις καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀσπασαμένον, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ εἰσελθόντος, λύεται ἡ παράστασις μέχρις ἂν ἡ τῆς λειτουργίας προσήκουσα ἔλθῃ ὥρα, καὶ τότε ψάλλεται ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος. γίνεται μὲντοι τοῦτο οὕτως, εἴπερ τύχοι οὕσα ἡ ἑορτὴ ἐν

P 79 ἄλλῃ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ· εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ, τῶν 20 ὥρῶν καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων πάρεστιν μὲν ὁ βασιλεύς, οὐ μὲν δὲ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν, ἀλλ' ἰδίᾳ ψάλλεται αὐτή.

2 τροπάριον A
19 τύχη AB

6 κραταιὰν καὶ om B

13 δὲ λ.] δὲ γε λ. A

cum tropariis. ad ultimum nonae horae troparium dicit protopsaltes “gloria patri et filio et spiritui sancto;” et decantatur. additur deinde et hoc “et nunc et semper;” nec secundo cantatur troparium, legitur autem a canonarcha, qui post lectionem sic profatur “diuturnum faciat deus praepotens et sanctum imperium vestrum ad multos annos.” rursus tertia vice “diuturnum faciat deus a deo acceptum et a deo custoditum praepotens et sanctum imperium vestrum ad multos annos.” deinde exclamant circumstantes “diuturnum faciat deus sanctum imperium vestrum ad multos annos.” caniturque illud troparium, iterum, cum illud “nunc et semper” antea decantatum fuerit.

Psalmos horarum legit archidiaconus, prophetiam et apostolum protopostolarius. ex evangeliiis primum quidem legit protopapa, reliqua alii sacerdotes.

Finitis horis, imperatore rursus abeunte et sanctas imagines exosculante suamque conclave repetente, solvitur circumstatio, donec debita liturgiae hora advenierit. et tunc psalluntur vesperae. et hoc ita fit, si festum in alium septimanae diem incidat. si vero festum in sabbatum aut dominicam diem incidat, cum horae et troparia concinuntur, adest quidem imperator, sed non in liturgia, quae privatim pera-

ἡ δὲ γε αἰτία τοῦ μὴ παρῆναι αὐτὸν βασιλέα καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν ἔστιν ὅτι τὰς μὲν ἄλλας πέντε ἡμέρας ψάλλεται πρῶτον ὁ ἑσπερινὸς ὕμνος καὶ μετ' αὐτὸν ἡ λειτουργία, εἰ δὲ ἐν σαββάτῳ τύχοι ἡ κυριακῇ, εἰς τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας γίνεται ἡ λειτουργία. 5 διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲν σῶζει ψάλλεσθαι τὴν τοιαύτην ὄλην ἀκολουθίαν τῶν τε ὡρῶν καὶ τῶν τροπαρίων, διὰ τὸ πλείστην εἶναι, καὶ ἕξ ἀνάγκης ψάλλεται μὲν πρῶτον ἡ λειτουργία ἰδίως, ὡς κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καὶ ἄνευ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιδημίας, B κατὰ δὲ τὴν τοῦ ἑσπερινοῦ ὥραν ὁ βασιλεὺς ἔρχεται εἰς τὴν ἐκ- 10 κλησίαν.

Τῶν οὖν τροπαρίων ψαλλομένων ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ σκιάδιον καὶ τὴν καθημερινὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ ὡσαύτως· κατὰ δὲ τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀλλάσσει ῥόδιον μωργουσιπαρέιον. φορεῖ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ δοκοῦν αὐτῷ φέρεμα, 15 ἥως ἡ κρινωνίων ἢ τετράφυλλον ἢ τι ἕτερον ὁμοίον τούτοις· οἱ δὲ ἄρχοντες σκαράνικα φακεύλια καὶ καθβάρδια καὶ ἐπιλούρικα, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ.

Ψαλλομένης οὖν τῆς λειτουργίας, ἡ μόνον τοῦ ἑσπερινοῦ, C εἰ ἐν σαββάτῳ ἢ κυριακῇ τύχοι, ὡς εἴρηται, οἱ προρηθέντες 20 ἄρχοντες οἱ καὶ τῆς παραστάσεως ὑπέρηται τὰ βασιλικὰ φέροντες φλάμουλα τῆς προκύψεως ἰστώσι καταντικρό. ἢ δὴ καὶ εἰς ταῦτα,

6 δὲ om P 6 τε om P 13 post ῥόδιον P ἥως ἐκάνω
ἔσθυμα 16 post καθβάρδια P ἥως ἐνδύματα

gitur. causa cur imperator liturgiae non sit praesens est ista, quia aliis quinque antecedentibus diebus cantatur primum vespertinus hymnus, et post hanc liturgia perficitur. si vero festum in sabbatum vel dominicum diem incurrat, hora tertia diei liturgia celebratur. quamobrem integrum non est ut huiusmodi totum officium horarum et tropariorum persolvatur; eo quod sit valde prolixum. hinc necessario prius liturgia seorsim decantatur, tanquam statuto tempore, et sine imperatoris praesentia. at circa vesperarum horam imperator ad ecclesiam se confert.

Dum igitur troparia psalluntur, imperator fert pileum et quotidianum suum amictum. similiter et proceres aulici. circa vespertinas vero laudes et liturgiam mutat suum rachim, hoc est extimum indumentum, margaritis contextum: fert autem in capite quod allubescit gestamen, puta vel crinoniam vel tetraphyllum vel quid assimile. proceres vero gestant scaranica, phaceolia, cabbadia et epilorica, quilibet secundum ordinem et dignitatem suam.

Dum igitur liturgia peragitur aut solae vespertinae laudes decantantur, si festum sabbato aut dominico die occurrat, ut dictum est, prae-nominati proceres, qui etiam circumstationis moderatores sunt, gestant flammula ex adverso imperatorii solii, quae sunt ista. unum qui-

τὸ μὲν ἐν ἀρχιστράτηγος, τὸ δὲ ἕτερον εἰκόνας ἔχον πολλὰς θείας
 ἱεραρχῶν ὀκτώγλωσσον, ὑπερ καλεῖται ὀκταπόδιον. ἄλλο στα-
 φὸς ἔχον εἰκόνας τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων, Δημη-
 D τρίου Προκοπίου καὶ Θεοδώρων, ἕτερον ἔχον τὸν ἅγιον Γεώργιον
 ἔφιππον, ἄλλο δρακόντειον, καὶ ἕτερον δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἔχον 5
 στήλην ἔφιππον. ἃ δὴ ταῦτά εἰσιν ἕκαστον ἀνὰ δύο, ἥτοι ἑμοῦ
 ἰβ' τὸν ἀριθμόν. Ἐμπροσθεν δὲ τῶν τοιούτων φλαμούλων προ-
 σταται ὁ σκουτέριος βαστάζων τὸ διβέλλιον, ὃ δὴ ἐνὶ μόνον ἐν,
 καὶ τὸ σκουτάριον τὸ βασιλικόν. ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια, ὅτε
 ἡ τοῦ βασιλέως σύνταξις ἦσαν ἑξακισχίλιοι, ἦσαν καθ' ἐν ἕκαστον 10
 φλάμουλον πεντακόσιοι. νῦν δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα φλάμουλα φέ-
 P 80 ρουσι καὶ ἰστώσι κατανακρῦ, ὡς εἴρηται, τῆς προκλήψεως· ἐκτὸς
 δὲ ὅπταν στρατεύει ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος
 τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ἐν τυχὸν ἢ δύο. ὅπι-
 σθεν δὲ τῶν τοιούτων βασιλικῶν φλαμούλων ἴστανται τὰ τῶν 15
 θείσποτων καὶ τῶν ἀρχόντων, οὐ μὴν καὶ κατὰ τάξιν. τούτων
 δ' αὖ ὅπισθεν τὰ τῶν δημάρχων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν προρρηθέντων ἕμνων πάντες
 ψάλλται τε καὶ οἱ ἀναγνώσται πολυχρονίζουσι τὸν βασιλέα εἰσερ-
 χόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυνῆσαι καὶ ἀντίδωρον λήψασθαι. 20
 B εἶτα ἀνέρχεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκλήψεως, καὶ αὐτίκα ἔρχεται
 ὁ βασιλικὸς ἄσπας κλήρος μετὰ τῶν προρρηθέντων ἐνδυμάτων αὐ-

6 ταῦτά? 7 τὸν ἀριθμόν om AB 8 μόνον] μὲν AB
 10 ἦσαν καθ' ἥτοι καθ' B 15 βασιλικῶν φλαμούλων om A

dem archistratagus appellatum, alterum habens multas divinasque sacro-
 rum pontificum imagines lingulis octo, quod vocant octapodium; tertium
 crux est, habens imagines sanctorum quattuor magnorum martyrum,
 Demetrii Procopii et utriusque Theodori; aliud representans S. Geor-
 gium equestrem, aliud dracontem, aliud imperatoris effigiem equo in-
 sidentis exhibens. bina et bina sunt omnia, hoc est universe duodecim.
 ante quae flammula stat scutifer, ferens divellium seu vexillum impera-
 torium, quod ab aliis separatim et singulare tenetur, cum imperatoris
 scuto. olim, quando praesidium imperatoris sex milibus constabat, ad-
 erant cuius flammulo quingenti, nunc vero talia flammula ferunt et
 statuunt e regione imperatorii solii, ut diximus. extra vero, quando
 imperator in expeditione versatur, secum circumfert pro exercitus ma-
 gnitudine unum vel alterum flammulum. retro huiusmodi imperatoria
 flammula visuntur flammula despotarum et procerum, at non certo or-
 dine. pone ista conspiciuntur flammula rectorum populi seu tribu-
 norum.

Ceterum postquam praedicti hymni finem acceperunt, omnes can-
 tores et lectores multos annos imperatori apprecantur, quando ecclesiam
 ingreditur adorationis causa, et ut panem benedictum sumat. deinde
 redit imperator ad solium elevatus, et confestim adest universus impe-

τῶν, καὶ ἴστανται ἔμπροσθεν τῶν φλαμούλων. μεταξὺ δὲ τούτων δὴ, τῶν τοῦ κλήρου καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φλαμούλων, ἴστανται πάντες οἱ λεγόμενοι παγνιώται, ἧτοι σαλπικτιαὶ βουκκινάτορες ἀνακαρισταὶ καὶ σουρουλισταὶ, οὗτοι καὶ μόνοι· ἀπὸ γὰρ τῶν 5 λεπτῶν ὀργάνων οὐδὲ ἐν παραγίνεται. εἶτα ἔρχονται ὡσαύτως μετὰ τῶν φορεμάτων, καὶ ἴστανται ἕκαστοι κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, καθὰ καὶ ἐν τῷ τρικλίῳ. ὁμοίως καὶ οἱ Βάραγγοι, καὶ ἴστανται 10 καὶ οὗτοι ἐν τῇ ἀλλῇ πλησίον τῶν τῆς προκύνεως κιονίων, φέροντες τὰς πελέκας αὐτῶν ἐπὶ τῶν καρποχείρων αὐτῶν· τοῦ βασιλέως δὲ ἄνωθεν ἀπὸ τῆς προκύνεως φανέντος αἴρουσιν αὐτὰς πάντες, ὡς ἔθος, ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν.

Ἄνερχομένου οὖν τοῦ βασιλέως, ὡς δεδήλωται, εἰς τὴν πρόκυνιν συνανέρχονται καὶ οἱ δεσπόται, ἔτι δὲ ὁ λαμπαδάριος μετὰ τοῦ διαβαμπούλου καὶ τῆς λαμπάδος καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος. 15 καὶ ἐπειδὴ κρέμονται βηλόθυρα εἰς τὴν πρόκυνιν τὴν τοῦ βασιλέως καλύπτοντα θειῶραν, ὁ πρωτοβεστιάριος πιλαιτικῶν κρατῶν ἀπρωρημένα γε ὄντα κατὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα αὐτοῦ, περὶ ὧν μετ' 20 ὀλίγον ῥηθῆσεται, ἐκβαλὼν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ βηλοθύρου δείκνυσι πρὸς τὸν λαόν, δηλῶν διὰ τούτου ὅτι ἀνῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πρόκυνιν. ὄντος οὖν ἐν τῇ προκύνει τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ἐαυτοῦ στέμμη ἢ τι τῶν ἄλλων αὐτοῦ φορεμάτων φορέσειν μέλλοντος, ὁ πρωτοβεστιάριος λαμβάνων αὐτὸ ἀπὸ τῶν τοῦ ρουχαριεῦ ὑπηρέ-

3 βυκκινάτορες AB 6 αὐτῶν om AB 10 αὐτοὺς P 16 post πιλαιτικῶν P ἢως σαλπικτια 18 προθύρου P 21 φορέσειν Δ, φορέσει P

rials clerus cum supradictis indumentis suis, et stant ante flammula. inter haec autem, clerum, inquam, et flammula, stant omnes qui discuntur paegniotae, nempe tubicines, buccinatores, cymbalistae et surulistae; et hi soli: nam ex minutioribus instrumentis ne unum quidem adest. postea adveniant quoque proceres similiter cum suis gestaminibus, stantque singuli secundum ordinem et dignitatem suam, prout in triclinio fieri consuevit, similiter et Barangi; stant ii quoque in eadem aula prope columnas solii, ferentes secures suas palmis suis. cum autem superne ex solio elevatiore imperator se conspiciendum praebet, transferunt eas, ut moris est, in humeros suos.

Ascendente igitur imperatore in solium, ut prius expositum est, simul ascendunt etiam despotae, praeterea lampadarius cum conto et face et lampade, et protovestiarius. et postquam vela seu cortinas suspenderit circa solium imperatoris, protovestiarius pilaticia sive clavus honorarias manu dextra in sublimi suspensa tenens (de quibus paulo post dicetur) emittensque per cortinam populo ostendit; quo indicio significat imperatorem iam in solium ascendisse. cum ergo imperator in solio suum stemma vel aliud gestamen gestaturus est, protovestiarius

Cod. Sin. S. 6012. de Offic.

τῶν δίδωσι τῷ βασιλεῖ. οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν τοιοῦτον τῶν ἑορ-
τῶν καιρῶν, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ οὕτω ποιεῖ.

Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἴδιον καὶ ἑξαιρέτον, ὅτι εἴαν τι ζωῦφιον
ἴδῃ ἢ πηλὸν ἢ ἄλλο τι περὶ τὸ φοῦχον τοῦ βασιλέως, τὸ σκιαδίον
P 81 ἐκβάλλων τὴν χεῖρα ἐκτείνας ἐπαιρεῖ ἢ καθάιρει τοῦτο ἀνερωτή-5
τως, μηδεὸς τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀρχόντων ἄδειαν ἔχοντος τοῦτο
ποιῆσαι, εἰ μὴ τούτου καὶ μόνου.

Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἕπερ καλεῖται νῦν στέμμα, ὠνομάζετο
πάλαι διάδημα. τοῦτο δὲ ἦν βλάτιον μετὰ λίθων καὶ μαργάρων,
κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως μέτωπον κείμενον μὲν, δεδεμένον δ' ὅπι-10
σθεν περὶ τὸν ἐγκέφαλον, διὸ καὶ ἑκαλεῖτο διάδημα· ἕπερ ἐκ τοῦ
κατὰ μικρὸν ἀμειψθὲν ἐγένετο οἷον ὁρᾶται τὴν σήμερον, καὶ ὠνο-
μάζεται στέμμα. δ δὲ νῦν καλεῖται διάδημα, ἐλέγετο πάλαι ζώνη
B στρατιωτικὴ δηλοῦσα τιμὴν· ὅθεν καὶ οἱ τύραννοι πρῶτον ἀφή-
ρουν τῆς ζώνης καὶ τοῦ στρεπτοῦ τοὺς τῶν μαρτύρων ἐντίμους τὸν 15
Χριστὸν ὁμολογοῦντας, ἔπειτα παρεδίδουν τούτους βασιανισταῖς.
στρεπτὸν δὲ ἔστιν ἠηλαμένος χρυσός, ἐκ τριῶν πεπλεγμένος καθά-
περ σχοινίον, ἕπερ ἐφόρουσιν ἐπὶ τραχήλου. ὅτε γοῦν ὁ βασιλεὺς
τὸ στέμμα φορεῖ, ἕτερόν τι ἔνδυμα οὐ φορεῖ εἰ μὴ τὸν σάκκον
καὶ τὸ διάδημα. καὶ ὅτε μὲν ταῦτα ὅτε δὲ ἐπιλουρκίον καὶ φα-20
κωλίδα φορεῖ, ἄλλοτε καθβάδιον καὶ φυαλίον, ἐπὶ δὲ κεφαλῆς

4 φοῦχον] μᾶτιον P post σκιάδιον P ἤως τὸ κείμενον τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ 10 πρόσωπον P

ex rucharis acceptum imperatori ex officio suo id offert. neque solum
occasione horum festorum, sed semper sic agit.

Habet et hoc proprium atque eximium, ut si in veste vel pileo
imperatoris aliquod animalculum viderit vel lutum vel aliud quid assi-
mile, deposito capitis sui tegumento seu pileo, extenta manu illud tollat
aut purget, licet prius facultatem non obtinuerit. quod huic soli con-
cessum est, ceteris omnibus proceribus eius faciendi potestate dene-
gata.

Scire oportet illud quod nunc vocatur stemma, olim appellatum
esse diadema. id autem erat lata vitta ex unionibus et margaritis, po-
sita quidem in imperatoris fronte, sed circa occiput retro ligata; unde
et diadematis, quasi dicas ligamenti, nomen obtinuit: quod paulatim
mutatum evasit tale quale hodie visitur, et nominatur stemma. porro
quod nunc vocatur diadema, olim zona militaris dicebatur, insigne ho-
noris. hinc tyranni venerandos martyres, qui Christum confitebantur,
ante omnia privabant zona et torque, et postea tradebant tortoribus.
στρεπτόν (torques) vero est aurum diductum, ex tribus quasi funiculis
contextum, quod ferebant in collo. quando igitur imperator fert stemma,
aliud indumentum non gestat praeter saccum et diadema; et aliquando
quidem haec, aliquando epiloricum seu superlamam et phaceolium gestat,
aliquando cabbadium et phyalin. in capite diversa habet gestamina,

φορέματα διάφορα, ποτέ μὲν τὸ ὀνομαζόμενον τροπαιουχίαν, ποτέ δὲ Ἰουστινιάνειον, ἐν ἄλλοις δὲ ὑπερτερον, ὧν τὰ σχήματα C ἐκάστιον οὐκ ἔστι νῦν κατὰ μέρος λέγειν.

Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν τοιούτων φορεμάτων φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα 5 ἂν βοόλοιο, τὸν δὲ γε σταυρὸν ἐν δεξιᾷ φέρει ἄει, ἐν δὲ τῇ ἀρ-
στερᾷ βλάτιον κώδικι ζοικός, δεδεμένον μετὰ μανδύλιον· ὁ βλά-
τιον ἔχει χῶμα ἐντός, καὶ καλεῖται ἀκακία. καὶ τὸν μὲν σταυρὸν
ὁ βασιλεὺς φέρων δι' αὐτοῦ δείκνυσι τὴν εἰς Χριστὸν ἑαυτοῦ πί-
στιν, διὰ τοῦ στέμματος τὴν τιμὴν, διὰ τῆς ζώνης (ἣ νῦν, ὡς
10 εἴρηται, καλεῖται διάδημα) τὸ στρατιωτὴν εἶναι αὐτὸν, διὰ τοῦ
σάκκου μελανοῦ ὄντος τὸ τῆς βασιλείας κρῦψιον, διὰ τοῦ χῶμα-
τος, καλεῖται ἀκακία, ὡς εἶπομεν, τὸ τὸν βασιλεῦα ταπεινὸν εἶναι
ὡς θνήττον καὶ μὴ διὰ τὸ τῆς βασιλείας ἕψος ἐπαίρεσθαι καὶ με-
γαλαυχεῖν, διὰ τοῦ μανδύλιου τὸ ταύτης ἄστατον καὶ τὸ μετα-
15 βαιίνειν ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, διὰ τῆς σπάθης τὸ ἔξουσιαστικόν.
καὶ τὴν λαμπάδου φέρουσι ἐμπροσθεν αὐτοῦ διὰ τὸ φάσκον λόγιον
ὅτι οὕτω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως D
ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάζωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν
τοῖς οὐρανοῖς.

20 Μετὰ μέντοι τῶν βασιλεία ἀλλάξει τὰ ἑαυτοῦ φορέματα, ὁ
πρωτοβεατιάριος ἐμφάνξει αὐθιγὰ τὰ πिलाτίκια, τὴν τοῦ βασι-
λέως δευκνύων ἐτοιμασίαν. τὴν δὲ σπάθην αὐτοῦ φέρει ἀρχον-

7 καὶ τὸν μὲν — 12 καλεῖται ἀκακία om BP
21 ἐπिलाτίκια AB

16 περιαιρόν AB

interdum id quod vocatur tropaeuchia, aliquando Iustinianeam, ali-
quando hyperteron dictam; quorum figuras particulatim declarare non
est huius loci.

Ex his igitur gestamentibus gestat imperator quodcumque voluerit.
at crucem in dextera semper portat, in sinistra vero pannum sericum
codici simile, ligatum mantili, habetque intus terram, et vocatur acacia.
et crucem quidem ferens in Christum manifestat fidem, stemmate
protestatur honorem; zona, quae, ut sumus praefati, diadema
vocatur, se militem profitetur; sacco subfusco (violaceo pimumum vel
purpureo) imperii obscuritatem et secretum; pulvere, qui, ut diximus,
acacia nuncupatur, imperatorem humilem esse ut mortalem, neque pro-
pter imperii sublimitatem efferrī, neque insolenter se iactare, per man-
tile significatur eiusdem imperii inconstantia et mos ab uno ad alium
transcendi. per enssem indicatur potestas. lampadem praefertur impe-
ratori propter illud Christi dictum "sic luceat lux vestra coram homi-
nibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum,
qui in coelis est."

Postquam imperator sua indumenta mutavit, protevestiarius ierum
pilatitica ostendit; quo significat imperatorem iam paratum esse. cuius

τόπουλον ἀσκηπέξ, τῶν ἑγγύς προσηκόντων τῷ βασιλεῖ· ὃ γὰρ μέγας δομῆστικός ἵσταται καὶ οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων ἐν τῇ ἀλλῇ.

P 82 Σταθῆς οὖν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκίβειος φαίνεται ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἄνω, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὸν σταυρὸν φέρων, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴν ἀκακίαν, ὡς δεδῆλωται. αὐτὰ ταῦτα φορεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ ἐστεμμένος εὐρίσκειται· εἰ δὲ μὴ, τὸ σύνθηρες ῥοῦχον αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτὸ λεγόμενον φυαλὴν μετὰ λίθων καὶ μαργάρων. ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέρει στέφανον, φαινόμενος καὶ οὗτος ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἄνω. τῶν δὲ δεσποτῶν τὰ 10 μὲν λοιπὰ τῶν σωματίων κρύπτονται, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους καὶ ἄνω φαίνονται.

Μετὰ γοῦν τὸ ἐτοιμασθῆναι τὸν βασιλέα καὶ σταθῆσαι, ὁ πρωτοβεστιάριος ἐμφανίζει πάλιν ἐκ τρίτου τὰ πιλατικά, δηλῶν **B** διὰ τούτου ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐστάθη εἰς τὴν πρόκυψιν. καὶ παρευ- 15 θὺς ἀνοίγουσι τὰ βηλόθυρα, καὶ οὔτε ὁ πρωτοβεστιάριος οὔτε ὁ λαμπαδάριος οὔτε μὴν ὁ τὴν βασιλικὴν φέρων σπάθη γαίνονται ὅλως, εἰ μὴ ἡ σπάθη μόνη καὶ ἡ λαμπάς. ἅμα γοῦν τῷ ἀνοεγῆναι ταῦτα, καὶ τὸν βασιλέα καὶ μόνον φαῖναι, εὐθὺς ψάλλουσιν οἱ ψάλται τὸ πολυχρόνιον, τῶν ὀργάνων ἡχοῦντων, διαφόρων 20 ὄντων, ὡς εἴρηται. οἱ μέντοι ψάλται μετὰ τὸ πολυχρονίσαι σιωπῶσιν, τὰ ὄργανα δὲ ἡχοῦσι μέχρι καὶ ἰκανῆς ὥρας. εἶτα τοῦ

8 ῥοῦχον] ἱμέτιον P, additis, post αὐτοῦ, ἥας ἑθόμεα 15 τοῦτο P

ensem aperto capite fert iuuenis primarius ex illis qui imperatorem genere prope attingunt: nam magna domesticus stat et ipse cum ceteris proceribus in aula.

Stans igitur imperator in solio conspicuus est a genibus et supra, dextra crucem, sinistra acaciam portans, ut antea dicitur. eadem gestamina fert itidem imperatoris filius, si sit coronatus: sin minus, usitatum sibi indumentum habet, et super illud id quod dicitur capitis tegimen, ex unionibus et margaritis confectum. capite aertum. gestat. apparet et iste populo a genibus et supra. despotaec a pectore et supra adspicabiles sunt: ceterae corporum partes occultantur.

Postquam igitur imperator paratus est et stat, protovestiarus tertio phaticis ostendit, indicans hoc signo imperatorem iam in solio stare, statimque diducuntur cortinae; et neque protovestiarus neque lampadarius, neque qui portat enssem imperialem, usquam apparent, sed solus ensis et lampas. ergo simul ac cortinae panduntur et imperator, isque solus, conspicitur, statim cantores cantant illud "diuturnum faciat deus imperium tuum," resonantibus organis, quae varia sunt, ut antea dictum. cantores igitur post multorum annorum appreciationem conticescunt. at organa satis multo tempore perstrepunt. deinde imperatore

βασίλειως ἤρξιμι τὸ μανθύλιον κινήσαντος παραντίκα καὶ ταῦτα
 παύουσιν, καὶ ἄρχονται πάλιν οἱ ψάλται, προσφόρους λέγοντες C
 στίχους τῇ ἑσπερῇ, καὶ μετ' ὄλιγον "Χριστὸς ἐγενήθη ὁ στέφας σε
 βασιλέα," καὶ μετὰ τοῦτο στίχους, καὶ πάλιν αὐτὸ μέχρι καὶ
 5 ἰκανῆς ὥρας. εἶτα γίνεται ἡ εὐφημία τῶν ὀνομάτων τῶν βασιλέων
 καὶ τῶν δεσποτῶν, μεθ' ἣν πολυχρονίζουσι αὐθις οἱ ψάλται.
 τούτου δ' ἔτι ψαλλομένου κλείουσι τὰ βηλόθυρα. πάλιν δὲ τῶν
 ὀργάνων πρὸς ὄλιγον ἠχούτων ἐκβαίνοσι τὰ φλύμουλα. καὶ τὰ
 μὲν βασιλικὰ διακομίζονται εἰς τὸ βεστιάριον, ὅπου εὐρίσκεται,
 10 τὰ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς οἴκοις ἐκάστων. κατελθὼν δὲ ὁ βα-
 σιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν κατ' ἔθος, φορῶν καθ- D
 ημεριτῆν στολήν, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ προρρηθέντα τούτων φορέ-
 ματα.

Ὁ μέντοι τῆς τραπέζης λόγος ἀναμεινύτω μικρόν· ἐπεὶ δὲ
 15 πάλαι τινος προεμνήσθημεν, εἰπωμεν κατὰ πρῶτον περὶ αὐτῶν,
 ἔπειτα ἵνα καὶ περὶ τυύτης δηλώσωμεν.

Ὁ Κύρος ὁ μέγας, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, υἱὸς ὢν τοῦ
 Καμβύσου, μετὰ θάνατον Αἰστυάγου τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐκληρώ-
 σατο καὶ τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ἤτοι τοὺς Μήθους. τῶν τοίνυν Περ-
 20 σῶν ἔθνος ὄντων μικροῦ, καὶ τομαδικὸν βίον ζώντων, ὁ Κύρος P 83
 δὴ οὗτος τὰ τῶν Περσῶν ἔθμιμα καταλέψας τοῖς τῶν Μήδων
 ἐχρήσατο, μεγάλου ὄντος ἔθρους καὶ μεγαλοπρεποῦς, ὧν δὴ οἱ

6 δεσποτῶν P

23 ἐρητό P

sensim mantile suum movente cessant et ipsa; et rursus incipiunt can-
 tores accommodatos, festo versus decantare, et paulo post illud "Chri-
 stus natus est, qui te imperatorem coronavit," et post hoc stichos seu
 versus. et rursus idem sat longo tempore. deinde nomina imperato-
 rum et imperatricum bonis precationibus afficiuntur. quo peracto can-
 tores iterum multos annos concludunt. quibus adhuc canentibus expan-
 duntur et clauduntur cortinae imperatoris; organis denuo ad modicum
 tempus resonantibus exeunt flammula seu vexilla. et imperatoria qui-
 dem feruntur in vestiarium, ubi asservari solent; procerum vero quod-
 libet ad proprias cuiusque aedes defertur. descendens imperator ad
 mensam se confert, quotidianum amictum ferens: at proceres supra ex-
 posita gestant gestamina.

Ceterum oratio de mensa differatur nonnihil. quoniam vero pilati-
 ciorum mentionem antea fecimus, dicamus prius illis, ut postmodum
 etiam de mensa disseramus.

Cyrus magnus, rex Persarum, filius Cambysae, post obitum Astyagis
 avi sui hereditate etiam acquisivit imperium eius, hoc est Medorum re-
 gnum. cum igitur Persarum gens parva esset et vitam pastoriciam age-
 ret, Cyrus, relictis Persarum moribus, utebatur ritu et consuetudine
 Medorum utpote gentis maguae et magnificae. horum vero iudices fe-

κριται ἐφόρου ἐπιλούρικα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς φακεώλιδα. ἐν οὖν φακεώλιῳ ἐκάστω κρέματα τε κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος μαργέλιον συρματίον, τὸ ἕτερον τοῦ φοροῦντος τῶν ὤτων καλύπτου, δηλοῦν ὡς τὸ μὲν ἀσκεπές τῶν ἐγκαλοῦντων ἐστὶ, τὸ δὲ σκεπόμενον οὖς τῶν κατηγορουμένων μὲν, μὴ παρόντων δέ. ἐπὶ δὲ 8 τραχήλου τῶν κριτῶν ἐκρέμαντο δύο τιὰ διὰ σιτανίων πιλατικά B λεγόμενα, ἅπερ εἰσι μαργέλλια μετὰ σύρματος, τὸ μὲν μήκος σπιθαμῆς ἕλαττον, τὸ δὲ πλάτος παλαμιαῖον. ἅτινα ὁ τῶν Μήδων ἐφόρει βασιλεύς, ὁμοίως καὶ οἱ κριταί. ὥσπερ οὖν ἐφόρου πάλαι οἱ στρατηγοὶ στρεπτά, τὴν τιμὴν τοῦτων δηλοῦντα, 10 οὕτω καὶ τὰ πιλατικά τὴν τιμὴν τῶν κριτῶν ἐδήλου. ὁ τοίων Κῦρος τὴν τῶν Μήδων ἀρχὴν κτησάμενος, ὡς δεδήλαται, καὶ τοῖς ἔθουσι τούτων ἐχρητο· πολεμήσας δὲ ἔπειτα καὶ τοῖς Ἀσσυρίοις συμπαρέλαβε μὲν καὶ τὴν τούτων ἀρχὴν, μετὰ τῆς τῶν Μήδων οὖσαν, ἀφ' ἧν καὶ τινα τούτων ἔθιμα ἔλαβεν, ἑαυτὸν δὲ 15 βασιλεῖα Περσῶν ἠνόμαζε τιμῆς ἕνεκα τῆς τοῦ πατρὸς ἀρχῆς, εἰ C καὶ τῶν Μήδων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἐλάττω ἦν αὐτῇ, ὡς εἰρηται. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς τῶν Μήδων ἀρχῆς ἔλαβε τὸ τε φακεώλιον καὶ τὸ ἐπιλούρικον, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τὸ σκαράνικον τὸ τε καββίδιον καὶ τὸ δρακόντειον φλάμουλον. καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησε 20 τοὺς μετὰ Κῦρον πάντας βασιλείας καλεῖσθαι Περσῶν, μέχρι καὶ τοῦ Δαρείου, ὃν κατὰστρεψάμενος Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων

12 τὴν τιμὴν τῶν Μήδων κτ. P

14 ἐφ' P

rebant epiloricæ seu supernas, et in capite lineum tegmen phaceolidem appellatum. ex quolibet phaceolio pendeat a sinistra parte margellium sive fimbria ex margella, alteram aurem eius qui gestabat obtegens. quo significabatur aurem quidem resectam accusatoribus dari, tectam vero aurem accusatis, sed absentibus, reservari. ex collo iudicum pendeant in sericis filis margellia auro ductili texta. longitudo erat spithama minor, latitudo unius palmi; quae rex Medorum ferebat, similiter et iudices. quemadmodum igitur olim exercituum duces ferebant torques, qui erant honoris indices, sic et pilaticia honorem iudicum manifestabant. Cyrus igitur regnum Medorum adeptus eorum quoque consuetudinibus utebatur, ut antea expositum est. armis vero in Assyrios sumptis eorum itidem imperium occupavit maius imperio Medorum, a quibus etiam nonnullas consuetudines mutuatus est; se ipsum vero Persarum regem appellavit, tribuens hoc paterni regni honori, licet minus esset imperio Medorum et Assyriorum, ut dictum est. ergo a Medis accipit phaceolium et epiloricum, ab Assyriis scaranicum, cabbadium et draconibus insignitum flammulum seu vexillum; et ab eo tempore mos obtinuit ut omnes post Cyrum appellarentur reges Persarum, usque ad Darium, quem cum Alexander Macedonum rex devicisset, pariter et regno

βασιλεὺς ἔσχε τὴν ἀρχὴν τούτου. ἐπὶ δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ἦν καὶ ἐλέγτο βασιλεὺς Ῥωμαίων, βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καλοῦνται μέχρι τοῦ νῦν καὶ οἱ ἐκείνου διάδοχοι βασιλεῖς. καὶ D ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος τῶν Μακεδόνων ἦν βασιλεὺς, ἣ δὲ Μακεδονία ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων χεῖρα εὐρίσκειται, τὰ μὲν εἴωα ἔθνη διδάσσει τὴν τιμὴν τῷ βασιλεῖ ὡς διαδόχῳ τοῦ πατρικοῦ οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ δ' ἀπὸ ἐσπέρια ὡς τοῦ μεγάλου Κωνσταντῖνου διάδοχῳ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Κ ε φ ἄ λ α ε ο ν ζ .

P 89

10

Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως τραπέζης.

Ἐπαντίον δὲ αὐθις ὄθεν ἐξήλθομεν. τοῦ βασιλέως μὲν οὖν εἰς τὴν τράπεζαν ἀπελθόντος καὶ καθίσαντος, ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ ὅ τε δομέστικος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης· οὗτοι καὶ γὰρ ὑπηρετοῦσιν, εἰ παρόντες εὐρίσκονται, ὡπερ δὴ καὶ ὁ πγκλήρης. B 15 πολυχρονίζουσι δὲ τούτον ἔξω τοῦ τρικλίνου ὅσοι φοροῦσι σκιαδία χρυσοκόκκινα, καὶ εἰσελθοῦσιν ὄρξιν ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ ἔτη, καὶ ἀπέρχονται. καὶ μετ' αὐτοὺς πολυχρονίζουσιν οἱ συρματέϊνα φοροῦντες. καὶ μετὰ τὰ πολυχρονίσαι καὶ τούτους, ὁ πρωτοβεστιαρίτης πρὸς τῇ κύλῃ ἰστάμενος, ἧ εἰ τύχοι λείπειν αὐτόν, ὁ

1 εἴς P

6 τῆς] μεγάλην τῆς P

7 ὁσπητίου AB

10 titulum om AB

12 ἐκελεύοντος P

14 ὁ ἐπὶ κέρης B

eius potitus est. cumque magnus Constantinus et esset et diceretur imperator Romanorum, successores eius usque ad haec tempora imperatores Romanorum sibiulantur; et cum Alexander fuerit rex Macedonum, Macedonia autem Romanorum imperatoris in disione sit; Orientales populi magno honore afficiunt imperatorem tanquam successorem in paterna domo Alexandri: at populi Occidentales eundem imperatorem valde colunt ceu Constantini magni successorem. et de his quidem ita dictam esto.

C a p u t 7 .

De mensa imperatoris.

Redeundum iterum est unde digressi sumus. imperatori ergo iam ad mensam profecto ministrant domesticus et praefectus mensae. isti enim ministrant, si praesentes sint, quemadmodum et pincerna. porro extra triclinium multos annos apprecantur omnes qui ferunt aurei et coccinei coloris pileos; quibus ingressis etiam imperator multos annos precatur, et abeunt. post istos in multorum adhorum precationem prorumpunt illi qui auro ductili textos pileos gestant. qua finita protovestiarites ad ianuam stans, vel si forte absit, magnus hetaeriarca vel

- μέγας ἑταιριάρχης ἢ ὁ πριμικήριος τῆς ἀδελφῆς λέγει πρὸς αὐτοὺς
 “εἰς πολλὰ ἔτη ὀρᾷ οὗτος ὁ ἀδελφὸς μᾶς ὁ βασιλεὺς.” οἱ δὲ καὶ
 εἰσελθόντες προσκυνοῦσι, καὶ ἀπέρχονται καὶ ὄδοι. ἔπειτα πο-
 λυχρονίζουσιν οἱ ἐφεξῆς ἄρχοντες. καὶ οἱ μὲν φοροῦντες σκιάδια
 C χρυσοκόκκινα καὶ συρματεῖνα ἀπέρχονται, ὡς εἴρηται, πλὴν τοῦ
 πικρέρη· περιμένει γὰρ ὁδοὺς ὑπηρετήσων ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ
 βασιλέως. τοὺς δὲ κλαπιωτὰ φοροῦντας, οἱ προδηλωθέντες ὑπηρε-
 ται τοὺς τόπους ἐκάστων τούτων γινώσκοντες φέρουσιν αὐτοὺς,
 καὶ πολυχρονίζουσι καὶ ὄδοι· εἶτα λέγουσι πρὸς αὐτοὺς “εἰς
 πολλὰ ἔτη ὀρᾷ οὗτος ὁ ἀδελφὸς μᾶς ὁ βασιλεὺς.” καὶ οὐκ ἀπέρχον- 10
 ται, ἀλλ’ ἴστανται εἰς τὴν παράστασιν.
 D Ὁ δὲ γε ποτεστάτος τῶν ἐν Γαλατῶν Γενοῦιτῶν, καὶ ὄδοι
 εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκύνσεως σὺν τοῖς μετ’ αὐτοῦ ἄρχουσι μετὰ
 τῶν λοιπῶν ἀρχόντων εὐρισκόμενος, προσκατερεῖ μέχρι καὶ τῆς
 τραπέζης. καὶ μετὰ τὸ σταθῆναι τοὺς ἄρχοντας εἰς τὴν παρά- 15
 στασιν μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου δρογγαρίου τοῦ στόλου, ἐλθόντες
 δὲ καὶ ὄδοι πολυχρονίζουσι Λατινικῶς. εἰσελθόντος οὖν καὶ
 P 90 προσκυνήσαντος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, ὀρᾷ ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ
 ἔτη καὶ δίδωσι διὰ χειρὸς τοῦ ποτεστάτου κολίκιον, καὶ ἀπέρ-
 χεται. 20

Μετὰ δὲ τούτους πολυχρονίζουσιν καὶ ἕτεροι τῶν ἀρχόντων,
 καὶ εἰσέρχονται μέχρι καὶ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν. εἶτα καὶ ὁ

12 τῶν] ὁ P

ἐν] ἐν τῷ AB

15 τὸ vulgo om

primicerius aulae, sic affatur illos “multos annos mandat vobis imperator;” qui ingressi imperatorem venerantur, moxque recedunt. deinde multos annos comprecantur consequentes proceres. et quidem ii qui pileis aurei et coccinei coloris, auro nempe ductili textis, insigniti sunt, abeunt, ut dictum est, excepto pincerna, qui manet utpote inseruituras mensae imperatoris. illos vero qui filis aureis solidisque compactos pileos gestant, supradicti ministri, gnari quia cuius locus competat, adducunt; qui imperatorem multorum annorum fausta acclamatione salutant; ad quos isti “multos annos mandat vobis imperator noster;” nec discedunt, sed circumstant in circumstatione.

Potestatus autem seu praetor Genensium in Galata seu Pera habitantium, ipse etiam suis cum proceribus inter primores aulicos imperatori in solio sedenti praesens repertus, permanet usque ad mensam. et postquam aulici proceres omnes usque ad magnum drungarium classis suo quique loco consistunt, adveniunt et isti, ac imperatori multos annos Latine apprecantur. cum igitur intravit et reverentiam cum suis exhibuit, multos quoque annos imperator ipsis mandat, et manu sua porrigit potestate collicium, quo accepto abit.

Post istos multorum annorum appreciatione imperatorem prosequuntur alii itidem proceres, usque ad gregum logothetam, qui etiam tricli-

τῶν Πισσαίων ἔρχεται κόνσουλός, καὶ πολυχρονῶσι καὶ οὕτως σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν. εἰσελθόντων οὖν καὶ προσκνησάντων, ὁρᾷ καὶ τούτοις διὰ ἔριμνέως ὁ βασιλεὺς "εἰς πολλὰ ἔτη," καὶ ἀπέρχονται. καὶ μετὰ τούτους ὁ κόνσουλός 5 τῶν Ἀγκωνιτικῶν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ· καὶ γίνεται καὶ εἰς τούτους καθὰ καὶ εἰς τοὺς Πισσαίους.

Οἱ Βενέτικοι ἔρχονται μὲν εἰς τὴν πρόκνησιν, οὐ προσπαρτεροῦσι δέ, ἀλλ' ἀπέρχονται. ἡ αἰτία ῥηθήσεται μετὰ ταῦτα.

Ἐπειτα ἔρχονται καὶ πολυχρονῶσιν καὶ οἱ Βάραγγοι, κατὰ 10 τὴν πάτριον καὶ οὕτοι γλώσσαιν αὐτῶν, ἤγουν Τυκλιανισί, τὰς πελέκεις αὐτῶν συγκρούουτες κτύπον ἀποτελοῦνται.

Μετὰ γοῦν τὸ πάντας τοῦ παλατίου πολυχρονῶσαι κατὰ τὴν 15 τάξιν αὐτῶν, μέχρι καὶ τῶν Βαρδαριωτῶν, κατὰ τὴν πάλαι πάτριον καὶ τούτων φωνήν, ἦτοι Περσιισί, εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλλται, καὶ πολυχρονῶσιν ψάλλοντες καὶ μετ' αὐτῶν τὸ κοντάκιον C "ἡ παρθένος σήμερον ὑπερούσιον τίκται," καὶ πάλιν τὸ πολυχρόνιον.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν μέγας δομέστικος προαπέρχεται μετὰ τῆς 20 πρώτης τάξεως τῶν ἀρχόντων· ὁ δὲ δομέστικος τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης προϊστάμενος τῷ βασιλεῖ ὑπηρετεῖ, συνυπηρετοῦντα ἔχων καὶ τὸν ἐπὶ τραπέζης, μόνων οὗτος ἕκαστον τῶν ἀρχόντων κατὰ τὸν τόπον αὐτοῦ, ἦτοι ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ κάτω, δίδωσι

18 πάλαι om P 15 τὸ πολυχρόνιον ψάλλ. margo P 19 τοῦ] ἦτος ὁ P 20 προϊστάμενος] ὡς προείρηται BP τῷ βασι-
λεῖ — 21 ἐπὶ τραπέζης om P et nescio an B

nium ingredientur. Unde venit Pisanorum consul, qui et ipse cum suis secundum ordinem suum imperatori longaeuitatem optat. ingressis igitur, post reuerentiam imperatori exhibitam, imperator per interpretem multos annos habere iubet. quo peracto discedunt, hos sequitur consul Anconitarum cum suis; cum quibus idem modus observatur qui cum Pisanis.

Venetis veniunt quidem ad conuersum in solio, at non manent usque ad mensam, sed abeunt. causa suo loco explicabitur.

Postea veniunt et multos annos precantur Barangi, patria sua lingua, nempe Anglicana; concassisque invicem securibus suis strepitum edunt.

Postquam igitur omnes palatini ex ordine quique suo hoc officio defuncti sunt, etiam usque ad Bardariotas, vernacula sua, hoc est Persica lingua usos, ingrediuntur cantores multosque annos cantando precantur, psallentes postea contacium illud "virgo hodie supersubstantialem parit;" iterumque canticum longaeuitatis repetunt.

Postquam autem magnus domesticus cum prima classe procerum abiit, domesticus, vel praefectus mensae, uti dictum est, nominatim advocat unumquemque ex primatibus, a protovestiarie et deinceps, dat-

μίνσον ἀπὸ τῆς τραπέζης· ὃν λαμβάνων ὁ ἄρχων ὑποχωρεῖ μὲν τῆς τραπέζης μέχρι καὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἵσταται κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ, ἰσάμενα δὲ ἐκείσε βασιλικὰ παιδοποῦλα ἐπαίρουσι τοὺς D μίνσους ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἀπέρχονται πάντες. τοῦτ᾽ δὲ γίνεται αὐτῶ μέχρι καὶ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν· 5 μεθόριον γὰρ ὡσπερ ἵσταται ὁτός, ἐπεὶ οὔτε χρεοῦσιν σκαράνικον οὔτε ζουθρὸν φορεῖ. οἱ δὲ μετὰ τοῦτον καὶ κάτω, ἕξοι δηλονότι σκαράνικα κόκκινα φοροῦσιν, τοὺς μίνσους λαμβάνοντες καὶ μέχρι τῆς τοῦ τρικλήνου θύρας φέροντες πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀνθρώπους διδάσαι, καὶ ἀπέρχονται πάντες, ὡς εἴρηται, πρὸς- 10 καρτεροῦτος ἕξ αὐτῶν οὐδενός.

Εἰ δέησιν δὲ τὸν βασιλέα πιεῖν, ὁ πικιέτης ὑπηρετεῖ ταῦτο, οὐ κατὰ τὰς ἐορτὰς καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντοτε τοῦ βασιλέως P 91 ἐσθίουτος κρητῆ, εἰ κερῶν εὐρίσκειται· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ κρητῆς. καὶ κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν ἐκτός τῆς πύλης ἀκολουθοῦν 15 τῷ βασιλεῖ ἔφερε. κωθώνιον μετὰ ἀλύσεως, ὡς ἂν, εἰ ἐν χρεῶ γένοιτο πιεῖν αὐτὸν ἀπὸ βρύσης ἢ ποταμοῦ, δῶ τοῦτο καὶ πῆ· τοῦτο δὲ κατὰ τὸ παρὸν οὐκ ἐνηργεῖτο.

Μετὰ μέντοι τὰ δεῖπνον τοῦ βασιλέως ἐν πῶ κέλλῳ αὐτοῦ ἀπελθόντος πολυχρονόουσι· οἱ τε δεσπόται, οἱ φεβαστοκράτορες 20 καὶ οἱ Κισσαρες· πρὸς εὐς καὶ ὀρῖσι ὁ βασιλεὺς δι' ἑαυτοῦ εἰς

8 λαμβάνουσι A
17 βρύσου P

14 οὗτος κρητῆ A
19 τὸν βασιλέα —

16 κωθώνιον B

20 ἀπελθόντα A

que fessulum de mensa. quo accepto recedit is qui accepit, in locum quem ex ardinis praescripto tenere solet, stant autem ibi imperatoris famuli, qui ex manibus eorum fercula accipiunt, et ita omnes abscidunt. hoc hunc in modum fit neque ad legothetam gregum: est enim iste quasi limes et terminus quidam, cum neque aureum scaranicum neque rubrum forat. qui vero inferiores sunt iste, nimirum quotquot scaranica coccinea gestant, accepta fercula usque ad fores triclinii portant, ubi ea famulis suis tradunt, disceduntque omnes, ut dictum est, nemine remanente.

Si imperator bibere velit, pincerna poculum porrigit, non solum in festis, sed et alias semper imperatore epulis accumbente poculum miscet, si praesens sit: propterea enim pincernae nomen tulit, a mistura scilicet seu mitione. et olim quidem extra civitatem imperatorem comitans ferebat suspensum ex catenula pocillum, ut si imperator siti urgeretur, ex fonte vel fluvio haustum porrigeret. quod hoc tempore non est usitatum.

Post coenam imperatorem suum in conclave se recipientem fausta multorum annorum appretatione prosequuntur despotaes sebastocratores et Caesares: quibus ipse imperator per se multos annos reprecat,ur,

πολλά ἔτη, καὶ ἀπέχεται. μετ' αὐτοὺς πολυχροῦσι οὖσαν ὡσαύτως καὶ ὄσα τῶν κατὰ γένος προσηκόντων τῷ βασιλεῖ ἀρχοντοπούλα εἶσαν ἀσκητῆ.

Τῆ δὲ ἐπαθρον εἰς μὲν τὸν ὄρθρον τῆς συνήθους παραστά- B
 6 σεις γενομένης ὁ τε βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες φοροῦσι τὰ συνήθη καθ' ἡμέραν φορέματα, εἰς δὲ τὴν λειτουργίαν ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ φοῦχον μαργαριταρένον, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἐν ὧν ἐμνήσθη-
 10 μιν πρότερον φορεῖν αὐτὸν φορεμάτων κατὰ τὸν τῆς λειτουργίας καιρὸν, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν φορέματα, ὡς δεδήλωται.

Μετὰ μὲν οὖν τὴν λειτουργίαν, τοῦ βασιλέως εἰς τὴν τρά-
 15 πῆξαν παραγενομένου, πρὸ τοῦ τοῦτον καθίσαι, ἔρχεται ὁ πρωτοπαπῆς, ἢ τις τῶν ἱερέων ἕτερος, καὶ ποιῶν εὐχὴν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης διὰ τὸ τὴν τεισαρακοστὴν παρελθεῖν, ἀρχὴν δὲ C
 τὴν κρεσφάγον λαβεῖν, λαμβάνει ἄρτων καὶ μίνσον, καὶ ἀπέ-
 16 χεται. ἔπειτα δὲ προσκαλεῖται ὁ πρωτοβεστιαριτὴς τὸν μέγαν
 δομέστικον εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ οὖν βασιλέως καθίσαντος ἐπηρέτει ὁ μέγας δομέστικος οὕτω. παρίσταται πρῶτος οὗτος
 20 δὴ ὁ μέγας δομέστικος ἐν γῆρας ἐπὶ βασιλεῖ, μετὰ τοῦτον δὲ τῆς τραπέζης δομέστικος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. δια-
 20 κομίζοντες δὲ μίνσους τοῦ δομαστικίου τοῦ δομαστικίου, οὓς μέλλει φαγεῖν ὁ βασιλεὺς, καὶ φιδόντας τῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης, τῷ δὲ τῆς τραπέζης δομαστικῷ, τοῦτον δὲ αὐτὸν πρὸς τὸν μέγαν δομέ-
 20 στικόν, ὁ μέγας δομέστικος τίθησιν αὐτοὺς ἔμπροσθεν τοῦ βασι-

11 τοῦ vulgo om 12 ἢ τῆς τῶν ἱερέων ἕτερος om A 18 συν-
 20 γκνὸς A

abitque. hos in eodem officii genere subsequuntur pueri honorarii, qui imperatorem sanguine attingunt et nudis capitibus incedere solent.

Postero die, tempore matutinae, solita circumstantione instituta, imperator et proceres consueta in dies singulis gestamina gestant. et imperator quidem ad liturgiam seu missam gestat amictum ex margaritis confectum, capite autem gestat unum ex illis gestaminibus quae prius diximus eum ferre solere, dum liturgia peragitur, proceres suis quique gestaminibus insigniti sunt, ut explicatum est.

Absolute liturgia, imperatore iam ad mensam praesente, prius quam accumbat, venit protopapa aut alius de sacerdotum numero, et benedicens imperatoriam mensam eo quod quadragesima iam effluxerit tempusque carnis edendae iam advenerit, accepto pane et ferculo discedit. deinde protovestiarites accersit magnum domesticum ad mensam. imperatore igitur iam accumbente, magnus domesticus ministrat hunc in modum. stat magnus domesticus proximus imperatori, post eum domesticus mensae, post istum praefectus mensae. adferente igitur fercula domestico rei domesticae quibus imperator vesciturus est, tradit ea praefecto mensae, hiis domestico mensae, isto magno domestico, qui

D λέως. καὶ ἰσθίουτος ὄν, εἰ δὲ πικρῶν, ὑπηρετεῖ ὁ πηκέρης, ὡς ἀροῖται, εἰ ἐνδημῶν εἴη· εἰ δὲ μὴ, καὶ ὁ ἐντιμότερος κινρῆ τῶν ἀρχόντων. οἱ τοῦ δομειστικῶν τοῖνον δομειστικοὶ τοὺς μίν-
 σους ἅπαντας φέροντες τιθέασιν ἐπ' ἐδάφους. ἔτα οἱ προδηλω-
 θέντες ἀρχοντες ὑπηρεταί, ἥως ὃ τε πρωτοβουσιαρχίης, ὁ μέγας ὁ
 ἑταιριάρχης καὶ ὁ τῆς ἀλλῆς προμικκῆρος, τοὺς ἀρχοντας προσ-
 καλοῦνται εἰς τὴν παράστασιν· οἱ δὲ καὶ παραγενόμενοι ἵστανται
 ἕαστοι εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν. ἔπειτα εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλλται
 μετὰ τῶν λαμπραδάρων καὶ καμισίων αὐτῶν, καὶ ψάλλουσιν
P 92 ἰδύμελον τὸ τῆς ἑορτῆς, ἥτοι τὸ μάγοι Περσῶν βασιλεῖς. ψαλ- 10
 λόντων ὄν τούτων ὁ μὲν βασιλεὺς μακρὸν ἀπεχόμενος τοῦ ἰσθίου
 κάθηται· ὁ δὲ μέγας δομειστικός, ὁ δομειστικός καὶ ὁ ἐπι-τῆς τρα-
 πέλης ὑποχωροῦσι πλαγίως μέχρι καὶ τοῦ τοίχου. καὶ μετὰ τὸ
 πληρῶσαι τοὺς τὴν ψαλλμωδίαν τοῦ βασιλέως αὐδῆς ἀρξαμένον
 ἰσθίου, ὁ μέγας δομειστικός πρὸς τὴν τρέπεζαν ἀπελθὼν κατέρ- 15
 χεται πρὸς τὸ ἄκρον, καὶ καλεῖ κατ' ἄνομα τὸν τε πρωτοψάλλη, τὸν
 δομειστικόν, τὸν λαμπραδάριον καὶ τὸν μαῖστορα. ἔλθοσιν
 ὄν καὶ δίδωσιν μίνσους αὐτοῖς· οὗς καὶ ἀπαίροντες οἱ κανονάρ-
 χη ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ὡσπερ τὰ παρθένου ἀπὸ τῶν ἀρ-
 χόντων, ὡς εἴρηται, ἐκβάλλουσιν ἔξω. καὶ μετὰ τοῦτο λέγει πύ- 20
 λιν ὁ μέγας δομειστικός “ἔλθετε καὶ ὑμεῖς.” καὶ ἐρχόμενοι πάν-
 τες οἱ ἀναγνώσται φαίρουσι μίνσους, καὶ φέρουσιν τοῦτους δι’

1 δέξοι margo P
 22 ἀπαίρουσ P

11 ἀπεχόμενος A

21 ἔλατ καὶ ἐαῖς A

anteponit ea imperatori. si inter edendum hiberno velit, ministrat pin-
 cerna, si non absit peregre, ut dictum est. sin minus, ex proceribus
 eminentior poculum miscet. domesticus itaque seu curatores rei dome-
 sticae collata omnia fercula humi reponunt. deinde praenominati pro-
 ceres, ministri mensae imperatoriae, videlicet protovestiarites, magnus
 betasiaraha et anlas primicerius, proceres alios ad circumstationem ad-
 vocant; illi vero accedentes stant suo quisque loco. postea ingrediuntur
 etiam cantores cum suis pileis et camisiis, canantque festi propriam
 canticum, nempe illud: “magi Persarum reges.” his igitur continentibus,
 abstinet paululum imperator ab edendo. at magnus domesticus,
 domesticus mensae, et praefectus mensae subducunt se ad latas usque
 ad parietem. postquam isti cantandi finem fecerunt et imperator iterum
 comedere coepit, magnus domesticus ad mensam reversus, extremam
 eius partem occupat, vocatque nominatim primum cantorem, chori dome-
 sticum, lampadarium et magistrum, traditque accedentibus illis fercula;
 quae de manibus eorum tollunt canonarchae, quemadmodum imperatorij
 pueri a proceribus, ut antea dictum est, et foras effugunt. postea ite-
 rum dicit magna domesticus “accedite et vos;” acceduntque omnes

ἐκταῶν. καὶ μετ' αὐτοὺς στραφεῖταις οἱ κακονάρχαι ἐπαίρουσι καὶ τοὺς ἐκταῶν μίνους, καὶ ἀπέρχονται.

Ἔτα ἔρχεται ὁ μέγας δομοστῆκος πλησὼν τοῦ βασιλέως, καὶ μετ' ἄλλων λέγει πρὸς τὸν ἀνεμῖον τοῦ βασιλέως τὸν πανυπερσέβαστον οὕτω, πανυπερσέβαστε, καὶ ἔλθόντι δίδωαι μίνον, ὃν παρευθὲς παιδοπόμῳ ἀπὸ τῶν αὐτοῦ λαμβάνει χειρῶν, καὶ ἀπελθὼν δίδωσιν ἀνθρώπῳ τοῦ αὐτοῦ πανυπερσέβαστοσ· ὁ δὲ ἀπέρχεται, καὶ ἴσταται πάλιν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. ὁμοίως λέγει C καὶ τῷ ἀνεμῖν τοῦ βασιλέως τῷ πρωτοβεστιάριῳ, καὶ γίνεται καὶ 20 εἰς αὐτὸν οὕτω. τοὺς δὲ ἐτέρους ἀνεμῖοὺς τοὺς μὴ ὀφθῆκα ἔχοντας κράζει οὕτως, ἀνεμῖε τοῦ ἀυθέντου μας τοῦ βασιλέως, ἢ ἑξάδελφε, ἢ θείε. καὶ ἔρχεται ὁ προῖστάμενος τούτων, εἰτ' ἔρχε- 25 τας οἱ λοιποὶ κατὰ τὸν τόπον εἰς ὃν ἕκαστος ἴστατο· καὶ γίνεται καὶ εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν παιδοπούλων ὡσπερ καὶ εἰς τὸν πρώτο- 15 βεστιάριον καὶ τὸν πανυπερσέβαστον, καθὰ προδεδήλωται.

Ἐπειτα κράζει τοὺς ἔρχοντας πάντας ὀνομασί, μέχρι καὶ αὐτῶν πάντων τῶν σκαράνικα φορούντων κόκκινα. καὶ πάντων D μίνους λαμβανόντων ἔξερχεται οὐδὲ εἰς, ἀλλὰ πάντες ἴστανται εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν διὰ τὴν τοῦ μεγάλου δομοστῆκου τιμῆν.

Ἐπειτα μετὰ τὸν πρωτοβεστιάριον ἔρχονται οἱ πριμμικῆροι οἱ τῶν Βαράγγων καὶ πάντες οἱ Βάραγγοι μετ' αὐτῶν, καὶ λαμβάνουσι μίνους καὶ οὗτοι· μετ' αὐτοὺς στρατιῶται καὶ παραμοναί

6 λαμβάνων A

11 μας] καὶ P

12 ἴσταται P

lectores, tolluntque et suis manibus asportant fercula. quod post ipsoe similiter caponarchae reversi faciunt, et abeunt.

Deinde accedit magnus domesticus prope ad imperatorem; et paulo post dicit ad nepotem imperatoris panhypersebastum hoc pacto: "panhypersebasto;" et venienti dat ferculum, quod statim de manibus eius tollit puer honorarius, et abiens tradit panhypersebasti famulo. ille vero abit, iterumque locum sibi debitum occupat. similiter etiam dicit nepoti imperatoris, qui protovestiarius est, sitque cum eo in eundem modum. alios autem nepotes nullo officio insignitos sic advocat "nepos domini imperatoris" vel "patruelis" aut "patruis;" et accedit qui his potior est; quem ordine sequuntur reliqui secundum locum quem quisque tenet. idemque erga illos fit ab honorariis pueris, quod erga protovestiarium et panhypersebastum, ut prius expositum est.

His peractis advocat nominatim cunctos proceres usque ad illos qui coccinea scaranica gestant, et omnibus fercula accipientibus ne unus quidem egreditur, sed manent in suo quique loco propter magni domestici reverentiam.

Post protonotarium veniunt primicerii Barangorum omnesque Barangi cum ipsis, qui et ipsi accipiant fercula, quos sequuntur milites

καὶ ἕτεροι πλείστοι. ἅπαντες δὲ οὗτοι ἀπὸ τοῦ μεγαλωτέρου μίχροι καὶ τοῦ μικροτέρου διὰ τῆς τοῦ μεγάλου δομειστικῆς χειρὸς λαμβάνουσι τοὺς μίνσους; καὶ ἀπέρχονται· τῶν γὰρ τοῦ δομειστικῆς δομειστικῶν τοὺς ἐπ' ἐδάφους κεκλιμένους μίνσους δι' ἑαυτῶν εἰς τὸ ἄκρον τῆς βασιλικῆς τραπέζης τιθέντων (καὶ γὰρ ἔχουσιν οὗτοι 5
 P 93 ἐπ' ἀδείας τοῦτο τότε καὶ μόνον ποιεῖν) ὁ μέγας δομειστικός, ὡς εἴρηται; ἀπὸ τῆς τραπέζης τούτους ἀπαίρων διαδίδωσι. καθ' ἣν δ' ὥραν οὗτος τοὺς τοιοῦτους διανέμει μίνσους, εἴπερ ὁ βασιλεὺς ἐν χρεῖα τινὸς γένοιτο; παρὰ τε τοῦ δομειστικῆς καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑπηρετεῖται. 10

Μετὰ δὲ τὸ τὸν μέγαν δομειστικὸν πρὸς πάσας διατεῖμαι τοὺς μίνσους, τοῦ δομειστικῆς καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑποχωρησάντων, ὑπηρετεῖ αὐδὲς τῷ βασιλεῖ ὁ μέγας δομειστικός, καὶ πῦσι μὲν οὗτος διαδίδωσι τοὺς μίνσους, ὡς εἴρηται, τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτοχειρῶς. 15

B "Ὅσα μὲν οὖν ἄλλοις δίδονται εἴτε χρυσία εἴτε ἀργύρια διὰ μίνσων, εἰσκομίζονται αὐδὲς εἰς τὸ βεσιτάριον· τὸ δὲ σκευὸς ὁ μέγας δομειστικός διὰ τῆς τοῦ βασιλέως λαμβάνει χειρὸς, εἴτε χρυσοῦν εἴτε ἀργυροῦν εἴη, εἰσκομίζεται οὐδαμῶς, ἀλλ' ἔχει τοῦτο δῶρον αὐτός. 20

Ἐπειτα μετὰ τὸ ἀπαρῶθῆναι τὸ μινσάλιον, τοῦ δομειστικῆς τοῦ δομειστικῆς κομισαντος ἄρτον ἐν παντογαρίῳ, ὁ βασιλεὺς

B τοῦ δομειστικῆς add A 9 καὶ τοῦ] καὶ τῶν A 11 τὸ
 valgo om 16 εἴτε χρυσία εἴτε ἀσήμια A 22 κομίζον-
 τας P

aulici et stationarii et alii plurimi; qui omnes a maximo ad minimum usque ex manu magni domestici ferula accipiunt, et abeunt. cum enim domestici seu curatores rei familiaris ferula humi posita suis manibus in mensa imperatoris reponunt (huius enim faciendi tunc solum potestatem habent), magnus domesticus, ut dictum est, ea ex mensa tollit et dividit. quo autem tempore iste ferula distribuit, si qua se imperator interea egest, domesticus et praefectus mensae subveniunt.

Ceterum postquam magnus domesticus omnibus ferula impertit, domesticus et praefecto mensae recedentibus, imperatori iterum ministrat magnus domesticus, qui, ut explicatum est, omnibus dat ferula: magno autem domestico ipsemet imperator sua manu ferulum porrigit.

Et vasa quidem ferculorum quae aliis dantur, sive aurea sint sive argentea, rursus inferuntur in vestiarius: at vas illud quod magnus domesticus ex imperatoris manu accipit, sive aureum sit sive argenteum, non inferitur amplius in vestiarius, sed magnus domesticus tanquam sibi donatum retinet.

Sublata mensae mappa, cum domesticus rei domesticae panem adfert in pannagiaro, imperator statim surgit. scabellum vero quod impe-

εὐθέως ἀνίσταται. ὁ δὲ πρᾶτεϊ σουπηέδου, τῶν τῷ βασιλεῖ κατὰ γένος προσηκόντων νέων ἀπὸ τῶν ἄσχεπῶν τις θρασιῶν ἀμφοτέραις κατέχει χερσίν, ὥστε τὸν βασιλέα ἐδραίως παστῆν. τὸ δὲ γε παναγιάριον ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαβὼν ἐπάνω τίθησι τῆς τραπέζης, C
 6 καὶ ὑψῶν παναγίαν δίδωσι ταύτην τῷ δομestikῷ, ὃ δὲ τῷ μεγάλῳ δομestikῷ, οὗτος δὲ τῷ βασιλεῖ. καὶ ἅμα τῷ παναγίαν λαβεῖν ἐν τῷ στόματι πάντες βοῶσι τὸ πολυχρόμιον. καὶ ὁ πιγύερης ἀπίκα τὸ τοῦ οἰνοχείου φέρει σκουτέλιον, κρατῶν καὶ μανδύλιον, ἐπεὶ προαπῆραν, ὡς εἴρηται, τὸ μινσάλιον.

- 10 Ἔτῃ καὶ τὸ μὲν βασιλέως καθίσαντος, τοῦ δὲ μεγάλου δομestikου, τοῦ δομestikου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἁρώτων τὴν τράπεζαν, λαμβάνουσι ταύτην οἱ τοῦ δομestikείου δομestikοὶ. τῶν δὲ μετὰ τοῦτο προσκύνησάντων, λέγει ὁ βασιλεὺς τῷ μεγάλῳ δομestikῷ μεγάλην τῇ φωνῇ "εἰς πολλὰ ἔτη; μέγα δομestikε." D
 15 ἔπειτ' ἀφῆσι πρὸς αὐτὸν ἀπελθε, καὶ παρευθὺς συνιζέρονται πάντες τῷ μεγάλῳ δομestikῷ.

Ἔτι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας κατῆλθέ τι φόρεμα μέχρι καὶ τῶν νῦν βασιλέων, γρανάτσα λεγόμενον; ὅπερ καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς ἄνευ ζώνης, οὗ κρεμάμενα τὰ μανίκια διήκωσσι μέχρι 20 καὶ ἀστρογάλων. ὃ δὲ φόρεμα καὶ τῶν ἀρχόντων ἕκαστοι ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας φορεῖν, πλὴν ἕλωσμένον, τῶν μανικίων ἐμπεπηγμένων ὄντων πρὸς τὴν ζώνην ὀπισθεν. καὶ ὁ μὲν ὁ βασιλεὺς φορεῖ, P 94

1 νισοπίδιον A, ἰσοπίδιον B

6 βαλεῖν A

8 σκουτέλι AB

14 τῇ φωνῇ om A

rator pedibus premit, iuvenum quispiam ex illis qui imperatori sanguine iunguntur et sine capitis tegmine in aula versantur, accurrens utraque manu tenet, ut imperator firmiter consistat. porro praefectus mensae acceptum vas panagiarium mensae imponit, et elevans panem panagiam dictum dat illam domestico mensae, ille magno domestico, hic imperatori. et quam primum panagiam ori inserit, omnes accinant "ad multos annos," et confestim pincerna vini et aquae poculo discum supponendum affert cum mantili, quia mensaria mappa iam antea ablata fuit, ut dictum est.

Posthaec imperatore consistente, magno autem domestico, domestico et praefecto mensae meosam amolientibus, accipiunt illam rei domesticae domestici sive administri. tribus vero illis imperatori reverentiam exhibentibus, dicit imperator magno domestico sonora voce "ad multos annos, magne domestice." deinde subiungit "abi, illicet," et sine mora omnes cum magno domestico exeunt.

Ceterum ab imperio Assyriorum pervenit usque ad hodiernos imperatores gestamen quoddam granatza appellatum, quod imperator fere etiam sine cingulo, ex quo dependentes manicae descendunt usque ad talos; cuius gestaminis ferendi singulis proceribus libera est potestas, sed cum cingulo manicisque a tergo zonae illigatis. et illud quidem

καλεῖται γρανάτζα, ὡς εἴρηται, τὸ δὲ τῶν ἀρχόντων λαπατίτζα. ὅπως δέ, ἄδηλόν ἐστιν.

Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄρχοντες οὕτω· τοῦ δὲ μεγάλου δομεστίκου καὶ αὐτοῦ τοῦτο φοροῦντος ἕλωσμένων κατὰ τοὺς ἄλλους, τὸ μὲν ἐν τῶν τοιοῦτου λαπατίτζα μανικῶν ἐνι ἐμπειρηγμένον, τὸ δὲ ἕτερον κρέματα τιμῆς ἔνεκα, ἐπεὶ τοῦ βασιλέως ἀμφότερα, ὡς εἴρηται, κρέμανται.

Καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ παλατίῳ ὑπηρετήματα τοῦ μεγάλου δομεστίκου ταῦτά ἐστι, καθὼς εἶπομεν, τὰ δὲ ἐκτὸς μετ' ὀλίγον ῥηθήσεται καὶ αὐτά. 10

Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς πεντάκις τοῦ ἔτους τρώγει ἐν τῷ τρικλίῳ, πάντων παρισταμένων ἀρχόντων καὶ ἐνδεδυμένων τὰ τε σκαράνικα καὶ τὰ καρβάδια αὐτῶν, ἤγουν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῶν φώτων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν βαίτων, τῆς μεγάλης κυριακῆς τῷ πάσχα καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἶπομεν δὲ 15 κατὰ μέρος περὶ μιᾶς τούτων, τῆς τοῦ Χριστοῦ δηλονότι γεννήσεως, ῥητέον ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

P 96

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ῆ .

Ἑορτὴ τῶν Ἐπιφανείων.

Ἡ μὲν οὖν τῶν θείων Θεοφανείων ἑορτὴ γίνεται ἀπαρὰ-20 λάκτως ὡς καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως· ὁ δὲ μετὰ τὴν λειτουργ-

11 τρικλίῳ margo P 16 δηλονότι em A 17 ἡδη] δὲ δὴ P
18 ῆ] ε' A 19 περὶ ἐτέρων διαφόρων ἑορτῶν ἐν αὐτῷ ἀπέγρα-
ται ὁ βασιλεὺς, εἰ ἐνδημῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει εὐρίσκειται A

quod imperator gestat vocatur granatza, ut antea dictum, procerum vero lapatza. ratio incerta est.

Et alii quidem primores ita se gerunt, magnus autem domesticus ipse etiam hoc gestamen fert cinctus instar aliorum: verum altera manica lapatzae cingulo constringitur, altera libere dependet, honoris causa, cum imperatoris ambae manicae dependeant, ut dictum est.

Et haec quidem sunt magni domestici in palatio ministeria, prout exposuimus: quae vero extra palatium obeat, paulo post exponentur.

Cum autem imperator quinquies in anno cibum sumat in tridinio, universis aulae proceribus adstantibus indutisque sua scaranica et cabbadia, nempe in festo natiuitatis domini, luminum, palmarum, magna dominica paschatis et sancti spiritus, iam vero sigillatim de uno ex his festis disseruerimus, restat ut et de reliquis tractemus.

C a p u t 8.

Festum Epiphaniae.

Festum divinae Epiphaniae eodem modo peragitur quo natiuitatis domini. ceterum consecratio et adspersio aquae post liturgiam fit ab

γίαν ἁγιασμός, εἰ πατριάρχης ἐφορᾶται οἰκουµενικός, γίνεται παρ' αὐτοῦ, εἰ δὲ μή, παρά τινος τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν, ἢ τοῦ Ἀλεξανδρείας ἢ τοῦ Ἀντιοχείας ἢ τοῦ Ἱεροσολύµων, ἐὰν ἐνδηµῶν τύχη. εἰ δ' ἴσως μηδένα τούτων εἶναι συμβαλή, ποιεῖ τὸν ἁγιασµὸν ὁ τοῦ παλατίου πρωτοπαπᾶς. δίδοται δὲ παρὰ μὲν τοῦ πατριάρχου τῷ βασιλεῖ λιμπάς, παρὰ δὲ τῶν προρορηθέντων ἀρηρετῶν τοῖς ἐν ἀξιώμασι καὶ πᾶσι τοῖς τε ἐκτός τῆς παραστάσεως ἄρχουσι καὶ τοῖς ἐν τῇ αὐλῇ, ὡσαύτως τῷ τε ποτεστάτῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ.

10

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν Θ'.

A

Ἑορτὴ τῆς σταυροπροσκυνήσεως.

Κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, τῆς παραστάσεως ἱσταμένης κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν προειρηµένων ἑορτῶν, περὶ τὸ τέλος τοῦ ὄρθρου φέρει τὸν σταυρὸν ἀπὸ τῆς τοῦ παλατίου ἐκκλησίας Β 15 μετὰ τῶν ψαλτῶν ὁ ἀρχιδιάκονος, φορῶν μὲν τὸ σῦνήθης αὐτῷ στιχάριον, φορῶν δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ φελώνην, οὐ μὴν καὶ ἐπιτραχήλιον ἀλλ' ὠράριον, τὸ "σῶσον κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐ- P 97 λόγησον τὴν κληρονομίαν σου" ψαλλόντων· καὶ ὁ βασιλεὺς προσεπατιᾶ τούτῳ τῆς παραστάσεως ἱσταμένης εἰς τὴν τῆς θύρας εἰσοδον, καὶ τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ἀναλογίου τεθέντος ἀσπάζεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς· ἔπειτα ὑποστρέφει, καὶ ἵσταται πάλιν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται καὶ προσκυνεῖ

oecumenico patriarcha, si praesens sit; sin minus, ab aliquo ex patriarchis, nimirum ab Alexandrino vel Antiocheno vel Hierosolymitano, si forte tunc Cpoli versetur. si nullus horum adsit, consecratio peragitur a palatii protopapa. imperatori autem tradit patriarcha ceronum maiorem. a praedictis vero ministris dantur cerei iis qui in dignitate sunt, et omnibus circumstationis preceribus aulicisque, similiter et potestate Gennensium et qui in eius comitatu.

C a p u t 9.

Festum adorationis crucis.

Dominica quae adorationi sanctae crucis deputata est, consistente iam circumstatione pro consuetudine supra dictorum festorum, circa finem adfert archidiaconus cum cantoribus ex palatii ecclesia crucem, gestans consuetam diacono tunicam, ferens etiam super ipsa casulam, non tamen stolam sacerdotalem sed diaconicam, id est orarium; canuntque illud "salvum fac, domine, populum tuum, et benedic haereditati tuae;" et imperator, sic circumstante comitatu aulico, obviam it usque ad ianuam, crucemque in pulpito positam osculatur. quo peracto revertitur, et stat in throno suo. post missionem venit imperator, iterum

Codin. Caropalat. de Offic.

5

αἰθῆς καὶ ἀσπάζεται τὸν σταυρὸν. καὶ εὐθὺς αἴρουνσι τοῦτον τοῦ βυσσάτως προπέμποτος μέχρι καὶ τῆς τοῦ τρικλινίου θύρας, καὶ πλέον οὐδέν.

Ἡ δὲ αἰτία τοῦ τὸν ἀρχιδιάκονον φελώνην κατὰ ταύτην τὴν ἑορτὴν φορεῖν ἐστὶν αὕτη, ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον οἱ ἔξωκατάκοιλοι **B** ἱερεῖς εὐρίσκοντο ἔχοντες ἕκαστοὶ ἐκκλησίας καὶ ὑπ' αὐτοὺς κλήρον. διὰ τοῦτο κατὰ τὰς μεγάλας καὶ ἐπισήμους τῶν ἑορτῶν ἡμέρας ὄντων ἑκάστου εἰς τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν, ὁ πατριάρχης οὐκ εἶχεν ἐπηρέτας ἐντίμους μεθ' ἑαυτοῦ. τῶν πατριαρχῶν οὖν τις ἠθέλησεν αὐτοὺς διακόνους εἶναι πρὸς τὸ ἐπηρετεῖν αὐτῷ ἐν ταῖς **10** τοιαύταις τῶν ἑορτῶν· ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν. ὅταν οὖν ὁ πατριάρχης σφραγίζῃ τοὺς τοιοῦτους ἔξωκατακόλους, ἤγγουν ἢ μέγαν οἰκονόμον ἢ μέγαν σακελλάριον ἢ τινα ἕτερον ἐξ αὐτῶν, ποιᾷ αὐτὸν φορεῖν φελώνην, ὡς καὶ πρότερον καθ' ἱερεὺς ἐφόρει, οὐ μὴν καὶ ἐπιτραχήλιον, ἀλλ' ὠράριον. ὅθεν ὁ βασιλεὺς, ὅτε προβάλλ- **15** **C** λεται ἀρχιδιάκονον, ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἔξωκατακόλων τάξεως ὡς ἐντιμοτέρων τῶν ἄλλων ὄντων προβάλλεται τοῦτον, καὶ οὐκ ἄλλοθεν. διὸ καὶ κατὰ τὸν ῥηθέντα λόγον φορεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος κατὰ ταύτην καὶ μόνην τὴν τῆς σταυροπροσκυνήσεως ἑορτὴν ἐν τῷ παλατίῳ φελώνην, καὶ οὐκ ἄλλοτε ποτε. εἰ δὲ τύχοι μὴ εἶναι **20** ἀρχιδιάκονον, φέρει τὸν σταυρὸν ὁ τυχὼν διάκονος.

Εἰδέναι δεῖ ὅτι ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακο-

2 τρικλινου margo P
ἡμέραις τῶν B

5 ἕξ κατόμοι AB
12 ἕξ κατακόλους AB

11 τοιαύταις
15 ὅθεν add A

que crucem adorat et osculatur; quam statim tollunt comitante eam imperatore usque ad triclinii ianuam, et non ulterius.

Causa autem cur archidiaconus hoc festo ferat casulam sacerdotalem, est ista, quia ab initio exocatacoeli sacerdotes sub se habebant proprias ecclesias et proprium clerum. quapropter cum magnis et illustribus festis quilibet sua in ecclesia occuparetur, patriarcha ministris honoratioribus carebat. quidam igitur ex patriarchis voluit illos diaconos tantum esse, ut in huiusmodi festis ipsi ministrarent. quod et perfecit. quando igitur patriarcha tales exocatacelos ordinat, nempe vel magnam oeconomum vel magnum sacellarium vel alium ex horum numero, dat ei potestatem ferendi casulam sacerdotalem, quemadmodum antea ferebant cum sacerdotes essent: at non stulam sacerdotalem verum diaconicam tantum, id est orarium. imperator igitur quando designat archidiaconum, ex exocatacelorum ordine tanquam ceteris honoratiore eum designat, nec aliunde assumit. quocirca fert archidiaconus in hoc, et quidem solo, adorationis crucis festo in palatio casulam; neque unquam alias. si non sit archidiaconus, tunc crucem fert obuius quisque diaconus.

Scire oportet tota sancta et magna quadragesima sacerdotes et dia-

στῆς οἱ ἱερεῖς τε καὶ οἱ διάκονοι πορφυρᾷ στιχάρια καὶ φελώνας φοροῦσι, πλὴν τῆς τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἑορτῆς τῶν βαίων, καὶ τοῦ μεγάλου σαββάτου.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἰ .

P 99

5

Ἑορτὴ τῶν βαίων.

Τῇ ἑορτῇ τῶν βαίων προετιμᾶζεται μὲν ὁ περίπατος διὰ μέσης τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως δῆκων μέχρι καὶ τῆς ἐκκλησίας, διὰ δὲ τῆς τοῦ σαββάτου τοῦ Λαζάρου νυκτὸς καταπάττουσι τὸ ἔδαφος μὲν τοῦ περιπάτου, ἐνδύουσι δὲ 10 πάντα τοὺς στύλους ἢ διὰ μυρτινῶν ἢ σαφνῶν ἢ ἐλαῦν. καὶ ἐπιφωσκοδοῦσιν τῆς κυριακῆς φαίνεται ἑξαιφνης κατεσκευασμένον ἅμα καὶ ἔτοιμος ὁ περίπατος. τοῦ οὖν ὄρθρου ψαλλομένου ἀλ- B λᾶσσει ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξέρχεται τοῦ κελλίου αὐτοῦ. καὶ κατὰ μὲν τὰς ἄλλας τῶν ἑορτῶν φορεῖ ἐπὶ κεφαλῆς τε καὶ τοῦ σώματος οἶον 15 ἂν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ φορεμάτων βούλοιοτο, ὡς δεδήλωται· κατὰ δὲ ταύτην οὐδὲν ἄλλο φορεῖ εἰ μὴ τὸ στέμμα καὶ τὸν σάκκον, φέρων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ σταυρόν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὸ μανδύλιον μετὰ τῆς ἀκακίας, ὡς ἔθος ἐστὶ, καὶ λαμπάδα. ἀλλάσσουσιν ὡσαύτως καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ συνήθη τούτων ἀλλάγματα, ὡς προεί- 20 πομεν.

5 titulum om A 10 μυρτινῶν A 11 τῆς] τῆς ἡμέρας τῆς P
13 post αὐτοῦ BP ἤτοι μετὰ τῶν προσηθέντων ἀλλαγμάτων αὐ-
τοῦ μετὰ P 15 μετὰ P

conos gestare purpurea sticharia et phelonas, excepto festo amuntiationis, palmarum et magno sabbato.

C a p u t 10.

Festum palmarum.

Ad festum palmarum media hebdomade ante praeparatur ambulacrum ab imperatoris conclavi usque ad ecclesiam pertingens. sabbato Lazari noctu ramis virentibus sternunt ambulacri pavementum, vestiuntque omnes eius columnas vel myrtorum vel laurorum vel olivatum ramis; et illucescente iam die dominica derepente apparet exstructum iam et praeparatum ambulacrum. dum ergo matutinum decantatur, assumit indumenta sua imperator, et egreditur ex suo conclavi cum praedictis vestimentis suis. et aliis quidem festis fert in capite et corpore ex suis gestaminibus, arbitrato suo, quodcumque voluerit, ut antea explicatum est: hoc autem palmarum festo nihil aliud fert nisi stemma et saccum; dextera portans crucem, sinistra mantile cum acacia, ut moris est, et maiorem cereum. similiter et proceres assumunt usitata sibi indumenta, ut antea dictum est.

C Προέρχεται γοῦν ὁ λαμπαδάριος εἰς τὸν περιπάτον λαμπάδα φορῶν, ψάλλον ὄλον τὸ ἰδιόμελον "ἔξελθετε ἔσθην, ἐξέλθετε καὶ λυοί, θεάσασθε σήμερον τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν· εἰς τύπον γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται." εἶτα ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, εἰ παρατύχοι· ὃς δὴ καὶ εἰ ἑστεμμένος ἐστί, 5 φορεῖ στέμνια καὶ ὄστος ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἀκολουθῶν τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ, στέφανον καὶ φυάλιν, ὡς προείπομεν. καὶ μετ' αὐτὸν ἀνέρχονται οἱ δεσπόται, εἶτα ὁ ἀρχιδιάκονος μετὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἔπειτα ὁ πατριάρχης, μᾶλλον δὲ οἱ πατριάρχαι, **P 100** εἰ παρόντες εἰσὶν, ἐνδεδυμένοι τὰς ἀλλαγὰς αὐτῶν, καὶ μετὰ τού- 10 τους ἱερεῖς πέντε ἢ πλείους, ἁγίας εἰκόνας φέροντες.

Ἀπελθόντων οὖν οὕτω διὰ τοῦ περιπάτου μέχρι καὶ τῆς ἐκκλησίας, γίνεται ἡ ἀπόλυσις τοῦ ὄρθρου ἐκείσε. εἶτα ὁ βασιλεὺς ἐποστρέφει καδ' ὃν εἴρηται τρόπον, τοῦ λαμπαδαρίου προπορευομένου. 15

Καὶ μετὰ τὸ τὸν βασιλέα τοῦ περιπάτου κατελθεῖν τὸν τε πατριάρχη καὶ τοὺς ἱερεῖς τοῦ βασιλείου, παιδόπουλον ἐξελθὼν ἑρπάζει κλάδον, δηλοῦντος τούτου βασιλικὸν ὄρισμὸν εἶναι τὸν **B** περιπάτον διάρρηγμα γενέσθαι, καὶ αὐτίκα γίνεται οὕτω. διαρ- 20 πάζεται δὲ παρὰ τε τῶν Βαράγγων, τῶν παραμονῶν καὶ τῶν λοι- 20 πῶν τῶν ἐν τῇ αἰλῇ εὐρισκομένων τάξεων. μετὰ δὲ τὸ ταῦτα πάντα γενέσθαι ἀπέρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπεὶ

1 προσετίθεται **P** 13 ὁ om **P** 18 τὸ om **P**
19 καὶ αὐτίκα γίνεται] καὶ ἀναίτιους γίνεσθαι **P**

Prior ergo in ambulacrum ascendit lampadarius, cereum ferens, totumque festi proprium canticum decantans. "egredimini gentes, egredimini populi, contemplantini hodie regem caelorum: Christi enim figuram gerens evangelium progreditur." deinde imperator et filius eius imperator, si adit; qui si coronatus sit, fert et ipse instar patris stemma, imperatorem et patrem suum subsequens. si vero non sit coronatus, tunc fert simplicem coronam et phyalin, ut antea diximus. post quem ascendunt despotae, deinde archidiaconus cum evangelio, postea patriarcha vel potius patriarcha, si praesentes sint, induti indumenta sua. post istos, quattuor vel quinque sacerdotes portantes sacras imagines.

His igitur hunc in modum per ambulacrum usque ad ecclesiam abeuntibus, haurit ibidem matutinum. deinde imperator eo quo dictum est modo revertitur, praesente lampadario.

Postquam imperator patriarcha et imperatoris sacerdotes de ambulacro descenderunt, puer accurrens rapit ramum; quod indicium est imperatoris decreto ambulacrum iam in praedam concessum, et extra cul-pam fore hos qui diripiunt. ita diripitur a Barangis, a stationariis, et a reliquis qui in aula sunt ordinibus. omnibus istis peractis imperator

λεπουργία οὐ γίνεται διὰ τὴν ἔραν παραταθῆναι, ὑπηρετεῖ δὲ ὁ μέγας δομέστικος.

Κ ε φ α λ α ι ο ϑ ι α'.

P 101

Περὶ τοῦ ὅτι ἴσκι λευκημένος ὁ βασιλεὺς.

5 Ἰστέον δὲ εἶναι τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτὴ καὶ τῶν φωάτων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν βασιῶν, γίνεται κατὰ τὴν γεγραμμένην τάξιν μετὰ τῶν προκύνειων καὶ τοῦ περιπάτου, ἂν μὴ ἦ λευκημένος ὁ βασι-
 10 λεύς. εἰ δὲ διὰ θάνατον ἢ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἴσως, τῆς δεσποίνης, ἢ υἱοῦ αὐτοῦ βασιλέως ὄντος, εἴη λευκημένος, τὰ μὲν B
 10 ἄλλα, τὰ φλάμουλα δηλονότι καὶ ὀργάνων ἦχος καὶ στολῶν λαμπρότης, οὐ γίνεται διὰ τὴν λύπην τοῦ βασιλέως· ὡσαύτως οὐδὲ πρόκυνσις. ἀλλ' ἔξιὼν ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος, μετὰ φορέματος λευκοῦ καὶ τοῦ σκιαδίου αὐτοῦ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων μελαινιμο-
 15 καὶ οὗτοι φοροῦσι πλὴν ὑποδημάτων τε καὶ σελλῶν), ἴσταται ἐμ- C
 προσθεν τῆς παναγίας Θεοτόκου τῆς νεοποιῶ, ὅπου ἢ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐστὶν εἰκὼν. γίνεται τοίνυν ἡ τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημία μόνον ἐν τῇ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτῇ καὶ τῶν φωάτων, ὡς εἴρηται, καὶ ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς. ἐν δὲ τῇ τῶν βασιῶν, ἐπει ἔτι
 20 ψαλλομένου τοῦ ὕμνου γίνεται ὁ περίπατος, καὶ ἔστιν ἀνάγκη γινέσθαι, ὡς ἔθος, λιτῆν, ἐν δὲ τῇ λιτῇ περιπατῆσαι καὶ τὸν D

4 titulum om AB

7 ὁ δεσπότης βασιλεὺς B

10 τὸ om A

ad mensam se confert, quia liturgia non celebratur, quod tempus iam effluxerit. ministrat autem magnus domesticus.

C a p u t 11.

De modo agendi, si imperator versetur in luctu.

Notandum festa, ut natiuitatis luminum et palmarum, celebrari iuxta praescriptam formam cum solio elevato et ambulacro, si imperator non versetur in luctu. si vero ob mortem vel uxoris suae imperatricis vel filii, qui imperator fuerit, versetur in luctu, tunc flammula, organorum concentus et vestium splendor omittuntur ob luctum imperatoris. pari modo solii solemnitas intermittitur. sed egressus imperator pro more cum indumento candido et pileo suo, ceteris proceribus etiam usque ad sebastocratorem et despotam pullatis (pulla enim omnia ferunt, exceptis calceis et sellis), stat ante sanctissimam deiparam victricem seu victoriae effetriceam; ubi S. Georgii imago visitur. imperatoria itaque nomina multorum annorum apprecatione faustisque acclamationibus solummodo in natali domini et in festo luminum afficiuntur, ut supra dictum, abique imperator. in festo autem palmarum, cum, quando adhuc matutinae laudes decantantur, processio fiat et necesse sit supplicationem

βασιλέα, ὃ μὲν περίπατος γίνεται, περιπατεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς φορῶν ἐπιλουρίκον λευκὸν καὶ φακεώλιον, καὶ γενομένης ἀπολύσεως τοῦ ὁρθροῦ ἐμπροσθεν τῆς νικοποιοῦ, ὅπου καὶ τῆς ὀδηγητρίας Ἰστα-
ται εἰκῶν, ὑποστρέφει ὁ βασιλεὺς.

P 109

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ι β̄ .

5

Ἀπολουθία τῆς μεγάλης ἑβδομάδος.

Τῇ μεγάλῃ δευτέρῃ, τῇ μεγάλῃ τρίτῃ, τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ, τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ἀναγινώσκονται τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ἢ παρὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἢ παρ' ἑτέρου διακόνου, εἰ μὴ οὗτος παρὼν τύχοι. πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας τῆς αὐτῆς μεγάλης πέμπτης γίνονται ὁ νικτῆρ οὖτω. προετοιμάζουσι πτωχοὺς δώδεκα, καὶ ἐνδύουσι τοὺτους ὑποκάμισα ἢ ὡς χιτῶνας, κουρτζουβράκια καὶ B παπούτζια. καὶ τεθείσης ἐν τῷ τοῦ βασιλέως κελίῳ λεκάνῃς, ὃ πρωτοπαπᾶς ἐκτὸς πρὸς τὴν θύραν ἐδρισκόμενος ποιεῖ εὐλογητὸν καὶ λέγει τὸ τρισάγιον. ἔπειτα τοῦ εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου 15 παρ' αὐτοῦ, ὅταν εἴπῃ "τὸ ὕδωρ βάλλει εἰς τὸν νικτῆρα," ἔρχετ' ἐν τῇ λεκάνῃ τὸ ὕδωρ ὁ βασιλεὺς. εἶτα φέρουσι τοὺς προητοιμασμένους πένητας καθ' ἕνα βαστάζοντα κηρὸν ὑπτόμενον. καὶ τούτου μὲν καθίσαντος, τοῦ δὲ πρωτοπαπᾶ, ὡς εἴρηται, τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκοντος καὶ λέγοντος τὸ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς τοὺς 20

6 titulum om A. ὄρα τὸν βασιλέα νικτοῦντα τοὺς πόδας τῶν πενήτων margo B 12 κουρτζουβράκια P 17 προετοιμασθέντας A

institul, in supplicatione porro etiam imperatorem oporteat ambulare, processio quidem peragitur, et imperator ambulat ferens candidam superulam et phaceolium. finito matutino ante imaginem virginis victoriae effectricis, ubi etiam virginis viae ducis imago reperitur, domum revertitur imperator.

C a p u t 12.

. Officiū magnae hebdomadae.

Feria secunda magnae hebdomadis, tertia quarta et quinta, leguntur quattuor evangelia, vel ab archidiacono vel ab alio diacono, si forte ille non sit praesens. eadem magna feria quinta ante liturgiam instituitur pedum lotio hunc in modum. constituunt duodecim pauperes, eosque subuculis sive tunicis, curtis braccis seu caligis et calceis vestiunt; et posita pelvi in imperatoris conclavi, protopapa foris ad ianuum consistens benedictionem praemittit, cum trisagio. deinde lecto per illum evangelio, quando processit usque ad illa verba "mittit aquam in pelvim," infundit imperator aquam in pelvim. postea adducunt iam antea praeparatos pauperes sigillatim quemlibet, quorum quisvis manu oereum ardentem gestat; et hoc quidem sedente, protopapa antem evangelium legente, illudque pronuntiante "coepit Iesus lavare pedes discipulorum,"

πόδας κλύειν τῶν μαθητῶν, καὶ τοῦτο πολλάκις μέχρι δηλονότι πάντας νιφθῆναι, νίπτει ὁ βασιλεὺς τὸν δεξιὸν πόδα ἐκάστου, καὶ ἀποσιογγίσις διὰ τῆς κρεμαμένης ἔμπροσθεν τοῦτου σινδόνης τὸν νιφθέντα πόδα ἀσπάζεται τοῦτον. καὶ οὕτω γενομένου τελειοῦται 6 ἢ τοῦ νιπτῆρος ἀκολουθία. δίδονται δὲ καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ἀνὰ χρυσῶ νομίσματα τρία· καὶ μετὰ τοῦτο ἄρχεται ἡ λειτουργία.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς φορεῖ ἐκ τῶν προειρημένων φορεμάτων αὐτοῦ οἷον ἂν βούλοιο, οἱ δὲ γε ἄρχοντες τὰ συνήθη αὐτῶν φο- 10 ρέματα ἔκυστος· μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς P 103 εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ· τράπεζα δὲ οὐδαμοῦ.

Ἐπιτετα ψάλλεται ἡ τῆς ἀγροπνίας ἀκολουθία κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν, καὶ ἦν ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα εὐαγγέλια, ὅτε τῷ μὲν βασιλεῖ δίδεται λαμπὰς παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ, τοῖς δὲ 15 λοιποῖς ἄρχουσι πᾶσι, τοῖς τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τρικλίνου, κηρεῖ, ὡς καὶ κατὰ τὴν τῶν φώτων ἡμέραν· ἦντινα δὴ λαμπάδα φέρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῦ εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου, καὶ μετὰ τὴν τοῦτου ἀπόλυσιν ὁ ἐντιμότερος τῶν καθιερωθέντων ἐκῆσε ἀρχόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως λαμβάνων χειρῶν ἐνὶ τῶν παιδοποῦλων 20 δίδωσιν ἀσκεπεῖ, καὶ κατέχει ἕξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως. καὶ ὅτε γε πάλιν μέλλει ἀναγνωσθῆναι ἕτερον B εὐαγγέλιον, ὁ δηλωθεὶς ἄρχων τὴν λαμπάδα λαμβάνων δίδωσιν αὐθις τῷ βασιλεῖ· καθεξῆς ὁμοίως μέχρι καὶ τῶν δώδεκα.

12 ἡ ἀγροπνία A

14 τότε P

idque saepius, donec scilicet omnium pedes abluuntur, lavat imperator dextrum cuiusque pedem, lotumque sindone, qua praecinctus est, abstergit, et osculatur. quo peracto terminatur officium lotionis. dantur autem cuilibet pauperi tria aurea numismata. postmodum inchoatur liturgia seu missa.

Et quidem imperator induit ex supradictis suis gestaminibus quodcumque velit, proceres ferunt usitata sibi indumenta. post absolutam liturgiam abit imperator in conclave suum. mensa nuspam instruitur.

Deinde praestituto tempore canitur officium vigiliae, in quo leguntur duodecim evangelia; tunc imperatori a protopapa grandis cereus traditur, reliquis autem proceribus et intra et extra triclinium dantur cerei, sicuti in festo luminum. cereum suum gestat imperator, dum evangelium legitur. lectione finita procerum quispiam ex honoratioribus acceptum ab imperatore cereum maiorem tradit alicui puero aulico ex illis qui nullo capitis tegmine utuntur, tenetque illum extra ad vestibulum conclavis imperatorii. quando vero alterius evangelii legendi tempus appetit, recipit ceream supra dictus ille ex procerum numero, eamque imperatori tradit; et sic deinceps usque ad duodecimum evangelium.

Δεῖ δὲ μνῶσκειν ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ τέσσαρες ἀρχοντίαι γίνονται κατ' ἐνιαυτόν, τοῦ μεγάλου κανόνος, τῆς ἀκαθίστου, τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν μεγάλην ἑορτήν· καὶ ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς ἴσταται ἐν ᾧ ἂν τῶν κελίων αὐτοῦ βούλοιο κατὰ ταύτας τὰς ἀρχοντίας, τῆς ἀκολουθίας ἀκούων, οἱ δὲ ἄρχοντες 5 ἐν τῷ τρικλίνω.

C Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐπιδημοῦσα ἐν τῷ παλατίῳ εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας μένει μέχρι καὶ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα· ἦντινα εἰκόνα ἐρχομένην μὲν ἀπαντᾷ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πύλῃ τῆς τοῦ παλατίου αὐλῆς, τῇ δευτέρῃ δὲ 10 ἀπερχομένην προπέμπει· μέχρι καὶ τῶν ἑννηλῶν ἐκτός, καὶ γενόμενης ἐκείσε μῆνης τῶν βασιλέων ὁ βασιλεὺς ὑποστρέφει.

P 104

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν υ γ'.

Δι ὄραι τῆς μεγάλης παρασκευῆς.

Τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ ψάλλονται αἱ ὄραι μετὰ τῶν τρο- 15 παρίων καθ' ὃν εἶπομεν τύπον ἐν τῇ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτῇ.

B καὶ τῇ ἑπαύριον, ἦτοι εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγάλου σαββάτου, ὁ μὲν βασιλεὺς φορεῖ πάλιν ἀπὸ τῶν αὐτοῦ φορεμάτων οἷον ἂν

P 105 βούλοιο, οἱ δὲ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν παράσημα, ὡς δεδήλωται. καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσιν, ἦτοι εἰς τὸ ἀνάστα ὁ 20 Θεὸς κρίνων τὴν γῆν, ἐξάγουσι τρεῖς ἀπὸ τῶν ἀναγνωστῶν δάφνας

8 ἑορτήν] πέμπτην margo P

14 titulum om A

Scire oportet quattuor quotannis vigiliis in palatio peragi, magni canonis, virginis acathistae, annuntiationis et magnae huius feriae quintae in coena domini. et in hisce vigiliis imperator eligit sibi arbitrato suo conclave, ut divinum officium audiat; proceres tridinium occupant.

A prima vigilia peregrinatur in palatio sanctissimae deiparae hodegetriae imago, et ibi manet usque ad magnam dominicam paschae; cui imagini venient! occurrit imperator ad ipsam portam palatii aulae. secunda vero paschatis abentem deducit usque ad locum Blachernarum καὶ ὑψηλὰ dictum; et facta ibi imperatorum commemoratione imperator revertitur.

C a p u t 13.

Horae magnae parasceves et officium magni sabbati.

Magna parasceve canuntur horae cum trepariis, eo modo quo in solennitate nativitatibus Christi. post die sive ad liturgiam magni sabbati imperator iterum ex suis gestaminibus fert quod placet. proceres autem sua gerunt insignia, ut prius explicatum est. post apostoli lectionem, vel ad illud "exsurge deus iudicans terram," tres ex lectorum ordine

ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάντωνσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως. εἶτα
 ἐξ ἐτοίμου παιδόπουλα ὄντα φέρουσιν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς δάφνας καὶ
 οὔτοι, καὶ ἀποπάττουσι, πληροῦντες τούτων τὸ τρίκλινον. τρά-
 πιζα δὲ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οὐδαμῶς.

6

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἰ δ'.

B

Ὁ ὄρθρος τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα.

Ὁ δὲ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα ὄρθρος ψάλλεται ἐν
 τῇ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ τῆς ἡμέρας ὥρα· γίνεται δὲ οὕτω. τοῦ βα-
 σιλέως ἀπὸ τῶν αὐτοῦ φορεμάτων φοροῦντος ἄτινα βούλεται, καὶ
 10 τῶν ἀρχόντων τὰ δικαία παράσημα, ἐξέρχεται ὁ πρωτοπαπᾶς τῆς C
 ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου καὶ τινῶν τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ
 δίδωσι λαμπάδα τῷ βασιλεῖ. καὶ οἱ ὑπηρεταὶ ἀρχοντες, ὧν πολ-
 λάκις ἐμνήσθημεν, δίδουσι πᾶσι τοῖς ἀρχουσιν, ὡς καὶ ἐν ταῖς
 προρρηθείαις ἑορταῖς, κηρούς. τῶν οὖν τῆς ἐκκλησίας θυρῶν
 15 κεκλεισμένων οὐσῶν, θυμιᾷ ὁ πρωτοπαπᾶς, εἶτα ἐκφωνεῖ πρῶτον
 “δύξυ τῇ ἀγία καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ζωοποιῷ καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι,
 πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.” καὶ τῶν
 ψαλτῶν τὸ ἀμὴν ἐπειπόντων, ἐκφωνεῖ οὕτως τὸ ἀναστήσιμον τρο- D
 πάριον, τὸ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἐκ τρίτου. ἔπειτα δια-
 20 δεξάμενοι τοῦτο οἱ ψάλλται ψάλλουσιν, μέχρις ἂν ὁ πρωτοπαπᾶς
 τρεῖς τεταγμένους στίχους τελήσῃ, ἧτοι τὰ ἀναστήτω ὁ θεὸς καὶ

3 κάττουσι A 4 οὐδαμῶ A 5 titulum om A 18 τὸ
 ἀναστήσιμον τροπάριον om B

efferunt ex ecclesia lauros, easque ante imperatorem spargunt. pueri
 quoque honorarii ex composito lauros ab illis qui extra sunt adferunt
 et spargunt, illisque triclinium replent. absoluto divino officio mensa
 nulla sternitur.

C a p u t 14.

Horae magnae dominicae paschalis.

Matutinum magnae dominicae paschalis decantatur hora diei tertia
 vel quarta, hunc in modum. imperatore suis ex gestaminibus ferente
 quae magis arriaserint, et proceribus itidem propria insignia gestantibus,
 egreditur protopapa ex ecclesia cum archidiacono et nonnullis lectoribus,
 traditque imperatori lampadem. et administri proceres, quorum saepe
 meminimus, porrigunt proceribus cereos, ut et in supra dictis festis.
 ecclesiae igitur foribus clausis, tus adoleat protopapa, deinde elata voce
 canit illud “gloria sanctae et consubstantiali et vivificae et indivisae
 trinitati, omni tempore, nunc et semper, et in saecula saeculorum.” et
 cantoribus subicientibus amen, concinit iste resurrectionis troparium
 “Christus surrexit a mortuis,” idque tertium. postea excipientes can-
 tores decantant illud, donec protopapa praescriptos versus percurrerit,
 illum scilicet “exsurgat deus” et reliquos. post haec archidiacono pre-

τοὺς λοιποὺς. καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ ἀρχidiaκόνου τὰ εἰρηνικά, ὡς
 P 106 ἔθος, εἰπόντος, ὁ πρωτοπαπᾶς ἀνοίξας τὴν θύραν διὰ χειρὸς
 εἰσέρχεται οὕτως τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ "ἀνα-
 στάσεως ἡμέρα, λυμπρυνθῶμεν λαοί," γεγνωτέρα τῇ φωνῇ
 ψάλλοντες. οὐ μὴν τῶν θυρῶν ἔτι κεκλεισμένων οὐσῶν λέγει, 5
 ὡς ἐν πολλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν λέγεται, τὸ "ἄρυτε πύλας οἱ ἄρχον-
 τες ὑμῶν" καὶ τὰ ἐξῆς. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου, τοῦ
 πρωτοπαπᾶ καὶ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἰσταμένων ἐν τοῖς προθύροις
 τοῦ βήματος, τοῦ μὲν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ δὲ τὸν σταυρὸν φέρον-
 τος, εἰσέρχεται ὁ βασιλεύς, καὶ τὸ πρῶτον ἀσπάζεται τὸ εὐαγ- 10
 γέλιον, εἶτα τὸν πρωτοπαπᾶν, ἔπειτα τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ἀρχι-
 B διάκονον. ἐν ὧσιν ὄν γίνεται οὕτως, βασιλικῷ θρόνῳ τε ἐτοι-
 μασθέντος ἐν τῷ τρικλήνῳ, ἅμα τῷ ἐξελθεῖν τῆς ἐκκλησίας τὸν
 βασιλέα, καὶ τῶν θυρῶν κλεισθεῖσάν, καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου,
 τοῦ μεγάλου δομestikou τὴν σπάθην φέροντος. καὶ ἡ μὲν λει- 15
 τουργίᾳ ψάλλεται ἡσυχῶς μέχρι καὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀποστό-
 λου, οἱ δ' ἄρχοντες πάντες εἰσερχόμενοι ἕκαστος μέχρι καὶ τοῦ
 ἐσχάτου ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ βασιλέως,
 εἶτα τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ μετ' αὐτὴν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ παρεῖαν.

Eὶ δὲ ἐν ᾧ τόπῳ εὕρεσκειται τότε ὁ βασιλεύς, ἐνὶ καὶ ποτε- 20
 στάτος τῶν ἐν τῷ Γαλιατῷ Γενουιτῶν, εἰσέρχεται καὶ ἀσπάζεται
 C καὶ οὗτος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τὸν βασιλέα, καθὰ καὶ οἱ ἄρχοντες,
 ὡς δεδήλωται, ἦτοι τὸν πόδα, τὴν χεῖρα καὶ τὴν παρεῖαν αὐτοῦ.

1 καὶ μετὰ ταῦτα λέγει ὁ ἀρχidiaκόνος τὰ εἰρηνικά, ὡς ἔθος, ὅλην τὴν ἔκτενῃ margo P 10 καὶ κατὰ πρῶτα margo P
 12 γούν γίνεται τοῦτο margo P 23 ὡς δεδήλωται om A τὸν] τούτου τὸν B

ces pro pace, ut moris est, recitante; protopapa aperiens manu sua
 fores ingreditur. qui cum comitatu suo in ecclesia illud "resurrectionis
 dies; exultemus populi" sonantiore et sublimiore voce decantat. cete-
 rum ianuis adhuc clausis non usurpat illud; prout in multis ecclesiis
 usitatum est, "attollite portas principes vestras" et cetera. absolutis
 matutinis laudibus, protopapa et archidiacono in vestibulo sacri tribu-
 nalis stantibus, altero evangelium altero crucem portante, ingreditur im-
 perator; et primo quidem osculatur evangelium, deinde protopapam,
 postea crucem et archidiaconum. dum haec fiunt, imperatorio throno
 iam instructo, simul ac imperator ex ecclesia exit foresque clauduntur,
 ille in solio residet, magno domestico ense praeportante. liturgia tacite
 psallitur usque ad apostoli lectionem. proceres vero omnes etiam usque
 ad novissimum ingressi osculantur primo quidem dextram pedem impe-
 ratoris, deinde dextram manum, postea dextram genam.

Si vero, eo loco in quo versatur imperator, sit quoque Genuensium
 in Galata potestatus seu praefectus, ingreditur osculaturque et ipse
 cum comitatu suo imperatorem, quemadmodum et proceres, ut expositam

ψαλλομένον δὲ ἔτι τοῦ ὄρθρου δίδονται καὶ πρὸς αὐτοὺς κηροί, ὡς καὶ τοῖς ἄρχουσι· μετὰ δὲ τὸν ἄσπασμόν ἀπέρχονται.

Βενετικοὶ δὲ οὔτε εἰς τὸ πολυχρόνισμα ἔρχονται οὔτε μὴν εἰς τὸν ἄσπασμόν· ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη. ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος ἐποίησε μετὰ μὲν τῶν Γενουϊτῶν ἀγάπην δίκαιον ἔχουσαν, ἐν ᾗ καὶ ἐτάχθη ἡ ὑφειλομένη ἀποδίδοσθαι τῷ βασιλεῖ παρ' αὐτῶν τιμὴ, ἵνα, ὅταν δηλονότι ποτεστάτος ἔλθῃ ἐκ Γενοῦας, ἀρχὴν καὶ μόνον εἰσερχόμενος εἰς τὴν τοῦ βασιλέως προσκύνῃσιν γονατίζει δεύτερον, ἕμα τῷ εἰσελθεῖν δηλονότι τὴν τοῦ τρικλίνου θύραν καὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ. καὶ μετὰ τοῦτο προσέρχεται καὶ ἀσπάζεται τὸν τοῦ βασιλέως πόδα καθήμενου ἐπὶ θρόνου καὶ τὴν χεῖρα. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Γενουϊτῶν ἔρχοντες, ἐρχόμενοι ἔξ ἀποδημίας, προσκυνῶντες ἀσπάζονται τὸν τοῦ βασιλέως πόδα καὶ τὴν χεῖρα. ἐρχόμενοι δὲ καθ' ἡμέραν εἰς προσκύνῃσιν αὐτοῦ, ἀφαιροῦντες τὰ ἑαυτῶν καπούτζια γονατίζουσι δεύτερον. καὶ ὅταν δὲ ἔλθωσι τριήρεις τούτων, εἴτε πολλὰ εἴτε ὀλίγα εἴεν εἴτε καὶ μία, εὐφημίζουσι τὸν βασιλέα. καὶ οὕτω μὲν περὶ τῶν Γενουϊτῶν· περὶ δὲ γε τῶν Βενετῶν, ἐπειδὴ ὁ ῥήθεις βασιλεὺς ἐβούλετο μετ' ὀλίγον μάχην ποιῆσαι μετ' αὐτῶν, οὐκ ἐποίησε διὰ τοῦτο ἀγάπην τελείαν, ἀλλὰ τρεῖς μὲχρι τινὸς ὀλίγου καιροῦ. ὅθεν καὶ οὐκ ἠκρίβωσε τὰ τούτων ἔθιμα, καθὰ καὶ τῶν Γενουϊτῶν. ὅταν οὖν ἔλθῃ μπατούλος, καθ' ἣν

4 ε̄ ante βασιλεὺς om A 9 τῆν om A 16 τριήρεις] κάτεργα
margo P 20 τρέβαν alii

est, nempe pedem manum et genam eius; cumque adhuc matutinum decantatur, traduntur illis, sicuti et ceteris primoribus, cerei. post osculum discedant.

Venetii vero neque ad multorum annorum comprecationem neque ad osculum veniunt. causa est ista. imperator Michael primus Palaeologorum perpetuum cum Genuensibus foedus pepigit, in quo etiam de honore imperatori habendo constitutum est: quando nimirum potestatus ex Genua appellit, initio et tunc solum, ingressus ad venerationem imperatoris genua bis flectit, semel simul ac triclinii ianuam intrat, et rursus in medio eius; quo facto accedit et osculatur imperatoris in throno sedentis pedem et manum. similiter et alii Genuensium primores peregre reversi cum veneratione osculantur imperatoris pedem et manum. in quotidiano autem cultu deferendo, ablatiis capputiis, secundo genua flectunt; et quando tirremes eorum veniunt, sive multas sive paucas sive etiam una, imperatorem faustis acclamationibus prosequuntur. et haec de Genuensibus dicta sunt. ad Venetos quod attinet, cum praedictus imperator statuisset paulo post arma contra illos sumere, non fecit cum illis perfectam pacem sed modici temporis indutias; quapropter accurate non sunt eorum consuetudines annotatae, sicuti Genuensium. quando igitur venit baiulus, quo primum die imperatorem sala-

μὲν πρώτην ἡμέραν προσκυνήσειν μέλλει, γονατίζει μόνον οὗτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀσπάζεται δὲ τὸν τοῦ βασιλέως πόδα οὐδαμῶς· εἰς τὸ ἔξης δὲ ὅταν ἔρχονται, τὰ μὲν καποῦτζια μόνον ἀδ-
B τῶν ἐκβάλλουσιν, οὐ γονατίζουσι δέ. καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οὔτε εἰς τὸ πολυχρόνισμα προσκαρτεροῦσιν οὗτοι οὔτε εἰς τὸν ἄσπασμόν ἔρχονται, ὡς δεδήλωται. ἀλλὰ οὐδὲ τὰ τούτων κάτεργα εὐφημίζουσι. καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν Φραγγῶν οὕτω.

Τῆς λειτουργίας δὲ ἡρέμα, ὡς εἴρηται, ψαλλομένης, ὥστε μὴ ἐξακουέσθαι ταύτην ἔνθα ὁ βασιλεὺς κάθηται, μετὰ τὸ τελευταίῳ τὸν ἄσπασμόν ἀνίσταται· καὶ αὐτίκα ἀνοίγουσι τὰ τῆς ἐκ-
C κλησίας θύρας. καὶ μετὰ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναγινώσκειται ὁ ἀπόστολος, καὶ καθιεξῆς ἐκτελεῖται ἡ θεία λειτουργία, ἧς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν, ἐν ᾗ ἕπηρε-
 τῆ ὁ τε μέγας δομέστικος καὶ ὁ δομέστικος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέ-
 ζης, καθὰ προεδηλώθη ἐν τῇ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτῇ καὶ τῇ
 τῶν φώτων. κατὰ δὲ τὴν ἐσπερινὴν ὥραν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν
 Σοφίαν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν ἐσπερινῶν ὕμνων ἀκούων θυμιάται
 παρὰ τοῦ πατριάρχου οὗτός τε καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες. καὶ γίνε-
 ται τοῦτο οὕτω μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων, τότε καὶ μόνον.

Ἦν μὲν οὖν πάλαι συνήθεια κατὰ τὸν τοιοῦτον ἐσπερινὸν
D εἰσερχέσθαι τὸν βασιλέα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ θυμιάν τὴν ἁγίαν

6 ὡς δεδήλωται om A
 δομέστικος δὲ μέγας A

post κάτεργα P ἥως τριήρεις
 καὶ ὁ δομέστικος om B

14 ὁ τε

taturus et veneraturus est, genua ipse et socii solummodo flectunt, pedem vero nequaquam osculantur. ceteris diebus, quando ad palatium veniunt, capputia sua tantum deponunt, non flectunt vero genua. eodem modo neque ad faustam multorum annorum appreciationem permanent neque ad osculum veniunt, ut antea dictum. neque istorum triremes, quando recenter appellunt, imperatorem bene ominatis verbis prosequuntur. et quidem quae ad Francos spectant, ita se habent.

Liturgia vero submisae, ut dictum est, psallitur, ita ut non audiat ubi imperator sedet. qui finito osculo surgit, statimque aperient ecclesiae ianuas: tum hymno trisagio dicto legitur apostolus, atque ita perficitur liturgia. post cuius finem abit imperator ad mensam, cui ministrant magnus domesticus, domesticus et praefectus mensae, prout in festo nativitatibus Christi et luminum demonstratum est. circa vesperam abit imperator ad sanctam Sophiam, audiensque vespertinos hymnos incensatur seu turis suffita honoratur a patriarcha, omnesque simul sulici proceres, etiam ad ultimum usque. et fit hoc tunc solum, non alia vice.

Erat olim moris ut in his vesperis imperator ingrederetur in sanctum tabernaculum, saectaeque mensae tas adoleret, et clericis ex ve-

τρέπεζαν, δίδουσαι τε κληρικοῖς ἀπὸ τοῦ βεστιαρίου κατὰ δωρεὰν χρυσίου λίτρας ἑκατόν· οὐδὲ οὐ γίνεται τοῦτο.

Κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἦν καλοῦσι δια-
καινήσιμον, ἀπέρχεται ὁ πατριάρχης εἰς τὸ παλάτιον μετὰ τῶν
6 ἀρχιερέων καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων, ἔτι τε καὶ τῶν ἀρχι-
μανδριτῶν καὶ ἡγουμένων. ἄλλάσσει γοῦν καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν
βασιλέα, ἱστάμενον εὐρῶν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. ἄρχοντες δὲ
τηνκαῦτα οὐ πάρεισιν, ὥστε εἶναι παράστασις. Ἰστανται δὲ ἀντ'
αὐτῶν οἱ τε ἀρχιερεῖς, ὡς εἴρηται, καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες P 108
10 μετ' ἄλλων ὧν εἴπομεν. Θυμαῖα τοίνυν ὁ πατριάρχης τὸν βασιλέα·
εἶτα τὸν μὲν θυμιατὸν δίδωσι τῷ ἀρχidiaκῶν, αὐτὸς δὲ προσ-
ερχόμενος εὐλογεῖ καὶ ἀσπάζεται τὸν βασιλέα ἐν τῷ στόματι, ἀντ-
ασπάζόμενος οὕτω καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ βασιλέως. μετὰ δὲ τοῦτο
ὁ μὲν πατριάρχης Ἰστανται πλησίον αὐτοῦ, οἱ δ' ἀρχιερεῖς ἐρχόμε-
15 νοι κατὰ δύο ἀσπάζονται καὶ οὗτοι τὸν βασιλέα, πρῶτον μὲν τὴν
χεῖρα, εἶτα τὴν παρειάν. ἐφεξῆς δὲ πάντες οἱ ἑθθέντες ἄρχοντες
τῆς ἐκκλησίας ἀρχιμανδριταί τε καὶ ἡγούμενοι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι.
τελειοθέντος δὲ τούτου ὁ μὲν πατριάρχης εὐχὴν ἐπεσιῶν αὐδῆς B
ἀπέρχεται, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰσέρχεται εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ.
20 Ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ φορεῖ πάλιν ὁ βασιλεὺς
κατὰ γὰρ τὸν ἐσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν ἀπὸ τῶν φορεμάτων
αὐτοῦ τὰ πρὸς βουλήσεως, ὡσαύτως καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ ἑαυτῶν.

8 τῆς, ἣν ὀνομάζουσι διακαινήσιμον ἑβδομάδος B 6 εἰς B
10 μεθ' ὧν ἄλλων εἴπομεν B 15 μὲν εἰς τὴν A, μὲν πρὸς
τὴν B 16 πρὸς τὴν παρειάν AB 22 βούλησιν P

stario seu aerario suo centum libras auri liberaliter dono daret. nunc
mos iste desiit esse in more.

Feria quinta hebdomadis quam a renovatione διακαινήσιμον vocit-
tant, recipit se patriarcha cum episcopis et reliquis ecclesiae primori-
bus, insuper et cum archimandritis et monasteriorum praefectis ad pa-
latium. sacras igitur assumit patriarcha vestes, et ad imperatorem ve-
nit, stantem in throno suo. proceres aulici tunc non adsunt neque cir-
cumstant; sed eorum locum supplent episcopi, ut diximus, et ecclesiae
primores cum aliis, de quibus iam dictum. incensat patriarcha impera-
torem, deinde tradit turibulum archidiacono. ipse vero accedens bene-
dicit et osculatur imperatorem in ore; eodemque modo fert ipse osculum
ab imperatore. postea patriarcha stat vicinus imperatori. episcopi
porro duo simul accedentes osculantur et ipsi imperatorem, primum qui-
dem manum, deinde genam. postea idem faciunt omnes ecclesiae pro-
ceres, archimandritae etiam et monasteriorum praefecti. quibus peractis
patriarcha precationem sacram superaddens discedit. imperator suum
in conclave se confert.

In festo sancti spiritus induit iterum imperator in vespere et litur-
gia ex suis gestaminibus ea quae volet. similiter proceres quoque ge-

καὶ γίνεται μὲν τρέπεζα κατὰ τὴν κυριακὴν, τοῦ μεγάλου δομε-
στίκου ὑπηρετοῦντος καὶ ὧν εἶπομεν· ἐν δὲ τῇ τοῦ ἑσπερινοῦ ὄρα,
εἰ μὲν εὑρίσκεται πατριάρχης, ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὁ
βασιλεύς, καὶ ἀκούει παρ' αὐτοῦ τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλεῦς εὐ-
χὰς πλησίον τοῦ διακονικοῦ· εἰ δ' οὐκ, ἐν τῷ παλατίῳ παρὰ τοῦ ὁ
πρωτοπαπᾶ.

C Ἐν τῇ τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ ἑορτῇ γίνεται διὰ ξύλων
ἀναβάθρα ἐν τῷ τρικλίῳ, ἣν καὶ ἐνθύνουσι βλατίῳ κοκκίῳ. ὁ
πατριάρχης οὖν ἀνελθὼν ἐπ' αὐτῆς, εἰ ἄρα εὑρίσκεται, ἢ τις τῶν
ἐτέρων πατριαρχῶν, ἴδαν ἐκδημῶν ἢ, τὴν τοῦ σταυροῦ ποιεῖ ὑψω- 10
σιν. ἴδαν δὲ τούτων οὐδεὶς εὑρίσκεται, ὁ πρωτοπαπᾶς ποιεῖ
τοῦτο.

Ἄει δὲ γινώσκειν ὅτι κατὰ τὰς τῶν μηνῶν ἐκώστων ἀρχὰς
γίνεται ἁγιασμὸς ἐν τῷ παλατίῳ, ἅντι μόνου τοῦ Σεπτεμβρίου
καὶ τοῦ Ἰανουαρίου· κατὰ γὰρ τούτους τοῦ μὲν ἐν τῇ τεσσαρεσ- 16
καιδεκάτῃ, τοῦ δὲ ἐν τῇ ἕκτῃ γίνεται. γίνεται δὲ ὁ ἁγιασμὸς

D οὕτως. τοῦ βασιλέως εἰς τὴν παράστασιν ἵσταμένου ψάλλεται
ἔξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ τρικλίνου τὸ ἐπιλοικον τοῦ ὄρθρου,
εἶτα συναμμένως ἢ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἁγιασμοῦ. καὶ μετὰ τὴν ἀπό-
λυσιν ἔρχεται ὁ πρωτοπαπᾶς καὶ ἐκ πλαγίων αὐτοῦ ὁ τε ἀρχιδιά- 20
κονος καὶ ὁ πρωτοψάλτης, εἰ πάρεστιν, ἢ ἕτερός τις τῶν ἐχόντων
ὀφφίκιον, φέρων ὁ μὲν ἀρχιδιάκονος τὸν σταυρόν, ὁ δὲ σκεῦος τὸ
κοινῶς οὕτω καλούμενον οἰνοχεῖον, κωθώνιον ἔχον ἐντὸς μετὰ

8 τρικλίῳ B
23 λεγόμενον A

ἐνθύνουσι B

9 ἀνελθὼν A, εἰθὼν vulgo

stant sua; et mensa apparatus utroque dominico die, magno domestico et
aliis, de quibus diximus, imperatori ad mensam ministrantibus. circa
vesperatinum tempus confert se imperator ad sanctam Sophiam, si pa-
triarcha praesens sit; auditque ab illo magni Basilii preces prope
diaconicum: sin minus, a protopapa in palatio.

In festo exaltationis sanctae crucis erigitur in tridinio ligneum ta-
bulatum, quod etiam ornant serico coccineo; in quo patriarcha ascen-
dens, si praesens sit, vel alius ex patriarchis, si tunc Cpoli versetur,
crucis exaltationem peragit. si nullus horum adsit, tunc facit hoc pro-
topapa.

Nosse oportet principio cuiusvis mensis aquae sanctae benedictio-
nem fieri in palatio, excepto Septembri et Ianuario: nam in priore fit
haec benedictio die decimo quarto, in posteriore die sexto. paragitur
autem benedictio hunc in modum. imperatore suo in comitatu stante
canitar extra, circa vestibulum tridinii, id quod de matutino restat. de-
inde absque ulla interruptione officium aquae benedicendae; quo abso-
luto venit protopapa, et a latere eius archidiaconus et protopsaltes, si
adsit, vel alius quispiam ex iis qui officio aliquo funguntur. archidia-
conus fert crucem, iste vero vasculum, vulgo oenocheum nominatum,

ἀγιάσματος. καὶ ὁ βασιλεὺς προὔπαντῃ τούτοις μέχει καὶ ὀργυῶν
 δύο ἢ καὶ πλέον. καὶ λαβὼν ὁ πρωτοπαιπᾶς τὸν σταυρὸν ἀπὸ τοῦ P 109
 ἀρχidiaκόνου τίθησιν ἐπὶ μετώπου τοῦ βασιλέως, καὶ λέγει εὐχήν.
 εἶτα ὁ μὲν βασιλεὺς ἀσπάζεται τὸν σταυρὸν, οἱ ἐν τῇ παραστάσει
 5 δὲ πάντες βοῶσι τὸ πολυχρόνιον. ἔπειτα ὁ πρωτοπαιπᾶς τὸν μὲν
 σταυρὸν δίδωσι τῷ ἀρχidiaκόνῳ· τὸ κωθώνιον δὲ ἀπὸ τοῦ πρω-
 τοπάλτου λαβὼν, καὶ τοῦ ἀγιάσματος διὰ τῶν δακτύλων ὡς ἔθος
 ἀψάμενος, περιχρῆει τὸ μέτωπον τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ὀφθαλ-
 μούς. μεταλαμβάνοντος δὲ ἔπειτα ἀγιάσματος ἀπὸ τοῦ κωθωνίου B
 10 πάντες αὐθις βοῶσι τὸ πολυχρόνιον. καὶ τούτου γενομένου ἐξ-
 ἔρχονται μὲν οὗτοι τοῦ τρικλίνου, τῆς δὲ παραστάσεως ἰσταμένης
 ἔτι, προστάγματος εὐεργεσίας ὄντος ἐτοίμου, ὑπογράφει τοῦτο ὁ
 βασιλεὺς, πάντων αὐθις βοώντων τὸ πολυχρόνιον. ἔχει δὲ δύνα-
 μιν τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα ἐγγὺς χρυσοβούλλου· οὕτω γὰρ ἀπ'
 15 ἀρχῆς γράφει "δωρεῖται ἡ βασιλεῖα τῷ δεῖνι τόδε τι."
 Καὶ αὗται εἰσιν αἱ ἐν τῷ παλατίῳ τελοῦμεναι ἑορταί.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἰ ε̄.

P 112

Περὶ ἑτέρων διαφόρων ἑορτῶν, ἐν αἷς ὁ βασιλεὺς ἀπέχεται, εἰ ἐνθ-
 μῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει εὐρίσκηται.

20 Κατὰ μὲν τὴν πρώτην τοῦ Σεπτεμβρίου, τοῦ πατριάρχου
 μετὰ λιτανείας καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων εἰς τὸ πορφυραῶν κίονιον

2 ἀπὸ τὸν ἀρχidiaκονα A

21 λιτῆς A

quod intus continet craterculum aqua benedicta plenum; quibus imperator obviam it ad duas usque orgyas vel etiam amplius. protopapa acceptam ab archidiacono crucem imponit fronti imperatoris eum precibus. deinde imperator osculatur crucem; at vero omnes qui circumstant, exclamant illud "ad multos annos." postmodum protopapa crucem archidiacono tradit; acceptoque a protopsalta urceolo est accepta digitis, ut moris est, aqua benedicta, ungit frontem et oculos imperatoris. dum autem imperator ex craterculo inungitur, omnes iterum intonant "ad multos annos," quo peracto exeunt isti ex triclinio. manens adhuc circumstante comitatu, si quod imperatorium beneficii in alium conferendi mandatum in promptu sit, subsignat illud imperator, omnibus iterum illud "ad multos annos" accinentibus. habet porro huiusmodi mandatum ferme eandem vim quam aurea bulla. sic enim initio scribit "donat maiestas mea huic vel illi hoc vel illud."

Et haec sunt festa in palatiō peragi consueta.

C a p u t 15.

De aliis diversis festis, quibus imperator procedere solet, si Cpois versetur.

Primo Septembris patriarcha cum litanis et sanctorum imaginibus ad Porphriticam columnam profecto (in loco qui olim forum appella-

παραγενομένου ἐφ' οὗ ὁ σταυρὸς ἴσταται, ἡ πάλαι φόρος ἑκα-
B λῆτο, ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἀκούει τὴν κατ' ἔθος ἐκεῖσε ἐκ-
 τελουμένην ἀκολουθίαν. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ἀπέρχεται αὐθις
 εἰς τὸ παλάτιον.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γενεσιῶν τῆς Θεοτόκου ἀπέρχεται εἰς 5
 τὴν σεβασμίαν μονὴν τὴν τοῦ Λιβός.

P 113 Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Δημητρίου εἰς τὴν ἐπ'
 ὄνοματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν τὴν τῶν Παλαιολόγων.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου μνήμην ἀπέρχεται εἰς 10
 τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καὶ ἀκούει μὲν τῶν ἐσπερινῶν ὕμνων, μετὰ δὲ
 τὴν ἀπόλυσιν ἀνέρχεται εἰς τὸ κελλὶον τοῦ πατριάρχου ἀναπαυό-
 μενος ἐκεῖσε· τῇ δὲ ἐπιώριον κατὰ τὸν τῆς Θείας λειτουργίας και-
 ρὸν κατέρχεται, καὶ ταύτης τελεσθείσης ἀπέρχεται.

Κατὰ τὴν τῶν εισοδίων τῆς Θεοτόκου μνήμην ἀπέρχεται εἰς 15
 τὴν τῆς Περιβλέπτου σεβασμίαν μονὴν.

B Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀπέρχεται ὡσαύτως εἰς
 τὴν ἐπ' ὄνοματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν.

Κατὰ τὴν τῆς ὑπαπαντῆς ἑορτὴν εἰς τὸν τῶν Βλαχερνῶν
 ναόν, ἀκολουθοῦντων καὶ τῶν Βαράγγων. καὶ πάντοτε μὲν τοῦ 20
 βασιλέως καβαλλικεύοντος ἀκολουθοῦσιν, φέροντες ἐπ' ὤμων τὰς
 πελέκεις αὐτῶν καὶ μέχρι τῶν Ὑψηλῶν ἀπερχόμενοι, κατὰ δὲ
 ταύτην τὴν ἑορτὴν μέχρι καὶ τοῦ ναοῦ ἀκολουθοῦσιν. οὗ μὴν καὶ

6. σεβασμίαν om A

batur), in cuius vertice crux visitur, eo etiam se confert imperator,
 auditque quod pro more ibi paragitur officium. missione data reverti-
 tar ad palatium.

In festo nativitatis deiparae abit ad venerabile monasterium Libis.

In memoria magni Demetrii abit imperator ad venerandum mona-
 sterium Palaologorum, quod nomine praedicti martyr is insignitur.

Festo magni Chrysostomi confert se ad S. Sophiam, et interest
 vespertinis laudibus. quibus absolutis, cellam patriarchae petit, ut ibi
 quiescat. postero die circa liturgiae tempus descendit, eaque finita
 discedit.

In praesentatione deiparae virginis, quando templum ingressa est,
 abit ad venerandum monasterium spectatae et admirandae virginis dei-
 parae.

Festo magni Basilii confert se imperator ad venerabile monaste-
 rium, quod istius nomine honoratur.

In festo occursus seu purificationis recipit se imperator ad Blacher-
 narum templum, comitantibus Barangis, qui semper imperatorem equi-
 tantem comitantur, portantes humeris suis secures suas, deducuntque
 usque ad locum Ὑψηλὰ dictum. at in hoc festo etiam ad templum co-
 mitantur; ubi tamen non manent usque ad imperatoris reditum, sed

εἰς τὴν ὑποτροφήν, ἀλλ' εὐρίσκονται κατὰ συνήθειαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ὑψηλῶν ἐκδεχόμενοι τὸν βασιλέα, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ μέχρι καὶ τοῦ πεζεύματος.

Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Γεωργίου εἰς τὴν σεβασμίαν C 5 μονὴν τῶν Μαγγάνων.

Κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπέρχεται εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἔνθα καὶ ἡ ἅγια τούτου σορὸς κεῖται.

Κατὰ τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου προδρόμου εἰς τὴν ἐπ' ὄνοματι τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν αὐτοῦ τῆς Πέτρας, ἀκολουθοῦντων 10 κἀνταῦθα τῶν Βαράγγων μέχρι καὶ τῆς μονῆς, καθὰ καὶ εἰς τὸν τῶν Βλαχερνῶν ναόν, ὡς δεδήλωται.

Κατὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμεων ἀποστόλων ἀπέρχεται πάλιν εἰς τὸν ἐπ' ὄνοματι αὐτῶν Θεῖον ναὸν τιμωμένον.

15 Κατὰ τὴν τῆς Θελας μεταμορφώσεως ἑορτὴν δπέρχεται D ὡσαύτως εἰς τὴν σεβασμίαν μονὴν τοῦ σωτήρος Χριστοῦ τοῦ παντοκράτορος.

Κατὰ τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου αἵθις ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν διανυκτερεύων ἐκεῖσε, ὡς κἀν τῇ μνήμῃ

20 τοῦ Χρυσοστόμου.

Κατὰ τὴν ἀποτομὴν τοῦ τιμίου προδρόμου πάλιν εἰς τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονὴν αὐτοῦ τῆς Πέτρας, τῶν Βαράγγων ἀκολουθοῦντων ὡς καὶ τὸ πρότερον.

7 αὐτοῦ A

18 ὑπεραγίας om A

praestolantur, ut consuetum est, ad portam loci τῶν Ὑψηλῶν, ubi imperatorem excipiunt, et usque ad locum quo ex equo desilit deducunt.

Festo magni Georgii abit ad venerandum Manganorum monasterium.

In memoria magni Constantini discedit ad templum SS. apostolorum, ubi sanctum eius conditorium exstat.

In nativitate venerandi prodromi confert se imperator ad venerabile monasterium Petrae, quod ipsius nomine honoratur, sequentibus et hic Barangis usque ad monasterium, sicuti ad Blachernarum templum comitari solent, ut praedictum est.

Festo sanctorum et omnium ora laudandorum apostolorum abit iterum in templum quod eorum nomine colitur.

In festo divinae transfigurationis similiter abit ad venerabile monasterium Christi salvatoris omnipotentis.

In dormitione sanctissimae deiparae confert se ad S. Sophiam, et ibi pernoctat, sicut in festo S. Chrysoctomi.

In decollatione venerandi praecursoris iterum abit imperator ad supradictum venerabile monasterium Petrae, Barangis comitantibus, ut prius.

Codin. Curopalat. de Offic.

Ἀπέρχεται πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν κατα-
 θρισίων τῆς τιμῆς Ἰσθῆτος τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν τῶν Βλαχερινῶν
 P 114 ναόν, ἀκολουθοῦντων τῶν Βαράγγων, ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν.

Ἀπέρχεται δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν καὶ κατὰ τὴν κυριακὴν
 τῆς ὀρθοδοξίας. καὶ ὅτε μὲν ἀναγινώσκεται τὸ συνοδικόν, ἴσταται, 5
 τῆς εὐφημίας δὲ λεγομένης κάθηται ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ.

Ἐπι ἀπέρχεται καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου
 Λαζάρου εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονήν.

Ἐν ταῖς δηλωθείσαις οὖν ἀπάσαις ἑορταῖς οὐκ εἰς τοὺς ἐσπε-
 ρινοὺς μόνον ἕτην ἀπέρχεται ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λειτουργίας. 10

B Ἔθος δὲ ἐστὶ καὶ τὰς γινομένας ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἑορτάς,
 καθὼς εἶρηται, τὸν τοῦ βασιλέως τζάγκαν φέροντα τὸ διβέλλιον,
 πλὴν σκουταρίου, ἐπὶ τῶν ὤμων πλάγιον, ἀκολουθοῦντων καὶ τι-
 νων τῶν τῆς ἀδῆς, προαπέρχεσθαι εἰς τὸ τῆς οὔσης ἑορτῆς
 μοναστηρίων καὶ ἀναμένειν τὸν βασιλέα, κατέχειν τε ὁμοίως καὶ 15
 λαμπάδα βασιλικήν, ἔρχομένου δὲ τοῦ βασιλέως ἄπειν αὐτὴν
 ἐπάνω τοῦ διβέλλιον, κατέχειν τε ὀρθὸν μέχρι τῆς ἀπολύσεως ἐκ-
 τὸς τῶν ὥραιων λεγομένων πυλῶν ἦτοι ἐν τῷ προνάῳ. ὁ δὲ λό-
 γος περὶ τοῦ πῶς ὁ τζάγκας φέρει τὸ διβέλλιον καὶ οὐκ ἄλλος,
 ἀγνοεῖται. 20

C Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῶν ἑορτῶν· ἐπεὶ δὲ ὅτε ἐλέγομεν τὰς ἐν
 τῷ παλατίῳ τοῦ μεγάλου δομειστικού ὑπηρεσίας, ἐπηγγειλάμεθα

7 καὶ διαίον om A

Die qua collitur memoria depositae venerandae vestis deiparae, pro-
 ficiscitur imperator ad Blachernium templum comitantibus Barangis, ut
 antea diximus.

Domínica orthodoxiae abit imperator ad S. Sophiae templum: et
 quando legitur synodicum, stat. deinde fausta acclamatione peracta se-
 det in throno suo.

In resuscitatione sancti et iusti Lazari tendit imperator ad venera-
 bile monasterium quod ipsius nomine honoratur.

In omnibus praedictis festis non solum ad vespertas venit imperator,
 sed et ad liturgias.

Est autem moris in festis quae celebrantur in monasteriis, ut im-
 peratoris tzancas seu calcearius ferat humeris suis vexillum, excepto
 scuto, nonnullisque ex aula a latere comitantibus praecedat ad monaste-
 rium, ubi festus dies agitur, et ibi expectet imperatorem et teneat lam-
 padem imperatori praeforri solitam, quam veniente imperatore accendit,
 et vexilli conto affigit, erectumque tenet extra speciosas quas vo-
 cant portas, hoc est in vestibulo ecclesiae, usque ad rei divinae
 finem. ratio autem, quomodo tzancas et non alius vexillum portet,
 nescitur.

Et haec de festis. quia vero cum exponeremus magni domestici
 officia in palatio, polliciti sumus nos etiam explicaturos ea officia quae

δεῖξαι καὶ τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ ἦτοι τὰς ἐς τὸ φουσσάτον, ὧρα καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο υ ι ε'.

P 117

Περὶ τῆς ἐν τῷ φουσσάτῳ τοῦ μεγάλου δομestίκου ἑπικρασίας, τοῦ μεγάλου θρουγγαρίου τῆς βίβλης, τοῦ ἐκὶ στρατοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ἀδνουμαστοῦ.

Ἄπαν τὸ φουσσάτον ὑπὸ τὴν τοῦ μεγάλου δομestίκου χεῖρα B εὐρίσκειται. διὸ καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ φουσσάτον εὐρίσκομένου εἰς τὴν τοῦ μεγάλου δομestίκου τέντιαν σαλπίζουσι τὸ τῆς κινήσεως 10 σήμαντρον. καὶ ὅποτε ἡ τοῦ φουσσάτου κατάστασις ἔμπροσθεν γίνεται τοῦ βασιλέως, δι' αὐτοῦ δὴ τοῦ μεγάλου δομestίκου ἐνεργεῖται, ἤγουν τίνες μὲν ἔμπροσθεν τίνες δ' αὖ ἐκ πλυγίων ὀφείλουσιν εὐρίσκοσθαι. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπικρίνει τὴν τοιαύτην κατά- P 118 στασιν.

15 Τὰ τῶν ἀρχόντων ἅπαντα φλάμουλα πρὸ τοῦ τὰ βασιλικὰ ἀποτυλιχθῆναι ἐντετυλιγμένα εὐρίσκονται πλησίον τοῦ σκήπτρου, ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἑκάστον θήκαις, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας ταῦτα ἀπλώσαι πρὸ τῶν βασιλικῶν· ὁ δὲ μέγας δομestικός ἄδειαν ἔχει 20 ἔξαπλώσαι τὰ ἑαυτοῦ, ὅτε βούλοιο, καὶ πρὸ τῶν βασιλικῶν.

Ἐτι ἤνθα δεήσει πεζεῦσαι τὸ φουσσάτον, προαπέρχεται ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκλέγεται ὁ ἂν αὐτὸς διακρίνοι κατονοτόπιον.

5 τοῦ μεγάλου θρ. — 6 ἀδνουμαστοῦ om B 11 δὲ P 12 πλυγίων P 20 θρηναία A

obit extra palatium, hoc est in exercitu, tempus reposcūt ut promissis satisficiamus.

C a p u t 16.

De magni domestici, magni drungarii sigillarum, praefecti exercitus et magni adnuniastae officis in exercitu.

Totus exercitus subest magno domestico. quapropter cum ipse etiam imperator in exercitu praesens est, in magni domestici tentorio tubis dant castris movendis signum: cumque praesente imperatore acies dirigitur, magni domestici munus est disponere, quinam ante, qui retro quique ex latere stationem habere debeant. Imperator vero examinat huiusmodi ordinem ac dispositionem.

Omnia procerum flammula, antequam imperatoria explicentur, involuta manent prope sceptrum (imperatorium signum), quaelibet in suis thecis; neque facultatem habent ea prius explicandi quam explicentur imperatoria. at magnus domesticus potestatem habet explicandi sua, quando lubet, etiam ante imperatoria.

Praeterea quando castra movere exercitumque alio proficisci necessum est, praefectus exercitus antecedit, et eligit quemnam ipse aptum

ἐὰν μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας δομέστικος στέρξη τοῦτο, ἤδη καλόν· εἰ
B δὲ μή, ἔνθα ἂν οὗτος διακρίνοι, στρατοπεδεύει. καὶ ὅτι οὐδεὶς
 πρὸ τοῦ τὸν μέγαν δομέστικον ἐνὶ ἐκάστῳ φλαμουύλῳ τὸν προσή-
 κοντα δοῦναι τόπον πεζεύει.

Πρὸ τοῦ πεζεῦσαι τὸ φοσσάτον ἀπερχόμενος ὁ τῆς βίγλης **5**
 μέγας δρουγγάριος καθίστησι τὸ λεγόμενον ἡμεροβίγλιον, ὡς παρὰ
 τοῦ μεγάλου δομεστίκου προσετάχθη. καὶ οἱ μὲν ἡμέρας βιγλί-
 στοντες ἀπέρχονται εἰς τὴν βίγλαν αὐτίκῃ (ἀπέρχεσθαι δὲ σύνθηξ
 ἐστι φοσσάτον ἐλαφρὸν διὰ τὸ τόξα φέρειν αὐτούς· οἱ καὶ οὐδα-
C μῶς κατὰ τὴν νύκτα βιγλίζουσι), πρὸς δὲ τοὺς αὐτὸν τὸν καιρὸν **10**
 τῆς νυκτὸς βιγλίοντας ἀπερχόμενος οὗτος δὴ ὁ μέγας δρουγγάριος
 πρὸ τῆς τοῦ δειλινοῦ ὥρας λέγει οὕτως ἄρχοντες ἐτοιμώσθητε,
 δειπνήσατε, καὶ δότε τροφήν τοῖς ἵπποις." καὶ ὅταν ὁ τεταγμέ-
 νος καὶ πρέπων τῆς βίγλης ἔλθῃ καιρός, ἐκβάλλει τούτους τοῦ
 στρατοπέδου. ἔπειτα εἰ μὲν ὁ μέγας δομέστικος ἐθελήσῃ, ἀπέρ- **15**
 χεται καὶ ἴσθησι τούτους δι' ἑαυτοῦ, ὅπου ἂν διακρίνοι· εἰ δὲ
 μή, ἀνατίθησι τῷ μεγάλῳ δρουγγαρίῳ τὸ περὶ τούτου, ὅς καὶ
 ὑπηρετεῖ τούτῳ ἀντ' αὐτοῦ. ὀφείλει δὲ οὗτος ἀπέρχεσθαι πρὸς
 τὴν εἰρημένην τῆς νυκτὸς βίγλαν καὶ ἐπιτηρεῖν καὶ ἀνακρίνειν αὐ-
D τήν. καὶ εἰ μὲν ἐγγύς ἐστι πολεμίων, οὐχ ὑπαξ μόνον ἀλλὰ καὶ **20**
 δίς· εἰ δ' ἀνέσιως εἴη καιρός, ὑπαξ τοῦτο ποιεῖ.

11 δὲ vulgo

20 αὐτούς alii

tentoriis figendis iudicaverit locum. si igitur magnus quoque domesticus
 locum approbet, bene habet: sin minus, castra locantur ubi ipse cen-
 suerit; et nullus iter inquit antequam magnus domesticus unicuique flam-
 pulo convenientem locum assignet.

Priusquam exercitus in viam se dat, magnus drungarius vigiliæ
 constituit diurnas vigiliæ, prout a magno domestico ordinatum est; et
 qui interdiu vigilant, statim se ad vigiliam conferunt. moris autem est
 ut exercitus levis, hoc est milites levis armaturæ, has excubias obeant,
 eo quod arcus ferant; qui etiam a nocturnis excubiis semper sunt liberi.
 ad illos vero qui nocturnas vigiliæ acturi sunt, abiens ante vesperti-
 num tempus magnus drungarius sic affatur "proceres, parati estote,
 coenate, et date pabulum equis;" cumque præfinitam excubiæ tem-
 pus advenit, emittit illos ex castris. deinde, si magnus domesticus vo-
 let, abit, et cuius locum, ubi consultum iudicaverit, ipsemet assignat.
 sin minus, hanc curam committit magno drungario, qui in hac re perfi-
 cienda eius minister est et vicarius. debet autem iste ad prædictas
 nocturnas excubias sese conferre, easque observare et num recte se ha-
 beant iudicare. et siquidem prope sit hostis, non tantum semel sed et
 bis hoc facere oportet. si vero sit tempus quietis et relaxationis, se-
 mel facit.

Ὁ δὲ μέγας ἀδνουμιστῆς τοῦ φοσσάτου ἀδνουμιαζομένου παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστικου πάρεστι μὲν καὶ αὐτός· ἂν δέ τινες ὦσιν ἀπὸ τούτων στερούμενοι ἀλόγων ἢ ἀρμάτων τινῶν, ἀπογραφόμενος οὗτος τὰ λείποντα ἐπιμελεῖται ἀνυπληροῦσθαι ταῦτα.

5 Πάντες μὲν οὖν, καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ βασιλέως υἱοί, βυγλλῶσαι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτούς, ὁ δὲ μέγας δομεστικος οὐδὲ μῶς. ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη, ὅτι ἐκάστος μὲν τῶν ἀρχόντων μέρους φοσσάτου ὄν- P 119
τος, ἄρχοντας τοῦ μεγάλου δομεστικου τοῦ καθόλου, καθὰ εἴρηται, δεῖ παρεῖναι διὰ τοῦτο τοῦτον ἅει ἐν παντὶ τῷ φοσσάτῳ δια-
10 τάττοντά πάντα, ἵνα μὴ ἐφόδου πολεμίων γενομένης, εἰ τύχοι, χωρὶς ἡγεμόνος τὸ καθόλου στρατεύμα εὐρεθῆ. διὰ τοι τοῦτο καὶ τοῦ βασιλέως ἀποδημοῦντος ὁ μέγας δομεστικος ἐν ᾧ τόπῳ ὃ βασιλεὺς εἰς τὸ φοσσάτου εὐρίσκεται.

Ἀπὸ τοῦ κούρσου πρώτον μὲν δίδεται ἡ πενταμοῖρια λόγῳ
15 τοῦ βασιλέως, δεύτερον ἀπὸ τοῦ καθόλου φοσσάτου λόγῳ τοῦ μεγάλου δομεστικου, τρίτον δὲ λόγῳ τῶν μερικῶν κεφαλάδων, ἀφ' B
οῦ μέρους ἑκάστος ἄρχει.

Ἐάν τινα ἀπὸ τῶν ῥογατόρων στρατιωτῶν ἡπαιδα συμβῆ τε-
λεωθῆσαι, τὸ τοῦ πολέμου ἄλογον ἐκείνου καὶ τὰ ἄρματα πρὸς
20 τὸν μέγαν δομεστικον κομίζονται.

Εἰ δεῖσει διελθεῖν τὸν μέγαν δομεστικον εἰς ἡγεμονίαν τινὸς τῶν ἀρχόντων, τὸ ἐκέῖσε φοσσάτου τοῦτων ἐρωτῶσι, καὶ πρὸ τῆς ἰαυτῶν κεφαλῆς, τὸ τί γενέσθαι δεῖ.

17 Ἐκαστος om AB

Magnus adnumiastes adest et ipse, quando exercitus a magno domestico illustratur. si reperiantur qui careant equis vel armis aliquibus, consignatis nominibus curat ut quae desunt suppleantur.

Omnes igitur, ipsi etiam imperatoris filii, vigilant cum illis quos sub se habent. at magnus domesticus nunquam. ratio est ista: quia cum quilibet ex aliis proceribus et ducibus sit tantum pars exercitus, magnus autem domesticus universo exercitui imperet, ut dictum est, oportet ut semper universam exercitum obeat et omnes in ordinem cogat, ne si fortassis hostium insultu oriatur, exercitus generali duce careat. quamobrem absente imperatore tenet ille in exercitu locum, quem imperator teneret, si adesset.

Ex spoliis primum quidem quinta pars datur imperatori, secundo ab universo exercitu magno domestico, tertio particularibus capitaneis seu ducibus a particularibus turmis, quibus quilibet praeest.

Si quis ex stipendiariis militibus moriatur sine liberis, equus, quo ille in bello utebatur, et arma ad magnum domesticum deferuntur.

Si oporteat magnum domesticum per alicuius procerum praefecturam transire, qui ibi reperitur exercitus eum prius quam suum ducem interrogat, quid facto sit opus.

Κ ε φ α λ α ι ο ν ι ζ'.

Περὶ στεφανορίας βασιλείας.

Τοῦ μέλλοντος στεφθῆσεσθαι κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐσπέραν εἰς τὸ μέγα παλάτιον ἐρχομένου μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων οἰκειακῶν αὐτοῦ καὶ διανυκτερεύοντος, διαλαμπόσεως ἡμέρας συναυροῦσονται ἐκ πρώτας εὐδύς οἱ τε ἀξιώματα ἔχοντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄρχοντες, τὸ φροσσάτον τε καὶ τὸ λοιπὸν ἄπαν πλῆθος τῆς πόλεως πανδημεί. περὶ δὲ ὄραν τῆς

B ἡμέρας ταύτης δευτέραν ἀπέρχεται μὲν ὁ νέος βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, εἰδισμένον δὲ ὄν τὴν τῆς αὐτοῦ πίστειως ὁμολογίαν 10 οἰκείαις χερσὶν ἐγγράφως παραδιδόναι, ποιεῖ τούτο οὕτως. "ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων οἰκεία χειρὶ προέταξα." οὕτω μὲν ὁ στεφανωθείς τῆς ἐαυτοῦ προτάσεων ὁμολογίας γράφει. ἂν δὲ υἱὸς αὐτῷ ἦ, εἰ μὲν ἐνδίδωσιν ὁ πατήρ, γράφει καὶ αὐτὸς προτάσεων οὕτως, ἦτοι 15 αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων· εἰ δ' οὐ, "πιστὸς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ δεῖνα."

C "Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν" καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ ὄρου τῆς πίστειως μέχρι τέλους. καὶ μετὰ τούτου "ἔτι στέργω 20 καὶ ὁμολογῶ καὶ βεβαιοῦ τὰς ἀποστολικὰς καὶ Θείας παραδόσεις, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς διατάξεις καὶ διατυπώσεις τῶν ζ' οἰκουμενικῶν

C a p u t 17.

De coronatione imperatoris.

Qui coronandus est, is pridie eius diei circa vesperam venit ad magnum palatium cum principibus aliisque familiaribus suis, ibique pernoctat. illucescente die congregantur statim sub dilectulum qui in dignitate constituti sunt, et omnes alii proceres, exercitus et reliqua civitatis promiscua multitudo. circa horam secundam abit iunior imperator ad sanctam Sophiam. in more autem positum est ut tradat propria manu scriptam fidei suae confessionem. quod hunc in modum facit. "ego N. in Christo deo nostro fidelis rex et imperator Romanorum propria manu haec praemisi ac praescripsi." sic quidem iam coronatus imperator fidei suae confessionem praescribens auspicatur. si vero filium habeat, praefigit et ipse confessioni suae illud "imperator Romanorum," si pater concesserit: si minus, istud solummodo praefigit "fidelis in Christo deo nostro Romanorum rex N."

"Credo in unum deum, patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilibus omnium et invisibilium," et reliqua symboli apostolici, usque ad finem. "praeterea amplector confiteor et approbo apostolicas et divinas traditiones. insuper etiam constitutiones et definitiones se-

συνόδων καὶ τῶν κατὰ καιρῶν τοπικῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ προνόμια καὶ ἔθιμα τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. προσέτι P 121
 γε μὴν βεβαιῶ καὶ στέρω δσαπερ ἔδογματίσαν καὶ ἐθέλοισαν οἱ
 κατὰ τόπους ἁγιώτατοι πατέρες ἡμῶν ὁρθῶς καὶ κανονικῶς καὶ
 βῆνεκλήπτως. ὡσαύτως ὑπισχνούμαι ἐμμένειν καὶ διηρκῶς εὐρί-
 σκεσθαι πιστὸς καὶ γνήσιος δοῦλος καὶ υἱὸς τῆς ἁγίας ἐκκλησίας·
 πρὸς τοῦτοις εἶναι καὶ δεφένωρ καὶ ἐκδικητῆς αὐτῆς, καὶ εἰς τὸ
 ἐπήκοον εἰμηνῆς καὶ φιλάνθρωπος κατὰ τὸ εὐκὲς τε καὶ πρέπον,
 καὶ ἀπέχεσθαι φόνων καὶ ἀκρωτηριασμῶν καὶ τῶν ὁμοίων τοῦτοις
 10 κατὰ τὸ δυνατόν, κατανεύειν τε εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύ-
 νην. καὶ ὅσα ἀπεβάλλοντο καὶ ἀνεθεματίσαν οἱ ἅγιοι πατέρες,
 ἀποβάλλομαι καὶ ἀνεθεματίζω καὶ αὐτός, καὶ πιστεύω ὅλη μου B
 γνώμη καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῷ προειρημένῳ ἁγίῳ συμβόλῳ.
 ταῦτα δὲ πάντα ὑπισχνούμην φυλάττειν ἐνώπιον τῆς ἁγίας τοῦ
 15 Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. κατὰ μῆτρα τόνδε,
 εἰς τὰς τόσας, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἰνδικτιῶνι τῆδε, τοῦδε τοῦ ἔτους.”

“Ὁ δὲ προτάσων, τοῦτι’ αὐτὸ πάλιν καὶ μετὰ τὴν τῆς πίστεως
 ἔκθεσιν ὑποτάσων γράφει, ἤγουν τὸ ὄ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ
 πιστὸς βασιλεὺς καὶ ἀτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἢ βασιλεὺς Ῥωμαίων,
 20 οἰκείᾳ χειρὶ ὑποτάξας παραδίδωμι τῷ παναγιωτάτῳ μου δεσπότη
 καὶ οἰκουμεικῷ πατριάρχῃ κυρῷ . . . καὶ μετ’ αὐτοῦ θείᾳ καὶ
 ἱερῇ συνόδῳ.

4 ἁγιώτατοι καὶ θειώτατοι κ. A 5 διηρκῶς] addit A καὶ δνεκ-
 λήπτως 9 καὶ post φόνων om B αὐτοῖς B 19 ἢ βασιλεὺς
 Ῥωμαίων] ὁ ante lacunam nomini imperatoris recipiendo AB

ptem oecumenicarum synodorum, et localium, quae tempore sue cele-
 bratae sunt; ad haec etiam privilegia et consuetudines sanctissimae ma-
 gnae dei ecclesiae. praeterea confirmo et amplector quaecunque sta-
 tuerunt et definierunt diversis locis sanctissimi patres nostri recte, ca-
 nonice et inculpate. similiter promitto me perpetuo mansurum fidelem
 servum et genuinum filium sanctae ecclesiae; ad haec defensorem et vindic-
 torem eius, clementem insuper futurum et humanum erga subditos, qua-
 tenus aequitas et decencia id sinent. abstinere etiam a credibus et
 mutilationibus et id genus aliis, quantum fieri poterit; omnemque verita-
 tem et iustitiam sequar; et quaecunque repudiaverunt et anathematiza-
 runt sancti patres, ipse etiam repudio et anathematizō, et assentior tota
 mente anima et corde meo supradicto sancto symbolo. haec omnia me
 custoditaurum promitto coram sancta dei catholica ecclesia.” mense N,
 die et indictione N, anno N.

Id vero quod initio praescripsit, rursus factae fidei professioni sub-
 scribit; illud nimirum “N. in Christo deo nostro fidelis Romanorum im-
 perator, vel rex Romanorum, propria manu subscripsi, tradoque san-
 ctissimo meo domino et oecumenico patriarchae domino N. et sanctae,
 quae cum ipso est, synodo.”

C Μετὰ τοῦτο τοῖνυν ἀνέρχεται ἐπὶ τὸν τριβλίον τὸν λεγόμενον Θωμαίτην, πρὸς τὸν Αὐγουστεῖωνα ἀφοριώτα, ὅπου τὸ κληθὸς ἄπαν ἴσταται μετὰ τοῦ φοσσάτου.

Πρὸ τοῦ φανῆναι οὖν αὐτὸν διὰ τινος τῶν συγκαλητικῶν, ᾧ ἂν ἐπιτάξοι ὁ βασιλεὺς, ῥίπτονται εἰς τὸν λαὸν ἢ λέγουσιν ἐπι-6 κόμβια. ἔστι δὲ τοιοῦτον. τμήματα ἐκ πανλίων κόπτοντες, καὶ ἐν ἐκάστῳ τμήματι νομίσματα χρυσᾶ μὲν τρία ἀργυρᾶ δὲ τοσαῦτα καὶ τρία ἐξ ὀβολῶν περιδήσαντες, ῥίπτουσι εἰς τὸ πλήθος. ῥίπτουσι δὲ τοιοῦτους ἀποδέσμους ἀριθμὸν χιλιάδων ὅσον ἂν προστάξοι ὁ βασιλεὺς. εἰδισμένον δὲ ἔστι ῥίπτειν τὰ τοιαῦτα ἐπικόμ-10

D βια ἐν τοῖς προαυλοῖς τοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ναοῦ, ἧγουν ἐν ᾧ εἴρηται Αὐγουστεῶνι, ἵσταμένου τοῦ ῥίπτοντος ἐπάνω τῶν τοῦ Αὐγουστεῶνος βαθμίδων.

Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκονταρίον καθεσθεὶς ἐπαίρεται εἰς ἕψος, καὶ φαίνεται πᾶσι τοῖς κάτωθεν ἵσταμένους 15 πλήθεσιν. κατέχουσι δὲ τὰ μὲν ἔμπροσθεν τῆς ἀσπίδος αὐτός τε ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ τοῦ ἀναγορευομένου, ἐὰν ζῶν ᾦ, καὶ ὁ πατριάρχης, τὰ δὲ ἐκ πλαγίων καὶ ὀπισθεν οἱ ἐν ἀξιώμασιν ἐπερέχοντες, ἧγουν δεσπότες καὶ σεβαστοκράτορες, ἐὰν ᾤσιν, εἰ δὲ P 122 μὴ, οἱ κρείττονες καὶ ἐγγενέστεροι τῶν ἀρχόντων. εἰ δ' οὐκ ἔστι πατὴρ, τὰ μὲν τῆς ἀσπίδος ἔμπροσθεν ὁ ἐντιμότερος τῶν ἀξιωματικῶν ἢ τῶν ἀρχόντων μετὰ τοῦ πατριάρχου, τὰ δὲ γε ὀπισθεν, οὓς εἵπομεν.

Post haec ascendit imperator ad triclinium quod vocatur Thomaites, ad Augusteonem respiciens; ubi universa multitudo plebis cum exercitu stat.

Antequam ergo imperator se conspiciendum praebeat, per aliquem de senatu, cui id imperator praeceperit, iaciuntur in populum ea quae nominantur epicombia. quae talia sunt. frustilla ex pannis resecant, et in quolibet segmento tria aurea, argentea totidem numismata, et tria ex obolis illigantes proliciunt in multitudinem. proliciunt autem talium fasciculorum tot milia, quot imperator praeceperit. consuetudine receptum est ut huiusmodi epicombia iaciantur in atris magnae ecclesiae, nempe in praedicto Augusteone, stante eo qui prolicuit in Augusteonis gradibus.

Post haec novus imperator in souto sessitans tollitur in altum, et ab universa multitudine infra stante conspicitur. tenent vero priores partes clipei imperator parensque renuntiati, si adhuc sit in vivis, et patriarcha. partes a latere et retro tenent qui dignitate praecipua excellunt, videlicet despotae et Sebastocratores, si fuerint. sin minus, munus hoc obeunt praestantiores et nobiliores ex proceribus. si non superest novi imperatoris pater, anteriores partes clipei tenet excellentior ex illis qui in dignitate sunt, aut aliquis ex proceribus cum patriarcha. partes posteriores tenent quos iam antea commemoravimus.

Ἐπευφημισαντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ φροσάτου παντὸς κατέρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ σκουταρίου, ἄγεται δὲ εἰς τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας ναόν, ὅπου δεῖ αὐτὸν καὶ στεφθῆσθαι. ὑπάρχει δὲ ἐκεῖσε προκατεσκευασμένον ξύλινον οἶκημα μικρὸν ἕνεκα τῆς χρείας ταύτης· 5 εἰς δὲ ξύλινον οἶκημα εἰσάγοντες τὸν νέον βασιλέα ἐνδύουσι τὸν σάκκον καὶ τὸ διάδημα, εὐλογούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων. ἐπὶ B δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ οὐ νενομισμένον τι φορεῖ, ἀλλ' ἢ στέφανον ἢ ἕτερον ὃ τι ἂν δόξῃ. τούτων δὲ γινομένων τελεῖται ἡ λειτουργία. πλησίον δὲ οὗ εἶπομεν ξυλλινου οἰκῆματος κατασκευάζεται ἐκ ξύλων 10 ὁμοίως καὶ ἀναβάθρα, καὶ ἐνδύουσι ταύτην πάντοθεν διὰ βλατίων ἐρυθρῶν. ἐπάνω δὲ ταύτης τίθενται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν βασιλέων θρόνοι χρυσοῖ, οὗ τοιοῦτοι δὲ ὅποιοι εἰσι καὶ ἄλλοι θρόνοι τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑψηλοὶ ὥστε ἔχειν βαθμίδας δ' ἢ καὶ ε'. ἐφ' οὗς ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοῦ ξυλλινου οἰκῆματος οἱ βασι- 15 λεις, ἐὰν μὴ εἷς, καθὼς εἶπομεν, ἀλλὰ πλείους ὦσιν, καθίζουσιν. C ἀναβαίνουσιν δὲ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ αἱ δέσποιναί αἱ γυναῖκες αὐτῶν, καὶ καθίζουσιν καὶ αὐταὶ ἐφ' ἑτέρους θρόνους, παρισταμένων ἄνωθεν τῶν δεσποτῶν καὶ τῶν βασιλισσῶν, ἡ μὲν οὖν προεστημένη καὶ μήτηρ τοῦ ἀναγορευομένου φοροῦσα καὶ τὸ ἐαυτῆς 20 στέμμα, ἡ δὲ νέα βασίλισ φοροῦσα στέφανον.

Τῆς οὖν θείας, ὡς εἶπομεν, τελουμένης λειτουργίας, πρὸ τοῦ τρισαγίου ἕμνον ἐξερχόμενος ὁ πατριάρχης τοῦ βήματος ἀναβαίνει ἐπὶ τὸν ἄμβωνα, καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ ἐντιμότεροι τῶν ἀρχόν-

3 καὶ add A
λέων om A

11 ἐρυθρῶν] κοκίνων A
16 αἱ δέσποιναί om P

12 σφ — 13 βασι-

Populo et universo exercitu faustis acclamationibus personante, descendit de scuto, duciturque ad sanctae Sophiae templum, in quo coronandus est. est autem ibi hunc in usum lignea aedicula instructa, in qua novum imperatorem introductum induunt sacco et diademate, episcoporum benedictione prius consecratis. in capite non fert certum quid ac definitum, sed vel sortum vel quid aliud arbitrato suo. his peractis liturgia peragitur. porro prope aediculam illam ligneam, de qua iam diximus, aedificata est lignea anabathra pannis rubris vestita, in qua pro numero imperatorum ponuntur aurei throni, at non tales quales sunt alii imperatorum throni, sed adeo excelsi ut habeant quattuor vel quinque gradus, in quibus egressi ex lignea aedicula imperatores, si non unus sed plures fuerint, resident. ascendunt et cum illis dominae uxores eorum, quae et ipsae in aliis thronis sedent, adstantibus supra despotis et regis. mater igitur renuntiati imperatoris iam olim coronata gestat coronam suam, nova vero imperatrix sortum.

Dum igitur, ut diximus, divina liturgia celebratur, ante hymnum trisagium egreditur patriarcha ex tabernaculo, et ascendit in ambonem,

των τῆς ἐκκλησίας, τὰς ἱερὰς αὐτῶν φοροῦντες στολὰς. σιωπῆς δὲ μεγάλης καὶ ἡρεμίας γινομένης ἐν τῷ ναῷ, πέμπτων ὁ πατριάρχης προσκαλεῖται τοὺς βασιλεῖς, οἵτινες καὶ ἔρχονται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα, ὅπου ὁ πατριάρχης ἐστίν. ἐλθόντων δὲ ἀναγινώσκει οὕτως τὰς ἐπὶ χροίσει βασιλέων συντεθειμένας εὐχὰς, τὰς μὲν μυστικῶς 5 τὰς δὲ καὶ ἐκφωνῶν, ἱκετεύει δὲ καὶ εὐμενίζει τὸν θεὸν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος χρισθήσεσθαι βασιλέως. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπαίρει μὲν ὁ νέος βασιλεὺς ὃ τι ἂν φορῇ ἐπὶ κεφαλῆς, εὐθὺς δὲ πάντες ὅσοι εὐρίσκονται ἐν τῷ ναῷ ἀποκαλύπτουσι τὰς κεφαλὰς ἴστανται. ὁ δὲ πατριάρχης χροίει σταυροειδῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως τῷ 10 θεῷ μύρω, ἐπιλέγων μεγάλη τῇ φωνῇ τὸ ἅγιος. οἱ δὲ ὄντες ἐν τῷ ἄμβωνι πάντες περὶ τὸν πατριάρχην, διαδεχόμενοι τὴν φωνὴν λέγουσι καὶ αὐτοὶ ἐκ τρίτου τὸ ἅγιος. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λαοῦ πλῆθος ἐκ τρίτου λέγει τὸν αὐτὸν λόγον.

Μετὰ δὲ ταῦτα, εἰ καὶ τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης κείται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως, ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο· ἐντὸς δὲ τοῦ ἁγίου βήματος κρατούμενον ὑπὸ διακόνων τὰς ἱερὰς φορούντων στολὰς ἄγεται ἐπὶ τὸν ἄμβωνα.

Εἰ οὖν, ὡς προείπομεν, πάρεστιν ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ, αὐτὸς τε καὶ ὁ πατριάρχης λαβόντες τὸ στέμμα ἐπιτιθέουσι 20 τῇ κεφαλῇ τοῦ νέου βασιλέως, καὶ ἐκφωνεῖ ὁ πατριάρχης τὸ ἄξιος. Β εἰ δὲ οὐκ ἔστι πατὴρ αὐτοῦ, ποιεῖ τοῦτο μόνος ὁ πατριάρχης.

2 καὶ ἡρεμίας om A 5 χροίσει P 12 πάντες περὶ τὸν πατριάρχην om A 14 ἐκ τρίτου om A 17 βήματος] θυσιαστηρίου A

et cum illo digniores ex ecclesiae proceribus, sacris amicti stolis. magno autem silentio facta et quiete orta in templo, misso quopiam vocat patriarcha imperatores, qui in ambonem ad patriarcham veniunt. quibus praesentibus legit patriarcha ad unctionem imperatorum compositas preces, partim tacite, partim clara voce: supplicat autem deo pro illo qui in imperatorem inungendus est, eumque eidemque propitium reddere studet. posthaec tollit novus imperator capitis tegumentum, quaecunque illud fuerit. e vestigio autem, quotquot in templo reperiantur, apertis capitibus adstant. at patriarcha crucis in formam caput imperatoris divino unguento inungit, accinens elata voce illud "sanctus." omnes porro qui cum patriarcha sunt in ambone, excipientes vocem canunt et ipsi tertio illud "sanctus." quos similiter reliqua populi multitudo subsequitur, ter illud "sanctus" admodulantes.

Posthaec licet sint qui tradant, stemma seu coronam imperatoris in sancta mensa repositum esse, id tamen secus est, quia intra sanctum tabernaculum tenetur a diaconis sacras vestes ferentibus; deportaturque in ambonem.

Si igitur, ut antea dictum, adest imperator pater eius, ipse et patriarcha acceptam stemma imponunt novi imperatoris capiti, patriarcha illud incinente "dignus." si pater non adsit aut etiam non superarit,

ὡσπερ δὲ πρότερον ἐν τῇ τοῦ μύρου τῷ ἁγίῳ, διαδεχόμενοι ὁμοίως καὶ ταύτην τὴν φωνὴν οἱ ἐπὶ ἄμβωνος καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ λουῦ πληθὸς βοῶσιν ἐκ τρίτου τὸ ἄξιος. εἶτα ἀναγινώσκει πάλιν ὁ πατριάρχης εὐχάς, καὶ κατέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ ἄμβωνος, οὐκ ἐκ 5 τοῦ μέρους μέντοι ὅσπερ ἀνῆλθεν, ἥως τοῦ πρὸς τὰς Ὠραιὰς πύλας ὄρωντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐτέρου τοῦ πρὸς τὸν σωλῆαν καὶ τὸ ἅγιον βῆμα.

Ἐὰν οὖν συμβῆ μὴ ἔχειν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον γυναῖκα τὸν βασιλεῖα, εὐθὺς μετὰ τοῦ κατελθεῖν τοῦ ἄμβωνος ἀνέρχεται 10 πάλιν εἰς ἀναβάθραν καὶ καθίξει ἐπὶ τοῦ θρόνου· εἰ δὲ ἔχει γυναῖκα, πᾶσά ἐστιν ἀνάγκη στεφθῆναι τότε καὶ αὐτήν. γίνεται C δὲ καὶ τοῦτο οὕτως.

Ἡ μὲν προεστεμμένη καὶ μήτηρ τοῦ νέου βασιλέως ζῶντος μὲν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ βασιλέως, τοῦ πατρὸς δηλονότι τοῦ νέου 15 βασιλέως, ἵσταται στεφθοροῦσα, κατέχουσα τῇ χειρὶ βάϊον χρυσοῦν, ἔχον τε ἀπὸ τῆς κορυφῆς καὶ κάτωθεν ὅσον σπιθαμιαῖον μῆκος μαργαριτάρια καὶ λιθάρια ἐμπεπηγμένα κυκλόθεν. εἰ δὲ τύχοι οὖσα χήρα, τὸ μὲν βάϊον κατέχει καὶ ἵσταμένη καὶ καθημένη, φορεῖ δὲ ἔνδυμα μέλαν λεγόμενον ἱμάτιον καὶ μανδύαν 20 ὄξυν. ἡ δὲ νέα βασιλις ἵσταμένη καὶ αὐτή, καὶ κατεχομένη ἕξ D ἑκατέρων τῶν μερῶν ὑπὸ δύο συγγενῶν τῶν γησιωτάτων, ἢ εἰ μὴ ἔχει γησίους, ὑπ' ἐθνούχων δύο, κατέρχεται ἀπὸ τῆς ἀναβάθρας,

11 τέτα] τε BP ταύτην B
νέου βασιλέως om AB

14 τοῦ πατρὸς δηλονότι τοῦ

solus patriarcha hoc facit. quemadmodum vero antea in imperatoris unctione illi qui in ambone stabant et tota reliqua concio illud "sanctus" ter insonabant, ita et nunc ter recinunt illud "dignus." deinde patriarcha iterum recitat preces, descenditque imperator ex ambone, non ea parte qua ascendit, ea scilicet quae ad speciosas portas respicit, sed ex altera soleae et sancto tabernaculo obversa.

Si igitur eo tempore imperator necdum uxoratus sit, statim post descensum ex ambone ascendit rursus in anabathram, seu tabulatum, et sedet in throno suo. si iam uxorem habeat, plane necessarium est ut et ipsa coronetur; quod fit hunc in modum.

Imperatrix prius coronata et mater novi imperatoris, si vivat adhuc maritus eius imperator et pater novi imperatoris, stat stemmata conspicua, tenens auream ramum (sceptrum ita dictum), habentem a vertice usque ad imum, quasi in longitudinem spithamae margaritas et uniones in orbem infixos. si vidua sit, ramum quidem et stans et sedens tenet, fert vero indumentum nigrum, quod himatium appellatur, et mandyam coloris violacei. at nova imperatrix stans et ipsa, et sustentata utrinque a propinquissimis cognatis, si autem cognatis propinquis et genuinis careat, a duobus eunnchis, descendit ex anabathra, et ve-

καὶ ἐρχομένη ἴσταται πρὸ τοῦ σωλείου. κατερχόμενος οὖν τοῦ ἄμβωνος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνὴρ αὐτῆς λαμβάνει ἀπὸ τῆς τοῦ πατριάρχου χειρὸς τὸ στέμμα εὐλογηθὲν πρότερον παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐπιτίθει τῇ κεφαλῇ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, οὐχ ὁμοιον τῷ τοῦ βασιλέως ἀλλ' ἕτερόν τι σχῆμα προητοιμασμένον ὑπάρχον, καὶ βα- 5
 P 124 ἠ ὑπὸ δύο εὐνούχων. ἡ δὲ ἐπιτεθέντος τῇ κεφαλῇ αὐτῆς τοῦ στέμματος παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς χειρὸς εὐθὺς προσκυνεῖ τὸν βασιλέα καὶ ἄνδρα αὐτῆς, ὡσπερ ὁμολογοῦσα διὰ τῆς προσκυνήσεως ὑπ' αὐτὸν εἶναι καὶ ὑποτετάχθαι αὐτῷ. ὁ δὲ 10
 πατριάρχης πλησίον τοῦ σωλείου ἰστάμενος καὶ αὐτὸς ἀναγινώσκει ἑτέραν αὐθις εὐχὴν ὑπὲρ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίδος καὶ παντὸς τοῦ ὑπηκόου λαοῦ.

Καὶ οὕτω μὲν στεφόμενος ὁ βασιλεὺς στέφει καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γυναῖκα· εἰ δὲ συμβῆ προεστεμμένον εἶναι τὸν βασιλέα, 15
 στέφεται ἡ βασιλὶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς καὶ βασιλέως ὁμοίως, B ὅταν ἀγαγόμενος αὐτὴν εἰς γυναῖκα ἐπιτελῇ τὴν ἐπιγάμιον τελετήν.

Ἄν δὲ ὡς προεῖπομεν γένηται, μετὰ τὸ στέφαι μὲν τὸν νέον βασιλέα τὴν ἰδίαν γυναῖκα καὶ βασιλίδα, ξεκίνην δέ, ὡς εἴρηται, 20
 προσκυνῆσαι, ἀναβάντες καὶ οἱ δύο εἰς τὴν ἀναβάθραν κάθηνται αὐθις ἐπὶ τὸν θρόνον, ὁ μὲν βασιλεὺς κατέχων σταυρόν, ἡ δὲ νέα βασιλὶς βύιον, κατὰ τὸ εἰρημένον. καὶ τῆς μὲν ἄλλης μυσταγω-

1 σωλεία A, σωλείου P

12 καὶ τῆς βασιλίδος om P

niens stat ante solem. descendens igitur de ambone imperator, maritus eius, acceptum ex patriarchae manu prius benedictum stemma imponit capiti uxoris suae, non eius formae cuius est stemma imperatoris, sed alterius, quod prius hanc in rem praeparatum fertur et ipsum vel a genuinis cognatis vel a duobus eunuchis. illa stemmate imperatoris et coniugis sui manu capiti imposito, statim adorat imperatorem et coniugem suam, quasi per delatam reverentiam aperte fateatur se illi subiectam esse. at patriarcha prope solem stans et ipse recitat alteram orationem pro imperatore et imperatrice omnique populo subdito.

Et sic quidem coronatus imperator coronat etiam propriam uxorem. si imperator prius coronatus fuerit, coronatur imperatrix a proprio coniuge suo et imperatore, quando ducta illa in uxorem nuptialem solennitatem peragit.

Si autem, ut praediximus, fiat, postquam novus imperator propriam uxorem et imperatricem coronavit, et postquam illa eundem debita veneratione affectit, ascendentes simul in anabathram seu tabulatum rursus consistunt in thronis, imperator quidem tenens crucem (acceptum suum), nova vero imperatrix ramum seu palmam, ut antea ostensum; dumque

γίας γενομένης κἀθήνται οἱ βασιλεῖς, τοῦ τρισαγίου δὲ ὕμνου ἀδομένου ἢ τῶν ἀποστολικῶν γραφῶν ἢ τῶν θείων εὐαγγελίων ἀναγινωσκομένων ἀνίστανται καὶ αὐτοί. ἔξ ἑκατέρων δὲ μερῶν τοῦ ναοῦ ξυλλήνων οὐσῶν ἀναβαθρῶν ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποισμένων, 5 ἰστάμενοι ἐπάνω ὅτε πρωτοψάλλται καὶ οἱ δομέστικοι καὶ οἱ ἀνα- C γνώσται, οὓς ἔξ ἔθους παλαιοῦ κράκτος ἐν ταῖς τοιαύταις ὀνομάζουσι πανηγύρεσι καὶ τελεταῖς, ψάλλουσιν ἕσματα τινα συντελοῦντα καὶ ἤρμοσμένα εἰς τὰ τοιαῦτα. κατέχουσι δὲ ἔξ ἑκατέρων μερῶν ἀνὰ τρία κοντάρια, ἔχοντα ἕκαστον γύρους ἐκ ξύλων, ἐκ- 10 κρημαμένας ἔχοντα κυκλόθεν μετὰξας κοκκίνας καὶ λευκάς, ὅσον δισπιθάμους· ἃ καὶ μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὴν λειτουργίαν προηγούνται τοῦ βασιλέως, τῶν κατεχόντων αὐτὰ προϊόντων καὶ ψαλλόντων μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου παλατίου· τίνι δὲ τρόπῳ γίνεται τοῦτο, ὁ λόγος ζητεῖται.

15 Ἀρχομένου δὲ ψάλλεσθαι τοῦ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ ὕμνου, D ἐρχόμενοι οἱ ἐντιμότεροι τῶν διακόνων τῆς ἐκκλησίας προσκαλοῦνται τὸν βασιλέα. ὁ δὲ ἔρχεται μετ' αὐτῶν εἰς τὴν λεγομένην πρόθεσιν, ἐνθα κεῖνται τὰ ἕγγια. ἔτι δὲ ἔξω τῆς προθέσεως ἰστάμενος ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου καὶ τοῦ διαδήματος μαν- 20 δύαν χρυσοῦν. καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχει τὸν σταυρόν, ὡς σύνηθές ἐστι κρατεῖν τὸν βασιλέα, ὅταν καὶ τὸ στέμμα φορεῖ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κατέχει νάρθηκα. ἐπέχει γοῦν τότε τάξιν ἐκκλησιαστικὴν ἣν καλοῦσι τοῦ δεποτάτου. κρατῶν οὖν ἀμφοτέρα ὁ βα-

10 κοκκίνοὺς καὶ ἄσπρους ὅσον δισπιθάμας AB

mystagogia peragitur, imperatores sedent. at decantato trisagio, vel apostolicis scripturis divinisque evangelis lectis, surgunt et ipsi. cum autem utraque ex parte templi lignee anabathrae hunc ipsum in usum extructae sint, quas occupant protopsaltae et domestici et lectores, quos veteri more in huiusmodi panegyricis festis et initiationibus clamatores vocant, qui canunt cantica quaedam huc facientia et accommodata; qui utraque ex parte tenent tres hastas, circulis ligneis insignitas, ex quibus in orbem panni serici coccinei et candidi dependent quasi duarum spithamarum. quae (hastae) peracta liturgia imperatorem antecedunt, iis et qui ipsas portant praecedunt et cantantibus usque ad magnum palatium. quo autem modo hoc fiat, ratio quaeritur.

Quando igitur in magno introitu inchoatur hymnus, accedentes ex honoratioribus ecclesiae diaconis invitant imperatorem. ille cum illis se confert ad locum qui prothesis appellatur, ubi sancta reposita sunt. ceterum adhuc extra prothesin stans induit super saccum et diadema mandyam auream; dextra manu tenet crucem, prout moris est ferre imperatorem, quando gestat stemma. sinistra tenet narthecem seu ferulam. habetque tunc locum ecclesiasticum quem vocant deputati. impe-

- P 125 σιλεύς, ἤγουν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν νόρθηκα, προηγῆται τῆς εἰσόδου πάσης· ἔξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν μερῶν συμπαρακολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ τε βάρανγοι πάντες πελεκυφόροι καὶ νέοι ἐδγενεῖς ἔνοπλοι περὶ ἑκατὸν. οὗτοι μὲν οὖν ἀκολουθοῦσιν ἐκ πλαγίων, ὡς εἴρηται, ἐχόμενα δὲ τοῦ βασιλέως εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἔρχονται οἱ τε 5 διάκονοι καὶ οἱ ἱερεῖς, σκευὴ δὲ τε ἄλλα τῶν ἱερῶν κρατοῦντες καὶ δὴ καὶ αὐτὰ τὰ ἅγια. περιελθόντες δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν τὸν ναὸν ἔρχονται μέχρι καὶ τοῦ σωλέου. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἴστανται ἐκτός· μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος τὸν σωλεὸν εὐρίσκει τὸν πατριάρχην ἰστάμενον εἰς τὰ ἅγια θύρια. τὰς οὖν αὐ- 10
- B τῶν καὶ ἀμφοτέροι κεφαλὰς, ὁ μὲν πατριάρχης ἔσωθεν ὁ βασιλεὺς δὲ ἔξωθεν, εἰς σχῆμα δῆθεν χαιρετισμοῦ κλιναντες ἴστανται. καὶ μετὰ τοῦτο ἔρχεται ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχων θυμιατόν, τῇ δὲ ἐτέρᾳ τὸ λεγόμενον ἁμοφόριον τοῦ πατριάρχου. καὶ εἰς μὲν τὸ παλαιὸν εἶχε καὶ ἡ ἐκκλησία ἀρχidiacono- 15 νον, νῦν δὲ οὐδαμῶς, ἀλλ' ἔχει τοῦτον ὁ κλῆρος τοῦ βασιλέως. ἡ αἰτία ζητεῖται. ὡσαύτως οὐδὲ πρωτοψάλτην ἔχει ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ δομῆστικόν· ὁ δὲ βασιλικὸς κλῆρος καὶ ἀμφοτέρους. καὶ ὁ μὲν πρωτοψάλτης τοῦ βασιλικοῦ ἔξαρχος κλήρου, ὁ δὲ γε δομῆστικὸς τοῦ δεσποινικοῦ· καὶ ποτὲ μὲν ἔχει καὶ ἡ ἐκκλησία ἕτερον 20
- C δομῆστικόν παρὰ τὸν δεσποινικόν, ποτὲ δὲ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέροις τοῖς κλήροις ὑπηρετεῖ, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ πρωτοπαπῆς. ἔχει μὲν

5 ἐχομένως P 8 σελῆς A 9 σελῆς AP 11 ἀμφοτέροι BA, ἀμφοτέρων P 21 ὁ om P

rator igitur utrumque portans, nempe crucem et narthecem, eorum qui sacrorum donorum ingressum perficiunt ducem se praebet. ex utraque parte comitantur illum Barangi, omnes securiferi, et iuvenes nobilitate eximii, armati circiter centum. isti ergo comitantur imperatorem a latere, ut dictum est. imperatorem proxime subsequuntur diaconi et sacerdotes cum alia sacra vasa tum ipsa sancta portantes. circumeuntes, ut consuetum est, templum, veniunt usque ad solem omnibus aliis extra stantibus. solus imperator, transito solea, reperit patriarcham in foribus sanctis stantem. ambobus igitur, patriarcha intus, imperatore foris in speciem salutationis capita inclinantibus, suo quique loco subsistit. deinde venit secundarius diaconus dextra manu turibulum gestans, sinistra id quod dicitur pallium seu humerale patriarchae. et olim quidem etiam ecclesia habebat suum archidiaconum, nunc vero nequaquam; sed habet illum clerus imperatoris. causa quaeritur. similiter neque protopsalten habet ecclesia sed domesticum: imperatorius clerus utrumque habet. et quidem protopsalten cleri imperatoris praepositus est, domesticus autem cleri imperatricis exarchus est. et olim quidem habebat ecclesia alterum domesticum praeter illum imperatricis. aliquando idem utriusque clero inservit, quemadmodum protopapas quoque. habet

γὰρ ὁ βασιλεὺς πρωτοπαπῶν εἰς τὸν κληρὸν αὐτοῦ, ἔχει δὲ ἡ ἐκ-
κκλησία· ἔστι δ' ὅτι αὐτὸς ἐδρίσκεται καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς
κληρούς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὁ δευτερέων δὲ τῶν διακόνων θυμιᾷ τὸν βασιλεῖα, καὶ
5 κλίναντος αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν βοᾷ μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὸ μνησθεὶς
κύριος ὁ Θεὸς τοῦ κράτους τῆς βασιλείας σᾶς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐ-
τοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. εἶτα
ἐπιλέγει τὸ ἀμῆν. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν
ἐρχόμενοι λέγουσι, διάκονοί τε καὶ μετ' αὐτοὺς ἱερεῖς. λέγουσι
10 δὲ πάντες οὗτοι τοῦτο καὶ εἰς τὸν πατριάρχην, ἐρχόμενοι εἰς τὸ
βῆμα, ἥτοι μνησθεὶς κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου ἐν τῇ
βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

Τούτου δὲ τελεσθέντος, αἴθεις τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς
15 προσαγορεύσας ἀποδύεται ἄνω ἐῖπομεν χρυσοῦν μανδύαν. ὑπαί-
ρειν δὲ αὐτὸν σύνηδες τὸν τῆς ἐκκλησίας ῥεφερενδάριον. ὁ δὲ
βασιλεὺς πάλιν ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀναβάθραν κάθηται, ἀνιστά-
μενος μόνον ἐν τε τῇ ἀναγνώσει τοῦ ἁγίου συμβόλου καὶ ἐν τῇ τοῦ
πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς προσευχῇ καὶ ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ
20 δεισποτικοῦ καὶ ἁγίου σώματος. γενομένης δὲ τῆς ὑψώσεως, εἰ P 126
μὲν οὐκ ἔστιν ὁ βασιλεὺς πρὸς κοινωνίαν ἔτοιμος, κάθηται ἐπὶ
θρόνον μέχρι τέλους τῆς ἁγίας λειτουργίας, εἰ δὲ παρεσκευασμέ-
νος ἔστιν εἰς τοῦτο, προκαλοῦνται τοῦτον αἴθεις οἱ προρρηθέντες

11 ἥτοι om P ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ BP
τοῦ P 22 Θεῖας margo P

14 τελεσθέν-

imperator protopapam in suo clero, habet et ecclesia. est cum idem
utrique clero annumeratur. et de his quidem hunc in modum di-
ctum sit.

Ceterum secundarius diaconorum tus imperatori adolet, ipsoque ca-
put inclinante magna voce insonat illud "recordetur dominus deus po-
tentiae regni vestri in regno suo, ubique, nunc et semper, et in saecula
saeculorum." deinde addit amen. idem acciunt post ipsum venientes
diaconi, et post hos sacerdotes quoque. et omnes isti ad tabernaculum
progressi patriarchae itidem hoc canticum incinunt. "recordetur domi-
nus pontificatus tui in regno suo ubique, nunc et semper, et in saecula
saeculorum."

Hoc peracto imperator, salutato patriarcha, exiit aureum mandyam,
de quo antea diximus. consuetum vero est ut eum tollat ecclesiae re-
ferendarius. at imperator anabathram repetens considet, solumque assur-
git in lectione symboli et in oratione dominica "pater noster, qui es in
caelis," et in elevatione dominici et sancti corporis. post elevationem,
si imperator non est paratus ad communionem, sedet in solio suo usque
ad finem sanctae liturgiae seu missae. si vero ad communionem prae-

διάκονοι. εἰσέρχεται οὖν βασιλεὺς μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἄγιον βῆμα, καὶ λαμβάνων θυμιατὸν θυμιᾶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν σταυροειδῶς, πρῶτον μὲν κατὰ ἀνατολάς, εἶτα πρὸς ἄρκτον, ἔπειτα πρὸς ἐσπέραν, καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς μεσημβρίαν. εἶτα πάλιν πρὸς ἀνατολάς θυμιῶν θυμιᾶ καὶ τὸν πατριάρχην. αὐτὸς δὲ προσαγορεύσας, 5 καὶ λαβὼν ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρὸς τὸν θυμιατὸν, ἀντιθυμιᾶ B τὸν βασιλέα. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκβάλλων ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς τὸ στέμμα ἐχειρίζει τοῖς διακόνοις, ὁ δὲ πατριάρχης μετὰ τὸ κοινωνῆσαι τοῦ τιμίου σώματος δίδωσι καὶ τῷ βασιλεῖ εἰς τὰς χεῖρας μερίδα τοῦ δεσποτικοῦ σώματος· οὗ καὶ μετασχὼν 10 κοινωνεῖ ὁμοίως καὶ τοῦ ζωοποιῦ αἵματος. κοινωνεῖ δὲ τοῦ μὲν πατριάρχου τὸν ἅγιον κρατῆρα κατέχοντος, αὐτὸς δὲ προσάγων τῷ κρατῆρι τὸ στόμα, ὡσπερ καὶ οἱ ἱερεῖς.

Μετὰ δὲ τὸ κοινωνῆσαι τῶν θείων μυστηρίων περιθέμενος ἀθῆς τὸ στέμμα τῇ κεφαλῇ ἔξέρχεται τοῦ ἁγίου βήματος· καὶ 15 τελειοθείσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, καὶ τοῦ διαδιδόμενου τῷ λαῷ C ἀγιάσματος, ὃ φαμεν ἀντίδωρον, αὐθῆς μετασχὼν, καὶ εὐλογηθεὶς παρὰ τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν παρόντων ἀρχιερέων, καὶ κατασπασάμενος τὰς αὐτῶν χεῖρας, ἀνέρχεται εἰς τὰ λεγόμενα Κατη- χούμενα. Ξυλλῆς δὲ κάκεισε ἀναβάθρας μετρίας οὔσης προκατε- 20 σκευασμένης καὶ θρόνων τῶν καθ' ἡμέραν συνήθων ἐπικειμένων, ἀνέρχονται ὃ τε νέος βασιλεὺς καὶ ἡ αὐτοῦ γυνὴ καὶ βασιλῆς μετὰ

1 οὖν add A

6 τῆς vulgo om

paratus est, invitant illum praedicti diaconi, cum quibus ingreditur imperator in tabernaculum seu in sancta sanctorum; et accepto turibulo incensat, crucis in speciem, sacram mensam, primum quidem ad orientem, deinde ad septentrionem, postea ad occidentem, et tandem ad meridiem. deinde iterum ad orientem incensans suffitu quoque patriarcham honorat. ipse autem salutato imperatore eidem incensi et suffitu honorem redhibet. his peractis imperator deposita de capite corona tradit eam diaconis. at patriarcha postquam pretiosum domini corpus sumpsit, tradit quoque imperatori in manus dominici corporis particulam; qua sumpta sumit etiam vivificum sanguinem; communicat autem, patriarcha sanctum calicem tenente ipse os ad calicem applicans, quemadmodum sacerdotes solent.

Postquam divinorum mysteriorum particeps effectus est, imposita rursus capiti corona egreditur e sacro tribunali, finita liturgia et populo pane sanctificato, quod antidorum nominamus, distributo; de quo postquam et ipse participavit, et benedictionem a patriarcha ceterisque praesentibus episcopis accepit, eorumque manus deosculatus est, ascendit ad locum catechumena dictum, lignea ibi quoque anabathra, sed modica, praeparata; et positis thronis, qui quotidiano sunt in usu, ascendunt novus imperator et uxor eius imperatrix cum imperatore pa-

τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς καὶ τῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς, συμπαρόντων καὶ τῶν ἐξημέρων πρωτοψαλτῶν καὶ δομestikῶν. χρυσῶν δὲ βηλοθύρων τὴν ἀναβάθραν σκεπόντων ὥστε μὴ ὄρασθαι τοὺς βασιλεῖς, οἱ ψάλλαι ἕδουσι τὸ ἀνατείλατε, αἰρομένων οὖν εὐθὺς D
 5 τῶν βηλοθύρων ἐδημοῦνται οἱ βασιλεῖς ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς κατηχομένοις ὄντων ἀπάντων. γενομένου δὲ καὶ τούτου κατέρχονται οἱ βασιλεῖς, καὶ ἀπέρχονται μετὰ τῶν δεσποικῶν εἰς τὸ παλάτιον στεφηφοροῦντες, οὗτοι μὲν ἔφιπποι μόνοι, οἱ δὲ ἄλλοι πάστας πεζῇ, ἀπὸ τοῦ δεσπότητος μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου.

10 Ἦν δὲ πρότερον μὲν συνήθεια φορεῖν τὸν τοῦ βασιλέως ἵππον ἐν τῇ τοιωτῇ πανηγύρει περὶ τὸν τράχηλον καὶ ὀπισθεν τῆς σέλλας ἐπάνω τῶν σκαπουλῶν ἕπερ ὠνομάζοντο χαιώματα, ἐκ μαργάρων καὶ λίθων συγκείμενα, μικρὸν δ' ἄνωθεν τῶν ἀστραγάλων περιδεδεμένως μετὰξας ἐρυθράς, ἕπερ ὠνομάζονται τούβια. P 127
 15 νῦν οὖν τὰ μὲν ἄλλα οὐκ εἰσὶ, τὸ δὲ τῶν τουβλίων γίνεται.

Τραπέζης δὲ ἐκεῖσε προητοιμασμένης οὔσης καθήμενοι ἐδοχοῦνται στεφηφοροῦντες. ὑπηρετεῖ δὲ αὐτοῖς ὁ μέγας δομέστικος. ἂν δὲ μὴ ὑπάρχη μέγας δομέστικος, ὑπηρετεῖ ὁ δεσπότης ἢ τις τῶν ἀξιωματικῶν, εἰ δὲ μὴ, ὁ ἐντιμότερος, παρισταμένων πάντων ἀρχόντων μετὰ τῶν ἑαυτῶν φορεμάτων· οὐ μὴν δὲ δίδονται πρὸς αὐτοὺς τότε μίνοι.

1 τῆς om P

4 ἀνατείλατε, ἀνατείλατε A

7 δεσποτῶν AP

tre et imperatrice matre, praesentibus itidem supra dictis protopsaltis et domesticis, aureis velis anabathram velantibus, ne imperatores videantur. cantores cantant illud "exoriamini." statim igitur sublati velis, omnes illi qui in Catecumenis sunt faustis acclamationibus imperatores extollunt. quo facto descendunt imperatores, abeuntque cum imperatricibus in palatium stemmata capitibus ferentes; et hi quidem soli in equis, alii omnes a despota usque ad novissimum pedites.

Erat olim consuetudo ut imperatoris equus tali in panegyri circa cellum et retro sellam supra scapulas, ferret ea quae vocabantur χαιώματα, ex margaritis et unionibus confecta; paululum autem supra talos circumligata serica rubra, quae appellantur flocci. nunc quidem cetera desiderant, flocci vero adhuc sunt in usu.

Mensa ibidem praeparata accumbentes epulantur, stemmatibus suis insigniti, quibus ministrat magnus domesticus. si non sit magnus domesticus, ministrat despota, aut alius ex illis qui dignitates nuncupantur, quales sunt despota, Sebastocrator, Caesar, panhypersebastus et protovestiarius soli. sin minus, honoratior ex proceribus, praesentibus omnibus circumstationis imperatoriae consortibus cum suis ornamentis, quibus non porrigantur fercula.

Cod. Curpalat. de Offic.

7

Ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν κείριε μένοντες, τῇ μετ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔρχονται παλατίοις, ὅπου καὶ αὐθις ῥίπτονται ἐπι-
B κόμβια, παρὰ μὲν συγκλητικῷ τῷ λαῷ. ὁ δὲ γε βασιλεὺς καὶ αὐτὸς κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐξέρχεται μὲν ἐν τῇ ἀλλῇ, ἐν ᾧ τόπω ἢ εἰκὼν ἐστὶ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου, ἴσταιται δὲ 5 πλησίον αὐτοῦ ὁ τοῦ βασιλικῷ βεστιαρίου ἄρχων, καὶ ἔχει ἐντὸς τοῦ ἱματίου αὐτοῦ νομίσματα χρυσᾶ κεχρυσμένα πολλά. ὧν καὶ δρατιόμενος ὁ βασιλεὺς σκορπίζει εἰς τοὺς περιεστῶτας ἄρχοντάς τε καὶ ἄρχοντόπουλα, ἔφ' ὅσον ἂν δοκεῖ τοῦτο. αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης διαδόσεως τῶν νομισμάτων ἐστὶν τὸ βούλεσθαι τὸν βασιλέα 10
C συνευφραίνεσθαι αὐτῷ ἄρχοντάς τε πάντας καὶ ἄρχοντόπουλα καὶ τὸ φροσάτον καὶ τὸν δῆμον, ἐσθλόντας καὶ πίνοντας ἐξ ἀναλωμάτων βασιλικῶν. δέκω δὲ ἐφεξῆς ἡμέρας ἢ πλείους ἢ ἑγγὺς ἐλάττους τούτων (οὐδὲ γὰρ ἐστὶ νονομισμένος ἀριθμὸς ἡμερῶν, ἀλλ' ὅπως ἂν βούλοιο ὁ βασιλεὺς) ἐορτάζουσι πολυτελῶς, τὰς συνή- 15
D θεις καθημερινὰς στολὰς λαμπρὰς καὶ πολυτελεῖς οὔσας φέροντες.

Γίνονται οὖν κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, ἕς εἴπομεν, εὐωχίαι καὶ δεῖπνα πολυτελεῖ· καὶ καθήμενοι οἱ τῆς συγκλήτου πάντες εὐωχοῦνται εὐφραϊνόμενοι ἔμπροσθεν τῶν βασιλέων, ἐδωγυμένων 20 καὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἑαυτῶν τραπέζῃ. ὑπηρετεῖ δὲ τότε αὐτοῖς ὁ δομέστικος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης· εἰ δ' οὐ, τῶν ἐκ γένους τις τοῦ
D βασιλέως ἀσκεπής, ᾧ ἂν ἐπιτάξωι ὁ βασιλεὺς. ὁ δὲ μέγας δομέ-

2 εἰσέρχονται A 15 παντελῶς P

Hac igitur die ibidem manentes postridie ad alia palatia se conferunt, ubi rursus in populum ab aliquo senatorii ordinis epicombia sparguntur. imperator hac die in aula confert se ad eum locum ubi est imago magni martyris Georgii. stat vero prope ipsum imperatorii vestiarii seu aerarii praefectus, tenetque intra vestem suam multa aurea numismata confusim sparsa. quae imperator apprehensa dispersgit in circumstantes preceres et honorarios pueros, quotquot ipse volet. causa huius distributionis numismatum est, quod imperator cupiat omnes preceres et honorarios pueros, exercitum et populum simul laetari, edentes et bibentes ex imperatoris impensis. decem consequentibus diebus, aut pluribus aut paucioribus (neque enim est certus dierum numerus, verum quoties imperatori placuerit) perfectas ferias agunt, splendidis suis et sumptuosius quotidie induti vestimentis.

Instituuntur ergo his diebus, quas diximus, epulae et coenae opiparae omnibus de senatu cum laetitia epulantibus coram imperatoribus, qui et ipsi in propria sua mensa epulantur. quibus tunc ministrat domesticus et praefectus mensae, sin minus, aliquis honorarius ephelus, capite non tectus, ex imperatoris stirpe, cui id imperaverit imperator. at

στικός ἐν τῷ προσήκοντι αὐτῷ τόπῳ μετὰ τῶν ἄλλων συγκλητικῶν ἀνακείμενος καὶ αὐτὸς εὐωχεῖται. ἡ τοιαύτη δὲ τάξις ἀπαράλλακτως γίνεται καὶ ἐν τοῖς γάμοις τῶν βασιλέων.

Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἐδωχῆσει τὸ ἑαυτοῦ φορεῖ στέμμα, εἰ προεστειμμένος ἐστί. κἀθηται δὲ ἐν τῇ ἀναβάθρῃ αὐτῶς ὡς ἐν τῇ στεφθεφορία προειρηται.

Λεῖ δὲ γινώσκαι καὶ τοῦτο, ὅτι ὀπηνίκα φορεῖ τὸ ἑαυτοῦ στέμμα ὁ βασιλεὺς ἢ ἐν προβλήσει πατριάρχου ἢ δεσπότου ἢ καθ' οἷαν δὴ τινα χρείαν ἄλλην, συνήθειά ἐστι παρίστασθαι τούτῳ
 10 τέσσαρας ἀπὸ τῶν ἐντιμωτέρων ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ἀνὰ δύο P 128
 ἕξ ἑκατέρου μέρους, φοροῦντας μὲν ἐπιλούρικα χρυσᾶ καὶ σκαράνικα κόκκινα, κατέχοντας δὲ ἐν χερσὶν ἔκαστοι ἀσπίδα στρογγύλην γεγραμμένην τὸν βασιλέα ἔχουσιν ἔφιππον, καὶ κοντάριον κερυσωμένον ἔχον τὸ ξύλον. τὰ μὲν αὖν κοντάρια ταῦτα ὀνομάζονται
 15 ῥομφαῖαι, οἱ δὲ κατέχοντες ῥομφαιοκράτορες.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ἡ'.

P 136

Περὶ προβλήσεως δεσπότου.

Ποιοῦσιν ἐν τῷ τρικλίῳ, ἔνθα ὁ βασιλικὸς ἵσταται θρόνος, διάφραγμα διὰ βλατιῶν χρυσῶν τὸν τε θρόνον διαχωρίζον καὶ

13 κοντάρι A, κοντάριον ἦως δόρυ P
 δόρατα P

14 κοντάρια ἦως

magnus domesticus in loco sibi debito cum aliis senatorii ordinis accumbens epulatur et ipse. et hic ordo servatur etiam sine ulla variatione in imperatorum nuptiis.

Sciendum et hoc, imperatorem benedictionem nuptialem suscipientem ferre suam coronam, si prius coronatus fuerit. eodem autem modo sedet in anabathra quo in die coronationis suae, ut antea dictum.

Nosse etiam hoc oportet, moris esse ut imperatori, quoties fert suum stemma, sive in creatione patriarchae sive despotae, sive ob aliam quamcumque necessitatem, adsistant quattuor ex honoratioribus proceribus politicis, duo ex qualibet parte; qui gestant aurea epilorica et scaranica coccinea, tenentque singuli in manibus clipeum rotundum, equestri imperatoris imagine insignitum et bastam inaurato ligno constantem. quae hastae vocantur rhomphaeae, et qui eas tenent, rhomphaeocratores.

Caput 18.

De creatione despotae.

Faciunt in triclinio, ubi stat imperatorius thronus, sepimentum aureis splendidum pannis, quod thronum et circumstationem separat. et

τὴν παράστασιν. καὶ τῶν μὲν ἀρχόντων τὰ οὐκ αἰσθητὰ φεροῦντων
 παράσημά τε, σκαράνικα δηλονότι καὶ τὰ λοιπὰ, ὑποδύουσι τὸν
 δεσπότην ἄρχοντες, πρὸς οὓς ἂν ὄρατοι ὁ βασιλεὺς, ἐντὸς τοῦ
 B τρικλίνου περὶ τὸ ἄκρον, τὰ τε διβόλλα πέλδιλα καὶ καθβιάδιον
 δεξὴ ἢ κόκκινον μαργαριταρέιον. ὁ δὲ βασιλεὺς φορῶν ἐν τῷ 5
 κελλίῳ αὐτοῦ τὸ στέμμα καὶ τὰ λοιπὰ ἔρχεται ὅπου ἐστὶν ὁ θρό-
 νος αὐτοῦ. τοῦ γοῦν διαφράγματος ἀνοιγέτος κυλιχρονίζουσι
 πάντες· εἶτα τῶν ἐντιμωτέρων ἄρχοντες δύο φέρουσι τὸν ἐπόψη-
 φον δεσπότην, καὶ ἰστιάσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, καὶ λέγει
 πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἰστάμενος οὕτως “ἡ βασιλεῖα μου προβάλλ- 10
 λεται σε δεσπότην,” καὶ αὐτίκα πάλιν πολυχρονίζουσι πάντες.
 (ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅτι μόνον προβάλλεται δεσπότην ὁ βασι-
 C λεὺς ἵσταται· ἀλλὰ καὶ ὀνηνικὰ τῶν ὀφθαλμίων ποιήσει τι,
 κἂν ἐλάχιστον ἦ, ἰστάμενος τοῦτο ποιῇ). ὁ δὲ γε δεσπότης
 τὸν τοῦ βασιλέως κόψας ἀσπάζεται πόδα. ἀναστάντος οὖν ὁ 15
 βασιλεὺς περιτίθησιν οἰκιοχείρως τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ στέφανον
 διὰ λίθων καὶ μαργάρων, ἔχοντα καμάραις μικρὰς τέσσαρας
 ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν καὶ ἐκ πλαγίων, εἰ ἄρα ὁ χειρο-
 τονηθεὶς βασιλεὺς υἱὸς ἐστίν, εἰ δὲ γαμβρός τύχοι ὢν, ἔμπροσθεν
 μόνον· ὅς δὲ στέφανος καλεῖται καὶ στεμματογύριον. καὶ πολυ- 20
 χρονίζουσιν αὐθις. ἔπειτα κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος ὁ μὲν
 βασιλεὺς ἀπέρχεται εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, ὁ δὲ γε δεσπότης εἰς τὸ
 ἑαυτοῦ ὀπίσιον μετὰ τῶν ῥηθέντων αὐτοῦ φορεμάτων, πάντων

12 δεσπότης P
 φορεμάτων add AB

15 κόψας add A

23 ὀπίσιον] οὕτω P

proceribus quidem sua insignia gestantibus, utpote scaranica et id genus
 alia, induunt despotam proceres illos quos imperator praescripserit, intra
 triclinium, in summa eius parte, nempe duplici colore cothurnis, cabbadio
 violaceo vel coccineo, margaritis distincto. at imperator gestans
 suo in conclavi stemma suum et reliqua, procedit ad locum throni sui.
 sepimento igitur patefacto omnes precantur multos annos. deinde duo
 ex honoratioribus proceribus adducunt despotatus candidatum, et sta-
 tuunt ante imperatorem, quem stans sic affatur: “imperium meum sive
 maiestas mea creat te despotam;” et statim omnes in multorum anno-
 rum appreciationem erumpunt. sciendum vero imperatorem non solum
 stare, quando despotam creat; sed quodcumque aliquod officium con-
 fert, licet minimum sit, id stans facit. at despota pedem imperatoris
 osculatur. ut autem surrexit, imponit imperator propria manu capituli
 eius coronam ex unionibus et margaritis confectam, habentem quattuor
 parvulas cameras seu forniculas ante retro et ab utroque latere, si ad
 despotatum euectus sit filius imperatoris: sin autem gener, tum ante
 duntaxat; quod sertum appellatur etiam stemmatogyrium; iterumque
 multos annos apprecantur. deinde clauso interstitio imperator ad suum
 conclave abit; despota itidem in suum cum omnibus praedictis gestanti-

ἀρχόντων ἐφίππων ἀπολουθούτων αὐτῶ, ἐκάστων τὰ ἱαντιῶν φορούντων φορέματα, καθὰ προείρηται.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν ι θ'.

P 137

Περὶ προβλήσεως σεβαστοκράτορος καὶ Καίσαρος.

5 Ἡ τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ τοῦ Καίσαρος πρόβλησις ἀπαρ-
αλλάκτως ὡς καὶ ἡ τῶν δεσπότην γίνεται, πλὴν τῶν ἐπὶ κεφαλῆς
φορεμάτων. ταῦτα γὰρ τὰ μὲν παλαιὰ ζητεῖται· ὁ δὲ βασιλεὺς B
ὁ Κατακουζηνὸς τοὺς γυννικαδελφούς αὐτοῦ Μανουὴλ καὶ Ἰωάν-
νην τοὺς Ἀσανίους τιμήσας σεβαστοκράτορας, ἐφόρεισε καὶ στε-
10 φάντους διὰ λίδων ἡερατίων καὶ μαργάρων; ἔχοντας ἕκαστον αὐ-
τῶν ἔμπροσθεν ἀνὰ μίαν καὶ μόνην καμάραν.

Συναυλίζονται δὲ καὶ μετ' αὐτῶν εἰς τὰ αὐτῶν ὄσπνια
πάντες οἱ ἄρχοντες μετὰ τῶν αὐτῶν φορεμάτων, ὡς καὶ εἰς τὸ τοῦ
δεσπότην.

15

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν κ'.

P 138

Περὶ προβλήσεως πατριαρχῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων.

Συνάγονται οἱ ἐπιδημοῦντες τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀρχιε-
ριεῖς, εἰ μὲν καὶ πλείους τόχοιον ὄντες, εἰ δ' ὄν, δώδεκα· ἔτι δὲ

12 τοὺς αὐτῶν οἰκίους P 16 περὶ προβλήσεως πατριαρχῶν,
καὶ περὶ χειροτονίας τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλων πατριαρχῶν τε καὶ
ἐπισκόπων P 18 ὁ δ' P

nibus, comitantibus cum preceribus in equis, quorum singuli sua propria
gestant ornamenta, ut antea dictum.

Caput 19.

De creatione sebastocratoris et Caesaris.

Sebastocratoris et Caesaris inaugurationis eodem modo, sine ulla mu-
tatione, peragitur quo despotas, exceptis gestaminibus capitis. haec
enim quae antiquitas fuerint, adhuc quaeritur. at imperator Cantac-
zenus, cum uxoris suae fratres Manuelem et Ioannem Asanios ad seba-
stocratoris dignitatem evexisset, concessit iisdem ut gestarent coronas
ex unionibus caesii coloris et ex margaritis, una et sola camera seu
fornicula ab anteriore parte constantia.

Deducunt autem illos in proprias aedes in universi proceres suis
gestaminibus conspicui, prout etiam despota deduci solet.

Caput 20.

De electione et inauguratione patriarchae aliorumque patriarcharum et
episcoporum.

Congregantur, qui tunc Cpoli degunt, episcopi, licet plures fuerint:
sin minus, duodecim; praeterea etiam ex vicinis ecclesiis evocati. si

καὶ ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων ἐκκλησιῶν μεταεκλημένοι. εἰ δὲ μήτε
B ἐπιδημοῦντες τύχοιεν μήτε ἐν ταῖς πλησιοχώροις ἐκκλησίαις ὧσιν
 ἀρχιερεῖς δώδεκα, κἀθῆνται ἐν τῷ ψηφισφορέῳ ἕξ ἀνάγκης ὅσοι
 ἂν εὐρεθῶσι, καὶ ἐκλέγονται εἰς πατριάρχην πρόσωπα τρία, οὓς
 ἂν ὁ θεὸς χορηγήσει εἰς τὴν γνώσιν αὐτῶν· ἂν τὰ ὀνόματα διακο-
 μίλλουσιν ἐγγράφως τῷ βασιλεῖ οἱ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας ἐκ-
 κριτοὶ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκλέγεται ἀπὸ τούτων ὃν ἂν ὁ θεὸς ἐμβα-
P 139 τεύσει εἰς τὴν γνώσιν αὐτοῦ. εἶτα ἀποστέλλονται ἄρχοντες παρ'
 αὐτοῦ οὓς ἂν διακρίνοι, καὶ οἱ δηλωθέντες ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχον-
 τες, καὶ διακομίλλουσι τὸ ψήφισμα πρὸς τὸν ψηφισθέντα καὶ ἐκ-
 λεγέμενον ὡς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τε καὶ τοῦ βασιλέως. κἂν μὲν δέξη-
 ται τοῦτο, ἦδη καλόν· εἰ δὲ μή, ἀπέρχονται εἰς τὸν ἕτερον· εἰ δὲ
 καὶ οὗχ οὗτος, εἰς τὸν λοιπόν· εἰ δ' ἴσως οὐδ' ὁ τρίτος, γίνον-
 ται αὐθις ψῆφοι ὡς ἕξ ἄλλης ἀρχῆς, καὶ μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν
 ψηφισθέντα τὸ μήνυμα προβάλλεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς οὕτως. 15

Γινομένης ἀναβάθρας διὰ ξύλων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρικλί-
 νου, περισκεπομένης διὰ βλατίου κοκκίνου, ἐφ' ἧς ἴσταται θρό-
B νος βασιλικὸς ὁποῖος ἐν τῇ τῷ βασιλέως στεφηφορέῳ εἴρηται, ὁ
 μὲν τρικλινὸς ἐστὶ διυπεφραγμένος βλατίοις, καθὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ
 δεσπότου προβλήσει δεδῆλωται, ὁ δὲ βασιλεὺς τό τε στέμμα καὶ 20
 τὰ λοιπὰ φορῶν ἐλθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ καθίξει ἐπὶ τοῦ θρό-
 νου ἐρχόμενος ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, πάντων τῶν ἀρχόντων παρι

1 ἢ εἰ μήτε margo P

5 ὦν om P

10 μήνυμα margo P

21 ἐλθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ add Δ

vero neque ex iis qui peregre advenerunt, neque ex finitimis ecclesiis duodenarius numerus episcoporum confici queat, tunc necessario in loco suffragii ferendi sedent tot quot reperti fuerint, tresque in patriarcham eligunt, quos scilicet deus ipsis inspiraverit; quorum nomina scripto consignata deferunt selecti ecclesiae proceres ad imperatorem, qui ex illis eligit aliquem, quem deus in mentem eius miserit. deinde ablegat imperator principes, qui simul cum ecclesiasticis proceribus perferunt electionem ad electum, inquam, et ab ecclesia et ab imperatore. si electas electioni annuat, bene est; si abnuat, eunt ad alterum. si neque iste consentiat, ad tertium se conferunt. si et hic recuset, rursus de integro et alio quasi principio sumpto suffragia ferunt. postquam electus suffragationi assensum praebuit, hunc in modum ab imperatore renuntiatur.

Exstructa lignea anabathra ad initium triclinii, opertaque coccineis sericis, in qua stat talis imperatoris thronus qualis in coronatione imperatoris descriptus est, triclinium quidem intersepitur eiusmodi velis et pannis quales in despotae inauguratione adhiberi solent. at imperator stemma et alia gestamina gestans sedet in throno suo, egressus ex con-

σταμένων ἔξω τοῦ διαφράγματος μετὰ τῶν παρασήμεων καὶ φορε-
 μάτων αὐτῶν. καὶ θρόνον ἡερανέον τεθέντος κατὰ τὸ τοῦ τρι-
 κλίνου τρίτον μέρος ἀπὸ τοῦ τοίχου πρὸς τὸν βασιλέα, περισκε-
 πομένου διὰ βλατίου χρυσοῦ, ἔρχεται ὁ ὑπόψηφος πατριάρχης
 5 (ὑπόψηφος γὰρ μέχρι τότε λέγεται) καὶ καθίξει ἐπ' αὐτοῦ. εἴτα
 τῶν βλατῶν τοῦ διαφράγματος αἰρομένων ἀνίστανται ἀμφότεροι, C
 καὶ πάντες ἀντίκα πολυχρονίζουσι. καὶ μετὰ τοῦτο οὐκ ἀπὸ τῶν
 ἀξιωματῶν τις, τοῦτ' ἔστιν ἡ δεσπότης ἢ σεβαστοκράτωρ ἢ Καῖσαρ,
 φέρει τὸν ὑπόψηφον (οὐδὲ γὰρ ἐνδημοῦσιν οὗτοι ταῖς τῶν πατριαρ-
 10 χῶν προβλήσει τῇ αἰτία ὅτι τοῦ πατριάρχου καθήμενου ἀνοικεῖν
 ἔστιν ἴσασθαι τούτους· πάλιν δὲ τῆς τῶν βασιλέων εὐφημίας
 γινομένης οὐκ ἐφεῖται τούτους καθῆσθαι· διὰ τοῦτο καὶ οὐ πάρε-
 σιν) ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχόντων ὁ κρείττων καὶ διαφορώτερος ἐπαίρων
 διὰ χειρὸς, φέρει τοῦτον ἔμπροσθεν τῆς ἀναβύθρου. τοῦ οὖν
 15 πατριαρχικοῦ δικανικίου ἐκείσε ἐν τῷ ῥηθέντι διαφράγματι ἐρι-
 σκομένον, λαβὼν τοῦτο ὁ βασιλεὺς διὰ τινος τῶν μὴ φορούντων
 σκιάδια εὐγενῶν, ἰσταμένον καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, D
 εἰ πάρεστιν ἐκείσε, μεγάλη φωνῇ λέγει οὕτως "ἡ ἁγία τριάς διὰ
 τῆς πυρ' αὐτῆς διορηθείσης ἡμῖν βασιλείας προβάλλεται σε ἀρχι-
 20 ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμηνικὸν
 πατριάρχην." καὶ οὕτως ἀντίκα πολυχρονίζουσι πάντες. εἴτα
 ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῆς ἀναβύθρου ἀνελεθὼν λαμβάνει τὸ δικανικόν

12 γενομένης P
 δωρησαμένη ἡμῖν A

15 πατριάρχου P

18 ἡ τὴν βασιλείαν

clavi suo, omnibus proceribus extra septum consistentibus cum suis in-
 signibus et ornamentis; positoque caesio throno circa tertiam triclinii a
 pariete distantem partem, versus imperatorem, qui aureis velamentis instra-
 tus est, venit electus seu suffragiis adhuc obnoxius (eo usque enim hoc
 nomine appellatur) et sedet in illo. deinde sublatis septi velamentis
 surgit uterque; et mox omnes ora in apprecationem multorum annorum
 resolvunt. post haec non aliquis summa in dignitate constitutus, puta
 vel despota vel sebastocrator vel Caesar, sistit electum (neque enim isti
 patriarcharum renuntiationibus interesse solent, hac de causa, quia pa-
 triarcha sedente insolitum est ipsos stare: rursus fausta acclamatio im-
 peratoribus facta non sinit ut isti sedeant; quamobrem non adsunt),
 sed ex proceribus dignior et eminentior manu prehensum ducit ante
 anabathram. reperto autem intra septum patriarchali pedo, imperator,
 ministerio nobilis adolescentis ex iis qui sine pileo in aula obambulant,
 accipit illud, stansque tam ipse quam filius eius, si adsit, magna voce
 ita fatur "sancta trinitas per imperium ab ipsa nobis concessum consti-
 tuit te archiepiscopum Cpoleos, novae Romae, et oecumenicum patriar-
 cham." et mox universi multos annos accinunt. deinde patriarcha ascen-
 dens in anabathram ab imperatoris manu pedum accipit, dataque ei be-

ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρὸς, καὶ εὐλογῶν αὐτὸν εὐθὺς κατέρχεται. καθισθέντων οὖν ἐκατέρων ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν γίνεται
 P 140 ἡ εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πατριάρχου. καὶ μετὰ τὴν εὐφημίαν κλεισθέντος τοῦ διαφράγματος ὁ μὲν βασιλεὺς εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέρχεται ἰππότης εἰς τὴν ἁγίαν 5 Σοφίαν, τοῦ ἵππου αὐτοῦ περισκεπομένον σαγίσματι· ἐκ πανίου λευκοῦ μέχρι καὶ κεφαλῆς. συναίρουνται δὲ καὶ οἱ ἄρχωντες μετ' αὐτοῦ τὰ ἑαυτῶν ἐνδεδυμένοι παράσημα.

Ἰστίον δὲ εἶναι ὑπόψηφος ἔτι ὢν καὶ ἐρχόμενος προβληθῆναι ἔξω τῆς τοῦ παλατίου ἀλλῆς πύλης, μετὰ δὲ τὴν πρόβλησιν 10 ἐντός. σκεπάζουσι δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ σαγίσματι, καθὼς εἴρηται.

Ἀπελθὼν οὖν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν μετὰ τὸ προβληθῆναι,
 B ὡς δεδήλωται, εἰσάγεται μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν 15 ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τὴν καδ' ἡμέραν συνῆθη φέρων στολήν, χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἐπεὶ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπὴ ἦν τὸ Βυζάντιον.

Ἀεὶ δὲ γινώσκειν εἶναι οἱ μὲν ἄλλοι ἀρχιερεῖς χειροτονοῦνται σφραγιζόμενοι ἐκ δευτέρου (τὴν μὲν πρώτην σφραγίδα καλοῦσι 20 μικράν, τὴν δὲ δευτέραν μεγάλην, ἣτις ἐστὶ χειροτονία), ὁ δὲ πα-

3 τῆς εὐφημίας P

9 προβληθῆναι P

13 ἐπειθὲν P

nedictione statim descendit. sedentibus igitur utrisque in thronis suis, fausta acclamatione tam imperatorem quam patriarcham prosequuntur. post acclamationem clauso septo imperator abit in conclave suum, patriarcha eques se confert ad sanctam Sophiam; et equus illius tectus est operimento ex candido panno usque ad caput; quem comitantur principes, suis quique insignibus spectabiles.

Sciendum est patriarcham, dum adhuc tantummodo electus est, ubi accedit ut ab imperatore promoveatur, extra palatium pedibus ambulare, quando ad renuntiationem suam venit, post renuntiationem vero tantum in palatio. tegunt autem et equum eius velamento, ut dictum est.

Profectus igitur ad sanctam Sophiam post suam renuntiationem, ut ostensum est, epulum inquit cum episcopis et proceribus ecclesiae. in ordinatione eius et consecratione venit imperator ad sanctam Sophiam, ferens consuetam sibi in dies singulos stolam. ordinatur vero patriarcha ab episcopo Heracleae, quia Byzantium omnium ad episcopatum Heracleae spectabat.

Scire oportet alios quidem episcopos duplici crucis signatione sive benedictione accepta eligi, ex quibus primam nominant parvam, alteram magnam, quae est ipsa consecratio; patriarcham vero solum una ordi-

τριαρχης χειροτονεῖται μόνον, ἐπεὶ ἡ τοῦ βασιλέως πρόβλησις ἀντὶ τῆς μικρῆς λογίζεται σφραγίδας.

Ὅμοιως καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται καὶ ἡ τῶν ἐτέρων πατριαρχῶν πρόβλησις, τοῦ τε Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ 5 τοῦ Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ πάσης Βουλγαρίας, ἐπεὶ δευτέρα Ἰουστινιανῆ ἔστιν ἡ Κύπρος, καὶ τρίτη ἡ Καρχηδών.

Οἱ μὲντοι γε ἀρχιερεῖς μετὰ τὰς ψήφους αὐτῶν χειροτονοῦμενοι παρὰ τοῦ πατριάρχου, μεθ' ἡμέρας τινὸς τῆς χειροτονίας 10 αὐτῶν, ποιῶν εὐχὴν ἕκαστος ὑπὲρ τῶν κρατούντων καὶ τοῦ ὑπηκόου, ἀπέρχεται προσκυνῶν τὸν βασιλέα, καὶ ἀναγγινώσκει ταύτην τῆς παραστάσεως ἱσταμένης.

Οἱ δὲ γε ἀρχιμανδριῖται καὶ πρωτοσύγκελλοι, ἀλλὰ δὴ καὶ 15 κλητῆροὶ τῶν ἐντίμων μοναστηρίων, μετὰ τὸ τὴν σφραγίδα παρὰ τοῦ πατριάρχου λαβεῖν ἀπέρχονται καὶ προσκυνοῦσι καὶ οὗτοι, καὶ λαμβάνουσι τὸ δικανίκιον ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως χειρὸς· καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τοῦ βασιλέως, ὡς εἴρηται, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων μανδύων αὐτῶν ποταμοδὸς προσκυνοῦσιν αὐτόν, οἱ δὲ γε τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες μετὰ τῶν ἐπιρρι- 20 πταρίων καὶ ἱματίων.

10 τοῦ om P

nari et consecrari, quandoquidem imperatoris renuntiatio parvae per crucem signationis vicem supplet.

Ad eundem modum sine ulla variatione peragitur aliorum patriarcharum proclamatio et designatio, nimirum Alexandriae Antiochiae et Hierosolymorum; quin et archiepiscopi primae Iustinianae Achridis et totius Bulgariae: nam secunda Iustiniana est Cyprus, tertia Carthago.

Episcopi postquam electi et a patriarcha consecrati sunt, conferunt se post aliquot dies ad palatium, vota ibi precasque pro imperatoribus et subiecto populo facturi et imperatorem veneraturi. recitat quivis sacram precationem, circumstante comitatu amico.

At archimandritae et protosyncelli, sed et praefecti venerabilium monasteriorum, postquam a patriarcha electi sunt, abeunt et ipsi ad palatium veneranturque imperatorem, et ab imperatoris manu pedum pastorale accipiunt. episcopi quidem ad honorem imperatori habendum profecti, ut dictum est, venerantur illum palliis suis undulatis induti. ecclesiae vero proceres epirrhiftariis seu capitum tegminibus tunicisque ornati.

P 143

Κεφάλαιον κα΄.

Περὶ πενθίμων βασιλικῶν φορεμάτων.

Πατὴρ βασιλέως ἀποθανόντος ἢ μητρὸς ἢ γυναικὸς αὐτοῦ, ἢ μὴν υἱοῦ καὶ ἐκγόνου βασιλέων ὄντων, ὁ κρατῶν λευκὰ φορέματα φορεῖ μέχρι καιροῦ ὅσον ἂν βούλοιοτο, εἶτα κίτρινα ἄνευ 5 μαργελλίων, ἔπειτα τὰ αὐτὰ πάλιν μετὰ μαργελλίων, καὶ μετὰ B ταῦτα λαμπροφορεῖ. εἰ δὲ θεῖος ἢ θεία πρὸς πατρός, ἢ ἀδελφὸς αὐτοῦ δεσπότης ὢν εἴτε καὶ μὴ, ἢ ἀδελφὴ ἢ υἱός, κίτρινα μὲν καὶ τότε, χωρὶς δὲ μαργελλίων, εἶτα μετὰ μαργελλίων. καὶ ὄν δὲ καιρὸν ὁ βασιλεὺς λευχειμονεῖ, ὡς εἴρηται, διὰ τοὺς ἑαυτοῦ 10 γνησίους, πάντες μελανειμονοῦσιν, οὐκ ἄρχοντες μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ. οἱ δὲ τοῦ τεθνεώτος γνήσιοι, τοῦ βασιλέως κίτρινα φοροῦντος, μέλανα οὗτοι ἐνδύονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἕως ἡμερῶν τεσσαράκοντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἡεράνεα μέχρις ἂν ἀλλάξοι ὁ βα- C σιλεὺς, καὶ τότε λαμπροφοροῦσι καὶ οὗτοι. 15

Ἄνευ δὲ ὧν εἴρηται, εἰ συμβῇ τινὰ ἕτερον τῶν καθ' ἡμᾶς συγγενῶν αὐτοῦ τελευτῆσαι, οὐδαμῶς φορεῖ κίτρινα ὁ βασιλεὺς. ἂν δὲ τις τῶν γνησίων αὐτοῦ ἢ θείου ἢ ἀνεπιουῦ ἢ ἐξαδέλφου γυνὴ τελευτήσῃ ἢ ἀδελφὸς ἢ υἱός, ὁ τὸν τεθνεῶτα ἀποβαλὼν διαβιάζει ἐν τῷ ἑαυτοῦ ὀσπιτίῳ τὰς τεταγμένας πενθίμους ἡμέρας, 20

17 τελευτῆσαι] ἀποθανεῖν A 20 οὐκ P

C a p u t 21.

De lugubribus imperatoris gestaminibus.

Patre Imperatoris mortuo vel uxore, quin et filio et nepote, si imperatores fuerint, imperator, quamdiu placuerit, et pro libito, fert candida vestimenta, deinde citrina sine margellis, postea splendidis vestibus amicitur. si mortem obierit patruus aut amita ex patre, vel frater eius despotae honore decoratus, et quamvis hoc etiam honore careat, vel soror vel filius, citrina fert tunc quoque indumenta, absque margellis, postea cum margellis. quo tempore imperator gestat albas vestes, ut dictum est, propter suos propinquos defunctos, omnes pullas vestes ferunt, non proceres modo sed et populus: propinqui vero eius qui obit, imperatore citrina gestante, nigris vestimentis etiam coram imperatore usque ad quadagesimum diem utuntur; postmodum caesii sive snviridibus, donec imperator vestes mutet; et tunc ipsi quoque candidis vestibus amicitur.

Praeter hos de quibus diximus, si contingat aliquem alium ex sanguine iunctis mori, nunquam et nuspam fert citrina imperator. si aliquis ex cognatis, puta patrum consobrini vel patruelis, uxor in fata concedat, vel frater vel filius, is ex cuius domo funus prodiit, domi

ἤτοι μέγρι καὶ τῶν νενομισμένων ἐννάδων, κατὰ μετὰ τοῦτο ἔρχεται
 νυκτὸς καὶ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα μελανειμονῶν, καὶ ἔκτοτε ἔκτος P 144
 μὲν ἐνδεδομένος ἐστὶ μέλανα, τὸν δὲ βασιλέα προσκυνῶν φορεῖ
 ἡεράνια· οὐδὲ γὰρ ἐνδεδομένον ἐστὶ μελανειμοναῖν ἐν τῷ πα-
 5 λατίῳ.

Κ ε φ ἄ λ α ι ο ν κ β'.

B

Περὶ μελλονύμφης δεσποίνης.

Χρῆ καὶ τοῦτο γινώσκειν, ὅτι δεσποίνης νύμφης ἐρχομένης
 ἔξωθεν ἢ διὰ Ξηρῶς ἢ διὰ Θαλάσσης, κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν
 10 μέλλει ἀποσωθῆναι εἰς τὴν πόλιν ἐγνωσμένησ' οὖσαν προσπαντιᾶ
 ταβτην ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνὴρ αὐτῆς ὁ νεόνυμφος μετὰ τοῦ βασιλέως
 καὶ πατρὸς αὐτοῦ, εἰ περίεστιν· εἰ δ' οὐκ, αὐτὸς μόνος. καὶ εἰ C
 μὲν διὰ Ξηρῶς ἔρχεται, πεζεύειν αὐτὴν εἰδίστιαι περὶ τὴν Πηγὴν,
 εἰ δὲ μετὰ τριηρῶν, πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν ἔξω τῆς
 15 πόλεως, ὅπου ἂν τόχοι εἶναι ἐπιτήδειον. πρόκαταλαμβάνουσαι
 τοῖνον τὴν καταγωγὴν ἢ ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖ αἱ τῶν ἀξιοματικῶν καὶ
 συγκλητικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων γυναῖκες αἱ κρείττους καὶ
 εὐγενέστεραι ὑποδέχονται τὴν δέσποιναν καὶ νεόνυμφον ἐρχομένην, D
 20 τῶντων καὶ τῶν βασιλέων, ἢ καὶ ἀμφοτέρων ἢ τοῦ νεονύμφου καὶ
 μόνου, ἂν μὴ καὶ πατὴρ ἦ, καθάπερ εἴρηται. εἰ μὲν οὖν μετὰ

14 κατέργων A

16 αἱ] καὶ P

diebus luctui destinatis, videlicet usque ad nonum diem, se continet. et
 postea noctu venit, indutusque nigris vestibus imperatorem adorat. et
 ab hoc tempore extra palatium induitur vestimentis nigris, cum vero ad
 imperatorem venerandum procedit, portat caesia: neque enim fas est
 nigras vestes in palatio ferre.

Caput 22.

De futura sponsa et imperatrice.

Oportet et hoc scire. domina sponsa peregre adveniente vel terra
 vel mari, ubi dies ille quo appulsura et urbem ingressa est innotuit,
 occurrit ei imperator maritus eius, novus sponsus, cum imperatore patre
 suo, si sit superstes: sin minus, ipse solus. et quidem, si terra adve-
 niat, consuetudine receptum est ut appellat ad locum quem ad Fontem
 nominant. sin in triremibus, tunc excendit prope templum Blacherna-
 rum extra civitatem, ubi commodum fuerit. praeoccupato igitur sive
 hic sive illic diversorio, eorum qui in suprema dignitate sunt, et sena-
 torum et reliquorum principum uxores praestantiores et nobiliores exci-
 piunt dominam et novam sponsam, regie illam et omni humanitatis ge-
 nere prosequentes atque honorantes, occurrentibus etiam imperatoribus,
 vel utroque vel novo sponso solo, si pater non superest, prout explica-
 tum est. si ergo in triremi veniat, obvius fit illi circa arcem ad por-

τριήρως ἔρχεται, προὔπαντῷ αὐτῇ περὶ τῆς ἀκρόπολιν εἰς τὴν τοῦ Εὐγενίου πύλην ἔφιππος ὣν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ἀρχόντων, εἰ δ' ἀπὸ ξηρᾶς, ἔξω τῆς πόλεως, ὡσπερ εἴρηται. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν βασιλεῖς ἢ ὁ βασιλεὺς ἀπέρχεται καταλιμπάνων αὐτὴν ἐκείσε, P 145 ἀπὸ δὲ τῶν εἰρημένων ἀρχοντισσῶν ὑποδοῦσιν αὐτὴν τὰ ἐρυθρὰ ἢ 5 βασιλισσαι, ἂν ὦσιν, ἢ σεβαστοκρατόρισσαι ἢ Καισάρισσαι ἢ αἱ εὐγενέστεραι τῶν λοιπῶν. ὄντων δὲ προητοιμασμένων καὶ φορεμάτων βασιλικῶν, σταλεῖσα βασιλικῶς καὶ προπεμπομένη ἀπέρχεται εἰς τὸ παλάτιον ἔφιππος, τελουμένων μετὰ τοῦτο καὶ τῶν γαμικῶν τελετῶν ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ. 10

Ἰστίον δὲ καὶ τοῦτο, ὡς εἰ Παρδόβαλλοι, ὀπηθικά φέρουσι τοὺς πάρδους, ἵππῳταί εἰσέρχονται εἰς τὸ παλάτιον καὶ ἵππῳταὶ ὁμοίως ἐξέρχονται. ὡσαύτως καὶ οἱ τὰ κροστῆρια φέροντες παροιστοχόοι ἔφιπποι καὶ αὐτοὶ ἐντὸς τοῦ παλατίου εἰσέρχονται. B

Ἔως ὧδε τὰ τῶν ὀφφικιαλλῶν τῶν βασιλέων Κωνσταντίνου-15 πόλεως ὀνόματα καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μητρὸς ἐκκλησίας.

1 τριήρως] κατέρχων A 10 ῥητῇ] hactenus B, qui τέλος adiungit
11 παρδοβάλλοι A 13 παροιστοχόοι P, correctum in margine
15 ἔως — 16 ἐκκλησίας om A

tam Eugenii equo insidens cum proceribus. sin terra advenerit, occurrat ei extra civitatem, ut dictum est. postea abeunt imperatores vel imperator, ibidem ea relicta. ex praedictis primariis feminis vel reginae et imperatrices, si fuerint, vel sebastocratorissae vel Caesarissae vel aliae reliquis nobiliores calceant eam rubris calceis, paratisque imperatoris ornamentis et gestaminibus regifice comitata ac deducta proficiscitur equo insidens in palatium. et postea praestituto die nuptiarum solemnitas peragitur.

Sciendum et hoc, Pardorum venatores, quando adducant pardos, equites ingredi in palatium, et equites similiter egredi. sic et illi qui refrigerando potui glaciem adferunt, equites palatium intrant.

hucusque officialium imperatorum Cpoleos nomina; et officiorum matris ecclesiae.

IACOBI GRETSERI S. I.

IN LIBRUM

GEORGH CODINI CUROPALATAE

**DE OFFICIIS ET OFFICIALIBUS MAGNAE ECCLESIAE
ET AULAE CPOLITANAE**

COMMENTARIORUM LIBRI TRES,

**QUIBUS NON TANTUM CODINUS SED ET VARIA ALIA TAM
GRAECORUM QUAM LATINORUM MONUMENTA
EXPLICANTUR ET ILLUSTRANTUR.**

INSERTAE SUNT

P. IACOBI GOAR ORD. PRAEDICAT.

NOTAE ET OBSERVATIONES.

INDEX CAPITUM.

LIBRI PRIMI CAP. I. Quis Codinus? quando? quae libri inscriptio. varia eiusdem vocabuli apud recentiores Graecos scriptura. numerus clericorum in magna ecclesia. **II.** dubitationes quaedam circa primum catalogi quinarium; de exocatacoelis deque magno oeconomo. **III.** quis magnus sacellarius et quis ὁ σακελλος. **IV.** de chartophylace. **V.** de securophylace et protecdico. **VI.** de secunda pentade officiorum et officialium, **VII.** de tertia, **VIII.** de quarta, **IX.** de quinta, **X.** de sexta, **XI.** de septima, **XII.** de octava, **XIII.** de nona. **XIV.** de aliis quibusdam officiis ecclesiasticis a Citrio enumeratis, deque illis quae hodie apud Graecos usitata sunt. **XV.** de officiis ecclesiasticis aulae Cpolitanae, potissimum de archidiacono. **XVI.** de sacris vestibus ministrorum ecclesiae.

LIBRI SECUNDI CAP. I. De inscriptione huius partis; de despota deque sebastocratore. **II.** Caesar, magnus domesticus, panhypersebastus, protovestiarius et plures huius generis. **III.** percurruntur reliqua officialium nomina, quae continentur in catalogo capitis 2. **IV.** explicantur obscura quaedam vocabula ex capite 3. **V.** explicationes et observationes circa reliquorum procerum aulicorum insignia, quae Codinus capite 4 exsequitur. **VI.** observationes et explicationes in caput 5 Codini, quod est de ministeriis aulicorum.

LIBRI TERTII CAP. I. Observationes et explicationes in caput 6, quod est de feriis, **II.** in caput 7, quod est de mensa imperatoris, **III.** in caput 8, quod est de epiphania domini, **IV.** in c. 9, quod est de festo adorandae crucis, **V.** in c. 10, de festo palmarum, **VI.** in c. 11, quod est de luctu imperatoris, **VII.** in c. 12, quod est de officio magnae hebdomadae, **VIII.** in c. 13, de parasceue et magno sabbatho, **IX.** in c. 14, de festo paschae, **X.** in c. 15, de festis extra palatium, **XI.** in c. 16, quod est de fossato, **XII.** in c. 17, de coronatione imperatoris, **XIII.** in c. 18 et 19, de creatione despota sebastocratoris et Caesaris, **XIV.** in c. 20, de electione patriarchae, **XV.** in c. 21, de lugubribus imperatoris gestaminibus, **XVI.** in c. 22.

LIBER PRIMUS.

CAPUT. I.

Quis fuerit Georgius Codinus Curopalata, et quo saeculo vixerit, P 151 non habeo dicere; ut nec illud, num Curopalatae nomen sit cognomen an officii palatini. illud liquet, sequiore iam Graecia, et cum ad interitum tenderet, floruisse, post Cantacuzenum scilicet vel cum illo.

Praeter hunc librum, qui nobis est in manibus, scripsit idem Codinus *παρεκβολὰς ἐκ τῆς βίβλου τοῦ χρονικοῦ περὶ τῶν πατριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, selecta ex libro chronico de originibus Cpoleos*, quae iam Graece et Latine exstant, tametsi longe copiosiora in bibliotheca Bavarica asservantur. titulus ita a Iunio formatus est, *Georgii Codini liber de officialibus palatii Cpolitani et officiis magnae ecclesiae*. nam alter titulus, quem ex ms quodam codice adducit, prorsus nihil ad hunc librum facit: *παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τοῦ χρονικοῦ περὶ τῶν πατριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πόθεν ἐκλήθη Βυζάντιον, συντεθείσαι παρὰ Γεωργίου Κωδίνου*. P 152 nihil, inquam, ad hunc locum hic titulus facit, quia est illius alterius de originibus Cpoleos, cui etiam ab editore recte praefigitur, licet non, ut Iunius, τῶν πατριῶν a recto πατριά, sed melius τῶν πατριῶν a plurali τὰ πάτρια nobis exhibeat; quo titulo etiam Hesy-chius Milesius librum scripsit, qui iam vulgatus est. et nota sunt ex Suida Diogenis Cyziceni τὰ πάτρια Κυζίκου, *res patriae seu origines Cyzici*.

Et tamen suavissime nugatur Iunius, cur liber iste de officiis *παρεκβολῶν* appellationem tulerit, nempe *quod ex libro, cuius inscriptio est Chronicum, excerptus fuerit; Chronicum hoc fuisse publicum palatii Cpolitani, in quod acta curopalatae rettulerint, in quorum custodia idem quoque liber fuerit*. quid est nugas agere, si hoc non est? cum epigraphe ista non ad hunc librum, sed ad alium de originibus Cpo-

leos spectet, prout ab interprete totidem verbis eidem libro praefixus est.

Recentiores Graeci in orthographia dictionum, praesertim peregrinarum, varii sunt. addunt, ut *καλλάσιον*, *κουροκαλλάτης*, *διβέλλιον*, *πριμμικήριος*, *φλάμμουλον*, et in pure Graecis *κρέμμασθαι*, pro *καλατιον*, *κουροκαλάτης*, *διβέλλιον*, *πριμμικήριος* *φλαμουλον*, *κρέμασθαι*. addunt etiam initio vocabulorum, si inchoentur a β vel π , β mutato in π , ut *βαίτουλος* *μπαίτουλος*, *Βελλαρμίνος* *Μπελλαρμίνος*, apud Gabrielem episcopum Philadelph. in libro de sacramentis, *μπάλλα* *palla*, *πίλα*, *Μβασίας* *Bassa*, et id genus alia sine numero. imo in ipso etiam vocabulo suum hoc μ adiciunt ante β vel π , ut *ζομπέρτος* pro *ζοπέτος* apud Annam in Alexiade, *ταμπάριον* pro *ταπάριον*. detrahunt: *σέλα*, *σακελάριος* pro *σέλλα*, *σακελλάριος* vel *σακκελλάριος*. nec tamen haec nimis scrupulose observant: hinc τὸ π sine adiectione τοῦ μ saepissime invenias, ut *πατέλλα*, *πατέλλιον*, *πατρικίος*, *πατριάρχης* et id genus alia innumera. vide Glossarium Graecobarb. litera π .

Cave autem ne novem pentadas clericorum percurrens suspiceris etiam aetate Codini non fuisse plures clericos magnaee ecclesiae quam his novem quinariis enumerentur: nam officiales tantum hoc indice continentur. olim quidem fuisse numerosissimum clerum liquet ex Novella tertia Iustiniani, qui, ne nimium diffunderetur, ad certum numerum restrinxit. *sancimus*, inquit, *ne quando in sacrosancta maiore ecclesia ultra 60 presbyteros, diaconos vero mares 100, feminas 40 et subdiaconos 90, lectores autem ultra 110, cantores ultra 25 existant, ut universis reverendissimorum clericorum maioris ecclesiae numerus in 425 personis et 100 praeterea ostiariis (ut vocant) consistat. in sanctissima igitur maiore almae huius urbis nostrae ecclesia, et tribus illis sacris aedibus ei coadunatis, tanta clericorum multitudo esto, neminem eorum qui nunc sunt eiiciendo, tametsi multo maior numerus existat quam a nobis definitus est; nemine item de caetero per ullum ordinem, qui hoc tempore est, adiciendo, donec intra hunc numerum mensura consistat.* Heraclius imperator in diplomate de numero definito clericorum magnaee Ecclesiae tom 1 Iuris Graeco-Romani: *religiosorum presbyterorum catalogus ad 80, diaconorum vero marium ad 150, feminarum diaconissarum ad 40, subdiaconorum ad 70, lectorum ad 160, cantorum ad 25, ostiariorum ad 75, quaecunque tandem casus, redigatur.* idem imperator clericos officiales hoc numero definit, nimirum ut essent syncelli 2, cancellarii 12, defensores 10, referendarii 12, notarii 40, scenophylaces presbyteri 4, scenophylaces diaconi 6, lectores 2 etc. quae cum officialibus Codini non satis concidunt. sed in his nihil erat apud Graecos constantius quam ipsa inconstantia et mutandi mos indesinens.

Index primus officialium, qui novem pentades antecedit, non P 153 videtur esse a Caropalata: cur enim bis battologicè, nec satis constanter, eodem eodem propemodum loco percenseret? nolui tamen

omittere, cum in editione Iuniana exstet, et nisi me fallit memoria, etiam in altero codice Bavarico *).

C A P U T II

Catalogus officialium magnae ecclesiae deest in altero ms Bavarico, quemadmodum et in Lautheriano: sed cum ab aliis exemplaribus repraesentetur, minime omitti debuit, quandoquidem ab ipso etiam libri titulo promittitur.

Ante novem pentadas seu quinarior officialium magnae ecclesiae praemittitur officialium index, qui sola vocabula continet, at nec omnia nec ordinate, ut antea dictum. noluimus tamen praeterire, ne quis fidem nostram desideraret. pleraque non tam sunt officiorum indigitamenta quam inanum titularum crepitacula, etiam extra Cpolim ad alias Graecanicas ecclesias prolata, ut videre est in Turcograeciae l. 4, ubi exstat epistola clericorum insulae Chii ad patriarcham Cpolititanum, in qua invenies *sacellarium Chii, logothetam Chii, protosyngehem Chii, catiarchum pneumaticum et protecdicum Chii, canstrisium Chii, protopsalten Chii, dicaeophylacem Chii, nomophylacem Chii, referendarium Chii, doctorem evangelii, doctorem apostoli.*

p. 8 v. 4. τῶν ὀφφικίων] deo optimo maximo, patriarchae, templo, populo Christiano praestanda in ecclesia CP cum honoris splendore obsequia constituent eius officia. ministeriis insudant *θεωροί, δεκοντάτοι καὶ καρμισάτοι*: hi tas, carbones, aquam et alia praeparant; cereos praeferunt evangelio deputati; vigiles vasa supellectilemque sacram custodiunt. officiorum tamen appellationem sibi vindicare vetat usus ecclesiae. quid causae est? *οὐκ εἰσὶν ὀφφικία ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον βῆμα ἄλλοις ἀρμόζονσαι*: non sunt officia, verum ministeria tantum *sacro tribunalii, id est. altari, ab his nec non ab aliis quibuspiam impendenda*, ait ecclesiasticus ordo in Euchologio. ideo vero maxime, quia patriarchis non placuit illa officiis connumerari, quod viliora forent haec obsequia, et auxilia superioribus honoris elationem adeptis accedentia. verumenimvero cum dignitatis decus officio coniunctum assevero, ne, praecor, superiorum et infimorum ordine servato, cuncta deinceps officia

*) Is ita habet: ὁ μέγας οἰκονόμος. ὁ μέγας σακελλάριος. ὁ μέγας σεκροφύλαξ. ὁ χαρτοφύλαξ. ὁ σακελλίου. ὁ πρωτεύδικος. ὁ πρωτονοτάριος. ὁ λογοθέτης. ὁ κανστρησιος (Allat. mss κανστρησιος et κανστρησιος). ὁ δεφερενδάριος. ὁ ὑπομνηματογράφος. ὁ ἱερομνήμων. ὁ ὑπομνησκων. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου. ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου. ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλτηρίου. ὁ ἐπι τῶν γονάτων. ὁ ἐπι τῶν κροσσῶν. ὁ ἐπι τῶν δεήσεων. ὁ ἐπι τῆς ἱερᾶς καταστάσεως. ὁ ἐπι τῶν σεκρέτων. ὁ ἀρχων τῶν μοναστηρίων. ὁ ἀρχων τῶν ἐκκλησιῶν. ὁ ἀρχων τοῦ ἀρχιμνασίου. ὁ ἀρχων τῶν φώτων. ὁ ἄητωρ. ὁ πρῶτος δεσπότης. ὁ νομοδότης. ὁ περιμικτήριος τῶν ἀναγνωστῶν. ὁ νοτάριος. ὁ πρωτοκαπῆς. ὁ δευτερεῶν τῶν διακόνων.

unius, quod aiunt. classis et rationis censenda facile crederetur. exstant ex iis suprema, ἀρχοντικά μεγάλα, nobili praecipuoque reddendo patriarchae ministerio deputata, iurisque populo Christiano dicundi praefecturae obtinentia: τὰ γὰρ ἀρχοντικά καὶ ὄφφικια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τῶ ἀρχιερεὶ γέγονασι καὶ εἰς κρίσιν τῶν ἐν βίᾳ προσαγομένων. alia sunt minus nobilia, ἀρχοντικά μικρά, suntuque tam protopapas quam qui sequuntur inferiores officiales, sinistri chori assessores, maiores siquidem dextrum cum patriarcha obtinent et praecipuis ubique coluntur privilegiis. tertii tandem generis officia λιτά nuncupantur, ita nimirum ut nullum habeant dignitatis annexum decus, nec lites cum patriarcha diiudicent: sunt etenim privati patriarchae ministri, archidiaconus ac secundus ab eo diaconus. ἔξωθεν, inquit typus Allatianus in Euchologio, τῶν δεκαπέντε ὄφφικίων καὶ κληρικῶτων τῆς ἀγίας ἐκκλησίας (quae ἀρχοντικά μεγάλα, primarium trium pentadum diaconos exornantia) διώρισαν οἱ ἀγιώτατοι πατριάρχαι ἀρχοντικά μικρὰ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἀγίας ἐκκλησίας. ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ δευτερεῶτων τῶν διακόνων αὐτὰ εἰσιν ὄφφικια. et alibi: ὁ μέγας ἀρχιδιάκων καὶ ὁ δευτερός τῶν διακόνων οὐ τάσσονται μετὰ τῶν ἀρχοντικῶν τῆς ἀγίας ἐκκλησίας, ἀλλ' ὄφφικιά εἰσιν καὶ μόνα.

p. 4 v. 4. τῆς μεγάλης ἐκκλησίας] aedificij amplitudine, throni praecellentia, ministrorum numero, redivit ubertate, cultus observantia.

ib. v. 5. πρῶτον περὶ τῶν ὄφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας] officiorum magnae ecclesiae catalogum plura licet ostentent exemplaria mss, pauca, quae ordinem ac numerum eundem observant, reperias. haec rerum humanarum condicio, ut mutationem in ecclesiam, quia mortalium coetus est, etiam inducat: haec rerum novandarum in patriarchis libido, ut prioribus recentia vellent addita, antiquis nova succedere, cuncta nonnunquam detruncarent; ac ut reor, ex eorum placito fluxit ut exemplarium in iis recensendis diversitas, eo quod diversis aetatibus pro diverso ecclesiae officiorumque statu exscriberentur, emergerit, integrioribus uberioresque percipis? brevis enim est, truncus ac imperfectus a Codino exaratus, hos tibi variis ex mss et nostris Euchologicis depromptos, gratiores multo futuros, percurrendos accipe.

(I) EX REGIIS MSS.

Ὁ μέγας οἰκονόμος κρατῶν τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. ὁ μέγας σακελλάριος ἐνεχόμενος εἰς τὰ ἀνδρῶνα καὶ γυναικεία μοναστήρια. ὁ μέγας σκευοφύλαξ φυλάσσειν τὰ σκεῦη τῆς ἐκκλησίας. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ κριτῆς τῶν ὄλων ὑποθέσεων. καὶ δεξιὰ χεὶρ τοῦ πατριάρχου. ὁ σακελλίου τὴν ἐνοχίην ἔχων τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν. ὁ κρατέκδικος τοὺς πρόσφραγας ἀναδεχόμενος καὶ κρίνων τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις. οὗτοι οἱ ἐξωκατάκλητοι.

πρῶτη πεντάς. ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἐξωκατακλήλων καὶ πρῶτος τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων. ὁ λογοθέτης κοίων λόγους κατηχητικούς πρὸς τὸν λαόν, δίκαιος τοῦ πατριάρχου. ὁ κανστρέλιος κρατῶν τὸ κανστρίον τῶν θυμιαμάτων ἐν ταῖς λειτουργίαις. ὁ δεφερενδάριος ἀναφορεὺς τῶν πρὸς βασιλεῖα μηνυμάτων. ὁ ὑπομνηματογράφος γράφων τὰ πατριαρχικὰ ὑπομνήματα.

δευτέρα πεντάς. ὁ ἱερομνήμων κρατῶν τὸ κοντάκιος τοῦ πατριαρχικῶν ἐν ταῖς λειτουργίαις, δεχόμενος καὶ τὰς ἐγγράφους τῶν ἀρχιερέων. ὁ ἐπι τῶν δεήσεων ἀναφέρων τῶ πατριάρχει τὰς τῶν διομήων ἀναφορὰς, πεμπόμενος πρὸς τὸν βασιλεῖα μετὰ τοῦ δεφερενδαρίου. ὁ ἐπι τῶν σεκρέτων καθιστῶν τὸ πατριαρχικὸν σέμετρον ἀδόρυβον καὶ ἀτάραχον, εἰσάγων τοὺς κρινομένους. ὁ ἐπι τῆς ἱερᾶς καταστάσεως

λίγων λειτουργούντος του πατριάρχου το σιῶμέν καλῶς· ὁ ἐπι τῶν γονάτων φορέων τῷ πατριάρχει το ἐπιγονάτιον.

τρίτη πεντάς. ὁ ὑπομνησκων ἀσχολούμενος*) τῷ πατριάρχει ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰς εὐχὰς καθ' ἑκάστην ὑπομνησκων· ὁ δῆτωρ γραφῶν λόγους διδασκαλικούς ἀπὸ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως· ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου· ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου· ὁ διδάσκαλος τοῦ ψαλτήρος.

τετάρτη πεντάς τῶν ἱερῶν ἀρχόντων. ὁ ἀρχων τῶν μοναστηρίων ἔχων τὴν ἐνοχίην τῶν μοναστηρίων μετὰ προτροπῆς τοῦ μεγάλου σακελλάριου· ὁ ἀρχων τῶν ἐκκλησιῶν ἔχων τὴν ἐνοχίην τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν μετὰ προτροπῆς τοῦ σακελλίου· ὁ ἀρχων τοῦ εὐαγγελίου κρατῶν ἐν ταῖς λιταῖς τὸ εὐαγγέλιον· ὁ ἀρχων τῶν φώτων ἀναδεχόμενος τοὺς εἰς τὸ βάπτισμα εὐτορεκισμένους, διδοὺς καὶ τὰ κηρία τοῖς κληρικοῖς ἐν ταῖς ἑσποτικαῖς ἑορταῖς· ὁ ἀρχων τῶν ἀντιμυσίων διδοὺς τὰ ἀντιμύσσια δι' ἃν καθιεροῦνται οἱ θεῖοι ναοί.

πέμπτη πεντάς. ὁ ὀσιτάριος κρατῶν τὴν λαμπάδα τοῦ πατριάρχου καὶ ἐν ταῖς ψήφοις τὰς θύρας· ὁ νομοδότης διδοὺς τὰ νομια τοῖς κληρικοῖς καὶ τοῖς πῆνθισιν· ὁ πρωτοκαπᾶς· ὁ δευτερευων τῶν ἱερῶν καὶ ὁ δευτερευων τῶν διακόνων.

ὁ πριμμικήριος τῶν νοταρίων καὶ οἱ νοτάριοι, ὁ δομέστικος, ὁ λαοσυνάκτης, ὁ κριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν, ὁ ἀρχων τῶν κοστακίων, ὁ ἐπι τῆς εὐταξίας, ὁ δομέστικος τοῦ σεκρέτου καὶ οἱ ἐπισκοπειανοί, ὁ κριμμικήριος τῶν ἐξουβίτων.

(II) EX IISDEM REGIS MSS.

Τάξις τῶν ὀφφικίων τῆς ἐκκλησίας. ὁ μέγας οἰκονόμος κρατεῖ τῆς ἐκκλησίας τὰ κτήματα, ὁ μέγας σακελλάριος τὰ γυναικεία μοναστήρια, ὁ μέγας σκευοφύλαξ τὰ σκευὴ καὶ τὰ ἱερά πάντα τῆς ἐκκλησίας. ὁ μέγας χαρτοφύλαξ εἰς τὸ μεταξίην καὶ εἰς τὰς σημειώσεις. ὁ σακελλίου κρατεῖ τὴν σακέλλην. ὁ κρατεδδικος εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰχμαλώτων. ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἐξωκατακόλων. ὁ λογοθέτης εἰς τὸ λογογραφεῖν τὰς ἑορτάς, ὁ καστρονόμος εἰς τὸ καστρίν καὶ εἰς τὸ ἀλλάσσειν τὸν ἀρχιερέα, ὁ δευτερονόμος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλεῖα δι' ὑποθέσεις, ὁ ὑπομνηματογράφος εἰς τὸ ὑπογράφειν τὰ ὑπομνήματα, ὁ ἱερομνημων εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν· κρατεῖ καὶ τὸ κοντάκιον καὶ τὸν κώδικα τῶν χειροτονιῶν. ὁ ἐπι τῶν γονάτων κρημνὸς τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου, εἰ ἐπιστάται, ἐφημερεύει δημηγορῶν. ὁ ἐπιμνησκων εἰς τὸ θυμίζειν τὸν ἀρχιερέα μυστικῶς. ὁ ἐπι δεήσεων ἀπέρχεται εἰς τὸν βασιλεῖα ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων. ὁ ἀρχων τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὰ ἀνδρῶνα μοναστήρια, ὁ ἐπι σεκρέτων εἰς τὸ παύειν τὸν λαὸν εἰς τὸ κρῖνειν, ὁ ἐπι ἱερῶν καταστάσεως εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν, ὁ δῆτωρ εἰς τὸ δῆτορεῖν. ὁ ὀσιτάριος κρατεῖ εἰς τὰς χειροτονίας τὰς θύρας. οἱ διδάσκαλοι τοῦ ψαλτήρος δύο. ὁ πρωτοκαπᾶς ἐκδικῶν τῶν κρίσεων. ὁ δευτερευων εἰσοδεύει τοὺς ἱερεῖς, ἔαν οὐκ ἐνι πρωτοκαπᾶς, καὶ ἀρχεῖ τῶν ἱερῶν ἀπὸ τοῦ πρωτοκαπᾶ. οἱ δύο κατηχηταὶ εἰς τὸ κατηχίζειν τοὺς βαπτιζομένους. ὁ ἀρχων τῶν φώτων εἰσάγει τοὺς νεοφωτιστούς. ὁ νομοδότης εἰσάγει τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν ἀγίαν μετάληψιν. ὁ κριμμικήριος τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων. οἱ δύο δομέστικοι τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας (αὐτὸ χοροστασίας). ὁ λαοσυνάκτης. ὁ κριμμικήριος τῶν ἀναγνωστῶν. ὁ δομέστικος τοῦ ἀμβωνος.

*) ασχολούμενος?

(III) EX BIBLIOTHECA EMIN. D. CARDIN. MAZARINI.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

περὶ τῶν ὀφρικών τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱατροῦ μοναχοῦ ταυτὶ Ματθαίου θύτου.

- Τῆς ἐκκλησίας τὰς τιμὰς καὶ τὰς διακονίας,
 αἱ διακονοῦνται πνεύματι κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον,
 ἀπαριθμῆι πρὸς ὄνομα νῦν μοναχοῦ Ματθαίου.
 πεντάδος πρώτης πέφικεν ὁ μέγας οἰκονόμος,
 5 ὁ μέγας σακελλάριος, ὁ μέγας σκευοφύλαξ,
 ὁ χαρτοφύλαξ μετ' αὐτοῦ καὶ μέντοι σακελλίου·
 ἀλλὰ γε καὶ πρῶτεύδικος συναριθμῆται πούτοις,
 οἰσπερ ἐξωικατακόλοις πᾶσι προσηνωμία.
 ὁ δὲ πρωτονοτάριος πεντάδος τῆς δευτέρας,
 10 ὁ λογοθέτης μετ' αὐτὸν σὺν γε τῷ καστρινῶ, ὁ
 τε ἡφερενδάριος, ὑπομνηματογράφος.
 ἱερομνημῶν τρίτος τε, καὶ μὴν ὑπομνητήσιον,
 οἱ τρεῖς ἐσθλῆς διδάσκαλοι, πρῶτος εὐαγγελιστῶν,
 τοῦ ἀποστόλου μετ' αὐτὸν, τρίτος ὁ τοῦ ψαλτήρος.
 15 τῆς δὲ τετάρτης πέφικεν ὁ γὰρ ἐπὶ γονάτων,
 ὁ τε τὰς κρίσεις ἐφορῶν, ὁ τε δεήσεις φέρων,
 ὁ τε τῆς καταστάσεως ἱερῶν καὶ ὁ σερφέτων.
 τῆς πέμπτης ἄρχων τῶν μονῶν, ἄρχων ἐκκλησιῶν τε,
 ἄρχων εὐαγγελίων τε, ἄρχων ἀντιμισίων,
 20 ἄρχων τῶν φάτων μετ' αὐτοῦ, πληρῶν πεντάδα πέμπτην.
 ὅρα τὸν λαμπρὸν ῥήτορα, δικλοῦς ὀστιαρίους,
 τὸν νομοδότην τε ὁμοῦ, πριμμικήριον νοταρίων.

(IV) EX ALLATIANS *)

Χορὸς ὁ δεξιός.

Ὁ ἐπίσκοπος **)

πεντὰς πρώτη ***). ὁ μέγας οἰκονόμος, ὁ μέγας σακελλάριος,
 ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ὁ χαρτοφύλαξ, ὁ σακελλιστῶν.
 πεντὰς δευτέρα. ὁ πρωτονοτάριος, ὁ καστρινῶσιος, ὁ
 ἡφερενδάριος, ὁ λογοθέτης, ὁ ὑπομνηματογράφος.
 πεντὰς τρίτη. ὁ πρωτεύδικος, ὁ ἱερομνημῶν, ὁ ὑπογόνων,
 ὁ ὑπομνητήσιον, ὁ διδάσκαλος.

Χορὸς ὁ εὐάνυμος.

Ὁ πρωτοκαπῆς, ὁ δευτέρου, ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν,
 ὁ ἑξαρχος, ὁ κατηχητής, ὁ περιοδευτής, ὁ βοτανιστής, οἱ

v. 6. μέντοι] μὴν ὁ? 12. τρίτης?

*) Allatianum hunc indicem habet etiam, quam duobus e codicibus, Monchalliano et Pugetiano, Bernardus Medonius edidit, ἑρμηνεία τῶν ὀφρικών τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης ἐκκλησίας, αἱ διεκρηνητοῦθησαν κατὰ τάξιν (M).

**) ὁ ἐπίσκοπος om M.

***) πρώτη πεντὰς M, et mox δευτέρα πεντὰς et τρίτη πεντὰς.

δύο ἔκδοικοι*), οἱ δύο δομέστικοι, οἱ δύο λαοσυνάται, οἱ δύο πριμικηριοί, ὁ πρωτοπάλτης, ὁ πρώξιμος, ὁ δημοτάτος, οἱ θιαώριοι, δ**) ἐπὶ τῆς εὐταξίας, ὁ κατηγοροῦσας, ὁ κουβούκλης, ὁ δεκανός***), οἱ λαμπαδάριοι, ὁ περιεσερχόμενος, ὁ βασταγάριος, ὁ μυροδότης****).

p. 3 v. 3 a. fm. τὰ ἐκκλησιαστικά ὄφφικια [ἔχουσιν οὕτως] ecclesiasticorum palatinorumve officiorum catalogus in mas occurrit frequentius: at quam diverse, nonnihil perspicax oculus advertet. nonnunquam sola nominum series apponitur: etiam quandoque nominum expositio et officiorum varia ministeria cernuntur exscripta. quae sequuntur in textu, praeforunt haec: solum catalogum iam superius percurristi. porro cum expositio plura officia quam catalogus exhibeat, hunc foris ascitum et ab hac alienum merito quis poterit suspicari.

Dividit Codinus officia magnae ecclesiae in novem pentadas seu quinarior. existant etiam istae pentades tom. 1 iuris Graeco-Romani l. 4, in ipsa calce, sed tribus pauciores, quia index ille tantum sex pentadas adducit.

In prima ergo pentade apud Codinum continetur 1. *magnus oeconomus*, 2. *magnus sacellarius*, 3. *magnus sceuophylax* seu *custos sacrorum vasorum*, 4. *chartophylax*, 5. ὁ σακελλίου, *curator* seu *praefectus sacelli*, 6. *proteddicus* seu *defensor primus*. ubi mirum vocari pentadem quae sex complectatur. sed hanc admirationem eximit nobis Ioannes episcopus Citri in Responsis ad Constantinum Cabasilam Dyrrhachii archiepiscopum, ita scribens l. 5 iuris Graeco-Romani, tom. 1 fol. 327: τὸ τοῦ πρωτεπδικίου δὲ ὄφφικιον ἐν τοῖς

*) οἱ δύο ἔκδοικοι, ὁ βουτιστής M.

**) of M.

***) ὁ δεκανός, ὁ κουβούκλης M.

****) post ὁ μυροδότης M ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος, ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων. addit praeterea haec: οὐ τάσσονται μετὰ τῶν ἀρχοντιῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὄφφικιά εἰσι καὶ μόνα. γίνωσκε δὲ τοῦτο οὐκ εἴ τις δ' ἂν ἔχη ἀπὸ τὰς τρεῖς σφραγίδας ταῦτα ὑπορεῖ νόθ εἶβη εἰς ὅλον ὄφφικιον θέλει κληρονησῶν, ὅλον ἀναγνώστης, ὑποδιάκονος, ιεροδιάκονος, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων· οὐκ ὀφείλει γὰρ εἶναι τὸν ἱερεῖα κληρικόν, διότι τοῖς ἱεροῦσιν ἔταξεν ὁ κανὼν ἱεροουργεῖν τὴν ἀνάιμακτον θυσίαν καὶ οὐκ εἶναι τοῦ ἀρχιερέως μὴ εἶναι. τὰ γὰρ ἀρχοντεῖα καὶ ὄφφικια τῆς ἁγίας ἐκκλησίας εἰς ὑπηρεσίαν τῶ ἀρχιερεῖ γέγονασιν καὶ εἰς κλίσεις τῶν ἐν βίῳ προσαγομένων, καὶ διεκρηνευόμενα κατὰ τάξιν ἐν ἑαυστον τῆν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ ὑπηρεσίαν. non adnumerantur ista inter magnae ecclesiae archonticia, sed officia tantum sunt. observa igitur obire officia ministrantium, quales sunt lector subdiaconus hierodiatconus archidiaconus et diaconorum secundus, nemini eorum licere qui tria suffragia, hoc est ordines, ut aiunt, maiores, ad sacerdotium susceperint: quippe indecens et indecorum esset sacerdotem servire patriarchae, cum sacerdotibus praecipiat canon ut incruentam sacrificent hostiam atque ab omni erga patriarcham servili ministerio abstineant. dignitates et officia sanctae ecclesiae ad patriarchae praestandum ministerium et in eorum quae in vita solent accidere iudicium constituta sunt. singula autem secundum eorum ordinem vicem munus et ministerium quod obtinent, explicantur.

ὀποβεβηκόσιν ὃν Ἐπαλαί ὕστερον τοῖς ὑπερέχουσι συντάγῃ παρὰ τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου. τῇ πράξει δὲ ταύτῃ ἐπηκολούθησε καὶ γνώμη γενναία τοῦ ἐν ἀγίοις μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, ἑπαινοῦσα καὶ ἐξαιρουσα τὸ γεγονός ὡς εὐλόγως καὶ ἀμέμπτως πραγθέν. cum ergo olim quinque duntaxat hoc quinario comprehenderentur, iure Codinus πεντάδα nominavit, respiciens nimirum ad antiquiorem, non ad illum a Xiphilino introductum numerum. nam et Balsamon in *Melete* seu disceptatione sua de officio chartophylacis et protecdici, tom. 1 iuris Graeco-Romani fol. 456, quinque tantum in hac prima classe ponit, omissio protecdico, eosque dicit esse quasi quinque sensus patriarchae, quibus tanquam instrumentis negotia omnia exsequatur. vocat etiam horum quinque ecclesiasticorum procerum ministeria πέντε σεκρέτων εὐαγγῆ λογοθέσια, hoc est, ut interpretes vertit, quinque secretorum religiosa ratiocinia. rectius forte: 154 quinque secretorum consistoria. nos rebus expediendis praefectos. et quivis horum habebat sua in functione plures adiutores, quos Balsamon vocat chartularios, τοῦ κόπου συμμεριστάς καὶ σεκρετικούς διακονητάς, laboris consortes, senatusque illius seu consistorii seu consilii administros.

Appellabantur iidem ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες, ut Balsamon docet et Ioannes Citrius, etsi in huius Responsis scribatur hoc nomen in penultima non per οἰ sed per η, ἐξωκατάκηλοι, et Latine Exocataceli, ut in editione Bonafidii. sed vitiose: nam recta scriptura est ἐξωκατάκοιλοι, Latine *exocatacoeli*. graviter errat Iunius, cum p. 4 v. 13 verbum hoc in duo dividit, ἔξω κατακόλων, itaque interpretatur, *catacoelorum*, qui foris sunt. nugae: unicum vocabulum est, non duo. quare legendum ὁ πρωτονοτάριος θύρα τῶν ἐξωκατακόλων. hinc etiam reformanda lectio c. 9 p. 66 5 et 12, ubi Iunius ἔξω κατάκοιλοι, redditque *sex catacoeli*. quam lectionem vitiosam esse, licet in Bavariis quoque codicibus appareat, vel ex descriptione protonotarii discere poterat, ubi scriptum in suis etiam exemplaribus reperit ἐξωκατακόλων, quamvis male disiunxit quae coniungenda erant. quomodo ergo nunc ex ἔξω procedit nobis ἔξ? eo item nomine non potest ferri illa lectio, quia ἄρχοντες isti vocabantur tunc etiam ἐξωκατάκοιλοι, quando erant tantum quinque, ut ex Balsamone planum: non ergo a numero dicti sunt ἔξω κατάκοιλοι.

Sed quae notio huius nominis ἐξωκατάκοιλοι? ut Iunio suaviter de vallibus et de ecclesiis in editiore loco Cpoli semper extractis philosophanti assentiar, committere non possum. sed eum qui ex *exocatacoeliis* nobis *catacoelos* procedit, falsam itidem originationem fabricare nec insolens nec novum videri debet, cuius falsitas cuivis absque mora subolebit, qui haec Iunii verba cum sensu perpendit: *maximae ecclesiae praerat patriarcha, reliquis pastores sui, qui dicebantur catacoeli, κατὰ τὰς κοιλάδας singuli commorantes*. scilicet Cpoli omnes parochi habitabant in vallibus, nulli in excelsiore urbis

loco: alioquin *Iuniani catacoeli* nomen tueri non potuissent. nec plures in tanta civitate parochi erant quam quinque aut summum sex: nomen enim *catacoeli* seu, ut nos scribimus, *exocatacoeli* quinque vel sex duntaxat obtinebant.

Nec magis verisimilia de istis apponit nobis Petrus Gregorius Tolosanus Syntagm. universi Iuris 15 9, ubi dicit a Graecis vocari *evicellos* episcopos nonnullos, nulli metropolitano subiectos, patriarchis familiares et suffraganeos semperque astantes; quales describit Wilhelmus Tyrius Belli sacri 14 12, quos ipse Tyrius dicit a Graecis appellari *cancellos*. Petrus Gregorius suspicatur subesse mendum: forsitan enim scripsit Tyrius *catacelos*, ut rectus sit *κατάκηλος*. *κατάκηλοι* a *κατακλήω*, quod est *permulceo*, *suaavitate animum delinjo*. hinc *κατακληητικός vim demulcendi habens*. et cur non hinc itidem *κατάκηλος*? illud alteram *evicellos* format Petrus Gregorius *παρά τὸ εὐκήλους*: hoc enim nomine significant Graeci *stantes sine motu, quietos*; hinc apud Hesiodum *πόντος ἀπήμων, εὐκήλος*. sed haec nihil ad *exocatacelos* nostros faciunt, sive isti *evicelli* a P. Gregorio allati aliquando in rerum natura exstiterint, sive ex cerebro eximii illius iureconsulfi prognati fuerint, ut ego quidem existimo: legendum enim apud Tyrium *concellos*, id est *syncellos*, eiusdem cellae socios et habitatores. et nupera editio Tyrii *syncellos* exhibet, tametsi prior illa lectio melior et scripturae vulgatae propior sit. adde *concellos* istos fuisse episcopos, tametsi suffraganeos, ut Tyrius appellat. et *exocatacoeli* nostri non erant episcopi sed patriarchales diaconi. valeant ergo isti *evicelli*, antehac inanditi, Tyriusque suos *concellos* et Codinus suos *exocatacelos* re- P 155 tineat.

Nescio an audeam proponere coniecturam meam, quam diu iam premo: sed promatur, quandoquidem nullius periculo prometur. quid si unica literula mutata legamus *ἐξωκατάκοιτοι*? *qui foris dormiunt, qui foris cubant*, non in patriarcheo: olim namque proprias ecclesias administrabant, et sic sua domicilia extra magnae ecclesiae limites incolebant, in iisque quietem capiebant. Canon Trullanus 46 de monialibus: *παντελῶς δὲ αὐταῖς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστι*. ubi Zonaras Graecus interpres: *καὶ μηδὲ ἔξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διάγειν τοῦτο γὰρ τὸ ἐξωκοιτεῖν*. probabilior redderetur coniectura, si *ἐξωκατακοιτεῖν* legeretur. verum prior quoque lectio suspicioni nostrae aliquid verisimilitudinis conciliat; longeque plus fulcimenti adhuc accederet, si aliquis ms codex *ἐξωκατακοίτους* nobis repraesentaret. apud Nicetam in vita Ignatii lege *λέων ὁ καλούμενος κατακόλλας*: sed nihil hic ad rhombum. tempore Leonis Armenii, et ante itidem, clerici palatini non in palatio sed foris in privatis aedibus commorabantur, et tertia circiter vigilia noctis ad Elephantinam (portam) congregabantur, indeque ad ecclesias abibat et matutinas preces deo persolvebant, ut scribit Ioannes Ciropalata in Leone Armenio. postea in aula seu regia habitauerunt, eo quod

interfectores Leonis Armenii nocte nativitate domini his clericis immisti templum ingressi essent et Leonem trucidandi occasionem nec frustra captassent. quid si exocatacoelis quoque mos extra patriarchicum pernoctandi fuit? erant olim isti exocatacoeli sacerdotes, postea ab patriarcha quoque in patriarchalium diaconorum numerum redacti, ut patriarcha diebus solemnioribus ministris honoratioribus non careret, ut patet ex ipso Codino c. 9 p. 66 8 et sequentibus.

Magnae fuerunt auctoritatis *exocatacoeli*, quam ex his pauculis Codini verbis colligas p. 4 11: οἱ τοὶ κάθηται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως. chartophylaci, uni ex istis, moverunt aliquando litem episcopi διὰ τὸ προκαθίσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπνηλίκα δέοι τούτους συνέρχεσθαι κατὰ τινα χρείαν καὶ συνεδριάξειν κατὰ ταύτῃν πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀγιωσύνην σου εἰσελεύσεως. verum pro chartophylace rescripsit Alexius Comnenus. exstat Novella eius inter illas quas cum Ecloga seu Synopsi iuris Romani edidit Leunclavius.

Eorundem fit mentio in concilio Florentino tanquam auctoritate et dignitate in clero Graecanico valde excellentium: καὶ τὸν πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάζετο ἰστάμενον ἐν τῇ παρεϊῷ, ἡμεῖς δὲ καθήμενον τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τὴν παρεϊάν συν τοῖς ἐξωκατακοίλοις. παραγενομένου ἐν αὐτῷ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀγίου, τῶν καρδηναλέων καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐξωκατακοίλων. hactenus de *exocatacoelis* in genere *).

Quod attinet ad *oeconomum*, qui primus inter *exocatacoelos*, eius officium his verbis describit Codinus p. 3 v. *penult.* ὁ μέγας οἰκονόμος κρατῶν πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν. καὶ οἰκονομεῖ τῷ ἀρχιερεὶ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. quae sic interpretatur Iunius: *magnus oeconomus, qui in omnes possessiones ecclesiae auctoritatem habet, omnemque redditum qui ex eis percipitur. ministrat autem sacerdoti summo et ecclesiae hac*
P 156 *oeconomica procuratione.* quanto brevius et distinctius dixisset *magnum oeconomum esse illum qui in omnes facultates proventusque ecclesiae ius habet, procuratorque est episcopi simul ac ecclesiae.* breviter eundem descripsit Balsamon: καὶ ἔχει τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τὴν πρόνοιαν ὁ μέγας οἰκονόμος. natum est autem illud ὁ μέγας ex recentium Graecorum ambitione, qui officii et dignitatibus titulum *μεγάλου* admodum liberaliter praeponabant, et saepe duo officia, ceteroquin paria, aliter non distinguebant quam vocis τοῦ *μεγάλου* appositione. qua in re longe parciores et restrictiores sunt semperque fuerunt Latini, qui et ad omnes, etsi virtute et eruditione praestantes, raro hoc elogium quasi praenomen aut cognomen transtulerunt, cum tamen apud Graecos nihil sit frequentius quam illud ὁ μέγας. saepe ex musca *μέγαν* elephantem facere solent. et iam quoque ex

*) G. Goar. ad c. 9.

ingenito fastu μεγάλου titulo mirifice sese circumspiciant, ὁ μέγας ῥήτωρ, ὁ μέγας σακελλάριος, ὁ μέγας οἰκονόμος, cum sint omnium prope mortalium longe miserrimi propter iugum Turcicum.

p. 3 postult. ὁ μέγας οἰκονόμος] oeconomī munia recenset uberiorē Allatiana. ὁ μέγας οἰκονόμος τῶν κτημάτων ὀφείλει εἶναι ἱεροδιάκονος. ὅταν δὲ λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, φορῶν τὸ σιχάριον αὐτοῦ καὶ τὸ ἰσάριον ἵσταται ἐν τῇ (δεξιᾷ add M) μερίδι τῆς ἀγίας τραπέζης, βασιτάζων καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ καὶ τὸ ἅγιον ῥιπίδιον. προσφέρει δὲ καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι κληρικὸν τῷ ἀρχιερεῖ. ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ πᾶν κτήμα τῆς ἐκκλησίας, ἐξετάζει εἰσοδούς καὶ ἐξόδους καὶ λογαριασμούς ἀπὸ πᾶν πρᾶγμα τῆς ἐπισκοπῆς. κρατῶν καὶ χαρτουλάριον ἀναφέρει ταῦτα, καὶ τετράκις τοῦ χρόνου (δις τοῦ ἐνιαυτοῦ M) ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ, ἐπισκοπεύων καὶ τὴν χρηρευμένην ἐκκλησίαν, πάντα τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἐπισκόπου. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ ἀρχιερέως. addunt alia: ἔστι καὶ ἐπὶ ψήφους τοῦ ἐπισκόπου πρῶτος, διανέμων καὶ τὰ δικαιώματα τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, τὰ εἰσερχόμενα δίκαια τῆς ἐπισκοπῆς. uno verbo Regia scripserunt: ὁ μέγας οἰκονόμος ἔχει τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἐπιμέλειαν. oeconomum diaconum tantum volvere posteriores Graeci: Ioannem enim Tabennisiotam Zenonis tempore ex presbytera et oeconomō patriarcham Alexandriae factum memorat Theophanes; idem sub Heracleona Paulum CP pariter patriarcham ex eodem officio presbyterique dignitate refert assumptum. ab imperatore quondam instituebatur; ab Isaacii Comneni tempore a patriarcha. Zonaras in Isaacii Comneni vita: τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπένευμε μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλευόντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος. ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄμφω ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἕξουσίαν. vide Balsamonem in Canon. 9 edicti Theophilli.

C A P U T III.

p. 4 v. 1. Ὁ μέγας σακελλάριος appellatur a Ioanne Citrio ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης σακέλλης. at ὁ τοῦ σακελλίου vocatur quoque ὁ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης ἤγουν ὁ σακελλάριος. in Turcograecia non male dicitur *sacellius*. quid vero *σακέλλη* seu *sacella* seu *σακέλιον* seu *σακέλην* seu *σακέλλιον*? his enim nominibus utuntur recentiores Graeci, a quibus *sacellarū* magni et minoris nomina deducunt. *σακέλλιον*, inquit Suidas, *βαλάντιον*, *μαρσύπιον*, ἐξ οὗ καὶ *σακελλάριος*. Hesychius: *σακέλλα*, ὅπου τὸ χροσίον τίθεται. *σακέλλιον* ὁμοίως. nec dubium nomen hoc ad Graecos venisse ex Latino seu potius multis communi vocabulo, *saccus*, *sacculus*, *saccellus*, extrito altero c. hinc Germanicum *säcklein* et *sockel* pro *loculis*; et *seckelmeister* quaestor, *praefectus sacculi* seu *saccelli*. quare si duos istos propriis nominibus afficere velimus, tum ὁ μέγας σακελλάριος erit nobis *der gross oder grosser seckelmeister*, ὁ τοῦ σακελλίου seu *sacelli der klein seckel-*

meister, quia ecclesiae pecunias curabant, asservabant, expendebant. et haec est primaria appellationis huius ratio, petita nimirum a *sacculo*, hoc est ab aerario ecclesiastico, cui praerant.

p. 4 v. 1. ὁ μέγας σακελλάριος] ἀπὸ τοῦ σακελλίου dictus. σακελλίου βαλάντιον, μαρσόκιον, ait Suidas: loculorum itaque et pecuniarum custos est sacellarius. hanc expositionem mihi suggerit Balsamon *Medit. de protecdico*: κατὰ τοῖς Ῥωμαίοις σάκελλον κατὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν ἔστι. λέγεται οὖν σακελλάριος ὁ τῶν μοναστηρίων διοικητής. viri Latinorum ignari dirige vel corrige linguam: mentem percipe, quasi dicat "sacellum administrationis custodiaeque rationem secum vehit: ubi ergo sacellarii mentio, confestim monasteriorum administrator obversetur oculis". optime: nam et Stephanum Persam, quem Nicephorus patriarcha *ταμίαν τῶν βασιλικῶν χρημάτων*, Theophanes *σακελλάριον* vocat. quod igitur oeconomus magnae ecclesiae, id sacellarius monasteriis praestat, ut nimirum eorum bonis custodiendis invigilet. perpende haec ex Allatianis excerpta: ὁ μέγας σακελλάριος ἐπισκοπεύων καὶ ἐρευνῶν τὰ ἀνδρῖκια μοναστήρια ἐν πάντων τῶν συνερχομένων δικαιοματῶν. ἐκαίρει δὲ λογαριασμόν, εἰσόδους καὶ ἐξόδους, βίους δὲ καὶ πολιτείας τῶν μοναχῶν ἐρευνῶν. καὶ δις (τρὶς M) τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναφέρει ἀνὰ τῶ ἀρχιερεῖ. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ οἰκονόμου. adiungunt alia: προσφέρει καὶ τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα, στηκόμενος πλησίον τοῦ μεγάλου οἰκονόμου. non omnium porro et ubique sitorum monasteriorum praefecturam sibi vindicat sacellarius, sed, ut aiunt Regia num. 1039, τῶν κατὰ τὴν πόλιν καὶ τῶν περατικῶν, eorum quae in regia urbe nec non et trans portum in *Sycena* sive *Galatensi* regione sunt condita. (M: ὁ μέγας σακελλάριος φορῶν τὸ σιχάριον αὐτοῦ καὶ τὸ ὄραριον στήπεται ἐν τῷ εὐνοτόμῳ μέρει τῆς ἀγίας τραπέζης, βασιτῶν τὸ ἅγιον ῥακίδιον.)

Interim alia quoque munia obibant: nam *magnus sacellarius potestatem habet in virorum et mulierum monasteria*, quo in munere *administro utitur illo qui antistes monasteriorum appellatur*, de quo Codinus in quinta pentade, sicut et ὁ τοῦ σακελλίου adiutorem habet ἄρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν, de quo in quinto quinaria.

ib. v. 2. ἔχων ὑποργόν] Allatiana (et M) vocant *χαρτολάριον*. ex quo percipe *χαρτολάριον* scribam *inferiorem* denotare.

Non absimilia Balsamon: *magnus sacellarius curam gerit monasteriorum, tam eorum quae sunt intra urbem quam τῶν περατικῶν*, hoc est quae sunt in Pera seu Peraea, cum civitatis imperatricis decima tertia regio sit Pera seu Peraea, ut patet ex descriptione urbis Cpolitanae, inter cuius regiones locum decimum tertium obtinet *Sycena*, quae alio nomine *Pera* et hodie *Galuta*. cum ergo ad Cpolitanae urbem pertineat, non immerito curam et inspectionem habet *sacellarius* in monasteria quae in Pera sita sunt, quaeque Balsamon vocat *Peratica*: a Pera enim urbe deduxit hoc nomen.

Minor sacellarius seu *sacellius catholicas ecclesias sua in potestate habet et sacelin sive sacellium*, inquit Codinus. ubi mentio fit P 157 sacelli, ne cogites curam ecclesiarum excludere *sacellium* proprie dictum. et quamvis in descriptione officii *magni sacellarii* denno non repetatur cura *sacellae*, attamen ipsum nomen id satis indicat: nemo enim proprie, imo forsā ne apte quidem nominatur

absolute *sacellarius*, eo quod curat tam virorum quam virginum monasteria. *minori sacellio* tribuit Balsamon, in sua disceptatione de chartophylace, etiam curam et administrationem emphyteusium. ait enim: ὁ σακελλίου *praefectus sacelli* curam gerit τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν, *catholicarum ecclesiarum* (inepte *interpres ecclesiarum in genere*; quem errorem non semel errat), πρὸς δὲ καὶ ἐμφυτεύσεων τὴν διοίκησιν.

Regia de sacello praeposito ac eius appellatione: ὁ σακελλίου τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐμφυτεύσεων τὴν διοίκησιν ἔχει· σάκελ γὰρ παρὰ Ῥωμαίους τὸ διοικεῖν ἐστὶ καὶ φυλάσσειν· ἀπὸ τούτου μετωνόμασαι σακέλλη ἢ τοὺς κατοικοῦντας φυλάττουσα, καὶ τὸ σακκούλιον. Allatiana de eodem: ὁ σακελλίου, ὅταν λειτουργῇ ὁ ἀρχιερεὺς, ἰστώμενος καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι εἰς ὑψηροῦς τοῦ ἀρχιερεὺς. ἔχων δὲ ἐπισκοπεῖν τῶν γυναικείων μοναστηρίων ἐρευνᾷ καὶ ἀναθεωρεῖ αὐτὰ κατὰ τὴν τῶν ἁγίων κανόνων ἀκριβείαν. κρατῶν δὲ φυλακὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἀποστελλομένους παρὰ τοῦ ἀρχιερεὺς, κρατῶν αὐτούς. elucidant haec Simeonis Thessalonicensis verba: ὁ σακελλίου τῶν εὐαγῶν οἶκον κατὰ τὴν πόλιν διερευνᾷ καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐπιμέλειται εὐταξίας, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τε καὶ τῷ βήματι, μὴ ποτε καὶ παρὰ τὸ θεῖον εἴη γεγόμενον καὶ τὰ ἱερά ἀμελήται. ex his τοῦ σακελλίου nominis duas rationes collige, primam quod ut *sacellarius mulierium monasteriorum*, ita hic *virilium bona custodiat*, alteram quod *patriarchalem carcerem, σακκέλην σακέλιον vel σακέλλιον dictum*, sub sua dispositione tenet. Balsamon *Medit. de chartoph.* et *protecd. l. 7 iuris GR*: ταῦτόν ἐστιν εἰπεῖν φύλακα, σακελλάριον καὶ τὸν σακελλίου. παρὰ γὰρ Ῥωμαίους τὸ σακέλλιον παρὰ τὸ διοικεῖν, καὶ ἢ τοὺς κατοικοῦντας φυλάττουσα πατριαρχικῆ σακέλλη ἐντεῦθεν καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνόμασαι, ὡσπερ δὲ καὶ τὸ σακούλιον. λέγεται γοῦν σακελλάριος ὁ τῶν μοναστηρίων διοικητὴς, καὶ ὁ σακελλίου ὑποκριστὴς ὁ τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν φρονηστὴς. nusquam itaque τὸν σακελλίου *minorem sacellarium affirmaveris*, qui maiores regit ecclesias, nec *sacellarū potestati subiectus dignoscitur*, cui licet loco cedat (*monastica quippe sacellario commissa*, et alia quaevis ad monachos spectantia summo cultu proaequatur orientalis ecclesia) non veretur auctoritatem, et ambo ex aequo patriarcham suis obsequiis colunt et ei in iure dicendo assident. (M: ὁ σακελλίου ἐστὶν οὐκ ἐκ τῆς πρώτης πεντάδος, κρατῶν καὶ τὴν φυλακὴν τῆς ἐπισκοπῆς, ἔχων οὖν καὶ ἐν τῇ ἐπισκέψει αὐτοῦ τῶν μοναστηρίων γυναικείων τὴν σκέψιν.)

p. 4 v. 8. τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας] virorum monasteria et in eis constructae ecclesiae viris tantum, mulierum mulieribus sunt apertae. ea vero ecclesia quae viris et mulieribus, quales sunt parociae, patet, καθολικὴ est. auctor vitae Nili iunioris: βάλε αὐτὰ ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ κάστρου. *interpres posuit cathedralem*. verum non *cathedrales modo*, sed et parociae maxime monasteriis opponuntur: catholicas autem ecclesias monasteriis opponit Balsamon iamiam lectus, quod haec *sacellii praefecto*, illas (etsi minus nobiles) ceu *praefectum superiorem nactus sacellario subiectas asserat*. sunt itaque catholicae ecclesiae eadem quae parociales, cum pleraeque huiusmodi reperiantur in urbe CP, cathedralis unica, magna nimirum ecclesia. catholicis et monasticis ecclesiis adiungit Ius GR fol. 255 *εὐκτερίους οἴκους*, ecclesias nimirum non dedicatas et vel in agris vel in urbibus cunctis pervias, at parociae iure privatas: *κᾶν μοναστήρια ὡσεὶ κᾶν ἐκκλησίαι καθολικαὶ κᾶν εὐκτήριοι οἶκοι*. advertite demum auctorem Balsamoni socium tam virorum quam mulierum monasteria sacellario, communes vero ecclesias CP repertas *sacelli praefecto regendas tribuere*,

Allatiana vero sacellario virilia, alteri feminea deputare; quae quidem diversa licet, potuere tamen alio et alio modo variis temporibus disponi.

In Turcograecia subditur alia cura, nempe supplicum et confugientium ad ecclesiam. interea non expungitur cura proprie dicti *sacelli*; tametsi nescio quam vere Turcograecia hoc munus sacello transcribat, cum ibidem paulo post idem munus assignet protectico, *τοὺς πρόσφυγας ἀναδέχασθαι, confugientes ad ecclesiam recipere*, ut interpretatur Turcograecus Crusius. utut sit, ὁ σακέλλου a *minori sacello pecuniario seu aerario* nomen habet, ut *maior sacellarius a maiore sacello*, non aliunde; neque talis nominatur nisi respectu ad curam sacelli. quare non satis assequor quod Balsamon affirmat in Melete sua de chartophylace et protectico: τὸ σάκελλον παρὰ Ῥωμαίους εἶναι παρὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν. aut enim loquitur Balsamon de derivatione vocis; et tunc *σακέλλιον* non magis est παρὰ τὸ διοικεῖν καὶ φυλάττειν quam παρὰ τὸ τύπτειν καὶ μάχεσθαι. aut loquitur de significatione vocum; et tunc verum est praefectum *sacellio* seu *sacellarium* esse *διοικητὴν καὶ φύλακα*, et hanc praefecturam esse *φυλακὴν custodiam*: sed non ideo omnis *φύλαξ* est *sacellarius*, nec omnis *φυλακὴ custodia sacelli*, sed ille tantum *φύλαξ* est *sacellarius*, cui *sacella* credita est, et illa tantum *custodia sacellae*, quae circa sacellam occupatur. alioquin si omnis phylax esset *sacellarius*, etiam opiliones et caprarii essent *sacellarii*, quia sunt *φύλακες, custodes*, ut alias absurditates taceam. quodsi quid aliud *sacelli* nomen obtinuit, eius curatorem seu custodem quo minus *sacellarium* vel *sacellium* appelles non impedit. ἢ τοὺς κατούρους δὲ φυλάττουσα πατριαρχική σακέλλη ἐντεῦθεν καὶ οὐκ ἄλλοθεν μετωνομασται, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ σακούλιον.

p. 4 v. 9. *σακέλλιον*] vel ut scribit Balsamon *σακέλλην, patriarchalem carcerem*, in quo nimirum clericos sibi subiectos, si soutes fuerint, patriarcha coartat.

Sed nec a custodia nec propter custodiam patriarchicus carcer dictus est *sacella*, sed aliam ob causam, quaecumque illa fuerit: alioqui omnis carcer, quatenus custodia est, vocaretur *sacella*; quod non est ita; sicut et apud Germanos non omnes carceres sed certi quidam vocantur *sacci*, *sack*, non ob custodiam praecise, quia alioqui omnes carceres appellarentur *sacci*, quia omnes sunt custodiae, sed alias ob causas, quas nominis impositor spectavit. quoad carcerem, *sacellae* nomen tulerunt virginum monasteria, cum sint quasi quidam carceres, quia nulli egredi licet nisi gravissima urgente causa, nec sine honesto comitatu, qui ducant et reducant, ut praecipitur in 46 canone Trullano. et huc spectant illa quae in Turcograecia p. 203 ex Augustano ms Pachymeris codice annotantur: οὗτος (ὁ μέγας σακελλάριος) ἐπιτηρεῖ τὰς ἱεράς σακέλλας, δηλονότι τὰ γυναικεία μοναστήρια. si quis ob huiusmodi sacellas earum curatorem velit quoque sacellarii nomenclaturam tulisse, cum hoc non pugnabo, dummodo non abnuat *sacellarium* primario nomi-

matam a sacello pecuniario seu ab aerario, ut supra diximus. S. Anastasius Sinaita in suo Hodego dicit *sacellarium* esse nomen Syriacum: *σακέλλα γὰρ τὸ δέχεσθαι εἰρηται, nam sacella est receptaculum, a recipiendo sic dictum.* nec mirum *saccum* et *sacellum* omnes linguas pervagatos etiam in Syriacam irrepsisse.

Ex his quae hactenus dicta, facile erit iudicium facere P 153 quam vera sint quae de *sacellario* et de *praefecto sacelli* Iunius commentatur p. 245 et 246. *nomen est ambiguum σακελάριος*, inquit Iunius. sit ita, quandoquidem Ioannes Citrius τὸν ἐπὶ τῆς μικρῆς σακέλλης etiam *sacellarium* nominat, cuius plura forte exempla non reperies; aptius *sacellius* vocabitur, si uno nomine vocare velis. nam modo personarum respectu dicitur, qui sacris hominibus et deo dicatis praefectus est, modo rerum locorumque; puta is qui templis domibusque sacris. at δ τοῦ σακέλλου non modo parietibus templorum praerant, sed et clero ad illa templa pertinenti, et confugientibus quoque ad illa templa: hoc enim est κρατεῖν τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας. ergo et δ τοῦ σακέλλου non modo in res et loca sed et in personas ius habuit, aeque ac magnus *sacellarium*. cadit ergo haec Iuniana distinctio: *hominum procuratio et praefectura dicitur sacellaria, locorum vero sacellium.* ex quo auctore probas hoc discrimen? quis ille qui priore illo vocabulo tua notione utitur? certe *sacellarium* deducit Balsamon a *sacella*, et hanc a *sacello*, ut et τὸν τοῦ σακέλλου, quod ait esse ὑποκοριστικὸν seu diminutivum, a *sacello* seu *sacello*: nam diminutivum a diminutivo formari, ut a *sacello* *sacellium*, sicut Latine a *saculo* *sacellum* *sacellulum*, nemo nescit.

Nec verum illud: *σακέλλου, id est rerum ad sacras aedes et sacella pertinentium.* nihil minus, quia nihil hic de sacellis quae Latinis *sacella*, *cappellae*, unde *sacellanus* et *cappellanus*; nec δ τοῦ σακέλλου a sacris sacellis, quae sunt *cappellae*, nomen habet; nec ad curam eius spectabant sacrae vestes, vasa, reditus et id genus alia ad templa seu sacella sacra (quas Graeci vocant παρεκκλησίας seu παρεκλήσια) pertinentia, quia haec alios curatores habebant, ut ex ipso Codino notum est p. 4 v. 3. noster autem *sacellarium* et *sacellius* nomen hoc habent a *sacello*; et si primam originem repetere velimus, a *sacco*, ut supra probatum est.

Coronidis loco addamus et hoc *sacellarii* nomen eadem formatione et notione ne Latinis quidem ignotum fuisse. scribam verba Onuphrii ex libello de interpret. obscurarum vocum ecclesiasticarum. *sacellarium, alias sacularium, a sacello pecuniarium quas erogabat dicitur etc. hunc hodie thesaurarius representat. cuius muneris Bibliothecarius (Anastasius) saepe mentionem facit. dicitur autem est a sacco sacularium, vel a sacello, id est parvo sacello, sacellarium; quae vox apud Augustinum existat in commentariis Psalmorum. haec Onuphrius. sacelli nomen pro thesauro seu aerario usurpat quoque Corippus de Laudibus Iustini 4 334; ubi quem memorat, fuit Calinicus iste sacellarus, sed alienus, non ecclesiasticus. S. Gregorius Magnus*

L. 4 epist. 34 nominat se *sacellarium Romanum*. *putavi interdum, inquit Baroni- (tom. 8 anno Christi 595 num. 17) in textu Gregorii pro sacellarium legi debere saccellarium, quasi a sacellis sumptum nomen, quod satis ipse Gregorius docet, dum ostendit sacellarium fuisse thesaurarium pecuniae publicae, cuius rei gratia oportuit ipsi creditos esse pecuniarium sacculos, ob idque sacellarium dictum esse. huic meae sententiae suffragatur idem Gregorius in epistola ad Honoratum diaconum, ubi agens de solutione consuetae pecuniae pro dignitate consulari adipiscenda ait "magis ex se agat dilectio tua, quatenus oblati in saccella consuetudinibus honores mereatur accipere." ubi per saccella certum est intelligi principis pecuniariam capsam, et proinde per sacellarium thesaurarium.*

P 159 *in quam sententiam et Isidorus "fiscus" inquit "est sacculus publicus." sed nil opus ulla mutatione; nam et sacellarius est saccellarius a sacello, simplici c, vel a sacella, quam nobis paulo ante Corippus descripsit, quia Latini Graecos imitati aliquando alterum c expungunt. idem ergo est saccellarius et sacellarius. quapropter probare non possum eiusdem magni viri discrimen, quod statuit hunc in modum: apud Latinos, si saccellarius scribitur a sacellis, thesaurarius ecclesiae intelligitur; si vero per simplex c, sacellarius a sacello, qui scilicet sacello (cappellae) praeest, significatur. secus se res habet, ut ex dictis planum relinquitur. vide etiam Cuiacium Observat. 10 27, ubi de saculario a sacculo et saccellario a sacello multa scribit, etsi alio significato horum nominum.*

C A P U T IV.

p. 4 v. 8. *Chartophylacem male vocant Lennclavius et alii chartularium: nam chartularius alterius officii et inferioris nomen est, contineturque in nona pentade officiorum ecclesiasticorum: at chartophylax principem locum tenet, quippe quartus inter exocatacoelos. Iunius Latine praefectum chartis nominat, nescio quam idonee. ego libenter vocem meo Graecam. unde componatur et derivetur, liquet absque meo admonitu. plus tamen significat quam ipsa vocabula fronte prima prae se ferant. quocirca Balsamon in sua disceptatione de chartophylace refutat illos qui volunt chartophylacem *παρωνυμίσσθαι ἐκ τοῦ φυλάττειν μεμβράνας καὶ κωδίκια*, quamvis si nomen praecise considerare velimus, haec notatio a veritate non recedat: sed in impositione nominum monent sapientes non tam videndum esse a quo quam ad quid nomen imponatur. ea de causa licet a custodia chartae nomen traxerit, longe tamen plura ad eius curam et administrationem pertinebant: ipse enim sua in potestate habebat *ἐκκλησιαστικὰ χαρτῶν δικαιώματα*, *litteras in quibus iura et privi-**

legia ecclesias continebantur; uno verbo archivum dicere possis. κριτής τῶν ὅλων ὑποθέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων τὰς γαμικὰς ὑποθέσεις, iudex omnium ecclesiasticarum causarum et matrimonialium controversiarum. ἄλλα καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέσεσιν ἔκδικος, ὡς δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χεῖρ, quin et in caeteris clericorum causis cognitor et iudex est et tanquam dextra patriarchae manus; quo nomine afficitur etiam a Balsamone, qui chartophylacem os et labra patriarchae vocat, atque esse patriarchae id quod Moysi fuit Aaron et Baruch Hieremiae; cuius chirotoniam et ordinationem copiose describit. fieri namque consuevit cum impositione manuum et appensione βουλωτηρίου de pectore instar rationalis Aeronici dependentis, claviumque traditione, quorum omnium mysteria fusiuse enarrat Balsamon, ipse etiam hoc munere aliquando functus, ut testatur in disceptatione quadam matrimoniali l. 7 Iuris GR tom. 1 fol. 458. qui et his verbis officium eius exaggerat: τὰς πατριαρχικὰς διαγνώσεις καλλιγραφεῖ καὶ ὑπογραφαῖς οἰκείαις καὶ σφραγίδι κατεμπεδοῖ, καὶ μεγάλου δικαστηρίου προκαθίσθαι, καὶ δικαιοδοτεῖ κατὰ μὲν παντὸς ἀνθρώπου, καὶ οἷας ἂν εἴη τύχης καὶ φύσεως, περὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ σφαλμάτων ψυχικῶν διορθώσεως, κατὰ δὲ ἱερωμένων καὶ μοναχῶν περὶ πάσης ἐγκληματικῆς καὶ χρηματικῆς αἰτίαςσεως.

Etiam ante episcopos sedebat, quae praerogativa cum multorum telis olim appeteretur, defensa est proprio edicto ab Alexio Comneno, quod Leunclavius edidit totumque recitat P 160 Balsamon in sua *Melete* seu disceptatione pro chartophylace contra protecticum, qui et ipse chartophylaci litem de loco et statione moverat, sed Balsamonem patronum et advocatum non indisertum et in hoc munere satis exercitatum reperit; quem solum ait ex toto τῶν προκαθήμενων numero honestatum esse geminis ecclesiasticis ordinibus, nimirum *episcopatus* et *secreticis*, quia non modo causas temporales cognoscebat tanquam iudex, sed et spirituales animaeque salutem concernentes diiudicabat, eamque fere his in rebus potestatem habebat qua nunc praediti sunt episcoporum nostrorum vicarii.

Olim quoque aurea tiara insignitus foras prodibat, licet hunc morem iam sua aetate desiisse Balsamon scribat. in festo tamen sanctorum notariorum maxime magnificus erat chartophylax; cuius gloriam ita describit Balsamon ad Photii Nomocanonem tit. 8 c. 1: ὁ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίου δικαιοῦται καθυπερεβαλεῖν κατὰ τὴν λιτὴν τῶν ἀγίων νοταρίων τὸ πατριαρχικὸν ἄλογον μετὰ ὀθανίου λευκοῦ. ἔδει δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὡς καλθηναρίου πατριαρχικοῦ σκέπεσθαι μετὰ τῆς χρυσοῦς τιάρας, ἣτις καὶ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ ἀπόκειται. Graeci Cardinalem vocant καρδινάριον, καρδινάλιον, καλδινάριον, mutato ρ in λ.

Suos habebat in hoc munere ministros, et inter caeteros

duodecim notarios. locus in quo ius dicebat, et quae suae functionis erant tam asservabat quam peragebat, *χαρτοφυλακεῖον* dicebatur; quod nomen reperies tom. 1 Iuris Graeco-Rom. fol. 256. et de notariis chartophylaci subservientibus mentio quoque fit fol. 249. scribitur et *χαρτοφυλάκιον* a Suida, de quo haec praescribit regulam, nescio quam veram: τὰ παρὰ τὸ φυλάσσω πάντα διὰ τοῦ λαῶτα γράφεται καὶ προπαροξύνεται, ὡς χαρτοφυλάκιον, θησαυροφυλάκιον, σκευοφυλάκιον καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, πλὴν τοῦ σιτοφυλακεῖου.

Porro cum Balsamon et alii chartophylacem omnibus omnino praeponere videantur, sive negotiorum sive privilegiorum magnitudinem et multitudinem spectes, merito mirari possis cur Codinus tantae dignitatis virum quarto loco in prima pentade collocet. an ordinem dignitatis non servavit? an et caeteri *exocatacoeli* episcopis anteponebantur, tametsi diaconorum quasi munere fungerentur, sicut et iam in ecclesia Romana diaconi cardinales antecedunt omnes episcopos? et certe isti *exocatacoeli* videntur in Cpolitana ecclesia quasi *cardinales* fuisse.

Coronidis loco addamus definitionem chartophylacis quam Turcograecia affert fol. 203 ex Pachymere Augustano: *χαρτοφυλαξ ὁ πᾶσαν ὑπόθεσιν διάγων*. quae tamen definitio restringenda, ne caeteris *exocatacoelis* nihil prorsus quod agant remaneat.

Apud Ioannem Citrium proponitur haec quaestio: *an liceat antistiti, praesente chartophylace, alteri cuius committere potestatem signandi vel sigillandi (τοῦ σημειοῦσθαι), idque vel semper vel tantum semel aut aliquoties*. respondet Citrius non licere: nam τὸ σημειοῦσθαι τὰ παρεμπιπτότα, signare quae in die incidunt, inviolabiliter chartophylacis officio annexum esse, nisi fors huiusmodi quid faciendum sit longe dissito in loco; tum enim praesulem mittere posse quem velit. *absentis autem vel aegrotantis vicem obire commentariensem.*

De chartophylace ita scribit Anastasius bibliothecarius in notis ad Actionem secundam synodi octavae abs se in Latinam P 161 linguam conversae. *chartophylax interpretatur chartarum custos. fungitur autem officio chartophylax apud ecclesiam Cpolitanam quo bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulus ecclesiasticorum ministrorum et agens ecclesiastica cuncta prorsus obsequia, exceptis illis solis quae ad sacerdotale specialiter ac propriis pertinere probantur officium. sine illo praeterea nullus praesulum aut clericorum a foris veniens in conspectum patriarchae intromittitur; nullus ecclesiastico conventui praesentatur; nullius epistola patriarchae missa recipitur, nisi forte a caeteris patriarchis mittatur; nullus ad praesulatum vel alterius ordinis clericorum sive ad praeposituram monasteriorum provehitur, nisi iste hunc approbet et commendet atque de illo ipsi patriarchae suggerat et ipse praesentet.*

p. 4 v. 4. ὁ μέγας χειροφύλαξ] Regia: ὁ δὲ μέγας χειροφύλαξ οὐκ ἔσται, ὡς τινὲς φασί, φύλαξ τοῦ σεκρέτου καὶ θυρωρὸς (τοῦτο γὰρ τῶν ὀστικίων ἐστὶν ἀρχαῖον ἐπάγγελμα) ἀλλ' ἐστὶν ἐπισκοπικῶν δικαίων φρονιστὴς καὶ ὁνοσεῖ τῶν ἀνηκόντων τῷ πατριαρχῷ. alia eius munia in Allatiis occurunt. ὁ μέγας χειροφύλαξ, ὅταν λειτουργεῖ ἀρχιερεῖς, ἵσταται (ἀλλάσσει καὶ ἵσταται M) πλησίον τῶν ἁγίων μυστηρίων (Θυρῶν M). λέγει ὁ αὐτὸς ἀρχιεπίσκοπος "προσελθετε τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ." ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως διδόναι παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις πάσαι. ἔχων δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας τῶν μυστηρίων, ἱερολογῶν αὐτὰς καὶ ἀποστέλλων τῷ ἱερεὶ τοῦ ναοῦ τοῦ δεύου, ἐβλογεῖν αὐτάς. (ἔστιν οὖν καὶ εἰς μυστηρίων ἀρχιερέως γενομένου ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφει ὄνομα τοῦ ἱερέως τοῦ μέλλοντος ἐβλογησάμενον τὸν γάμον. M) ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἀρχιερέων προσφέρειν τὸν χειροτονούμενον ἀρχιερέα. ἔχων δὲ αὐτὸς χειροτόλην ἀναγράφει τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀποφάσεις καὶ αὐτὰς τῷ ἀρχιερεῖ ἀναφέρει. adde (cum M): ἐν τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει αὐτὸς λέγει "ἱερεῖς προσελθετε." ἔστι δὲ καὶ ἐκ προσώπου ἀρχιερέως εἰς πάσαν κρίσιν διδόναι τὰς ἀποφάσεις. hinc eius tribunal, de quo Iuris GR p. 258, episcopatus nomine decoratum a Balsamone in 9 can. Trull. ἐπεὶ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διάφορα μὲν σέκειται ἔχει ὅψ' ἑαυτοῦ, καὶ ἰδικῶς δὲ ὁρίσθησαν τῷ σεκρέτῳ τοῦ χειροφυλακείου τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, καὶ ὁ κατὰ καιρὸν χειροφύλαξ ἐνεργεῖ δικαίᾳ κατὰ καιροῦς ἀγιοτάτου πατριαρχον πάντα τὰ τούτῳ ἀνήκοντα ὡς ἐπισκόπῳ (ἀφορίζει γὰρ, διορθοῦται ψυχικὰ σφάλματα, διακόνους καὶ ἱερεῖς ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι, τὰ τῶν ἱερολογίων πινακία ἐπιτίθεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτά τινα), καλῶς ἐπισκοπεῖον κληθήσεται τὸ χειροφυλακεῖον. hinc eius administri ἐπισκοπειανοὶ dicti Iuris GR fol. 171 et 172. de aliis eius munibus et privilegiis videndus Balsamon Meditato de eo composito Iuris eiusdem GR 7. acta et subsignationes eius fol. 235 et 270. quos sibi titulos vindicat, ipse chartophylax perorans in actis 6 Synodi, P. Francisci Combesis diligentia propediem complendis, eloquitur: ὁ ἀμαρτωλὸς ἐγὼ καὶ πάντων ἐλάχιστος Ἀγάθων, ἀνάξιος διάκονος καὶ χειροφύλαξ τῆς ἐνταῦθα ἀγιοτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ τοῦ εὐαγοῦς πατριαρχικοῦ σεκρέτου πρωτονοτάριος καὶ καγκελλάριος δεύτερος. unde vero μέγαλον appellatio eidem accesserit, refert Cantacuzenus 2 1: τὸν χειροφύλακα ἐπεὶ μὴ ἐβούλετο (Ἀνδρόνικος) ἀπὸ τῆς τοῦ χειροφύλακος ἀξίας εἰς ἐτίραν μείζονα μετενεχθῆναι, αὐτῆν ἑαυτοῦς ἐπαίτησεν ἐπιμοτίραν, μέγαν χειροφύλακα προσυγορεύσας· καὶ ἀπ' ἑκείνου ὡς δεῦρο τῷ χειροφύλακῳ σῶζεται τὸ μέγας. legant haec qui Graecorum miseriae lubentius ac facilius insultaturi pristinae eorum dignitati obtrectant, et vanae imputant ambitioni ut officiis et dignitatibus non parce τὸ μέγας praepo-
nant, et saepe duo officia caeteroquin paria aliter non distinguant quam vocis τοῦ μέγαλον appositione. an iniurie vero factum? an non ordo clarior, ubi unus alium quadam eminentiae praecedat nota? si oeconomus in ecclesia Blachernensi, si alius in Χρυσοπηγῆς, cur ecclesiae magnae oeconomus, ut ille dignior vel ab eis dignoscendus, μέγαλον nomen recuset? videntur, inquit, inaniam titularum crepitacula. verum si apud te imperatorum decreta ecclesiasticas dignitates titulis istis augmentia, si nihil ipsius ecclesiae splendor, si ratio iam prolata nil obtineant, vide ne Latinam ecclesiam paribus probris obiicias, ac non absimili ratione tibi sit ei facili ad obloquendum ore conviciandum.

C A P U T V.

Scenophylax est is quem multis in locis custodem appellant; cui in supellectilem sacram arbitrium et auctoritas. τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν ἐπιμέλειαν ἔχει ὁ μέγας σκενοφύλαξ, inquit Balsamon. nec aliter Codinus: scenophylax κρατῶν τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας. quidam vertunt *sacristam*, non incommode, nisi forsitan refragetur iudicium illius, qui res veteres novis vocibus significanter exprimi patienter ferre non potest. hinc σκενοφυλάκιον, ubi sacrum instrumentum asservatur. neque enim agnoscit Suidas σκενοφυλάκιον convenienter regulae suae, de qua antegresso capite p. 125 in.

p. 4 v. 3. ο μέγας σκενοφύλαξ] Allatiana (et M): ὁ μέγας σκενοφύλαξ στήματα θῶν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἐμπροσθεν τοῦ σκενοφυλάκιου, καὶ εἰ τι δ' ἂν χροιασθῶν ἐκ τοῦ σκενοφυλάκιου, αὐτὸς ἀποδίδει, ἦτοι σκεδὸς, βιβλίον ἱερῶν, κηρὸς καὶ ἀλλαγίς, ὄμοκρατῶν καὶ τὸ σκενοφυλάκιον τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ πᾶν σκεδὸς τῆς ἐκκλησίας, ἔχων δὲ καὶ τὰς χηρευομένας ἐκκλησίας εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίσκεψιν, καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν πάντα. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις, φυλάττων καὶ τὰ δίκαια τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοὺς κληρικὸς μέχρι τοῦ διανέμειν αὐτοὺς ταῦτα. his adiunge: δις τοῦ ἑνιαυτοῦ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἔστιν εἰς τὰς κρίσεις. brevius Regia: τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν πρόνοιαν ἔχει.

Protecdicus vertitur a Bonefidio *primarius actor*. rectius *primus defensor*. eius officium erat, teste Codino, τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοὺς αἰχμαλώτους, curam gerere captivorum.

p. 4 v. 10. τοὺς αἰχμαλώτους] quos nimirum ipsi Christiani sibi veniunt servos facere. Blastares c. 33 τοῦ Ἐστοιχίου: οἱ τῆς βοήθειας δεόμενοι, οὗτοι ἀρα εἰν οἱ τῆ ἐκκλησίας προσκεφευγότες, ἐπηρείας δυναστῶν ἐπηρεζόμενοι ἢ πρὶν τι πταισάντες ἢ εἰς δουλείαν ἐλύμενοι καὶ ζητοῦντες ἐκκουσῶν, δι' οὗς καὶ οἱ ἑθνικοὶ γίνονται. de his Alexii Novella 11 Iuris GR l. 2. Regia vero aliquoties citata: ὁ πρωτεύδικος ἔχει τὴν οἰκονομίαν τῶν ἑθνικῶν, καὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ζητούντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν βοήθειαν χάριν ἐλευθερίας καὶ τῶν λοιπῶν προσφύγων, εἴτε ἀντικομισθεῖαι καὶ ἑθνικῶν ἀπὸ τῶν ἐπηρεαζόμενων αὐτοῦς.

Vocatur ab eodem κριτής τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων, index controversiarum quae in accusatione versantur.

p. 4 v. 9. ὁ πρωτεύδικος] Allatiana ὁ πρωτεύδικος κριτής (ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερεὺς M) μετὰ δάδευα (τῶν δύο M, qui infra: οἱ δύο ἑθνικοὶ κρίνονσι μετὰ τοῦ πρωτεύδικου μικρὰς ὑποθέσεις) ἑθνικῶν μικρὰς ὑποθέσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (ἱερωνῶ). ἀναφέρει δὲ ταύτας τῷ ἀρχιερεῖ. eius tribunal ad S. Sophiae vestibulum: εἰς τὸ προσκήριον τοῦ ναοῦ, ὁ πρωτεύδικος κληθήσεται. Nicetas.

Quocirca non probo descriptionem quam Turcograecia adducit fol. 218: ὁ πρωτεύδικος ὁ τοὺς πρόσφυγας ἀναδεχόμενος, qui *confugiētes ad ecclesiam recipit*, ut interpretatur

anctor Turcograeciae, sed male. nam confugientium ad ecclesiam cura pertinebat πρὸς τὸν τοῦ σακελλίου, ut supra dictum c. 3. itaque, si definitio haec probanda sit, aliter explicari debet, ut per πρόσφυγας intelligamus illos qui ex captivitate ad Christianos spe libertatis confugiunt, non autem illos qui confugiunt ad ecclesiam tanquam ad asylum impunitatis gratia. dicitur πρωτεύδικμος respectu aliorum ἐδικίων seu defensorum: plures enim erant; ad quorum munus pertinebat quoque pauperum et infirmorum cura, ne opprimerentur a potentioribus, ut docet Balsamon in sua de chartophylace et protecdico disceptatione. et olim quidem laici hoc officio fungebantur, postea tamen clericis commissum est, protecdicum rettulit inter exocatacoelos Xiphilinus patriarcha, ut c. 2 diximus: antea enim minoris subseclii magistratus erat. ἐδικεῖον apud Balsamonem locus est ubi οἱ ἐδικοί, quae muneris sui sunt, asservant consultant et peragunt. ἐδικησις est ipsa defensio seu τῶν ἐδικίων actio.

Observandum est etiam in Romana ecclesia fuisse antiquitus *defensores*, unumque ex illorum numero praecipuum, qui *primus defensor* audiret. quorum officium breviter describitur (verba Onuphrii refero) a Pelagio in *Rescripto* ad Antoninam Patriciam, quae postulabat monachum fieri *defensorem*, in quo ostendit officium monachi et *defensoris* convenire non posse "illis enim, inquit *quies oratio, labor manuum* (competit): *at tis causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, et quaecunque vel ecclesiastica instituta vel supplicantium necessitas possit*". ex decreto Urbani patet procuratoris nomine intelligi quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, ut verbi gratia praepositum, oeconomum, vicedominum, defensoris nomine advocatum sive castaldum et indicem etc. quorum quidam defensores sine adiectione, quidam defensores regionarii dicti sunt, quod scilicet in singulis regionibus distributi essent. quorum primus vel princeps primicerius defensorum dicebatur, magnae in ecclesia Romana existimationis. haec Onuphrius in explicat. vocum Ecclesiastic. docet Baronius *regionarios defensores* institutos fuisse a S. Gregorio anno domini 598, ut sicut erant septem *regionarii notarii* et totidem *regionarii diaconi*, ita etiam essent septem *defensores regionarii*, caeteris dignitate praestantiores; de quibus qui plura cupit, is Baronium consulat anno Christi 598.

p. 4 v. 11. *συνόδῳ*] non omnium vel ex cunctis provinciis episcoporum quorundam simul coactorum concio *σύνδοξ* est: confiant eam ex more pontifices in urbem advenae. ab ea tamen primi sex diaconi nequeunt abesse: οὗτοι κάθηται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερῇ συνόδῳ. similibus in synodis, quaecunque lib. 3 et 4 Iuris GR legis, sunt definita.

Haec de prima pentade officiorum et officialium ecclesiasticorum.

C A P U T VI.

p. 4 v. 13. ἡ δευτέρα πεντάς] quid est quod quinarium titulus superior, sicut et hic promisit, at non ita velut hic quinque officiales exposuit? respondeo, protecdico quondam quinarium tertium primam sedem obtinente, prout Allatiani catalogi declarant in Euchologio, primum quinarium plures officialibus quinque non continuasse: at vero postmodum superioribus annumerato, ne se delectos quinarium secundi officiales conquererentur, primo visum est illum aggregandum. ἀλλὰ γὰρ, dixit in praecedentibus Matthaeus Iatrus, καὶ πρωτεύδιος συναριθμῆται τοῖς τοῖς, senarium componeret, nisi quinarium nomen vellent esse retentum. rationem profert Ioannes Citrius Resp. 8 Iuris GR l. 5: τὸ δὲ τοῦ πρωτεύδιου ἀρτίμων ἐν τοῖς ὑποβεβηκόσιν ὃν ἐκκαλεῖ, ὕστερον ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν συνετάγη παρὰ τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως πατριάρχου ΚΠ Γεωργίου τοῦ Ἐπιφιλίου. promotionis origo fuit lucrum ex huiusmodi ortum officio, quod nullus nisi iuvetus deserebat, ut volente patriarcho superiorem locum teneret; vel ambitus honor suggestit evectioem, ne qui officio ditesceret, semper in humili sede iaceret. vide Balsamonem in can. 34 Carthagin.

In secunda continentur 1 protonotarius, 2 logotheta, 3 ὁ κανστέρισιος, 4 referendarius, 5 ὁ ὑπομνηματογράφων.

ibid. ὁ πρωτονοτάριος] explicant eius officium Allatiana: ὁ πρωτονοτάριος ἰσάμενος ἐν τῇ ἀγίῳ βήματι εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἐν τῇ καιρῷ τῆς θρώσεως δίδεται πλῆθρον τῷ ἀρχιερεῖ, κρατῶν καὶ τὸ δικήριον. γράφει δὲ ὃ ἐν ἄν βοῦλεται ὁ ἀρχιερεὺς μηνύματα εἰς πάντα ἀρχοντα. ἀναθεωρεῖ δὲ καὶ τοὺς νομικοὺς δις τοῦ ἐκαστοῦ, σκεπόμενος δὲ καὶ συμφωνήσεις πράξεις διαθήκας καὶ ἔλευθερίας. καὶ ἀναφέρει τὰς εἰσαγομένους ἐποθέσεις τῷ ἀρχιερεῖ. (M: ὁ πρωτονοτάριος εἰστέλει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ κρατῶν τὸ καλαμάριον αὐτοῦ παρίσταται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ γράφει ὃ τοιοῦτος εἴ τις χρεία ἴσῃ. ἀναθεωρεῖ καὶ τοὺς νομικοὺς, γράφει καὶ διατάξεις καὶ ἔλευθερίας καὶ προστάγματα καὶ τὰ τῶν ὁμοίων.)

Post exocatacoelos primus est protonotarius, inquit Ioannes Citrius. ex quo liquet, quare vocetur θύρα τῶν ἐξωκατακόλλων, nimirum quia proximus a primis est et quasi ianua seu primus ingressus ad exocatacoelos.

ibid. θύρα τῶν ἐξωκατακόλλων] eo quod officium adeptus inter omnium supremos et ἔξω τῶν κατακόλλων incipiat numerari. protecdico vero nondum evecto superius erat adhuc protonotarius θύρα τῶν ἐξωκατακόλλων ianua ad numerum sex illorum patriarcha inferiorum attingendum. at de exocatacoellis uberius alibi loquemur. est et catalogus in Euchologio protecdicum exocatacoelorum, protonotario relecto, recensens ultimum: verum orta inter eos lite, pacem, quam citius, pro libito patriarcha conciliabit.

Hinc evanescent commenta Iunii, qui de ianua seu thyra multa nugatur ex usu non Orientalium sed suo. ait θύραν seu ianuam dici, quisquis aditum ad superiorem praebet; quem Latine, inquit, cum Festo admissivum aut cum recentioribus admissionalem commode nuncupaveris. quo fit ut ex protonotario faciat ostiarium seu ianitorum exocatacoelorum. quis autem unquam au-

divit protonotarium esse *θυρωρόν* seu ostiarium? *θύρα* igitur, hoc est *ianua*, nominatur non quod sit *ianitor* seu *admissionalis*, sed quia est proximus ab exocatacoelis. nec est quod Iunius a *Ianuaris* subsidium petat: alii enim nomen hoc non a *ianua* sed ab alio longe diverso vocabulo deducunt, ut in Pandecte Turc. videre licet.

Illud insuper festivum est, cum ait *protonotarii fuisse ut quae foris a catacoelis vel per catacoelos ad patriarcham afferbantur, ea acciperet.* quo auctore hoc affirmas? nam dicenti dontaxat si crederemus, omnia crederemus, etiam aperte falsa. *protonotarii* fuit curare *pittacia*, ut inquit Codinus. *pittacia*, ait Cuiacius ad tit. 37 lib. 12 cod. Iustiniani, sunt *rationes et commentarii annonarum militarium.* eodem nomine significantur etiam *epistolae, album, notaria.* ita in iure civili: hic *militares annonae* locum non habent. est ergo *πιττάκιον* proprie quod nos vocamus, ecclesiastica consuetudine et appellatione, *breve* (hinc *breve apostolicum*, et Germanicum *brief* pro *epistola*, et in Annalibus Latino-Barbaris *brevigerulus ein briefträger*, seu *breviculum* seu *breviarium*, unde Germani suum *brevier* formarunt, pro libro sacerdotali ex quo horae canonicae persolvuntur. occurrit haec vox *breve* aliquoties in legibus Francicis et in Synodo Meldensi can. 4. Glossarium: *πιττάκιον pittacium, brevis.* Anna in Alexiade sua: *καὶ τὰ βιβλία εἰς μέσον τηρικαῦτα προυτίθετο· βρεβλια ταῦτα ἢ συνήθεια οἶδε καλεῖν, ἐν οἷς ἀναγράφεται τὰ ἐν ἐκάστῳ τεμένει ὄντα κειμήλια.* haec notavit Pithoeus ad leges Francicas. huiusmodi ergo *brevis* conficiendis praerat protonotarius, et posset forte ὁ εἰς τὰ *πιττάκια* unico et etiamnum ecclesiasticis functionibus usitato vocabulo dici *abbreviator* vel potius *breviator*; qua voce utitur etiam Iustinianus Novell. 105. est etiam *brevis*, et per consequens *pittacium, inventarium*; quod ab Optato l. 1 vocatur *commemoratorium.* item P 163 *brevis: brevis*, id est *index, auri et argenti Caeciliano traditur, adhibitis testibus.* et absolute *indicem* et *summariam rei comprehensionem* significat. inde in legibus Francicis et apud Nithardum Histor. l. 4 verbum *inbreviare*, hoc est aliquid in *breve* seu *inventarium* referre. de *pittacio* vide etiam Heribertum Rosweidum notstrum in Onomastico ad Vitas patrum. Zonaras in concilio Carthagenensis Canones: *βρεβλιον ἢ ἐπιτομή λέγεται καὶ σύντομος γραφή. βρεβλιω γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ τέμνω, καὶ βρεβλιος ἢ σύντομος.*

p. 4 v. 14. De origine vocis *πιττάκιον* haec Moschopolus: *πεττόνια Δωρικῶς τὰ λεπτά περιτμήματα τῶν δερματίων, ἀφ' οὗ ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν.*

Moschopolus *πεττόνια* Dorice pronuntiat, et *membranas* sive pelliceam chartam sive pergamenum significat. in eodem sensu audies vulgus Graecorum *λεμπρησον* dicere. nonnunquam tamen *diploma tabulas breve codicillos* refert; tuncque materiam ne contempleris, sed in scriptis lectisque tibi sistendum.

Etiam Latinae ecclesiae protonotarius usitatus fuit, qui et primicerius notariorum; de quo vide Onuphrium in explicat. vocum obscurarum Ecclesiast.

Sequitur *logotheta*, quem Nicetas l. 7 rerum a Manuele gestarum Latinis ait esse *cancellarium*, qui a *cancellis* nomen habet, ut ipsum nomen satis indicat. erat *moris*, inquit Casaubonus in Flavius Vopiscum, ut *principum et magistratum secreta* (ita vocarunt loca ubi de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi conveniebant) in aditu primo vela et deinde cancellos haberent: Graeci hos vocant *κιγκλίδας, δρυφάρτους*, ut et Cassiodorus *fenestras ianuas. qui vela servabant, velarii dicti, qui cancellos, cancellarii. vox non admodum antiqua, nec multo ante Vopisci tempora coepit usurpari. cancellariorum praecipuum munus erat ut ad cancellos haerent, admissiones curarent, et ne quid tumultus, ut fieri amat in turba, audiretur prospicerent. simillimum munus hodie in curia eorum qui ostiarii dicuntur; quare ut re, sic et nomine conveniunt, quod acceperunt hi ab ostio, illi a cancellis qui pro ostio erant. haec origo nominis, quod successu temporis amplissimae dignitatis tam in ecclesia quam in regum et principum aulis indicium esse coepit. vide Onuphrium lib. iam saepius citato, et Cuiacium in Paratitlis ad lib. 1 cod. Justiniani tit. 51.*

Redeamus ad *logothetam*; qui a ponendis seu discutiendis rationibus hoc nomen traxit. hinc *discussor rationum* a quibusdam appellatur; et forte non male *rationalem* vocaveris, etsi *rationalis* generali notione quivis procurator dicitur, ut docet ad Lampridium et Capitolinum Casaubonus. sed nil vetat generalem notionem restringere, praesertim cum Codinus dicat *logothetam esse εἰς τὸ λογογραφεῖν, ad conficiendas et scribendas et discutiendas rationes.* talis profecto nec male nec absurde *rationalis* appellabitur. hinc etiam non inepte appellabitur *λογογράφος*: si enim eius est *λογογραφεῖν*, cur non *παρὰ τὸ λογογραφεῖν* appellaretur *λογογράφος*? non ignarus sum quid in codice Iustiniano lib. 10 l. 1 de *logographis* decernatur, et quid ad illam quoque legem tradat Cuiacius: sed nos ecclesiasticarum duntaxat appellationum vim et originem hoc loco indagamus et pro viribus explicamus.

p. 4 v. 14. ὁ λογοθέτης] haec de illo Allatiana: ὁ λογοθέτης ἔπραττων τὴν βουλλαν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἴ τι ἂν γράφαι ὁ ἀρχιερεὺς, σφραγίζεται παρ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς πᾶσαν εἰσοδὸν τῆς ἐπισκοπῆς. ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρήσεις. praeterea *πραττων* καὶ τὸν *δίσκον* μετὰ τοῦ ἀγίου ἀντιδώρου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διδομένου τοῦ κατακλαστοῦ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως. quale patriarchae sigillum et qualis fuerit eius subscriptio, haec loca ex τῶν σημειώσεων καὶ στυλλίων, ex publicis instrumentis et brevibus sigillatis, demonstrant Iuris GR p. 236: εἰς εἰδῆσιν εἴχε τὸ μὲν Ἰουλίᾳ, ἐπινημέσεως πέμπτης, διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρὸς. ἀπῆφθητο δὲ καὶ κάτωθεν μολιβδίνῃ βουίλλᾳ, ἔχουσα ἐν μὲν τῷ ἐνὶ μέρει τῆν ὑπεραγίαν Θεοτόκον καλαμαῖς φέρουσαν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ γράμματα ταῦτα "Γερμανὸς ἕλεφ Θεοῦ ἀρχιεπί-

σποκος XII νέας Ψάμης και οικουμενικός πατριάρχης." mensem Itaque et indicationem propria manu scribebat ille, nomen bulla sive sigillum indicabat. haec vero modo plumbea modo cerea coloris viridis fuit, vidisti plumbeam: adverte modo ceream. p. 240: είχε τό μηνί Ιουλίω ἐπισημώσεως ἡ, και τήν κηρότην πρασιότην σφραγίδα. p. 242: είχε τό μηνί Ιουλίω ἐπισημώσεως ἡ, δια τῆς πατριαρχικῆς και θείας χειρός, και τῆ συνήθη μολιβδίνῃ βούλλαν. p. 256: ἐν ὑπομνήμασιν ἐκτιθέντα τῆ συνήθει δια μολιβδου σφραγίδι ἰβεβαίωθη, και ἐπεδόθη μηνί Ἰανουαρίω ἐπισημώσεως ια', ἔτους 5 φ λς'. annum porro non apponebat patriarcha; hic ceu exemplo tantum adiungitur. et p. 259: τῆ δια μολιβδου σφραγίδι ἐπιστώθη και ἐπεδόθη μηνί Νοεμβρίω ἐπισημώσεως ια' ἔτους 5 φ λς'. est insuper alius Cantacuzeni de sua coronatione loquentis insignis locus, § 96: πατριάρχης δι' ἐκεῖ τῆν ἀξίαν ἀμύβων οὐκ ἐτήν, εἰς σημαντικόν τι περιέστησε τό σχῆμα, και ἐν τε ταῖς ὑπογραφαῖς ἡερανόω χρώματι ἐχρήτο. colore inter caeruleum et viridem medio usus est, Caesarum videlicet more. gradus enim hic est inter colores ut primus sit purpureus, tum ruber sive flammeus, tertius violaceus, quartus caeruleus, deinde subviridis sive caesius; sequitur viridis purus, qui prasinus, quem excipit citrinus etc. de quibus c. 3.

p. 4 v. 15. Addit Codinus eiusdem logothetae fuisse τὰς δημοσιακάς και ἀρχοντικάς ὑποθέσεις λογογραφεῖν. Iunius vertit: *logotheta rationibus et quidem rationibus ad populum principemque sacerdotum pertinentibus praescribendis praest.* male: vertendum enim: *logotheta praest discutiendis et conscribendis rationibus, tam quas reddunt qui ex plebe quam qui ex ordine ecclesiastica.*

Exstat apud Ioannem Citrium quaestio, ἐν τοῖς ἀρχοντικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξιώμασι τίς πρῶτος και τίς δεύτερος etc. responsio est: primus est magnus oeconomus, secundus magnus sacellarius etc. isti enim, et alii quos Citrius commemorat, habebant ἀρχοντικά ἀξιώματα, horumque negotia sunt et appellantur ἀρχοντικά ὑποθέσεις, non autem illa tantum, quae ad ipsum patriarcham seu episcopum pertinent.

ibid. Optime interpretes τοῦς ἀρχοντικούς ad ordinem ecclesiasticum pertinere aestimat: quo gradu vero non apposuit. sunt igitur ἀρχοντικοί, qui habent ὀφφίμα ἀρχοντικά ecclesiae CP clerici; quos Ius GR p. 215 et 269 vocat *δισκοτικούς ἀρχοντας*, eo quod patriarchae obsequio mancipati (is enim *δισκότης* est) procerum ecclesiae supremum attingant gradum. ὑπόθεσις porro non rationem sed negotium indicat. Simoas Fortius: *ὀπόθεσις, ἕλη, ὑποκείμενον.*

Caeterum infra c. 5 ita describit Codinus magnum logotheta-
tam ut prorsus in cancellarios nostros descriptio illa competat. ait enim magni logothetae esse *curare imperatoris mandata et literas ad reges sultanos et toparchas.* P 164

ib. v. 16. Post logothetam adest *canistrisius*; quem Bonifolius in Iure suo Orientali vocat *castrensem*, male: nil enim loci *castrensi* in ecclesia et ecclesiasticis officiis. dicitur ergo *canistrisius* quasi *canistrisius a canistro*. ius ei erat *εἰς τό κάναστριον*, inquit Codinus, *in canistrum, και εἰς τό ἀλλάσσειν τόν ἀρχιερέα.* eius etiam munus erat patriarcham seu episcopum, quando vestes in re divina peragenda

mutandae erant; adiuvare et induere una cum hieronimone: sic enim Ioannes Citrius: *hieronimoneis officium διακόνω ἐξ ἀνάγκης προσηκει, ἐπειδὴ συνυπουργός οὗτός ἐστι τῷ κανστρίδιω εἰς τὸ περιτιθέναι τὴν ἱεράν στολήν τῷ ἀρχιερεῖ μέλλοντι ἱεροπρατεῖν.* itaque *canstrion* nihil aliud videtur hic esse quam *vestiarium* seu locus vestium sacrarum, et ipse *canstricius* nihil aliud quam is qui inter palatinas dignitates appellatur *vestiarius*. fuit et in Romana ecclesia peculiaris *vestiarii* dignitas et officium, ut ex Anastasio Bibliothecario docet Onuphrius. In Turcograecia fol. 285 dicitur *κανστρίσιος, qui in liturgia tenet τὸ κἀνστρίον τῶν θυμιαμάτων, quod ego turibulum interpretor*, inquit auctor. at inscite: quis enim unquam audivit *κἀνστρίον* esse turibulum? nisi forte etiam canistrum sit turibulum: nam a *canistro* seu diminutivo *canistrio* fit *canstrion* per synopen, idemque est quod *κἀνεον*, contracte *κανοῦν*, ita ut *κανστρίσιος* integrè sit *κανιστρίσιος*, *praefectus canistrio* seu *canistro*; cuius praefecturam extendit quoque Iunius ad *penariam*. at nobis, et ipsi etiam veritati, nisi fallor, satius videtur *canstricii* officium *vestiarii* circumscribere, et *canstrii* nomine nihil aliud accipere quam locum ubi vestes pontificales asservantur, uno verbo *vestiarium*.

p. 4 v. 16. *κανστρήσιος* quoque, nec non *καστρίσιος* et *καστρήσιος* scriptum reperies, ac pro variis Graecis characteribus Latinis quoque varie redditum. sensus requiratur, ubi vix iuvat character. *κανστρίσιον* ἀπὸ τοῦ *κανστρίου* dictum video; *κἀνστρίον* vero panis benedicti *lanam*, vel potius turis *arculam*, vel denique *canistrum* recipiendis patriarchae vestibuli idoneum interpretor: *κανοῦν* enim idem quod *κινάκιον* vasculum apud Nicetam, pro variis lectionibus. Allatiana (et M) de canstrensi: ὁ *κανστρήσιος* ἀλλάσων τῷ ἀρχιερεῖ τὴν αὐτοῦ στολήν, κρατῶν δὲ καὶ τὸν θυμιατὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, καὶ τὸν ἀέρα (velum calicis et disci) ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ, θανίζων καὶ τὸ ὕδωρ εἰς τὸν λαὸν ἐν τῷ τριαδικῷ ἕμφυ, κρατῶν δὲ καὶ τὸ κβῶσιον τῶν ἀρωμάτων, καθιζόμενος καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

Referendarius a referendo nomen trahens hodie etiam in ecclesiae usu manet: mittebatur ex officio ad imperatorem καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα. male Iunius ad *sacerdotem maximum*: nam ὁ μέγας ἄρχων dignitas erat palatina, ut clarum ex ipso Codino c. 2.

ib. v. 17. Suidas: *ξεφερενδάριος* Ῥωμαϊκὸν ἄξιωμα ἐστίν, ἦγον ἀναφορεύς. Nicetas in Alexio secundo: τοῦ πατριάρχου στείλαντος εἰς τὴν δεσποικίαν τὸν ἑαυτοῦ ὑπηρέτην, ὃς ἐκ τοῦ προβάλλειν εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ διαπορθμεύειν τοῖς βασιλεῦσι τὰ βουλευτῖα καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐκείθεν αὐθις μεταφέρειν παλατινὸς ἀνόμασται. Allatiana: ὁ *ξεφερενδάριος* ἀποστελλόμενος εἰς (ἄρχοντας καὶ M) μεγάλους ἀνθρώπους μνημόματα παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως φέρει, καθιζόμενος καὶ εἰς τὰς κρίσεις.

ib. v. 18. ὁ ὑπομνηματογράφων] Latine a *commentariis* seu *commentariensis*, *scribendis commentariis praefectus*, qui Graecis etiam ὑπομνηματογράφος et *κομენტαρῖσιος*. nomen officii non tantum ecclesiastici sed et politici, saltem apud Latinos, de quo multa Baronius ad Martyrolog. tom. 27 die Martii. Bonifidius vertit *actuarium*.

p. 4 v. 18, Allatiana: ὁ ὑπομνηματογράφος καθεζόμενος εἰς ψήφους ἐπισκόπων, καὶ γράφει, εἴ τι αὐτὸν ὀρίσωσιν ἀληθῆς (οἱ ἀρχιερεῖς M. qui addit: ἔστι δὲ οὐκ ἔτης τῆς δευτέρας πεντάδος.). Ioannes Citri episcopus in Resp. iuris GR l. 5: νοσοῦντος τῷ χαρτοφυλακίῳ ἀναίται ἡ ἐκθεσις καὶ ἀνάγνωσις τῶν τοῦ χαρτοφυλακίου σκευῆτος ὑπομνηματιῶν. ex quo eius munus chartophylacis officio videtur coniunctum et operas etiam habere connexas.

Porro Ioannes Citrius in suis responsis alio ordine collocat et enumerat has ecclesiasticas dignitates. nam post exocatacoelos primo loco ponit protonotarium, secundo ὑπομνηματογράφον, tertio logothetam, quarto canstrisium, quinto hieromnemonia, qui apud Codinum primus est in pentade tertia, sexto referendarium, qui in pentade secunda quartum locum tenet.

C A P U T VII.

p. 5 v. 1. Tertiae pentadis primas tenet ὁ ἱερομνήμων, qui Bonefidio *sacrorum memorialis* et uno verbo *sacrimemor*, Iunio. *deterius sacrorum praesul*. ego Graecum retinendum censeo, quando nulla vox Latina satis apta suppetit.

ibid. Allatiana rursus: ὁ ἱερομνήμων κρατῶν ἐν τῇ παραδόσει (φυλακῇ M) αὐτοῦ τὸν κώδικα (τὸ κοντάκιον M) τῆς ἐκκλησίας βουλωνίτικα παρὰ τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ ἀρχιερέως ἐμβαλάντιον. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος, μᾶλλον ἐγκαινίζει ἐκκλησίαν νέαν. σφραγίζει δὲ καὶ ἀναγνώστας. hunc Graeci volunt esse diaconum, cum subserviat pontifici, cui diaconi ex officio debent ministrare. vide Citrium apte et erudite de hoc disserentem loco superiori nota citato.

De eius officio haec Citrius. *hieromnemons officium ad diaconum necessario pertinet. nam hic simul cum canstrisio subservit induendo sacris vestibus sacrificaturo pontifici. si vero hieromnemon sit sacerdos, solo nomine hieromnemonei: neque enim ei licet ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις τῶν ἀρχιερατικῶν στολισμάτων διακόνου τάξιν τηρεῖν.* P 165
vide-
tur dicere hieromnemonia pontifice sacris operante non posse diaconi officio fungi, si sit sacerdos, et sic solo nomine hieromnemonia esse. quod Citrius hausit ex recentiorum Graecorum erroribus, qui reprehendunt Latinos quod in eorum ecclesia sacerdotes saepe fungantur munere diaconi, dum sacrosanctum missae sacrificium offertur. *improbe profecto*, inquit Manuel Caleca contra Graecos 4 21: *ignorant enim, quia is quidem qui quod maius est habet, etiam quod minus est eiusdem generis habet necessario, non autem e converso. homo enim rationalem habens animam sensibilem quoque et vegetabilem sub ea habet: neque tamen, quae vegetabili anima utuntur, sensibili etiam et rationali potiuntur. atque itidem in aliis, sive humana sive divina inspicere qui*

velit. nempe et dominus, secundum hominem primus existens et maximus sacerdos, non ideo, quia ministri habitum et ministerium pedes ablucendo monstravit, sacerdotii confudit ordinem. et hic igitur sacerdos, quoniam inferioris sacerdotii gradus in se ipso continet, constat quia omnibus quae sub se sunt legitime utetur. haec praeclare Caleca, apud quem plura leges, si velis.

Addit ad extremum Citrius iniuste facere illos pontifices, qui hieromnemoni testimonia de vita et moribus eorum qui ad sacros ordines adspirant discutienda et examinanda tradunt: hoc enim pertinere ad officium chartophylacis.

Codinus haec tria hieromnemoni tribuit, βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν τοῦ ἀρχιερέως, videre vota, hoc est suffragia, in electionibus, pone sacerdotem summum, vel a tergo summi sacerdotis, hoc est patriarchae; deinde κρατεῖν τὸν ἐνθρονισμὸν, habere ius collocandi electum in throno seu, ut vulgo loquimur, inthronisandi; tertio κρατεῖν καὶ τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας, habere etiam ius auspiciandi seu canendi contactium in ordinatione cantari consuetum. ita quidem Iunius, cui, quod κοντάκιον canticum interpretatur et hic fol. 10 et fol. 114, assentiri prorsus non possum. canticum enim generale est: quicquid enim cani potest, id utique recte dici potest canticum. at κοντάκιον est peculiare quoddam genus, ut patet ex Graecorum libris ritualibus, sicut et apud eosdem εἰρημοί, troparia, canones, odae, theotocia, στιχηρά, καθίσματα, προσόμοια etc. peculiariora quaedam sunt ecclesiastici ritus modulamina; quemadmodum etiam apud Latinos versus, versiculi, antiphonas, graduale, tractus, sequentia et similia tam in divini missae sacrificio quam extra in precibus ecclesiasticis usitata. quare per generalia vocabula idonee non exprimuntur.

Secundo vehementer dubito num βλέπειν εὐχὰς sit illud quod vult Iunius: nam εὐχὰς pro suffragiis accipi apud Graecos, etiam recentiores, nescio num exemplo aliquo demonstrari queat. Latine quidem vulgo accipimus vota pro suffragiis: sed nescio num Graecis haec notio recepta sit; certe vix credo. et quid tandem illud est, pone sacerdotem vota seu suffragia inspicere? nisi istud ὀπισθεν usurpetur pro post, ut sensus sit, post pontificem inspicere suffragia, quae Graecis et ipsi Codino passim ψήφοι, ab hieromnemone. nec per εὐχὰς intelligi arbitror τὰς ἐγγράφους τῶν μαρτύρων, scriptas testium depositiones de vita et moribus ordinandorum, quarum examen ait Citrius commissam ex imperitia aliquorum hieromnemoni. in eam igitur sententiam inclino. εὐχὰς significare apud Codinum preces seu preces, eumque nihil aliud velle quam hieromnemone tanquam diaconum pontifici in liturgia sacras preces recitandi pone assistere, eo modo quo etiam apud nos diaconi adsistere sacrificantibus et preces quas recitant aspicere et folia itidem vertere solent.

p. 5 v. 1. Qua de causa τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας penes se tenet, patri-

archicōm videlicet cerimoniale vel euchologium, orationum promptuarium, ut quae sunt agenda dicendave suggerat.

Enthronisaurus seu enthroniasmus et ius *contacti* in chirotonia, hoc est ordinatione seu inauguratione, distincta sunt a priore munia.

p. 5 v. 2. Reliquiae sub altari reconditae in ecclesiis consecratione *ἐνθρονίζονται*, teste Euchologio in eodem officio. ipse episcopus consecratione peracta sedens cum presbyteris *ἐν συνθρόνῳ*, in throno altaris circumambienti, rursus *ἐνθρονίζεται* vel *ἐνθρονιάζεται*. idem demum ad praesulatum primum evehctus, concessamque sedem recenter occupans, verius *ἐνθρονιάζεται*: unde Cedrenus in Constantio *τὸν μὲν* inquit *Παῦλον ἔκορσει, τὸν δὲ Μακιδόνιον ἐνθρονιάζει*. lego quam dilucide Iuris GR p. 431 *ἐνθρονομίον* pro *sportula*, quae pendebatur ab episcopo pauperioribus clericis, quum in solium collocaretur: satius tamen asseram vel literas ecclesiae consecratae, vel similes ipsius episcopi consecrati testes, vel denique ipsum ordinandi episcopi ac in solium collocandi ritum esse *ἐνθρονιασμόν*. ea de causa observo hieromnemonem adhuc tenere, prout subditur.

Ex his quae de *contacti* et *ἐνχαῖς* diximus, quivis eruditus nullo negotio iudicium feret de illis quae commentatur in scholiis P 166 suis Iunius fol. 248, 249: quotiescunque enim *contactium cantionem* seu *cantationem* vertit, toties hallucinatur, nec ullo ex loco Codini verum et solidum errori suo patrociniū invenire potest.

Adscribam hic Anconitani cuiusdam origine Graeci iudicium de *contactio*, cuius tam frequens in ritualibus Graecorum libris et in Codino mentio, qui super hac re rogatus hunc in modum rescripsit. *κοντάκιον non Latinam vocem sed Graecam esse arbitror, licet vernaculam. κοντόν enim hodie Graecis est τὸ βραχύ, τὸ σύντομον καὶ συνεσταλμένον, id est breve, compendiarium et contractum. proinde a brevitate canticis eiuscemodi nomen inditum puto, non quidem quod omnium brevissima, sed quod inter brevissima sint. huiusmodi vero nomenclatura nulli mira videatur, cum in Graecorum ritualibus huic similes multae reperiantur, imo etiam nonnullas voces quae vel Latinae omnino sunt vel Latinis affines et ab illis quasi deductae; cuiusmodi sunt ὠράριον, μανουάλιον, φακέλλιον et similia. quin etiam si tempora et aetatem τοῦ ποιητοῦ τῶν κοντακίων scrutemur, nomen τοῦ κοντακίου haud insolens videbitur, cum Romanus diaconus Emesenus, ut habetur in Menaeis Graecorum mense Octobri die prima, primus τῶν κοντακίων auctor et concinnator Anastasii imperatoris aetate, id est circa annum domini quingentesimum, floruerit, quo tempore pens corruptus et adulteratus erat Graecus sermo, ut hoc idem nomen ostendit et eius aetatis locutio. et haec quidem recte ac docte Graecus iste.*

Caeterum *κοντάκιον* adhuc unam notionem subiectam habet: significat enim etiam librum seu volumen seu codicem. Balsamon ad Marcum patriarcham Alexandrinum Respons. 5: *ἔχοντες τῶν συνήθων ἀγίων εὐχῶν ἀπαράλλακτα, ὡς μεταγραφέντα ἐκ κοντακίων καλλιγραφηθέντων, διὰ γραμμάτων Ἑλληνικῶν. ἀπροσδιονύ-*

σως trahitur a Glossario ad hanc notionem contacione de quo Cœdinus c. 7 ψάλλοντες τὸ κοντάκιον: nam hic *contacion* non est codex seu volumen seu liber, sed odarium sacrum, nempe illud cuius initium ἡ παρθένος σήμερον. sic apud Citrium in Responsis ad Cabasilam (ἀρχων τῶν κοντακίων) per *contacia* non codicis sed sacras odas accipe. in nostro tamen proposito non iniuria dubitari posset num contacione librum an odarium significet: videtur enim τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας esse liber ritualis, in quo ordo chirotoniae seu sacrae ordinationis insit, quem hieromnemon teneat. nihil definitio, sed solum suspicionem meam promo. haec de contacio, quod saepius nobis occurret.

p. 5 v. 2. τὸ κοντάκιον χειροτονίας] ordinationum omnium ordinem ac earum rituales librum: illum enim κοντάκιον hic manifestat, quamvis alibi librum missalem vulgo indicet, vel etiam brevem modulum inter officia divina decantandum, de quo nos abunde in Euechologica,

p. 5 v. 3. Secundum locum in hac tertia Pentade obtinet ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων, minister a genibus, κρεμῶν τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἀρχιερέως. appendens genuale patriarchae seu summi sacerdotis. ita Iunius; qui etiam τὸ ἐπιγονάτιον vocat instratum genuum, quia, ut inquit, cum patriarcha circumferebatur, ut perpetuum ipsius ad fundendas preces officium significaretur. mystica explicatio, eaque propter pulchra et festiva. forsitan idem mysterium significatur per pulvium, qui principum genibus subiicit et in eum usum circumferri consuevit

Addit Iunius: hoc autem ἐπιγονάτιον appendebatur non patriarchae, sed pluteo seu pegmati in quod procumbere solebat oraturus, ut magnatibus fieri solet. mirum, si ita est, appellari ἐπιγονάτιον, non potius ὑπογονάτιον. logi meri ἐπιγονάτιον, quod in ritualibus Graecorum libris etiam ὑπογονάτιον appellatur, una est ex vestibus quibus episcopi sacrificium peracturi induuntur, dependens a lumbis super genua; unde etiam *super-genuale* nominatur. quia igitur pontificem hoc ἐπιγονάτιον ex officio amiciebat, is erat ὁ ἐπὶ τῶν γονάτων.

Adscribam verba Balsamonis, quibus imperitia Iunii proscribitur. exstant responsa quaedam Balsamonis tom. 1 Iuris GR ad nonnullas quaestiones, inter quas et haec fol. 381, *an licite sacerdotes, qui hegumeni seu antistites sunt, item protopapas et episcopus, epimanicis et epigonatis condecorantur.* respondetur: τῶν ἐπιμανικίων καὶ ἐπιγονάτιων ἱερωτάτη ἐνδυμενία μόνοις ἀρχιερεῦσι περιλοτίζονται, *sacratissimus epimaniciorum et epigonatorum amictus solis episcopis concessus est tanquam figuram domini et servatoris nostri dei Iesu Christi gerentibus, et hinc etiam peccata remittentibus, et alia ad imitationem Christi facientibus quae sacerdotibus non sunt concessa. quare neque epimaniciorum neque epigonatorum amictu insigniuntur. nam epimanicia typus sunt vinculorum, quibus Christi manus colligatae fuerunt quando ad passionem tendebat. epigonatium autem (super-genuale vocat interpret) figura est lintei, quod induit dominus cum*

discipulorum pedes lavit. quemadmodum igitur episcopis non conceduntur ea indumenta quae patriarchis concessa sunt, ut saccus et polystawion, vestis crucibus undequaque conspicua, ita nec ea privilegia quae episcopis concessa sunt ad sacerdotes transferri possunt. haec Balsamon. ex cuius verbis liquet epigonatium episcopale vestimentum seu indumentum esse, non autem id quod Iunius lectoribus venditat.

p. 5 v. 3. *ἐπιγονάτιον* ornamentum est ecclesiasticum, plusquam palmare, et quadrum, ex angulo et fusa serico zonae appensum, ac genu sinistram, unde illi nomen datum, obumbrans, ut ecclesiae sponsum gladio super femur accinctum et armatum adumbret; eiusque soli pontifices ac praecipua dignitate praeclari nacti sunt usum; et ab eo, qui pontificum zonis affigit minister, ὁ ἐπί, vel ut alii, ὑπὸ τῶν γονάτων appellationem hic accipit. de quo Allatiana: ὁ ὑπὸ γονάτων, ὅταν ἀλλάσσοι τὸν ἀρχιερέα, φορεῖ αὐτῷ τὸ ὑπογονάτιον, κρατῶν δὲ καὶ τὸν δίσκον ἐν τῇ λειτουργίᾳ δεδομένον κατ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἄρτου τῷ λαῷ.

Vocatur etiam *γονάτιον* quasi *genuale*. Cabasilas in Glossario: καὶ τύπον τινὰ δομφαλας περιζωννύουσι αὐτόν, τὸ λεγόμενον γονάτιον, ὃ πρὸς σχῆμα ξίφους ἐσχηματίζεται.

ibid. ἐπιγονάτιον] alias ὑπογονάτιον.

Lepidum et risu dignum arbitror quod Salomon Sweiggerus, praedicans Noricus, l. 2 sui Hodoeporici c. 62 vestem hanc vocat *πωγωνάτιον*, a pogone seu barba. ita pogonati nostri nuspian barbae suae oblivisci possunt.

ib. v. 4. Tertius in tertia pentade est ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, *magister libellorum supplicium*, inquit Iunius, seu *praefectus supplicationibus*: huius erat pro iniuria affectis accedere imperatorem. non meminit huius functionis Citrius, nisi forte apud Citrium legendum sit ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων pro ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων, quem ipse undecimo loco ponit. nominat initio Codinus τὸν ἐπὶ τῶν κρίσεων, licet eum postea in nulla pentade collocet, si tamen primus officialium index est Codini.

Deest in Allatianis hoc officium, ut et sequens, accensi ecclesiastici silentium quietem et ordinem in secretis, hoc est pontificis tribunalibus, indicentia.

ib. v. 5. Quartus est ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων, quem *secretarium* dicere liceret, nisi *secretarii* vox usu recepto iam *actuarium* seu *scribam* seu *notarium* significaret. at noster iste ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων aliud munus habebat: erat enim institutus εἰς τὸ παύειν τὸν λαὸν ἐπὶ τὸ κρίνειν, *compescendo populo, ut iudicia habeantur*, inquit Iunius, perperam. verte: eius quae secreto praest munus est ut, dum iudicia habentur, *populum in officio contineat*, nimirum ut silentium servaret nullasque turbas ciceret; quod munus olim erat *velariorum* et *cancellariorum*, ut supra notavimus ex Casaubono ad Augustam historiam; ubi etiam dictum *secreta* vocari loca ubi de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi conveniebant. inde in Iure GR aliquoties *σεκρετικὸν ἀξίωμα*, *dignitas curialis*

sive *senatoria*. hinc et palatina dignitas apud Codinum p. 10 8 c. 2 *πρωτασηκρήτης*, vox ex Graeco et Latino compacta (*protosecretarium* aliqui nominant), longe diversus ab isto nostro qui dicitur ὁ ἐπὶ τῶν σεκρήτων: nam ille iudex erat, hic iudicum et senatorum administer. quare ut nomine cum Latinis Graeci conveniant, neutro tamen modo conveniunt re significata: Latinis enim *secretarius* iam vulgo est *actuarius* seu *scriba* etc. etsi hac notione vox haec apud Graecos quoque occurrat, qui et hanc a *secretis* suam fecerunt et in unam conflarunt, ἀσεκρήτης vel ἀσεκρήτης. apud Cirtium tenet ὁ ἐπὶ τῶν σεκρήτων locum decimum. ἀσηκρήτειον apud Cedrenum in Michaele imperatore est curia seu locus secretioris consilii, vel locus ubi secretarii conveniunt. in Pseudocarlino opere de Imaginibus 4 9 unica dictione occurrat *Ascreta*.

p. 5 v. 6. Sequitur quintus ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, *praefectus sacro consistorio*, ait Iunius. rectius in Iure GR *praefectus sacrae stationis*, cuius est ἑνὸς τοῦ βήματος, *intra tabernaculum, intra altare ipsum, εὐταξίαν*, rectum debitumque ordinem, conservare inter ministros et alios. errat enim Iunius, qui praefecti huius munus alio trahit. *at locis illis secretioribus*, inquit Iunius, *iudices ad tribunal consilio capto veniebant, ubi ordinem is qui proxime sequitur procurabat*, ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως scilicet.

ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως] si, ut consentit Allatius, idem qui ἐπὶ εὐταξίας fuerit, de illo haec eius mss: ὁ ἐπὶ εὐταξίας ἱσταται καὶ δέχεται τοὺς ἀρχοντας καὶ στήκει αὐτοὺς κατὰ τὴν τάξιν, μᾶλλον δὲ καὶ καὶ καθίσουν. addunt alia: καὶ ὄρτουν ἕνα φιλοκαλοῦν καὶ καὶ πλύνουσι τὰς κερδῆλας. verum nominum omissione discrimine, dicendum manifesto περὶ τοῦ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως: de quo non Allatiana mss, sed Allatii ipsius manus, ubi de recentiorum Graecorum templis. ne ministri, qui ut plurimum iuvenes sunt, ad ludendum prompti, ineptias agant et risum excitent, praefectus illis ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, *praefectus sacro consistorio* in Iure GR, et Gretsero *praefectus sacrae stationis*, quam recte, ipsi viderint. ego verterem *moderandis moribus vel dirigendis ritibus sacris ac constitutionibus*, ex recentioris linguae Graecae proprietate, in ea siquidem *κατάστασις* non est *statio*, sed ipsa hominis condicio, ritus, ordo, constitutio et mores: hinc hominem dicunt ἀκατάστατον non qui non stat, sed qui improbis insulsisque moribus est. sic cum vident aliquem nulla discretionē praeditum, quasi admiratione ducti ἴδε κατάστασιν, quod alii σύστασιν. neque aliud nobis innuit quod apud Cyrillum Scythopolitanum in vita S. Sabae legitur: ἔγαν μεθ' αὐτοῦ δευτερεύοντα τῆς τῶν κοινοβιακῶν καταστάσεως φροντίδων, *habebat secum praefecti vices gerentem, cui coenobitici ordinis servandi cura commissa est*. et infra: ἀναγκάζεται δὲ τὴν ἀκαταστασίαν εἰλεῖν φρατριασάντων ἐξήκοντα. et rursum: τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου σφοδρῶς ἀγανακτοῦντος, καὶ πάσαν τὴν κατὰ Παλαιστίνην ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ἀνατρέφει καὶ συγγίειν κειρωμένον. et: τοῦ τὴν ἔνασις καὶ εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν συγγίειν σκουδάζοντος καὶ ταραχῆς καὶ ἀκαταστασίας τὰ πάντα πληρωσάντος. et hypotyposis Studii: ὑποτόπως ἐν θεῷ καταστασίας τῆς μονῆς τῶν Σκουδίων. εὐταξία porro non tantum bonus ordo est, sed mores compositi recteque constituti, quemadmodum oppositum ἀταξία male morigeratos notat. propterea ut inventatis impetus compercerant et immoderatos iuvenum mores frenarent ac turbis rixisque modum ponerent, τῶν

ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως in bemate, ad sacri altaris latus, constituerunt, qui iuvenes irrequietos et faciles, sua auctoritate sedatos, ab iniuriis et contentionibus et indecoris actibus ad bonam frugem reduceret. non placet? sit ille in rebus sacris dirigendis praefectus: id namque illi incumberebat, ut ex praescripto et sanctorum patrum sancitis res divina perageretur, caveretque ne quis extra praescriptos limites pedem efferret. haec ille. placet prae secunda prior expositio: ut enim prior ἐπὶ τῶν σεκρέτων in iudiciis ordinem et quietem, ita hic in sacro tribunali morum compositionem indicit; nec ἐπὶ τῶν σεκρέτων leges ponit, nec hic patrum sancita, nisi ad modestiam spectent, observanda proponit. Regia superius allata: ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως εἰς τὸ ποιεῖν εὐταξίαν.

C A P U T VIII.

p. 5 v. 8. **P**rimas in quarta pentade obtinet ὁ ὑπομνησκων, P 163 monitor, inquit Iunius, εἰς τὸ ἐνθυμίζειν τὸν ἀρχιερεῖα μυστικῶς. ego, si usus ferat, malim suggestorem: nam ὑπομνησκων est suggerere, menti subicere, et ut Codinus loquitur, ἐνθυμίζειν, quasi aliquid in mente ponere; et est quiddam restrictius minusque fustum quam monere: nam et memorem monere possumus. videtur ergo officium τοῦ ὑπομνησκοντος hoc fuisse, ut patriarchae sacrificanti vel verba ad populum facienti adsisteret, eique, si alicubi memoria laboretur, mystice, hoc est clam, occulte, suggerendo subveniret. si quis hoc officium etiam extra templi adyta proferre et efferre velit, putetque τὸν ὑπομνησκοντα fuisse similem illi qui inter officia palatina a Codino c. 2 p. 11 17 appellatur ὁ ἐπὶ ἀναμνήσεων, quemque Latini a memoria seu magistrum memoriae nominant, cum eo non contendam: neque enim a vero alienum est huiusmodi officium fuisse in ecclesia Cpolitana, non modo intra sed et extra templum. in Concil. Lugd. in epist. ad Greg. X vocantur οἱ ὑπομνησκοντες rememoratorii.

Allatiana: ὁ ὑπομνησκων δεχόμενος τὰς ὑπομνήσεις τῶν ἐποσημάτων (commendationes memorialium) τῶν ἐρχομένων ἐν τῇ κρήσει· καὶ ἀναφέρει τῷ ἀρχιερεῖ καὶ τῷ κλήρῳ. ὑπομνήματα non possum commentaria exponere, cum Regia scribant ὁ ὑπομνηματογράφος εἰς τὸ ἀπογράφειν τὰ ὑπομνήματα. commentaria, relictis memorialibus, non sunt hic conicienda.

ib. v. 9. De reliquis huius pentadis nulla est difficultas: nam unde interpret evangelii, interpret apostoli, interpret psalterii nomina haec sumpserint, per se notum est. videntur autem uniuscuiusque generis fuisse gradus diversi. nam c. 6 p. 46 12 nominat Codinus protapostolarium, id est primum interpretem apostoli.

ibid. ὁ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου] huius et sequentium sacrorum oratorum munera ad unius officium revocant Allatiana: ὁ διδάσκαλος

ἐρμηνεύει τὸ εὐαγγέλιον, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ εἰ δυνατόν ἐστι, καὶ τὸ ψαλτήριον. hinc perspicis cur SS. PP. quaedam homiliae n evangelia, aliae in psalmos, in apostolum nonnullae etc. adverte τοῦ ἀποστόλου quandoque διδασκάλους plures simul repertos, quorum antesignanus πρωταποστολαρίου nomen habuit. [Μ: κρατῶν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπῆς. ἔστι δὲ καὶ οὐκίτης τῆς τρίτης πεντάδος.] *)

p. 5 v. 11. *rhetoris* officium est generatim scripturas sacras interpretari; et videtur ille quem nos *concionatorem* nominamus.

C A P U T IX.

p. 5 v. 13. **Ι**n quinta continetur 1. ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων, socius et adiutor magni sacellarii, de quo iam suo loco, 2. ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν, socius et adiutor curatoris sacelli, de quo itidem supra.

p. 5 v. 15. τῶν ἐκκλησιῶν] καθολικῶν intellige, de quibus supra Allatiana: γράφει τὰ ἀντιμύσια (ἀντίμνησα Μ) καὶ τὰ σταυροπήγια. altaria portatilia signat, et literas quibus cruce data a dioecesanis exemptiones conferuntur monasteriis. de his Euchologium fuse. idem, ceu parocciis praefectus, κρατεῖ ἐν τῇ φιλίᾳ αὐτοῦ τὸ μύρον, sacrum unguentum, in confirmatione adhibendum a privatis sacerdotibus ceu consuevis apud Graecos eius sacramenti ministris, suae custodiae commissum tenet.

ibid. v. 16. 3. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου, εἰς τὸ κρατεῖν τοῦτο εἰς τὰς λιτάς, cuius officium est *gestare evangelium seu codicem evangeliorum in supplicationibus et processionibus*. hoc tamen non videtur consentire cum Ioanne Citrio, qui diserte scribit τὸ ἐν ταῖς λιταῖς βαστάζειν τὸ εὐαγγέλιον esse τοῦ δευτερευόντος τῶν διακόνων, quem Codinus in sexta pentade collocat. et fieri potest ut haec res aliter se habuerit tempore Citrii et aliter aetate Codini: nam ut ipse Citrius conqueritur, haec saepius patriarchae arbitrato suo mutabant, τὰ ἄνω κάτω ποιοῦντες, ita ut in illos quadraret parocchia ἄνω ποταμῶν χωρεῖν λέγουσα τὰς πηγὰς, καὶ τὰ κατὰ Ἰου-

*) addit M: οὕτως περιέχει ἡ τρίτη πεντάς.
τίλος τοῦ δεξιῦ χοροῦ.

Ἰαθι οὖν καὶ αὐτὸ εἰς τὴν τῶν κληρικῶν διάκρισιν. τὸ μὲν ἅγιον εὐαγγέλιον τοῦ βαιοφόρου ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ πρωτονοταρίου, τὸ τῆς μεγάλης δευτέρας ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ ἱερομνημονος, τὸ τῆς μεγάλης τετραδὸς ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ σακελλαρίου, τὸ τῆς μεγάλης πέμπτης ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος, τὸ τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ σενοφύλακος. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ κυριακῇ τοῦ πάσχατος ἀναγινώσκεται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου.

ἐκκλησίᾳ δὲ δεξιὸς χορὸς καὶ τὰ μεγάλα ὄφρακια τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

δαίοις δευτερόπρωτα σάββατα, καὶ παρὰ τοῖς δεινοῖς σοφισταῖς τὰ πρωθύστερα, ut scīte ait Citrius.

p. 5 v. 16. ὁ ἄρχων τοῦ εὐαγγελίου] consule, si laborem meretur, Eucologium nostrum fol. 770 et 811 περὶ λιτῆς et evangelio in ea legendo.

ib. v. 17. Sequitur ὁ ἄρχων τῶν φάτων, quem Bonifidius vocat *luminarium*, Iunius *praefectum luminibus*. eius erat curam gerere φωτιστῶν, recens illuminatorum seu baptizatorum: veteri enim ecclesiae phrasi *baptismus* appellatur φωτισμός et *baptizati* φωτιστοί, forsam non sine respectu ad caeremoniam quandam quae baptismum subseqebatur: dabantur enim baptizato cerei accensi in signum fidei et gratiae acceptae, et quod a potestate tenebrarum translatus esset ad lumen et sortem sanctorum. meminit huius caeremoniae Nazianzenus orat. in *sanctum lavacrum*, et S. Augustinus in illud Psalm. 65: *transivimus per ignem et aquam etc.* Iunius ritum hunc involvit, ne emineat. *accendebantur*, inquit, *luminaria*. at non tantum hoc, sed et accensa tradebantur baptizatis. *atqui hic*, inquit, *ritus ordinarie ad baptismum observabatur*. cur igitur vos multastis et abrogastis? *praeterea vero anniversarie in singularibus quibusdam diebus festis per lampadarium, ut in hoc libro appellatur p. 44 10 et 23, (accendebantur haec luminaria.) at lampadarius iste nihil huc facit: erat enim officium eius palatinum, non ecclesiasticum; praeferebatque lampadem accensam non singularibus duntaxat festis et anniversarie, sed quoties imperator in publicum procedebat, ut ex Balsamone infra ostendam ad p. 45 v. 1. longe ergo alius ὁ ἄρχων τῶν φάτων et alius ὁ λαμπαδάριος.* neque tantum semel vel aliquoties in anno usus luminum erat in templis, sed perpetuo et toto anno; etiam tunc quando nulli νεοφώτιστοι aderant: neque enim moris erat Graecis liturgiam sine luminibus celebrare.

ibid. ὁ ἄρχων τῶν φάτων] hoc officium in quattuor videntur Allatiana dispartiri, hoc pacto: ὁ κατηχητὴς κατηχῆσαι (τὸν λαὸν καὶ M) πάντας τοὺς εἰσερχομένους ἐκ τῶν ἑτεροδόξων εἰς τὴν ὁρθόδοξον πίστιν, ὡς ἔνα τὸ ἅγιον βάπτισμα δέξωνται. ὁ περιοδευτὴς περιπατῶν καὶ παιδεύμενος (ὁδηγῶν M) τοὺς θέλοντας βαπτισθῆναι τῇ ὁρθόδοξῃ πίστει (εἰσελθεῖν εἰς τὴν ὁρθόδοξον πίστιν M). ὁ βουτιστὴς ἵσταται ἐν τῇ ἀγίᾳ κολυμβήθρᾳ, καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχὰς, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς στανρῶνει τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ βουτιστὴς βαπτίζει τὸν μέλλοντα βαπτισθῆναι. ὁ μυροδότης ἔνα ὑποκρατῶν τὸ ἅγιον μύρον, καὶ ὅπως τὸ ὀρεῖε ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ δοῦναι μύρον.

p. 6 v. 18. Ultimus in hac pentade est ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμυσίων seu ἀντιμυσίου, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν ἀγίαν μετάληψιν, *praefectus antimissionum, inducens eos qui sacram communionem accipere volunt.*

ibid. Chartophylax, ut supra visum est, ad ecclesiasticam, hic ad laicam communionem invitat.

Iunius *praefectus antecessui mensae, adducens eos qui erant venturi ad communionem sacram.* inepte prorsus, et adhuc ineptius in scholiis, ut satis mirari nequeam hominis huius his in rebus seu ὁλ-
Codin. *Europalat. de Offic.*

ἄντιμυσίων seu ἀπαίδευσιαν. examinemus singulas eius ineptias. τῶν ἀντιμυσίων, ad verbum, *antimensalium*, inquit etc. a mensa denominati sunt οἱ ἀντιμυσιοί, quasi dicat *antemensales*, qui ad sacram mensam primum recipiebantur et communionem eucharistiae etc. hi enim prius quam admitterentur ad communionem sacram, solebant ecclesiis ante mensam sisti διὰ τὸν τῶν ἀντιμυσίων ἄρχοντα, posteaque eodem praeeunte adduci ad communionem, ut palam testatum faceret, illos suos comites in unum corpus coaluisse cum Christo et ecclesia eius. hic autem ritus τὸ ἀντιμυσίων dictus est. fabulae plusquam Aesopicae; quibus refellendis diu immorari nil erit necesse, ubi ipsam veritatem explicaverimus, nec aliunde nisi ex Graecorum monumentis. quid igitur sunt *antimensia*? *antimensia*, inquit ille in Iure GR fol. 289, scimus fieri solita, quando episcopus consecrato dedicatogue templo parvum mensae substratum mensamque seu altare tegentem, in frustra dissectum pictumque sacerdotibus distribuit, ut eo praediti sacrificium offerre queant. sunt igitur *antimensia* ea quae apud Latinos lapides consecrati seu arae portatiles, sine quibus sacrificium fieri non potest, si non offeratur in altari per se alioquin consecrato et dedicato. dicuntur *antimensia*, quia sunt loco mensae seu arae consecratae eiusque vicem subeunt; fiuntque ex panno diviso et in frustra dissecto, ex illo, inquam, panno qui altare ab episcopo de novo consecratum vestiebat et ornabat: hoc enim operimentum in partes minutas dissectum distribuebat episcopus sacerdotibus, ut postea partium istarum beneficio sacrificium in altaribus etiam non consecratis offerre possent.

p. 5 v. 18. *Antimensia*, quasi *mensae sacrae vice* assumpta, sunt Graecorum altaria portatilia, lintea nimirum sacris reliquiis ditata, unguento quoque sacro delibuta ac pontificis benedictione ad missam in iis celebrandam dedicata. ut eorum usus est in communione, qui huius curam suscipit, illis praefici assentitur.

Quocirca quaerit ille in Iure Graeco-Romano, *quid faciendum si desint antimensia, cum sine his celebrare non liceat?* responsum his verbis datur: *antimensia in omnibus sanctis mensis* (hoc est altaribus) *poni necesse non est, sed in iis de quibus incertum nun consecratae sint necne. nam antimensia locum obtinent consecratarum mensarum, nec iis opus est ubi mensas consecratae esse constat.* ex quibus liquido patet quae sint *antimensia*, quis eorum usus, nempe idem prorsus qui apud nos *altarium portatilium* seu *lapidum*, ut vocamus, *consecratorum*, quorum beneficio potest quis etiam in non consecrato altari celebrare. quod ergo nos possumus hoc medio, id Graeci quibant per *antimensia*, hoc est per partes tegumenti illius quod novum altare, quando templum consecrabitur, operuerat.

P 170 Inter ceteras quaestiones Ioanni Citrio propositas haec etiam una erat, an *antimensia etiam valeant in aliis provinciis et dioecibus, an solum in dioecesi episcopi antimensia illa consecrantis et conficientis.*

responsio est *valere ubique, sicut et ipsum sacrum unguentum et alia sacra, quamvis uno in loco sanctificata, semel tamen sanctificationem adepti ubique eam retinent et exserunt, inquit Citrius, qui et docet antimensia non primo statim dedicationis die distributa, sed tum demum, ubi tegumentum altaris per sacrificia septem continuis diebus oblata sanctificationem accepisset, in partes divisum et pro antimensii distributum esse.* in eandem sententiam Nicephorus patriarcha Cpolitanus tom. 1 Iuris GR fol. 29 antimensia, inquit, *ubicunque fuerit iis opus, mittuntur, nec vel hac vel illa regione circumscribuntur, sed in aliam quoque provinciam transferuntur sicut et sacrum unguentum.* addit Nicephorus notationem nominis: *sic autem appellantur ὡς ἀντιπροσώπα καὶ ἀντίτυπα τῶν πολλῶν μίνσων τῶν καταρτιζόντων τὴν ἄγλαν καὶ δεσποτικὴν τράπεζαν.* sunt enim ipsius consecratae mensae seu arae vicaria: nam ut idem Nicephorus dicit, *proprie mensas seu aras significant quas consecratio non sanctificavit.* monet etiam hoc Nicephorus: *si per ignorantiam lotum fuerit antimensium, non propterea amittere sanctificationem nec profanum effici.* pro quo alii, vitiose prorsus nulloque sensu, *si impletum fuerit antimensium:* nimirum pro *πλνθῆ* legerunt *πληθυνθῆ.* quae vitiosa lectio a Bonafidio profecta exstat etiam tom. 6 Bibliothecae SS. Patrum.

In Euchologio Graecorum praescribitur *τάξις*, hoc est modus et ordo, consecrandi antimensia. *quando, inquit, sacerdotes antimensia mensae imponunt, illis ex oenanthae seu flore vini superinfundit episcopus ter quantum satis, recitato interim psalmo "asperges me domine hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor."* hoc ter dicto reliqua eiusdem psalmi adiungit, *deumque benedicens ait "benedictus deus noster, nunc et semper et in secula seculorum, amen."* postea accepto sacri unguenti vase, et diacono clamante *"attendamus,"* facit per antimensium cruces tres, unam per medium, utrinque duas, recitaturque psalmus *"ecce quam bonum et quam iucundum" usque ad finem; deumque collaudans dicit episcopus "gloria tibi, sancta trinitas, deus noster in secula."* deinde accepto turibulo incensum facit; et diacono dicente *"oremus dominum" sic precatur pontifex.* subdantur deinde preces, quas super antimensia pontifex fundit; quarum desiderio qui tenetur; is Euchologium consulat.

Animi causa iuvat addere quaestionem Ioanni Citrio propositam, quid Graece significet antimensium, et quomodo scribendum sit, num per *ἤτα* an per *ἰῶτα.* ad hanc quaestionem ita respondet Citrius. *appellatio deducitur a mensa, quod secundum Graecos quidem significat κανοῦν canistrum, et secundum Italicam linguam τὸ πεπορωματευμένον τοῖς ἐψοποιοῖς ἐδεστόν.* interpres: *venale propinatorum edulium (quam bene Graecus, tam bene Graeci interpres).* audiamus caetera. *hac ratione et in mensis explicatae mappae nominantur mensalia, tanquam ad ornatum mensae posita. vulgari autem usu antimensia dicuntur ut in vestibis antipana (antipanni). haec autem in sanctis illis ponuntur mensis quas consecratio non sanctificavit.*

subiungit Citrius: *si templum non est dedicatum, quod et deest, sanctificatoria vis antimensii implet. ideoque in non consecrato templo sacrificium sine antimensio nunquam facere licet. et sacerdoti qui hoc ausus fuerit, poena erit depositio. per iota autem scribitur διὰ τὸ ἰθνηκόν· τὰ γὰρ ἰθνηκὰ κατὰ τὸν γραμματικὸν κανόνα οὕτε παραγωγὰς οὕτε κανόνας ἔχουσιν. solent autem grammatici per iota et omicron et epsilon τὰς ἰθνηκὰς φωνὰς scribere. quae ratio Citrii quanti sit, in cuiusvis arbitrio situm esto.*

Ait insuper antimensia nullo modo licitum conficere nisi in novi templi dedicatione, quique secus agant, canones transgredi; nec re-
P 171 ferre num nuper templum sit exstructum; satis esse quod non fuerit dedicatum, quandocumque demum exstructum fuerit.

His hunc in modum de antimensiorum ratione explicatis, in tenues auras evanescit Iunianus ille *antecessari mensae praefectus*, cum scholiis illis vere scoriis et insulsis. nos praefectum antimensiorum vel antimensii nominemus; cui praeter curam antimensiorum etiam haec incumbebat, ut corpus domini accepturos ad communionem seu deduceret seu induceret.

C A P U T X.

p. 5 v. 20. **I**n sexta pentade primum locum tenet *primus ostiarius* κρατῶν τὰς θύρας εἰς τὰς χειροτονίας, qui fores custodit in ferendis suffragiis, inquit Iunius, *chirotoniam* pro electione accipiens. ego malim *chirotoniam* accipere pro proprio suo significato, nempe pro consecratione seu ordinatione ministrorum ecclesiae, ita ut *primo ostiario* cura ianuae demandata sit tunc quando diaconi sacerdotes aliique ordinantur et consecrantur. quamvis magnopere non repugnabo, si quis officium primi huius ostiarii interpretetur de ipsa electione ministrorum ecclesiae, cum per suffragia eligantur ab illis quibus ius et potestas eligendi: tunc enim vel maxime attento et circumspecto *ostiario* opus est.

ibid. Huc aliud munus adiungunt Allatiana: οἱ ὀστιαροὶ βαστάζουσιν τὸν δάβδον τοῦ ἀρχιερέως. ambicularii onus esseasserunt alia: ὁ νοβοσκλής ἐνα βαστάζει τὸ δευανέμιον τοῦ ἀρχιερέως, ὅταν περικραταί.

p. 5 v. 21. *Secundus ostiarius* est ὁ κρατῶν τὸ μονοβάμβυλον, qui tenet, seu cui ius in *monobambylum*: ita edidit Iunius. quid vero hoc nominis? vel potius quid monstri? Iunius hic multa, sed plane ridicularia. quid ergo illi est *monobambylon*? duo loca *chirotoniae* distinguit, alterum, in quem a *primo ostiario* omnes admissos dicit quos noverat habere ius suffragii ferendi; alterum *secretiorem*, in

quem ad patriarcham vel episcopum per secundum ostiarium intromissi fuerint, ut libere et intrepide optima fide dicerent quibus suffragarentur, quibus non suffragarentur, et quare. hunc secretiorem singularis χειροτονίας locum, opinor, dixerunt Graeci recentiores μονοβάμβυλον, παρὰ τὸ μόνους ἢ κατὰ μόνος βαμβάλειν, 'eo quod in loco eiusmodi rogatus quisque pro fide seorsim sententiam suam teneretur quamvis trepide emittare, si quem non esse ἀνεπίληκτον comperisset (haec enim testimonia et accusationes non nisi trepide et labris ferme trementibus efferi solent), aut certe alteri obstrepere et detrudere de existimatione ipsius. est enim βαμβάλειν Graecis ψοφείν τοῖς χεῖλεσι, aut etiam, ut in Glossario legitur, haesitare, vacillare, titubare: sed in locum τοῦ α̅ doricè v̅ suffectum est, et μονοβάμβυλον corrupte dictum. quid est nugari, si hoc non est? ut enim emittam vanissimas nugae de suffragatione et electione, quemodo admissi sunt ut libere et intrepide indicarent quibus suffragarentur, si haec, ut postea ait, non nisi trepide et labris trementibus efferi solent, et si in his necesse est βαμβάλειν, haesitare et fluctuare? sed valeat bambalio iste: nos legamus μονάμπουλλον seu μονάμπουλον. ut enim prioris ostiarii est fores custodire dum ministri ecclesiae, diaconi subdiaconi sacerdotes episcopi, ordinantur et initiantur, ita huius secundi ostiarii est tenere ampullam unam et solam, ut distinguatur a dibampulo, de quo infra ad p. 44 10. erat autem in ampulla hac chrisma ad unctionem sacerdotum et episcoporum necessarium, eamque tenebat iste ostiarius, ut in promptu statim foret, si initiator reposceret. porro voculam ampulla etiam Graeci fecerunt suam ἄμπουλα vel ἄμπουλλα. Aetius l. 7: ἄμπουλλαν δελίνην πλήσας θλασον, ut sit cur ea minus mireris τὸ μονάμβουλον καὶ τὸ διβάμπουλον.

p. 6 v. 1. Patriarchae, sicut et imperatori, praefertur ignis in ecclesia, fax nimirum accensa hastae quam ornatae affixa. vocatur illa μονάμπουλον διὰ τὸ μόνην ἄπτειν: aliud eius nomen est λαμπρόν. imperatori reservatur διβάμπουλον. de utroque fusius c. 15 in notis. consule Balsamonis Meditatione de patriarcharum privilegijs Iuris GR l. 7. porro secundum hunc ostiarium proprio nomine vocant Allatiana περιεσερχόμενον: ὁ περιεσερχόμενος, inquirunt, ἵνα φέρῃ λαμπρόν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

ibid. Nunc ad protopapam me confero; quem sic describit Codinus: *ἑξῆς καὶ πρῶτος τοῦ βήματος, καὶ φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως defensor et primus tribunalis* (sic enim Iulius: ego tabernaculi seu altaris: βῆμα enim hic est locus interior et sanctorum, ubi sacrificium peragitur), *proximas a pontifice obtinens*. non tamen simpliciter (nam exocatacochi absque dubio potiores erant maioris dignitatis et excellentiae) sed inter sacerdotes, ut Citrius loquitur, *κοινούς* protopapa primus erat et sic proximus a patriarcha, seu, quod idem est, *secundus a patriarcha ferens*.

ibid. Clarius Allatiana: ὁ πρωτοπαπῆς ἕσταται ἐπάνω τῶν ὁφθαλμῶν τοῦ εὐαγγελίου χοροῦ, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερεὺς. μεταδίσει αὐτὸς τὴν ἀγίαν μετὰληψιν τῷ ἀρχιερεῖ, ὁμοίως καὶ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ

πρωτοπαπᾶ, ἔχων δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα πάντα. et παπᾶς sacerdotem indicet, vide Eucologica.

Notio et origo nominis satis constat. apud Balsamonem tom. 1 Iuris GR legimus *protopapas*, ut rectus sit *πρωτοπαπάδης*. interpres *primopapas*: sed satius videtur in his et similibus retinere Graeca. in Turcograecia fol. 218 dicitur *πρωτοπαπᾶς ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων*. iura illius in eadem Turcograecia fol. 258 *πρωτοπαπαδικία* appellatur.

p. 6 v. 2. Sequitur ὁ *δευτερεύων τῶν ἱερέων*, *secundus sacerdotum*, *εἰσοδύων τοὺς ἱερεῖς*, dux et antecessor sacerdotum et proximus a protopapa, quem Iunius non male *δευτεροπαπᾶν* appellat. at male illud: *qui sacerdotes introducit, εἰσοδύων, nimum in tribunal, si quam causam agendam habuerint*. nullo modo: nam *εἰσοδύειν* est esse aliorum in sacris ministeriis functionibus et supplicationibus ducem et quasi antecessorem et ductorem; quod etiam ex descriptione τοῦ *δευτερεύοντος* diaconi, quae proximi subiungitur, manifestum evadit. *deuteropapae* nullam, si recte memini, mentionem facit Citrius.

p. 6 v. 2. Allatiana: ὁ *δευτερεύων λειτουργεῖ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀρχιερέως* (hoc est cum patriarcha, cum quo alias soli episcopi celebrant, ut cum episcopis sacerdotes). *ὅταν λείπει ὁ πρωτοπαπᾶς, ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεῖα πάντα*.

p. 6 v. 4. Ultimus hac sexta pentade est ὁ *δευτερεύων τῶν διακόνων*, *secundus diaconus*, *πρῶτος τῶν κοινῶν*, primus ex communibus diaconis, *καὶ εἰσοδύων τοὺς διακόνους*. Iunius: *et diaconos intromittit*; additque hoc scholium: *in functiones et stationes ipsorum*. tn corrige: *qui diaconorum ductor, rector, director* et ut sic dicam *dispositor* est: hoc enim est *εἰσοδύειν*, quod significat quemlibet in viam suam quasi introducere, ut sciat quem ordinem et stationem tenere debeat. vidit tandem Iunius hanc notionem, sed quasi per nebulam, ut apparet ex scholio quod suae interpretationi adiunxit. ex quo tamen, tanquam in rebus ecclesiasticis Graecorum valde scilicet perito, quaerendum erat quare verbum *εἰσοδύειν* interpretatus sit, loquens de sacerdote secundo, *introducens illos in tribunal, si quam causam agendam habuerint*, idemque verbum eadem significatione non interpretatus sit in descriptione secundi diaconi, praesertim cum diversae notionis nullum prorsus indicium Curopalata dederit.

Verum ut accuratius intelligamus naturam et ut sic dicam indolem huius diaconi, operae pretium erit audire Ioannem Citrium, cui haec ignota non fuerunt; qui ait diaconum istum non eligi aut creari simpliciter ad unius arbitrium, *sed κατ' ἐκλογὴν, per suffragia*: esse enim eiusmodi officium, quod desideret virum dextrum aptumque ad omnes etiam fortuito occurrentes functiones; quorum aliquas recenset. prima est ingressis in templum imperatoribus et patriarchis faustis acclamationibus bene precari, et ut Codinus noster loquitur,

τὸν βασιλέα πολυχρονίζειν seu τὸ πολυχρόνισμα accinere seu πολυχρόνιον ποιεῖν. qui mos ex antiquo more hodie quoque Graecis adhaeret. secunda est portare evangelium in supplicationibus ac litanis. tertia τὰς ἐν αὐταῖς συναπτὰς καὶ αἰτήσεις ποιεῖν. inepte interpretes: *conuexiones et repetitiones in eis facere*. correxerunt alii *collectas et preces*. sunt *συναπταί* proprie quae apud nos in horis canonicis vocantur *preces*, diebus ieiuniorum potissimum usitatae, non modo in matutinis sed et in singulis horis. et preces illae quas post litanias pro omni hominum stata et ordine fundimus, ipsissimae sunt Graecorum *συναπταί*, quanquam et quas nos vocamus *collectas* hoc nomine appellare nil vetat, quia Graecorum liturgis adstipulantibus fiet. haec autem ita esse intelliget lector cum ex aliis Graecorum *ritualibus* libris tum ex Euchologio. valeat igitur Bonifidius cum suis *conuexionibus et repetitionibus*. quarta est ἀπόντος ἀρχidiaκόνου διδόναι κηρούς τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνοις, *absente archidiacono dare ceteros diaconis in ambone*. ubi pessime interpres pro κηρούς legens *καιορούς* vertit: *tempora dare diaconis, qui amboni seruiunt*. quid, quaeso, est *tempora dare diaconis*? neque correctores aut in Graeca scriptura aut in Bonifidii interpretatione hunc tam turpem errorem animadverterunt; ut vel hinc liqueat quam rudes rerum ecclesiasticarum isti a catholica religione auersi ad ritus ecclesiasticos seu Graecos seu Latinos explicandos accedant. dicit autem *absente archidiacono*, quia, ut Codinus tradit p. 94 v. 20, olim quidem magna ecclesia habebat archidiaconum, sed postea nullum habuit, quare ὁ δευτερεύων partes eius supplevit. hinc ait Citrius secundi diaconi esse etiam in aliis archidiaconi munus explere; ex quibus forte hoc est, *θυμιᾶν τὸν βασιλέα*, imperatorem recens coronatum *incenso*, ut vocat ecclesia, venerari, eique bene ominatum illud carmen accinere "*recordetur dominus deus τῆς βασιλείας σᾶς, regni tui, in regno suo, nunc et semper et in secula seculorum, amen*." sic idem fausta acclamatione prosequabatur patriarcham: *μνησθεὶ κύριος ὁ θεὸς τῆς ἀρχιερωσύνης σου, recordetur dominus pontificatus tui ubique nunc et semper et in secula seculorum*. nec hoc fiebat tantum eo die quo imperator inaugurabatur et coronabatur, sed quoties in ecclesiam ventitabat. ea de causa ait Citrius: *αὐτοῦ γὰρ ἔστιν ἢ μετὰ τὴν εἴσοδον εὐφημία τῶν βασιλέων καὶ ἀρχιερέων, ipsius est imperatoribus et patriarchis in templum ingressis bene precari; nisi quis illud μετὰ τὴν εἴσοδον post ingressum referre velit ad ingressum in tabernaculum seu in sancta sanctorum, ita ut fausta haec acclamatio facta sit post absolutam supplicationem, in qua pater praesansanctificatus ad sacrificium circumferebatur per templum et postea ad altare inferebatur. quo fit ut secundus diaconus εὐφημίαν hanc instituerit regresso iam patriarcha ad altare et processione absoluta; quod vero propius videtur.*

Dicebatur *δευτερεύων τῶν διακόνων* non quod in ordine diaconorum magnae ecclesiae secundus esset, sed respectu ad archidia-

conum, qui tempore Codini nullas quidem erat, at aliquando fuerat; unde et τῷ δευτερεύοντι τῶν διακόνων nomen mansit, sicut et τῷ δευτερεύοντι τῶν ἱερέων idem nomen mansisset, si protopapas in clero magnae ecclesiae desisset, quia cum *secundarii* nomine primus fuisset.

p. 6 v. 4. Quid hoc rei est, ut hic diaconorum secundus scribatur ac insimul πρώτος τῶν κοινῶν διακόνων asseratur? paucis hic plura evolvenda, quo proposita difficultas lucem accipiat. temporibus ultimis diaconi tantum ad ἀρχοντικά ὁφείλια, nobiliora officia, sunt admissi, qui prioribus sacerdotibus permixtum et diaconi esse poterant, oeconomus sacellarius sceuophylax et reliqui quindecim tribus primis officiorum pentadibus comprehensi. hi τῆς ἐκκλησίας καὶ πατριαρχικῶν ἀρχόντες, δεσποτικῶν ἀρχόντες, ἀρχοντικά ὁφείλια, ἀρχοντικά μεγάλα, διακονικὰ ἀξιώματα, et (κατ' ἐξοχὴν) κληρικὰτα nuncupantur. iidem vero, ut ecclesiae altarisve preces, patriarchae assident in iudiciis eidemque celebranti assistunt, at laboriosas illas operas non praestant quas archidiacono voluere reservatas ceu operoso altaris ministro. qua de causa totus ministeriis intentus archidiaconus ὁφείλιόν ἐστὶ μόνον, ut praemisimus nota huius capituli 1; nec est ἀρχοντικός, nec inter proceres diaconos numeratur. diaconorum tamen, quatenus ministerium aliquod implent, caput est et princeps, eisdemque quantumvis proceribus in diaconicis ministeriis praeficitur. huius sententiae auctor mihi est Ioannes Citri episcopus Iuris GR l. 5. postquam enim quaesit τὸ ἀρχidiaconικὸν ὁφείλιον ποίας ἐστὶ τάξεως καὶ ποίου βαθμοῦ, καὶ εἰ προΐσταται τῶν ὄλων διακόνων ὡς ἀρχidiaconος, καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, καὶ εἰ προτιμάται πάντων ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων, respondet Citrius: τὸ ἀρχidiaconικὸν ὁφείλιον οὐκ ἐστὶν ἀρχοντικόν, οὐδὲ ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς, ἀπεκερτὰ ἀρχοντία, περιφορᾶς δὲ πολλῶν ἡλίων συμπέρασμα (hoc est ministeriorum a diaconis magistratibus obeundorum compendium). διὰ καὶ ὡς χρόνου καὶ ἰδίου κόπου συμπέρασμα ὁ ἀρχidiaconος ἔχει καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ πάντων τῶν διακόνων, εἴτε ἀρχοντικοῖς ὁποιοῦσιν ἐτίμηται εἴτε καὶ ἐν τῷ ναῷ καὶ ἐν τῷ βήματι καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων μυστηρίων. uno verbo supergreditur diaconos proceres ex ministerio, non dignitate, aliamque classem solus componit; eumque sequitur vices eius gerens ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων, qui tertiae classis communium diaconorum primus dux et caput censetur; et ob allatas rationes λέγεται δευτερεύων, ait Citrius idem superiore responso, οὐχ ὅτι δευτερεύει ἐν τῇ τάξει τῶν διακόνων. Instas nihilominus, et sollicitus rationem quaeris cur ex officiis archidiaconi nomen sit expunctum? aptius illi reddent qui palatinis archidiaconum accensuerunt. vide postremas notas c. 2.

C A P U T XI.

p. 6 v. 6. La septima pentade primas tenet protopsalta, primus psalter seu cantor. Citrius vocat domesticum psaltarum, indicatque hoc nomen unitatiis fuisse quam illud protopsaltae. mirum est quomodo Codinus in hac septima pentade collocet protopsaltem,

cum ipse c. 17 disertè dicat ecclesiam magnam non habere *protopsalten* sed *domesticum*; nisi dicere velimus officium esse idem, nomen diversum, inque catalogo officiorum ecclesiae vocasse *protopsalten* quem proprio nomine vocare debuisset *domesticum cantorum*. quid sit *domesticus*, infra explicabitur ad p. 7 15. in palatino tamen clero erat protopsaltes, ut docet Codinus loco citato, qui simul erat *exarchus* cleri imperatorii.

p. 6 v. 6. Allatiana: ὁ πρωτοψάλτης ἵσταται μέσον τῶν δύο χορῶν, δεξιῶ τε καὶ εὐωνύμων. ἀρχεται δὲ καὶ τὴν ἑναρξίαν τῆς ψαλμοδίας. μετὰ δὲ τὰυτα καὶ ψάλλται διῶι. addunt alia οἱ δομῆστικοὶ καὶ οἱ περιμυκῆριοι. φορεῖ δὲ καὶ σφυροτόχιον (*tunicam brevem et stricam*).

p. 6 v. 6. Sequitur ὁ ἰδιοδομῆστικὸς, *singularis domesticus*, ut interpretatur Iunius, *primi et secundi chori*. sed errat: legendum P 174 οἱ δύο δομῆστικοὶ duo *domestici*, alter dextri alter sinistri chori. clare Citrius duos nominat, ὁ δομῆστικὸς τοῦ δεξιῶ χοροῦ, ὁ δομῆστικὸς τοῦ ἀριστεροῦ. et facilis via fuit contrahendi vocabula disiuncta οἱ δύο δομῆστικοὶ in unum ἰδιοδομῆστικοὶ: caecutiāt qui hoc non videat. nec obstat quod hac ratione sex futuri sint in septima pentade: nam et in prima pentade sex sunt, ut supra diximus, et tamen vocatur *pentas* seu *quinarius*. quid sit *domesticus* in iure civili et apud alios passim scriptores Graecos et Latinos, explicat Cuiacius ad lib. 12 cod. Iustiniani ad tit. 12, et Petrus Gregorius Syntagmatis 6 8. quid hoc nomine significarint Graeci recentiores docet Citrius, cui cum haec quaestio fuisset proposita, cuius linguae est *domestici* appellatio, et quibus ecclesiae ministeriis nomen hoc impositum est? respondit: *domestici* appellatio secundum Latinos duce[m] ἐξάρχοντα, inceptorem, praepositum et praefectum significat, sicut et in functionibus imperatoriis invenire est *domesticum Orientis, Occidentis, scholarum*. imo etiam *domesticum mensae, domesticum mœnium, domesticum thematum*. sic et in ecclesiasticis ordinibus *domestici* vox usurpatur. εἴτ' οὖν ἀρχοῦδος καὶ ἐπιστάτης μελωδιῶν καὶ τῶν μελωδῶν, οἷα εἰς ἑνὸς καὶ τάξιν καθιστῶν αὐτούς τε καὶ τὰ μελωδήματα. *domesticus* igitur *musicorum seu cantorum nihil aliud est quam praefectus, qui omnes regit ac dirigit, ipsoque simul ac cantiones cunctas disponit ac in ordinem redigit*. est autem munus *domestici* cantorum seu protopsaltes in vigiliis communibus clara voce pronuntiare illud εὐλόγησον δέσποτα, quod nos dicimus "iube domine benedicere." ex iubentia igitur Citrii *domesticus* nil aliud est quam *praeses, antistes, praefectus*, uno verbo primus in suo genere. nec male Citrius notionem huius vocabuli expressit, prout usurpatur a Graecis recentioribus, etsi hand scio an vox *domestici* in hac notione usitata sit Latinis, seu novis seu antiquis. in iure profecto alia notione usurpatur, ut et in communi loquentium consuetudine. ab hac voce formarunt Latini *domesticatum*, quod in iure exstat. et apud Balsamonem in canone 17 Apostolorum *δομῆστικατέ*

officia domesticorum, et apud Codinum c. 7 οἱ τοῦ δομῆστικίου δομῆστικοί, et c. 5 δομῆστίκιον.

p. 6 v. 6. Domesticum dicemus aliquando praepositum significare. de istis duobus utriusque chori ducibus Allatiana: οἱ δύο δομῆστικοί ἴστανται ἐν τοῖς δύο χοροῖς μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου, καὶ ψάλλοντες φοροῦσι σφικτόρια, ὡς πρωτοψάλτης. domesticis adiungunt δύο πριμμικηρίους ἰσαμένους μετὰ τῶν δομῆστικῶν· ψάλλοντες καὶ αὐτοί.

ibid. v. 7. Sequitur λαοσυνάκτης, ad verbum *populi convocator* et *congregator*, Iunio *cocio*, sed *nihili cocio*. eiusdem meminit Citrius, eodem nomine interpretes reddit, *populi coactor*; corrector correxit, *collector* sive *congregator*. cuius officium publico signo populum ad rem divinam convocare.

Duos scribit Allatiana, et λαοσυνάκτας vocant: οἱ δύο λαοσυνάκται (— και M) συνάγουσι τοὺς διακόνους, καὶ ἀναγορεύουσιν ἵνα μὴ λείπη κανείς. συνάγουσι δὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

In Typico S. Sabae videtur appellari κανδηλάκτης, a *candelis accendendis*: huius enim etiam est προῦεν τὰς βαρέας καὶ τὸ σιδηροῦν, quae illis loco *campanarum* erant, καὶ σημαίνει τὸ μέγα σημαντρον. varia enim signa dabant, ut et apud nos fieri assolet. vide Balsamonem in dissertatione cur monachi tribus signis suos ad sacra convocent, cum alii uno signo contenti sint.

ibid. v. 8. Quartus in hac pentade est ὁ πριμμικηρίως τῶν ταβουλαρίων. Iunius interpretatur *notarium*. sic enim initio nominari videtur ab ipso Codino p. 1 ed. lun.: cum enim notarium nominet, ac postea singula officia in pentadas digerens de notario prorsus sileat, credibile est Codinum nomine *primicerii tabulariorum* intellexisse *notarium*, quod forte verum est, sed nescio quomodo cum Iunii sententia conveniat, qui *primicerium* in quovis officio illum dici putet *qui primus inscriptus sit albo sive ordinis sui catalogo, et primus in suo ordine oblineat, prima cera, id est summa, inscriptus*. hoc si verum est, idem ergo erit *primicerius tabulariorum* cum protonotario, quia, ut Iunius dicit, *primicerius* primus est in *cera* seu *albo*, et tabularii sunt notarii, idemque igitur protonotarius seu primus notarius et *primicerius tabulariorum*. ego nodi huius solutionem non video, nisi quis dicere velit istum dici *primicerium tabulariorum* respectu illorum notariorum quos infra se habet, non respectu omnium, quo pacto ὁ δευτερεύων τῶν διακόνων vocari posset *primicerius diaconorum*, non absolute sed comparatione τῶν κοινῶν, ut Citrius et Codinus loquuntur.

Addam et hoc. quid si per vocera ταβουλαρίων hic non intelliguntur *tabularii* seu *notarii*, sed *tabularia* seu *archiva*, ita ut *primicerius tabulariorum* ille dicatur qui praest *tabulario* seu *archivo*, socius in hoc officio et administer chartophylacis? nam *chartophylacium* Latinis est *tabularium*, et a Latino usu etiam Graecis. sicut enim magnus sacellarius et ὁ τοῦ σακελλίου suos habuerunt adiuto-

res, ita et chartophylax videtur habuisse primicerium tabulariorum.

p. 6 v. 8. Regia superius producta inter officia recensent *πριμικήριον τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων*. notarius vero et tabularius sensu coincidunt.

Porro de voce primicerii, secundicerii, tertiocerii, quartocerii vide Cuiacium ad tit. 7 lib. 12 cod. Iustiniani, et Onuphrium in explicat. vocum obscurarum ecclesiasticarum, et Petrum Gregorium Syntagm. 15 22, qui ait pronuntiationem nominis *primicerii* exigere adiectionem ex relatione alicuius, vel certe postulare ut subintelligatur. quod si verum est, tum necesse erit ut cum inter palatinas dignitates *ὁ μέγας πριμικήριος* nominatur, dignitas aliqua subintelligatur, quia primicerius nomen hoc habet respectu alicuius functionis seu ministerii. hinc *primicerius lectorum*, *primicerius aulae*, *primicerius protectorum*, *primicerius domesticorum*. exstat in Decretalibus titulus de *primicerio*, ubi nihil adiiicitur; neque etiam satis apparet quid aut adiiendum aut subaudiendum sit, nisi quis dicat subintelligi vocem *cantorum*. de quo vide Petrum Gregorium l. c. hinc *primiceriatu*s dignitas et officium primicerii.

Quod ad ipsum vocabulum attinet, non improbabiler arbitratu Cuiacius illud *cerius* esse tantum productionem verbi, sine ulla novae significationis additione; ut proinde *primicerius* idem sit qui primus, *secundicerius* idem qui secundus, sicut et apud recentiores Graecos *παιδόπουλος* idem est quod *παῖς*, *Φραγκόπουλος* idem quod *Francus*; ita ut illud *πουλος* sit paragoge absque ulla nova significatione. alii tamen nomen hoc a *primo* et *cera* derivatum compositionumque volunt, quibus qui volet, per me subscribat licet.

p. 6. v. 8. Ultimus in hoc quinario est *ὁ ἄρχων τῶν κοντακίων*, *praefectus canticis*, ait Iunius. imo *contaciis*: nam canticum generale nomen est ad omnia quae cani aut solent aut possunt, at contacium certum quoddam genus est in Graecorum ritualibus libris, sicut et *troparium* *εἰρῆς*, *canon*, *κάθισμα*, *προσόμοιον*, *τριαδικόν*, *θεοτόκιον*, *σταυρώσιμον*, *ἀναστάσιμον*, et apud nos *versus*, *versiculi*, *graduale*, *tractus*, *sequentia*, *responsoria* et huius generis alia, quae aliena lingua aut prorsus exprimi aut commode exprimi non possunt. miror autem quid correctoribus Bonafidii in mentem venerit, ut quem ille vocaret *praefectum contaciorum*, ipsi interpretarentur *praefectum pugillarium*. ego quid sibi *pugillares* seu *pugillaria* haec velint, mecum exputare nequeo. est autem *praefectus contaciorum* ille cui cura inchoandi contacia commissa. sed de contaciis plura habes supra c. 7.

κοντάκιον hic (alia namque praeterea refert) *modulus* est brevior, ἀπὸ τοῦ κοντοῦ a *brevitate* nomen sortitus; maximeque sanctorum, quorum non est officium, memoriis brevius faciendis deservit: *breviculum* alibi vocavi. quique his cantandis praeficitur et intendit, est auctori *ἄρχων τῶν κοντακίων*.

C A P U T XII.

p. 6 v. 9. In octavo quinario primas tenet *primicerius lectorum*, qui et apud Citrium comparet.

ibid. ὁ περιμικῆριος τῶν ἀναγνωστῶν] Allatiana simul cum Citrio cuncta officia in διακονικά, ἱερατικά καὶ τῶν ἀναγνωστῶν volunt esse divisa. quindecim prima diaconis assignant, eoque ad patriarchae latus in dextro choro, velut eius curiam, locant: sequentia plura quam apta concordatibus convenient, aequus lector ex primo obtatu iudicat. protopsaltae vel huius inferiores non nisi lectoribus conferri Citrius, auctore ipsi consentiente, determinat.

ib. v. 10. Sequitur ὁ νομικός, qui apud Codin. p. 1 ed. Iun. est ὁ νομοδότης, Iunio *praepceptor*, qui et in scholiis ista: *praepceptor est musicorum vel ψαλτῶν, gymnasiarchus, qui postea corrupta voce μαῖστωρ, id est magister, appellatur* p. 44 11 et p. 60 17. num haec vera sint, facit ut dubitem Ioannes Citrius, apud quem est *νομμοδότης, nummi dator*, ut vertit interpres. forte is est quem P 176 nos *eleemosynarium* appellare solemus; nisi quis arbitretur eum apud Graecos morem viguisse qui apud nos in multis ecclesiis, ubi praesentibus clericis aliquid pecuniae dari solet; quam vocant *praesentis*, et illum cui munus distribuendi commissum, *praesentzer*. at cum Codinus uno loco habeat *νομοδότην*, altero expresse *νομικόν*, non videtur verisimile *νομμοδότην* legendum esse; nisi quis etiam priore loco *νομμικόν* nova forma a *nummo* restituendum contendat. licet *νομικός* quoque *παρὰ τὸ νόμος*, ut *numum* seu *nummum* significat, deduci possit. quodsi *νομικός* ad cantores pertinet, plane is videtur esse qui cantum cantoresque regit, et ut vulgo loquimur, *qui tactum praebet, der den tact gibt*; nisi cui forte magis arrideat ut per *νομικόν* et *νομοδότην* intelligat iurisperitum seu iuris interpretem: forsitan enim in clero magnae ecclesiae tempore Codini erat is qui postea dictus est *νομοφυλάξ*, cuius mentio in Turcogr. l. 7 fol. 506. nec est a vero alienum fuisse inter officiales ecclesiasticos aliquem qui de iure responsa daret. Glossarium Latinogr. *tabellio νομικός*.

ibid. ὁ νομικός] qui typis et ecclesiasticis rubricis apprime eruditus, quod quoque die legendum officium vel occurrat memoria faciendae, sancit et publicat. ita me docet Antonius Cralia CP. alii eum esse volunt qui legem cantoribus ponit et choros regit. solent nostrates musici elevata depressaque manu cantus modum et ordinem praefigere cantoribus, quod Graecis deesse nequit; quibus praeterea illud est in usu, ut variis manus dextrae motibus diversisque digitorum et articularum conformationibus varias vocum inflexiones in omnium conspectu melius quam musicae notulae designent, atque ita non scriptis sed manus nutibus, quam *χειρονομίαν* dicunt, cantus leges ob oculos ponant. hos cum Theophilo *χειρονομεῖν* scriberet Cedrenus: auctor *νομικός* nuncupat.

ibid. Sequitur ὁ πρωτοκανόναρχος, *primus canonarchus*, in-

quit Iunius, cuius etiam Citrius meminit. Iunius in schol. *canonarchus*, qui *canonibus synodalibus et aliis legendis praefectus est*; cuius rei exemplum habetur c. 6 et 15. verum in priore loco non fit mentio *protocanonarchae*, sed *canonarchae*, qui duo diversi, sicut protonotarius et notarius. verba Codini p. 46 4 haec sunt: legitur a canonarcha illud *πολυχρόνιον, diuturnum faciat deus sanctum imperium tuum in multos annos*: idque tertio repeti dicit. estne hic sermo de *protocanonarcha* an de *canonarcha*? diciturne ipsius esse *legere acta synodica* et alia huius generis? estne fausta illa apprecatio *diuturnum faciat imperium tuum* etc. canon synodalis, ut Iunius loquitur? multo minus id altero a Iunio citato loco p. 82 4 reperire licet, ubi nullum verbum nec de *canonarcha* nec de *protocanonarcha*. sed Iunius tanquam caecus in his ecclesiasticarum functionum vocabulis oberrabat, et dummodo aliquid diceret, facile se inventurum fidem arbitrabatur apud illos qui praeter praedicantes et ministros verbi nihil norunt.

Quis igitur *protocanonarcha*, et unde hoc nomen? exponet nobis hoc Zonaras, qui in commentariis super canones Anastasinos Ioannis Damasceni ita commentatur: *canon dicitur, quia praefinitum et novem odis circumscriptam habet periodum*, ut videre est in Graecorum ritualibus libris. ab his igitur canonibus apud Graecos magnae auctoritatis et existimationis *protocanonarcha*, et qui sub illo erat, *canonarcha* nomen traxerunt: ipsorum enim erat canones istos, quando in ecclesia decantandi erant, inchoare et reliquis quasi praere. hinc, et non aliunde, hoc nomen originem ducit.

καθών hymnus ecclesiasticus est longior et pluribus tropariis constans. qui vero canonibus istiusmodi concinendis incumbit, *κανονάρχον* appellatione honestatur. hoc autem pacto *κανοναρχία*. deficientibus libris prout apud nos, uncialibus literis exaratis et in chori medio ad omnium obtutum expandendis, canonarcha troparii unius commata successim alta voce dextro choro primum, tum alterius troparii vel strophes commata choro alteri, non interrupto cantu, suggerit; ac ita fungitur officio quod est *κανοναρχείν*, *canonum* videlicet decantandorum *singula verba et periodorum membra* prudenter ob librorum defectum *suggerere, et quo tonis cantanda monere*.

Quartus est *Ἐπαρχος*, *exarchus*, *dux quidem*, inquit Iunius, et *praeses ministrorum ecclesiae in ordinanda singulorum functione et ministerio*. fallitur. rectius in Turcogr. fol. 192 *exarchus legatus aut vicarius patriarchae aut metropolitae, sicut nos legatum apostolicae sedis dicimus*. et fol. 298 dicitur *exarchos missos ad colligendum subsidium pro pendendo Turcis tributo: habere etiam potestatem τοῦ ἀργού ποιεῖν καὶ ἀφορίζειν, privandi officio ecclesiastico et excommunicandi, δι' εὐλόγου αἰτίας*. item ius absolvendi poenitentes; et ad hoc propriis literis, quas *ἐπιχωρητικὰ γράμματα* appellant, a patriarcha instruntur. fol. 219 duo nominantur patriarchales *exarchi* uno et eodem tempore, qui et interdum *επαρχί*. de *exarcho* nihil,

quod sciam, Citrius exarchi dignitas olim clara fuit etiam extra ecclesiam inter palatinas functiones et imperatorias. hinc *exarchi* illi in Italia, quorum nusquam non mentio. et Gennadius *exarchus Africae*, ad quem scribit S. Gregorius Magnus l. 1. epist. 37. hinc *exarchatus* et *exarchia*. Ἐπαρχος palatina dignitas est apud Codinum p. 10 3.

p. 6 v. 10. Ἐξαρχον eum hodie vocant, qui velut a latere patriarchae legatus provincias ei subiectas obit, ac de clericorum moribus, de causis ecclesiasticis, de cultu divino, si non obsolescat, de coniugiis et eorum divortii, de plebis pontificisque dissidiis, de canonum ecclesiasticorum observantia, de sacramentis, confessionis maxime, conferendis, de monachorum disciplina, de ecclesiarum a dioecesanis exemptarum legibus etc. inquirat, et his cunctis ex aequo bonoque, dum, quod aiunt, visitationem peragit, consulit in posterum; prae omnibus vero census ex unaquaque ecclesia patriarchae obvenientes et cuncta ad eum spectantia iura diligenter investigat, rigide colligit, et nonnunquam exinde perample auctus, ad patriarcham defert. hoc eius munus imperatoriis exarchis in Italia quondam residentibus non absumibile, illi si quidem belli pacisque tempore cuncta imperatorum iura sarta tecta servabant: hi pariter, ceu patriarchae vicarii ac eius personam referentes, omnem eorum exercent potestatem, et omnem debitum censum eorum nomine exigunt. Allatiana: ὁ ἔξαρχος ἰσταται πλησίον τοῦ δευτερευόντος ἐν ἐκκλησίᾳ, γυροῦναι δὲ καὶ πᾶν σκεῦος καὶ ἀλλαγὴς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπισκοπῆς. ἀναθεωρεῖ δὲ καὶ τὰς κτήσεις τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, εἰ ἐκρίθησαν δικαίως. καὶ γράφει τὰ ἀντιμύσια. ἀναγυροῦναι δὲ καὶ τῶν ἀνδρογύνων τὰ κλύματα. ἀντιμυσίαι δὲ ἀντιμύσια diei annique, quo consecrata sunt, notas apponit: et matrimoniorum impedimenta examinat. observa τὸ ἀλλαγὴν vestem sacram referre, τὸ ἀλλάσσω vero frequentius per totum hoc opus occurrens *scetes sacras induere*.

P 177 *ibid.* Ultimus est *ecclesiarcha*, *praefectus ecclesiae*. Citrius nominat tres ἄρχοντας τῶν ἐκκλησιῶν, inter quos haud dubie unus, qui supra in quinta pentade dictus est, ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ σακελλίου. Bonifidius vertit, nescio quam bona fide, *tres magistratus ecclesiarum*.

ὁ ἐκκλησιάρχης] qui suae curae demandatam ecclesiae curam tenet, ad officium divinum dat signa, lumina disponit et accendit, sedilia componit, sacras imagines profert vel recondit, ac denique munditiam ubique splendere providet, uno verbo sub sceuophylace magno vasorum custode sacristam agit. eius instituendi formam in Euchologicis protuli fol. 489. socium ex Graecorum relatu τὸν διαβαστήν *lectorem sermonum et homiliarum* et καθηλάκτην *cereis lucernisque accendendis praefectum* adiunxi. huic, sicut et τῷ λαοσυνάκτῃ, signorum in ecclesia faciendorum studium committit Allatius de recentiorum Graecorum templis fol. 101. proindeque, si non eorum munere fungitur, suae saltem dispositioni tenet subiectos qui sequuntur in Allatianis. ὁ πρῶξιμος ὀρίζει, καὶ σημερινοὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψαλμωδίας ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ὁ καταγοριάρχης (alias κατηγοριάρχης) φιλοκαλῶν τὴν ἐκκλησίαν· ἀπτεῖ δὲ καὶ τὰς κενδήλας, φέρεται δὲ καὶ λαμπρόν. (addunt alia: ὑπομύζει τὰς ἐπισήμους ἑορτάς τοῦ λαοῦ, ἵνα σχολάσῃ.) οἱ λαμπάριοι καθίζουσι (alia: καθαρῶσουσι) τὰς λαμπάδας, ἀπτοῦσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ὁ βασταγάριος, ἵνα βασιτᾶ τὸν τῆς ἐκκλησίας ἅγιον εἰς λιτὰς καὶ ἑορτάς ἐπισήμους. [M: οἱ θεῶριοι πᾶ θεαροῦν καὶ πᾶ σκοπεῖουσιν τοὺς ἀρ-

χοτας, ἵνα καθίζωνται καὶ εἰσῆκουν εὐτακτα. ὁ δεκανός, ἵνα καλῶ τοὺς ἱερεῖς εἰς τὰς αὐτῶν δικαιομασι καὶ προσφερῶμασι. ὁ κουβούκλις ἵνα βασιᾶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀρχιερέως, ὅταν περιπατῇ.]

C A P U T XIII.

p. 6 v. 12. **I**n nona pentade primas tenet domesticus τῶν θυρῶν, *praefectus ianuæ*, tertius nimirum *ostiarius*: nam in sexto quinario duos enumeravit Codinus, et Citrius tres ostiarios inter officiales ecclesiasticos nominat; quorum tertius hic forium domesticus seu praeses, uno verbo *ianitor*.

Sacri tribunalis fores subdiaconis commendatas testatur Maximus in Dionysii de eccl. Hierar. c. 3: σημείωσαι, inquit, ὅτι οἱ διάκονοι τότε τὰς θύρας εἶχον, νῦν δὲ οἱ ὑποδιάκονοι. suffragatur Thessalonicensis praesul Simeon^t φυλάσσει μὲν ὁ ὑποδιάκονος τὰς πύλας τὰς ἱερὰς, ἵνα μὴ τις τῶν ἀναξίων ἐνθρον εἰσέλθῃ. eam ob rem soleam locum ad sacras altaris fores situm, de quo cum auctore c. 17, subdiaconis lectoribusque ceu propriam sedem Thessalonicensis idem assignat: ὑποδιάκονους καὶ ἀναγνώστους καθῆσθαι χρῆ ἐξωθεν τοῦ βήματος περὶ τῶν σωλείων, ὅς δὲ βῆμα καλεῖται ἀναγνωστῶν. inter subdiaconos autem vel lectores antesignanus ille, cui ceu potiori earum commendatur custodia, iure merito mihi *δομέσικος τῶν θυρῶν* nuncupetur.

ibid. Sequitur *chartularius*, qui longe diversus a chartophylace; et inepte vocatur chartophylax *chartularius*, ut supra dictum. Citrius non unum sed plures ponit: nam lectores enumerans collocat inter illos *χαρτουλαρίου τῆς μεγάλης σακέλλης καὶ τοῦ σκευοφυλακίου, chartularios magnæ sacellæ et sceuophylacii seu armarii vasorum*, inquit Bonifidius. docuimus iam supra p. 123 ex Balsamone eos qui chartophylaci, sceuophylaci, magno sacellario subserviebant tanquam administri, appellatos esse *chartularios*, ita ut chartularii isti nihil aliud fuerint quam *συμμερισταὶ τοῦ κόπου, laboris consortes*, ut Balsamon loquitur. nec scio quam apte huc quadret *registrator* Iunii.

Nec Latinis chartularius ignotus fuit: nam S. Gregorius I. 1 epist. 75 ad episcopos Numidiae scribens nominat Hilarium *chartularium suum*, qui in Africam a praedecessore S. Gregorii missus sedis Apostolicae loco causas ecclesiasticas cognoscebat et tanquam iudex dirimebat et iudicabat; mansitque in eodem officio in Africa etiam sub Gregorii magni pontificatu, cuius ipse suis in epistolis crebro meminit. verum chartularius Codini longe inferioris ordinis et dignitatis erat, inter lectores nimirum constitutus, et antepenultimus in ultima pentade.

Porro cum plures fuerint chartularii, ut Citrius expresse scribit,

cur Codinus unum duntaxat nominat? an unum nominando reliquos subintelligit? an iste chartularius qui in nona pentade, diversus est a chartulariis magnae sacellae, sceuophylacii etc? sed quod officium? Iunius expedite: utinam vere. *ὁ χαρτουλάριος qui publicis literis tabulis instrumentisque curandis et retractandis constitutus est.* at hoc officium pertinet ad chartophylacem eiusque chartularios seu administratos, item ad protonotarium et similes. an chartularius iste inter lectores peculiare quiddam obtinebat, ratione cuius chartularii nomen acceperat?

Registorum, chartarum, codicillorum onus sibi impositum vel solo nomine chartularius indicat: quorum vero commentariorum curam susceperit hic privatim, ex generica communique voce non facile assignaveris. sacellario et oeconomo pariter legimus in superioribus chartularium adnatum, laboris, ut ait Balsamon, *συμμεριστήν*: hic vero lectores inter et cantores recensitus commentariis et memoriis non invigilat aliis quam quae lectores et captores decent, ecclesiasticis videlicet libris proferendis, quorum copia cum trigesimam superet numerum. custodem privatam non inamero sibi exposcit assignandum. haec Antonius Crallis CP lector rettulit; cui non displicet memoratum ab Allatianis decanum cum chartulario confundere. *ὁ δεκανός*, inquit illa, *τάσσει τοὺς λοφίτες ἐν τοῖς ἐγγυμέντοις ἀπὸν δικαίωμασι.* rursus: *ὁ δεκανός ἕνα καλῆ τοὺς ἱεροῖς εἰς τὰ ἀπὸν δικαίωματα καὶ προσφερέματα.* quantis vero tabulis chartis codicillis et scriptis ratiociniis, quibus attendere solpt chartularius, opus sit, etiam vir integerrimae conscientiae fidelissimaeque memoriae fatetur.

Inter dignitates palatinas est *ὁ μέγας chartularius*. quis fuerit, docet Zonaras in Leone Isaurico: *ὁ τῶν βασιλικῶν ἱεποκόμων ἐπιστατῶν, praefectus imperatoris equisonibus.* pertinuisse dignitatem hanc ad curam stabuli regii docet ipse Codinus, manus magni chartularii explicans c. 5. fuit inter militaria officia *chartularius*. id liquidum ex Leone imperatore, qui diataxi tertia cum protonotario thematis et cum praetore sive iudice thematis numerat quoque chartularium thematis, quem constitutum dicit *πρὸς τὴν τοῦ στρατοῦ καταγραφὴν καὶ ἀναζήτησιν, describendo et recensendo exercitū.* vide Rigaltium verbo *protonotarius*. qui sint *homines chartularii*, discas ex Cuiacio Observat. 4 5. vide eundem de chartulariis ab lib. 10 cod. Iustin. tit. 23 et infra lib. 2 c. 3.

p. 6 v. 13. Tertium locum obtinet *ὁ δεποτάτος*. Citrus numero multitudinis *δεποτάτοι*. quantum errorem Iunius commiserit fol. 194, deceptus lectione falsa, quam facile emendare poterat, iam alibi P 178 dictum est (ad p. 93 22). in scholiis non minus ineptit. *ὁ διποτάτος*, *barbare, chartulario adiunctus ἀντιγραφεύς, quem vulgo, ut Budaeus loquitur, contrarotulatore vocant.* praeclare. interim nos credamus Citrio, qui *deputati* munus non numerat inter officia, in quo a Codino dissentit, sed inter *διακονίας* seu ministeria. sed quicquid sit de hoc, quod *deputatorum* munus esset, his verbis docet: *οἱ δεποτάτοι δὲ μανδουφοροῦντες μετὰ λαρκάδων προπορεύονται τοῦ τε ἀγίου εὐαγγελίου, ὅποτε ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄμ-*

βασα πρὸς ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν ἀγίων δώρων ἔν τε τῇ εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν εἰσόδῳ καὶ ἐν τῇ εἰς τὴν προθήσιν ἐπανόδῳ αὐτῶν.

p. 6 v. 18. ὁ δεκοτάτος] Allatiana: ὁ δεκοτάτος περιπατῶν ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιεπίσκου καθαρῶς τὸν λαὸν ἀπὸ τῆν στρατῶν, οἷαμ ποραιο πικιδάμ τασκαμπε reddidit. alia: ὁ δεκοτάτος γὰ καλῆ τοὺς ἀρχοντας εἰς τὸν ἀρχιεπίσκου καὶ γὰ καθαρῶς τὸν λαὸν ἀπὸ τῆν στρατῶν.

Fuerunt etiam *deputati* inter officia militiae, de quibus multa ex variis imperatorum constitutionibus Rigaltius in suo lexico, verbo *δεκοτάτος*, quem vide: nihil enim illi ad nos, qui ecclesiastica officia tractamus.

ibid. Sequitur ὁ ἐπὶ τῆς ποδίας. Iunius *praefectus instrumento sacro*. de quo duo potius suspicor quam scio. quid si ὁ ἐπὶ τῆς ποδίας sit ille qui pavimenti in magna ecclesia curam gerebat? nam *ποδία est solum, pavementum*; unde Germanis *der boden*. et patet hoc ex Origimibus Cp., ubi ambitus fori dicitur fuisse aequalis τῆς ποδίας τῆς κόρτης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. et ὁ ἐπὶ τῆς ποδίας ideo etiam dici nequit *praefectus instrumenti sacri* seu *supellectilis*, quia distinctum et proprium officium est ὁ μέγας σκευοφύλαξ κρατῶν τὰ σκευῆ τῆς ἐκκλησίας. quid si sit unus ex θεωροῖς, ex custodibus qui, ut ait Citrius, τὴν φυλακὴν καὶ τήρησιν πιστευόντας τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν καλυμμάτων αὐτῶν, εἰ μάλιστα εὐρίσκοντα ταῦτα λίθοις καὶ μαργάραις κοσμούμενα. adde quod in Turcogr. p. 181 ποδαῖς pro *vestibus* seu *legitur*: μετὰ εὐμορφωτάταις ποδαῖς. interpres, *ornavit templum imaginibus pulcherrime vestitis*; in margine additur μετὰ ὀραιοτάτων ἐραπιλωμάτων, cum *venustissimis integumentis*. quid si horum et similium cura ad istum spectabat?

ibid. ποδίας Meurius interpretatur *ministerium, utensilia*. nisi quae sint illa proferas, ministerio tuo non utar, Meurai. prosunt amplius Graeculae mulieres, quae *ποδίας* partem vestis inferiorem crura pedesque suos velantem vocitant: utilius adhuc me docuerunt viri, talaris cuiuscunque tunicae oram terram allambentem, quia pedes ambit, *ποδίας* nomen mereri. profuere prae caeteris illi sacristae Graeci, qui antierius altaris ornamentum, sacrasque illas vestes sericas vel auro textas vel etiam ex auro solido vel argento confectas, ac imaginibus in ecclesiis circumponendas, *ποδίας* nuncupari asseruerunt. fidem cunctis a me datam confirmat Nicetae anctoritas in variis eius lectionibus obviam facta, in Isaacio quidem Angelo l. 1: οἰκήματα κατήρειψαν, τὸν ἔνδον κλοῦτον περιβάλλοντο, ἱερὰ ἀνηρένησαν φροντιστήριά, ποδίας ἀπέλιπον τῶν ἀγίων, cui ultimi commatis vice alia lectio reponit ἐπιπλά ἀφελόντο παναγῆ. eiusdem Isaacii l. 3: τὸν ἐν ἀνακτόροις περιώνυμον γαόν, δε γὰ μονὴ κηλήσεται, θείας πάσης ποδίας ἐψλώσα. alia lectio θείου παντός ἐπὶ κλον ἐψλώσα. ex his conflicto τὸν ἐπὶ ποδίας esse vel qui ecclesiae stragulas vestes, sive muris sive altaribus ornandis, sub sua dispositione teneret, vel qui sanctas imagines fictis vestibus circumtegeret, vel denique, quod certius autumo, limbos pontificiarum vestium honoris gratia soleret ex terra tollere, quod munus apud nos magnatibus a servis puerisque honorariis praestatur, cui etiam exsequendo officium *caudatarii* nomine pontifex summus et cardinales voluerunt in Romana curia institutum. coniecturam sapprobavit Antonius Cralis memoratus, ab altari tamen et

Codina. Curpalat. de Offo. 11

ecclesia ministerium eius semovit, et per vias tantum locaque grassibus difficilia monuit adhiberi consuetum.

[Ἰσθι δὲ καὶ τοῦτο. τὸ συνοδικὸν καὶ ἡ ἀνάγκησις ἅπανα, ὁ χαρτοφύλαξ ἀναγινάσκει αὐτά. εἰ δὲ οὐκ ἔστι χαρτοφύλαξ, ὁλος πρωτὸν τῶν ἀξιωματῶν.

καὶ διερμηνευσόμεθα καὶ τὰ μῆνεα τῶν κληρικῶν. ἡ πρώτη πεντάς τὰ δικαῖα, ἡ δευτέρα πεντάς ἐν καὶ ἡμῖν, ἡ τρίτη πεντάς ἐν καὶ ἑταρτον. ἀρχεται οὖν καὶ ὁ πρωτοκαπῆς εἰς τὰ δικαῖα τοῦ.

αὕτη ἐστὶν ἡ διάταξις τῆς ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἥνπερ ἐνομοθέτησαν οἱ ἀγίατατοι πατριάρχαι καὶ οἱ οἰκουμενικοὶ πατέρες παρὰ τῶν ἀγίων συνόδων, καὶ ἐπίβησαν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ποιῆν οὕτως ὡς ἔφημεν. M.]

Porro sicut in primo quinario Codinus ponit sex, ita in hoc ultimo collocat duntaxat quattuor. ταῦτα τὰ ὄφρῳκῖα τὰ ἐκκλησιαστικῖα, inquit Codinus, haec sunt officia ecclesiastica. quae etiam in epist. Graecorum ad Gregorium X. papam ex parte commemorantur. *magnus oeconomus, probedicus, logotheta, castrinus, referendarius; qui super iudicia, qui super secreta, qui super sacrum et dona apostolica, qui primicerius patriarchalium notariorum; qui princeps ecclesiarum, qui super petitiones, qui rememoratorii, qui ostiarii, qui patriarchales notarii, qui protopapae cum toto presbyterio archidiaconatus ecclesiastici, et qui domestici cum omnibus psalmistis et lectoribus.* Gregorius papa in epist. ad Graecos sacellarium addit.

C A P U T XIV.

In enumeratione officiorum ecclesiasticorum non convenit Citrius cum Codino, ut supra c. 6 monimus. causam addit, quia patriarchae haec omnia arbitrato suo mutabant depressosque in altum evehebant et evectos deprimebant et nova munia instituebant, prout huic vel illi gratificandi voluntas ferebat. praeter officia a Codino enumerata sunt istaec: ὁ ἐπὶ τῶν κατηγήσεων, catechista, orphanotrophus, quattuor defensores, καὶ ὁ περιοδευτής, circitor Bonafidio, correctoribus visitator. quid si sit ille quem Typicum sancti Sabae nominat ἐξυπνιαστὴν seu ἐξυπνίστην, excitatorem, cuius erat in vigiliis et ἀγρυπνίαις circuire et sommolentos excitare?

P 179

Praeter hos recenset Citrius *theoros* seu *custodes*, et deputatos, de quibus capite superiore; itemque *camisatos*. sed addit haec: οὐκ εἰδὼν ὄφρῳκῖα ἀλλὰ διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον βῆμα. quod *camisatorum* sit officium, his verbis docet: *camisati ferendis ad altare carbonibus et sacris lebetibus calefaciendis occupati sunt, ut illic more solito aqua fervens sacris calicibus tempestive infundatur.* solent enim Graeci, ut videre est in liturgia S. Chrysostomi et in theoria rerum ecclesiasticarum Germani et in expositione liturgiae Cabasilae, ca-

Hic iam consecrato sub ipsum communionis tempus infundere aquam calidissimam, quam a fervore vocant *χέσιν*, et ipsum vasculum in quo adfertur *χέον*, ut quemadmodum ex latere Christi in cruce pendente utraque (sanguis et aqua) *θερμότητος πεπληρωμένα* proflexerunt, ita tempore communionis communicantes et sanguinem et aquam, et quidem utraque calentia, percipiant, *ὡς αὐτῇ τῇ ζωοπαρόχῳ πλευρῇ φανόντων*. de qua consuetudine, quam rationi consentanea sit, nihil opus pluribus hic disquirere. huic ergo aquae calefaciendae vacabant *camisati*, ut et carbonibus pro suffitu ferendis et fovendis. sic dicti a *camisiis*. Iunius vertit *industria* fol. 86. nec est quod quis dubitet *camisia* Italae esse *industria*. sed si ecclesiastica vocabula ecclesiastico more intelligere et interpretari velimus, necessario dicendum est, apud Codinum per *camisia* intelligi id quod Germanice vocamus *den chorrock* seu *chorhemd*: nam de lectoribus agens Codinus ait eos stare in medio triclino cum vestibus et epirriptariis suis, habentes *camisia ἐπάνω τῶν ἑματίων*. sic c. 7 de mensa imperatoris Codinus: ingrediuntur *psaltae* seu *cantores*. cum *suis epirriptariis et camisiis*, hoc est *mit den chorhemden*; quae nullus ecclesiasticarum rerum peritus vocat *industria*. vulgo *vestes* superpellicae dicuntur. ab his ergo *camisiis* *camisati* nomen venit; quos forsitan non inepte vocaveris *linleatos*.

Praeter hos sunt apud Citrium *patriarchales domestici*: *καὶ τοῦτο δὲ τὸ ὄφρῆμον τῶν ἀναγνωστῶν ἐστὶ*. functio huius est *τὸ ἐν ταῖς προσόδοις τοῦ πατριάρχου λέγειν εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*. qua acclamatione mirum quam Graeci delectati fuerint. hinc nihil crebrius apud illos quam illa *πολυχρονιάζειν, πολυχρόνισμα, πολυχρόνιον*.

Quod attinet ad Graecos recentiores, praeter multa ecclesiasticorum officiorum vetera nomina habent sua et propria, quae nec in Citrio nec in Codino apparent; quae ex Turcograecia colligi possunt, ut est *ὁ νομοφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐφημέριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, λαμπρὰ δάριος magnaе ecclesiae* (nam *ὁ ἀρχὼν τῶν φώτων* videtur fuisse alius apud Codinum), *magnus logotheta magnaе ecclesiae, ὁ μέγας δῆτωρ*. meminit quidem Codinus rhetoris, sed absque τοῦ μεγάλου additione.

C A P U T XV.

Ex clericis anlae nominatim exprimit p. 93 v. 5 Codinus 1) *protopallen*, quem simul ait esse imperatorii cleri exarchum. 2) *domesticum*, quem ait esse exarchum cleri Augustae, eundemque aliquando simul esse domesticum ecclesiae; aliquando vero ecclesiam

P 180 proprium domesticum habere. erat autem domesticus unus ex psaltis seu cantoribus, et a protopsalta proximus, sub se habens alios psaltas seu cantores, quos veteri consuetudine, inquit Codin. c. 17, *nominant cractas*, hoc est, ut Germani dicere solent, *schrauling*. 3) *protopapam*, qui et ipse aliquando unus et idem erat in ecclesia et aula, aliquando diversus, ut dicit Codinus n. 40 ibid. 4) *μαστωρα magistrum*, qui et ipse cantor. c. 6. 5) *canonarchas*. 6) *lampadarium*, cuius erat imperatori lampadem praeferre. 7) *archidiaconum*: hunc enim non habebat ecclesia, sed aula, ut dicit Codin. fol. 126. de eodem multa fol. 96 et 97 et alibi passim; ut et de protopapa, lampadario et caeteris ministeriis ecclesiasticis in aula.

Apud Citrium proponuntur multae quaestiones de archidiacono: τὸ ἀρχidiaconικὸν ὀφφίκιον ποίας ἐστὶ τάξεως καὶ ποίου βαθμοῦ, καὶ εἰ προτίσται τῶν ὄλων διακόνων ὡς ἀρχidiaconος. respondet Citrius *archidiaconicum officium non esse archonticum, οὐδὲ ἐκ φιλοτιμίας ἀρχιερατικῆς, ὡσπερ τὰ ἀρχοντικά*. Bonifidius vertit: *non est magistrale, neque ex liberalitate pontificali, ut magisterialia*. correctores correxerunt: *archidiaconicum officium non est ex officialium dignitatibus, nec tribuitur ex liberalitate pontificali, ut officialium dignitates*. prima versio satis est magisterialis seu magistralis, secunda paulo propius scopum tangit. archonticia officia et ἀξιώματα apud Citrium sunt illa quae quis obtinet διὰ τῶν ἀρχοντικῶν, hoc est per literas et codicillos τῶν ἀρχόντων, principum, sive ἱ essent imperatores sive patriarchae. respondet ergo Citrius archidiaconi officium non esse eiusmodi quod per archonticia conferatur, seu ab imperatore seu a patriarcha, sed esse longi temporis et operae diu praestitae quasi remunerationem: διὸ καὶ ὡς χρόνον καὶ ἰδίῳ τόπου δώρημα ὁ ἀρχidiaconος ἔχει καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ πάντων τῶν διακόνων, εἴτε ἀρχοντικοῖς ὁποιοιοῦν τετιμηται εἴτε καὶ μὴ, ἐν ταῖς τῷ ναῷ, ἐν τῷ ἀγίῳ βήματι, καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν θείων μυστηρίων.

Quaesitum quoque fuerat num patriarcha posset per sola *pittacia* et *brevia*, et mandato suo, praeferre aliquos nullo officio insignitos illis qui priores fuerant, nullo tamen ipsi etiam officio decorati. respondet Citrius hoc plane esse intolerandum, ut praeferantur aliqui prioribus per *pittacia*, etiamsi, qui praeferantur, habeant officia; sed quemlibet in loco et statione sua, quam tempore acquisivit, relinquendum esse: ἡ γὰρ τάξις καὶ στάσις τῶν διακόνων τῷ χρόνῳ ἐνθymίζεται καὶ σηρίζεται, καὶ ἔστιν ἀμετακλήνητος, inquit Citrius; qui et addit ei qui *archonticis* seu *breuibis* huiusmodi honoratus est, satis esse ut quando patriarcha seu pontifex rem divinam facit, sit ipse primus ἐν τῇ εἰσόδῳ, in ingressu ad altare, seu in itu et in perceptione divinorum mysteriorum. in ceteris quaevis suum locum tenere debere; et iniquum esse ut ὁ προεξοδύσας, qui primas tenet, seu ut vulgo loquimur, qui praecedentiam habuit, de loco suo deturbatus alteri cedere cogatur. ex quibus

recte intellectis iudicium facere licebit de interpretatione Beneficii et correctorum eius. promotionum per pittacia meminit etiam Balsamon ad 17 canonem apostolorum.

Quia vero in his officiis ecclesiasticis multa occurrunt composita ex vocabulis ἀρχή et ἄρχων, aliquid super his notare lubet, ante omnia illud quod dupliciter cum aliis coalescant, primo quidem initio vocis, ut ἀρχιεπίσκοπος, ἀρχιεπίσκοπον, archidiaconus, archistrategus, archidux, architriclinus, archiatrus, architectus, archipresbyter, secundo in fine vocis, ut patriarcha, ecclesiarcha, canonicarcha, monarcha, toparcha, tetrarcha, ethnarcha, trierarcha. inde etiam est ἑξαρχος, ἑπαρχος et id genus alia, tam in ecclesia quam extra usurpata et usitata.

Haeretici nostri temporis, ut alia, ita et ipsa prisca vocabula P 181 sustulerunt, potissimum illa quae ex ἀρχή et ἄρχων compacta. hinc archiepiscopi nomen exterminant, ut et patriarchae, archidiaconi et id genus alia, tanquam *superba fastuosa et simplicitati apostolicae adversantia, quippe quae imperium et potestatem in subditos denotent, non primum in aliqua functione seu ministerio, seu primum ordine in aliquo coetu, absque tamen imperio et potestate in caeteros.* hinc ipsi gaudent apostolicis illis et, ut loquuntur, modestissimis appellationibus προσβυτέρων, ποιμένων, ἐπισκόπων, λειτουργῶν, διακόνων, δούλων. verum nomina haec esse retinenda ubi hactenus vigerunt, et revocanda ubi exoleverunt, fuscè demonstrat Adrianus Saravia Calvinista, in libro quem de diversis gradibus ministrorum evangelicorum evulgavit c. 25, sic tamen ut his appellationibus nullum in alios imperium designetur, sed sola ordinis dignitas et ut sic dicam, *primitas* seu τὰ πρωτεία. huic Calvinistae opposuit se Calvinistarum antesignanus Beza proprio libro adversus Saraviam publicato, ubi contendit nomina haec prorsus *non esse toleranda, sed ex ecclesiis explodenda tanquam simplicitati apostolicae prorsus repugnantia.* mihi conflictus iste inter hos duos Lapithas mire placet: nam in Saravia observo haeticam arrogantiam, quae cum omnia confuderit et permiscuerit, nunc quasi poenitentia duceretur, honorifica illa patriarchae archiepiscopi archidiaconi et similia cognomenta ambit iisque decorari gestit, ita tamen ut antiqua notione quasi exuta novam induant, nullamque potestatem et nullum imperium significant. in Beza autem id prae caeteris animadvertendum puto, quod non obscure suos Calvinistas Anglos, et Lutheranos in Germania et Suecia, perstringit, quia aliqui illorum sese *archiepiscopos et primates et archidiaconos* nominant, et ita etiam nominari et saluari volunt, pulchrisque sub nominibus turpem haeresin celant.

C A P U T XVI.

Variis in locis sacrarum vestium ministrorum ecclesiae mentionem facit Codinus; ex quibus nonnullae solis episcopis, aliae etiam sacerdotibus et diaconis competunt. primas teneat *σχιάριον*, lucidi vestitus angelorum imitamen, inquit Simeon Thessalonicensis lib. de Templo. saepius enim in veste fulgenti angelos apparuisse novimus, ut et illum in monumento salvatoris coopertum stola candida. praeterea purum et ab omni inquinamento liberum sacerdotalem statum esse oportere docet; propter quam puritatem etiam sacerdos hac gratia dignus iudicatur; quod ipsum testatur, cum se induens haec verba pronuntiat "exsultabit anima mea in domino, quia induit me vestimento salutis" et quae sequuntur. episcopi autem *σχιάριον* desuper descendens habet flumina: est enim undulatum, et gratiam docendi in ipso repraesentant. nam et inter angelos non omnibus idem est ordo et gradus, sed ibi quoque alii inferiorum magistri sunt. vocantur autem flumina propter vocem salvatoris in evangelio dicentis "qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquae vivae." hoc idem pallio episcopali notatur. flumina quidem habet propter ea quae diximus, pocula vero pro typo veteris et novae gratiae. quae etiam fluminibus quasi innatant; quod non aliud tibi vult quam magistro sive doctore ex duobus testamentis ad docendum hauriendum esse. erant autem sticharia non solum candida, sed nonnulla etiam purpurea, quae a sacerdotibus et diaconis tota quadragesima gestari testatur Codinus c. 9 p. 67, excepto festo annuntiationis, palmarum et magno sabbatho paschae.

Inter caeteras quaestiones quas Bulgariae archiepiscopo Demetrio Chomatiano posuit Constantinus Cabasilas archiepiscopus Dyrrachii, fuit ista, an consentaneum sit in purpureis pontificalibus vestimentis, quemadmodum et in albis, in stichario quidem flumina, in phaenolio autem cruces gestare. respondet Demetrius: *consuetudo ecclesiae purpurea pontificalia indumenta simplicia vult esse et sine praedictorum fluminum cruciumque adiectione*. Meursius sticharium interpretatur *sticam*: nam Glossis Isidori *stica* est tunica. sed nihil melius est quam in his et id genus aliis retinere Graeca vocabula, quia nulla suppetunt Latina quae vim et energiam Graecorum perfecte expriment. erant autem *sticharia* duplicia, nempe patriarchalia et episcopalia, insignita figuris instar gammae literae Γ, ut apud Balsamonem legimus; cuiusmodi vestes appellabantur *gammadia* seu *gammatia*. Anastasius in Leone III: *columnas argenteas octo et gammadia duo*. paulo post apud eundem scriptorem habes *gammadias chrysoclabas*. quod autem Meursius existimat trigonia, quae sunt in phaenoliis, esse ipsam literam Γ, id mathematicis Leidensibus persuadeat, si potest; nos certe tres angulos ex littera Γ extendere non possumus.

2) *φελώνη* seu *φελώνη*, imo etiam *φαινόλιον*, *φαινόλης*, *φε-*

λόσιον. penulam hic qui vertant, ii frustra sunt. nulli penulae inter vestes sacras locus est, tametsi non ignoro quid de penula apud S. Paulum epist. 2 ad Timoth. 4 nonnulli philosophentur. quae vero eius significatio? *sacrum φαιώσιον*, inquit Simeon Thessalonicensis, *sublimiorem et superne collatam spiritus virtutem sub quadam effigie monstrat, imprimis saccum quo per ludibrium salvator indutus est; idcirco et sacci formam habet: nec enim in eo sunt quae appellantur μανίαια seu manicae. φαιώλια* patriarchica et episcopalia plena erant crucibus (unde ipsis *ποlyσταυρίι*, quasi dicas *multi-crucii*, appellatio), et repraesentant per totum orbem diffusam venerandae crucis gloriam, ut inquit Balsamon in dissertatione de patriarcharum privilegiis. formae autem triangulae, quae in iisdem phaenoliis visuntur, declarant angularem lapidem Christum deum nostrum, qui disiuncta coniunxit, ut inquit idem Balsamon.

3) *epitrachelium*. heterodoxi interpretes vertunt *collare seu collarium*: sed id nimis profanum videtur. retinemus ergo nomen Graecum. *epitrachelium*, inquit Simeon, *e caelo descendentem spiritus gratiam menti subiicit. ob hoc enim et episcopus et sacerdos a capite illud induens "benedictus deus" inquit, "qui effundit gratiam super sacerdotes suos." unde eo quilibet sacerdos utitur, quotiescumque sacrificat.* Germanus in sua theoria rerum ecclesiasticarum: *dextram partem epitrachelii significat arundo ludibrii gratia dexteræ Christi data; sinistram partem indicat crucis in propriis humeris gestatio.* *epitrachelium*, inquit Balsamon, *significat lorum illud quo vita ad mortem tracta est.* quod autem Meursius opinatur τὸ ἐπωμάδιον esse τὸ ἐπιτραχήλιον, id difficile creditu erit illis qui τὸ ἐπωμάδιον proprius ad ὤμοφόριον quam ad ἐπιτραχήλιον accedere norunt.

4) *orarium*. *diaconus angelicum sortitus ordinem*, inquit Simeon, *fert in humeris quod ὠράριον nominant, quod quasi alas habet, ut illorum spirituum, qua praestant, intelligentiae celeritatem demonstrat. quare et Cherubim facies obvolantia imitans, ipso quoque, dum cingitur, quodammodo ut rei divinae particeps et administer futurus, operitur. in ipso item orario sanctus sanctus sanctus scriptum est, quo ministratorum sanctorum angelorum ordo exprimitur. gestabatur orarium in sinistro humero.* S. Chrysostomus in Liturgia: τὸ μὲν ὠράριον ἀσπασάμενος ἐπιτίθει τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ. figuram diaconi *orarium* portantis habes initio Gregorae a Wolfio editi. apage illos qui hoc orarium volunt esse ἐμπεγνῖον τοῦ προσώπου, sudarium sudori abstergendo, καὶ χειρομάκτρον, manibus purgandis et abstergendis. sint enim *oraria* profanis scriptoribus ea quae Arnobius vocat *mucinia*, hoc est lintea minuta, quibus et mucus narium et sudor ex vultu manans abstergitur, prout copiose ostendit Casaubonus in notis ad Flavianum Vopiscum: in ecclesia tamen orarium sacra stola erat, et nullo modo a diacono induenda vel ferenda ut sudarii vicem P 189 subiret. quis ergo eius usus? non omnium vestium sacrarum usus exquirendus est: sufficit omnes inventas et introductas esse ad or-

natum incruenti sacrificii seu liturgiae, seu ut nos vocamus, missae. usum alium si habere cupis, en tibi hunc ex Matthaeo Blastare in Synopsi Conciliorum. τοῖς διακόνοις δέδοται καὶ μόνοις τῷ λαῷ τῶν ἁμῶν τοῦτο περιτιθέναι· ἐκλήθη δὲ ἄραριον ἐκ τοῦ ἀρῶ τὸ φυλάσσω καὶ ἐπιτηρῶ· οἱ γὰρ ἑξαφῶντες τοῦτο διάκονοι, τοῖς ἱερουργοῦσι παριστάμενοι καὶ τὰς τῆς ἱερᾶς τελετῆς ἐπιτηροῦντες εὐχὰς, τῷ ἄραριῳ τοῖς ἐν τῷ ἁμβωνί σηµαίνουσι διακόνοις τὸν καιρὸν τῆς ὑπειλούσης γίνεσθαι ἐκφωνήσεως τῶν τε κατηχουμένων καὶ τῶν πιστῶν. oratio significant, quandonam tempus sit separandi voce publica catechumenos a fidelibus. lecto enim evangelio diaconus exclamabat "exeat, qui non communicant." quo catechumeni exire iubebantur, fidelibus remanentibus. hunc Blastaræ locum Casaubonus profecto perquam Calviniane explicat his verbis: *diaconus, qui orarium gestabat, eum qui in ambone sacrum scripturam legebat, admonet quando vel ad fideles vel ad infideles deberet orationem flectere.* glossa haec Calviniani spiritus est, liturgiae sacrae ritus et ceremonias ignorantis. quodsi quis vocabulum orarii nimium urgens linteum tergendum ori significare contendat, eo quod ab ore formari videatur, is eadem solertia dicere poterit verbum oro idem esse, quod edo, eo quod ab ore deducatur, sicut et adoro. Alcuinus de divinis Officiis c. 39 enumerans sacra ecclesiae vestimenta, orarium, id est stola, dicitur eo quod oratoribus, hoc est praedicatoribus, concedatur. etsi non his tantum, sed et sacerdotibus, qui stola utuntur inter sacrificandum, ut et diaconus et subdiaconus inter ministrandum. sudori abstergendo serviebat sudarium, quod ad tergendum sudorem in manu gestari mos est; quod unitato nomine fanonem vocamus, inquit Alcuinus. vide Glossarium ad codicem Legum antiquarum.

5) ἄμοφορίον humerale dicas licebit, tametsi a nostro humerali vel superhumerali prorsus diversum. proprium episcoporum gestamen, quod ex lana confectum, inquit Simeon, in orbem humeros ante et retro convestit. hoc genus indumenti sine dubitatione a verbo carnem ex virgine propter nos susceptam humanaeque naturae assumptionem declarat. ideo enim ex lana quoque textitur, quoniam erraticam ovem, hoc est naturam nostram, signat, et quoniam ipse quoque agnus pro nobis occisus vocatus est. ipsa item verba quae humeris eo tegendis profert, sententiae huic suffragantur: ait enim "sublata in humeros, Christe, natura quae erraverat, assumptus deo et patri illam obtulisti."

6) mandyas propriam episcoporum vestimentum; de quo iam saepe supra c. 13 n. 6 et l. 3 com. c. 14 ad pag. 105 17. scribitur etiam μανδύον et μανδύη.

7) epigonatium, supergenuale, quod victoriam adversus mortem (verba sunt Simeonis) nostraeque naturae immortalitatem et vires salvatoris contra maligni daemones tyrannidem robustissimas ostendit. quamobrem et rousphaeae simile est, et lumbis alligatur, ubi hominis

roborem situm praedicant. hoc ipsum verba quae in cinctu adhibentur confirmant, "accingere romphaea tua super femur tuum, potentissime."

8) ἐπιμαυλίσιον. idem Simeon: τὰ ἐπιμαυλίσιον actionis divinas omnia efficientis significantia sunt, et Iesum suis manibus sacrificii corporis et sanguinis sui per se obtulisse; cui conveniunt quae iis induendis recitantur, "dextera tua, domine, glorificata est in virtute;" et "manus tuae fecerunt me et plasmaverunt me." quia etiam vincula manuum salvatoris, in quibus ad Pitatum deductus est, quidam per ἐπιμαυλίσιον expressa volunt.

9) Saccus; de quo iam alibi (supra n. 3 et Codin. p. 15 19). quaerebat Cabasilas Dyrrachiensis ex Demetrio Chomatiano, an fas esset purpureum saccum facere et gestare. respondit Deme- P 184
trius: saccum purpureum nequaquam novit ecclesia, quandoquidem saccus in tribus duntaxat anni celebribus dominicis festis suum usum praebet, nimirum magno paschatis dominico, pentecoste et natali Christi. hoc igitur satis plenam fidem facit, saccus ut sit purpureus necesse non esse, cum etiam sint luctus insignis purpura huiusmodi vestimenta: in solis enim Iesuini diebus et mortuorum memoris usurpatur.

Mitra seu infula non utuntur episcopi Graeci in sacrificio, sed aperto capite totam liturgiam perficiunt. aperto capite, inquit Simeon, episcopi et sacerdotes Orientis omnes, excepto Alexandrino patriarcha, sacris funguntur, non ob humilitatem aliquam, sed ob causam altiorem et longe diviniorem videlicet, quam divinus Paulus ponit ac docet, Christum caput nominans, nos autem membra ipsius, et oportere nos Christum caput nostrum honorantes caput inter orandum nudatum habere. nec ob hoc tantum, sed quia etiam nudo capite, qui consecratur, consecrationem accipit. atque ita quemadmodum cum ordinatur, precibus et sacris operari debet. et hierarcha potissimum, quoniam et dum consecratur, a deo tradita eloquia sive sacrum evangelium supra caput habet, in sacrificio divinisimo peragendo velato capite conspici non debet. obiciat fortasse quispiam hinc sequi, Alexandrinum episcopum et alios quamplurimos ex veteri traditione tecto capite sacris operantes non rite ac sancte facere. istuc non dico. nam illi antiqua nisi traditione, quae magis legi antiquae respondet, ita faciunt, quando et legis sacerdos cidarim, quam et mitram vocabant, in capite gerebat; quo eodem nomine hierarchas eas gestantes appellare consueverunt. ac fieri potest ut eo capitis tegumento aut spineam domini coronam aut sudarium, quod fuit super caput eius, in mentem nobis revocent. haec ille. si Graeci non parcerent suo Alexandrino, procul dubio, ut alia multa adiaphora, sic et morem istum tecto capite litandi praecise ac simpliciter repudiarent damnarentque: illud enim schismatis ingenium est, ut praeter id quod sibi placet, vix quicquam aliud placeat. vocatur infula praesulis Alexandrini a scriptoribus phrygium, quod S. Cyrillo concessum fuit, quando in concilio Ephesino Coelestini papae Romani vicarius erat. a Cyrillo ad successores quoque phrygium seu mitra venit; dicebatur-

que haec tiara *phrygium*, quod Phrygio opere constaret. *phrygiis* mentio fit in diplomate Constantinianae donationis, ubi ita Constantinus: *deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium, nec non superhumorale, videlicet lorum quod imperiale circumdaro assolet collum, verum etiam et chlamydem purpuream atque tunicam coccineam et omnia imperialia indumenta etc.* quae totidem verbis leguntur quoque apud Leonem IX pontificem in epist. contra Michaellem Cpolititanum et Leonem Achridenum. Balsamon in Graeca versione huius edicti ubique per *lorum* intelligit *mitram* seu *tiaram* sive *phrygium*, ut et in meleta *de patriarcharum privilegiis* et in meleta *de officio chartularii*, cum tamen nemo alius *lori* nomen hoc significatu usurpet. sunt qui suspicentur Balsamonem respexisse ad laurum seu lauream, usitatissimum olim coronae genus: ex lauro enim facilem esse transitum in *lorum*. utcumque sit, de sensu an lapsu Balsamonis satis constat. illud eiusdem edicti in Latina versione, *sicut noster senatus calcamentis utitur cum udonibus, id est candido linteamine illustratis, sic utantur et clerici, ut recte accipias, ipse textus Latinus facit, dum illud cum udonibus explicat cum candido linteamine, retento, deflexo tamen nonnihil Graeco vocabulo, ὀθόνη seu ὀθόνιον, quod est linteum. eodem edicto vocatur corona sacerdotalis, qua Sylvester in capite insignitus erat, παραλήθρα.*

Lubet hic referre quod annotavit Sirmondus noster ad epist. 8 l. 6 Epistolarum Sidonii. *tonsura clericalis ita olim fiebat ut circulus tantummodo capillorum emineret, instar coronae. sic enim describit Gregorius Turon. de Nicetio Trevirorum episcopo. S. Nicetius, inquit, ab ortu suo clericus est designatus: nam cum partu fuisset effusus, omne caput eius, ut est consuetudo puerorum, a capillis nudum quidem quidem cornebatur, in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares ab iisdem coronam clerici fuisse signatam. hodie apud nos antiquam coronae formam soli fere monachi retinent, et pueri vocales symphoniaci. nam brevis ille orbis in vertice, quo cleri pars magna utitur, insolens olim atque inusitatus in ecclesia fuit, ut docet canon 40 concilii 4 Toletani. haec ille.*

P 185

Diximus Graecos non celebrare operto capite, excepto patriarcha Alexandrino et pauculis aliis, cum ecclesiae Latinae episcopi tiara seu infula caput tecti potissimam liturgiae partem peragere soleant. sed quid Alcuino contrarium affirmanti de divinis officiis c. 38 respondebimus? audi eius verba. *huiusmodi vestis (cidaris) non habetur in Romana ecclesia vel in nostris regionibus: non enim moris est ut pileati divina mysteria celebrent; apud Graecos autem hoc dicitur, qui pileos, hoc est caphias (scuphias), gestant in capite, dum adstant altaribus. an dicemus tempore Alcuini viguisse alium morem quam posterioribus seculis, Graecis suam consuetudinem deserentibus Latinisque eam complectentibus?*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT. I.

Post indicem officiorum et officialium magnae ecclesiae subiicit Codinus catalogum officiorum et officialium aulae Cpolitanae, et quidem longe accuratiorem quam sit prior ille.

Circa inscriptionem et titulum huius partis mss codices non conveniunt: nam Bavarici ita habent: τὰ ὄφφικια τοῦ πάλλατιου. Ἔτι δὲ καὶ τὰς τάξεις τὰς γινόμενας ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὸ πάλλατιον, καὶ πῶς τὸν βασιλέα στέφουσθαι δεῖ, καὶ περὶ προβλήσεως δεσπότητος καὶ πατριάρχου, καὶ ἐθῶν γινόμενων ἐν τῷ πάλλατιῳ. eodem ferme modo codex Augustanus et apographum inde sumptum, citante Iunio. tres alii libri plura adhuc ingerunt, indicem scilicet et post indicem scholium satis longum.

Indicem etiam A, scholium Regii alii, ita enim Goarus: Se monitum, ubi praefaremur, meminisse precor lectorem, e duobus integerrimis exemplaribus Regiis, quibuscum praesens opus contuli, neutrum caput de officiis ecclesiae CP continere; atque ita tanquam a primo, ab hocce de nominibus officialium palatii utrumque ordiri. advertet exinde non eundem in editis a Gretsero ac in Regiis esse capitulum totius operis ordinem: quin imo in eo qui numero 1149 inscribitur, quodque e duobus primis (A) ubique nuncupo, diversam omnino distribuendi libri dispositionem servatam, eidem quippe in duodecim tantum sectiones singulis suis titulis illustratas partito, cuncti simul in ipso limine collecti praeponuntur.

Πενταξ του βιβλλου.

P 136

Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωματῶν καὶ ὄφφικίων τοῦ πάλλατιου ἤτοι τῆς συγκλήτου. (καὶ τῶν ὄφφικίων, omissis τοῦ — συγκλήτου, A.)

Περὶ τῶν φορεμάτων ἐκάστου τῶν ἀξιωματῶν. (τῶν τε ἀξιωματῶν καὶ ὄφφικίων A.)

Περὶ τῆς ὑπερησίας ἐκάστου τῶν ὄφφικίων.

Περὶ τῆς τῶν δεσποτικῶν ἐφορῶν τάξεως καὶ τῶν κατ' αὐ-
τὰς τελουμένων ἐθίμων. (addit A: ἐν αἷς διαλαμβάνεται καὶ περὶ
τοῦ μεγάλου δομestikou ὑπηρεσίας τοῦ τε πικέρην, τοῦ δομestί-
κου τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ἐπὶ τραπέζης.)

Περὶ διαφορῶν ἐφορῶν. (περὶ ἐτέρων διαφορῶν ἐφορῶν, ἐν
αἷς ἀπέρχεται ὁ βασιλεύς, εἰ ἐνδημῶν τῇ Κωνσταντινουπόλει
εὐρίσκεται. A)

Περὶ τῆς ἐν φασσάτῳ ἦτοι στρατῷ ὑπηρεσίας. (ἐν τῷ φασ-
σάτῳ τοῦ μεγάλου δομestικού ὑπηρεσίας τοῦ τε μεγάλου δρογ-
γαρίου τῆς βίγλης, τοῦ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ἀδνου-
μιαστοῦ. A)

Περὶ στεφνηφορίας βασιλέως.

Περὶ προβλήσεως δεσπότητος.

Περὶ προβλήσεως σεβαστοκράτορος καὶ Καίσαρος.

Περὶ προβλήσεως πατριαρχῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων.

Περὶ πενήθιμων βασιλικῶν φορεμάτων.

Περὶ μελλούσης δεσποίνης γινομένης. (καὶ περὶ μελλονύμ-
φης δεσποίνης, omisso γινομένης, A)

Ἰστέον ὅτι τὰ χρυσοκόκκινα σκιαδία φοροῦσιν οἱ ἀπὸ τοῦ
κανυπερσεβάστου μέχρι τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, τὰ δὲ συρ-
ματίνα (συρματηρά Regii) οἱ ἀπὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου
μέχρι τοῦ (παρακ. τῆς σφ.) κουροκαλάτου Regii) παρακοιμωμέ-
νου τῆς σφενδόνης, τὰ δὲ κλαπωτὰ οἱ ἀπὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίου
(πρωτοβεστιαρίτου Regii) μέχρι τέλους· ὁ γὰρ λογοθέτης τῶν ἀγε-
λῶν, εἰ καὶ μεταξὺ τοῦ τῆς σφενδόνης καὶ τοῦ πρωτοβεστια-
ρίου εὐρίσκεται, ἀλλ' οὐκ ἂν μήτε συρματίεινον μήτε κλαπωτῶν σκιά-
διον φέροι, ἀλλὰ διὰ βλατίου ἀσπρὸν μετὰ μαργελίων (ὁ γὰρ —
μαργελίων om. Regii). τὰ δὲ σκαράνικα (φοροῦσιν addunt Regii)
οἱ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν, τὰ δὲ κόκκινα
οἱ (οἱ om. Grets.) ἀπὸ τοῦ ἀκαλούθου καὶ (καὶ om. Regii) μέχρι
τέλους.

Sed haec ipso Codino capitibus tertio et quarto dilucidiora
evadent, tametsi non satis cum indice congruere videntur.

[Alium officiorum Palatinorum indicem Medonius edidit, et
ante Medonium Leunclavius Iur. Graeco-Rom. 1 p. 184. is infra
positus est.

Τὰ ὀφθίμια τοῦ παλατίου.

Ὁ δεσπότης,	ὁ σεβαστοκράτωρ,	ὁ καῖσαρ,	ὁ
κανυπερσεβάστος,	ὁ πρωτοβεστιαρίος,	ὁ μέγας δούξ,	
ὁ μέγας δομestικός,	ὁ πρωτοστρατάρχης,	ὁ μέγας λογο- θέτης,	
ὁ μέγας στρατοπεδάρχης,	ὁ μέγας πριμμικηρίος,		
ὁ μέγας κοντοσταύλος,	ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου,	ὁ πρωτο- σέβαστος,	
ὁ ἐπικέρνης,	ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης,	ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος,	ὁ μέγας
ἄουλος,	ὁ κουροκαλάτης,	ὁ πρωτοβεστιαρίτης,	ὁ

δομέστικος τῆς βασιλικῆς τραπέζης, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης,
 ὁ λογοθέτης τοῦ γυνικοῦ, ὁ μέγας παπίας, ὁ ἱεραρχος,
 ὁ μέγας θρουγγάριος τῆς βίβλης, ὁ μέγας ἐταιριάρχης, ὁ
 λογοθέτης τοῦ δρόμου, ὁ ὑπατος τῶν φιλοσόφων, ὁ μέ-
 γας χαρτουλάριος, ὁ μυστικός, ὁ πρωτοσηκρήτης, ὁ
 ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, ὁ μέγας θρουγγάριος τοῦ στόλου, ὁ δο-
 μέστικος τῶν σχολῶν, ὁ περιμικτήριος τῆς αὐλῆς, ὁ πρω-
 τοσπαθάριος, ὁ μέγας ἄρχων, ὁ τάταρ τῆς αὐλῆς, ὁ
 μέγας ἐξακουσίος, ὁ πραιτωρ τοῦ δήμου, ὁ λογοθέτης τῶν
 οἰκειακῶν, ὁ μέγας λογαριαστής, ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων,
 ὁ ἀρχιδιάκονος, ὁ σκουτίριος, ὁ πρωτοκύννητος, ὁ
 ἀμηράλης, ὁ ἀκτουάριος, ὁ μέγας ἀδνουμιαστής, ὁ
 κοιαιστῶρ, ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ, ὁ πρωτοϊερά-
 κιος, ὁ κριτῆς τοῦ βήλου, ὁ μέγας διερχηνευτής,
 ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν, ὁ δικαιοφύλαξ, ὁ ἀκόλουθος,
 ὁ ὄρφανοτρόφος, ὁ πρωτονοτάριος, ὁ κριτῆς τοῦ φασάα-
 του, ὁ δομέστικος τῶν τειχῶν, ὁ πρωταλογάτωρ,
 ὁ βεστιαριου, ὁ στρατοπεδιάρχης τῶν μονακαβάλων, ὁ
 στρατοπεδιάρχης τῶν μουράτων, ὁ στρατοπεδιάρχης τῶν ἑξακ-
 κόνων, ὁ στρατοπεδιάρχης τῶν ἑξαγγρατόρων, ὁ ἐπὶ τῶν
 ἀναμνήσεων, ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος, ὁ προκαθή-
 μενος τοῦ βεστιαριου, ὁ δομέστικος τῶν θεμάτων, ὁ
 πρωτοκόμης, ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων, ὁ
 δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων, ὁ προκαθήμενος τοῦ μεγά-
 λου παλατιου, ὁ προκαθήμενος τῶν ἑξαχερῶν, ὁ λο-
 γαριαστής τῆς αὐλῆς, ὁ μέγας διοικητής, ὁ νομοφύ-
 λαξ, ὁ βεστιαρῆτης, ὁ ἐταιριάρχης, ὁ ἄρχων τῶν ἀλ-
 λαγίων, ὁ μέγας μυρατῆτης, ὁ κριτῆς τοῦ σεκρέτου,
 οἱ φαβδοῦχοι, ὁ παβαλλάριος, ὁ σεβαστός, ὁ προκαθή-
 μενος κάστρου, ὁ θρουγγάριος στόλου, ὁ κόμης.

p. 6 v. 17. *Despota Iunio dominus*: sed ego Graecum nomen
 et hic et alibi libenter retineo, praesertim cum *despota* etiam La-
 tinorum usu et calamis tritus sit; neque Latina vox *dominus* vim
 Graecae illius *despota* assequitur. *despota*e inaugurationem habes
 c. 18. nec probo quod Glossarium affirmat, *despota*e nomine voca-
 tos fuisse filios, fratres, generos imperatoris, *sebastocratoras*, *Caesa-*
res et patriarchas. nullus hoc nomine appellabatur, nisi *despota*e
 honore certisque ornamentis insignitus esset, sicut etiam nullus *se-*
bastocratoris aut *Caesaris* nomen obtinebat, nisi per inaugurationem
 hanc dignitatem consecutus fuisset. loquor autem de poste-
 rioribus sequioris Graeciae temporibus, quae nobis Codinus reprae-
 sentat; tametsi extra Cpolim transit etiam sine inauguratione ad
 alios. hinc princeps Serviae vocabatur *despota* Serviae; pro quo
 annales Latini saepe *despotus*. apud Gregoram lib. 3 et Aetoliae P 187
 et Epiri *despota*. *despota* Serviae etiam *crates*, hoc est rex audie-
 bat; et uxor eius non tantum *despota* sed et *crataena* seu *crakitas*:

nam ut est in Pandecte Turcico c. 54, Ungaris Bulgaris Serviis *kiral* aut contractius *kral* rex est et *cralna* regina; quae Polonis *krol* et *krolna*. nec dubium videtur illud *kiral* existisse ex Graeco κύριος

Proximus erat despota ab imperatore; quocirca in syllabo dignitatum primum locum obtinet. Michael tamen Palaeologus despota maiorem honorem, tametsi anonymum, excogitavit; cuius vestigia Cantacuzenus sibi sequenda duxit, ita de se 4 5 scribens: *Matthaeum seniore filium nulla nominatim dignitate cohonestat, honore tamen supra despotas effert, nempe ut esset imperatori proximus; quem honorem primus Palaeologorum imperator Michael propter filium Constantinum Porphyrogenitum invenit; videbaturque ea dignitas despotarum dignitati antecellere.*

p. 6 v. 17. δεσπότης] imperii collega, ut et senior Imperator, dictus quondam Augustus; imperii vero designatus successor, vel ab imperatore primus, ad Alexii Comneni, qui tyrannidem circa Christi annum 1117 invasit, nuncupabatur Caesar. Alexius Nicephoro Melissenno nomen ac dignitatem Caesaris iam adepto fratrem Isaacium praeferre meditatus, sebastocratoris nomen, quo supra Caesarem proximus ab imperatore cohonestaretur, adinvenit; ac tandem Alexius alter Angelus imperio potitus ex Alexio Theodoroque generis alterum creatam recentius despotatus dignitate, sebastocratori Caesarique superiorem, sibi secundum, auctore Phranze 1 1, effecit. exin celebre despotas in curia CP nomen, urbeque a Latinis occupata et nondum a Graecis recepta Ioannes Ducas Michaellem Thesalium filiumque Nicephorum τῷ δεσποτικῷ ἀξιώματι *despotatus honore* legitur extulisse apud Gregoram 2 13. sub Ioanne Lascari, memorati Ioannis nepote, cum imperii administrandi curam in se suscepisset Michael Palaeologus, ac ad ipsum imperii solium, quod solus herede pulso teneret, omni arte totisque viribus contenderet, ὀλίγα κατῆλθον ἡμεῖς, scribit praefatus Nicephorus 3 10, καὶ δεύτερον συγκροτοῦσι βουλευτήριον οἱ αὐτοῦ σκοποῦσθαι, ὃ δέον εἶναι φάσκοντες τὸν τὰ βασιλικὰ καὶ κοινὰ διοικοῦντα πράγματα καὶ πρεσβείας πολλῶν ἀπαδεγεμένον ἔθνων μὴ καὶ τῆς βασιλείας ἔγγιστα εἶναι καὶ τὸ ἀξίωμα, τινὲς ἔνεκα τοῦ τῶν Ῥωμαίων γένους καὶ ἅμα βεβαιώσεως τῶν μεταξὺ γινομένων καταστάσεων. ταῦτ' ἔρα καὶ τὸ τοῦ δεσπότητος ἀξίωμα δέχεται κατὰ τὸ πατριάρχον καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως, Ioannis nimirum Theodoro nati. eo tamen titulo iam Michael alius Theodori gener gaudebat, quo constat, ut in inveniendis subtiles, ita et in geminandis dignitatibus Graecos fuisse libérales. lubens tamen fateor Michaellem hunc non eo nomine despotam vocatam, ut imperium heres adipisceretur, sed ut Aetoliae et Epiri princeps audiret, quo quidam alii dicti sunt Serviae despotae, hoc est reguli: quo etiam senu Chaganus Turcarum dux ὁ μέγας δεσπότης ἐκτὰ γενῶν et κύριος κλιμάτων τῆς οἰκουμένης ἐκτὰ legitur apud Theophylactum Simocattam l. 7 de rebus Mauricii; nec non Boesilas τῶν Μυσῶν δεσπότης apud Cantacuzenum 1 55.

p. 7 v. 1. Sequitur σεβαστοκράτωρ, novum inventum et commentum Alexii Comneni, de quo filia eius Anna Alexiad. 3: νέον ὀνοματοποιήσας ἀπὸ τῆς τοῦ σεβαστοῦ καὶ αὐτοκράτορος ἀδελφῆ ἔθηκε. eadem Zonaras in Alexio Comneno. at Glossarium contendit nomen hoc longe fuisse antiquius Alexio Comneno, quippe principibus Thessaliae a Constantino Magno concessum. itaque novum

fuisse, sed in palatio, non extra. et probat hoc ex l. 7 Nicephori Gregorae; apud quem tamen nihil huius invenio. verba eius dabo. ὁ δὲ Ῥωσικός τὴν τε στάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεκλήρωται Κωνσταντίνου, ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς τὸ τοῦ πρίγκιπος, ὁ δὲ τῆς Ἀττικῆς τε καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀρχηγὸς τὸ τοῦ μεγάλου δουκός, ὁ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου, ὁ δὲ τῆς μεγάλης νήσον Σικελίας τὸ τοῦ ἡγῆός, καὶ ἄλλοι ἄλλα. nec alio loco, quem adducit Glossarium, id affirmat Gregoras, sed tantum dicit in postremo Thessaliae principe, qui erat Ioannes Ducas, defecisse maiorum successionem et *sebastocratorum* principatum, qui ab Alexio Comneno talis esse poterat: ut enim nomen despotae transiit ad alios principes, ita etiam nomen *sebastocratoris* ex aula ad principes Thessaliae manasse videtur. adde quod Anna dicit Alexium novum nomen composuisse ἐκ τοῦ σεβαστοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. quomodo ipse primus haec duo in unum conflavit, si nomen hoc a Constantini magni aevo descendit? Zonaras *καινὸν ὄνομα* vocat. quomodo *καινόν*, si a Constantino magno? idem ex ipso Codino satis manifestum est. an nomen *superintendentis* ideo novum esset, licet Glossarii auctor scholae Leidensis *superintendens* salutaretur? translatio quidem ad hunc hominem nova esset, sed vox ipsa nova non esset utpote iam pridem in novatorum circulis decantatissima. etiam antecessores Alexii hoc morbo laborarunt, et in primis Leo philosophus, qui teste Zonara Zautzem Stylianum non tantum designavit magistrum et dromi logothetam, sed et novo excogitato nomine βασιλειοπάτορα nominari voluit.

σεβαστοκράτωρ] dignitatis eius instituendae causam refert Anna Comnena institutoris filia Alexiados l. 3. Ioannes Alexii filius concessos patris honores servavit, ut in eius vita narrat Nicetas. Ioannes idem Manuelem quattuor filiorum ultimum σεβαστοκρατορικαῖς ἐπέξετην τιμαῖς. Ioannis filius Manuel patre mortuo vocatus ad sceptrum Isaacium patrum etiam *sebastocratores* vocatum, missis in urbem amicis, ne tum sanguinis iure tum ob dignitatem imperatoriae proximam moliretur res novas, comespuit. Nicetas idem in Manuele l. 1: μή πως περὶ τοῦ τῶν ὄλων αὐτὸς εἶναι κύριος διαμιλληθῆ ἄτε ἀπὸ γενέσεως εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς βασιλείας καλοῦμενος. ut potestate et insignibus, ita (usque ad despotam creatum) sanguine coniunctus fuit imperatori *sebastocrator*. Isaacius Angelus anno 1184 imperium sortitus fratrem Alexium regni successorem, ac patrum quoque Ioannem ducem, *sebastocratores* declaravit; Alexius hic Isaacium filiae maritum priorem pari titulo insignivit. plures insuper eo nomine simul ornatos refert memoratus Nicetas, ex quo haec deprompta, qui et praefatis tertium addit, Alexium nempe alterum Manuelis nothum, Annalium Isaacii l. 3.

Observa Iunium verba illa p. 7 v. 5 *πρῶτος κατὰ τὸν χρόνον* vertere et facile *primus per illud tempus*. inepte. natu maiorem verte, vel Anna Comnena l. 3 iudice, quae de Isaaco fratre Alexii Comneni, *πρῶτον τῶν ἀδελφῶν κατὰ χρόνον ὄντα ἐχρῆν τιμηθῆναι ἀξιώματι*.

C A P U T II

P 188 p. 7 v. 14. Caesar olim proximus ab imperatore, nunc in hoc censu apud Curopalatam tertius, qui forsán paulo post maior vel minor erit, prout Favonius ex palatio Cpolitano adspiraverit; cuius inangurationem habes infra c. 19.

Ab imperio petiundo, cuius spe pristinis saeculis fovebatur, Caesarem longe ablegavit Alexius, et sebastocratori supposit. longius amovit aliter Alexius, despotaē dignitate eidem anteposita. tertius itaque ab imperatore temporibus ultimis numerabatur Caesar, ut Gregoras his 4 I verbis manifestat: ὁ μὲν γὰρ σεβαστοκράτωρ ἐς τὸ δεσποτικὸν ἀνάγεται παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, ὁ δὲ μέγας δεσπότης ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος, ὁ δὲ Καίσαρ ἄμα τῷ πενθερῷ τοῦ δεσπότητος ἐς τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ἐπολεῖ δ' ἐπίσημον τὴν ἐκ τοῦ πενθεροῦ διαφορὰν, ὅτι ἐν τοῖς κωνάρις κεδίλις καὶ χρυσοῦφεις αὐτῷ ἐτηρηόζοντο ἄετοί. sebastocratoris praeterea publicis in acclamationibus simul cum imperatoris pronuntiatur nomen audiebatur, quod superior observatio ex Anna Compena declarat, Caesaris nusquam: id enim per unius tantum anni spatium Alexio fratri concessit Michael Palaeologus, ac ut pariter imperatoris pene more recuperata Cpoli triumphans incederet coronatus, de quo Gregoras laudati libri sect. 5: ἀντάξιον ἀπέδωκεν γέρας Ἀλεξίῳ τῷ Καίσαρι, ὅτι δ' αὐτοῦ τοῖς Ῥωμαίοις τὴν τῶν πόλεων βασιλευσάν ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο. τὸ δὲ ἦν θρόνον συγκροτηθῆναι πολυανθροπώτατον καὶ περιφανέστατον κελύσει τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν Καίσαρα πομπεῦσαι ἐπὶ πάσης τῆς πόλεως, οὐ μόνον τοῖς τοῦ Καίσαρος παρασημοῖς κοσμούμενον, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ στεφάνῳ πολυτελεῖ καὶ μικροῦ δέω λέγειν βασιλικῶ. ὁ δὲ καὶ γέγονε. προσεετάχει δ' ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς διὰ μνήμης τὸ τοῦ Καίσαρος ὄνομα ἀγεσθαι ὁμοῦ τοῖς τῶν βασιλέων ἐν τοῖς ἑορταστικοῖς καὶ ἐπισημοῖς ἄσπαι, πανταχῇ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατεῖας ἀρχὴς ἐνιαυτοῦ. καὶ τὰ μὲν τοῦ Καίσαρος εὐσηχηματα τοιαῦτα.

ib. v. 15. Magnus domesticus hic ordine tertius est. Graecis domesticus nihil aliud esse quam προηγούμενος καὶ ἐπιστάτης et in ecclesiasticis domesticus appellatur ἀρχηγός καὶ ἐπιστάτης μελωδιῶν τε καὶ μελωδῶν, ut est apud Citrium in Responsis; de quo iam lib. 1 c. 2. ut autem domestici nomen sonantius esset, vocula μέγας appingenda fuit. quae duo Latini interdum coniungunt, ut Tyrinus de bello sacro 2 5: cum esset in imperiali palatio plurimum honoratus, et megadomestici dignitate, quem nos maiorem seneschallum nominare consuevimus, fungeretur, ab imperatore secundus. hinc δεσποτικῶτατον dignitas seu officium domestici. Anna Compena l. 8: καὶ τὸ δεσποτικῶτατον αἰτούμενος τῆς ἀνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως. utitur eadem vocula Turonensis 2 8: Γαυλεπτιμὸς pater Scythiae provinciae primoris loci, a domesticatu exortῆς militiam, ad magistrarii equitum culmen promotus est. verum tam μέγας domesticus quam alii domestici saepius adhuc nobis sese spectandos exhibebunt.

• Non unus, sed plures domestici, ecclesiastici, militares, civiles. hic unus qui μέγας, de cuius nomine et officio pauca et huic

tantum loco congrua dicenda. domesticus idem olim qui procurator; ac numerosas familiae totiusque domus curam gerens. Simocatta 8 13: ἀναίρεται ὁ κραισεννίτιος ὁ τὰς τοῦ Πέτρου (στρατηγῶ) πεπιστευμένους φρονεῖδας, ὃν δομέστικον εἰδῆσαι Ῥωμαῖοι ἀποκαλεῖν. hic in fidem suam communia familiae bona recipit, ac etiamnum hodie in monasteriis πιστικός audit. Artabasdu[m] Artabasdu[m] alius Copronymi gener domesticum (procuratorem intellige) apud Theophanem efficit. hinc cuiuslibet rei vel ordinis praefectus ac praepositus vocatur domesticus a Graecis; de quo Ioannes Citri episcopus: ἡ τοῦ δομεστικῶν προσηγορία κατὰ Λατίνους τὸν ἐξάρχοντα, τὸν προηγούμενον, τὸν ἐπιστάτην δηλοῖ. a re itaque familiari ad militiam translata vox ducem exercitus supremum, et ut loquitur Comnena Alexiados 2, στρατηγὸν αὐτοκράτορα, vel ut alii praefectum praetorio, quod militares copias sub imperatore duceret communiumque rerum administrationem ab eo sibi commendatam teneret, significat. eadem occurrit primum apud Cedrenum in Theophilo, sub quo Manuel Romanas legiones ducit, Theophobus Persicam: ille vero domesticus mox declaratur. legitur quoque primum apud Theophanem in Michaele Rancabe μέγας δομέστικος Theophilo antiquior. in Irene et Constantino cernitur Antonius quidam domesticus cum militaribus copiis ad bellum missus: ἡ βασίλισσα ἀπέστειλεν τὸν Ἀντόνιον σὺν τοῖς τάγμασιν. Antonius idem πατέριος καὶ δομέστικος τῶν σχολῶν scribitur in Copronymo. unde conflicto supremum exercitus Romani ducem circa Copronymi aetatem domesticum, ac paulo post magni honore adiuncto vocatum, qui prius στρατηγός ubique audiebat: fatear licet alia iterum vice domesticum exstare in Iustiniano 2, at non exercitus sed στρατοῦσαν equisimum celebrari. eius igitur est exercitum educere, et belli res curare. eapropter Michael Palaeologus Ioannis Angeli fratrem μέγαν χειροτονήσας δομέστικον, καὶ τὰ στρατεύματα παραδούς αὐτῷ, εἰς δόξαν ἐκπέπομπε κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαῆλ. φροντιστής etiam et ἐπιμελητής δημοσίων πραγμάτων ab auctore memoratur; cuius quidem ac amplioris etiam muneris descriptionem exhibuit Cantacuzenus, ipse magnus domesticus, 2 5.

p. 7 v. 16. Panhypersebastus.] etiam hoc ἀξίωμα καὶ ὄνομα est Alexii Comneni ποίημα, qui in his excogitandis fecundus et facundus fuit. vide Zonaram in Alexio Comneno. sed ut hic dicitur, iste panhypersebastus, ultra quem ambitio progredi non posse videbatur, invenit sequentibus annis parem Ioannem Cantacuzenum, magnum domesticum, et paulo post maiorem ac superiorem, ut et protovestiarium. ita ceu pila ludebant isti et rebus et nominibus modo in altum elatis modo deorsum pressis. Andronicus senior imperator Ioannem nepotem suum panhypersēbasti dignitate decorans eum longe augustiorem efficit quam antea fuerit, concessis vestimentis calceis et equi ornamentis lutei coloris, ut inter imperatoriam nobilitatem maxime illustris esset, ut ait Gregoras l. 7. ut autem uxor despotaē despoena, Caesaris Caesarissa, sebastocratoris sebastocratorissa dicta est (vide c. ult. Codini), ita uxor panhypersebasti panhypersebasta audivit; qualis apud Gregoram l. 3 filia Theodori Metochitae, matrimonio iuncta praedicto Ioanni panhypersebasto.

Ὁ πανυπερσέβαστος] de cuius dignitate ab Alexio Comneno inventa praeter Zonaram haec Anna filia: κατ' ἐκείνο δὲ καιρὸς τρέμματα καὶ ἡ Τραπεζεῖτις (καὶ γαρβρός ἐκ' ἀδελφῆ τοῦ βασιλέως κρωτοσέβαστος) τὴ καὶ κρωτοβαστιάρχιος. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ πανυ-
Codin. Curpalat. de Offic.

περσέβαστος ἀναδείκνυται καὶ σύντροφος τοῦ Καίσαρος γίνεται, τοῦ τῶν δὲ τῶν ἀξιωματῶν τὴν καινοτομίαν ὁ ἑμὸς κατῆ προσηξέβατος ξυνθεὶς, τοῖς δὲ καὶ παραρησάμενος· τὸ μὴ γὰρ πανυπερσέβαστος καὶ σεβαστοκράτωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, συντεθεικέναι παραρησάμενος φαίνεται· σεβαστοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἀνέκαθεν κοινῶς ἀνομαζόντο, καὶ ἣν ἰδιαζόντως εἰς βασιλέα λεγόμενον τὸ τοῦ σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρότερον κατήνευγε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. erat enim, non Caesare modo sed et domestico, panhypersebastus humilior, unde et panhypersebastum, a quo sibi metuebatur, promeriturus senior Andronicus ad Caesaris dignitatem evexit. Gregoras 8 20: ὄθην δὲ γηραιὸς βασιλεὺς διὰ θίος μειζόνων κακῶν ἀπίστευτε προσηξίαν πρὸς αὐτὸν (πανυπερσέβαστον) καὶ ἅμα τῇ προσηξίᾳ καὶ τὰ τοῦ Καισαρικοῦ ἀξιώματος σύμβολα. illustriorem tamen a prima sua institutione reddiderat idem imperator, ut apud Gregoram ipsum reperies libri praecedentis sect. 28. et ut illustrem valde laudat Nicetas in Andronico l. 1.

p. 8 v. 13. Protovestiarus] primus praefectus vestiarum, cuius uxor *protovestiaris* salutabatur, ut est apud Annam Comnenam l. 6 Alexiad. de protovestiaris saepius dabitur dicendi locus.

p. 8 v. 18. vestiarum adibit qui de protovestiaris sollicitus est. vestiarum nonnunquam vestitus est, res vestiarum, quantum satis est vestium, sicut calciarium quantum calcamentorum necesse est. vestiarum in postremis libris Codicis et in Notitia Imperii accipere, in quo vestes principia conduntur et reponuntur. Moschopolus lib. cui titulus *σύλλογος Ἀττικῶν ὀνομασίων*: βεστιοκράτης ὁ ῥάκτης· βεστία γὰρ κατὰ Ῥωμαίους τὰ ἱμάτια, ἐξ οὗ καὶ βεστίαριον κυρίως, ἐν ᾧ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται. Guillelmus Tyrius l. 2 de bello sacro: quo facto ex imperialibus vestiaris oblata sunt praedicto viro in auro vestibus vasis et pretiosis lapidibus. vides in vestiaris non vestes modo sed et aurum vasa lapides pretiosos reponi, unde nonnulli vestiaris thesaurique unam acceptionem contendunt. vestiaris itaque qui huiusmodi curat, profert, recondit, asservat. is βεστιαριος Graecis, ut Zonaras in Eudocia, Iohanni Damasceno monacho et aliis. princeps omnium πρωτοβεστιαριος, de quo in praesenti, cuius nomen iam a Theophilli temporibus agnatum apud Theophanem, a caeteris deinde historicis usurpatum, a magnis viris ambitum. panhypersebasto nondum instituto a domestico dignitate secundus fuit, auctore Cedreno in Constantino Romani filio: Νικόλαον γὰρ τὸν πρῶτον αὐτοῦ θαλαμηπόλον δουρίστικον προσηξίετο τῶν σχολῶν καὶ παρακοιμώμενον, Νικηφόρον δὲ τὸν μετ' ἐκείνου τὰ δευτερεία φέροντα πρωτοβεστιαριον. ut domestico proximus, ac rem vestiarum tractans, sacras Christi fascias in ecclesiastica processione gestare manus audebat apud Cedrenum in Michaelae Paphlagone. illi ad cubiculum imperatoris nec non in ipso sacro cubiculo dormire fas erat. Leo Grammaticus in Michaelae Theophilli filio: ἔνδοθεν δὲ τοῦ κοιτῶνος ἦν Βασιλιανὸς τῇ βουλῆσει τοῦ βασιλέως ἄκρως ἐν τῇ κλίτῃ τοῦ Πεντακίου πρὸς φυλακὴν αὐτοῦ. erat Rantacius ille protovestiaris, prius aliquo tempore a Michaelae ad monendum de Basilio coronando patriarcham missus, et vestes regiumque apparatus omnem prolaturus.

p. 9 v. 4. ὁ μέγας δούξ] notum est unde Graeci ducis nomen acceperint. inde *δουκaina* ducis uxor, Nicetae in Alexio Comneno l. 1. *δουκῆς, δουκάδος, δουκάδι, δουκάδα*. Synodus Florentina: καὶ οἱ μεγάλοι αὐθέντες καὶ βηγάδες καὶ δουκάδες. legimus etiam οἱ δούκαι, τὸν δούκα καὶ δούκαν. Tyrius magni ducis meminit, sed iunctis et corruptis vocabulis, 20 14: *misit cum classe de suis prin-*

tribus megalducas consanguineum suum, et 22 11: Alexius megalducas, qui classi erat praefectus. usurpant etiam Graeci δουκάτον pro praefectura et ductu; et pro moneta, quae Germanis est ein ducat. δουκάτωρ ductor. vide Meursium in Glossario Graecobarbaro. olim Atticae et Athenarum princeps magnus dux audiebat, ut est apud Gregoram l. 7. P 189

Ut officia nunquam, ita nec officiorum appellationes temere confundendae. quamvis itaque in posteriorum imperatorum constitutionibus nuncupentur duces qui limitibus militibus provinciis et foederatis praesunt (στρατιωτικούς καταλόγους τῆδε ἰδρῶσατο, οἷς δὴ ἀρχοντα εἰσαεὶ ἐπιστάται διαίρουν, δὲ Ῥωμαῖοι δοῦκα τῆ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ, de Iustiniano ait Procopius ubi de eius aedificiis l. 3), dux tamen magnus, de quo hic, navale solum sub sua dispositione tenere potest, ac ita vires imperii cum magno domestico dividit ut ipse maris, domesticus terrae potestatem sortiatur, prout cum auctore statim c. 5 legemus. eam ob rem ubi magni domestici nomen terrestrium copiarum duci inditum, de quo nuper coniecimus, tunc vel non multo serius magni ducis, ut maris praefectum speciatim indicaret, vulgatum suspicor. penes Gregoram itaque 7 6 fides est ut Atticae et Athenarum princeps, cuius ditio imperii CP frustulum rescissum fuit, iam a Constantini aetate magni ducis, ipse Romanus ducibus allectus, dignitatem fuerit adeptus. memorat Leo Grammaticus τοῦ κλωῖμου τὸν δοῦκα. magni nomen addidit Nicetas Manuelis Comneni l. 2 non uno loco. l. 5: ὁ Μανουὴλ στέλλει τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Κοκτοστέφανον Ἀνδρόνικον περὶ ποντὰς ἐπατῶν καὶ πενήτημοντα τριήρεις ἔχοντα, οὗ μὴδὲ τῶν Βενετικῶν ὁ στόλος ἦν ἐνδείκτερος. In Alexio Manuelis huius F: ὤρμησεν ὁ πρωτοσεβασταὸς τοὺς πιστοτάτους στόλους ἐπιστήσαι τριηράρχας, καὶ παραδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἐκείνῳ κατὰ γένος ἑγγίζουσι. τοῦ δὲ μεγάλου δουκὸς τοῦ Κοκτοστέφανου ἀντικνεύσαντος, καὶ τῆς στολαρχίας παντὶ τρόπῳ ἐξεχομένῳ ὡς αὐτῷ καὶ οὐχ ἕτερον δῆκονθην προσσηκούσης, ἀναγκαστῶς τὴν βουλήσιν μετατίθειαι. subditur: καὶ δὴ ὁ μὲν Κοκτοστέφανος Ἀνδρόνικος κύριος καθίστηται τοῦ στόλου παντός. Isaaci Angeli l. 3: στέλλει Ἰσαάκιος τὸν ἴδιον ἐξάδελφον Κοκτοσταντῖνον, δὲ καὶ δοῦκα τοῦ στόλου προβάλλετο. Anna Comnena μέγαν δοῦκα Ἰωάννην μετὰ στόλον μέγαν in Cyprum refert missum l. 8. Constantinum Dalassenum facta ad nomen allusione θαλασσοκράτορα a patre Alexio, novorum nomini et dignitatum auctore, προεχειρισμένον, ac inferius δοῦκα Κύπρου nominatum. meminit etiam magni ducis Latinus Tyrius 20 11: misit cum classe megalducas consanguineum suum, et 22 11: Alexius megalducas, qui classi erat praefectus. iuncta corruptaque sunt haec verba, aiunt quidam: a quo, non edisserunt. certe non nisi a Tyrio scriptore barbare megalducas, μέγας δοῦκας vice, pronuntiante connexa. vox μέγας trivialis licet, prae μέγας, minus anomala est: fateor δοῦκας, vice δούξ, grammatico iure recentiore scribi.

p. 9 v. 5. Protostrator] mendose codices nonnulli πρωτοστᾶτωρ. Nicetas existimat protostratorem esse Latinorum mareschalcum: ita enim in Balduino de Gofredo loquens: μαρέσχαλκος ἦν ἀξίωμα ὁ ἀνὴρ, δηλοῖ δὲ κατ' Ἑλληνας ἢ φωνῇ τὸν πρωτοστράτωρα (ita scribendum, si Latinam quantitatem spectes: occurrit tamen crebro per o, πρωτοστράτορα). Ioannes Curopalata in Theophilo vocat τῶν ἱπποκόμων πρῶτον, quia illis praecerat. etiam simplex στρατῶρ usurpant. Suidas: στρατῶρ εἶδος ἀξιώματος. in donatione Constantini: στρατῶρος ὀφρῆμιον ἐπονήσαμεν.

p. 9 v. 5. stratorum erat equum freno tenere et conscendenti magistratui opem ferre. Spartianus in Caracalla: *cum illum in equum strator eius levaret*. Paulus Diaconus de gestis Langobard.: *equus quamvis hinc inde a stratoribus, verberibus caesus, non poterat elevari*. Ἰπποκόμους eos dixere veteres Graeci: *εὐθὺς οὖν καλεσόμενος τοὺς ἰπποκόμους καὶ τοῦ βασιλέως ἐπιβὰς τῆς πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς φερουμένης πορείας ἤφατο*. στρατώρας recentiores. Theophanes: *μετὰ σταθαρίων καὶ στρατῶρων τριῶν καὶ ἑτέρων βασιλικῶν ἀνδράκων*. eorum primus πρωτοστράτωρ. Cedrenus in Theophilo: *Μιχαὴλ ἰπποκόμων ὁ πρῶτος γενόμενος· πρωτοστράτωρα τοῦτον φασί*. eadem fere Curopalata apud Meursium. Theophanes in Michaelē Theophili filio: *τοῖς οἰκείοις ἰπποκόμοις Βασίλειον ἐπίστησεν· πρωτοστράτωρα τοῦτον οἶδεν ὀνομάζειν ἢ διάλεκτον κοινή*. eadem ad verbum ex Theophane Zonaras Ann. 8. alio nomine ἰπποκόμων στρατεῦντα vocavit Cedrenus in Michaelē Rancabe, *κόμητα τοῦ ἰπποσταίου* in Isauro Leone. *δομῆστικον* quoque τῶν στρατῶρων dixit in Iustiniano 2 Theophanes: *ibidemque πρωτοστράτωρα τοῦ ὀψιμίου* memorat, alium tamen a regio, comitatus nempe ὀψιμίου vocati, stratorum primum. magnum quoque scripsit Phranzes; at ubi decrescebat imperium. acies protostratorem saepius legitimus duxisse apud Cedrenum Zonaram Gregoram et alios. senatoria dignitate claruisse discimus ex Cantacuzeni 1 15: *πρὸς θύραις ταῖς αἰῖς ἐφεισθήκασιν τῶν τῆς συγκλήτου τινές*. illi domesticus et protostrator erant.

p. 9 v. 6. Magnus stratopedarcha] Graecum nomen et hic et alibi libenter retineo, quia vix suppetunt Latina, quae talium vocum vim satis expriment.

Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης] is non alius quam tribunus, qui militum causas definit, crimina etiam leviter castigat flagellisque caedi iubet, et absente exercitu praefecto in milites animadvertit, vigiliarum et profectionis teaseram dat. *si miles crimen aliquod admisserit*, ait Vegetius 22 9, *auctoritate praefecti exercitus a tribuno deputatur ad poenam. arma militum, vestes, equi, annona ad curam eius pertinent. disciplinae ius et severitas exercitus, non solum peditum sed etiam equitum legionariorum, praecepto eius quotidie curatur: ipse autem custos et diligens et sobrius legionem sibi creditam assiduis operibus ad omnem devotionem reformat et industriam, sciens ad praefecti laudem subiectorum redundare virtutem*. στρατοπεδάρχην vero tribunum esse declarat Theophanes in Ioviano, quem eundem τριβούνον, deinde στρατοπεδάρχην, mox χιλιάρχον appellat. ultima quoque voce hoc officium eius explicat Cedrenus; quem domesticorum praefectum Marcellinus, eorundem primicerium scribit Hieronymus in Chronico. στρατοπεδάρχην castrorum curam gessisse ex nomine scribunt alii, quibus assentior; id enim quoque muneri praestitit. auctoritatem et alia ad caput quintum proferam. Eumathium, ut Cyprium recuperatam tueretur, stratopedarcham ab Alexio creatum refert Anna filia l. 8: *δεῖν ἔγνω Ἀλέξιος τὰ κατὰ τὴν Κύπρον ἀσφαλίσασθαι, καὶ τὸν Φιλοκλήην Εὐμάθιον τὴν ταύτης ἀναθέμενος φρουρὰν στρατοπεδάρχην προεχειρίσαστο, ναὺς πολεμικὰς δὲ δουκῶς αὐτῷ καὶ ἰσχύτας, ἐφ' ἃ τὰ κατὰ τὴν Κύπρον διὰ τὴν θαλάσσης καὶ ἡπείρου ἀσφαλίσασθαι*. explicat Logotheta στρατοπεδάρχην voce Turcica iam Graecis satis familiari *πελάρχαιον*: Leunclavius Peclarpax ait esse Begler-beg, quem exponit *praectorem, praesidem*, et tandem *supremum castrorum principem*; additque vocem Graecam στρατοπεδάρχην. magnum hunc stratopedarcham quattuor minoribus praefuisse scribit Meursius: at non magnus semper qui aliis praest, sed qui officio praestat.

p. 9 v. 7. Magnus primicerius] de primiceriis iam egi l. 1 c. 2.

illud hic observa, olim Boeotiae et Thebarum principem *magni primicerii* nomen tulisse, teste Gregora l. 7, qui addit hunc ipsum principem posteris temporibus pro *magno primicerio μέγαν κύριον* appellatum esse, a *prima syllaba occasione numpria*, a prima nimirum syllaba vocabuli *κῆριον* amputatis compendii gratia, ut vulgus solet, ex vocabulo *primicerii* duabus prioribus syllabis. ex quo colligas iam tum *η* et *υ* eodem sono, instar *iota*, prolata fuisse: alioqui duas illas voculas *κῆριος* et *κύριος* vulgi consuetudo non confudisset.

Si *primicerius* ex Suida *πρῶτος τάξεως τῆς τοῦ στρατοῦ*, ex Heradio in Novell. l. 2 Iuris GR *ἐν ἐκείσῳ τάγματι πρῶτος*, ut inter cantores, de quibus superiori cap., inter *advocatos*, de quibus Ius GR p. 225, prior est *primicerius*, an ita hic *magnus* inter varios imperii *primicerios* ut cunctis imperet? affirmat, ut nuper de *stratopedarcha*, Meursius. at cum alius sit in aula *primicerius* (*πριμικηρίος* enim *τῆς ἀδελφῆς* legitur frequentius in sequentibus), ideo *magnus* hic, quia illi ceterisque praeceminet; et ea causa *primicerius*, quod, ut infra scribit auctor, sit *εἰς τὸ φροσάτον κεφαλὴ τῆς βασιλικῆς συντάξεως, ἐν ἐκείνῳ ἰμπερατορίου κομιτατίου seu ministerii princeps*; qui vulgo aulici ministerii cum potestate curator, *le grand maistre*. favet voci data a Gregora interpretatio 7 8: *primicerium* enim quasi primum *κύριον*, et aptius *μέγαν κύριον* vertit. καὶ μὲν δὴ ἐστὶν ἃ τῶν τοιοῦτων παραφθορῶν τίνα τῷ μακρῷ χρόνῳ καθόλου ἀμυδρῶς πως ἀπεμαρταίνουσι τὴν ἀλήθειαν. τὸν γὰρ τοὶ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θηβῶν ἀρχηγόν, ἀντὶ μεγάλου πριμικηρίου, μέγαν κύριον ὀνομάζουσι νῦν, εἰς τοῦτο παρενεχθέντες ἐκ τοῦ παρενεχθῆναι τὴν πρώτην συλλαβὴν. quod vero praemittit Boeotiae principem iam a Constantino *primicerii* nomen adeptum, nullam apud me fidem meretur.

p. 9 v. 8. *Magnus contostaulus*, comes stabuli, Gallis *conestable*. nomen conflatum ex *contos* seu *conto* comes, et *staulos* stabulum. Cantacuzenus 1 40: *comperitunt principem Sabaudiae, quem Latinorum lingua conton vocat*; quia ea aetate princeps iste necdum erat dux sed comes. Synodus Florentina: *ἐκαθέζοντο δὲ βαβαλλάριοι τε καὶ μαρκῆσιοι, κόντοι καὶ δουκάδες*. est etiam recentioribus Graecis *κοντόν breve, curtum, kurz, parvum*; unde *contacium* sacri odarii genus. Cedrenus scribit quendam appellatum esse *κοντολλόντα* et alium *κοντοστῆφανον* ob parvitatem, quasi *parvum leonem* et *parvum Stephanum*. est etiam *κοντά πλησίον, prope*. *σταῦλον* seu *σταῦλος* ex Latino *stabulum* detortum: nam extrita unica littera *b* habes *staulum*. hinc etiam Germanis est *stall, stallung, ein-stallieren*, quod barbaris *installare, stallum* seu stationem assignare. nec mireris si talium origo a vocabulo *stabulum* repetatur, cum eadem vox *contostaulo* nomen tribuat, et quidem honorificum; hodieque *die stallmeister*, magistri stabuli, magno loco sunt in aulis principum. scribitur etiam *κονσταῦλος*, sed rectius est prius illud. habebant quoque veteres Franci comitem stabuli, ut videre est in epist. 3 Hincmari c. 16; quem vulgus corrupte appellabat *constabulum*, ut est apud Reginonem l. 2. et apud Tyrium passim legere est *constabularius*. habes et simplex *stabularius* apud Anonymum 8 6 de bello sacro: *Conradus Henrici III stabularius*.

Habuerunt Romani *comites stabuli imperatorii*, de quibus Paulus Diaconus l. 17 et L. 29 c. Theodos. de Annona et Tributis l. 11. Graeci pariter etiam vocibus consoni Badurium Iustini fratrem *κόμητα τῶν βασιλικῶν σταύλων*, aliumque anonymum eadem appellatione insignitum apud Theophanem et Leonem Grammaticum in Theophilo iactant. ab iis vetusti Franci regionum stabulorum *comites connestables*, Graeci recentiores suos *κορσταύλους κοροσταύλους* vel *κοροσταύλους* deducunt; hos tamen ab istis. rem paucis aperio. *comites* neoterici *κόρυτος* (ne *κορυτός*, hoc est *brevis*, dixeris) appellant, ut Nicetas in Andronico l. 1: *ὀρθοῦν τοῖς στρατηγοῖς ὀργανόμενος, οὗς κόρυτος εἶπεν ἂν Λατίνῳ διαλέκτῳ χρώμενος. stabula σταύλα vel σταύλους.* Moschopolus: *ἰκπῶντες ἰκποστάσεις, σταύλοι.* ex utroque nullo negotio *κοροσταύλος* creatur. ex Gallico *connestable* deduxisti, inquires. dictum volo. Franci namque, ut Christianorum bono nati, ea qua gaudent in externas regiones excurrendi licentia, frequentius a Graecis, fidem in Saracenos propugnaturi, stipendia promerebantur (ut Ruselius ille qui quadringentis Francis apud Curopalatem et Annam Comnenam adiunctus Graecorum exercitum ducebat), ducemque suum nonnisi appellatione apud suos colenda dictum voluerunt. quas vero *stabuli comite*, vulgo *constabulario*, honoratior esse potuit aut sibi decentior, *τοῦ connestable?* en ut ad hanc vocem velut in fontem Graeci referant suos *κοροσταύλους*, inter quos Gregoras et Chalcondyles *κοροσταύλους* pronuntiant. dictionem tamen apud auctores Alexio Comneno superiores, nec dignitatem eo priorem reperias: at de *comite stabuli* vel *constaulo* cetera Francorum duce testatur auctor c. 5.

p. 9 v. 9. Magnus logotheta] quid sit logotheta, iam l. 1 c. 6 explicavimus, et quamvis Nicetas dicat esse eum qui Latinis sit cancellarius, tamen id ubique locum habere non potest. quis enim logothetam *ἀγελῶν, pecuariae* seu *gregum*, vocet cancellarium, ut et logothetam *τοῦ δρόμου, cursus?*

ibid. *λογοθέτην* a Cyrillo et a Chrysostomo de Poenit. ac primum a Cedreno in Anastasio memoratum, verum in alio quam qui pertractatur sensu reperio: praesens enim est non qui aerarii, sed qui publici regiminis rationes *ponit*. magnus namque logotheta cum imperatore communis boni rationem habet, res unde reipublicae commodum et simul principis thesaurus augecit administrat, et denique cunctis providet. de illo Gregoras, ubi de Muzalone, 6 2: *ἦν ὁ Μουζαλῶν (λογοθέτης) τῷ βασιλεὶ παραδυναστεύων τότε, καὶ τοῖς βασιλικοῖς καὶ δημοσίοις μισιτέων πράγμασι, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως μέγιστην καρπούμενος τὴν αἰδῶ διὰ τε σοφίαν καὶ γῆρας μακρὰν καὶ ποιήσαν ἔμπειραν πραγμάτων μετὰ φρονήσεως ἔχων.* Nicetas ubi de Hagiotheodorito, in Manuele l. 1: *μελεδωνῶν δὲ μετεύοντα καὶ τῶν οἰκίων ὀποδρηστέηρα διαταγμάτων τὸν Ἀγιοθεωδορίτην τίθησιν Ἰωάννην. καὶ ἦν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως ἀεὶ ὀργανόμενος, καὶ τὰ τούτων ἐντάλματα δεῖα καὶ ἐμφάσεις ἐκ κρείττονος μοίρας δεχόμενος.* Curopalates in Michaelo Parapinacio: *εἰς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν καταστήσάμενος, λογοθέτην αὐτὸν προβαλόμενος.* is non absimilis summo regii publicique iuris administro, quem supremum cancellarium Graeco Niceta teste vocamus: *ὁ μὲν τὸν οἰκίον, ὡς ἡ Λατίνων βοῦλεται φωνή, καγκελλάριον, ita scribit eiusdem Manuells l. 7, ὡς δ' Ἕλληνας εἰποιεν λογοθέτην (ἦν δὲ οὗτος ὁ Μαγέντης ἐπίσκοπος) ἐπεμψεν.* fax alia, qua vox illustretur, mihi superflua est. animadvertite modo logothetam prius fuisse qui publici aerarii quaestor vocatur; de quo sensu nos infra, ubi logothetam *τοῦ γενικοῦ* exponemus. *μέγαν* hunc *λογοθέτην* ante Alexii tempora vix auditum scio! *διοικητοῦ* vocem eius munus apud antiquos significasse fa-

teor; ac tandem cum ab imperatore his verbis institutum "tu magnus logotheta esto," quae sibi dicta Phranzes asserit, quamvis clam ita creatus pro more officii imperatoris venerari ac publice adorare vetitus fuerit. caeterum an hic μέγας λογοθέτης idem sit qui τῶν σεκρέτων et amplissimi senatus caput, mihi pene indubium: ubi enim huius mentio, de illo altum fit silentium, ac cum magnus ille personat, alius secreta latitat: an non ideo quia binominem diversis temporibus se fecit haec dignitas? certe scrupulum omnem a terenda sententiae huiusmodi semita Nicetas amovet in librorum titulo quo se λογοθέτην τῶν σεκρέτων καὶ ἐπὶ τῶν κρείτων, secreti logothetam et iudicis praepositum, et in Μυρζυφίῳ, ἐπὶ τοῦ ἀκροῦ στήσαι τῆς συγκλήτου βασιλεὺς καὶ ἐν τοῖς σεκρέτοις λογοθετῆσαι, in summo senatus solo consediisse et in secretis iudiciorum rationem supremam habuisse affirmat: at quid hoc aliud quam magnum logothetam egisse? logothetam insuper et urbis praefectum iubet Anastasius, referente Cedreno in eius vita, conscenso ambone Acephalorum haeresim proclamare: quid hoc aliud quam senatus praesidem populique rebus praepositum eidem voluisse favere et auctoritate publica confirmare? logothetam secreti Annae Comnenae l. 3, et apud Nicetam statim sub historiae limine, et in Isaacii Angeli l. 3 lego, magnum logothetam apud Nicephorum Gregoram et eo posteriore, logothetam nude sumptam vel τοῦ γερμανοῦ addito apud omnes Niceta scriptore superiores.

p. 9, v. 10. Protosebastus *primaugustus*, ut Wolfius vertere amat. Rogerus in Annalibus Anglicanis: *qui vocabatur Graeco protosebastos, Latine comes palatinus*. protosebasti dignitas dicitur hic ordine decima tertia; et ita est in nostro indice: in catalogo Iuris Graecorum l. 2 decimum quartum locum obtinet. in nostro magnus domesticus quartus est, in illo septimus.

Ὁ πρωτοσέβαστος] inauditum ante Alexii Comneni tempus nomen; ac ubi eum sebastocratoris et panhypersebasti commentum Anna filia narrat l. 3, ibi generum Taronitem protosebasti et protovestiarii dignitate auctum, Adrianum vero fratrem protosebastum clarissimum vocatum, refert: ὁ Ἀδριανὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ κρατοῦντος πρωτοσέβαστος ἀξιοῦται περιφανέστατος. mox abaque medio subdit: τούτων δὲ τῶν ἀξιομάτων τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατὴρ προσεξεύρατο. alios protosebastos protovestiarii dignitate coniuncta Nicetas Gregoras Cantacuzenus recensent. ad Alexium et Annam redeo. ipsa ubi Venetos bellorum socios donis et honorum cumulis a patre compensatos narrat, ipsum reipublicae duces protosebastorum dignitate et stipendiis, patriarcham vero pervenerandi appellatione, collato non illiberali donativo, cohonestatum scribit. verba eius sunt: δὲ διὰ πολλῶν τούτους ἀμειψόμενος δωρεῶν καὶ τιμῆς καὶ αὐτὸν τὸν δοῦνα Βασιλεὺς τῶ τῶν πρωτοσέβαστων ἀξιώματι μετὰ τῆς δόγας ἐτίμησεν, ὑπέριμον δὲ καὶ τὸν πατριάρχην αὐτῶν ἤξισεν μετὰ τῆς ἀλόγου δόγας. nusquam tamen erat ἀλογος δόγα, nec in rationem militabat, cum Venetos, ut sui patriarchae sustentarent inopiam, paucos retro tempore, anno videlicet 1073, Gregorius septimus pontifex Romanus literis fuisset hortatus, de quibus Baronius illo anno num. 51. protosebasti pileus erat viridis, ut c. 4 legemus, viridisque liquor ei proprius, quo, sicut imperator rubro, subsignandi potestatem nactus est. Nicetas de Alexio protosebaste in Alexio Manuelis filio: δόγμα ἐν βασιλείῳ ἐξήνεγκε, μὴ ἄλλως εὐπαράδεκτα οἰσάθαι ὅσα ἢ βασιλικῇ χρῆσι ὑποσημαίνονται γράμματα, εἰ μὴ πρότερον ὀφθεῖεν τῷ Ἀλεξίῳ, καὶ οὕτω τὴν δεξιάν τῷ βατραχείῳ ἐκιδούσῃ χροίματι τὴν τοῦ ἱεροῦ ἐπισημασίαν βραβεύσαι.

In nostro nullus est ὁ ἕπατος τῶν φιλοσόφων, summus philo-

sophorum: at in altero 29 stationem obtinet. 86 locum tenent *δαβδου-
P 190* *χοσ*. interpres vertit *lictiores*; noster index rhabduchis caret. sunt et aliae diversitates, quas lector mutua utriusque catalogi collatione deprehendet.

p. 9 v. 11. Pincerna pocillator. scribitur etiam *πιπέρονης*. in indice Iuris Graeco-Romani annotatur et approbatur lectio ista *ὁ ἐπιπέρονης*. sed tueamur vulgatam: alioqui paulo post exsurget qui divisim legat *ὁ ἐπὶ κέρνης*.

ibid. *pincerna* Latinis dictio cognita, ex qua, ut rentur quidem, Graecobarbara *πιπέρονης*: at si mihi fidem non omnino demperis, ipsa *πιπέρονης* germane Graeca est, quasi *ἐπὶ κέρνης*, *poculis praefectus*. scis verbum *κράννυμι* visi temperandi vel miscendi significantiam adeptum, cuius vice *κρῶσι* profert vulgus; ab eo *κέρνη* *pocillatio* et *praebendi calicis ministerium*, ac *ὁ ἐπὶ κέρνης pocillationi sive poculis praepositus*: exiude duabus in unam contractis dictionibus fit per aphæresim *πιπέρονης*, ex affinitate ad Latinum *pincernam* etiam *πιπέρονης* vocatus, qui Cedreno in Theophilo *οἶνοχοῶν*, Nicetae l. 1 Alexii *κωλικιφόρος*, l. 1 Andronici *ὁ ἐπὶ κρῶσιματος* (*vinum κρασι* sive *κρασιόν* hodie dicunt), et Manassi denique *ὁ ἐπὶ κέρνης* scriptus. ita me deus amet, vates fuit Gretserus: his enim madida adhuc charta vix exaratis characteribus in eo primum legi "*paulo post assurgat qui divisim legat ὁ ἐπὶ κέρνης.*"

ib. v. 12. *Curopolata*] nomen, ut videtur, a *cura palatii* formatum. Evagrius 5 1: *τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπειροστυμμένος, ὃν κουροπαλάτην ἢ Ῥωμαίων λέγει φωνή*. quem descripsit Corippus laud. Iust. 1 185 et lib. 2 282. Latini nomen *curopolatae* varie depravant: hinc apud Luitprandum in legatione est *Leonis coropalati*, et apud Leonem Ostiensem *coroplasi*. *κουροπαλάτισσα* uxor *curopolatae*, et *κουροπαλατικιον* munus seu dignitas *curopolatae*; qua insigniebantur etiam absentes, et quibus Cpolis nec visa nec fortean videnda. exempla invenies in libello Constantini Porphyrogeniti de administrando Imperio.

De *Curopolata* passim Codinus in suo libello; quem olim officium habuisse ait, sed ignotum, *nunc vero*, hoc est tempore Codini, *nullum*. Alemannus ad p. 28 Procopii duplicem *Curopolatam* statuit, alterum qui sub se habebat praetorianos milites, quorum plures ordines, *domestici*, *protectores*, *silentiarii*, de quibus Procopius p. 108. ex his alii in atrio et vestibulo regiae versabantur, alii pro cubiculo desidebant et excubias agebant diu noctuque: hi *σωματοφύλακες*, Latine excubitores vocabantur, illi *φύλακες τοῦ παλατίου*, custodes palatii, praetorii milites seu praetoriani, aulae vel aulici milites. praefectum his ordinibus *comitem praetorianorum* seu *excubitorum* appellat Iornandes, Procopius *principem custodem palatii*, Corippus de laud. Iust. Min. 2 285 *curam palatii*. alter *curopolata* erat praepositus fabricae palatii, de quo Cassiodorus libro 7 Var. epist. 5, cuius magnam dignitatem fuisse credit Meursius in Glossario, *quod ante regem Theodoricum auream virgam gestans primus incederet. at Cassiodorus: primus, inquit, inter obsequia numerosa, hoc est non inter*

singulares et primarios viros, patricios senatores et Consulares. aurea vero virga est, quam Codinus δικανίκιον appellat, inferioribus etiam ordinibus concessa honoris ergo, idque ex eodem Cassiodori loco colligere est. plures aliquando erant Cpoli hac dignitate conspici. Cedrenus: *μετὰ δὲ τὸν θάνατον Ἰουστινιανοῦ ἐκράτησεν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουστίνος ὁ ἀπὸ κουροπαλάτων.* et apud Ioannem Curopalatum in Isaacio Comneno: *Ἰωάννην δὲ τὸν ἀδελφὸν καὶ Κατακαλὸν τὸν κεκαυμένον Κουροπαλάτας καὶ ἀμφοτέροις τιμῇ.* nec Cpolitani tantum, sed et exteri hac dignitate honestabantur, maxime Iberes, ut constat ex Constantino imperatore lib. de administrando Imperio, c. 45 et 46.

Cpolitatum palatium ita describit Luitprandus Ticinensis l. 5 rerum per Europam gestarum: *Cpolitatum palatium non pulchritudine solum verum etiam fortitudine omnibus, quas unquam viderim, munitionibus praestat; quod etiam iugi militum stipatione non minima observatur. moris itaque et hoc post matutinum diluculum mox omnibus patere, post tertiam vero diei horam, emissis omnibus dato signo, quod est MIS, usque in horam nonam cunctis aditum prohibere.* Sed quale hoc signum MIS? an *missa* vel *missio*? quod est *ilicet*? at quid haec Latina apud Graecos? an *misa*? nam posterioribus Graecis haec dictio usurpata fuit. vide Meursium v. *Misa*.

Vox in Graeciam serius invecta, a Latinis primum inventa, *cura palatii*, qua is magistratus intelligitur qui *palatii* curam agit et *curator palatii* nuncupatur in nonnullis editionibus cod. Theod. de Comit. et Trib. Scholar. l. 6. eundemque reor quem Theophanes in Mauricio celebrat *κουράτωρα τῶν βασιλικῶν οἰκῶν*, ad cuius dignitatem ut imperatoriae proximam summos viros vel aspirasse vel evectos fuisse memorant historiae. Iustiniani nepos Iustinus *κουροπαλάτης*, ita scribit Theophanes, *ex cura palatii* (dictio Marcellino propria) descendit imperium. Leo nuncupatus Isaurus Artabasdam data in coniugem filia curopalatem fecit, ex eodem Theophane, qui Mauricium quoque nepotem Domentiolum eo titulo refert auxisse. hunc honorem Domentiole fratri contulit Phocas, ut Cedrenus in eius vita, et pariter germano Theodoro Heraclius, ut Nicephorus in Breviario. Michael S. Ignatii pater ex curopalate factus est imperator. Bardas Ignatio infensus, summam ambiens potestatem, curopalates primum, tum Caesar est salutat. de eius insignibus et ministeriis suo loco: plura et diversa reperies apud Meursium, Gretserum, Bulengerum, Fabrotum in Cedreni Glossario, Dempsterum de Antiq. Rom. 1 4, Savarum in Sidonii Apollinaris carmen 23.

p. 9 v. 13. *ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης]* Iunius *accubitor fundae*. in catalogo Iuris Graeco-Romani *ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης*: interpres *accubitor magnae palae*. ego versione mea rem ipsam explicare studui, cum nihil suppetat quod Graeca apte exprimat. nam *παρακοιμώμενος* iste erat sigillifer seu custos annuli imperatorii, qui literae obsignabantur; qui annulus per partem suam, nempe per *σφενδόνην* seu *palam*, significatur: pars enim haec servit signaturae, ut sic loquar.

Annulos signatorios sive sigilla in annulis adhuc postremis saeculis imperatores gestasse declarat Nicetas tum in Ioanne Comneno sta-

ἐἰς sub historiae suae limine, quo ipse εἰσισι τὸν κοιτῶνα τὸν πατρι-
κόν, καὶ προσπεσὼν ὡς δῆθεν θρηνησῶν ὑφαιρείται λάθρα τῆς ἐκεί-
νου χειρὸς τὸν σφραγιστήρα διακτύλιον: tum in Alexio laudati Ioannis
nepote ad calcem, ubi eo crudeliter obruncato auris abscissa subala per-
foratur, traiectoque filo et apposita oera Andronici tyrannidem inuadentis
annulo signatur: τιτῶνται ὀβελίσκῳ τὸ οὖς, καὶ κρόκης ἐξαφθείσης κη-
ρὸς περιπλασθεὶς τῷ Ἀνδρονίκῳ σφραγιστηρίῳ ἐσημαίνεσθαι διακτύλιῳ.
annulus ille et quodvis aliud sigillum σφενδόνης nomen accepit. σφενδό-
νη, inquit Suidas, ἡ τοῦ διακτύλου περιφέρεια, καὶ ἡ εἰς λίθον ἐπι-
βολὴν ἐπιτηδεία χρῆσις. illius annuli et cuiuslibet alterius regii sigilli
custos fores eius in quo reponitur loci observat, ad illas sedet, moratur,
vigilat, et pro excubitorum more etiam somnum capit, παρακοιμώμενος
τῆς σφενδόνης, regiae signaturae antistes, αἰορί ἑσαρτίου ἐσαρχίας, garde
des sceaux de l'empire.

p. 9 v. 14. Praefectus sen accubitor cubiculi] aliqui addunt
αἰορί, utpote imperatorii. hodie in aulis vocantur kammerherren, came-
rarii, aureis clavibus conspicui.

ibid. exponit Constantianus Manasses παρακοιτῶν καὶ φάλακα τῆς
βασιλείου κλίνης, sub cuius dispositione erant πρόκοιτοι καὶ προ-
φάλακες, de quibus Nicetas, qui ante fores excubabant et imperatorem
custodiebant. οἱ μὲν γὰρ σφραγιστῆρες καὶ δορυφόροι ἀποθῆν κοιν
τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος πρυτὸς κατηύνασον, ait ille in Andronico l. 2.
ergo isti propitius, ad fores nimirum principis ac iuxta cubiculum, qui haec
de causa κοιτῶνται a Leone Grammatico et πρόκοιτοι a Zonara di-
cuntur in Theophili vita, a Niceta in Ioanne Comneno οἰκίδιοι καὶ πρό-
κοιτοι, a Theophane in Iustiniano κουβικουλάριοι καὶ σκαθάριοι: ar-
mati quippe spathis sacrum cubiculum observabant. eam ob rem somnio,
quod interitus fuit oraculum, exterritus Mauricius apud Theophanem δι-
επνεύσθαι ἐκέλευε τὸν παρακοιμώμενον αὐτοῦ, ut qui dormienti prin-
cipi iuxta nomen excubias agens accubaret.

ib. v. 15. Logotheta aerarii generalis] ita vertit Glossarium
Graecobarbarum secutus Iunius, *logotheta publicae rei*. longe aptius
quam interpres Ioannis Curopalatae historici, cui Nicephorus ὁ ἀπὸ
γενικῶν est *Nicephorus a Genicis*. interpres Iuris GR *curatorem ge-
nici* indigitat. Wolfius vertit *generalem*, absolute, et *generalem logo-
thetam*, quia Zonaras in imperio Irenes et Constantini filii Nice-
phorum *γενικὸν λογοθέτην* appellat. Theodori Metochitae maximus
encomiastes est Nicephorus Gregoras in sua historia, praecipue l. 7,
non procul a fine. hic Metochites etiam huius logothetae munere
functus est.

ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ] lucem sibi mutuam accendunt haec vo-
ces. Γενικὸν locus est Cpoli, quo ius tributorum subditi exsolvent
et negotiatores vectigalia pensant, quem Zonaras periphrastικῶς τὰ
ἀρχαῖα τοῦ φορολόγουσ λογοκρατοδόντα scripsit in Constantino Duca;
de quo Cedrenus in Basilio: καὶ εἰς τὸ λεγόμενον Γενικὸν κατιῶν τοὺς
ἀσπρατομίτους ἐκέλευε παρὰ τοῦ δημοσίου, μὴ κοθ τις ἀδικῶς εἰσ-
πράττειτο, καὶ οὕτως τοῖς ἀδικουμένοις ἐπήμυνε. et descendens ad
Genicum, αἰσαρτίου sedem, eos qui ab αἰσαρτίου ministris vectigalium exige-
rentur, ne quis quid iniuste percoleret, speculabatur, ac ita iniuriam
passis opitulabatur. γενικὸς exinde portorii vectigaliumque exsortis est,
ut alant, generalis. Suidas v. Γενικός: Ἀναστασίος βασιλεὺς Ῥωμαίων
ἀισθόμενος ἐστολὴν Σαρακηνῶν ἐξοσεθαι κατὰ τῆς πόλεως, Ἰωάννην

ἐπιστήνην ἡγεμόνα τοῦ καλίου, διέκονον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ λογιστὴν τῶν φόρων, ὃν Γενικὸν καλοῦσιν. Cedrenus quoque Nicephorum ex-*g*-nicum, ἀπὸ γενικοῦ, vel ut scribit Curopalates ἀπὸ γενικῶν, imperatorem factum testatur in historiae limine: hinc ipse auditur γενικὸς λογοθέτης, qualem Theodotum quoque iniquissimum monachum reperies apud Theophanem et Cedrenum in Iustiniano posteriore. Iam quo constat logothetam hunc a cancellario longe diversum, nec eius aut simili alterius munere fuisse implicitum, sed summam aerarū praefecturam gessisse, observo λόγον computatus, ratiocinia, rationem, fiscum, neque ac alia referre; qua de causa dixit Theophanes in Copronymo: τὰ δὲ λεγόμενα πατριμῶνια τῶν ἐν Ῥώμῃ ναῶν τῶν ἁγίων καὶ κοροφαιῶν ἀποστέλων, τὰ ἔκκαλα τελοῦμενα τάλαντα τρία ἡμῶν, τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελείσθαι προσέταξεν, publicis aeriis pendī, in *f*iscum referri, publicis rationibus accenseri iussit. λογοθέτης, ἀπὸ τοῦ λόγου, publicas rationes componit, quo pacto Cyrillus τελοῦντάρχαις et προκατοφφρισταῖς λογοθέτας annumerat, et λογοθετῆσαι rationem reddere, ratiocinia instituire ex Photio reddidit Stephanus. eam ob rem rapax et iniqus logotheta Theodotus describitur a Theophane, ἐπὶ τοῖς κλειστόις τῆς πολιτείας ἀρχόντας καὶ ἔμπανεις ἄνδρας, οὐκ ἐκ τῶν διοικητῶν μόνων ἀλλὰ ἐκ τῶν τῆς πόλεως διοητόρων, εἰκὴ καὶ μάτην ἀπροφασίστως ἀκαιήσεις καὶ ἐταγὰς καὶ δημοσίους κοιούμενος: a pluribus reipublicae proceribus illustribusque viris, non qui agros modo et rura sed et qui praecipuum imperii civitatem incolentes, indicta causa, nullo demerito, adeque rationis praetextu pecunias exigere, multas eis imponere, bona publicata rapere. apud eundem Nicephorum Phocas avaritiae rapacitatisque deditus imperator ἐπέλεσε Νικήτα πατριμῶν καὶ γενικῶν λογοθέτην τὰ δημόσια τέλη τῆς ἐκκλησίας καὶ μοναστηρίων ἀναβιβῆσαι. alius Nicephorus ipse logotheta, referente Curopalate ad historiae calcem, inquiritur ab adversariis περὶ τῶν τῆ βασιλίδι διαφερόντων χρημάτων. subdit: ὁ τοσοῦτον ἔμελεν ἀποτοῖς τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν, quam ut logothetam sibi infensum e medio tollerent; ad eum siquidem, ut hoc ex Theophane addamus cumull gratia, pertinent τὰ τοῦ γενικοῦ λογοθετοῦ πράγματα generalium computorum negotia quaevis, et ut idem inferius habet δημόσιοι τῶν λογοθεσιῶν κωδίκαις, publici computorum libri, δημόσια χειροθέσια, publica ratiociniorum scrinia. Illi ministri ascribebantur ἐπιήκτορες τῶν δημοσίων φόρων vestigalium receptores, de quibus Theophanes in Iustiniano posteriore; διοικητὰς thesaurarii, eidem et Paulo Diacono dicti in Leone Isaurο; ἐπισωματὰ pendendorum exaequatōres, quos memorat Cedrenus in Basilio et alii, ultimi inter generales logothetas Theodori Metochitae merita et honores, quem hic auctor memorat, reperies descripta Gregorae l. 7.

p. 9 v. 20. Protovestiarites] diversus hic a protovestiariorum, ut tum ex catalogis tum ex diversis officiis manifestum evadit.

ὁ πρωτοβεστιαριότης] errant qui protovestiariorum et protovestiariorum unum putant, quibus, sub non absimili penitus nomine, munus et ondo penitus diversa. βεστιαριότης cubicularius est, cuius onus ut vestibus sibi a vestiario prolatis principem induat et exant indicat id βεστήτορος vestitoris dictio Latina, prioris vice posita: ubi enim scribit Cedrenus Iustiniani anno 22 ἀπέλεσαν οἱ βεστιαριταὶ τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως, Theophanes habet ἀπέλεσαν οἱ βεστήτορες τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως. Euchelogium: ἑκαίρει τὸ γλαυδῖον ὁ πατριάρχης καὶ ἐκπιδῶσιν αὐτὸ τοῖς βεστήτορσιν (ita scribit illud) καὶ τὴν φίβλαν. πρωτοβεστιαριότην itaque regii cubiculi magistrum, sive regionum cubiculariorum principem interpretabere; eumque opus ἀδίστατον iam referendum εἰς οἶκον βασιλέως πράττειν, in imperatoria cubiculo ministrare, describit.

Qui sequuntur, domesticus mensae et praefectus mensae, satis noti sunt.

p. 9 v. 21. praefecturam aq primatum super eiusdem ordinis reliquos constat ex dictis superior domesticum sortiri, qua de causa domesticus mensae, et ut Gregoras 8 7 habet, ὁ τοῦ δημοσίου τῆς τραπέζης τῆς βασιλικῆς ἀμυνόμενος ἐπιλήσει, censebitur is quem Pancirollus in notitiam Imperii Occidentis c. 44 castrensem sacri palatii vocat, qui mensam principis et totum palatium curat, quem nos *magnus hospitii magistrum*, regiae mensae structoribus praepositum ac in caeteros aulae regiae ministros ius exercentem, conspicimus.

p. 10 v. 1. ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης] qui *τραπεζοκοῖος*, mensae structorem ac dapiferum, τὸν τῆς πάσης περὶ συμπόσια παρασκευῆς ἐπιμελούμενον, ex Hesychio intelligimus; cuius officii titulo, iam a Constantini temporibus, Russiae principem in imperatoris palatio gavius auctor est Gregoras l. 7. at certe unus est testis ubi ait: ὁ δὲ Ῥωσικὸς ἡγεμὼν τὴν τε σάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρὰ τοῦ μεγάλου κεντήρηται Κωνσταντίνου.

P 191

p. 10 v. 2. Magnus pappias] pappias absolute pater, est idem quod πάπας seu πάππας. Palladius in Lausiaca Historia in Paulo Simplici: καὶ δύνοντος τοῦ ἡλίου λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος, παπία (nam et simplici π scribitur) θέλεις φάγωμεν ἄρτον κλάσμα; hic nomen palatinae dignitatis est, de qua Codinus infra c. 5.

Abblandientium et balbutientium puerorum, patres et seniores appellantium, vox est παπίας. Eustathius in Iliados 5: κατὰ βρῆφους προσφώνησιν καὶ κατὰ ἀναδιπλασιασμῶν λέγομεν πάπας καὶ παπίας, πάτερ nimirum vice. ille monachus apud Palladium in Lausiaca blande: παπία, θέλεις φάγωμεν ἄρτον κλάσμα; et ille alius: τί λυπεῖς καὶ ἀδημονεῖς, παπία; a privatis domibus et familiis aulae CP reddita familiaris vox fidum et senioreni significat ministrum, cuius custodiae palatium committeretur et integritati claves noctu traderentur asservandae. ita me monet Georgius Coresius in rescriptis; nec temere aut ignare: Constantini namque Manassis auctoritate fulcitur, πρὸς τὸν τῶν οἰκῶν φύλακα τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, παπίαν λέγομεν αὐτὸν κατὰ Ῥωμαίων γλώσσαν. addit Coresius idem aulae clericis palatinis ecclesiis fuisse praepositum, ac protopapae (archipresbyterum intellige) nonnunquam munere donatum. egregie: nam et pro huiusmodi sententia haec militans auctoritates. prima, Irenes devotae imperatricis in lecto duas imagines repperit impius coniux Leo Copronymi filius, ait Cedrenus, quas inquisitione facta εἶδεν ὅτι ὁ παπίας τοῦ παλατιῶν εἰσεκόμισεν αὐτάς, a clerico utique fidem et cultum imaginibus servante; altera, Leoni Armenio necem illaturi Michaelis Balbi socii, sacerdotum ornatibus assumptis simulataque religionis specie, simul cum palatinis clericis matutinas laudes in palatio decantaturis admissi sunt: τῇ νυκτὶ ὀπλισθέντες, ἐνδοθεν τὰ ἔξω φοροῦντες, τοῦ παπίου ἀνοίξαντος, ὡς οἱ ἱερεῖς, μετὰ φελωνίων εἰσῆλθον. pappias itaque, ceu eos admittere solitus, ex eorum numero fuit unus. at cum papiae dignitate promoti (quod nefas ecclesiasticis, ut optime dixerit Anna Comnena) acies eduxerint in hostes et frequenter cum eis manus conseruerint, frustra clero conferantur allecti; quin a clero quoque alieni sacras imagines inferre et palatii portas clericis, non segnius quam ipsi, reserare potuerunt. clericus itaque sive fuerit seu etiam ecclesiastici ordinis exors nonnunquam, claves palatii teste Leone Grammatico suae fidei commendatas tenuit. hoc eius verba declarant in Basilio Macedone: ὁ Ἀρτάβασθος εἰσερχομένων πρὸς τὸν παπίαν καὶ ἄρας ἀπ' αὐτοῦ τὰς κλεῖς βιαιῶς ἤνοιξε τῷ Βασιλεῖ· καὶ γενό-

μενος ἐκδοθῆν βασιλεὺς ἦτο τὰς κλεῖς τοῦ παλατίου ἐπὶ χεῖρας, καὶ τῇ ἑσθῆν Γρηγόριον τὸν ἐπιλεγόμενον τοῦ Φιλήμονος ἐποίησε πατίαν. eum in palatio habitasse, et facilem imperatori ad eius sedem accessum fuisse, narrat Codrenus in Leone Armenio. caeteram pappiam vel papiam scribere, ne morarer in re nullius momenti, mihi semper pro variis auctoribus aut exemplaribus perinde fuit, ceu negotium in discrimen haud vocandum.

p. 10 v. 3. ὁ ἑπαρχος] *praefectus urbis*. Nicetas in Alexio 3 l. 3: εἰς δ' ἑπαρχον τῆς βασιλείδος σχηματίζεται πόλις. Codrenus in Theophilo: ὁ ἑπαρχος ἐν θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως γαληνότητος τὸ κρῖνεν λαβῶν καὶ τοῖς πολιτικοῖς χρῆσασθαι νόμοις: ex quo ἑπαρχικὸν βῆμα apud Leonem Grammaticum. hoc eius munus latius alio loco prosequendum. circa nomen eius ἀπὸ τοῦ ὑπάρχου discrimen observat Blastares Elementi E. c. 15: ἑπαρχοὶ δὲ λέγονται οἱ τῶν ἑπαρχιῶν ἐξάρχοντες, ἑπαρχος δὲ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. hinc obscurior Cedreni locus in Iustino 2 lucem accipit, et eparchum hyparchum fieri intelligimus: καὶ ὁ ἑπαρχος ἴση τῷ βασιλεῖ "νῦν, δέσποτα, ὅπερ ὑπερχομένη ἐτελείωσα." καὶ ὁ βασιλεὺς πατέριον αὐτὸν ἐποίησε καὶ ὑπαρχον μὲχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ, quia nimirum provinciae vel urbis alterius praesidem officio non amovendum constituit. vel ne dignitatem eius qui praemium meruerat imminutam affirmem, *praetorio praefectum* eadem voce denotari asseram. Theophanes in Leone: ἐκίλευσεν ὁ βασιλεὺς ἐξετασθῆναι Ἰουδάσιον παρὰ τῶ ὑπάρχου τῶν κραιτωρίων ἐν Κωνσταντινουπόλει. in Iustino: τὸν Ἀλίωνα πατέριον ἐποίησεν ὑπαρχον κραιτωρίων. in Theodosio seniore: τὸν ὑπαρχον ἐφόρευσαν. Sozomenus hunc ἠγούμενον τῶν τότε παρὰ τοῖς Ἰλλυριοῖς στρατιωτῶν asserit: ego *praetorio Illyrici praefectum* commode interpretor: eius enim erat ludos Thessalonicensium populo, de quibus ibi sermo, exhibere. iterum Theophanes in Phoca: Θεόδωρος ὑπαρχος τοῦ κραιτωρίου, correctius tamen videtur scripsisse Simocatta 8 8: ἑπαρχον τὴν ἡγεμονίαν τῶν φόρων τῆς ἑσῆς πρὸ τινος καιροῦ ἀπὸ τινος καιροῦ ἀπεκλήθη, δὲ ἑπαρχον κραιτωρίων ὀνομάζειν εἰώθεσιν οἱ Ῥωμαῖοι. ὑπαρχον demum pro urbis praefecto sumendum semel mihi apud Theophanem occurrissae non ἄσφιστο, ubi de Phoca script: ἐπέτρυσεν Κωνσταντὸν τὸν ὑπαρχον τῆς πόλεως.

p. 10 v. 4. Magnus drungarius τῆς βίγλης] detortum ex Latino *vigilia*. *δρουγγάριος* qui etiam *δρουγγάρης*, παρὰ τὸ *δρουγγος*: *drungus* globus militum; vox nec Latinis ignota. Vopiscus in Aureliano: *omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines in triumphum duxit*. ubi Casaubonus: in *tacticis Graecorum libria* *omnis adunatio militum appellatur δρουγγος, sive plurium sive etiam paucissimorum: nam et tres aut quattuor drungum faciunt. inde est δρουγγιστὴ τάττεσθαι, quod Mauricius imperator libro 4 opponit τῇ μακρῇ τάξει et continuae atque in longum porrectae aciei*. vide Rigaltium in Glossario v. *δρουγγος*. Leunclavius *druncarius* vocat a *trunco*, a *baculo regiminis*, *bastone del reggimento*, magistratus insigni; nec pauciores milites mille nec plures 4000 suo *druncario* subiicit, in altero Onomastico, quod Historiae Musulmannicae adiunxit. verum haec exigui ponderis sunt, 1) quia *drungus* vox antiqua est, non nuper in recentiore Graecia nata, 2) quia recentiores Graeci virgam seu baculum eius qui magistratu bellico fungitur non vocant *druncum* sed *δρακνίκιον* vel *sceptrum*, 3) quia reclamant tactici scriptores, Constantinus de Thematis, Leo in suis *Tacticis*, Mauricius *Strategic*. 2 3,

Codinus noster et alii. hinc *δρονγγιστὶ* *globatim rottenweise*. quam ipsam quoque vocabulum *rott* pure Germanicum. Nicetas in Balduino Flandro: *μοίραν ἢν φοῦρταν ἀνόμαζον*. Neubrigensis 2 27: *copias quas ruttas vocant*.

p. 10 v. 4. praefectum vigilum ab Augusto Romae institutum, qui 7 cohortibus per 14 regiones dispositis a nocturnis grassatoribus et subitis incendiis urbem tutarentur, ex Suetonio et Dione demonstrat Dempsterus Ant. Rom. 7 34. hic cognoscebat de incendiariis, furibus, receptatoribus et aliis per vias et domos admissis flagitiis, nisi forte quam atrociam famosaque forent, ut ad urbis praefectum deferrentur, de quibus Pancirollus in Notitiam Orientis c. 27. officii huiusmodi tribunal Cpoli fuisse *δρονγγαριδὸν δικαστήριον* vocatum ex Alexii Comneni Nov. Iuris GR tom. 2 conlicio. aliae vigillae erant in castris, de quibus Dempsterus idem 10 13, quarum appellatio profertur a Graecis *βίγλα*, Graece magis a Simocatta *εὐκοπή*, *κατασκοπή*, *ἐπισκοπή*. praefectus, *δε τῆς ἐπισκοπῆς τὰς φρουρὰς ἐγγειρίζεται*, eidem Simocattae 1 9, praefectus, inquam, earum *δρονγγάριος*, quod ex militum drungo sive turma (*δρονγγος* enim turma est) confiaretur. de eius ministerio auctor in sequentibus: de nomine docte fuseque Rigaltius, Meursius, Gretserus, Bullengerus, Fabrotus in Cedrenum, et alii. officium antiquum et notum: circa Copronymi tempora nomen vulgare primo scriptum in Theophane reperi.

C A P U T III.

p. 10 v. 5. *Magnus hetaeriarcha*] apud Tyrium 21 16 *megaltriarcha*. emendat Glossarium *magetaeriarcha*. forte nulla emendatione opus est, quia Tyrius forsitan ex communi consuetudine vulgi hoc nomen extulit et in historiam intulit. notum est autem a vulgo longe aliter haec talia proferri solere quam proferantur vel scribantur a doctis. et nupera etiam Tyrii editio a viro valde docto curata valgatam lectionem retinet. Codinus dicit eum *hetaeriarcham* dictum, quod *ἑταίρους*, *socios et amicos*, Romano imperio pararet, susceptis etiam profugis. alii ab *hetaeria*, militari cohorte, eum hoc nomen accepisse autumant; cuius cohortis mentio apud Ioannem Europalatum in Michaele Riancabe, et duplex erat, maior et minor: illius dux et praefectus magnus hetaeriarcha dictus, huius absolute hetaeriarcha. consule Glossarium.

Gotthos belli socios Constantinum sibi adiunxisse ac foederatos vocitasse scribit Iordanes; renovato deinde cum his foedere ad sua usque tempora perseverasse eorum agmina subiungit. erant foederatorum sociae illae turmae in Tiberii secundi castris: *ἀγοράσις γὰρ οὐρακα ἰθνηῶν κατῆρτες στρατεύματα εἰς ὄνομα ἰθίων, ἀμφιάσις καὶ καθοκίσις αὐτοῦς, χιλιάδας δεκακίους, δεδοκῶς αὐτοῖς καὶ στρατηγὸν Μαρσίον τὸν κόμητα τῶν φοιδεράτων*. haec ferme ad verbum ex Theophane Codrenno, apud quem Leonem Armenium a Nicephoro κόμητα τῶν

φοιδεράτων Thomamque ab eodem Leone *τοῦ μαρμάργου τοῦ φοιδεράτου τάγρατος* institutum legimus. successu temporis φοιδεράτοι. In *ἑταιρίας* mutati, quorum duci *ἑταιριάρχου* nomen impositum. Leo Grammaticus de Michaelē Theophili filio: *παρέδωκεν Βασιλεῖον, αἰτ. ἄνδρῃ ἑταιριάρχῃ τοῦ εἶναι εἰς τὴν ἑταιρίαν.* ex Scythia siquidem, parentibus licet Macedonibus, oriundus erat Basilius. heteriarches itaque exteris belli oculis praeffectus, ut tarman ex militibus variis nationibus ortis collegit, ita foederatis *κατὰ διακρίσιν καὶ συμμυγὸς φερσμένους κλήθους*, ait Olympiodorus apud Photium, succedit. haud tamen omnibus imperabat: Franci enim constabulario, Barangi Angli acolutho etc. suberant. reperitur heteriarches Persa Persis imperitans apud Leonem Grammaticum in Michaelē Theophili. vide Cantacuzeni 1 20.

p. 10 v. 6. Magnus chartularius] scribitur etiam *χαρτουλλάριος*, a charta utique nomine ducto; qui et in ecclesia, ut supra meminimus, et in aula, ut iste de quo in praesenti; quem Zonaras in Leone Isaurico vocat *τῶν βασιλικῶν ἵππων ἐπιστατοῦντα*. erat etiam dignitas cubicularia. hinc Novella 8 Iustiniani *χαρτουλλάριος τῶν θείων κοιτῶνων*. et in Notitia Consuetudinum habes *χαρτουλλαρίου τοῦ θείου κουβουκλείου*. chartularius bellicus militem conquirebat et conscribebat, ut liquet ex Constit. 3 Leonis Imp.

Scriniarius, inquit Meursius. optime: nam et Etymologicum vetus chartularios commentarienses, publicis litaris tabulis instrumentis scribendis et retractandis praefuisse docet. at cum plures numerare possis huiusmodi, hunc qui cursus publici, *τοῦ ὀξέως δρόμου*, in Constantino Porphyrogeneta; alium divini cubiculi Novell. 25, *τοῦ θείου κουβουκλείου*, qui et *τῶν θείων κοιτῶνων* in Ecloga LII. Leonis et Constantini; magistri equitum alium L. 5 cod. Theod. de divers. Offic. et Apparito. et proba. l. 8; quartum *θεόδωρον τὸν Χοδῶνον χαρτουλλάριον ὄντα τῶν ἱπποστάθμων* apud Nicetam l. 3 Isaacii, et apud Zonaram in Leone Isaurio *βασιλικῶν ἵππων ἐπιστατοῦντα*; in exercitu alium qui *τοῦ θέματος*, ex Constantino in Tacticis; alios magno logothetas subditos apud Nicetam Manuelis l. 1, quos describit *ἕκαστος (λογόθῆτου) ὅσα ὀλίγους τῶν γραφομένων καὶ λεγομένων, λογίους ἄνδρας*; et quotquot alios scriniarios ex imperii notitia assignabis: hic tamen *μάγας*, ad quem caetera referrentur, aut qui reliquos honore praecederet, de ecclesiae chartulario, ut alterius ordinis, nil in praesenti. magno hinc exercitus commissos legimus apud Nicetam in Manuele l. 3, in Alexio eius filio, in Isaacio Angelo l. 3.

Sed quid in Legibus Francicis l. 6 108 *homo chartularius?* est, inquit Pithecius in Glossario, *homo per chartam sive per epistolam P 192 liber factus. liberti ecclesiastici erant*, ait alius in notis ad Paraneses, *quibus archidiaconus iubeat scribi chartas tabularve missionis seu manumissionis. unde chartularii et tabularii nominati.*

ib. v. 7. *ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου rationalis cursus*, summus cursus praeses. de cura publico Procopius *ἐν ἀνευδότοις: Romani imperatores qui antea fuerunt modum escogitarunt quo cuncta sibi quam celerissime possent nuntiari, et ut scirent quae ubique inter hostes agerentur, et si qua in civitatibus seditio vel quid aliud improvisum e praesidiis vel aliud quomodocumque oriretur, et ut annua tributa velocius et tuto transmitterentur. publicum ergo et celerem quendam ubique cursum hoc modo instituerunt. viro expedito ad iter diei stationes constituerunt, quandoque octo, quandoque pauciores, non tamen minus quinque, quod plurimum*

eveniebat. *quadragesima vero equi in singulis mansionibus stabulabantur. et ibidem hippocomi ad curandos quot poterant equos erant destinati. succedentibus vero sibi ad stationes probatissimis equis, qui eos agebant, decem ferme dierum iter vicissim conficiebant, agentes quomodo significavimus.* haec ille, qui rationes cursorum habebat, *λογοθέτης* appellabatur saepissime *τοῦ δρόμου*, ut apud Theophanem Cedrenum Zonaram Nicetam et alios occurrit; neannquam *τοῦ ἄξιου δρόμου*, quod scripsit Theophanes in Copronymi filio Leone, correctius *τοῦ ἄξιως δρόμου*, quod Constantinus in Chorographia posuit. Latini e Graeco *logothetam* *tu dromu* et *tu dromi* cum Paulo Diacone pronuntiabant. Theophanes iterum in Iustiniano: *καὶ ὁ τοῦ δημοσίου δρόμου ἐπιμελούμενος ἡγεμόλης παραδούς τοὺς δημοσίους ἵππους.* habebat ille sub sua dispositione protonotarium, de quo Constantinus citatus: *ἀπέστειλε γρατουλάριον τὸν ἄξιως δρόμου.* qui nimirum cursorum equitationes, tradita, recepta, annotaret. Theophanes in Michaelē Theophili filio: *ἐν τούτῳ δὲ τὰ γράμματα τῆς πρωτονοταρίου τοῦ δρόμου παρὰ τοῦ περιθαλάσσιου ἄρχι ἐνεχειρίσθησαν, ὡς ἐν τοῖς Μελαγγελίοις ἑσρατοπαδεύσαντο οἱ Σαρακηνοὶ διαγγέλλοντα.* ὁ γόνυ πρωτονοταρίου σκνδρωπῆσας ἐπὶ τῆ ἀγγελία προσήλθε τῆ βασιλεῖ, καὶ ἀπεδέκην τὰ γράμματα. de *logotheta* hoc divinat Leunclavius in *Omnomastico*. *arbitror, ait, ita dictum cancellarium dromi, cuiusdam scilicet palatii CP, quod dromum vocabant.* reperio in Iure GR p. 132 *δικαστήριον τοῦ ἵπποδρόμου*, ad Hippodromum nempe situm. quid si de rebus in ipso Hippodromo contingentibus iudicaret, ac *λογοθέτης τοῦ δρόμου* non cursus modo publici sed et equestris in Circoanibus ludis certaminis sumptus rationes census discuteret? suscipiendi suggerunt ansam ea l. 5 Anthologiae Epigrammatum quae composuit Thomas patricius *κριτής τοῦ δρόμου* in Anastasium ac plures alios quattuor factionum in Circo de palma decertantium aurigas. auget suspicionem Turnebus *Advers.* 11 11 scribens: erat et procurator *dromi*, quem ego eredo eius loci procurationem gessisse ubi equos suos Veneti aut alia factio exercere solebat. *Dromus* enim locum hic significat, ut in Hippodromo; estque plane Hippodromus, ut in illa epigrapha, **PROCURATORI DROMI FACTORIONIS VENETAE.**

p. 10 v. 8. Qui *πρωτοασκηρῆτης*, *πρωτοασκηρῆτης*, nec non *πρωτοασκηρῆτης* scribitur, ut *primum secretarium* indicat, ita et *iudicium omnium praestantissimum.* a secretis primum significat, *secreta* siquidem τὰ ἀπόρρητα Procopius interpretatur, et a *secretis* arcanorum notarium, l. 2 de bello Persico: *Ἰουλιανὸν τὸν τῶν ἀπορρητῶν γραμματέα· ἀσκηρῆτης καλοῦσι τοῦτο τὸ ἄξιωμα Ῥωμαῖοι· σκηρῆτα γὰρ τὰ ἀπόρρητα.* Suidas: τῶν ἀπορρητῶν γραμματεῖα, *τουτέστι νοτάριον, ἀσκηρῆτης καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι.* Manasses in politicis carminibus: *ἀνάτων ὑπογραμματεῖς, ὃν φασιν ἀσκηρῆτιν.* *secretum* secundo veteres glossae *δικαστήριον* exponunt. Cassiodorus l. 11 praef. quapropter administrator amplissimus (id est praefectus praetorio), si vacasse credatur, opprobrium est, cuius etiam *Secretum* dicitur, quod tumultuosis actionibus verberatur. vide *Secretum* auditorium praefecti dictum; ideo *Secretum* quia in secretiore penetrali, minime tamen *secretum*, quia tumultuosis actionibus personans. Paulum Samosatenum damnat Eusebius 7 25, quod *σκηρῆτον*, ὡσπερ οἱ τοῦ νόσου ἀρχοντες, *εἰχέν τε καὶ ὀνόμαζεν;* *Secretarium* idem Latinis audit, et Graecis *ἀσκηρητίον.* Cedrenus in Leone Armenio: *δεξιόμενος τὰς μνήσεις ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀσκηρητίοις ἐκάθισε, καὶ ἀκριβῆς ἐξεαστής τῶν μνησθέντων ἐγένετο.* *Curopalates* in Michaelē Theophili: *ἡ φυγή δὲ πρὸς τὸν ἵπποδρόμον παρὰ τὰ ἀσκηρητεῖα· ἐκεῖ γὰρ τότε τὸ τῶν ἀσκηρητίων καταγωγίον.* Nicephorus et Ignatius patriarchae sanctissimi a secretis fuere, ac ideo *λαῖχοι* a Cedreno scripti. ex his colligo *πρωτοασκηρῆτης* ab arcanis principis

praecipuum dicendum auctore Codino in Orig. Const. καθώς φησι Πλωταρχος πρωτοασκηρῆτις καὶ ἐπιστολογράφος Ἰουστινιανοῦ. senatorum insuper iudiciumque praesidem hoc nomen mereri ceu πρώτον inter ἀσκηρῆτις, et qui a Constantino Lectore dicitur τῶν σεκρέτων πρώτιστος: qui etiam Hincmaro notissimus fuit epist. 3 16. cui sociabatur summus cancellarius, qui a secretis olim appellabatur etc. verum quisnam hic de quo nos cum auctore πρωτοασκηρῆτις? an arcana inter caeteros delectus excepit, vel supremo iure exercuit iudicium? utrumque existimo, agnovit siquidem Menander in Ecologis τινὰ κατὰ Πέρσαις τοῖς βασιλικοῖς τε καὶ δημοσίοις πράγμασιν ἐξυπηροτούμενον, ὃν εἴ τις Λατίνων χηρήσαιο φωνῇ, ἀσκηρῆτις προσαγορευοῖεν. discrimen utriusque a secretis plura apud probos auctores confuse scripta perturbatimque legenda dilucidat Dempsterus. Artemius Anastasius et Photius, uterque πρωτοασκηρῆτις assumpti sunt, ille in imperatorem, alius in patriarcham CP.

p. 10 v. 9. ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ] Bullengerus exponit τὸν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις, qui armamentario praesest. apud Nicetam Alexii l. 3 ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ὅπλων, apud Theophanem ἐπάνω τοῦ ἀρμαμέντου reperio scriptum: addit esse τοῦ στρατοπέδου καταστάνα ἕπαρχον, ὃς τῆς διακίτης χορηγὸς ὀνομάζεται. τοῦ στρατοῦ φύλακα exercitus custodem vocat Nicetas. metiendis castris praefectum ostendet auctor c. 16.

ib. v. 10. ὁ μυστικός] legebat olim Gretserus ὁ μυστικός τῶν σχολῶν: sed omnino prave. legunt Regia absque addito ὁ μυστικός. Gretserus interpres nude vertit mysticus: mox domesticum scholarum addit. perversa lectio ὁ μυστικός τῶν σχολῶν adegit me in Cedrenum, ut officium istud non civitati et legibus sed castris ascriberem. propius inspicentem, ut secretioris consilii senatorem τὸν μυστικόν interpretarer, Ioannis Tzetzae epistolarum ultima compulit. sic habet: τῷ μυστικῷ, κυρίῳ Νικηφόρῳ τῷ Σεβιλίῳ. ὀφθαλμὸν γεροντίας, ὕπεροχη τῆς ἀρχῆς, μυστηριώτις βουλή, τῶν πρὶν Καισάρων Σεβιλίων ἀπόγονε. nil dilucidius offusas a Gretsero tenebras potest discutere. vim summam faciunt haec duo verba ὀφθαλμὸν γεροντίας ab ipsomet Tzetze Chil. 10 tit. 350, περὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ γεροντίας exposita: οἱ παλαιοὶ μὲν ὀφθαλμοὺς ἐκάλεον βασιλείων τοὺς περιβλέπτοντας τῶν ἀνδρῶν, τοὺς πρώτους τῆς συγκλήτου. potestas eius in iure dicundo et bonis ecclesiae vindicandis elucet Iuris GR l. 2 p. 155 et iterum p. 168. ex Mystico Nicolaum patriarcham factum legis apud Cedrenum in Leone Sapiente. μυστογράφος scribitur Iuris GR tom. 2 p. 180. forsā μυστικός, quod primum in secretiore consilio sisteret, quod secretum antiqui scripsere; cui quadrat illud Achmetis apud Meursium, μυστικός. ἔσται τῷ Φαραῶ καὶ πρώτος τῶν ἀποκρύφων μυστηρίων αὐτοῦ. clarus et aptus cadit in hunc sensum versus opusculi iamiam adiungendi, incerto licet auctore: μυστικός βασιλικὸς πρώτιστος τοῦ σεκρέτου. Suidas v. ἡγεμονεία: ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν μυστηρίων ἅμα τοῖς ἐπιμελήταις προϊστάται. causae vero ad eum delatae homicidia maxime erant et sacrilegia, eodem Suida auctore.

ib. v. 11. ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν] scholas militantium ordines, κατ' ἀντίφρασιν ἀπὸ τῆς σχολῆς, ab otio, cui nullatenus vacarent, dictas, quin perpetuae armorum exercitationi tam palatinae quam forensi insudasse, notum est. domesticus scholarum ultimis saeculis fuit, qui Theophani et aliis κόμης: domesticum enim ἐξάρχοντα esse superius posuimus. scholas initio undecim numeratas scribit Iustinianus ad senatum. praepositum uniuscuiusque vocat Theophanes in Anastasio πολίτικα: ὁ Βιταλιανὸς προσέθηκεν ἕνα καὶ οἱ κρίτικες ἐκάστης σχολῆς ὀμόσασιν. domesticum omnibus praefectum reperio primum sub Nicephoro I, Bardanium videlicet, et mox Nicetam. Theophilus Manuelem ad se reversum

μάγιστρον ἀβδης καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν ἐποίησε. Michael F προβάλλεται Βάρδας μάγιστρον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν. sub Constantino tamen Porphyrogenito legitur apud Theophanem Constantianus alius non δομέστικος sed δοῦξ τῶν σχολῶν. nomen tandem rediisse, cum Alexium patrem Anna δομέστικον τῶν σχολῶν προχειρισθέντα scribit l. 1, conilicimus.

p. 10 v. 12. ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου] quis drungarius, ex alibi dictis notum: quis in classe, exponit Leo imperator in Tacticis περὶ πατραρχίας c. 19: ἐπὶ δὲ τῶν θεματικῶν δρομῶν καὶ δρουγγάριοι ἐπιστήθονται καὶ τουρμάρχαι· καὶ αὐτοὶ τῷ στρατηγῷ ὑποταγέσονται, καὶ τοῖς ἐκείνου παραγγέλλασιν ἐξουσίαι. οὐκ ἀγνοῶ δὲ ὅτι περὶ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ βασιλικοῦ πλωίου καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων πλωῖμοι στρατηγοὶ δρουγγάριοι ἐκαλοῦντο καὶ τοῖς ἄνω χρόνοις, καὶ οἱ ὅπ' αὐτοῦς κῆρυες μόνον καὶ κένταρχοι· ἀλλὰ νῦν εἰς στρατηγία ἢ ἐκίσταν τῶν δρουγγαρίων ἀρχὴ ἀναβέβηκε (hoc est cum prius hoc nomen non assumerent, postmodum se στρατηγούς τοῦ πλωίου inscripserunt) καὶ καλομένη τὰς στρατηγικαῖς καταμερίζεται τάξεις. celocibus quoque per themata divisus drungarii et turmarchae praeficiuntur. erat namque classis imperatoria toti mari imperans: ad custodiam provinciae visse thematis uniuscuiusque certus celocium numerus deputabatur. totius classis imperator erat magnus dux, de quo in praemissis; celocibus per themata divisus drungarii praeponebantur, inter quos nominatissimus Cibyraetarum (a Cibra civitate selecto navali instructa) occurrit sexcentis in locis apud Theophanem, Leonem Grammaticum, Cedrenum, Zonaram et alios. drungarium τοῦ βασιλικοῦ στόλου magni ducis vires gerentem scribit Nicetas Paphlago in Ignatii vita, quem τοῦ πλωίου ἡγετὴν δρουγγάριον dicit; hic μέγας δρουγγάριος est, et δρουγγάριος τῶν Κιβυρραιωτῶν, de quo nuper, a Theophane nominatur. Zonaras autem tum στρατηγὸς tum δρουγγάριος τῶν Κιβυρραιωτῶν meminit in Iustiano Rinotmeto.

id. v. 13. ὁ περιμικτήριος τῆς ἀβλῆς] a caerimoniis, magister caerimoniarum, qui a Philotheo patriarcha εὐταξίας dicitur in ecclesia. primicerius εὐταξίαι τοῦ ἐν ἀβλῇ πάντας: cunctos in aula composit, cunctis ordinem, locum, tempus ministeriorum distribuit. lege, si lubet, auctoris caput quintum.

id. v. 14. ὁ πρωτοσπαθάριος] spathariorum dux. illi satellites, spatha ense armati. spatha latior gladius. σπαθίων ἐσπαθίον vocant recentiores, quod ob asperam τοῦ θ' pronuntiationem, nonnihil τοῦ φ similem, σπαφή scripsit Crusius in Turcograecia. protospatharios tam copiosos enumerat Eustratius in Iure GR, ut quemcunque spatharium eo titulo fuisse ornatum coniciam. hos quattuor tot lineolis coartat: Πέτρον πρωτοσπαθάριον καὶ ἐπαρχον, Πόθον πρωτοσπαθάριον καὶ μέγαν οἰκονόμον, Θεοδόσιον πρωτοσπαθάριον καὶ οἰκονόμον τῶν ἐργῶν οἰκῶν, Ἰωάννην πρωτοσπαθάριον καὶ χαρτουλάριον. spatharios intelligit Nicetas ubi habet σωματοφύλακας τὰ ξίφη κραδαίνοντας.

id. v. 15. ὁ μέγας ἄρχων] hunc, quis sit, historiae tacent, coniecturae indicant. petitur praecipua ex Ecloga Leonis et Constantini AA. tit. 6: τὸ τοῦ ἄρχοντος ὄνομα γεννιὸν ἐστίν, καὶ σημαίνει καὶ στρατηγὸν καὶ ἀνθυπάτον καὶ πάντας τοὺς ἐπαρχιῶν διοικητάς, εἰ καὶ συγκλητικὸν ὄσιν. τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου εἰδικόν ἐστι. celebrat Cedrenus in Basilio et Constantino Romani FF ἄρχοντα Ἀντιοχείας et ἄρχοντα Ἀβασγίας, in Romano Argyro ἄρχοντα Πανθίου, Novella 31 quattuor Armeniae ἄρχοντας: Cedrenus iterum in Theophilo et Zoe ἄρχοντα ἀρχόντων, quem Saracenicum principem autumo, de quo Constantinus in Chorographia: ἐκαθέξτε εἰς μέγαν Ἀρμενίαν δοῦλος αὐτοῦ

βασιλέως τῶν Ῥωμαίων, ὡς καὶ αὐτοῦ προβαλλόμενος καὶ τὸ τοιοῦτον δεχόμενος ἀξίωμα, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ δεσποτούμενα κίστρα καὶ πολιτεία καὶ χωρία τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων εἶσι. hunc nostrum μέγαν ἀρχοντα talem esse nusquam affirmarim, sed aliquem inter provinciarum rectores praecipuum, ob nomen vel praeposituram a caeteris colendum. τῷ ἀρχοντι τὰς τῶν ὄργανων καὶ τὰς τῆς παρανομίας καὶ τὰς τῶν ἀπολήρων ἐπιδικασίας reservatas asserit Suidas v. ἡγεμονία.

p. 10 v. 16. Tatas seu tata anlae] nomen est a patre, sicut et παππίας. unde Germanis quoque est alter Tatel, et Atta athe.

Nomen a Theodoro Lascari videtur inventum: quae dignitas fuerit, vix constat. Lascaris ille cum Theodoro Callimani Pri-lari vicinarumque regionum custodiam commisisset, τατῶν τῆς ἀβλῆς κατανόμαζεν. at quis tatas? an quasi ἐπὶ τὰ τῆς ἀβλῆς et τὰ τῆς ἀβλῆς ἐπιμελούμενος? codex enim Regius ita semel legit, τὰ τῆς ἀβλῆς: et in eam lectionem propendit Coresius. τὰς τῆς ἀβλῆς legit Matthaeus monachus, et opusculum incerti operis mox exscribendum ταττῆς ἀβλῆς. an ita tatas sicut pappias? utraque siquidem dictione pueri appellent avos, παππίας, τατὰς. atque ita quibusdam ablandiri voluerint imperatores, ut puerili voce, quos patrum nomine vellent insignitos, τατὰς quasi patres aulae constituerent. en Marcianus, ait Theophanes, Τατιάnum et Iulium prius heros, in aulam deinde vocatos, πατέρας αὐτοῦς ἀνεκήρυξεν; et hunc quidem Libyae (Zonaras scribit Illyrici), alium urbis praefectum constituit. Theodosius Hellonem ὡς πατέρα διὰ τιμῆς ἤγεν, filii Arsenium, scribit Cedrenus, βασιλεοπάτορα dedit. Leo Sapiens apud Grammaticum προσχειρίσματο Ζαοῦτῆρα εἰς βασιλεοπάτορα. Constantinus Leonis filius ad Romanum scribit: ὡς φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας ἐρηγοροῦσάτων καὶ πιστότατοσ οὐδένα τῶν ὑπὸ χεῖρα ἢ Ῥωμαίων ἐρηκῶς, τούτω τὴν ἐμὴν φυλακὴν μετὰ γε δεδὸν ἐπίστευσσα, καὶ ἀπὲρ πατρὸς αὐτὸν ἔχειν ἐκρίνα, σπλάγγνα μητρικὰ πρὸς ἐμὲ καὶ διάθεσιν ἐνδειξάμενον. omitto a Francorum regibus pietissimis parea institutos quasi patres; Turcarumque principem superbia licet et ferocia insolentem seniores aulicos babas, patres, nonnunquam vocitare solitum.

ib. v. 17. Magnus tzausius] retinent hodie hoc nomen Turcae in sua aula. Leunclavius in Onomastico: Tzaus commissarius aulicus, hoc est cui variae res a sultano et vesiribus committuntur, ut eas expediat. cuiusmodi sunt diversae legationes, exterorum legatorum deductiones, aut cum literas ad principes extraneos et alios proceres perferre iubentur.

Barbara vox in aulam CP inducta: a mandatis, cursor, commissarius aulicus, cui variae res committuntur, est τζαούσιος, Theophani in Phoca πρωτοκούρωσσο. officium nomenque a Turcis acceptum. Leunclavius in Onomastico: tzaus-hassa, sive praefectus nobilium aulicorum, quibus variae res expediundae committuntur. nomen est dignitatis in aula Sultanae magnae, cum sub hoc bussa tzausii plus minus septingenti militent. Graeci quoque τζαουσιους habuerunt in aulis imperatorum eorum, barbaros in hoc imitati; tzausiorumque bassana sua lingua dixere τὸν μέγαν τζαούσιον, de tzausis Turcis Busbequius: hi vicem accensorum apparitorumque implent, et mandata pleraque omnia seu principis Turcarum seu bassarum ferunt. amplius quid in aula CP gessisse arbitror: nam et imperatoris comitatum in ordinem coegisse refert inferius auctor, εὐτακτοῦσι τὴν τοῦ βασιλέως σύνταξιν. ea propter satellites sive stipatores fuisse Meorsio constans negem: satellitibus tamen adiunctos

μάγιστρον ἀδύτις καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν ἐποίησε. Michael F προβαίλλεται Βάρδαν μάγιστρον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν. sub Constantino tamen Porphyrogenito legitur apud Theophanem Constantianus alius non δομέστικος sed δοῦξ τῶν σχολῶν. nomen tandem rediisse, cum Alexium patrem Anna δομέστικον τῶν σχολῶν προχειρισθέντα scribit l. 1, conuicimus.

p. 10 v. 12. ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου] quis drungarius, ex alibi dictis notum: quis in classe, exponit Leo imperator in Tacticis περὶ θανραχίας c. 19: ἐπὶ δὲ τῶν θεματικῶν δρομῶων καὶ δρουγγάριοι ἐπιστησονται καὶ τουρμάροχοι· καὶ αὐτοὶ ἐφ' στρατηγῶν ὑποταγησονται, καὶ τοῖς ἐκείνων παραγγέλμασιν ἐξουσίαν. οὐκ ἄγνωσθὸν δὲ ὅτι περὶ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ βασιλικοῦ πλοῦτον καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων πλοῦτοι στρατηγοὶ δρουγγάριοι ἐκαλοῦντο ποτε τοῖς ἀνω χρόνοις, καὶ οἱ ἐπ' αὐτοὺς κόμητες μόνον καὶ κένταροχοι· ἀλλὰ νῦν εἰς στρατηγίδα ἢ ἐκείστων τῶν δρουγγαρίων ἀρχὴ ἀναβέβηκε (hoc est cum prius hoc nomen non assumerent, postmodum se στρατηγούς τοῦ πλοῦτον inscripserunt) καὶ καλομένηη ταῖς στρατηγικαῖς καταμερίζεται τάξεσι. celocibus quoque per themata diuisis drungarii et turmarchae praeficiuntur. erat namque classis imperatoria toti mari imperans: ad custodiam provinciae sive thematis uniuscuiusque certus celocium numerus deputabatur. totius classis imperator erat magnus dux, de quo in praemissis; celocibus per themata diuisis drungarii praeponebantur, inter quo nominatissimus Cibyraeotum (a Cibyra civitate selecto navali instructa) occurrit sexcentis in locis apud Theophanem, Leonem Grammaticum, Codrenum, Zonaram et alios. drungarium τοῦ βασιλικοῦ στόλου magni ducis vices gerentem scribit Nicetas Paphlago in Ignatii vita, quem τοῦ πλοῦτον quoque δρουγγάριον dicit; hic μέγας δρουγγάριος est, et δρουγγάριος τῶν Κιβυρραιωτῶν, de quo nuper, a Theophane nominatur. Zonaras autem tam στρατηγῶν tam δρουγγαρίων τῶν Κιβυρραιωτῶν meminit in Iustiano Rinotmeto.

ib. v. 13. ὁ περιμικτήριος τῆς ἀδύτης] a caerimonis, magister caerimoniarum, qui a Philotheo patriarcha εὐταξίας dicitur in ecclesia. primicerius εὐταξίης τοὺς ἐν ἀδύτῃ πάντας: cunctos in aula componit, cunctis ordinem, locum, tempus ministeriorum distribuit. lege, si lubet, auctoris caput quintum.

ib. v. 14. ὁ πρωτοσπαθάριος] spathariorum dux. illi satellites, spatha ense armati. spatha latior gladius. σπαθίον et σπαθί vocant recentiores, quod ob asperam τοῦ θ' pronuntiationem, nonnihil τοῦ φ similem, σπαθή scripsit Crusius in Turcograecia. protospatharios tam copiosos enumerat Eustratius in Iure GR, ut quemcumque spatharium eo titulo fuisse ornatum conciam. hos quattuor tot lineolis coartat: Πέτρον πρωτοσπαθάριον καὶ ἑκαρχον, Πόδρον πρωτοσπαθάριον καὶ μέγαν οἰκονόμον, Θεοδόσιον πρωτοσπαθάριον καὶ οἰκονόμον τῶν εὐαγῶν οἰκον, Ἰωάννην πρωτοσπαθάριον καὶ χαρτουλάριον. spatharios intelligit Nicetas ubi habet σεματοφύλακας τὰ ξίφη κραδαίνοντας.

ib. v. 15. ὁ μέγας ἄρχων] hunc, quis sit, historiae tacent, coniecturae indicant. petitur praecipua ex Ecloga Leonis et Constantini AA. tit. 6: τὸ τοῦ ἀρχοντος ὄνομα γενικόν ἐστι, καὶ σημαίνει καὶ στρατηγὸν καὶ ἀνθυπάτον καὶ πάντας τοὺς ἐπαρχῶν διοικητάς, εἰ καὶ συγκλητικὸν ὄσιν. τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου εἰδικόν ἐστι. celebrat Cedrenus in Basilio et Constantino Romani FF ἀρχοντα Ἀντιοχείας et ἀρχοντα Ἀβασγίας, in Romano Argyro ἀρχοντα Πανθῆον, Novella 31 quattuor Armeniae ἀρχοντας: Cedrenus iterum in Theophilo et Zoe ἀρχοντα ἀρχόντων, quem Saracenicum principem autumo, de quo Constantinus in Chorographia: ἐκαθίστατο εἰς μεγάλην Ἀρμενίαν δούλος αὐτοῦ

βασιλέως τῶν Ῥωμαίων, ὡς κατ' αὐτοῦ προβαλλόμενος καὶ τὸ τοιοῦτον δεχόμενος ἀξίωμα, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ δεσποτούμενα κἀστρα καὶ πολιτεία καὶ χωρία τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων εἶσι. hunc nostrum μέγαν ἀρχοντα talem esse nusquam affirmarim, sed aliquem inter provinciarum rectores praecipuum, ob nomen vel praeposituram a caeteris colendum. τῷ ἀρχοντι τὰς τῶν ὀργανῶν καὶ τὰς τῆς παρανομίας καὶ τὰς τῶν ἀποκλήρων ἐπιδικασίας reservatas asserit Suidas v. ἡγεμονεία.

p. 10 v. 16. Tatas seu tata aulae] nomen est a patre, sicut et παππίας. unde Germanis quoque *ein alter Tadel*, et Atta athe.

Nomen a Theodoro Lascari videtur inventum: quae dignitas fuerit, vix constat. Lascaris ille cum Theodoro Callimpani Pri-lapi vicinarumque regionum custodiam commisisset, τατῶν τῆς ἀσλῆς κατονομάζεν. at quis tatas? an quasi ἐπὶ τὰ τῆς ἀσλῆς et τὰ τῆς ἀσλῆς ἐπιμελούμενος? codex enim Regius ita semel legit, τὰ τῆς ἀσλῆς: et in eam lectionem propendet Coresius. τὰς τῆς ἀσλῆς legit Matthaeus monachus, et opusculum incerti operis mox exscribendum τατῆς ἀσλῆς. an ita tatas sicut pappias? utraque siquidem dictione pueri appellanti avos, παππίας, τατὰς. atque ita quibusdam ablandiri voluerint imperatores, ut puerili voce, quos patrum nomine vellent insignitos, τατὰς quasi patres aulae constituerent. en Marcianus, ait Theophanes, Tatianum et Iulium prius heros, in aulam dēinde vocatos, πατρίδας αὐτοὺς ἀνεκήρυξεν; et hunc quidem Libyae (Zonaras scribit Illyrici), alium urbis praefectum constituit. Theodosius Helidnem ὡς πατέρα διὰ τιμῆς ἤγεν, filii Arsenium, scribit Cedrenus, βασιλεσπάτορα dedit. Leo Sapiens apud Grammaticum προσχειρίσαστο Ζαούτζων εἰς βασιλεσπάτορα. Constantinus Leonis filius ad Romanum scribit: ὡς φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας ἐρηγοροῦσάτων καὶ πιστότατοῦ οὐδένα τῶν ὑπὸ χειρὸς ἡ Ῥωμανῶν εὐρηκῶς, τοῦτω τὴν ἐμὴν φυλακὴν μετὰ γε θεοῦ ἐπίσταυσα, καὶ ἀπὲι πατρός αὐτὸν ἔχειν ἐκρίνα, σκλάβηνα μητροῖα πρὸς ἐμὲ καὶ διὰθεσιν ἰνδείξάμενον. omitto a Francoſum regibus pientissimis *patres* institutos quasi patres; Turcarumque principem superbia licet et ferocia inolescentem seniores *avlicos babas*, patres, nonnunquam vocitare solitum.

ib. v. 17. Magnus tzausius] retinent hodie hoc nomen Turcae in sua aula. Leunclavius in Onomastico: *Tzaus commissarius aulicus, hoc est cui variac res a sultano et vestribus committuntur, ut eas expediat. cuiusmodi sunt diversae legationes, exterorum legatorum deductiones, aut cum literas ad principes extraneos et alios proceres perferre iubentur.*

Barbara vox in aulam CP inducta: a *mandatis, cursor, commissarius aulicus*, cui variae res committuntur, est τζαούσιος, Theophani in Phoca πρωτοκόρυσσο. officium nomenque a Turcis acceptum. Leunclavius in Onomastico: *tzaus-hassa, sive praefectus nobilium aulicorum, quibus variae res expediundae committuntur. nomen est dignitatis in aula Sultanae magnae, cum sub hoc bassa tzausii plus minus septingenti militent. Graeci quoque τζαουσιους habuerunt in aula imperatorum suorum, barbaros in hoc imitati; tzausiorumque bassam sua lingua dixere τὸν μέγαν τζαούσιον. de tzausii Turcis Busbequias: hi vicem accensorum apparitorumque implent, et mandata pleraque omnia seu principis Turcarum seu bassarum ferunt. amplius quid in aula CP gessisso arbitror: nam et imperatoris comitatum in ordinem coegisse refert inferius auctor, εὐτακτοῦσι τὴν τοῦ βασιλέως σύνταξιν. eapropter satellites sive stipitatores fuisse Meursio constans negem: satellitibus tamen adiunctos*

labens fateor. sumdet Apomazar in Myst. male a Meursio perceptas; ζητητίον παρά σωματοφυλάκων και τζαουσιών τι βουλητίον. Pontanus ex Phranze: Τζαουσιδης (zsausii) et βαβδοῦχοι: aulæ virgīs ferreis et scuticis eos urgebant.

p. 10 v. 18. ὁ κραίτωρ τοῦ δήμου] de praetore in communi Iustinianus: κραίτωρας ἐκάλων ἐκ τοῦ τῶν ἄλλων ἀπάντων προίναι και προτάττεσθαι ταύτην ἀπτοίς δόντες προσηγοράν, ἐπιτρέφαντές τε ἀπτοίς και τὰ πολιτικά διοικεῖν και τοῦς νόμους γράφειν, οθεν και τὰ δικαστικά και καταγωγή πραιτωρία καλεῖν ἔταξαν, και πολλοῦς νόμους ἐκ τῆς τῶν πραιτωρῶν ἐνεχθῆναι φωνῆς. potestas eius cum militaris simul esset ac civilis, processu temporis divisa est; at politica quidem mansit ponens hunc τοῦ δήμου, quem Simocatta 6 10 τῶν δήμων scribit, penes thematum praetores militaris. Leo in Tacl.: προσέτι δὲ και ὁ κραίτωρ ἔχουν ὁ τοῦ θίματος δικαστής. de primis Cpolis praetoribus fase Pancirolus in Notit. Imp. Or. c. 29.

ib. v. 19. ὁ λογοθέτης τῶν οἰκειακῶν] sanctioris aerarii praefectus, sacratoris gazas custos, qui olim comes privatarum, quem Zosimus l. 3 τῶν ἀνημόντων ἰδία τῷ βασιλεῖ ταμειῶν προβεβλημένον, Theodoretus Eccles. hist. 3 12 τῶν ἰδίων τοῦ βασιλέως χρημάτων και κτημάτων ἡγεμονίαν πεπιστευμένον, recentior Nicetas Alexii Comneni l. 3 τῶν ἔσω λεγομένων ταμειῶν φύλακα vocat. publicas enim pecunias, quae et regū thesauri aerariumque generale (τὸ βασιλικὸν ταμειῶν ἢ τὸ κοινὸν προταρῆιον Zonaras dictum), logotheta τοῦ γενικοῦ vel, ut Nicetas in Isaacio Angelo, ὁ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ταχθεῖς curabat. duplex hoc aerarium prodit Cantacuzenus 2 1: ἀναλωμάτων ἕνεκα ἀπτοῦ τε και ἐπιχεινοῦ ἀπτο τε τῶν δημοσίων φόρων τῆν λεγομένην παρέσχετο τοπικήν, φέρουσαν ἐπ' ἐνιαυτὸν διεχιλλούς ἐπὶ αργείοις χρυσούς, και ἔτερα χρήματα ἴσα ἐκ τοῦ βασιλικῶ ἐκίλευσε χορηγεῖσθαι ταμειῶν. tribunal ac sedes eius erat τὸ σέκρετον τῶν οἰκειακῶν secretum domestici fisci, de quo Ins GR p. 375 et Nicetas in Alexio Manuelis F. comes privatarum cognoscit περὶ τῶν ἀθεμιτογαμῶν, ait Novella 12. in poenam contractarum huiuscemodi ὁ δημόσιος, ait Alexius Comnenus Novell. 3 Iuris GR l. 2, διὰ τοῦ σερρέτου τῶν οἰκειακῶν τὸ τοῖς συμβολαίοις ἐγγεῖμαον ἐξ ἐπερωτίσσεως πρόστιμον ἀφ' ἐκάστου αὐτῶν εἰσπράζεται κατά τὸ ὀλόκληρον. Manuel eius nepos ibidem Novell. 2: δόσει πρόστιμον λιτρῶν τριάκοντα νομισμάτων ἀπαιτηθσομένων ἀσυρπαδῶς ἐξ αὐτοῦ παρά τοῦ σερρέτου τῶν οἰκειακῶν.

ib. v. 20. ὁ μέγας λογαριαστής] rationum fisci magister, rationum aerarii discerptator, exedrae rationum praefectus. idem qui λογιστής, alienus a logotheta, Meursius licet cum aliis doctis utrumque confundat. Nicetas Manuelis l. 1: και τῶν μὲν δημοσίων εἰσφορῶν φροντιστῆς και λογιστῆν μέγιστον τὸν ἐκ Πούτζης Ἰωάννην προβάλλεται, ubi vulgaris lectio ponit λογαριαστήν. subdit Nicetas: ἦν δὲ ὁ ἐκ Πούτζης Ἰωάννης δευδωτάτος τὰ δημόσια, φορολογίας καιπάλλημα και ἐπίτρομα, και τῶν μὲν ὄντων δομοφορημάτων σζήτητης ἀριβέστατος, τῶν δὲ οὐκ ὄντων εὔρετης ἀπαράμιλλος. auctor Grammaticae Basilii nomine λογιστής ὁ λογαριαστής. Moschopolus apud Meursium: λογίζομαι τὸ διανοοῦμαι και τὸ λογαριάζω. λογισμὸς ὁ λογαριασμὸς. λογιστής ἢ λογαριαστής.

ib. v. 21. ὁ πρωτοκνηγός] Gallis magnus venatori, regiae venationi praecet; de quo Meursius. πρωτοκνηγὸν Θεόδωρον memorat Gregoras 3 7.

p. 11. v. 1. ὁ σκουτέριος] Italicum scudiero Graecobarbarum σκουτέριον procreavit. eum denotat qui principis in publicum vel in aciem procedentis scutum gerit, et scutigerulus sive scutifer audit. auctor de

Illo c. 5. officium obibat eo tempore praecipuum quo scuta coloratis insignibus et aenigmatibus depicta viri principes et nobiles ad cruenta iudicraque certamina vel ad solennes conventus deferrebant. ornabat imperatoris Orientis scutum coccineus color, cui crux aurea eminebat: angulos sive spatia inter crucis ramos expansa litera *B* auro pariter exarata decorabat, ita tamen ut bis ad sinistrum latus posita gibbos verteret in exteriorem et sinistram partem, ac penitus inversa videretur, et quattuor dictiones, quarum singularum est initialis, indicaret: *Βασιλεὺς Βασιλέων Βασιλέων Βασιλέων*: ita Marcus Vulsonius in Heroica scientia. at de his iterum. consule interim opusculum retro notas praesentes ponendum, in quo non *σπουτέριον* sed *σπουτάριον* (*ἐκ τῆς ἀσπίδος τῆς βασιλικῆς λαχόντων τὴν ἀξίαν*) lege.

ib. v. 2. ὁ ἀμυράλιος] est qui putet vocem omnino Graecam, et quia classis magistratus est appellatio, ἀπό τοῦ ἀμυροῦ et ἑλατος quasi ἀμυροάλιος formatam. et vere opusculum nuperrime laudatum ἀλλὸς ἀμυροῦν ναυαρχῶντι, *almuram salis*, id est maris, *ναυαρχίαν* praepositum scribit. itane sal ipsum sale condiendum, ἀμυροῦν ἄλας; an sal infatuum est, ut sale indigeat? autumat alius Arabicam simul et Graecam, et quasi emir ἑλατος, *dominum principemque salis*, significare, emir siquidem dominus est et praepositus. ita sentit Iunius apud Gretserum. verum cum alia sit Arabum, alia Graecorum lingua, qui convenient dialectum in unam? suspicarer esse τοῖς ἀμυροῖς quibuscunque et ἑλατι praepositum, *salarium* nempe *manicipem* et *salinarum custodem*: fuit enim Alexius quidam Hypocausus apud Gregoram 8 6 τῶν ἁλῶν τὴν διοίκησιν ταμιουλικῶν. nec moratur fidem, quod idem domesticus fuerit occiduorum thematum: simul enim utrumque munus obire poterat. et certe vox ad classis praeturam et magistratum maritimum spectans, eumque qui magno duce et classis drungario primas tenentibus sit minor, ut auctor c. 5 declarat; ac mihi nil nisi Arabicum sonat, et quem emir halem Leunclavius exponit in Onomastico, *dominum flammeolorum et vexillorum, qui scilicet supremus est sultani vexillifer. omnibus etenim begterbegis et sanzabegis, cum creantur, vexilla porrigit sultanus. magnus flammeolaris, magnus flamularius dicitur apud Graecos.* hi vero a Saracenis nonnulla sunt mutuati, ut ipsis propria rapuerunt illi. ameratius itaque cum classis sub magno duce praeturam sortiretur, regio simul vexillo ceu insigni cunctis conspiciendo donabatur, cuius usum haud parca describit Leo in Tacticis c. 19: εἶναι δεῖ σημεῖον ἱστάμενον ἐν τῷ σφῶ δρόμωνι, εἴτε βάνδον εἴτε φλαμουλον εἴτε τι ἕτερον, εἰς τόπον περὶοπτον, ἵνα δι' αὐτοῦ σημαίνοντάς που τί δεῖ πράττειν ἐπιθέως ἐπιλαμβάνωνται τοῦ δόξαντος ἔργον οἱ λοιποί. ac eundem si auctorem inspicias c. 5 scutifero, de quo nuper sermo, vexillum imperatoris commendatum referentem, quid obstat quo minus ille in terra, hic in mari regium vexillum suae fidei commissum teneat? cumque dicat auctor potestatem omnem eum sub magno duce adeptum, potuit et regium in mari vexillum gerere: eundem enim Aegiptum inter sanctos nominatissimum modo δόβια modo φλαμουλάρην vocat Damascenus Studites in eius vita.

ib. v. 3. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων] insignitos hoc officio memorat Nicetas in Alexio 2 et Andronico l. 2. δεήσεις vocat Zonaras in Alexio δετηρία διδασκικά, et quo proposito praesentarentur enarrat. τεταγμένως ἡμέρας ὄρισται, καθ' ἃς ἐκείσε δημοσίως προσκείμετο, ἀφορῶν πρὸς πεδιάδα πλατείαν. τῷ βουλομένῳ δὲ εἰς ἐκείνον κάρδος συγκεχώρητο, καὶ ἑκαστος τῶν δεομένων ἐπανετίετο δετηρίων διδασκικῶν βίου δόειτο. καὶ ταῦτα ἐνώπιον αὐτοῦ τιθέμενα ὑπάτατε τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐπιτίμει καὶ γνωρίζειν αὐτῷ τὰς ἐκείτων αἰτήσεις. καὶ αὐτίκα τὴν ἐφ' ἐκαστῶ ἀντιγραφὴν προσέτατε γίνεσθαι καὶ βεβαιωσμέ-

την τοῖς δεομένοις παρέχουσα. congruam magis huius officii expositionem opusculo inferiori subdendo reperies.

p. 11 v. 4. ὁ κοισάτωρ] ut Theophanes, κοισάτωρ, ut Leo Grammaticus et plures, κοιαίστωρ, ut Latinae pronuntiationi cum Simocatta vicinius, κοιαιίστωρ. non ignorant Graeci a quaerendo dictum. Moschopolus: ἔστιν ὁ συζητῶν καὶ ἐρευνῶν ἐπὶ ζητήμασι. Procopius de bell. Pers. 1: βασιλεὶ παρέδρας, κοιαιίστωρα τοῦτον καλοῦσιν. Leo Grammaticus in Theophile: ἀρίσθησαν ὁ τε κοιαιίστωρ καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς ἀπελθεῖν καὶ μέχρις ἑμελλῶν ἐκδαψίσαι τὰ αὐτοῦ οὐκήματα. Simocatta Mauricianae historiae statim in limine: βασιλέως γλώττας τὸν Ἰωάννην ἐδείκνυν, ἄνδρα εἰρηρὰ τε δεινὸν καὶ Ῥωμαϊκῶν νόμων ἐπιστήμονα, ὃς τοῦ βασιλέως τὰ προστάγματα τῷ διατάτῳ τῆς εὐγλωττίας ἐμεγαληγῶρι μεγαλοφροσύνης ἐπάξια. τοῦτον ἐπιχωροῦσιν Ῥωμαῖοι φωνῇ ἀποκαλοῦσι κοιαιίστωρα. κοιαιίστωρα τοῦ θελοῦ καταλίον vocat Ecloga Leonis et Constantini tit. 7.

ib. v. 5. Magnus adnumiasta] ἀδνούμιον est descriptio nominum apud Romanos, inquit Suidas; et ut alius ait, ἀδνουμιάζειν est κατ' ὄνομα διερχεσθαι. est ergo delectus et census militum; unde actio ἀδνουμιάζειν, quasi dicas adnumerare; et ἀδνουμιαστῆς censor, lustrator, quasi adnumerator. non improbable est a Graecis ex Latino hanc vocem petitam esse: sonus sane non abludit, ut nec significatio. vide Rigaltium.

Glossarium Bibliothecae Reg. ἀδνούμιον κατάλογος στρατιωτῶν. eos itaque censet adnumiastes. exponit dictionem Rigaltius; ex eo plura mutuatur Meursius, ex Meursio Gretserus, ex utroque cuncta Bullengerus ad verbum. eadem ingerere importunum. Theophobus apud Cedrenum in Theophile: πολλοὺς ἐκ τούτων ἐμπρέκειν τοῖς βασιλικοῖς ἀξιώμασι πεποιηκῶς κἀδίξι στρατιωτικοῖς (ἀδνούμιον) ἀναγράφεται, τάγμα Περατικὸν τούτοις ὀνομάσας. Nicetas in Isaacio: μετῆε ὅσα τῶν στρατιωτικῶν εἶσι κατάλογον.

ib. v. 6. ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ] quattuor aeraria numero apud Gregoram l. 6: τὰ μὲν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ προτανεῖον ἐδίδοντο, τὰ δὲ ἐκ τῶν στρατιωτικῶν, τὰ δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν. magnus logotheta sacras omnes gazas recognoscebat, τοῦ γενικοῦ publicas, τῶν οὐκειακῶν privatas, hic de quo sermo, in milites erogandas. aerarium militare ab Augusto institutum scribit in eius vita Suetonius: utque perpetuo ac sine difficultate sumptus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret, aerarium militare cum vectigalibus novis instituit. curaverunt aerarium primo quaestores, teste Dione l. 43, aliquando aediles, narrante Suetonio in Augusto, nonnunquam praetores, eodem Suetonio referente: redit iterum ad quaestores, ait Dio in Claudio; ac demum eius omnis cura penes logothetas mansit. huius adhuc στρατιωτικοῦ, nempe λογοθέτου, sexta Synodus act. 1 et septima act. 1 meminere: modo imperialem logothetam, modo quaestorem militaris aerarii reddidere interpretes. laudes Cabasilae logothetae militaris prosequitur Cantacuzenus l. 49.

ib. v. 7. ὁ πρωτοῖσρακάριος] aucupum regionum praefectus, quique enutriendis accipitribus aquilis falconibus et praedatricibus quibuscunque avibus ex imperatoris mandato vacat: magnus falconarius nostris dicitur. Andronicum iuniorum refert Phrantzes 1 12 accipitres supra mille quadringentos, totidemque qui curarent, aluisse.

ib. v. 8. ὁ λογοθέτης τῶν ἀγελῶν] armenta gregesque praecipuos fuisse regum antiquorum census sacrae literae narrant: erant etiam agri

Ϝornus possessiones eorum divitiae. Iulianus Augustus in epist. *Γαλιλαίων τὰ χρήματα ἐκλείψαμεν ἀναληφθῆναι δοθησόμενα τοῖς στρατιώταις, καὶ τὰ κτήματα τοῖς ἡμετέροις προστεθῆναι πριβάτοις*. Theodoretus Hist. Eccles. 3 12 memorat Elpidium τῶν ἰσίων τοῦ βασιλέως χρημάτων καὶ κτημάτων ἡγεμόναν πιστευμένον. ille, inquires, privatarum, hic de quo tractamus, gregum logotheta est. verum greges in agris et possessionibus ille censebat; et infra nonnulla regia quibus equi boves camelli etc ad comitatus usum pararentur, potuit hic exigere. hinc equi curatorum in codice Theodosiano memorati, a colonis et obnoxiiis curatorum nomine flagitati; hinc oves gallinae etc canonici pariter nomine patriarchae offerendae, de quibus Ius GR abunde.

p. 11 v. 9. *ὁ μέγας διερμηνεύτης*] magnus et praecipuus, eo quod plures in aula CP interpretes asserit Tyrinus de bello sacro 18 30: *adsumt imperatoris CP legati, primus vir illustris Guido Stephanus, eiusdem consanguineus, secundus maximus palatinorum interpretum, Trisillus, homo vafer et pro negotiis imperialibus valde sollicitus*. Persicae linguae memorat Procopius de bello Persico: *ὅσπερ αὐτῷ ἐρμηνεύς εἶπετο, σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῆς σιβάδος κατέκλινε, πρῶγμα ὀπισθε γεγονός πρότερον ἐκ τοῦ παντός χρόνου*. loquitur de Chosrois legato a Iustiniano convivio excepto. Simocatta 2 9: *ἐρμηνεύς δ' αὐτοῖσι τοῦ Σαρακηνοῦ φύλου τοῦ ἐπικουροῦτος Ῥωμαίσις, δραγόμενον vel δραγοῦμαινον hodie vocant, voce Chaldaeaoturcica: Chaldaeis enim ܘܪܝܢ est interpretari. drugemens scripsit Villahardonus antiqua Gallica iamque antiquata dictione, cui purior successit truchement.*

ib. v. 10. *ὁ ἀπόλουθος*] Anglorum sive Barangorum sub imperatoris signis promerentium ipsiusque satellitum dux, ipsum imperatorem pone sequens, ac quos regebat Anglos praecedens, de quo rursus c. 5. cum auctore Cedreno in Constantino Monomacho: *διδὲ καὶ κατὰ σπουδὴν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀπόλουθον Μιχαὴλ μετακαμφάμενος ἐκ τῆς ἐσπέρας ἐς Ἰβηρίαν ἐπέμπευ· ὃς ἐκεῖ γενόμενος, καὶ τοὺς δισπαρμένους ἐν τῇ Χαλδίᾳ καὶ Ἰβηρίᾳ Φράγγους καὶ Βαράγγους ἀγρογῶς, κωλύειν ἠκέλευτο τὸν ἐνότια τρέπον τὰς ἑυδρορᾶς τοῦ σουλτάνου*. de Barangia inferius.

ib. v. 11. *φοσσάτον*] scribitur etiam *φωσσάτον*, *φωσσάτον* et *φουσσάτον*, exercitus, acies, a *fossato* sive vallo quo castra muniuntur; unde *fossatum* et vallum nonnunquam significat, saepius et fere semper exercitum. fossatum indicat in illa Cedreni sententia: *Βεμισάριος λαβῶν τοὺς ἔκπους τῶν πολιτῶν καὶ ἐξοπλίσις λαὸν ἦλθεν εἰς Χίτον κώμην, καὶ ποιήσας φουσσάτον, ὅσους ἐκράτησεν ἐξ αὐτῶν, ἀπέκτεινε*. in hac Leonis in Fact. const. 11: *κυρίως φουσσάτον τὸ ἀπληκτον τοῦ ὅλου στρατοῦ καλεῖται*. et infra: *ἀσφαλίζεσθαι δούγμασι· ἢ κάλοις, ὀλοκλήροις τάφροι δ' ἴγνοσι φούσα*. exercitus vero indicat apud Leonem eundem, Constantinum de Adm. Imp., Turcograeciam, Ius GR et alios locis bene infinitis. *κριτῆς τοῦ φουσσάτου*, qui iurgia lites et disceptationes inter milites et exercitus duces ortas componit et in fontes animadvertit. Leo per totam constitutionem II iudicia ab eo exercenda definit, quae tamen non ad *κριτῆν* sed ad ipsam ducem refert. *εἰ μέντοι ἀδικηθῆ κατὰ τινος, τῷ ἀρχοντι τοῦ τάγματος προσελθῆτω. εἰ δὲ κατὰ τοῦ ἀρχοντος αὐτοῦ ἀδικηθῆ, τῷ μείζονι ἀρχοντι προσελθῆτω*. Suidas quoque v. *ἡγεμονεία*: *τῷ πολυμάρχῳ εἰσάγονται ἐπιδικασίαι ὅσαι ἀποστασίον γραφὴν ἔφερον*. imperator Leo nihilominus inferiores iudices in exercitu constitutos testatur Fact. constit. 4: *ὁ πραιτώρ ἡγὼν ὁ τοῦ θείματος δικαστῆς, ὃς τὰς δίκας τῶν δικαζομένων διαλύει, ὃς εἰ καὶ τῷ στρατηγῷ ἢ τισιν ὑποτάσσασθαι χρή, ἀλλ' οὖν τοὺς λόγους τῶν ἰδικῶν αὐτῶν διοικήσεων πρὸς τὸν βασιλεῖα ἀφορᾷν*.

p. 11 v. 12. Praefectus alogii et p. 11 v. 13 Protalogator] vitiosè ἀλλαγίου, et longe adhuc vitiosius πρωταλλαγάτωρ. Glossario tamen placet ἀλλάγιον et πρωταλλαγάτωρ, quia ἀλλαγαι sunt loca mutandis equis in publico curru destinata. hinc ἀλλάγιον currus publicus, Post, et δ ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου praefectus publici currus, Postmeister, et πρωταλλαγάτωρ generalis publici currus. subscribat qui volet, ego quod edidi amplector, cum etiam Glossarium v. πρωταλογάτωρ a nobis stet, veritatque praefectus generalis equitum. quo tamen, inquit, maior erat δ ἄρχων τοῦ ἀλογιου, princeps equitum vel equorum: ἀλογον enim Graecis est equus seu iumentum.

ibid. δ ἄρχων τοῦ ἀλογιου] officium haud explicatum difficile, ex vocis nihilominus ἀλογιου dubietate et obscuritate iam penè incertum et ignotum. legunt hic quidam ἀλόγιον, at ἀλόγως: et ex voce ἀλογον sibi nota (quis enim equum ignoraret) τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀλογιου veredariorum et cursorum praefectum creant. lexica auctoritates coniecturae quaeruntur: verum οὐδεις λόγος. sanior lectio hic restituta certum proferet sensum, et abdicato iure alieno proprium officio reparabit, legendum itaque ἀλλάγιον, quod frequenter tum hic tum c. 5 posuerunt Regia cum duobus Mazarinis ms exemplaribus postmodum proferendis, quod constanter habet Cantacuzeni, Regium item exemplar aliud, quod indubie retinendum censuit auctor Glossarii v. ἀλλαξιμάριον, ἀλλάγιον. errat tamen, ut saepe solet, dum ἀλλάγιον et ἀλλαγιὴν confundit, ac eo quod ἀλλαγιὴν ἔφθον θροονικόν, veredarium et equum mutatorium, indicat, ex propriis in eodem sensu τὸ ἀλλάγιον exponit. errorem animadvertisse diceres, ubi subiungit: scholiastes Oppiani Halient. l. 1 τοῦς λόγους interpretatur ἀλλάγια: at, quasi repudiata veritate quam palpaverat, exsilii confestim et ad equos publicumque cursum nervis omnibus contendit. adhaeremus nos λογίως sensui apud memoratam scholiastem reperto. ἀλλάγιον itaque est λόγος, agmen, turpia, acies, et ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου, qui eam quavis ratione ducit et illi imperat. verum quodnam agmen, inquit, regit hic ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου, ut cum domestico, comite stabuli, stratopedarcha et aliis potestatem exerceat et obtineat dignitatem? respondet auctor c. 5: δ ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὐρίσκεται μὲν σύνταξιν, καὶ ἐπὶ μέγαν δὲ περιμμηθίριον. praefectus allagii locum obtinet in imperatoris comitatu, et subest magno primicerio. observa praetermissos silentio equos et σύνταξιν memoratam. at quid σύνταξις quam comitatus, agmen, acies? quid igitur ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου quam ἄρχων τῆς συντάξεως, et εὐρίσκεσθαι ducis more εἰς τὴν βασιλικὴν σύνταξιν? βασιλικὴ vero σύνταξις imperatorius vel sacer est comitatus, cuius magnus primicerius est caput, ex auctore c. 5 κεφαλὴ τῆς βασιλικῆς συντάξεως: illi supponitur δ ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου, ac eius vices gerit. ergo non equorum, sed comitatus, sub primicerio ductor fatendus, qui nonnullis primipilus.

ib. v. 13. δ πρωταλογάτωρ] verius ac communius, in Regiis, apud Meursium, Matthaeum monachum infra referendum, et Cantacuzenum superiori nota memoratum, lego πρωταλλαγάτωρ, vocem ab eadem radice qua praecedens deductam, ἀπὸ τοῦ ἀλλάγιου nimirum, ita tamen ut ἄρχων τοῦ ἀλλάγιου et πρωταλλαγάτωρ sic se habeant ut ille praecedat agmen, hic sequatur; ille milites ducat, hic ordinet; ille paratos in aciem et hostes exemplo provocet, hic militiam deserturos, ut in ordine stent, vi compellat; ille recta fronte in hostes pergat, hic a tergo imperitis et sola facie conversis confestim, ex pedissequo, ductor apparet; unde ex honorem tunc assequitur, et quia μετὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἀλλάγιου dignitatem et onus bellandi ducendique dividit, πρωταλλαγάτωρος ei nomen in-

ditum. Ille Leoni λογαγός, hic οβραγός dicitur in Tact. constit. 7: στρατιώται στραφόμενοι ως Ιστανται ἀντιβλέπουσι κατά τοῦ νότου, ἦγονν τοῦ ὀπίσω μέρος, οὐκ ἐπι τοῦ λογαγοῦ ἐπισκοπιόμενοι, ἀλλὰ τοῦ ἐξ-καυδεκάτου οβραγοῦ. milites quemadmodum ante stabant conversi, solum ad tergum extremam caudam respiciant, lochago sive praefectus in anteriorem partem minimis, sed ultimam iam in fronte constituto, quem οβραγόν, id est caudatum, nominant. superius dictis attestatur idem. γρη δὲ τοὺς οβραγός παραγγέλλεσθαι, καὶ ἐν τῶν ὀπισθεν προαθῆν καὶ ἀπορθεῖν αὐτὰς εἰς τὴν χροίαν, ἵνα μὴ ἀπομένωσι τιτες, ως ἐκ-κός, δειλιώντες. πρωταλλαγάτωρα Sennacherim laudat Cantacuzenus l 26; quem dum equis cursoribus praefectum autamat in margine interpres, in errorem equo celoce citius contendit.

p. 11 v. 14. ὁ μέγας διοικητής collector tributorum est. Leo Novella 61: τοὺς ἐπι συλλογῆν τῶν δημοσίων φόρων καθισταμένους διοικητὰς ἢ συνήθεις ὀμίλλαι καλεῖν οἶδε. Cedrenus in Leone Issauro, cuius praecessor Theodosius fuerat διοικητής, quem modo procuratorem modo quaestorem reddit interpres: προστάξαμεν τοῖς διοικηταῖς τῶν θεμάτων ἀπαιτεῖν εἰς τὸν κανόνα, κατὰ νόμισμα, μιλιαρίων ἕν, καὶ λαμβάνει ἀπὸ τῆ βασιλείας, καὶ κτίζει τὰ τεύχη. κἀντεῦθεν ἀπευρέ-τησεν ἢ συνήθεια, παρέχειν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. frequentius quam ut referatur legitur apud Cedrenum eundem, Theophanem, Leonem Grammaticum, Nicetam et alios recentiores historiae Graecae scriptores. graphice τὸν ἐπὶ τῶν εισόδων τῆς πόλεως depingit ultimo memoratus auctor in Ioanne Comneno, quae speciatim urbana tributa legit; cui favet Cedrenus iam productus.

ib. v. 15. ὁ ὀρφανοτρόφος] clarior est dictio quam ut eam dicamus orphanis nutriendis praepositum, tanquam tutorem et curatorem minorum, significare: clarissimum quoque officium, quod iura non silent in Leg. Orphanotrophos. in principio cod. de Episcopis et Clericis, et in Leg. Omnia privilegia. primus ei institueado dedit ansem Constantinus, qui ex Theophane εὐνομέτρον κατὰ πόλιν ἔταξε αὐτῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰς διατροφήν διηνεκῶς χήρας καὶ ὀρφανοῖς καὶ ἕξινος πένθησι τε καὶ κληρικοῖς. palatinum insuper, non ecclesiasticum fuit hoc munus, ut commode orphani educarentur. alia vero pleraque misericordiae, quae circa corpus occupatur, exercendae munia ecclesiastica fuisse et episcopi recognitioni subiecta. Ecloga Leonis et Constantini AA. tit. 8: ὡς κερ κληρικόν οἶον δῆποτε βαθμοῦ ἐπὶ χρήμασι προβάλλεσθαι οὐκ ἀνεχόμεθα, οὕτως οὐδὲ ξενοδόχον ἢ πτωχοτρόφον ἢ νοσοκόμον ἢ ἄλλον οἶον δῆποτε εὐαγοῦς οἶκον διοικητῆν ἢ οἶον δῆποτε ἐκκλησιαστικόν φρόντισμα χειρίζοντα. et infra tit. 9: τοὺς ορφανόμους καὶ ξενοδόχους καὶ νοσοκόμους καὶ πτωχοτρόφους καὶ τοὺς τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἶκων διοικητὰς καὶ τοὺς ἅπαντας κληρικοὺς μελένομεν πτὲρ τῶν ἐμπιστευθεισῶν αὐτοῖς διοικήσεων παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπικόπῳ, φὶ ἐπόκειται, ἀποκρίνεσθαι καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ἰδίας διοικήσεως πληροῦσθαι καὶ εὐσπράττεσθαι. orphanotropheum locum orphanis educandis deputatum memorat Cedrenus in Leone Armenio ad S. Pauli aedem locatum.

ib. v. 16. ὁ πρωτονοτάριος ita vocatus iam ab antiquo, a Socrate quidem Graeco 7 23 et a Marcellino Latinae linguae scriptore l. 25. primicerium notariorum nuncupat Pancirollus in Notit. Imp. Or. c. 92, eidemque tres notariorum ordines, tribunorum, domesticorum et inferiorum tribunorum, supponit. alios τοῦ βασιλέως, τῆς ὀκουργίας, τοῦ βασιλικοῦ ἰδικοῦ lego in Theophane et Leone Grammatico: protonotarius non paucos in Iure GR, τοῦ δρόμου speciatim in Ioanne Comneno et Andronico apud Nicetam. ταχυγράφοις si legas, semper notarios reputa: verum cave ne valde dissitos scriptores ταχυγράφοις et καλλιγράφοις

confuderis: qui enim cito, prave, qui tardius, scribit quoque rectius et nitidius.

p. 11 v. 17. ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων] memorialem, quem magistrum memoriae vocat Imperii Notitia, putat Meursius institutum, ut laudationes eorum qui militiae aut alibi fortiter se gessissent imperatori suggereret ac praemiis cobonestandos admoneret; clarumque festiusmodi officii se reperisse gaudet monumentum tam apud auctorem c. 5, tum apud Agathiam l. 4, his verbis: ἐν βασιλείᾳ τοῦ Ρουσίου ἔχων ἐπίταγμα, ἐφ' ᾧ ἐκαθάρα ταῖς ποιοῦμενα εἰς τὸ ἀκριβὲς διαγγέλλειν καὶ τὸ τῶν στρατιωτῶν τοὺς ἀριστεύοντας τοῖς βασιλείοις θάροις φιλοφρονεῖσθαι. at non unicum hoc est memorialis munus, qui de omnibus ad rempublicam et principem spectantibus, de publico bono adaugendo, removendis incommodis, puniendis sceleribus aequae ac virtute compensanda ipsum commovere ac commovere suscepit. non repudiandum huic sententias testimonium promit Cedreus in Iustino, ubi praefectus urbis loquitur: συγχορεῖτω με ἡ βασιλεία σου εἰσέρχεσθαι πρὸς σε ἀκώλυτος τοῦ τὰ ἀνήκοντα ὑπομνήσκων τὸ κράτος σου, καὶ βεβαίω μετὰ τοιάκοντα ἡμερῶν μὴ εὐφρασκεσθαι τὸν ἀδικοῦντα ἢ ἀδικούμενον· εἰ δὲ τις ὑπομνήσει περὶ τίνος ὑποτίσεως ἧς ἤκουσα ἔγω καὶ οὐκ ἐξεδίησα, κεφαλῶς τιμωρηθήσομαι.

id. v. 18. ὁ δομέστικος τῶν τεχνῶν] reges consules imperatores muris urbes cinxisse non infrequenter legimus; bellorum duces etiam hoc onus assumpsisse Belisarii Narsetisque res gestae docent: transit hoc studium ad ipsos urbium populos, ac demum plebis expensis, novo a Leone Isauro imposito tributo, nusquam tamen deinceps extincto, fuisse Cypri reparati. Theophanes in eius vita: ἐκεκράτησεν ὁ σεισμός μῆνας δάδεκα. ὁ οὖν βασιλεὺς ἰδὼν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως κωθένεια, διελάλησεν τῷ λαῷ ὅτι ὑμεῖς οὐκ ἐκπονεῖτε τὰ τεῖχη κτίσαι. ἀλλ' ἡμεῖς προσετάξαμεν τοῖς διοικηταῖς, καὶ ἀπαιτοῦσιν εἰς τὸν ναύονα ὀλοκοτῆν, μιλιάρκων. καὶ ἐμψάινει αὐτὸ ἡ βασιλεία, καὶ κτίζει τὰ τεῖχη. ἐντεῦθεν οὖν ἐκεκράτησεν ἡ συνήθεια δίδειν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς. ac inde forsitan emanavit pariter ut murorum praefectus institueretur: tunc enim primum occurrit, in Theophane, Nicetas quidam Anthrax ἄρχων τοῦ τεχνῶν, qui, ut ex dictis de domestico patet, domesticus murorum non inepte potest scribi.

id. v. 19. ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτώου] praecipuum cubiculariorum ac sacri cubiculi praefectus, cuius curam et custodiam παρακοιμωμένην suppositus demandatam habet. ita auctor ipse infra c. 5. lectum etiam somno capiendum ac imperatori noctu custodiendum in sacro cubiculo habuisse constat ex Leone Grammatico in Michaeli Theophili filio: Ἰγνάτιος δὲ κοιτωνίτης ἀπελθὼν κοῦ κλιῖσαι τὴν θύραν τοῦ κοιτώου εὖρος διαστραμμένην, καὶ ἀπογνοὺς ἐκαθίσθη ἐπὶ τῆς κλίνης, τίλλων τὰς τράχας αὐτοῦ. τοῦ δὲ βασιλέως ἔπνον θανάτῳ παραπλήσιον κοιμημένου ἀθρόως ἰδὼν Βασίλειος μετὰ καὶ ἑτέρων τὰς θύρας ἀνέφρξεν. καὶ ἔμφοβος ἐξελθὼν Ἰγνάτιος ἀντέπιπεν Βασιλεῶ μὴ εἰσελθεῖν. curabat hic imperatoris defuncti corpus. idem Leo paulo infra: ἀπέσταιε δὲ Βασίλειος καὶ Παῦλον κοιτανίτην τοῦ ἐνταφιάσαι τὸν Μιχαήλ. Callicrinitem προκαθήμενον τοῦ κοιτώου memorat Cantacuzenus l. 19.

id. v. 20. ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου] de vestiario Hesychius: βεστιαρίον τόπος ἐν ᾧ τὰ χητήματα τίθενται καὶ τὰ ἱμάτια τοῦ κοινοῦ. ut vestes asservat, vocatur alibi ab auctore τὸ ἐντὸς ἀλλαξιμῶριον, pe-nitralē vestibus mutandis dispositum, quasi dicas mutatorium: ut aerarii munere defungitur, a Niceta l. 3 Alexii Comneni τὸ ἔσω ταμειῶν internum aerarium. Latinis idem praestat vestiarium ex bibliothecariis Guilielmo et Anastasio, illo quidem in Stephano 6 scribente: quid mirum si vestiariorum gasas reperit? hoc autem in Severino: sigillaverunt

omne vestiarium ecclesias seu simpliciter episcopi. nec superflue dand-istas significantias coniunctim ponendas censul: huic enim vestiarii curatori ut vestium custodia nullatenus deseganda, ita regia thesauri cura nec non rei domesticae, aequae acq privataram logothetae' et aliis, tribuenda cum auctore c. 5, ubi postquam protovestiaritae subiectum asseruit, ὄρηρεται δέ inquit εἰς τὰς προσφερομένας καὶ ἐξερομένας εἰσόδους τε καὶ ἐξ-όδους. confirmat Anna Comnena Alexiados 2 vestiarium sive cubiculum imperatoris idem fuisse quod et eiusdem aerarium: *Βυζαντίω δέ τιτι καθ' ὁδὸν ἐντυχὼν, χρυσοῦ βαλάντια ἰκανὰ ἐπιφερομένην καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἀπίοντι, ἤρητο αὐτόν τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν· τίς πᾶθεν εἰ ἀνδρῶν; καὶ ἰπειδὴ καθ' αὐτοῦ ἐμάνθανεν δι- τὸν πολὺν χρυσοῦν ἐπιφέρεται ἀπὸ τινων εἰσπράξεων, καὶ ὅτι πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦτον διακομίζει.* hodie pariter aerarium et fiscus pontificii camerae apostolicae nomine indigitatur, *la camera; summusque camerarius apostolicus quoque gazis praeficitur, ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου, quem Leo Grammaticus in Constantino Leonis filio κριμμυκήριον πῶ βασιλικῷ βε-στιαρίῳ dixit.*

p. 11 v. 21. ὁ βεστιαρίως] vestiarium hunc cense protovestiarium et vestiarii praefecto subiectum. eius praecipuum munus est summa circa vestiarium vigilantia ac eius perpetua cura; unde et expeditione marina suscepta triremi illud deportanti imperat, ac eius triremis velut apotheca vestiaria imperatoriam sequitur. auctor c. 5.

p. 12 v. 1. ὁ ἑταιριάρχης idem officio ac μέγας ἑταιριάρχης, verum ei suppositus.

id. v. 2. ὁ λογαριαστής τῆς ἀβλήης aulicus thesaurarius, qui meritis et obsequiis stipendia exaequat. at non tam rationum aerarii quam ministeriorum discussor ac disceptator existit. auctor de illo uberius c. 9. nos de logariasta, ubi de magui huius nominis officio.

id. v. 3. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν Μουρτάτων] qui sint Murtati conii- cere quidem, at non certo probare possumus. est certe μούλτων *seditio, tumultus*, apud Constantinum Porphyrogenitum in Nov. ἐπιβουλαῖς ἐπι-χειρεῖν ἢ μούλτων. cuius sententiam referens Matthaeus Blastares Ele-mentis Σ c. 11. in Nomoc. scribit μούρτων vice μούλτων: recentioribus enim λ in ρ mutare quam familiare, ut ἠρθες vice ἠλθες, ἀρμυρόν vice ἀλ-μυρόν. an vero ἀπὸ μούρτων Μουρτάτοι, non qui tumultum excitent, sed qui compescant silentiariorum vice, vel etiam si tumultum edant, ad reverentiam imperatori exhibendam, velut praesentis maiestatis signum edunt, literatus lector iudicabit. Murtatos porro stationarium militum agmen esse nulli dubium, ut eorum dusem στρατοπεδάρχην, qui Leoni in Tacticis καμπιδούκτωρ.

id. v. 4. τῶν Τζακόνων] Laconas hodie vocari Tzaconas recte ob- servarunt ex Gregora l. 4 Meursius, Gretserus, Bullengerus: corrupte tamen τζ vice λ substituit infitior. sunt itaque Tzacones germana populari- que pronuntiatione a Tzaconia Peloponnesi monte, qui antiquis Cronium est vocatus, oriundi. ita Gemistus apud Ortelium et Georgius Corosius in rescriptis. magistrum porro Tzaconitam, de quo Luitprandus in lega- tione, esse hunc τῶν Τζακόνων στρατοπεδάρχην nullo auctore Meursius affirmat.

id. v. 5. μονοάβαλλοι iidem qui μόνιπκοι, unico pugnantes equo. hos Palaephatus κέλητας vocat, Plinius 34 5 *celetes*, Seneca *singulato- res* ab equo singulari quo utebantur. κέλης Suidae *μόνος ἵππος*, καὶ ὁ ἐπὶ τούτου φερόμενος· ὁ σελλάριος, ὁ γυνμός. καὶ ἵππος δὲ κέλης ὁ γυνμός. scholiastes Graecus: κέλης ἵππος μονάμπυξ. plura Her- mannus Hugo de militia equestri 8 4.

p. 12 v. 6. *εξάρχη arcus, εξαργατόρας sagittarios* quidam cum Meursio reddunt: quos autem arcus, quos sagittarios intelligant, non exponunt. breviter et sincere. *εξάρχη balistae* sunt, de quibus Cantacuzenus 1 36: *ἐκ τόξων Λακωνικῶν τῶν λεγομένων εξάρχων ἀφιόντες βέλη*. belle interpres in margine: *inde tzaargatores, qui arcubalistarii fuerunt, quorum usus in bellis tunc temporis plurimus. sunt et testimonia quae arcus huiusmodi indicent, Annae l. 8: τὸ ἀπὸ τῆς εξάρχης (femineum reddidit femina) βέλος ἐμπεσόν. nusquam hoc de usitato arcu diceretur, sicut nec illa Heronis μαγγανότξαρχα, machinae balistariae. sunt et alia quae balistarios ingerant, Nicetae in Manuele Comneno l. 2: φραξάμενοι τε, ὡς εἶχον, τὰ τεῖχη τοξόταις καὶ εξαργατόροις. at nisi εξαργατόρος balistarii forent ab aliis sagittariis diversi, ut quid utrumque mentio, ut ex iis moenibus tutamen accederet? arcus tamen est balista, balistarii quoque sagittarii sunt, quos proinde εξαργατοξόται nominat Nicetae in Alexio l. 3. at Phranzis interpres Pontanus belle rursus de illis 2 14: *σαργατορες* (quidam enim codices habent *ξαργατορες*, alii *εξαργατορες*) *genus sagittariorum, alterius generis vestes et insignia habebant*, ab aliis nempe sagittariis Tzacombus sive Lacombus diversa.*

ib. v. 7. *τῶν μεγάλων καλατιῶν*] plura fuere Cpoli palatia ab historicis ac speciatim Originum CP auctore memorata: qui supremus omnium curator et custos, is est *προκαθήμενος*, de quo in praesenti. legantur Gillius et Pancirollus de 14 regionibus urbis CP. unum fuit inter reliqua praecipuum. Leo Grammaticus *βασιλειον*, Nicetae l. 1 Isaacii *μέγιστον ἀρχεῖον*, Manuelis l. 1 *μέγα ἀρχεῖον, ἐνθα τῶν χρημάτων ἀ σωρεῖαι καὶ τὰ τῶν κρατούντων γνωριστικὰ περιβλήματα*. alibi *μέγα βασιλείον*, rursus *ἱερὸν ἀρχεῖον* vocat. in eo regium satellitium ac solemnes excubiae: ea propter occiso Michael e silentio illud occupare sedit Basilius Macedo, in Leone citato; Manuel vero Ioannis Comneni filius a patre quantumvis renuntiatus, hoc unum sollicitus ambiebat, ut palatium imperii arcem teneret, in Niceta loco iam memorato.

ib. v. 8. erant blachernae ad maris sinum Cpoli: *τὸν ἐν Βλαχέρναις κόλπον* memorat Cedrenus in Michael Balbo, in eo non sacras modo deiparae, sed et regias imperatoribus Pulcheria construxit aedes, quarum custodiae fuit sollicitus hic *προκαθήμενος*. Nicetae in Alexio Manuelis F: *τοῦ Ἀνδρονίκου καταβάντος ἐκ τοῦ τυραννείου εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις βασιλείον, καὶ γενομένου κατὰ τὸν ἐντὸς τούτου ὕψηφρηθῆ δόμον, ὃς Πολύτωμος λέγεται*. incultum ruinaeque vicinum describit Gregoras 4 7: *τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις ἡμέλητο ἐκ πολλοῦ, καὶ ἦν τὸ κλειστόν γε ἐκ πολλοῦ καινοῦ καὶ κόνεως ἐμπελησμένον*, quapropter urbe recuperata in eo habitare neglexit Michael Palaeologus. tandem sub imperio Turdico misere conflagravit. lego Cantacuzeni 1 56: *Πεπανόν τινα τῶν ἐν Βλαχέρναις προκαθήμενον βασιλείων, τῶν τῆδε ταυτῶν τῆν φυλακῆν κτιστασμένον*. hoc *προκαθήμενον* huius officium.

ib. v. 9. *ὁ δομῆτικὸς τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων*] magistrorum, ducum, comitum, Orientis et Occidentis praetorio praefectorum deplorandae reliquiae fuere hi duo domestici Orientalium ac Occidentalium copiarum, sub magno domestico, vix et pene nomine praepositi. itaque praeter *δούκας, κόμητας* ac *στρατηλάτας τῆς ἐφῆας καὶ τῆς ἐσπέρας*, obviam apud Theophanem Cedrenum Zonaram Annam et alios passim reperiendos, observo etiam *στρατηγούς* ampliori potestate donatos, hos quidem in Oriente illos in Occidente imperitasse. de Orientis praefecto loquitur Theophanes in Zenone: *ὁ βασιλεὺς θέλων τὸν Ἴλλον πληροφορηθεὶς ἐποίησεν αὐτὸν στρατηγὸν τῆς ἐφῆας πάσης, δούς αὐτῷ ἕξοσιαν πᾶσαν, ὥστε καὶ δούκας ποιεῖν*. *ἀνατολικὸς στρατηγὸς* *ὁπότε ὑπὸ Λογγίνου* celebrat idem Theophanes in Copronymo, et sub eius filio Leone

Ῥωμαίων στρατηγὸν τῶν ἀνατολικῶν: Leo Grammaticus Bardas con-sobrinum μονοστράτηγον εἰς τὰ θυνικὰ θέματα. ex in domesticatus nomine inducto, de quo superius, occurrit in Oriente domesticus τῆς ἀνατολῆς τιμηθεὶς, apud Nicetam in Isaacio Angelo apud Annam l. 8 quendam τὸν δομῆτικόν αἰτούμενον τῆς ἀνατολῆς, apud eandem l. 2 δομῆτικον τῆς ἐσπέριας, l. 7 προχειρισθέντα μέγαν δομῆτικον τῆς δύσεως, apud Nicetam laudatum et Cantacuzenum δομῆτικον τὸν θυνικῶν θεμάτων reperies.

p. 12 v. 11. ὁ μέγας μυρταίτης] Georgius Coresius iefune quamvis, solus tamen hanc vocem exponit in epistolis, et vult esse ducem satellitum, quorum insigne fuit myrti ramus in pileo gestatus.

ib. v. 12. ὁ πρωτοκόμης] qui principem ducem vel agminis bellici caput hic intelligit, errat. comes, de quo sermo, θαλάσσιος, officium habet in classe, ait auctor c. 5 versus finem, et magnum ducem, drungarium magnum et ammiralium pone sequitur, iuxta dignitatis gradum. uno verbo eretarcha est, *remigiū praefectus, qui remiges agit*, et quæ est impellendis remis, adestque gubernatori in regenda triremi: *comite, officier de galère* Leo in Tactis const. 19: οὐχ ὡς ἐνεχε πάντων τῶν δρομῶνων πορευομένων, ἀλλ' ἐπιστήσεις αὐτοῖς ἀρχοντας, ἢ κατὰ κέντρα ἢ κατὰ τρεῖς δρομῶνας ἓνα τὸν λεγόμενον κόμητα, ὅστις ναύαρχός τε καὶ ἡγμῶν τῶν ἐπ' αὐτὸν δρομῶνων ὑπάρχων φρονεῖσαι προσεχίετρον περὶ πάντων εὐκόλως, καὶ διατάξει πρὸς ἕναστα. et paulo infra: στρατηγοὶ δρογγάριοι ἐκαλοῦντο ποτε τοῖς ἀνω χθόνιοις, καὶ οἱ ἐπ' αὐτοὺς κόμητες καὶ κένταρχοι. Eustathius quoque liad. 1: ναύαρχον τὸν τοιοῦτον φασίν, εἰη δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ὁ καὶ κόμης παρὰ τοῖς ὕστερον. qui cunctis huiusmodi praestat, πρωτοκόμης. Matthaeo monacho iam exscribendo πρωτοκόμης τῶν ναυταλῶν dicitur.

ib. v. 13. ὁ κακκίας] minor hic alio qui μέγας κακκίας. intellige idem de eo qui sequitur, drungario et myrtaito.

ib. v. 14. δρογγάριος] Leo in Tact. const. 4: δρογγάριος λέγεται ὁ μίας μοίρας ἀρχων. μοῖρα δὲ ἔπει δρογγος τὸ ἐκ ταγματῶν ἔπει ἀνδρῶν τῶν λεγομένων κομητῶν συγκείμενον πλήθος. κόμης δὲ ἔστιν ὁ τοῦ ἐνδὸς ταγμάτων ἔπει βάνδος ἀφηγησόμενος. drungarius itaque chiliarchus est sive tribunus nobis, *maître de camp*.

ib. v. 15. ὁ σεβαστός] imperator Latinis Augustus quondam dictus, Graecis σεβαστός. Alexium nihilo secius ante tyrannidem arreptam reperio hoc nomine ab imperatore et senatu decoratum. Anna eius filia l. 1: ταῦτα μὲν ἔστα πλεονεκτήματα καὶ πρὸ τοῦ θρόνου κατορθώματα, ἂν ἀπάντων γέρας ἀπέλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν τοῦ σεβαστοῦ ἀξίαν, σεβαστός ἀναρρηθεὶς ἐκ μέσης συγκλήτου. erat adhuc sub Constantino Monomacho non multis annis Alexio superiore honoris plena σεβαστοῦ appellatio. Alanam enim pellicem ille σεβαστὴν ὠνόμασεν, inquit Zonaras, καὶ εἰ μὴ τὴν βασιλῖδα, τὴν Θεοδώραν λέγω, κκοιητο δι' αἰδοῦς, βασιλισσαν τὴν ἐρωμένην ταύτην ἂν εἴπω. iterum: τετάρτη δὲ ἡ γυνὴ σεβαστῆ, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώτῃ βασιλείᾳ ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ὠνομάετο δίσκοινα. Alexius tertium fratrem Nicephorum reuantiavit sebastum, ait iterum Zonaras, et Anna in patris vita: Νικηφόρος ὁ δευτερός ἀδελφὸς μέγας δρογγάριος τοῦ στόλου προβιβλήται, τὴν τῶν σεβαστῶν καὶ οὕτως ἀνάκλησιν μετεκληθῶς, a sanguine regio alienis dignitas haec postmodum collata: recenset enim Nicetas quendam Georgium σεβαστόν, fratrem Andronici nondum Imperium adepti uxoris. viluitque deinceps magis ac magis, legiturque in Isaacio Angelo l. 3: σταλεῖς ὁ σεβαστός, κύριος Θεόδωρος ὁ Χορμνος, χαρτουλαίριος ὡν τῶν ἱπποστάθμων. in hac dignitatum no-

titia οὐραγοῦ vices obtinet, qui Alexii tertii tempore circa CP captam πανσέβαστος σεβαστός ridicule audiebat, Iuris GR p. 285 in *suprema* margine.

p. 12 v. 19. ἐπὶ τοῦ κανακλείου ἦν] male Iunius: *canicles* *socer imperatoris praeerat atque vehebatur*. sensus verus est quem expressi: tanta enim erat canaclei dignitas ut posset impetrare filio suo filiam imperatoris et filiae filium. exemplum invenies apud Gregoriam l. 7 et Cantacuzenum l. 1. Graecis unico vocabulo dicitur *κανακλείων canacleus*, apud Tyrium 22 6 *canaclinus* appellatur, ut et in Ligurino Guntheri l. 8: *Graeci cognominis usu hinc caniclinus erat, nobis camerarius idem esse potest*. Radevicus *cgncellarium* interpretatur l. 1 de gestis Friderici Imp. c. 47: *unus de servis palatii, canaclinus videlicet, quem nos cancellarium dicere possumus*. verum nec camerarius nec cancellarius erat, sed ordinis longe celsioris et augustioris. erat canacleum augustissimum et magnificentissimum palatium, cui sub Theophilo imperatore iconomacho caniclei titulo praeerat Theoctistus, tanta gratia apud Theophilum pollens ut quasi secundus imperator esset, teste Zonara in Theophilo. adiunctum erat eiusdem nominis monasterium, in quod Nicephorus Botoniates Alexii Comneni et aliorum coniuratorum matrem et coniuges amandavit, ut scribit idem Zonaras in Alexio Comneno.

De canicleo seu praefecto caniclei Codinus p. 17 ed. Iun.: *ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου ὀχούμενος*, equo scilicet vel alio vehiculo intra aulam Cpolitanam; quod nulli alteri concessum. magna erat dignitas, cuius passim fit mentio apud historicos Graecos. Ioannes Curopalata in Michaele Rancabe: *animae quasdam maculas simulat se quidam religioso explicare velle per Theoctistum, quem postea caniclei dignitate honoravit*. eadem de caniclei praefecto Theoctisto Cedrenus, ubi de caede Leonis Armeni agit. idem Cedrenus scribit occiso praedicto Theoctisto a Barda, Bardam dignitatem caniclei in se transtulisse. Curopalata in Constantino Leonis filio: *paulo post missus est ab Augusta patricius Basilius caniclei praefectus*. de eodem caniclei praefecto Theoctisto Zonaras in Theophilo imperatore: *uxorem et caniclei praefectum multum obtestatus est (Theophilus) ne patrentur venerandas imagines reponi*. idem Zonaras in Alexio Comneno: *Comneni rebus suis iam in tuto collocatis, matrem et coniuges ἐκ τῆς μονῆς τοῦ κανικλείου, ex monasterio caniclei, ad regiam accersiverunt*. ubi Wolfius interpres ex *canicleo monasterio*. ex qua versione suspicari quis posset canicleum fuisse monasterium, tametsi adiuncto palatio: nam monasteriis, nominatim ei quod Hodegetria nominabatur, et templis praecipuis, ut Blacherniano, adiungebantur palatia, in quibus imperatores vel pietatis vel recreationis causa aliquando versabantur. hinc Iunius τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου putat praefectum fuisse arcis et monasterii hoc nomine in urbe Cpolitana. quae fuit etiam sententia Wolfii in indice ad Zonaram. *canicleum, inquit, monasterium*

p. 123 et 234. Xylander in notis ad Cedrenum, num. 196 ingenue fatetur se nescire quid sit *caniclei dignitas*. Nicephorus Gregoras lib. 7: erat tum procurator negotiorum imperii vir prudens et ob industriam et reipublicae gerendae scientiam imperatori carus, unde et auctoritate et opibus pollebat, Nicephorus caniclei praefectus. is blandis sermonibus et obsequiis lenitate imperatoris conciliata petit et accipit generum filium eius Ioannem, indignante quidem et refragante imperatrice, sed tamen accipit. de eodem Nicephoro caniclei praefecto Cantacuzenus 1 14: de senatu palatino praesentes aderant magnus logotheta Metochites, cuius antea meminimus, et Nicephorus qui canicleo praeerat et vehi solebat, admirabili sapientia consilioque praeditus, et ab imperatore benevolentia honoraque singulari dignatus, ita ut etiam Irenem filiam eius Ioanni desponsas filio suo nuptiis coniungeret. hic Nicephorus prius imperatoris domestica administrabat: tum autem podagra conflictatus functione illa abierat. nihilominus summo eum honore imperator prosequabatur.

Ex hoc et praedicto Gregorae loco intelligis quare praefectus caniclei *consocer* imperatoris appellaretur; quia tanta erat haec dignitas, ut praefectus caniclei posset filio suo impetrare filiam imperatoris et filiae filium. hinc *συμπένθερος*: nam praefectus caniclei a filia imperatoris, si nupta filio esset, vocabatur socer, et imperator a filia praefecti caniclei socer. idem factum quando filius imperatoris in matrimonio habebat filiam praefecti canicleo.

Idem Cantacuzenus 4 40: *Palaeologus praesidem caniclei Angelum legatum mittit*. Nicetas Choniates lib. 1 de rebus gestis Manuelis Comneni, de Styppiota agens: *tandem ad caniclei magnificentum munus et intimam etiam imperatoris familiaritatem promotum magis miratus estulit*. hanc tamen tantam dignitatem sua granditate inferiorem duxit Constantinus Mesopotamita, ut libro 2 de Alexio Comneno scribit idem Nicetas: *caniclei officium*, inquit, *quod Isaaco imperante obtinuerat, ei rursus offerebatur, ut suo fastigio inferius renuit*. Georgius logotheta Acropolita in chronico Cpolitano, non procul a fine: *misit imperator ad regem Siciliae apostatae generum per Nicephorum canicleum*; ubi ipse canicleo praefectus *canicleus* appellatur, ut et in disputatione Gregentii *κανικλεων*.

Duravit haec dignitas ad imperii Cpolitani extrema usque tempora. Palaeologus apud Phranzem 2 17: *duxi ego uxorem Helenam filiam Alexii Palaeologi Exemplaonis, qui canicleo praeerat*. in disputatione Gregentii imperator: *Erbae* seu Herbano patrinus seu susceptor in baptismo factus Leonis nomen imposuit, et *hypecclesionem* (*ὑπεκκλησιονα*) eum fecit, quem Romani patricium et canicionem appellant. exstat haec disputatio t. 4 Biblioth. Patrum, cuius occasione Meursius varia philosophatur in suo Lexico v. *Πατρικιος*. observa non omnem patricium fuisse canicionem, sicut haec disputatio Gregentii affirmare videtur, quia unus canicleo praefectus erat, multi autem

patricii. contingere quidem poterat ut caniceo praefectus patricius esset, sed id non erat necessarium.

Observe secundo falsum esse quod Meursius scribit: *imperatorem ecclesiae et rebus ecclesiasticis praefuisse veluti supremum caput*. nullus imperator orthodoxus hunc titulum sibi arrogavit: schismaticorum et haereticorum hoc proprium est. orthodoxi imperatores norunt se esse oves ecclesiae, non pastores, subditos, non capita. defensores itidem ecclesiae sunt: capitis nomen summo pontifici, Christi vicario Petrique successori non inviti relinquunt. ne Calvinistae quidem Puritani capitis ecclesiastici nomen regibus tribui ferunt. notum est quam limis oculis Calvinus regem Angliae ob hunc titulum assumptum aspexerit, et in Belgio quam ferventiores Calvinistae obstant ne foederati Ordines pro capite ecclesiae efferantur et agnoscantur.

Observe tertio falsum esse quod Meursius dicit, patricium aliquem *ὑπεκκλητοῦσα* dictum tenuisse vicem imperatoris in hoc, ut ita loquar, *capitaneatu* ecclesiae. sed ut ficticium est ullum imperatorem catholicum pro capite ecclesiae sese venditasse, ita ficticius est iste patricius vicarius imperatoris in rebus ecclesiasticis. et tamen hoc semel effudisse non contentus, id v. *ὑπεκκλητοῦσα* recinit. scilicet imperator Iudaeum recentem a baptismo suum in rebus ecclesiasticis vicarium constituisset, etiamsi pro capite ecclesiae se venditasset, rudem adhuc rituum Christianorum et ecclesiasticae politiae ignarum. politica igitur dignitas erat, non ecclesiastica, quemadmodum et patriciatus et praefectura caniculi.

Longe alia et aliter de praefectura caniculi doctissimus vir Nic. Alemannus: nam in commentario ad *ἀνέκδοτα* Procopii, quae ipse nuper divulgavit, in illud p. 29 v. 2: *colore imbutus quo scribere mos est imperatoribus*, ita scribit. *Gregorius Secundus ad Leonem Isaurum imperatorem: Literae tuae et non alienae sigillis imperatoris ob signatae diligenter essent, et accuratae intus subscriptiones per cinnabarim propria manu tua, ut mos est imperatoribus subscribere. cinnabarim vocavit ob coloris similitudinem: sed imperatorium encaustum purpureum erat ex murice. sacri affatus, quoscunque nostrae mansuetudinis in quacunque paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus aut colore nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur, scilicet ut cocti muricis et triti conchylii ardore signentur. hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum aut concessum habere. l. 6 C. de divers. rescript. encaustum hodie in Italia dicimus enchiostro; encausta et encaustaria legendum in l. 9 C. de Agric. Liqueur ille purpureus, quem hic non atramentum sed purpuramentum vocare liceat, servabatur in atramentario, nisi dicere malis etiam purpuramentario; quod cum caniculi formam effigiemque prae se ferret, quales atramentariorum formas hodieque usurpamus, ob id caniculus est appellatum. et a caniculo erat qui Caesari eiusmodi purpuramentarium ministrabat. Anastasius Bibliothecarius ad octavam synodum Act.*

10: praepositus caniculi est qui curam et custodiam gerit caniculi, id est atramentarii, ex quo imperator phoeniceas literas scribit in chartis. ad nomen si quid praeterea Caesari subscribendum erat, id praepositus caniculi manu sua exarabat, quod in calce eiusdem synodi Christophorum Basilii imperatoris a caniculo fecisse liquet. praeficiebantur caniculo primarii a secretis, quorum magna dignitas et auctoritas fuit, utpote quas solis tandem imperatoris sanguine propinquis concederetur. quae Iunius de hoc officio apud Codinum, nugae sunt. haec Alemannus; cuius sententiam non improbabilem Anastasii Bibliothecarii auctoritas efficit. nec a caniculo abludivit nomen, quo Graeci utuntur, quibus solenne Latina vocabula nonnihil inflectere et ad Hellenismum quoad licet conformare. porro verba actionis decimae, ad quae Anastasius supra dictam notam adiecit, sunt ista: *post hos piissimi et amatores Christi imperatores Basilius et Constantinus figentes quidem propria manu in quinque voluminibus (seu etiam pluribus) pretiosas crucis figuram, Basilio Magno imperatore, similiter etiam et Constantino figente crucem pro se et fratre suo Leone subscribente quoque nomina trium imperatorum, propria manu, et subscriptionis residuum subscribente Christophoro protoaecretis et praeposito caniculi.* Graeca editio Romana ita habet: *καὶ μετὰ τούτους οἱ βασιλεῖς Βασίλειος Κωνσταντίνος καὶ Λέων, πηξάντων μὲν ἰδιοχειρῶς ἐν τοῖς πέντε βιβλίοις τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸν τύπον τῶν βασιλείων, καὶ γεγραφότων τὰς οὐκείας ὀνομασίας, τὸ δὲ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γεγραφοῦτος Χριστοφόρος πρωτασηκρήτου καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλίου.* quod reliquum erat, *Christophorus protoaecretis et praefectus caniculi subscripsit.*

p. 12 v. 19. ἐπὶ τοῦ κανικλίου] nugae referrem, si appictos a quibusdam τῷ κανικλίῳ sensus in medium producerem. ad propositum veri scopum recta pergo. *κάνιον* non canistrum modo sed et *lans* et *patella* est Homero. *κάνιον* quoque *caliculus fusorius* vertitur: nam τὸς μεταλλικοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὰ κανία *metallicos fabros fusorius caliculis utentes* dixit Eusebrius Zebelenus. uno verbo *δοχείον* quodvis exitium, quale *ἀλάβαστρον*, *φωιάδιον*, *μυροθήκη*, *ἐστ κανίον* sive *κάνιον*, *vasculum*, *ampulla*, *myrothecium*, *aetabulum*. κλίος quoque gloriam dignitatemque referre non ignorat qui Graeca summi degustavit labilis. erit itaque *κανικλίον* vasculum inter caetera dignitate vel gloria praecipuum, quale fuit illud in quo gloriae dignitatisque suae insigne, liquorem videlicet purpureum quo chrysobullis et sacris diplomatibus subsignabant, imperatores iubebant asservari. ille vero cui vasis huiusmodi custodiam demandabant, ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλίου salutabatur. lego etiam *κανικλίον* apud Leonem Grammaticum et Cedrenum. de eodem Gregentius: *ὃν οἱ Ῥωμαῖοι κανικλίονα προσαγοροῦνσι, quem Romani canicleonem exponunt.* Radevicus et Guntherus reddunt *caniclinum*. at non contortam in varias formas vocem, sed sensum e vulgo et ex Nicetae testimonio quam dilucide profero. Manuel Comnenus, inquit ille vitae eius l. 1 4 Theodorum Styrrplotam *εἰς τὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλίου μεγάλου κρηκῆ προβιβάζει τιμὴν καὶ τὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγάλην οὐκείωσιν.* invidet propterea aemulus quidam logotheta: *οὐκοῦν κατὰ καρδίας ἀνταίαν πληγὴν εἰληφῶς ὁ δηλωθεὶς λογοθέτης ἐκ τοῦ τῷ Στυρπειώτῃ δοθῆναι δοχείον ἑρυθροδάνον διάλιθον χρύσεον*, scribit idem l. 3. is igitur idem est qui canicleo praeficitur et qui vasculi purpurei coloris custos est, ac ideo τὸ κανικλίον est *δοχείον ἑρυθροδάνον*, quod et

χρυσόβουλλον: ita namque reponit alia lectio vulgarior, *χρυσόβουλλον* *δούς μετὰ λίθων λαμπρῶν*. hinc si τοῦ ἐπὶ *κανικλεῖον* *ὀφθαλμοῦ*, ut habet Nicetas in Alexio 3 3, camerarii cum Gunthero vel cancellarii cum Radevico proprium debeat asserere, aequus lector iudicaverit. illud circa Leonii Armenii tempora primo inventum vel auditum ex Theophane et Cedreno in eius vita conicio. manus etiam eiusdem fuit imperatorum subscriptionibus attestari. sic cum subscripsissent octavae synodi actioni decimae imperatores Basilius Constantinus et Leo, exaratis nimirum ante scripta nomina crucibus, τὸ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γέγραφε *Χριστοφόρος πρωτασημητήτης καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλεῖου*. hoc est unicusque nomini scripto ipse sua manu adiunxit, ἐν *Χριστῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς*. addit haec Bullengerus auctoris tacito nomine: *Μανουὴλ εἶχε τὸ σύνθηρος κανικλαμα καὶ τοῦ βασιλέως ὑπογραφήν ταύτην, Μανουὴλ ἐν Χριστῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, καὶ κάτωθεν ἀγνωσμένην βούλλαν χρυσῆν διὰ μεταξὺς δέξιας, καὶ ἔβωθεν τὸ διὰ τοῦ ἐπὶ κανικλεῖον καὶ δικαιοδοτὸν Θεοδώρου*. quod in Christianissima curia exsequuntur secretarii, ubi principis subscriptione inferius vel a tergo proprium nomen apponunt. ex his de *canicleo* et *caniculo* collectis a Gretsero copiosis testimoniis desiderata lux accessit.

p. 12 v. 19. *σμπένθερος*] qui filium vel filiam alteris filio vel filiae in matrimonium locat, fit ei *σμπένθερος*. innumeri vero a consoceris huiusmodi distincti dignitatem canicelae obtinuerunt.

ibid. *ὀχούμενος*] corrupta lectio corrigitur, si legatur ὁ *Χοῦμνος*. istae vero emendationis instituendae sunt rationes. prima, quod inusitata sit Graeca phrasis ad adeptae dignitatis indicium ἐπὶ τοῦ *κανικλεῖον* *ὀχεῖσθαι*. secunda quod, cum interpret reddiderit hic *ad dignitatem eveli*, in commentariis absque auctore exposuit canicleum, ut *equo vehetur*, in palatio ius habuisse. tertia, cum praesenti hoc capite constet auctorem paulo post Andronicum seniore, de quo scripsit, floruisse, non incongruum est eum de coaetaneo sibi canicleo, qui consocer imperatoris fuerit, habuisse sermonem: is autem fuit *Νικηφόρος ὁ Χοῦμνος*, quem Gregoras in Andronico l. 7. p. 241 ed. Bonn. *Νικηφόρον τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλεῖον* nominat, de quo Cantacuzenus 1 14: ὁ ἐπὶ τοῦ *κανικλεῖον* *Νικηφόρος ὁ Χοῦμνος σοφὸς ἀνὴρ καὶ θαυμασίος ἐν φρονήσει, πολὺς τε ἀκολούων πρὸς βασιλείᾳ εὐνοίας τε καὶ τιμῆς, δι' ἣν καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Εἰρήνην τῷ νίῳ αὐτοῦ δεσπότῃ Ἰωάννῃ πρὸς γάμον κοινωσίαν ἤγαγεν ὁ βασιλεὺς*. et quamvis Pontanus interpret olim legit *ὀχούμενος* ac reddiderit *vehi solebat*, nullum tamen eius sententiae consequitur sensum, *Nicephorus qui canicles praecerat et vehi solebat*. eam ob rem novus scholiastes adscripsit margini: interpret legit *ὀχούμενος*, male: nam est ὁ *Χοῦμνος*. ultima, quae litem omnem dirimit, ex Regis exemplaribus petitur, in quibus non *ὀχούμενος*, sed ὁ *Χοῦμνος* manifeste legitur; et ex iisdem librorum vitio et affinitate vocum mendam irrepisse conicimus.

p. 13 v. 3 *Magnus baiulus*] paedagogus vel imperatoris, cum iunior esset, vel filiorum imperatoris. Moschopolus: *παιδαγωγὸς καὶ παιδοτρέβης, ὁ λεγόμενος βαῖουλος*. Cedrenus: *Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχον πραιπόσιτον καὶ πατρίκιον, τὸν βαῖουλον αὐτοῦ παπῶν ἐποίησε*. etiam Latini hoc vocabulum hac notione usurparunt. Lupus Ferrariensis epist. 54: *non ergo admittentur a vobis monitores, quos baiulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur*. Hincmarus epist. 2 ad Carolum Crassum imp. c. 2: *istis iuvenibus, fidelibus filiis vestris, regibus nostris, maturos ac prudentes atque sobrios baiulos singulis constituit,*

qui oderint avaritiam et eos verbo et exemplo iustitiam diligere doceant, secundum scripturam dicentem "diligite iustitiam, qui iudicatis terram." eadem epist. c. 6: ipsi autem baiuli magnopere providere debent ne super socios suos se extollant, sed [agant] iuxta scripturam dicentem 'quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram deo invenies gratiam.' idem epist. 3 c. 1: legitur quomodo Alexander in pueritia sua habuit baiulum nomine Leonidem, citatis moribus et incomposito incessu notabilem, quae puer quasi lac adulterinum sugens ab eo sumpsit. unde in adulta aetate sapiens et rex fortis se ipsum reprehendebat et vitare volebat, sed ut legitur, cum omnia regna vicerit, in hoc se ipsum vincere non potuit.

βαῖουλος, qui βάγυλος quoque Theophani in Leone Copronymi F. scribitur, ἐπίτροπος καλεῖται ait Gregoras 4 9. Moschopulus παιδαγωγὸν καὶ παιδοτρέβην τὸν βαῖουλον asserit. de Theodosio Theodosii Iunioris baiulo Theophanes et Cedrenus, in quem nos alia, pluraque vir eruditissimus Fabrotus collegit, ac a Meursio diversa. haec nobis qui pueros non regimus de baiulo satis, ne forte aliena dicta huc congerentes infames baiuli fiamus.

(I) CATALOGUS AUCTIONUM CODINÆO AC MUTATO NONNIHIL ORDINE DISPOSITUS,

ex octo circiter Regiis MSS ad invicem collatis excerptis.

α'. ὁ δεσπότης. β'. ὁ σεβαστοκράτωρ. γ'. ὁ καίσαρ.
 δ'. ὁ παντοκράτορας. ε'. ὁ πρωτοβεστιάριος. ς'. ὁ μέγας δούξ.
 ζ'. ὁ μέγας δομέστικος. η'. ὁ πρωτοστράτωρ. θ'. ὁ μέγας λογοθέτης.
 ι'. ὁ μέγας στρατοπεδάρχης. ια'. ὁ μέγας περιμικτήριος.
 ιβ'. ὁ μέγας κονοσταύλος. ιγ'. ὁ ἐπὶ τοῦ κανιλιεῖον. ιδ'. ὁ πρωτοσέβαστος.
 ιε'. ὁ ἐπὶ κέρνης. ις'. ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης.
 ιζ'. ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτώτος. ιη'. ὁ μέγας βαῖουλος.
 ιθ'. ὁ νομοκαλάτης. κ'. ὁ πρωτοβεστιαριότης.
 κα'. ὁ δομέστικος τῆς βασιλικῆς τραπέζης. κβ'. ὁ ἐπὶ τραπέζης.
 κγ'. ὁ λογοθέτης τοῦ Γενικοῦ. κδ'. ὁ μέγας παπίας. κε'. ὁ ἔπαρχος.
 κς'. ὁ μέγας θρουγγάριος τῆς βασιλικῆς βίβλης. κζ'. ὁ μέγας ἑταιρειάρχης.
 κη'. ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου. κθ'. ὁ ἑπάρχος τῶν φιλοσόφων.
 λ'. ὁ μέγας χαρτουλάριος. λα'. ὁ μυστικός.
 λβ'. ὁ πρωτασηρητής. λγ'. ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. λδ'. ὁ μέγας θρουγγάριος τοῦ στόλου.
 λε'. ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν. λς'. ὁ περιμικτήριος τῆς αὐλῆς.
 λζ'. ὁ πρωτοσπαθάριος. λη'. ὁ μέγας ἄρχων.
 λθ'. ὁ τατάς τῆς αὐλῆς. μ'. ὁ μέγας τζαούσιος. μα'. ὁ πραιτώρ τοῦ δήμου.
 μβ'. ὁ λογοθέτης τῶν οἰκιακῶν. μγ'. ὁ μέγας λογαριαστής.
 μδ'. ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. με'. ὁ ἀρχidiaconos. μς'. ὁ σκουτέριος.
 μζ'. ὁ πρωτοκρηγός. μη'. ὁ ἀμηνάλης. μθ'. ὁ ἀκτουάριος.
 ν'. ὁ μέγας ἀδουμαστής. να'. ὁ κοιαστῶρ.
 νβ'. ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ. νγ'. ὁ πρωτοζωακάριος.
 νδ'. ὁ κριτής τοῦ βήλου. νε'. ὁ μέγας διεκμηνητής.
 νς'. ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν. νζ'. ὁ δικαιοσύλαξ. νη'. ὁ ἀκόλουθος.
 νθ'. ὁ ὄφρανοστράφος. ξ'. ὁ πρωτοστράριος. ξα'. ὁ

μα'. Archidiaconus, dicasophylax et nomophylax catalogo seq. et eius notulis exponantur.

κριτής τοῦ φροσάτου. ξβ'. ὁ δομέστικος τῶν ταυρίων. ξγ'. ὁ πρωταλλαγάτωρ. ξδ'. ὁ βεστιαρίου. ξε'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων. ξε'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν μονοτάτων. ξζ'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων. ξη'. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγγρατόρων. ξθ'. ὁ ἐπί τῶν ἀναμνήσεων. σ'. ὁ προκαθήμενος τοῦ κοιτώσος. σα'. ὁ προκαθήμενος τοῦ βεστιαρίου. σβ'. ὁ δομέστικος τῶν θεμάτων. σγ'. ὁ πρωτοκόμης. σδ'. ὁ δομέστικος τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων. σε'. ὁ δομέστικος τῶν δυτικῶν θεμάτων. σε'. ὁ προκαθήμενος τοῦ μεγάλου καλατίου. σζ'. ὁ προκαθήμενος τῶν Βλαχερσῶν. ση'. ὁ λογαριαστής τῆς ἀβλῆς. σθ'. ὁ μέγας διοικητής. κ'. ὁ νομοφύλαξ. κα'. οἱ βεστιαρίται. κβ'. ὁ ἐταιρμαίωρ. κγ'. ὁ ἀρχὸν τῶν ἀλλαγίων. κδ'. ὁ μέγας μυρταίτης. κε'. ὁ κριτής τοῦ σεκρέτου. κς'. οἱ βαβδοῦχοι. κζ'. ὁ καβαλλάριος. κη'. ὁ σεβαστός. κθ'. ὁ προκαθήμενος τοῦ κάστρου. ς'. ὁ δρογγάριος ἐτόλου, ὁ καὶ κόμης.

κα'. οἱ βεστιαρίται] alii catalogi singularem notant.

κε'. ὁ κριτής τοῦ σεκρέτου] primi omnium tribunalis (a quo ἀσηκρήται et πρωτοασκηρήται) ab aliis βήλου, ἱπποδρόμου, τοῦ γενικῶν, τῶν κραιτωρίων etc distincti. observo iudicum omnium zonam fuisse insigne; quapropter derisum belli iudicem, qui Castamonitae epilepsiae oppresso, zona deposita, tulerat opem, refert Nicetas in Isaacio Angelo 1. 3: ἀλλὰ καὶ τις τῶν τοῦ βήλου κριτῆς παρεστῶς (τὸ δὲ ὄνομα ἐκ τῶν ὑπερβήσομαι) διαχαλάσας τὴν ἐσθῆτα ἰδέσθαι τὰς γαστροκημιδας τοῦ λογοθέτου τῆ ζώνῃ τῆς σαφύος, ἐπιστήσειν τὸ ἀνοφερὲς τῆς βλῆς ἐν τεύθειν περῶμενος. πλὴν ὁ μὲν οὕτως ἀλύτως εἶχε τῆς τῶν φρεσῶν παρακοπῆς, ὁ δὲ τῶν κατὰ πάντων εὐ μάλα ἀφίλισκενε γέλωτα διὰ τε τῶν ἱματίων τὸ ἄνετον καὶ τὸ τῆς γνάμης εὐάγωγον. zonas huiusmodi ἐκ χρυσοῦ πεπονημένας celebrat Cantacuzenus 1 58.

κε'. βαβδοῦχοι manglabitas, satellites fustibus armati, de quibus suo loco. Nicetas τὰ ὑγινοβαφῆ φοροῦντας ἑξαβδοῦχος in Andronico 1. 2. βαβδοφόρων vocat in huius praecessore Alexio. duocem, προσετώτα τῶν βαβδοφόρων, Isidorus in glossis ἀρχιβαβδοῦχον.

κζ'. καβαλλάριος eques cataphractus, satellitio imperatoris deputatus. Anna Alexiados 2: ἀπεπειρώντο τοῦ τεύχους διὰ πελταστῶν καὶ δρουφόρων καταφράκτων ἀνδρῶν. Leo in Tactis: ἐξέπλισον δὲ τὸν μὲν κατάφρακτον καβαλλάριον, αὐτόν τε καὶ τὸ ἱπκάριον αὐτοῦ.

κθ'. προκαθήμενος τοῦ κάστρου] καστροφύλακας huiusmodi recensit Codinus in sequentibus, quos superiores προκαθήμενους πόλεων appellavit, rectores urbium. κάστρον enim etiam urbs est, sed munita. Iustinianus Nov. 128: καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας ἀρχοντας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς ἐν ταῖς πόλεσις ἦτοι κάστροις. Cantacuzenus 1 55: τὴν πόλιν εἶχεν ἐν φυλακῇ ἔνεκα αὐτοῦ. 2 1: τὴν Βυζαντίου δὲ ἀρχὴν τῶ πρωτοστράτορι παρέδωκεν ὁ βασιλεὺς. is vero forsitan est unicus προκαθήμενος τοῦ κάστρου.

ς'. κόμης] qui nimirum sub protocomite, remigiorum supremo praefecto, ipse substitutus eretarcha est; vel qui unam tantum cohortem ducit. Leo in Tact. const. 4: κόμης ἐστὶν ὁ τοῦ ἐνὸς τάγματος ἦτοι βάνδου ἀφηγούμενος. caeterum non unus est eiusdem nominis in aula CP minister; quis enim unum comitem in ea fuisse diceret, nisi ignarus unam tantum quoque cohortem affirmaret? ut comites itaque plures, ita non unus drungarius, plures myrtaitae, chartularii plures: unus autem recensetur, ut ex istius ad alios ὀρίθας locum suum et gradum percipiant reliqui, inter quos unus summus, qui πρῶτον nomea obtinet, frequentius.

(II) EX BIBLIOTHECA MAZARINA.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

Περὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἰατροῦ μοναχοῦ ταυτὶ Ματθαίου θύτου.

- Ἄξιωματων ἀριθμὸν τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις,
 ὀνομαστῆν σκοπήσωμεν τὴν τάξιν τῶν τοιούτων.
 μετὰ τὸν ἀπτοκράτορα πρῶτός ἐστι δεσπότης,
 σερβατοκράτωρ μετ' αὐτόν, καὶ Καῖσαρ μετ' ἐκείνον·
 5 ὡν κεφαλῆς τὸ κάλυμμα κικύδηται μαργάροις,
 τῶν δ' αἰετῶν τοῖς σχήμασιν αἱ τῶν ποδῶν ἐμβάδες,
 οἷσπερ ἐπισημίζουσι πρὸς ῥησιν βασιλείας.
 ὁ πρωτοβεστιάριος, [ὁ] παννπερσεβάστος τε,
 οἷ σιαδίοις ἐρυθροῖς χρυσοῖ καθυφασμένοις
 10 ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν χρωῶνται νομίμως μόνου,
 πρασίνοις δ' ὑποδήμασιν ὁ μὲν, ὁ δὲ κίτρινοις.
 τῆν πρῶτην δ' οὔτοι φέρουσι πεντάδα τῶν ἐν τέλει.
 τῆς δὲ δευτέρας μέγας θούξ, μέγας δομέστικός τε,
 ὁ πρωτοστράτωρ πέφυκεν, ὁ μέγας λογοθέτης,
 15 μέγας στρατοπεδάρχης τε, ὡν ἐρυθρὰ τὰ πῖλα,

Ματθαίου μοναχοῦ] iambo sequenti nomen huiusce opusculi prodit auctor, qui gente, non professione, ἰατρὸν se celebrat. vitae forma fuit monastica, cui sacerdotium honorem adiunxit. hinc μοναχὸς θύτης scribitur, qui vulgo λερομόναχος, sicut diaconus monachus λεροδιάκονος audit, relicta saeculari sacerdoti vel diacono solitaria λερώως vel διακόνου appellatione. non adeo notus hic Matthaeus, ut patriam, parentes, socios laudatores reddat: aetatem conicimus, et ob memoratos imperatorem et imperatricem nondum capta a Turcis urbe, ob laudatum etiam Chumnum et Metochitem post Andronicum seniore, cuius hi fuere ministri, scripsisse vitaeque functum constat. praesens opusculum versibus politicis composuit, in quibus numerus syllabarum ad cantum, non ad exactae poetices prosodiam observatur. octava syllaba, ubi caesura est, medium versus tenet; reliquae septem perficiunt. his recentiores ὁμοιοτέλευτα, pariter cadentium exitum, quem rhythmum dicimus, addidere. politicis vocatos arbitror, quod vulgo Cpoli per compita canerentur: κόλιν enim, κατ' ἐξοχὴν et sermonis contractionem, Cpolim appellant, πολιτικά quaecunque ibi nata vel inde asportata: πολιτην tamen virum ex ea ortum. vel certe quod amatoriae meretriciae cantilenae huiusmodi compositionem habuerint, ἀπὸ τῆς πολιτικῆς denominatione deductae, quae mulierem per urbem suo corpore quaestum facientem sonat.

v. 5. ὡν κεφαλῆς] vide caput sequens statim in limine.

v. 6. τῶν δ' αἰετῶν] Codinus c. seq. p. 13 13.

v. 7. οἷσπερ ἐπισημίζουσι] idem Codinus c. seq. p. 16 6.

v. 9. οἷ σιαδίοις ἐρυθροῖς] Codinus c. 4 p. 17 8 et p. 18 1.

v. 11. πρασίνοις δ' ὑποδήμασι] protovestiarium nimirum, cui apud Codinum eodem c. p. 16 10 praesinus color in insigne tribuitur.

ibid. ὁ δὲ κίτρινοις] panhypersebastus, ex Codino cap. eod. p. 18 6.

v. 12. πεντάδα] non ecclesiasticorum modo sed et palatinorum officiorum catalogos per quinaros divisere Graeci.

- διάχρυσον ἐμφαίνοντα τὸ μέρος ἄνω μόνον.
 τρίτη μὲντοι παντὰς χρᾶται πῆλοις τοῖς σφραγίστοις,
 ὁ μέγας προμικτήριος, ὁ μέγας κονοσταύλος,
 ἐπὶ τοῦ κανικελίου τε, τῶν σεβαστῶν ὁ πρῶτος,
 20 ὁ ἐπιπένης τε ὁμοῦ. τῆς δὲ τετάρτης οὗτοι,
 ὃ γε παρακοιμώμενος μεγάλῃ τῆς σφενδόνης,
 τοῦ δὲ κοιτῶνος ἕταρος, μέγας βασιυλός τε,
 κοροκαλάτης, μετ' αὐτὸν πρωτοβεστιαρίτης.
 ἀλλὰ καὶ τούτοις ἔξεσι πῆλοις τοιοῦτοις χρῆσθαι.
 25 τῆς δὲ πέμπτης κλαπῶται τοῖς πᾶσιν αἱ καλόπτριαι,
 ἃν ἔστιν ὁ δομέστικος τῆς βασιλικῆς τραπέζης,
 ἐπὶ τραπέζης ἄλλος τε) γενικοῦ λογοθέτης,
 ὁ μέγας ἂν (αὐ) πακπίας τε, καὶ ἑκαρχος σὺν τούτοις.
 τῆς ἑκτῆς μέγας ἀρχεται θρουγγάριος τῆς βίγλης,
 30 μέγας ἐταιριάρχης τε, λογοθέτης τοῦ δρόμου,
 ὁ φιλοσόφων ἑπατος, χαρτοπλάριος μέγας.
 ἔξῃς ἐβδόμης μυστικῆς, κλεινὸς πρωτοσημαχίτης
 εὐθύς ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, θρουγγάριος τοῦ στόλου,
 ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος. οἱ δ' ἔξῃς τῆς ὀγδόης,
 35 αὐλῆς ὁ προμικτήριος πρωτοσκαθαράκιος τε,
 ἀρχων ὁ μέγας μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ τᾶς τῆς αὐλῆς τε,
 ὁ μέγας τε τζανούσιος. οἱ δ' ἔξῃς τῆς ἐνάτης,
 πραιτωρ τοῦ δήμου, αἰμιανῶν ὁμοῦ ὁ λογοθέτης,
 τῶν λογιστῶν ὁ μέγιστος, ὃ τε δεήσεις φέρων,
 40 μεθ' οὗς ἀρχιδιάκονος. οἱ δ' ἔξῃς τῆς δεκάτης,
 σκουτάριος, πρωτοκόντηγος, ἀμηράλης ὁμοῦ τε,
 καὶ μὴν ἀκτουάριος καὶ ἀδνουμαστῆς μέγας.
 τῆς ἐνδεκάτης πέφικεν ὁ ἐνδοξος κοιμιστῶρ,
 ὃ τε στρατιωτικῶν καταλόγων λογοθέτης.

v. 16. διάχρυσον ἐμφαίνοντα τὸ ἄνω μέρος μόνον] p̄lei inferior pars ἀήρ Codino vocatur, quo cum caruerint, ut ait c. 5 p. 18 14 et seqq, horum officialium σιαδάια vel πῆλα, illa Codinus scripsit χρυσοκόκκινα κλαπῶτὰ ἄνω ἀέρος, quae hic Matthaeus διάχρυσον ἐμφαίνοντα τὸ ἄνω μέρος μόνον asseruit.

v. 19. ἐπὶ τοῦ κανικελίου] retro cunctos numeravit hunc Codinus c. 2 in calce. ratio penes ipsum est.

ibid. τῶν σεβαστῶν ὁ πρῶτος] πρωτοσεβαστος.

v. 22. βασιυλός] omnium ultimum recensuit Codinus c. 2 p. 13 3.

v. 24. ἔξεσι πῆλοις τοιοῦτοις χρῆσθαι] Codinus c. 4 p. 20 21.

v. 25. κλαπῶται] p. 20 20.

v. 31. ὁ φιλοσόφων ἑπατος] prave quidam interpretantur philosophorum consulem, qui supremus quasi ὑπέριτατος. ornatum hac dignitate nominatissimum Paellum refert Cedrenus ad historiae calcem; quem Anna Alexiados l. 5 φιλοσοφίας ἀπάσης προεστῶτα διδάσκαλον καὶ Ἱπκᾶτον τῶν φιλοσόφων χρηματίσαντα vocat. consulatur, magni enim est, Allatii nuperum et doctissimum opusculum de Paellis. hunc officialem omisit vel ignoravit Codinus in catalogo.

v. 36. ὁ τᾶς] de nominis eius varietate nos cap. superiore.

v. 40. ἀρχιδιάκονος] qui palatinis in ecclesiis ministrabat, ac de oratione et sacris cunctos aulicos pro munere monebat.

v. 42. ὁ ἀκτουάριος] actuarius cui annonae militaris cura commissa est: ita Notitia imperii, Lexicon iuris. rursus de illo catalogus sequens, quem inter medicos ut de sanitate tuenda sollicitum locat. vide v. 98.

- 45 πρωτοβερρακάρης, ὃ τε κριτὴς τοῦ βήλου,
ὁ μέγας διαρκηρευτής. οἱ δὲ τῆς δωδεκάτης,
ὁ λογοθέτης ἀγγελῶν, ὃ τε δικαιοσύλαξ,
καὶ μετὰ τὸν ἀπόλουθον εὐθὺς ὀφρανοτερόφος,
πρώτος τῶν νοταρίων τε. τῆς δὲ τρισακιδεκάτης
50 ὄρα φουσάτου τὸν κριτὴν, δομέστικον τειχίων,
τὸν τε πρωτολαγόρα καὶ τὸν βεστιαρίον,
στρατοπεδάρχην καθεξῆς τὸν τῶν μονοκαβάλλων.
τῆς τεσσαρεσακιδεκάτης τε ἐστὶν ὁ τῶν μορταίων,
ὁ τῶν τζακόνων, ἕτερος ὁ τῶν τζαγγρατόρων,
55 ὁ τῶν ἀναμνήσεων, ἐξῆς τε τοῦ κοιτῶνος
ὁ προκαθήμενος. ὁμοῦ τῆς πεντακιδεκάτης
ἕτερος προκαθήμενος, ὁ τοῦ βεστιαρίου,
καὶ μετ' αὐτὸν δομέστικος ἀπάντων τῶν θεμάτων
ὁ πρωτοκόμης τῶν ναυτῶν, δομέστικοί τε δύο,
60 ὃ τε τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν θεμάτων,
ἐξῆς ἐκκακιδεκάτης τε προκαθήμενοι δύο
μεγάλου καλαίου τε, μετ' αὐτῶν Βλαζερῶν τε,
ὁ λογιστὴς ὁ τῆς ἀδῆς, μέγας διοικητὴς τε,
ὁ νομοφύλαξ μετ' αὐτούς. τῆς δ' ἑπτακιδεκάτης
65 βεστιαρίζεται δεικνύονται, καὶ μὴν ἑταιριάζρη,
ἀρχων ἀλαγίων τε καὶ μέγας μορταίτης
ὁ τοῦ σιγέτου τε κριτὴς. τῆς δ' ὀκτωκιδεκάτης
φαρβουχοί, καβαλλάριοι καὶ σεβαστῶν τὸ γέρας,
τοῦ κάστρου προκαθήμενος, δρογγάριος τοῦ στόλου.

(III) EX EADEM BIBLIOTHECA MAZARINA.

Α Δ Ε Σ Π Ο Τ Ο Ν *).

Ὁ μὲν χορηγὸς τῶν θείων χαρισμάτων
δίδωσιν ἡμῖν τῆς κάτω σηηπουχίας

v. 45. πρωτοβερρακάρης] πρωτοβερρακάριος.
ibid. κριτὴς τοῦ βήλου] Codinus aliam iudicem ponit τοῦ φουσάτου.
huius τοῦ βήλου nomine supremum in illo tribunali intellige, et inter duo-
decim ius ibi dicentes praecipuum. Balsamon Medit. de Chartophylace:
ἡ δωδεκάς τοῦ βήλου καὶ τοῦ ἱεροδρόμου κριτῶν. Nicetas in Ale-
xio 2: ἐκ τῶν τοῦ βήλου κριτῶν Τορκίης Δημήτριος, et infra: καὶ
τις τῶν τοῦ βήλου κριτῶν. Consule Iuris GR p. 288.

v. 47. δικαιοσύλαξ] procurator regius, vindex, iuris assertor et de-
fensor. de Georgio diceophylace et alio Clida meminere Ius GR
tom. 2 Nov. 1 Alexii Comneni et Cantacuzenus 1 44.

v. 51. πρωτολαγόρα] ἑρῶνος πρωτολαγόρα, et c. 2 p. 11 13
consule notas.

v. 58. ὁ δομέστικος ἀπάντων τῶν θεμάτων] ignotus est hic Codino.

v. 59. πρωτοκόμης τῶν ναυτῶν] cretarcha, remigiorum praeses; de
quo supra.

v. 64. νομοφύλαξ] legum summus interpres, antecessor, antesigna-
nus, legislatorum praecipuus. ius GR l. 3 in Ioannis Xiphilini decreto:
ὡς ἂν ὁ λογιάτατος νομοφύλαξ κρίνη κατὰ τούτου καὶ ψηφισται. et
in refutatione Philothei adversus Harmenopolum: ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα σο-
φός, σεβαστὴ νομοφύλαξ καὶ καθολικὴ κριτὰ Ἀρμενόπολι. et stipendia
memorat Balsamon a Constantino Monomacho imperata Iuris GR p. 471.

*) ἀδέσποτος] aliam a Codino tam huius quam superioris utriusque

- εἰκόνα λαμπρὰν τῆς αὐτοῦ βασιλείας,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀμυδρὰς τὰς ἐμφάσεις
- 5 δεικνύσι σαφῶς ἀγαθῶν τῶν μελλόντων.
ὁ γὰρ ἐν ἡμῖν εὐσεβὴς στεφανόρος
θεοῦ τις εἰκὼν, εἰ σπουδάζει τοὺς τύπους
ἔργοις βεβαίωσιν ἀρετῶν ἵστεμύτους,
ἀμείβεται δὲ [πάλιν] δωροεῖς τοὺς ἀρίστους,
- 10 τιμαῖς ὑπεξείρων τε σταδίων καὶ μέτροις,
καὶ βασιλικῶν ἀνθοῖ τοὺς ἐν τέλει,
οὗς τῷ λόγῳ δίδωμι συγγράφειν τῶς,
ὡς ἂν ὁ βυθὸς μὴ καλύψῃ τῆς λήθης
ἢ βασιλικὴ κεκρύφακεν ἡ κολοῖς,
- 15 χρόνος τε μακρὸς ἀπέσβησεν εἰς δεῦρο.
Μετὰ τὸν ἀτάνακτα δικαστὴς ἐστὶ
δεύτερον ἀξίωμα, σεβαστοκράτωρ,
καὶ Καίσαρ εὐθὺς ὑπεβάθρα τοῦ κράτους,
ὁ πανυπεροσέβαστος συγκλήτου πρώτος,
- 20 πρωτοσεβαστῆριος λαμπρὸς ἀξίαν.
οὗτοι καὶ τοῖς στήμασι καὶ τοῖς πεδίοις
τῆν πρώτην ἐσχηκασιν ἐν τέλει τάξιν.
ὁ μέγας δούξ μετ' αὐτοῦ ἀνεδείχθη.
τούτου κοινωνὸς ὁ δομίστικος ὁ μέγας,
- 25 καὶ τρίτος αὐτοῖς πρωτοστράτωρ ἀξίαν.
λογοθέτης μέγιστος σοφίας γέρας.
στρατοπεδάρχης ὁ μέγας ἐπὶ τούτοις.
τούτων ἐρυθραῖς ἐκ χρυσοῦ ταῖς καλύπτραις
ὄρας κεφαλῆς ἀεὶ κηκοσημέναις.
- 30 ὄρα κρημικῆριον, φιλότης, μέγαν,
πεντάδος ἡγούμενον λαμπρῶς δευτέρως,
δεύτερον μέγαν κονεσταύλον ἀξίαν,
τρίτον σεβαστὸν τὸν πρώτον, ἐπὶ τούτοις
κοσμεῖ τε λαμπρῶς ὁ πυγμαίων τῆν τάξιν.
- 35 παρακοιμώμενος σφρονδόνης πέμπτος.
ὁ παρακοιμώμενος ἄλλος κοιτώνος.
ὁ μέγας βαιουλος ἔπεται τούτῳ,
τρίτην τε πληροῖ τάξιν κουροκαλάτης.
εἰσέρχεται δὲ βεστιαρίτης πρώτος
- 40 εἰς οἶκον βασιλέως, ὡς ἔθος, κράξων,
δομίστικος δεύτερος ὁ τῆς τραπέζης,
ἄλλος ἐπ' αὐτῆς μετ' αὐτὸν τεταγμένως.
καὶ τὸν γενικὸν λογοθέτην εἰσόρα,
εἶτα καππίαν εἰσιόντα τὸν μέγαν,
- 45 σὺν τούτοις τὸν ἐπαρχον, καλύπτρα ξένη.
ἔβδομος δρογγάριος τῆς βίβλας μέγας,
καὶ δὴ μετ' αὐτὸν ἐταιριάρχης μέγας.
ὁ λογοθετῶν μετ' αὐτὸν τοῖς τοῦ δρόμου,
εἶτα χαρτουλαρίος ἀξίαν μέγας,

catalogue auctor in palatinis officiis enumerandis observavit ordinem; cam- que mutationem vel metri necessitas vel imperatorum voluntas inducere potuit.

v. 28. τούτων ἐρυθραῖς] Codinus cap. seq. de pileis officialium.

v. 32. κονεσταύλον] solus hic auctor ita scribit, et Gallico con- stable propius accedit. de Comite stabuli nos superius, ad Codinum.

v. 40. εἰς οἶκον βασιλέως] hoc est in sacrum cubiculum: ille enim cubiculariorum princeps.

- 50 εἶτα μετ' αὐτὸν μυστικὸς ἐπιστάτης,
 βασιλικὸς πρῶτιστος τοῦ σκεπέτου.
 ὄρα καὶ στρατοῦ τὸν καλὸν ἐπιστάτην,
 τῶν πλοῦμων θρουγγάριον τὸν μέγαν.
 Ἰδοὺ καὶ σχολῶν ὁ δομέστικος ἤξει,
 55 καὶ τὸν τῆς αὐλῆς περιμικῆριον ὄρα.
 καὶ πρωτοσπαθάριος λαμπρὸς εἶσται,
 ἄρχων τε μέγας καὶ τζαούσιος μέγας,
 δήμιον τε πρῶτωρ, ὁ ταττῆς αὐλῆς ἐσ.
 ὁ τῶν οἰκειακῶν λογοθέτης ἐρχέτω,
 60 καὶ τῶν λόγων (λομιστῶν ?) ὁ μέγας συνειστώ.
 ὄρα καὶ σκουτάριον ἐκ τῆς ἀσπίδος
 τῆς βασιλικῆς λαχόντα τὴν ἀξίαν.
 πρῶτος μετ' αὐτὸν τῶν κνηγῶν ἐκρίθη.
 ἄλλος ἀμυρᾶς ναυαρχῶν ἀνεδείχθη.
 65 Ἰδοὺ βασιλεῖ τὰς δεήσεις προσφέρει
 λαλῶν τὴν τιμὴν ἐκ τῶν ἔργων κρεπόντως.
 ἄδνουμιαστῆς ὁ μέγας μοι χαιρέτω.
 τοῦτω παρεκόμενος οὕτω κοιμιστῶρ,
 Καισάρων ἀξίωμα λαμπρῶν τῶν πάλοι.
 70 λογοθέτην ὄρα μοι κἄν στρατιώταις.
 ἐξ ἱερᾶκων ὁ πρῶτος τὴν ἀξίαν.
 ὁ βῆλον κριτῆς μετ' αὐτοὺς ἐκυρώθη.
 διεμνηνευτῶν ὁ μέγας προηγεῖσθαι,
 καὶ τῶν ἀγγελῶν λογοθέτης εἶσται,
 75 καὶ τοῦτοις ἀκόλουθος σεμνὸς ἐπέσθαι,
 καὶ τῶν ὄρφανῶν ὁ τροφεὺς συνειστώ,
 καὶ βασιλικῶν ὁ νοταρίων πρῶτος,
 φουσαῖτον κριτῆς ἐξετάξων τὰς δίκας.
 καὶ δὴ μετ' αὐτὸν ἀναμνήσεις προσάγει
 80 σεμνῶς βασιλεῖ κεκλημμένος ἐκείδεν.
 Ἰδοὺ καὶ δομέστικον τειχέων σκόπει.
 πρωταλλαγῆτωρ δεύτερος τὴν ἀξίαν,
 εἶτα τετάχθαι βεστιαρίου τρίτος.
 μονοκαβάλλον στρατοκεδάρχησ οὗτος,
 85 ἄλλος μουράταν, τζαγγατόρων, τζακῶνων.
 ὄρα προκαθήμενον τὸν τοῦ κοιτῶνος,
 ἄλλον προκαθήμενον βεστιαρίου.
 τοῦτω τῆς αὐλῆς ὁ λομιστῆς ἐπέσθαι,
 καὶ διοικητῆς ὁ μέγας συντετάχθαι.
 90 ὁ τῶν Βλαχερινῶν προκαθήμενος οὗτος,
 ἄλλος πρὸ αὐτοῦ μεγάλου καλατίου.
 ὁ τῶν ἐσῶν δομέστικος θεμάτων.
 τοῦτω δυτικῶν ὁμότιμος ἐκρίθη.
 ὁ πρωτοκόμης, καὶ μετ' αὐτὸν πακκίας,
 95 ἑταιρειάρχης, τῶν ἀλλαγίων ἄρχων,
 ὁ μωραῖτης ὁ μέγας ἐπὶ τοῦτοις,
 καὶ δὴ σεβαστὸς καὶ θρουγγάριος στόλου.
 κἄν τοῖς ἱατροῖς ἀπτοῦάριον ὄρα.
 ὕκατοι, δικτάτωρες, σὸν τοῖς ταμίαις,
 100 πατρίκοι, μάγιστροι, πρόεδροι, πάλοι
 δορυφόρων ἐπαρχοὺς καὶ κραιτωρίων.

v. 71. ἐξ ἱερᾶκων ὁ πρῶτος] πρωτοῖερακάριος.

v. 101. δορυφόρων ἐπαρχοὺς καὶ κραιτωρίων] non hic urbis, qui

- ἔγγαμον λαμπρὸν τὸν Χουμῶν κανικίσιον
στάσιον ἔχοντα μελλῶνα τῆς προτέρας,
καὶ δὴ μετ' αὐτὸν τὸν καλὸν Μετοχίτην
- 105 λογοθέτην μέγιστον, σοφίας λῆξιν,
φοροῦντα χρυσὴν ἐροθρῶν τὴν καλύπτραν,
ἣν δῶρον αὐτῷ συναπέχοντι κράτος
ἀναξὶ ὁ λαμπρὸς παρέτεχεν Ἀνδρόνικος.
- Ταῦτα τὰ λαμπρὰ τῆς κάτω σηκπιουχίας,
- 110 προεδρίας σχήματα, σιμνότης, δόξα,
φίον τε πλοῦτος καὶ πηλὸς ἐπηρημένος,
κόνις τε τύχης τοῖς πνεύμασιν ἀρθῆσα.
τέλος τάφος τρίπηχυς. ὦ βίον κλάνη!
- Φιλοσόφων ἕκατος, ζητόρων πρῶτος,
- 115 δικαιοφύλαξ σὺν αὐτῷ, νομοφύλαξ,
καὶ βασιλικῶν τῶν ἱερῶν πρῶτος.
πάρεστιν ἀρχῶν ἱερῶν διακόνων,
καὶ τῶν μελωδῶν, οἱ πρωτοψάλται δύο,
κἂν ταῖς ἑορταῖς λαμπαδηφόρος ἄλλος,

nuper laudatus est καλύπτραξ ξένη ceu pileo peregrino ornatus, sed alius qui praetorianorum militum, δορυφόρων, ac ipsius praetorii praefectus intelligitur, sicut aliis vocibus ὑπάτων, δικτατάρων, ταμιῶν, παμφικῶν, μεγίστων, antiqua consulum, dictatorum, quaeatorum, patriciorum, magistrorum dignitates et officia capimus. πρόεδρος tamen antiquam originem non sibi vendicat, quem unum primum a Ioanne Tzemisce statim sub eius vitae principio Cedrenus refert, μήπω πρότερον ὄντος ἀξιώματος. administrandae reipublicae consors fuit, ut ex Cedreno in Tzemisce colligo et ex his Zonarae verbis, ubi de Ioanne Logotheta et Constantino Lichude proedris ambobus laudes occurrunt in Monomacho, illius quidem, ἐφ' ᾧ δὴ τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο· ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν διοικήσεων κρῆν, περὶ τὰς πολιτικὰς οἰκονομίας ἀκριβέστατος. istius vero cum μεθιστά ο βασιλεὺς Λιχουδῆν τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, ἀντεισάγει δὲ Ἰωάννην, καὶ τοῦτω τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐγχειρῆζει κυβερνηταί.

v. 102. τὸν Χουμῶν] memorant hunc scripta circa secundum Codini caput ad calcem.

v. 104. Μετοχίτην] Gregoras quam fuisse de illo: nos de eius pileo in capite sequente.

v. 114. ζητόρων πρῶτος] summa imperatoris virtus est ut eruditionis copiam inter loquendum diserte possit profundere, et ius unicuique debitum ut facile agnoscere ita constanter reddere sit paratus. si quid horum natura vel exercitium denegabat, ab aliis quorum eruditione, eloquentia, legum peritia ac iustitiae amore duceretur et sublevaretur, opem mutuari non erubescerebat quondam in Oriente imperator. τῶν φιλοσόφων ἕκατος divinarum humanarumque rerum cognitione instructus eruditionem, ζητόρων πρῶτος dicendi facilitatem, νομοφύλαξ legum omnium lumen ac ductum, δικαιοφύλαξ denique ius legibus vel naturae iudicio agnitum perseveranter custodiendum suggererat. hunc ἐπὶ τῶν κρῆσεων dictum reor a Balsamone primis statim verbis Meditati de Incensia etc.

v. 116. τῶν ἱερῶν πρῶτος] cleri palatini hic erat archipresbyter, πρωτοπαπᾶς, πρωτοιερέυς; de quo alibi.

v. 117. ἀρχῶν ἱερῶν διακόνων] cleri eiusdem archidiaconus.

v. 119. λαμπαδηφόρος] succentor, et qui facem imperatori praeferebat, de quo iterum.

- 120 ἀποστολικῶν ὁ κήρυξ διδαγμάτων,
δομῆτικὸς τε καὶ μαίστωρ τοῦ κλήρου.
Ταύταις βασιλεὺς ταῖς τιμαῖς ὑπεβαλεῖ
κλήρωμα σεπτὸν εὐαγούς ἐκκλησίας,
ἦν ἀρραγῆ φάλαξον μέχρι τετρατάων,
125 ὑψιμέδων ἀναρχί, τοῦ νῦν αἰῶνος.
καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσεβῆ βασιλίδα,
ἦν ὡς κιβωτὸν σωτικὴν νῦν τοῦ κράτους
ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κατακλινομῷ βαρβάρων
ἔνωθεν ἐγνώκαμεν νεοπηγηθείσαν,
130 ὑπερτίραν τήρησον τῆς καταγίδος,
συμπήξας ὡς οὐκίας αὐτῆς τοὺς κλάδους,
καὶ βασιλεῖ βράβευε λαμπρὰς τὰς νίκας,
δεικνὺς κατ' ἔθνων ἐθεότην νικηφόρον.
ὄλλωσον αὐτὸν ὡς τὸν χαρῶν κλάδον,
135 καὶ δεῖξον ἡμῖν κερκοφόρον ἐξ ἔργων.
ἔκτεινον αὐτῷ τῆς ἐθουρίας φρένας,
στένωσον αὐτῷ τῶν ἐναντιῶν θρόνους,
στόλισον αὐτὸν κορυφαίαις εὐσεβείαις,
ἄνοιξον ἡμῖν τὰς πρὸς εἰρήην πόλεις,
140 πλάτυνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τοῖς τροπαίοις,
οἷς καὶ φανεῖη κοσμητὸς ἀποκράτωρ.
ὁ πατριάρχης σὺν ἡμῖν ταῦτα λέγει,
κάμπτων εὐσεβῶς τῷ θεσπέτῳ τοῦς πόθους,
καὶ νυκτὸς αὐτῷ τὰς εὐχὰς ἀναφέρων,
καὶ νυκτὸς ἀχλὺν Ταρταρικῆς καὶ σιδτος
145 ἑλάσας ἡμῖν ἀντανίσχει φασφόρος
ἀκτίνας λαμπρὰς ὡς λευκῆς τῆς αἰθρίας,
εἰς πάντα κωπῆς τῆς εἰρήνης τὸν κόσμον.

Mirum est Codinum patricii nullam mentionem fecisse, cum posterioris Graeciae omnia monumenta patriciis plena sint, et πατρι-
κιώτης seu patriciatius apud Iustinianum Novell. 38 et apud Constantinum Manassem in Chronico nomen non tantum nobilitatis, ut apud veteres Romanos et hodie. in nonnullis imperii urbibus, ubi qui ex praecipuis familiis genus ducunt vulgo patricii audiunt, sed etiam dignitatis officii et praefecturae. dignitatis exempla adfert Meursius in Glossario ex Suida Procopio et Malcho in Byzanticis. qua notione etiam patricii nomen accipies, quando audis Pipinum et Carolum magnum fuisse patricios Romanorum. officii et praefecturae exemplum est Salomon magister militiae et patricius Africae apud Victorem Tununensem in Chronico, et Amalus patricius provinciae apud Paulum Diaconum l. 3 c. 3 de gestis Longobardorum. talis itidem patricius vel erat vel esse volebat ille quem sibi Romani elegerant, de quo P 270 Otho Frisingensis l. 7 Chronici c. 31. Meursius in Glossario patricios nimis extollit: nam Occidentalibus patricios Romanorum fuisse, qui

v. 120. ἀποστολικῶν ὁ κήρυξ διδαγμάτων] epistolarum Pauli in palatio interpres ac sacer ex ambone praeco.

v. 121. δομῆτικὸς τε καὶ μαίστωρ] ad regendum ducendum et componendum in ecclesiis palatiis clericum.

nunc reges appellantur. quis neget hoc a vero nimis remotum esse? primus enim Carolus magnus et alii nominabantur patricii Romanorum. an ideo reges Romanorum vel erant vel habebantur? at Carolus magnus postquam Romanorum imperator creatus et palam promulgatus est, desinit appellari patricius Romanorum. quid tum? an ideo, cum esset patricius, rex Romanorum erat? si quis exteræ nationis patricius Venetus crearetur dux Venetus, patricii nomen utique omitteret. an ideo antea rex Venetorum fuisset? alienius a vero est, quod ait idem Glossarii collector, *imperatorem rebus ecclesiasticis tanquam supremum caput præfuisse, et hac in functione patricium vices eius egisse*. idque probat ex disputatione Gregentii, ubi dicit Erban Iudæum, baptismi undis iam ablutum, creatum esse a rege Homeritarum *ὑπεκκλησίονα*, qui Meursio est *vicarius regis* tanquam supremi in rebus ecclesiasticis capitis. sed Meursius hic nimis aperte *anglisat*: ut enim Angli regem suum veluti supremum ecclesie caput venerantur, ita et Batavi suum magistratum ad idem culmen evehere incipiunt, ut planum fit cum ex aliis novatoribus, tum ex Hugone Grotio in *Pietate Ordinum Hollandiæ*; in quo tamen a puro Calvinismo et Puritanismo immane quantum recedunt, qui huiusmodi capitis impatientissimus est, neque unquam eius absque gravi detestatione meminit. nec Gregentius quidquam de hoc *vicecapite* innuit. imo futilem hanc persuasionem Meursio eximere poterat, si animum vel paululum advertisset. nam *ὑπεκκλησίονα* ait cum esse qui Romanis vocetur *patricius* et *canicleon*. quis autem unquam audivit præfectum caniclei aut patricium fuisse vicarium supremi capitis in rebus ecclesiasticis, hoc est imperatoris? licet enim Graeci posteriores et sequiores, postquam a visibili eoque vero capite ecclesie desciverunt, imperatori suo honorem supremi capitis detulerint, nunquam tamen patricium aut caniclei præsidem imperatori in hoc, ut ita loquar, *capitaneatu* socium attri-
buerunt.

C A P U T IV.

p. 13 v. 7. *Σκιαδίων*, quod et *σκιάδι*, ad verbum est *umbella* seu *umbraculum*, *tegumen capitis*, breviter *pileus*, quo nomine in versione præcipue usus sum.

ibid. cranium solum coronat et leviter adumbrat τὸ καλούμενον *σκιαδίων*, qua de causa non *umbellam*, seu carens protensis in frontem oris, sed *pileolum* ex aequo (si medium tamen conam, licet modicum, appinxeris) caput ambientem, mihi potiori iure sonat; quemque *ὀλομάργαρον* hic auctor vocat, Theophanes prius *καμηλαίνιον διάλιδον* dixit, Totilaque Gothorum regi detractum a Narsete Cpolim ad Iustinianum

missum in eius vita narravit. eaque, qua descripti, figura *σκιάδιον ὀλομάργαρον* Gregorae et Chalcoandylī nonnulli editi codices demonstrant: eademque, si gemmarum grandine conspergerentur, usitatum sibi *καμηλαύκιον* Graeci recentiores repraesentarunt, et cum Suida *σκιάδιον, ὅπερ ἡμεῖς καμηλαύκιον λέγομεν*, indubitanter asseverarent. forsā igitur, ut Totilae *καμηλαύκιον διάλιθον* in caput recepit Iustinianus, ita ab eo proprium sibi fecere posteri Graecorum principes *σκιάδιον ὀλομάργαρον*, quo imperatores ipsos nonnunquam redimitos in picturis et numismatibus conspicias. et diadema non absimile a Constantino inventum in his Cedreni verbis annotabis: *φασὶ δὲ αὐτὸν πρῶτον πάντων τῶν βασιλέων διαδήματι χρῆσασθαι καὶ μαργαρίταις καὶ ἄλλοις λίθοις περιεργότερον κοσμηθῆναι.*

Aēr sciadii seu pilei est umbo, *der sturm*. Iunius ubique vertit *replum*. aliam insuper notionem habet ὁ ἀήρ: significat enim velum seu tegumentum, quo sancta teguntur. liturgia S. Chrysostomi: ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας τὸν ἀέρα ἐπιτίθει τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ διακόνου. εἶτα ἀποτίθει τὰ καλύμματα ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου δισκου καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, τὸν δὲ ἀέρα λαβῶν ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου καὶ θυμιάσας αὐτὸν ἐπισκεπάζει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια.

ibid. aërem hic verberant et ventos sequuntur cum Meursio, qui *ἀέρα sudarium liturgicum, pilei umbonem vel replum* interpretantur. sensum assequetur qui doctissimi Allatii mentem sequetur, et ex eo, mihi rescribit ille, quod despotaē nomen exaratum gerit, *ἀέρα σκιάδιον cingulum, sonam* seu *vittam* frontem proxime ambientem, referre coniciet. rationem, si arrisura sit incertus, proferam. aēr liturgicus, si Germanum patriarcham docentem audias, velum malus est sacris donis in altari superpositus, eiusque alius et ambitu, ceu aëre vel aethere orbis inferior, illa circumquaque teguntur; parique ratione *pilei aēr cingulum* est ei circumpositum, gestantis caput coronatarum eiusque nomen per universi fines circumquaque sparsurum; quamvis eadem voce *replum* illud in despotaē pileo anterius prominens, prout iconibus concilii Florentini acta nonnulla repraesentantibus ac per hocce opus (ed. Lupar.) sparsis ex antiquis exemplaribus pingitur, addubitem significari.

p. 13 v. 8. *χρυσοκλαβαρικόν*] Iunius et hic et alibi saepius edit *χρυσοκλαδάρικα*, et *aureas virgulas* interpretatur. sed lectio nostra recta est: nam *chrysoclavaricum* idem est quod *chrysoclavus* seu *chrysoclavatae*, vox Anastasio Bibliothecario in pontificibus toties usurpata; vel si mere Latinam dictionem velis, *auriclavus* seu *auriclavatus*. erant *clavi aurei* in vestibus segmenta quaedam in formam clavorum efficta, ornatus gratia vestibus adiecta.

ibid. sit idem licet *χρυσοκλαβαρικόν* quod *chrysoclavus* vel *chrysoclavatus*, vox Anastasio Bibliothecario in pontificibus multoties usurpata: cum alia tamen mere Latina dictione *auriclavus* seu *auriclavatus*, sono quamvis vicina, nullam in sensus proprietate societatem init. erant enim *clavi aurei* in vestibus segmenta quaedam in formam *clavorum* efficta, ornatus gratia vestibus adiecta: *χρυσοκλαβαρικόν* vero non *clavatum* modo sed varium, et quodcumque opus est filis aureis phrygiensis arte in subiecto serico vel panno ductis depictum; unde phrygionem *χρυσοκλαβαριστήν* vel cum Theophane *χρυσοκλαβαρίον (ἀνήφθη, inquit, μέρος τοῦ ἐργασίου τῶν χρυσοκλαβαρίων, phrygionum officinae pars combusta est)* neoterica Graecia vocat. correctius tamen cum Regijs

aliisque nonnullis exemplaribus χρυσοκλαδαριστήν diceret, ob χρυσοκλαδούς sive χρυσοκλαδαρινάς, quibus auro ludit figuras, quae ἑματίῳ receptae φύλλοις καὶ κλάδοις πεποιυμένον, foliis et ramunculis varietatem reddunt et distinctum. ὄψας ob implexa ac acu ludente varilis tramitibus ducta ramalia scribet numerus sequens tertius. quot enim ramis aureis, qua rectis qua contortis, hic discriminatis et divisis, ibi simul collectis, nunc enascentibus, alibi truncatis vel iucunde desinentibus, pingit ac variat materiam? hic autem non clavos sed characteres aureos, generantis nomen exprimentes, in ima pilei ora, si lubet, annotabis exaratos.

p. 13 v. 8. *συρματέϊνον* fimbriatum, a syrmate; quo nomine intelligo utrinque dependentia ex sciadio seu pileo quasi reticula seu funiculos; quos, si lubet, oculis inspicere poteris in tribus imaginibus imperatorum, quae visuntur initio Nicephori Gregorae ex editione Basileensi 1562. non absimilis est effigies, quam nobis Turcograecia repraesentat. χρυσοκλαβαρικόν, *συρματέϊνον*, ut non referantur cum Iunio ad voculam ὀνόματα, sed ad ipsum sciadion.

ibid. σύρμα nil minus quam pilei reticula seu funiculos refert, ut ab eo pileus ipse noscatur *fimbriatus*: rectius cum Graecia hodierna interpretaberis *aurum ductile, aurum*, inquam, *in fila solida tractum, or trait, fil d'or.* solidum dixi, hoc est nondum molis tusum, exinde quo serico filo superinductum. *συρματέϊνον* itaque opus est auro in fila solida ducto compositum vel pictum, quale despotae nomen in eius pileo phrygionica manu delineatur.

ibid. τασεία] ita legit Iunius, et *apicem* interpretatur, quo nomine intelligit *superiorem sciadii partem, in comam assurgentem, fastigiatam*; deductitque voculam τασεία, *παρὰ τὸ τελνεῖν, a tendendo*, in altero codice Bavarico legitur disiunctim τὰ σεῖα, in neutro genere; et ita legendum puto 1) quia subditur in neutro genere, τὰ σεῖα οἷα καὶ τὰ βασιλικά. et infra: ὁ ἀήρ καὶ τὰ σεῖα, οἷα καὶ τὰ τοῦ δεσπότητος. signum ergo est et id quod antecedit, nempe τὰ σεῖα, neutrius generis esse. 2) quia τὰ σεῖα Iunii a *τελνω* pro extensione genere feminino prorsus ignota et inusitata est. quid sit τασεία, omnes norunt: quid τασεία, per Iunium nemo novit; tametsi ingenue fateor me compertum non habere quid τὰ σεῖα significant. quocirca in versione Graecam dictionem retinui, donec viri docti vel veram significantiam eruant vel Codino veram lectionem restituant.

ibid. promerebor mihi Gretserum Allatii comes, et veram τῶν σεῖων significantiam eruam. σεῖα sunt longi unius fere palmi margaritarum tractus, circa despotae aures e pileo penduli. sic lora e pontificum mitris, funes reticulati e cardinalium pileis, inaures ipsae ex auribus pendentes σεῖα sunt, *mobilia, tremula pendulaque ornamenta, ἀπὸ τοῦ σεῖων μακροῦρια vel αυσαι.*

ib. v. 9. κόμβος est *nodus*. compositum ἐπικόμβια, de quo infra, sunt segmenta panni, quibus involvi solent nummi aurei argentei aerei, quae etiam κόμβοι appellantur. hinc κομβολύτης, βαλαντιστόμος. usurpatur quoque κόμπος pro κόμβος. quamvis κομπος interdum idem est quod commodus. Mauricius apud Bigaltium: καλὸν δὲ ἐστὶ

τίντας κατὰ τὸ σῆμα τῶν Ἀβάρων ἢ Τούρκων γενέσθαι, ὅτι καὶ κομπαι καὶ χριώδεις εἰσίν.

p. 13 v. 9. τοῦ κόμβου] non quemlibet nodum, vel eum solum, vox κόμβος menti oblicit, hic vero solius imperatoriae coronae gemmeum apicem vel eminentem in ea globulum, quo despotae pileus non insignitur, refert.

ibid. Illud πλὴν τῶν φοινίκων seu φοινικίων vertit Iunius *exceptis taeniis*, et in scholiis explicans quid sint taeniae, ait esse *vittas oblongas*, quibus tanquam loris partes apicis commissae et suturae obtectae sunt. ego et hic et infra malo *palmulis*. apud Capitolinum in Gordianis est *palmata tunica et toga picta*. P 194

ibid. fructus, non folia *palmarum*, in hac dictione legendi. dactylos hodierna Graecia vocat φοινίκια: illi vero in uvae morem, granis tamen longius dissitis ac magis pendulis, e trunci vertice, qua rami nascuntur, pendent. ab arboris ad imperatoris verticem translatis oculis sertum gemmeum, cassidi vel eius stemmati eminens, vel ad dextram aurem volitantis instar plumae affixum, φοινίκας vel φοινίκια vocitabis, quasi gemmeos capitis vel coronae botros. ita scribit Georgius Coresius: id testantur antiqua Graecorum imperatorum numismata.

ibid. ζούχον τοῦ δεσπότης sive ζουχίον est ipsissima Germanorum vocula *rock*. Nicetas in Andronico l. 2: φοροῦντα ζούχον σχιστὸν μέχρι καὶ τῶν γονάτων. Helgaldus in vita regis Roberti: *exuens se vestimento purpureo, quod lingua rustica dicitur rœus*. hinc etiam *rochetum* vox saepius obvia in libris ritualibus, praesertim Romanis. inde etiam ζουχαρεῖον *vestiarium*, vox nostro quoque Codino usurpata.

ibid. despotae ζούχον huiusmodi sive ζυάτιον, si imperatorio non absimilis est formae, σάκκος in secuturis dicitur, tunica nimirum e villosa serico, nullis plicis conspicua, sed circa pectus et lumbos strictior, paulo latior circa pedes: totum corpus ambiens. ut illam, clade in bello accepta, tristis a se abiecerit Ioannes despotas Michaelis Palaeologi frater, narrat Gregoras 5 ult.

ib. v. 10. ἑλίξας et στρατηλατία, interpretatur Iunius *lacinias et lemniscos militares*.

ibid. regiam Sandionysiaca abbatiam eo fine profectus ut Manuelis imperatoris Helenae imperatricis, Ioannis imperii collegae, Theodori despotae, Andronici ἀθηναιοπόου Palaeologorum eo ms S. Dionysii operum, quod Manuel praedictus coaetaneo sibi Christianissimo Francorum regi donavit, expressas ad vivum effigies, vultus, stemmata, gestus, vestes, vestium colores, formam, ornamenta conspicerem attentius et observarem, perspecta coccinea despotae tunica ligataque ad collum eiusdem coloris chlamyde, cuius dextra pars in dextrum humerum revolvitur, in tunica (ea talaris est ad sacci modum) ramos aureos animadverti depictos, chlamydemque Phrygio aureoque opere respersam totam, per spatia quaedam in orbem relicta bicipitibus aquilis auro pariter expressis in ea fulgentibus. an aurea ramalia *radicum* instar per vestem, nullis tamen aquilis ornata, serpentia ἑλίξας, aquilas vero primaeva Romanorum *signa militaria στρατηλατία* vocarem, dubius primum haesi. sensu mentisque dubietate aequae docto ac mihi benevolo Cyrillo Campanae Chienae detecta, dubium ille probato sensu depulit. tu lector, eru-

diti Graecique viri auctoritate laudata, laciniis lemniscosque militares antiquis Romanis relinques, et in recentiore Graecarum vestium usu non nisi quod oculus cernit et ratio suadet adnotabis.

p. 13 v. 11. ταμπάριον pro ταππάριον sive ταββάριον, ut μαμπάριον μακπαρίον, ὄμφικίον ὄφφικίον, Italicum tabarro, *pe-mila*, *chlamys*.

ταμπάριον] *chlamys imperatoria* ad pedes defluens, militaris nonnunquam et brevior. Nicetas in Manuele Comneno l. 4: τῇ μὲν χλαμύδι τοῦ σώματος περιέλιψε τὸν λόγον. cuius alia lectio inter varias scribit τῷ μὲν ταμπάρῳ τοῦ σώματος περιέλιψε τὸν λόγον. ut gereretur vel corpus ambiret, haec alia scriptoris eiusdem verba declarant l. 3: χλαμύδα ἡσθημένως ἀστυοτέρων περὶ τὸν δεξιὸν ὤμον περσονμένην, καὶ ἀπειθεῖαν ἑλευθεράν τὴν χειρὰ κατὰ τὸ κόρημα. ubi vero ταμπάριον vice ταππάριον vel ταββάριον legendum putat Meurcius nullo auctore, negatur.

Iunius in Codino confundit *margaritas* cum *margellis*, et id quod ex *margellis* constat, cum illo quod constat ex *margaritis*, cum tamen haud exiguo discrimine distent. nam *margella* significat 1) corallium lapidem, 2) florem seu herbam anagallidem, quae rubore corallium mentitur. Gallice *margelline* seu *morgellina*, quasi morsus gallinae. Aegineta *κοραλλίαν* appellat. 3) id quod florem et lapidem corallium imitatur. 4) omnis generis pretiosa et discoloria assumenda vestibus superaddi solita. μαργέλλιον saepe idem significat quod *margella*. aliquando *margellium* est fimbria seu limbus ex *margella* seu corallio. Moschopolus: λῶμα τὸ ἀπ' ἄκρου τινὸς ἐκτεταμένον καὶ οἰονεὶ ὄριζον αὐτό, ὡς τὸ κοινῶς λεγόμενον μαργέλλιον. λαμάτιον, *partula fimbria*, *partus limbus* seu *limbulus*. porro a λῶμα τὸ λαμάτιον natum videtur Germanicum *som saum*, *fimbria*, λ in S mutato. Balsamon ad 27 canonem Trullanum: ἀλλὰ τὰ σολυτελῆ χρυσοῦφαντα ἐπιβλήματα τὰ δημοτικῶς λεγόμενα μαργέλλια, γράμματα καὶ ἀντίπανα, καὶ τὰ ἐκ κογχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια. *grammata et antipana*, quasi panni pannis oppositi, et *purpurea vestimenta*. puto legendum γάμματα pro γράμματα: nam *vestes gammatae* notae sunt apud Graecos, et in Balsamonis meleta de Patriarcharum privilegiis habes στιχάριον διὰ γαμμάτων. idem Balsamon ad canonem 16 concilii septimi, quod est secundum Nicaenum, οὔτε τινὰ ἑτερόχροα ἐπιβλήματα προσετίθεσαν ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων ἧγουν μαργέλλια. ubi doctissimus vir Gentianus Hervetus ad marginem notat: μαργέλια (sic enim scribit) puto dictum esse a Graecis, corrupta dictione, quasi *marginalia*. cui coniecturae quid verisimilitudinem conciliet, nihil video praeter nominum quandam similitudinem. et quia in *margellis* et *margellis* versamur, Cedreni locum in Michaële Stratiotico imperatore adscribamus et explicemus. τό τε γὰρ λεγόμενον στρατήγιον ἀνακαθαίρεσθαι ἐκέλευσε, καὶ τὰς τῶν πολιτῶν κεφαλὰς σκέπεσθαι, μὴ διὰ γραμμάτων ὡς νῦν, ἀλλὰ διὰ μαργελογράμων ὀθονίων ἐκ βύσσου πορφυρῆς ἐξυφασμένων. *iussit* (idem Stratioticus) *expurgari strategium* etc. et *capita civium tegi*

non literatis pileis, ut nunc moris est, sed margella fimbriatis linteis ex bysso purpurea textis. quem locum interpretes Cedreni se non capere ingenue confitetur et sane difficilis est; quem planiorem reddit illa Meursii emendatio, *μαργιλλογραμμων* pro *μεγαλογραμμων*. ego P 195 libenter pro *διὰ γραμμάτων* legerem *διὰ γαμμάτων*: nam ut vestes olim *gammatae*, sic et tegumenta capitis *gammata* fuisse videntur. fateor tamen et hic et alibi forsitan retineri posse *γραμματα* pro *γάμματα*, cum etiam aliae literae, praesertim Δ, vestibus assui solerent, ut planum fit ex imperatorum tribus imaginibus, quae Nicephoro Gregorae praeponuntur.

p. 13 v. 11. a *margine*, dictione Latina, *μαργέλιον* derivant Graeci, nec corallii pretium vel margellinae venustatem attendunt (prout Meursius, et qui eum exscribunt, comminiscuntur), ut ea voce vestis *limbum* et *assumentum* quodcumque discolor vel auro textum, panno superadditum, expriment. Id ipsaemet a Gretsero post Meursium exscriptae auctoritates evincunt.

ibid. *κάλτζαι caligae*, ex Latino *calceus* magis quam *caliga*. et sumitur hic non pro *calceis* sed pro *braccis*: nam calcei iam sequuntur. *caligae* tamen nomen etiam calcenrum militarem significat. hinc *βουλή καλίγων, senatus caligarum* seu caligatus, apud Dionem l. 48, *summa* in senatum, quod *caligis* sive *calceis* militaribus uteretur. sic *caliga* sumitur ab interprete nostro Act. 12: *calcea te caligas tuas*. Graece *ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου, subliga sandalia tua*.

ibid. nusquam *calceus* Latinus, vix *caliga* item Latina, imo certissime Itolorum *calce* vocem *κάλτζαι* Graecis dedere. nec *braccas* itaque, minus *calceos*, sed vel *caligas* ad suram usque ascendentes vel integras ocreas significat. usus loquendi recentior sensum allatum probat, confirmantque in vulgaribus lexicis Hieronymus Germanus et Simon Portius, qui licet *κάρτζαι* communiori pronuntiationi calamum exaequantem scribant (substituunt enim hodierni ρ vice λ, et *ἤρθεν*, non *ἤλθεν*, *ἀρμυρόν*, non *ἀλμυρόν* proferunt), usui tamen et sensui reddita, hic Latina voce *tibialia*, ille Italica *calce*, *calceite*, suis calculis attestantur.

ib. v. 12. *διβολέα*] vocabulum hoc aliquoties apud Codinum legitur. *διβολέος* idem quod *διπλοῦς*. pro quo veteres *δίβολους*, ut *δίβολους χλαῖνα*. Iunius, *διβολέα ὑποδήματα, bilices calcei* et *διβολέος bilix*, id est *ornatus bicoloris licio*. sed tu dic *διβολέος*, seu *διβολέα*, quoties apud Codinum occurrit, nihil aliud esse quam *bicolor* seu *duplicis coloris*.

ibid. *διβολέα* quoties occurret apud Codinum, non uno modo intellige, sed *bicolorum* vestem v. g. cuius pars media coloris unius, alterius est altera, qualem plerumque scabini urbium gerant in Galliis; vel cuius pannus exterior huius, subductus alterius est coloris; vel quae demum in versicolores taenias est secta, et ex eis fasciata et contexta, pro Helvetiorum more.

ibid. *χρώματος ὄξος*, id est, *rubentissimi*, inquit Iunius: *ὄξύ* enim vim intendendi habet. hinc in codice est oxyblatta, *purpura exquisitioris luminis*.

p. 13 v. 12. num caecutiunt Iunius et sequaces, qui discrimen inter colores ponere nequeant? alius est enim purpureus vel ut commentarium scribit *rubentissimus* color, alius *violaceus*. ad baphiorum tribunal causam refero. illi si vulgari Graecorum lingua sententiam enuntiant, primum *κόκκινον*, secundum *ὄξύ* sancient vocandum; suffragabanturque Hieronymus Germanus et Simon Portius in lexicis Graecobarbaris. decipit itaque Iunii testimonium a Gretsero probatum, ubi ait: τὸ ὄξύ οὖν *intendendi* habet.

ib. v. 14. *μουζάκιον* est *mosaicum*, *musivum opus*: erant ergo calcei isti picti quasi de musivo, quia punctulis versicoloribus interstincti erant. recentiores Graeci *μουσιούν* καὶ διὰ *μουσίων* *καλλωπίζειν* dicunt. et ut hic habes *ὑποδήματα μουζάκια*, sic apud Trebellium Pollionem in Tetr. Iun. est *corona picturata de mureo*.

ibid. mirus tessellator Meursius, qui musivo opere calceos affabre compositos vendit. at non compositos, inquiet alius, sed pictos quasi *de musivo*, ceu punctulis versicoloribus interstinctos. rectius omnino fictos dixisset. quid igitur *ὑποδήματα μουζάκια*? genus Saraceni calceamenti, cuius usus a Graecis peregrinos mores facile imitantibus erat iam Codini tempore in curiam CP invectus, crepidisque tibialium more ceu levior ac mollior cothurnus solet immitti.

ib. v. 15. *περινηστήρων*] forte legendum *περινηστήρων*, a recto *περινηστήρ*.

περινηστήρων] retinenda lectio, nec *περινηστήρων* substituenda: gaudent enim Graeci neutris huiusmodi a masculinis derivatis, sic dicunt *φοινίκες* et *φοινίκια*, *χειρες* et *χέρια*, *πόδες* et *πόδια* etc.

ib. v. 16. sella equi sive ephippium (v. Meursium. GOAR.); *ἰδρομάχιον*, et tegmen sudori cavendo et ab equis arcendo.

p. 14 v. 2. cur Meursius stragulam ephippio substratam ad prohibendum equi sudorem τὸ *ἰδρομάχιον* exponat, non video: qui namque depictae in ea effulsissent aquilae? clarius certe nitent in aliis e sella pendentibus ornamentis, quae propius exsudentem equum attingunt et eius extergunt sudorem.

Margellium hic est segmentum diversi coloris, sellae ante et retro insertum. errat Iunius, cum verba ista καὶ εἰς τὰ τέσσαρα *μέρη* seiungit a proxime antecedentibus; itaque vertit, vel potius pervertit, ad *quattuor* vero latera *sagmatis sudatorii habens etiam textum e margaritis ante et pone* etc.

p. 14 v. 4. *κοπιτόριον*] vox mere Latina, *coopertorium*. Plinius *cooperculum* dixit Iunius, qui *κοπιτούριον* edidit vertitque *postilenam*. *viri docti*, inquit Glossarium, *putarunt κοπιτούριον esse Graecam vocem, παρὰ τῆς κόπρου καὶ οὐράς, sed analogia repugnat: tunc enim κοπιτούριον foret. itaque non est quod finocaudium interpretentur et postilenam esse dicant*. haec spicula in Iunium directe directa sunt, a professore Leidensi in professorem olim Leidensem.

Meursius *coopertorium*, et ex Plinio *cooperculum* Latine reddidit. Latine magis simul ac Graece dixisset *ephippiarium stragulum*.

ibid. *σάλαι*] duobus a Meursio vocis *σάλας* notatis sensibus, *scalae* nimirum et *navalis*, tertius *stapedis* tum ex praesenti tum ex alio

Leonis Grammatici loco addendus: τοῦ κοδῶς κρατηθέντος ἐν τῇ σκιάῳ θροηθεῖς ὁ ἔκκος.

p. 14 v. 5 κεφαλαρέα sive κεφάλαιον freni pars, quae auribus circumdatur, quae aurea dicebatur veteribus Latinis, teste Festo, ab aure utique, non ab auro, sicut pars inferior freni dicitur oreu ab ore.

ibid. Meursius: *freni pars quas auribus circumdatur.* clarius ego: *frontale vel capistrum.* pari verbo scripsit prius Nicetas in Mapele l. 5: προμετωπίδιον. ἀλλ' ἦν ὄραν, inquit ille, τῶν ἔκκων αὐτῶν διαδήματα μασχαλιότηρας προφαινότων, καὶ προκειμένων προμετωπίδια καὶ προσκενίδια τῆν βλημάτων ἐνύματα. alia loci eiusdem vulgaris lectio: τὰ ἄλογα αὐτῶν ἀματωμένα μετὰ κεφαλαρέων καὶ σαγισμάτων λωρικαινῶν. in eandem mentem usurpaverat Simocatta κεφάλαιον: κοσμείται μὲν ἔκκος κεφαλάροις τε καὶ θάφρηξ.

ib. v. 6. ἀπῳόρηται φοροῦντα. mendum manifestum. sed quomodo emendandum? num legendum φοῦτα? ita aliquando suspicabar, praesertim cum infra, ubi de pileo et insignibus magni interpretis agitur, Iunius ediderit φοῦταν ἐρυθράν: in summitate habet exiguam purpura rubram. in indice interpretatur Iunius puellam. quae lectio etiam applicanda videtur illi loco c. 5: μετὰ τῶν φοροῦντων. Iunius cum equis agminalibus, et in indice τὰ φοροῦντα equi agminales. at quid si et hic φοῦτων? cum ornamentis et phaleris? accedit Glossarium Isidori, cui ornamenta camelorum et phalerae sunt буда, exiguo sane a vocabulo phuta discrimine. sed legendum et hic et alibi τοῦφα (idem τὰ τούφια seu τουφία.) est autem τοῦφα parvulum flammulum. Mauricius Strateg. 2 2: κασσίδας ἐχούσας τουφία μικρά. idem: μικρὰ τουφία κατὰ τῶν ὀπισθελίων καὶ ἀντελλίων τῶν ἵππων. idem: τουφία εἰς τὰς ὀπισθελίνας τέσσαρα. eadem ferme Leo imperator Constitut. 6, ubi praeterea requirit κορυφάδην τοῦ ἵππου τουφίον (sic enim legendum esse patet ex Mauricio apud Rigaltium v. τούφια) in vertice equi flammulam, alteram ὑπογένειον, P 196 sub mento. ex his facile erit vertere et explicare loca Codini: nam is quem prae manibus habemus, sic reddi debet, in fronte ad auream freni pendet tupha seu flammula. et ille alter, pro φοροῦντων, μετὰ τῶν τουφῶν, cum flammulis et aliis ornamentis equestribus. valeat Iunius cum suis equis agminalibus. tertio loco similiter medicinam facies, si substituas μικρὰν τοῦφαν ἐρυθράν, exiguam tupham seu parvulam flammulam purpuream, Iuniumque cum sua parva pupa et puella facessere iubeas.

Sollicitat Rigaltius alium locum Curopalatae nostri c. 17, ubi bis τούβια editur et legitur. mallet ipse τούφια. reclamat Glossarium male, inquitens, τουφία et τουφίων hoc loco restituere tentant viri docti, id est Rigaltius; in quo iudicio Glossarii libenter acquiesco.

ib. v. 6. τοῦφα alia hominis, alia equi. illa tiara est et capitis velamen, haec apex, serica panicula, crista plumatilis vel gemma. de prima Zonaras in Basilio Porphyrogenito: τιάρα ταινιωθεῖς ὀρθία, ἦν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημῶδης καὶ πολὺς ἀνθρώπος, τύπον, οἶμαι, ὄνο-

μαρμίνην ὡς τετραπέθετα ποιούσαν τοὺς ταύτην ἀναδορμένους. Leo Grammaticus: ἔκαστη ἢ χρυσὴ τοῦθα Ἰουστινιανοῦ τοῦ λιγομένου ἀγροστίας. de secunda Rigaltius: τοῦφρον λόφος. Simon Portius: ἀθήλη κολοφάν, φούττα, ραννίcula, apex. Idem vero sensu tenes, sive τοῦφρον sive φούτταν vel φούτταν dicas; culus testes sunt variae lectiones, tum nostrae eo quem tractamus loco, tum Iunianae a Gretsero l. 2 Comm. c. 4 citatae.

p. 14 v. 6. μετὰ φοινίκων] cum ramis palmarum, inquit Iunius, hoc est, segmenta inspersa habebat efformata instar ramorum palmarum.

ib. v. 7. κόμπωσις ἡ κόμπος gemmam concipe, gemmam nempe inculentiosem, qua velut e trunco ραννίculae, φοινίκων rami prodeunt. κόμπος sive κόμπος ἡ κόμπος ἡ κόμπος vel globulus sonat, κομπώω globulos committo velut in fibulas. κομπολόγι globulorum series est, προεστία κορονα. κόμπωσις globuli committitura.

ib. v. 9. τέντα seu τένδα a Latino tentorium est, et hoc a tenda vox in Tacticis Leonis frequens. etsi autem certum est τένταν esse alicubi tentorium, an tamen hic sit, anceps sententiae haereō. quid enim hoc loco tentorium, ubi de pileis vestitu et ornatu equestri officialium palatinorum agitur? ego admodum inclino ut per τένταν seu τένταν intelligatur id quod Germani vocant den sattelbogen, a tenendo; quia eques partem illam prominentiorem ephippii manibus tenere solet. si quis tamen in tentorio persistere velit, cum eo absit ut pugnem. Iunius vertit θλόιον.

τέντα tentorium est indubie; nec modo vestes et pileum, sed et cuncta despotae insignia connexaque dignitati symbola textus enarrat. Nicetas in Manuele l. 8: σικνην ἑγκαρσίως διατέμνει. alia lectio εχίζει τὴν τένταν ἑγκαρσίως. idem in Ioanne Comneno: τὰς τέντας ἀπὸ τῶν ἐπιπέδων. ab his diversa Rigaltius.

ibid. ἀετοπούλα, id est ἀετοί. Graecorum recentiorum est terminatio πουλος et πουλος, nihil praeterea significans, inquit Iunius: sic ex nomine ἄρχων fit ἀρχοντόπουλος, ex nomine παις παιδάπουλος, ex αὐθέντης αὐθεντοπούλος, ex Τουρκὸς Τουρκόπουλος, ex Francus Francόπουλος etc. etsi autem verum sit terminationem istam plerumque nihil significationi addere, interdum tamen videtur habere vim minuendi, ut in ἀρχοντόπουλον, quando puerum seu ephibum honorarium significat; qua notione saepe occurrit apud Codinum: non enim tunc significat principem seu virum primarium, ut simplex vocabulum ἄρχων, sed puerum, et quidem ἀσκηπῆ, qui sine ullo pileo vel capitis tegumento in palatio versatur. apud nonnullos Germanos Peter (Petrus) est Petermann; ubi adiectio illa manna nihil penitus ad significationem adiicit, quia idem prorsus est quod Peter. forte autem legendum ἀετοπούλων γέμουσα ἰουθερῶν.

ibid. vocis πῶλος adminiculo nonnullis diminutivis formandis utuntur hodierni, in locum ω substituta ου diphthongo, ut nuper in voce πταρυστόλορον vice πταρυστόλων animadvertere fas fuit. sic κουητόπουλον Cedrenus, ἀρολογόπουλον doctissimus Allatius, ἀρχοντόπουλον in sequentibus Codinus scripsere, ut ἄλιος κομιστής, εἰς ἄλιν ἐκ κομπεδίου διηγήσατο, puerum nobilem exprimerent.

ib. v. 12. ἐπὶ κεφαλῆς ἐπὶ νότος ὄν] vide capitis sequentis notam primam.

p. 14 v. 13. *καβαλλικεύη*, vox a Latino *caballus* ficta, frequens in hoc opere. additur explicatio, *ἥως ἰππεύη*, quales barbararum dictionum explicationes multae occurrunt in Codino; ut paulo ante *κάμπος ἥως πεδίον*. nec scio num sint ab auctore an a librariis. *ἥως* recentioris Graeciae flosculus est, pro *ἤ*. primis verbis huius numeri forte aptior scriptura esset: *καίτενοι ὁ δεσπότης, ἐν ᾧ ἂν τόπω προσητάξει τοῦτο ὁ βασιλεύς*.

ib. v. 16. σκαράνικον] Iunius *pallam* vertit vel *lazam* et *fluentem togam*; eiusque vocabuli natalia ab Assyriis repetit. ego nomen Graecum retinendum censeo, tam hic quam alibi, tam in his quam in aliis id genus vocabulis, quando nullum Latinum suppetit quod vim satis exprimat. forte *scaranicum* est a *Sarra*, hoc est Tyro. Sidonius 8 6: *Sarranis ebria fucia*. ubi Savaro: *Sarranis*, id est Tyriis: Tyrus enim insula prius *Sarra* dicta. Servius et Festi Epitomas. unde *Sarranum ostrum* Virgilio. sed en fulmen a Glossario Graecob. *apud Codinum male semper σκαράνικον legitur: restitue ubique σκαράμαγκον*. obtemperarem, nisi consensus mss codicum me retraheret: nam neque Iunius in suis neque ego in Bavaricis et Lautheriano hoc *σκαράμαγκον* reperimus. uterque Bavaricus praefert quidem *σκαράνιον*, facili lapsu librarii x omittentis: sed quid *σκαράνιον* ad *σκαράμαγκον*?

σκαράνικον] cum de illo frequentior occurreret sermo, commodius infra declarabitur. vide interim tertiam ab hac notam, cui titulus *καββάδιον*.

ibid. χρυσοχοϊκόν] sensum percipe; nec illitum modo; sed et auro solido conflatis momilibus asseres circumfusum et distinctum despotae *σκαράνικον*: *λιθάκια* namque, qui non uniones sed lapilli sunt pretiosi, non nisi opere solide concreto, cuius *χρυσοχοός* est auctor, includi possunt et detineri, ac domum externae vesti, qualis *σκαράνικον* est, per varia spatia respersi et consui. Sandionysiacus codex palmarem limbum gemmis et lapillis, ut apparet, varium eius vesti appingit.

ibid. λιθάκια] vide degenerantes in barbariem voces has, *λιθάκια*, *μαργαριτάκια*, et, de quibus nuper, *χαλινάκια*. paucae sunt ex immenso, quem tunc recenseras, numero.

ib. v. 17. καββάδιον] scribitur etiam *καββάδης*, *καββαδίκιον*, *καββάδιον*. Iunius interpretatur *tunicam honosatam et puram*. sed Graecum retineamus. Glossarium, v. *κάμβα*, dicit *καββάδιον* esse diminutivum a *κάμβα* vel *κάββα*: utrumque enim Graecis usurpari, sicut *μαμπάριον*, et *μαππάριον*, *ταμπάριον* et *ταππάριον*. forte tandem existet qui a *Cabbade* rege Persarum originem τοῦ *καββάδιον* petat, cum *scaranicum cabbadium* et *phaceolium* ab Assyriis ad Graecos venerint, ut infra ex Codino discemus c. 6. probabile est formari *καββάδιον* a Latino *cappa*. infra quid sit *καββάδιον* explicatur addita hac exegesi *καββαδίου ἥως τὸ ἐπάνω ἔνδυμα πάντων*.

Occurrit nonnunquam uno β minutum, *καβάδιον*, vel etiam extrema syllaba pro corrupto loquendi usu truncatum, *καβάδι*. quid sit exponit Portius in Lexico: *καβάδι τήβεννα, τήβεννος, σάγος*. duplicem in familiari sermone observavi tunicam, interiorem et externam.

illa brevior est et suras lambit, finibus caret et plicis, globis sua mole conspicuis colligatur ad inum usque pectus, corpus adstringit, et zona praecingitur, sub qua crurum motus limbos oris interioribus asutos et subductos manifestat. haec (quae *σακαρόνικον* est) longior ad talos defluit, aperta geritur et cingulo libera, sinuosa non est priore licet amplior; unde et latioribus rectisque manicis, si expandatur, crucis formam exhibet: qua de causa sacerdotum tunicam, ceu senatoriam et procerum propriam, laudat Simeon Theasalonicae episcopus lib. de Sacra: *σακαροῦ δὲ τόπον ἐπέχει τῷ μήκει καὶ τοῖς μανικίοις. τὰντα οὖν τὰ μᾶτα κοινὰ πᾶσι, καὶ ὡς φασίν, ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, εἰς τιμὴν ἱερωσύνης, ὅτι καὶ συγκλητικοὶ ταῦτα ἐνδύονται.* primam quae miles decet laudat Tzetzes Chiliad. 2: *Ἰδοῦμα ἐννάλιον, στρατιωτῶν τὸ εἶμα, ὅπερ καβάρδης λέγεται ἀπὸ Καβάρδον Πέρσου.* verum in *cabadem* hunc Romanum sagum degenerasse autumo. ab Assyriis ad curiam CP transiisse scribit auctor in dietum c. 6 ad calcem; quod de externo, ceu a Romanis usibus alieno, dictum lubens amplector: a *capra* vero (quod alii comminiscuntur), barbara Latinorum voce nuncupatam, a forma siquidem abhorret, ne risum moveat, nullus affirmet.

Καβάρδιον despotae est *ὄξύ*. ut intelligas quid sit color *ὄξύς*, p 197 audi quid Casaubonus ex Turnebo scribat ad illud Trebellii Pollionis: *chlamydes veri luminis limbatas duas.* lumen non est coloris nomen, sed affectus, qui sequitur colores intensiores. purpuram veri luminis appellat *clarum* Lampridius in Diadumeno, in Alexandro Severo *clarissimam*. Vopiscus in Carino lumen purpurae eleganti verbo expressit, cum *lineas micantes purpura* dixit. Graeci qui purius locuti sunt, veri luminis colores dicunt *ὄξεις*, posterior aetas *ἀληθινούς*. unde obtinuit ut *ἀληθινά* appellarentur omnia purpurea propter praestantiam sacri muricis. apud Balsamonem in Photianum Nomocanonem habes *ἀληθινὰ ὑποδήματα, calceamenta purpurea et veri luminis*, de quibus etiam Corippus laud. Iustini 2 104.

p. 14 v. 17. iterum falso *veri luminis* sive *splendidissimi ruboris* fucio dictio *ὄξύς* inficitur. itane unus duarum dictionum, quas ἡ particula disiunctiva discriminat, colligitur sensus? qui pertinacius asseruerit, colores ipsos inspiciat. in ms Tilliani limiae imperatoris effigies rubrum ostentat vestimentum, in Sandionysiaco violaceum. utrobique eiusdem est principis, Manuelis nimirum: violaceum itaque sicut et purpureum sibi assumit imperator. at despotae, de quo sermo, et imperatoris communis est *cabadi* ornatus, τὸ ῥοῦχον αὐτοῦ ὡσπερ καὶ τὸ βασιλικόν: ita nuper auctor. Ioannis collegae praeter haec effigies, sicut et paterna Manuelis imperatoris, cui astat, violaceam vestem ostentat in laudato S. Dionysii ma. ergo despotae *καβάρδιον ὄξύ ἢ ἐρυθρόν: cabades*, inquam, *violaceus aut purpureus.*

ib. v. 19. τοῦ Καίσαρος ἐπὶ τῶν ἑορτῶν ζητεῖται] reperitur ille Caesaris habitus apud Barda in publico solemnique processu ad ecclesiam die festo gestatus apud Leonem Grammaticum in Michaele Theophili F: *Βάρδα δὲ τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ προσλεύσει διερχομένου μετὰ σακαμαγγίον ὄξύς.* est vero *σακαμαγγίον* tunica Persica auro intexta, eadem cum *scaranico*, de quo inferius auctor. suggerit propterea Caesari eisdem Philotheus amicus: *αἴριον, ὃ δέσποτα, περιβαλοῦ τὸν χρυσοπερικόν σου χιτωνίσκον, καὶ σφῆθι τοῖς ἐχθροῖς σου. ἀπὸ προσώπου σου φεύξονται. τοῦ ἡλίου δὲ ἀνατλιαντος ἔκπαι ἐπιβᾶς παρσέγειο πρὸς τὴν κόρητῃ τοῦ βασιλέως μετὰ στολῆς λαμπρᾶς.* vocem *κόρητῃ* tentorium hic indicare demonstrabimus alibi.

p. 14 v. 21. γαμβρῶν] non generos modo, sed et leviros et usorum fratres, qui et ἀνδράδελφοι et γυναικάδελφοι, Graeci vocant γαμβρούς. monitus semel sexcenta reperiet apud eorum historicos et iurisconsultos testimonia.

p. 15 v. 1. χρυσοκόκκινα] auro nimirum rubroque serico distincta, sive simul texta sive acu pingente addita.

ibid. nota cruces in pileis generorum imperatoriorum, et quidem non ex qualicunque materia sed ex margaritis confectas. ut placeat hic mos nostris stauromachis?

Cruces quinque circiter gemmis confatas, et ad circuli (qualis est Gallorum comitum) caput ambientis quattuor partes, frontem nimirum, utramque aurem et occiput, circumpositas.

ib. v. 2. γύρους] taeniam intellige frontem circumcingentem, nuper circulum dictam, et orae pilei iunctam, sive illi penitus agglutinetur, sive ex parte superiori nonnihil dissideat; quam propterea Gregoras l. 5 κατὰ τὴν κάτω καὶ κοίλην ἐπιφάνειαν κυλλίσκων χρυσοειδέα vocat. vide notam in sequens caput ad p. 19 v. 3.

ib. v. 7. ἡσράνεα] nec caeruleus nec viridis est ἡσράνεος color, sed medius, qui subviridis et porri folio similis, prasinus et glaucus. *vert de mer.* ita me usus et cum baphiariis Graecis colloquium edocuit. hinc quia in utrumque declinat, scribit uno loco Simon Portius: glaucus πράσινος, γλαυκός, in alio γερανιός (corrupta pronuntiatio est, ἡσράνεος vice) κυανέος, γλαυκός: caesius, cyaneus, venetus color. de glauco et caesio colore ulvae salicique persimili Antonius Thylesius Lazaro Baifio adiunctus; de veneto, quem Hispanice *verde de la mar* exponit, Calepinus.

ib. v. 8. τιμήσας σεβαστοκράτορας] de quo ipse Cantacuzenus 4 5.

ib. v. 10. ἔχοντα ἀετοὺς σφραγίστους] talem depingit Gregoras 4 1, in cuius κυανοῖς πεδίλοις καὶ χρυσοσφείς ἐνηρημόζοντο ἀετοί.

ib. v. 11. εἰς ἀέρα κόκκινον] ita ut in plano seu scutulo rubeo aureae depictae forent aquilae, quae deinceps glaucis calceis assuerentur; et dictio ἀήρ idem hic indicet quod in superioribus κάμπος ἤως πεδίων, παννὶ versicoloribus figuris insigniti planities, le fonds d'une broderie ou d'une estoffe à ramage, a figura in umbonem desinente penitus distincta.

ib. v. 12. Iunius κῶνος, ego ὁμοίως ex duobus Bavaricis codicibus; quae scriptura germana est.

ib. v. 15. χαρτάριον, χαρτίον scutulum quadratum. Iunius vertit *quadrarias tesseras*, atque corruptum ex Italico et Gallico *quartiers*.

χαρτάρια scutula posse dici probo, quadrata iugiter infitior. χαρτάριον enim bractea est, lamina, scutulum quacunque figura conformatum, alteri rei ornatus ergo superponendum.

Chartae plumbeae apud Anastasium in Sergio et Gregorio III sunt tegulae plumbeae, quibus aedificia tecta. itaque nihil ad χαρτάριον et χαρτίον nostrum facere videntur. mox lego cum cod. Boico disiunctim μετὰ ῥαφήν. in altero est καταγραφὴν. forte hic etiam disiunctim κατὰ γραφήν scribendum erit, si forte cui magis placeat γραφή quam ῥαφή.

ibid. κατὰ ῥαφήν] lectio tot in exemplaribus inter se collatis reperta retinenda: suturis namque velut deformitatem secum ferentibus ornatus addi consuevit.

p. 16 v. 16. τετρασύλου] videtur esse augustius et ornatus aliquod fastigium, ad aliquam aulae palatii partem quattuor columnis in sublimae erectum, ad quod, qui equites aulam ex privilegio penetrare poterant, equis in terram se demittere regiae maiestatis colendae gratia compellantur.

ib. v. 18. lege πεζεύει κἀκίσει κατ' ἀναλογίαν τοῦ τόπου τετρασύλου. ambulat et illuc ob rationem propter quam ad Tetrastylum ambulat; nimirum ob honorem imperatoris, qui illic praesens est.

p. 16 v. 2. τοῦ κορυτορίου καὶ τοῦ ἰκάνου σκεπίου] ephippiarum stragulum et aliud superius tegumen sunt diversa, quod unum nempe maius altero, vel unum pacis tempore sit ornamentum, aliud in bello sit equi munimen.

ib. v. 4. πεζεύει] id est, in terram ex equo desilit, ut pedes incodat.

ib. v. 13. ἀθένητόπουλος] quamquam Glossarium interpretatur herum minorem, quasi adiectio illa decerpit aliquid de significatione, id tamen perpetuum non est, ut supra ad p. 14 9 notabamus.

ib. v. 15. μάς et σᾶς, pro μου et σου, sunt barbarae Graeciae suaveolentes flosculi.

Vere nasutus etiam barbarae Graeciae voces μάς et σᾶς non μου et σου, sed ἡμῶν et ὑμῶν vice odorabitur usurpari, aliis autem a nominativo ἡμῖς et ἑσῖς nos et vos casibus cunctis deserviant, mutilatisque per aphaeresim ἡμᾶς et ἑσᾶς reliquuntur; simulque vides τοῦ σὺ minus anomalum esse plurale ἑσῖς quam ὑμεῖς, ac ideo suaveolentes barbarae Graeciae flosculos, nullo pretii eorum delecta facto, non esse temere proterendos.

ib. v. 17. ἀθένης dominus. hinc ἀθένητεῖν, ἀθένητεύειν, ἀθένητίζειν, authenticum reddere, auctoritatem vim et robur addere, ut valeat et reiici non possit. et cui non sunt auditae Iustiniani Authenticae, quas ipse νεαράς, hoc est Novellas, indigitavit? authenticae scripturae sacrae omnium ore teruntur.

Graeci nunc ἀφένδης vel ἀφέντης scribunt et pronuntiant, et corruptius adhuc *efendi*. transit utraque vox ad Turcas: nam illis *aphendi* vel *efendi* in usu est, teste Leunclavio in Onomastico Musulmannico. ἀφένδρα domina. Dousa in Itinerario Cpolitano: nisi Graecos interdum vino deponeris, nisi Graeco more πολυχρονιάσης, ἀφένδι exclamaveris, oleum et operam perdidideris. hinc ἀθένητία dominatio.

C A P U T V.

p. 17 v. 8. τὸ σιαῖδιον] capitis tegimen honoratius et aulae proceribus concessum σιαῖδιον vocat auctor cum Iure GR p. 186, Nicetas πῆλον et κάλυμμα, Gregoras καλύπτραν. formam hic depingit ultimis historiae suae verbis: περί γε μὴν τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καλύπτρας ἐπὶ τῶν μὲν πρότερον βασιλέων ἔθος τοῦ μὲν χρόνου προβεβηκότας ἐν τοῖς βασιλεῦσι χρῆσθαι καλύπτραις παραμίδος μὲν ἔχουσας σχῆμα, σφρι-

ποῖς δ' ἐνδύσασθαι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐνάσασθαι εἰς αὐτὸν καλοῦσθαι, ὅσοι δ' ἐν ἡλικίᾳ, τοῖσιν δὲ πάντας καθάπερ ἀνάλογον ἔχουσιν τῆς κεφαλῆς. unde cum ad ephebi aetatem processit, tunc tantum despotiae per morem fas est tecto capite in palatio ornari: puer enim nonnisi aperte versatur, ait auctor capite superiore: ἐπὶ κεφαλῆς ἔτι νέος μὲν ὢν ὁ δεσπότης φορεῖ ἐν τῷ καλαδίῳ οὐδέν. pilei descriptionem a Gregora formam dixerat olim Nicetas Andronici l. 2^a barbaris acceptam: πῖλον βαρβαρικὸν τῇ κεφαλῇ περιδιόμενος, ὃς εἰς ὄψθ' ἰχθῶν πυραμίδι εἰκασταί. proprius tamen et familiaris ita redditus est, ut non forma sed materiae colorumque eius varietate senator quilibet et aulicus minister dignitatem spectantium oculis manifestaret; qua ratione Nicetas idem in Alexio Mannelis F συγκλητικῶς ἐξυφασμένον τῆς κεφαλῆς κάλυμμα, pro magnatum (συγκλητικοί enim non senatores modo sed et proceres cuncti dicuntur) et officiorum varietate variis coloribus et materia diversa, componi ex assuetudine affirmavit. legothetae pilei descriptionem nota inferior p. 238 ad p. 19 v. 3 exhibebit.

p. 17 v. 9. κλαπωτόν Iunius ubique vertit *squameum*, exque P 198 Arabia et Syria canubula accersit. ridicule prorsus, quia est vox mere Latina, *clavatum* seu *clavatus*, παρὰ τὸ κλάπος sive κλάβος, *clavus*. hinc χρυσόκλαβα et χρυσοκλαβαρικά *chrysoclava* seu *auriclava*, de quibus iam supra ad p. 5 v. 8. *virī docti*, inquit Glossarium, id est Iunius, *putant esse vocem Arabum et Syrorum, quaemere Latina est, et aliter interpretantur quam debebant*. quam benevole transfert ad plures quod solius Iunii est! et quam amice hic et alibi gravissimos eius lapsus tangit! ubique quod Iunius deliravit, hoc viri docti fecerunt.

κλαπωτόν] duplex filum aureum, unum ductile purumque, quasi solidum, aliud ductile quidem, sed molis tunc et pressum, serica fila circumvestit. primum σύρμα est, or trait, secundum κλαπωτόν setae circumpositum, or filé.

ib. v. 10. δικανίκιον, παρὰ τὸ δίκη, passim occurrit apud Codinum. Iunius ubique vertit *sceptrum iudiciale*. potest vox ipsa Graeca retineri; potest *dicanicium* simpliciter verti *sceptrum*. aliquando cum de patriarchis et episcopis sermo est, ut p. 103 v. 22, rectius redderetur *pedum*. in Turcograecia vocatur *δεκανίκιον* (nisi sit typographicus error) p. 16, ubi de Gennadio patriarcha et imperatore Turcico: ἰδίαις χερσὶ δίδωκεν αὐτῷ δεκανίκιον πολλοῦ ἄξιον, ἧτοι ῥάβδον ἀργυρῶν περιπεχρυσωμένην, ἀράλαν. in scripto quodam Graeco-Barbaro l. 2 Turcograeciae vocatur *δικανίκη ποιμαντικὴν ῥάβδον* vocat Gregoras l. 6.

ibid. ἀπὸ τῆς δίκης a iustitia vox deducta iustitiae quoque et potestatis in alios exercendae symbolum quodcumque significat. hoc in rege sceptrum est, in pontifice pedum pastorale, in abbate baculus, in regio ministro calamus, bacillus, clava: cunctis latè exprimentis vox *δικανίκιον* propria est; et Latine redditur commodius *virga* vel *baculus* quam *sceptrum*. scribitur et *δεκανίκιον* et *δεκανίχι* dictio a priori truncata: non *δεκανίκη*, ut barbare Meurinus. Simon Portius *δικανίχι*: ῥάβδος, βάκτρον, βακτηρία, ξύλον *baculus*. *consecratus*, inquam, *baculus*, qualem caduceatores nostri gerebant primitus, de quo Gregorius Turon. 7 82: *misit Gundobaldus duos legatos ad regem cum virgis consecratis, iuxta ritum Francorum, ut scilicet non contingerentur ab ullo; qualem*

etiam gerunt marescalci, regius dapifer, praetoriani immunes, apparitores etc.

p. 17 v. 11. pro κόμβων Iunius eodem sensu κόμπων.

κόμβος et κόνδυλος situ, non natura differunt, velut nodus et ramus. clarius. calamus nodis interstinctus variis compingitur fistulis (fistulas voco eas et singulas calami partes nodis divisas eisdemque ad invicem connexas): eas κόνδυλους recentiores Graeci vocant, nodos autem κόμβους sive κόμπους. Simon Portius in Lexico Graecobarbaro κόνδυλι (κόνδυλιον, κόνδυλος) καλάμι; κάλαμος, δόναξ, calamus. et κόμπος, δεσμός, άμμα, κόμβος, δξος, nodus, nerus commissura. ex calami tamen ad nodum necessitudine unum alterius vice substitui infitias non iero. hic nihilominus, ubi varia tribuuntur utrisque, promiscue non sumenda benevolus lector advertet; ac in δικανικαίς, de quibus sermo, quod in pontificum viatorumque baculis, spatia singula κόνδυλος, globos singulos spatia dividentes κόμβους ab auctore vocatos recordabitur.

ibid. [νοκοπητών] vice έγκοπητών, nisi tibi έγκοπέως simul et έγκόπον laboriosae subtilis et artificiosae caelaturae sensum degenerans in barbariem vox νοκοπητός repraesentat.

ib. v. 15. τὸ σκαράνικον] soli Georgio Codino vox usurpata, soli Georgio Coresio nota, hoc pacto mihi exponitur in rescriptis. σκαράνικον vestimenti genus est non uno panno continui, ut nec uno colore conspicui, cuius exterior species rubra, taeniatim et per lora divisa, candidam interiorem subductam sese venuste proferre et velut latitantem educere permittit; qua de causa cum έσχάρας, craticulae piscibus ustulandis idoneae, formam imitatur, vel colorem subts residentem σκαρίζων ebullire cogat, σκαράνικον nomen potuit promereri. haec ille, qui etiam ignoti exemplaris Nicetae locum subiungit: είχεν ιμάτιον σχιστόν μέχρι τῶν γονάτων. huc ego refero στολάς σωληνωτάς εαλικουλάτας vestes a Cedreno in Tiberio memoratas, de quibus editio Regia non obscure in posterioribus notis; eodemque loci revocare confido Andronici άμπεχόνην ές γλουτόν άμφοσιδη καταβαίνουσαν, de qua Nicetas in eodem l. 2. an demum σκαράνικον idem sit quod σκαραμάγγιον? affirmat Meursius, negat Gretserus. utrumque amplector: mentem enim illius teneo, rationem tamen cum Gretsero exsibilo. quis enim cum Meursio exemplaria ubique credat ita corrupta ut σκαραμαγγίον vice repositum fuerit σκαράνικον? placet nihilominus illius in huius degenerasse prolationem, et σκαραμάγγιον Bardae Caesari a Leone Grammatico ascriptum a Codino capite superiori σκαράνικον Caesaris fuisse vocatum. vide notam in caput quintum 43. de scaramangio Leunclavius in Onomastico: scaramangium vox Persica, quae vestem pluviam significat, hoc est eam quae pluviiis aut hibernis tempestatibus caeteris superiniici solet.

ib. v. 16. εικονικῶς τὸν βασιλέα] imagines imperatorum rarius in foris positae, in urbibus adoratae, quam in acie delatae. domesticus itaque ut imperialium exercituum moderator supremus, et viva ipsius, ut inferius exponetur, in castris imago, ut potestatis particeps, animi conscius, facinorum collega, suscepti ab eo propositi fidelissimus et fortissimus exsecutor, sculptam eius imaginem in pectore gestat, ut προθείς τὴν εικόνα, Herodiani verbis utor, ατεφάνοις και δάφναις κεκοσμημένην αυτός ε' εύφημηση και τούς στρατιώτας άξιόση γνωρίζαι και εύφημησαι. easpropter praefectis ducibus comitibus coronatas principum imagines inter praecipuas insignium partes in pilis donatas in Imperii Notitia, vestibus affixas ante Iustini tempora non lego. angelis hic stipatas video, quos άρχιστρατήγους reor ob communem Graecorum omnium erga eos cultum. Michaelen enim habent in primo vexillo depictum infra c. 6, eisdemque olim, scriptore Cedreno, Iustinus consecravit ecclesiam: utri-

que vero Michaeli et Gabrieli, caelestis militiae principibus, Basilias regiam aedem posuit τῶν ἀρχιστρατήγων dictam. de Theatho, vel ut Cedrenus profert Τζαθο, Lazorum rege ad Iustinum profecto Theophanes: ἔγχευ Ταλαθὸς γυναῖκα Ῥωμαίαν καὶ ἔγγονον ὁμοῦ τοῦ ἀπὸ κοινοκαίτου. et infra: προκηρυσθεῖς Ταλαθὸς βασιλεὺς τῶν Λατῶν, φορέας στέφανον καὶ χλαμύδα βασιλικὴν ἀσπρὴν ἔχουσαν ταυλὴν χρυσοῦν, ἐν ᾗ ἐκ κεντητοῦ ἐκεχάρακτο ἡ εἰκὼν τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου, καὶ σιγάρην ἀσπρὴν ἔχον πλουσία χρυσᾷ καὶ εἰκόνα τοῦ βασιλέως· τὰ γὰρ τεραγία αὐτοῦ εἶσοια ἦσαν, ἔχοντα μαργαρίτας Περσικῶ στήματι, ὁμοίως ἡ ζώνη αὐτοῦ ἦν χρυσῆ διὰ μαργαρίτων. caeterum nobilioribus aulae CP proceribus viliores ecclesiarum in Gallis ministri licet non mihi censeantur exaequandi, in iis tamen observo bicolorem, de qua nota sequenti, tunicam, διβόλεον σκαράνικον, sancti cuius ecclesiae ministrant Ἰνοκοπητὸν εἰκόνα ἐμπροσθεν pectori affixam, δικανίκιον tandem in eorum manibus nodis argenteis calamisque diversis conspicuum, σιαδίον quoque ab aliis diversum; quibus aliud praemissis similis non video.

p. 17 v. 17. ἐκ δεξιῶν μέντοι.] Iunius plane perverse pervertit, mutatis angelis in nuntios: quia enim summus imaginum hostis erat, hanc angelorum imaginibus in scaranico magni domestici gloriam invidit; itaque ex angelis nuntios fecit, quasi proximi ab imperatoria dignitate eum honorem suis nuntiis et ut vocant *brevisgerulis* et *tabelariis* habuerint, ut eos sua in veste effigiarent et margaritis exornarent. observa hic morem addendi vestimentis non tantum imaginem imperatoris, sed et sanctorum angelorum. imo olim vulgo etiam variorum sanctorum et martyrum effigies suis vestibus appingebant, ut ex Asterii Amasei Homilia quadam constat. sacris vestibus sacras imagines adlere usitatissimum erat; plurima huius rei exempla supeditat Anastasius in Pontificum Vitis. in Leone III: *fecit in ecclesia doctoris mundi b. Pauli apostoli tetravela holoserica alithina quattuor, et vestem super altare albam chrysoclavam, habentem historiam sanctae resurrectionis. et aliam vestem chrysoclavam, habentem historiam nativitatis domini et ss. innocentium. imo et aliam vestem Tyriam, habentem historiam caeci illuminati et resurrectionem. idem autem sanctissimus praesul fecit in basilica b. Mariae ad praesepe vestem albam chrysoclavam, habentem historiam sanctae resurrectionis. sed et aliam vestem in orbiculis chrysoclavis, habentem historias annuntiationis et ss. Ioachin et Annae. idem de eodem: in titulo Pammachii super altare ss. Ioannis et Pauli fecit vestem albam holosericam, ornatam in gyro de fundato, habentem historiam crucifixi ascensionis et pentecostes.*

ib. v. 21. διβόλεον] de simili bicolore Ducae tunica sermonem habet Nicetas Andronici l. 2: τὸ σῶμα λευκῶ διχρῶμῳ συνείχε περὶ τὴν ἕξιν καταβαίνοντι, ἔκτοτε δὲ διαιρουμένῳ διχῆ. alia lectio ponit φορῶν εἶδους σχιστὸν ἐκ χρωμάτων δύο. revocanda huc nonnulla ex positis nota superiore ad p. 17 v. 15.

p. 18 v. 6. τὰ ὑποδήματα τοῦ παννυπερσεβιάτου κίτρινα] ab Andronico Seniore inventa narrat Gregoras 7 28: ἐτετιμήκει δὲ Ἰωάννην εὐθὺς καὶ τῷ τοῦ παννυπερσεβιάτου ἀξιώματι, δ' οὖν καὶ αὐτῷ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν ἐνδοξότερον ἢ πρότερον εἶχε πολλῶ κατεστήσατο· ἐνδύμασι γὰρ καὶ πεδίλοις αὐτοῦ, ὅσα τὸν ἔπνον αὐτοῦ κομμεί,

περφοίς τοῖς ἀκασί χηρῶσαι περῆριται, ἐν ᾗ διασημότερος ἐν τοῖς περὶ τὸν βασιλέα εὐγενέσι.

p. 18 v. 10. ἑποσθίλιον] *δικαντίμιον* protovestiarii aurificio opere χρυσογυκόν, liqumatoque viridi ad pigmentum metallo vitrum imitante ἑποσθίλιον, ac ideo viride simul ac aureum χρυσοσφράσινον.

ibid. τὰ ἑποσθίματα αὐτοῦ κράσιμα] quibus attestatur Nicetas in Alexio Angelo, eidemque protovestiario tentorium proprium concedit: οἱ βάρβαροι τὸ νυκτιφυλακῶν στρατόνυμα τῆ τοῦ πρωτοβεσσιαρίου Ἰωάννου σιγητῆ φεύγον ἐπικατέλαβον, ὡς καὶ τοῦτον θορυβηθέντα ἔξαναστήναι. et infra: τὰ ἐν τῇ σιγητῇ διελόμενοι, ἐν οἷς ἦν καὶ τὰ βασιφάρα τὸ χρῶμα κίθιλα τοῦ πρωτοβεσσιαρίου, ὄλην ταύτην τὴν σῦντα ἐν μουσίᾳ καὶ γέλωτι τὰ Ῥωμαίων ἐτίθεισαν πράγματα. idem in Isacio et Angelo F: ὁ πρωτοβεσσιαρίου τὰ τοῖς κολλοῖς ἐτερόχρωμα καθοποδούμενος κίθιλα.

ibid. v. 17. βλάτινον] cod. Boicus *βλατίον*, aliis *βλάτιον*. saepe occurrit in hoc et in aliis posterioris aevi scriptoribus; nec quid sit, facile explicatu est. prius dicamus quid sit apud Latinos, deinde ad Graecos veniamus. Savaro in illud Sidonii L 9 epist. 13: *rutillasque veste blattas*, id est purpuram. Paulus Diaconus in glossis: *blatta* genus purpureum vermis. et L 10 cod. de Murilegulis. a qua P 199 *blatteae tunicae* Capitolino et Vopisco, et *blatteus* color Isidoro L 12 c. ult. et L 29 c. 18, et *blattifer senatus*, hoc est purpureus, apud eundem Sidonium. Venantius Fortunatus L 2 epigr. *Serica cui niveis agnata est blattea telis*. de purpura seu purpurea veste intelligi debere testis est Eutropius in Nerone, quia quod Suetonius ait, Nerone purpura coccoque funibus nexis piscatum, hoc Eutropius *blatteis* dixit. apud Lampridium in Heliogabalo *funes blatta et serico intorti*. unde *sericoblattaeam* vestem accipiunt nonnulli eam quae purpurei coloris est et filis aureis variata l. 10 c. de Murilegulis. et l. c. Theod. eod. haec Browerus noster ad Venantium. apud Turonensem Histor. Franc. 2 38 *blattea tunica* sine dubio purpurea est. in historia Anastasii de Vitis Pontificum, in Paschali, habes *crucem de blattin, periclysin de blattin*; quae etiam in Leone III saepius invenies. ad distinctionem additur interdum *de blattin Byzantoe*, *de blattin Neapolitano*. de Leone III: *fecit vestem chrysoclabam ex blattin Byzantoe, habentem historiam nativitatibus et S. Simeonis*. ubi materia a Byzantio nomen sortita innuitur. quid Graeci? Glossarium: *βλάτιον blatta*. Actuarius: *βλάτιον Βυζάντιον ὀστούν τῆς ἑνός τῆς πορφύρας. blatta Byzantia est os ex naso purpurae*. saepe, inquit Glossarium, occurrit apud Codinum Nicetam Cedrenum. saepe occurrit, fateor: sed num semper ea quam ex Actuario affers, significatione? quare non exponis quid sit absolute *βλάτιον* et *βλατινον*? apud Codinum certe non potest esse *os nasi purpurae*. nimirum antiquum tenes: abdita fugis, obvia et vulgaria plerumque sectaris. Theodosius Zygomalas Graecus in epistola quadam Turcograeciae inserta p. 99 *βλατία χρυσῆ καὶ ἐξάμετα*: ubi Crusius *guldine stück und damast*. Alexius Comnenus mittebat ex pacto Henrico IV regi et imperatori III, praeter plurimam pecuniam, *ἐκατόν βλατία*, ut

scribit Anna Comnena l. 8 Alexiad. Crusius interpretaretur *hundert güldine stück tuch*. posses etiam interpretari *centum purpureas vestes*. apud Codinum nostrum c. 4 habes *καββάδιον βλάτινον*. purpureum hic sine ullo incommodo reddere potes. eodem c. occurrit *βλάτιον*, ubi dicitur protosebasti pileus esse aurei et prasini coloris, *πλήν τὸ σῦρμα, οὐ τὸ βλάτιον*. Iunius, *veruntamen syntmate, non autem textu*, quia Iunio *βλάτιον* nihil aliud est, quam *opus textile*. quocirca ubique ubi mentio de blatio, ad textum et texturam confugit. sed legendum l. c. *πλήν τὸ σῦρμα, τοῦτο βλάτιον, excerpto syntmate: hoc enim purpureum est*. nam prioris scripturae nullus est sensus. eodem c. habes *λευκὸν βλάτιον*. *albam telam* reddit Iunius. malo *album pannum*, ut *blatium* generatim sit *pannus*, sed hoc loco *candidum*. *μοχ ἐκ τῶν συνήθως πολιτευομένων βλατίων*, ubi *βλάτια* generatim *vestimentum* vertere potes. sensus enim est: *cabbadium huius logothetae esse unum ex iis vestibus quae consuetudo more feruntur*. rursus c. 17 erigitur *anabathra*, eamque tegunt et ornant *διὰ βλατίων ἐρυθρῶν τυβρίς*; ubi iterum *βλάτιον* pro *panno* usurpatum vides. Iunius vertit *bracteas rubras*: sed velis et peripetasmatis *anabathrae* indui vestirique solent, non *bracteis* et *laminis*. alibi p. 102 17 in triclinio imperatoris vestiunt *anabathram βλατίω κοκκίω*. Iunius, *luteo coccino*: sed melius *panno coccineo*. c. 6 tenet imperator manu sinistra *βλάτιον κώδικι ζοικός*: ubi *βλάτιον* est *voiumen* sive *involucrum* obligatum mantili. id ita esse, oculis inspicere potes in tribus imaginibus imperatorum initio Gregorae, et in nummo Theodosii, quem tom. 3 de S. Cruce 1 14 vulgavimus. c. 4 habes *σκιάδιον βλάτιον διβολέον*.

De blatio ita Iunius: *βλάτιον, per syncopen pro βολάτιον, παρά τὸ βάλλειν, est tela seu textilis materia quaevis et opus textum, sive unicolor, sive διβολέος bilix et bicolor, sive τριβολέον trilix et tricolor, sive πολύμιτον multitium atque multicolor. atque hinc βλάτινος textilis*. haec ille. sed unde habet iste suum *βολάτιον* a *βάλλειν*? ex quo scriptore? ex quo lexico? ex quo glossario? multo probabilius dicitur Graecos Latinam vocem *blattem* in suam civitatem adscivisse; vel *βλάτιον* a *πλατύ* formasse, ut significet quicquid latum et expansum est. hinc *blattium* auri, argenti, ferri, chartae. nec sat scio an non huc itidem faciat Germanicum *blatt*, quo significamus *latum et extensum*.

βλάτιον bombycinum. *βλατίον* autem *pannus sericus*, vestis *bombycina* est, quandoque plana raseque, nonnunquam variis figuris delineata, nonnunquam auro intertexta. his locis auro non intelligitur coniugata, Choniatae in Alexio Comneno l. 8 *ἀνευ τῶν βλατίων*: nam alia lectio simpliciter habet *πλήν τῶν σερικῶν νημάτων praeter sericam texturam*, id est *bombycinos pannos*; Cedreni in Tiberio tertio: *στολῆς σωληνατῆς ἀπὸ βλατίου* (τ geminat) *ὀξίως, vestes canaliculatas violaceo serico confectas*; Codini paulo inferius *τὰ συνήθως πολιτευόμενα βλατία* scribentis: inter consuetos autem *multitios* vel *textos pannos rases* plures a figuris nudi conspiciuntur. his tamen aliis a Niceta scriptis auro

noscitur ornatum et intermixtum βλατίων. βλατία πολλά χροσά, quae alia lectio reddit σθηκιά διαπλεγθέντα χροσά: item μετὰ βλατίων χροσών, alia lectio πέπλοις χροσούφεισι. ubi legitur ἀμφοδους ἐπίπλοις καὶ τάρησι διεκόσμον, alia lectio μετὰ βλατίων χροσών. insuper τρυφάσσα ἐσθής quodam loco scribitur, quem alia lectio exponit βλατία χροσά καὶ ἐξάμιτα καὶ ἑτερα βλατία. denique περιπόρφυρος πέπλοις apud eum memoratur χροσεῖσι βλατίσι καὶ ἐξάμιτοις καταστικτος. de blatio Meursius nimis ieiune, Gretserus ad satietatem, adversus Meursium et Junium: nos temperanter, ut eo prolato confestim purpureum pannum menti non obliendum suggereremus.

p. 18 v. 18. ἐγκοπτός] quos nimirum initio capitis corruptius dixerat ἠνοκοπητός. vide notam in hoc caput ad p. 17 v. 11.

ibid. τοῦ δὲ διακινίον αὐτοῦ] protostratoris baculum memorat Gregoras 7 14: ὃς καὶ τὴν πρωτοστρατορικὴν παρὰ βασιλέως ὕστερον παρεληφώς ἦν βακτηρίαν.

p. 19 v. 3. τοῦ μεγάλου λογοθέτου τὸ σκιάδιον] describitur accuratius a Gregora 6 1 Muzalonis logothetae fungentis officio τὸ σκιάδιον. ἦν δὲ ὁ Μουζάλων τιμὴν τινα ταύτην ἔχων ἐξαιρετος, μόνος τῶν κάλαι τὸ ὅμοιον αὐτῷ προειληφῶτων ἀξίωμα, καλύπτραν φορεῖν ἐπὶ κεφαλῆς χροσοκοκκίω κευκαλυμμένην ἐνδύματι, ὅσον τὸ ἄνω καὶ πρὸς τῇ πυραμίδι τῆς ἐπιφανείας σχῆμα, ἐν τούτῳ παραλλήλτουςαν μόνω τοῦ παρακλησίαν εἶναι καθάπαξ τῇ τῶν τῷ βασιλέως ἐγγόνων, ὅτι μὴ καὶ τὴν κάτω καὶ κολίην ἐπιφανείαν εἶχε κυκλίσις πεποικιλμένη χροσοειδεῖν, ἀλλὰ λείαν τελείας. conferenda haec cum dictis huius et superioris capitis nota prima. Castamonitae logothetae insuitata insignia describit Nicetas Isaaci Angeli l. 3: προϊέναι γὰρ καὶ φάλαρα ὀνυβαφῆ αὐτῷ ἐνδύων ἔχειν, τοῦ ἱεροῦ σχοινίσματος ὄντι πρότερα, καὶ ἐφαστρίδα τοιαύτην ἐν τῷ ἱππέυειν κευτῆσθαι, καὶ διὰ βαφῆς ὁμοίας ἐπισημαίνεσθαι τοὺς τόμους τῶν δημοσίων λόγων καὶ τὰ γραμμάτια.

ib. v. 12. βερικοκκόχρον] malum Armeniacum Crispinus censet esse βερικοκκον, arbricot, vocis allusione deceptus, qua certius in errorem abductus fuisset si arbricooccoli Italicum in mentem revocasset. favet Democritus Geopon. l. 10 apud Meursium: Ἀρμενιακὸν ἐστὶ τὸ βερικοκκον. suffragatur Simon Portius: βερικωκον (corrupte) Armeniacum malum. Ἀρμενιακὸν μήλον. obstat Suidas: κοκκύμηλα εἶδος ὀπαρῶν, τὰ παρ' ἡμῖν λεγόμενα βερικοκκα. κοκκύμηλα vero sunt pruna, de quibus Dioscorides 1 137 vel iuxta Matthioli editionem 174. βερικοκκα itaque pruna, at non quaelibet, sed quae nascuntur in agro Damasceno, δαμασκηνά proprie. ea vero sunt flammei coloris in album declinantis, cum ori matura manuque nondum contacta rore nativo et levi picturae fuco resperguntur ad cutem, et sunt φλογόλευκα, et ut cum baphiariis Graecis loquar, ἀσπροφροσεκτία. uno verbo ipsa βερικοκκα sunt βερικοκκόχρον αἰσά κοκκίνον καὶ λευκοῦ, quae Geopon. auctor hoc sensu germane vocaverit δαμασκηνά βερικοκκίας.

ib. v. 15. διαγέλαστον] nonnulli principis imaginem ut arridentem et serena maiestate coruscantem διαγέλαστον vocant. an non verius διαγέλαστον seu risus et laetitiae in spectantibus causam? utrumque ridendum. τὸ διαγέλαστον enim ad materiam ὕλλιον, non ad imperatorem βασιλέα referes. at cum ὑπουῆλιον pigmentum metallicum sit, quod ὕελιον quoque ob similitudinem cum vitro nuncupatur, διὰ ὕελιον quoque, quasi διὰ ὕλλιον ex vitro constat, dici potuit. hinc δια-ὑέλιστον, et ob prolationis affinitatem διαγέλιστον (Portius enim ipse γερανιός vice ἡεράνεος et γιαλί vice θέλι, quod est ὕελιον, scribit) et tandem διαγέλαστον, ut iucundius quoddam et gratius ortum est.

p. 20 v. 1. τοῦτο βλάτιον] ni iuxta Reginum utrumque codicem οὐ τὸ βλάτιον reposueris, locus corruptus et sensus perseverat imperfectus.

ib. v. 2. δικανικίον] virgam auream seu proprium insigne gerebat olim cura palatii, qui curopalates apud Cassiodorum Var. 7 5: *illud quoque considera, qua gratificatione tracteris, ut aurea virga decoratus inter obsequia numerosa ante pedes regis primus videaris incedere, vel uti ipso testimonio vicinitalis nostrae agnoscamus tibi palatia commississe, at nil mentem occupat aut admirationem movet in principum curiis nisi quod novum, insuetum, aut facile potest oriri ac elabi.*

ib. v. 14. χρυσάσπρον] ἄσπρος candidus est Graecis recentioribus; apud quos etiam argentam monetam quinque vel sex minorum denariorum pretii ἄσπρον ob candorem dictam audies: ea est quincunx Francica, un blanc, *pièce de monnaie blanche*, in quo suave sonans vox Gallica in sensu cum Graeca concordiam init, et ignarae mentis asperitatem, ἄσπρον quasi asperum ab asperis characteribus monetae inustus dictum contententis, arguit.

p. 21 v. 2. σβαλταρέα subalternā, alternatim, alter sub altero; vox ex Latino vocabulo detorta.

Corrupta ex τὸ σβαλλάω committo, coniungo, commisceo. calami ergo baculorum cum quidam tortiles essent, ἐντετυλιμένοι διὰ σχινοπλοκίου, adeo ut funium opus imitarentur, alii λείοι laeves, ultimi tandem σβαλλόμενοι ex partibus ad invicem commissis et storearum more textis compositi σβαλταρέοι, *tissus en natte*, nuncupantur, qui clarius σβαλλωτοί; quae vox mere Graeca cum subalternis vel alternatim uno videlicet sub altero positis nullam ex proposito, sed fortuitam affinitatem nacta est.

ib. v. 7. pro μέγας codex Boicus μαῦρος, quod Graecis nunc est nigrum. hinc Pontus Euxinus appellatur *Maurothalassa*, *nigrum mare*, Germanice *das schwarze meer*.

ib. v. 12. pro χρυσόλευκον cod. Boicus χρυσάσπρον: est enim nunc Graecis ἄσπρον album, et ἀσπρι nummi genus, et ἀσπρίζειν dealbare.

ib. v. 18. habes hic βλάτιον, ubi manifeste ponitur pro lato spatio seu pro latitudine scaranici: *das breite, τὸ πλατὺ τοῦ σκαρηνίκου*. ibidem lego χρυσοκλαβαρικόν auriclavatum, non χρυσοκλαδάρικον, ut habet Iunius, qui cum aureo ramo seu ramusculo cumque pictis helicibus mirifice se oblectat. ibidem lego: ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἀνάβατου, *in throno aureo sublimi, in quem per aliquos gradus ascenditur*. lectionis vulgatae aptus sensus reddi nequit.

ib. v. 20. substantivum ἀνάβατον fermentum est, quod eo turgescit infletur et ascendat massa. hinc azyma, sacrificii ritu Latino celebrati materiam, *λειπανάβατα*, quibus fermentum deest, vocitavere Graeci. adiectivum ἀναβάτος throno annexum scansilem eum et elevatum, ut ἐν προκύψει, de qua nos alibi, demonstrat.

p. 22 v. 5. ἐπιλώρικον seu ἐπιλούρικον et ἐπιλουρικιον. viri docti, inquit Glossarium, id est Iunius, interpretantur praetextam vittatam loris. non debebant; nihil enim aliud est quam superula thoraci superindui solita. notavit hunc eundem errorem Iunii ante Glossarium Graeco-Barbarum Rigaltius in suo Glossario Tactico mixobarbaro. et quamvis, si verbum verbo velis reddere, potius sit *superloiticarium*, hoc est ea vestis quae super lorica induitur, cum λώρι-

παν λωρίκιον λωρίκη λούρικιον λουρίκιον sit ipsissima Latinorum *lorica*, latius tamen nomina haec hic usurpantur, nimirum absolute pro thorace: neque enim verisimile est, quando proceres in palatio temporibus pacis gestabant epilorica, simul etiam gestasse loricas. Tzetzes in Hesiodum: χιτών και φάρος ἐστὶ τὸ διεσχισμένον ἱμάτιον, ὃ καλοῦμεν ἐπιλώρικον. ubi vides ab hoc auctore epiloricum vocari vestem discissam; qualis Germanis est *ein goller*.

p. 22 v. 5. λώρικιον et λωρίκιον *lorica* est, pectoris et dorsi armatura. Theophrastes: ἔλαβον τὰ λωρίκια και τὰς κασίδας ἀνδρῶν και πάντα τὰ ἄρματα. ἐπιλώρικον *militare sagum* est, castrensibus tesseriis iuxta turmas singulas discriminatum, ut milites internoscant duces, *Caesare d'armes*. armis superinduitur iuxta etymum. Leo in Tacticis constit. 6, descriptis armaturae singulis partibus: χορήσιμον ἔχειν ἐπιλώρικα, ὅτε χορεία, ἐκενδύμενα. pars eius anterior a posteriore dissita est et libera; ac propterea διεσχισμένον ἱμάτιον vocat Tzetzes in Hesiodum. describit Nicetas in Manuele l. 6 regium huiusmodi *sagum*: θεασάμενος δὲ Γαβραῆς ἦν εἶχε στολάδα ὃ βασιλεὺς τὴν χορείαν ὁλοβάφινον, οὐκ εὐσύμβολον τὸ χῶμα τοῦτο, φησὶν, ὃ βασιλεὺς, ἀλλὰ και λίαν κατὰ τὴν ὄραν τοῦ πολέμου ταῖς ἀγαθαῖς τῶν ἀντικράτων. αὐτοῦ δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις βραχὺ και βεβιασμένον μειδιάσας, τὴν ἐπιθωράκιον στολὴν ἀποδοὺς ἐκείνῳ δίδωσι πορφυροῦ και χρυσοῦ διηνηδιαμένην. at non castrorum tantum et militiae, verum quoque pacis et curiae vestimentum est ἐπιλώρικον; unde et quodcunque huiusmodi, si modo scissum est et divisum, tale nomen sortitur. Tzetzes citatus: φάρος ἐστὶ τὸ διεσχισμένον ἱμάτιον, ὃ καλοῦμεν ἐπιλώρικον, και πᾶν τὸ οὕτω διεσχισμένον. auctor quoque, cum placet, asserit hic geri. cum bellum est tantum et castrorum proprium, κίβανον aut κιβάνιον dictum reperies apud Leonem in Tacticis et Nicetam Graecobarbarum loco superius adducto: ἰδὼν δὲ ὃ Γαβραῆς και τὸ ἐκάνω κίβανον, ὃ ὃ βασιλεὺς ἐκάνω τῶν ἀρμάτων αὐτοῦ ἐφόρει. at de clibano alibi. cur caeterum auctor ἐπιλωρικον, alii vero ἐπιλώρικον scribant, expositum reperies superioris capituli nota ad p. 14 v. 9.

ib. v. 7. τοῦ μεγάλου ἐταιριάρχου] hunc quoque cingulo militari (pretioso utique et conspicuo) donatum suggerit Nicetas in Alexio Manuelis F: και τὴν τῆς ἐταιριάρχειας ζώνην ἔχειν.

ib. v. 9. χρυσοῦρανον] aurei glaucique coloris intermixtum.

ib. v. 17. φακωλῆς, et infra c. 6 φακωλίον, scribitur etiam φακείλιον et φακιάλιον. Iunius ubique vertit *tiaram*. in scholiis tamen verum attigisse videtur, cum ait *esse tegnen capitis speciosum, et quasi in faeces complicato linteo, quali hoc tempore Turcae uti solent*. Lemnolavius in Onomastico: *tulbant et tulpant et tulipant, lineum capitis involucrem Turcicum, quod Graeci recentiores φακιάλιον dixere veluti fasciolam aut fasciam. originem videtur habere ab Italica voce facciolo, cuius et diminutivo facciololetto utimur; quae sunt ex fasciola facta*. haec ille. Iunius etiam ab Italicis *fassolo* et *fassoleto* deducit. forsitan erit qui repetat originem a Germanico *fatsinette*, pro sudario seu strophio. quod autem Codinus dicit *phaccolium* a Medis acceptum esse, id de re, non de nomine intelligi debet. porro, ut et hoc obiter notemus, gestamen illud Turcicum, quod Germani vocant *turbant*, descendere videtur ex tegmine illo capitis quod Graeci ap-

pellant κορυφάντιον seu κορυβάντιον. quam facile enim ex *corbant* nascitur *turbant*!

p. 22 v. 14. φακεώλιδα explicat quidem erudite Meursius et pressim eius vestigia secutus Gretserus, at non lucide. lumen eorum dictis adhibeo. φακεώλις (scribant alii φακεώλιον, φακεώλιον, φακεώλιον et φακεώλιον) taenia est et *fascia* longior ex lino maxime. Pausanias in Lausiaciis: οὐκ ὀδύνην ἐφόρσεν ἐντὸς φακεώλιον, linteum tulit nullum praeter mantile oblongius. hinc stolam candidam collo sacerdotum circumpositam et a pectore pendente (quam cum pileo, ceu Batavus theologus, confundit Meursius) significat apud Germanum in Mystagogia (prave dixit idem Hist. Eccles.): τὸ περιεργήλιον ἐστὶ τὸ φακεώλιον μεθ' οὗ ἐπεφώρσεν ὁ Χριστὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως δεδεμένον καὶ σφραγισμένον ἐμπροσθεν. stola sacerdotalis loram est (funem dicere nequeo) quo vincitur et in anteriora tractus Christus deducebatur. cidarim tamen sive tiam capiti impositam, si ab inferiori parte circumcingat et involvat, Turcicum pileum turba de vulgo dictum componit; ac propterea rogatus a me de phaeolide Coresius Chiensis rescripsit: φακεώλις tiara est et militum pileus, propria, inquam, capitis καλύπτρα, Turcicas persimilis, qua caput velut zona vel cingulo circumcingitur. argute militum rescriptum proprium. Turcarum nempe proceres duplicem habent pileum, hunc paci, illum militiae accommodum: ille angustior, latior et nonnunquam sine pliciis vel panno revoluta, laevis et expansus, qui usquam φακεώλις audit; strictior et multo brevior hic, at semper in fasces complicato linteo caput involvit. ex quo illud Achmetis s. 226 a Meursio relatum sic expones. ἐὰν ἴδῃ τις φακεώλιον, εὐρήσει ἀέλωμα στρατηγηκῶν μέγιστον, ἀναλόγως τοῦ τῆς ἐν μήκρως κυκλώσεως τοῦ φακεώλιου. maiorem nimirum, quo pro quantitate longius circa caput φακεώλις circumducetur. pileos et involucria eiusmodi capitibus equorum a victoribus Francis, capta Copli, imposita deflet Nicetas circa calcem historiae: τὰς ἀγνιάς περιήσων, καὶ τὰς ὀθονοσκυπείας περιεργήσεως καλύπτρας ταῖς κορυφαῖς τῶν ὀχημάτων περιετιθέντες, καὶ τὰ κατὰ νότον κερυμῆνα λευκόλινα ταῖς ἰσκειαῖς γένουσι αὐτῶν περιδένοντες, ἄλλη καὶ ἄλλη τῆς κόλως ἐξίππάζοντο. ex puro lino non fuisse phaeolides, sed auro intertexto ditatas, coniectio ex eiusdem loci lectione Graecobarbara: τὰ χρυσοῦφαντα σεντόνια, σάβανα καὶ προσώφια. προσώφιον linteum quadratum est ulnae cum media longitudinis, a mulieribus luctum decentibus capiti impositum, tunc senatorum humeris praecipuum ornamentum.

ib. v. 16. ἀρωτοασηκρητίς] scribitur etiam πρωτοασηκρητίς, πρωτοσηκρητίς, et extra compositionem ἀσηκρητίς, ἀσηκρητίς. nomen ex Latio in Graeciam translatum, dignitatis palatinae index, et quidem multo maioris quam habeat is quem nos *primum secretarium* seu primum a secretis nominamus. est enim iste primus in secreto seu senatu (*σέκρετον* Graeci appellant), tam ut locum ubi senatus cogitur, quam ut ipsam coetum seu concilium senatorum significat. et *σεκρετικοί* sunt secretorum ministri, qui *secretariis*, hoc P 201 est senatoribus, a manu erant; tametsi secretarius Graecis itidem saepius est quem Latini hoc nomine denotant, nempe scriba, actualis. Evagr. l. 2: ἀνέγνω Κωνσταντῖνος σεκρετάριος ἀπὸ χέδους. illud observatione dignum est, Latinos Graecorum imitatione scripsisse et usurpasse voculam *asecreta*, ut videre est l. 4 c. 19 eius operis quod Carolo Magno perperam attribuitur; ubi est Leontius

asecretis. apud Hincmarum epist. 8 c. 16 habes *asecretis*, quod olim summi cancellarii nomen fuisse ait.

Addamus et hoc propter cognationem. *σιλεντιάριος* et *σιλεντιάριος* crebro occurrunt in Graecorum libris, ut et *σιλέντιον*. duplices statuit Glossarium, alteros minores, quorum munus fuerit populo silentium indicere, et ut silentium teneretur sedulo curare, alteros maiores, quippe senatores: ut enim a *secreto* dicebantur *secretarii*, sic a *silentio* *silentiarii* audiebant: nam quia senatores secreta tegere debebant et silere de rebus in senatu actis, ideo *secretarii* et *silentiarii* nomen eis adhaesit; quamvis *silentium* dicebatur etiam oratio quam in *silentio*, hoc est in senatu, initio quadragesimae imperator habebat. Zonaras Leonem philosophum imperatorem adeo iliacis doloribus vexatum esse commemorat ut nequiverit habere in senatu *περὶ νηστείας τὴν συνήθη διάλεξιν, ἣ καλεῖται σιλέντιον*. Cedrenus: *σιλεντίου γενομένου congregatio senatu*. Miscella historia in Leone: *silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas*. nec Graeci his contenti fuerunt: etiam suas in chartas transtulerunt haec mere Latina nomina *σένατον*, sive *σινάτωρ*, *σινάτωρ*, *σινάτωρ*, vide Glossar. Graeco-Barb.

p. 22 v. 19. Retinui nomina *blateus* et *blatina* et *trullae*, quia aptiora non occurrerant: nam quae Iunius adfert de *lura* et *lora*, non unius assis aestimo; adeo sunt frivola. Codinus *trullae* nomine intelligit pilei summam partem, qua clauditur et quasi concameratur: est enim *trulla* seu *trullon* seu *trullos* fornix sive concameratio, ut patet ex Codino l. de Originib. Cpolitianis, ubi agit de trulla magnae ecclesiae constructa a Iustiniano et reparata a Iustino. hinc etiam synodus Trullana seu in Trullo, quia habita est in secretario palatii, quod trullatum, ut sic dicam, seu concameratum erat. verbo *τρουλλοῦσθαι*, pro *trullam aedificare*, utitur Codinus l. c.

τροῦλαν sive *τροῦλλαν* et *τροῦλλον* concameratum opus referre nullus ignorat. eam ob rem pilei, qua clauditur et quasi concameratur, non modo summam partem *τροῦλα* significat, sed totum pileum, qui totus *τροῦλα*; cuius descriptionem satis ample posuimus capitis superioris notis prima et secunda; alioque in secunda memoratus, est qui dicitur in praesenti *ἄκρον τοῦ σιαδίου, γῆρος τῆς τροῦλης*.

p. 23 v. 11. sqq. Variant hic codices Boici, ut notavi olim in notis ad Codinum. sed res tanti non est; vulgata lectio proba mihi.

p. 24 v. 1. *σιromasten*] Iunius non recte interpretatur *ferream clavam*, ut patet ex c. 25 Numerorum, ubi scriptura de Phinees: *καὶ λαβὼν σειρομάστιχον ἐν τῇ χειρὶ etc. καὶ ἀπέκτεντησεν ἀμφοτέρους, τὸν τε ἄνθρωπον τὸν Ἰσραηλίτην καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς μήτρας αὐτῆς*. non ergo fuit clava, sed vel iaculum vel hasta. hinc Aquila vertit *κοντόν*, Symmachus *δόρυ*. vulgata editio: *arrepto pugione confodit ambos*. notavit hunc Iunii errorem Rigaltius in Glossar. v. *σιromastes*. apud Cedrenum p. 700 Leo, Melissenus increpat fra-

trem Theognostum, ne imperatori maledicat; non obtemperanti imposuit aliquot plagas seu ictus, τὸν σιρομάστην ἐντίνας. S. Hieronymus epist. 53: *legi enim siromasten Phinees, austeritatem Hebraeae*; ubi et ipse pro *hasta* videtur *siromasten* accipere. Ioseph. antiq. 4 6 vertit *romphaeam*: *καίων τῇ ῥομφαίᾳ ἀπέκτεινε*. Hesychius ait *σιρομάστην* esse *εἶδος λόγχης*. S. Hier. in c. 2 Malach. interpretatur *σιρομάστην pugionem*, ut et Nam. 25. at 3 Reg. 18 et 1. 4 c. 11 *hastam*. Suidas *σιρομάστης εἶδος ἀκοντίου, λόγχη*. Ioannes Tzetzes: *πολλοὶ μὲν τὸ ἀκόντιον καλοῦσι σιρομάστην, ὥσπερ κἀν τῇ Φινεὺς νοεῖται ἱστορίᾳ etc. κυρίως δὲ σιδήριον τῶν τελευτῶν ὑπάρχει, ὡς μέγας ὀβελισκος τις φ' ἀπλήττοντες τοὺς δάκκους τὰ κλεπτοτελευνωμένα νοοῦσι καὶ κρατοῦσιν*. videtur omnium commo- P 202
dissime verti apud Curopalatam *telum* seu *pugio*, quandoquidem *siromastes* ferebatur a magno tzausio ex sinistra parte zonae. ait Codinus hunc *siromasten* vulgo vocari *salibam*. Leo Imp. Constit. 7: *εἰς τὸ δῖψαι μηρόθεν δίπτάριον καὶ ματζοβάρβουλον, ὅπερ λέγεται νῦν σαλίβα ἢ καὶ τζηκούριον*. Glossarium scribit *μαρτζομάβουλον*. Anonymus de bello sacro: *σαλίβας εἶχον τουρκικάς*. Iunius dicit *σαλίβαν* esse vocem Arabicam. at quomodo scit esse Arabicam, cum nesciat quid significet? non enim est militaris clava, ut ante diximus.

Indicant qui Meursium sequuntur, at non attingunt vocis huius sensum. *siromaste siromasten* exploro, et velut *κλεπτοτελωνόμενον* in obscuris Tzetzis carminibus (Chil. 18 tit. 492) *νοῶ καὶ κρατῶ*. mercatoribus ex Oriente merces exportantibus non prius licet eas in naves congerere vel e portu abducere, quam vectigalibus colligendis praefecti *sagmas* omnes et vasa examinent, ne pretiosiores vel exportari prohibitas sub vilioribus et licitis occultent illi, ut ita vel de vectigalium pretio defraudent vel principi legem ferenti subtilius illudant. explorant itaque publicani *sagmas* et strues sarcinarias, et colligatas quatuorvis strictissime vel tenacissime iunctas longo acutoque ferro perfodiunt, et sensu duce experientiaque magistra, quod ipse visu stum expertus, num serica fila verbi causa sub gossipinis vel metallis sub ceræ massa lateant, inquirunt et deprehendant; ut fraude comperta multa pecuniaria vel verberibus dolorum artifices puniantur, ac regio iure detineantur merces et addicantur fisco. verutum autem illud longius et acutius, ex aliqua cum *pugione telo hasta* similitudine, *σιρομάστης* vel *σιρομάστις* audit: quia vero praecipitem mercatorum in exportandis mercibus diligentiam reprimit et fraudes coercet, *σαλίβαν* vel *σαλίβάρι* vulgus appellat, *frenum* videlicet. haece perspectis nil difficultatis remanet in Tzetze absque interpretatione a Rigaltio Meursio et Gretsero, relato, nil obscuritatis in Hesychio, nil quod moram faciat in Codino. Hesychius: *σιρομάστης σκεῦός τι σιδηρόν, ὅπερ οἱ τελῶναι πρὸς ἔρευναν ἔχουσι, λαβὴν ξυλίην ἔχουσι*. cur illud in zona gerat tzausius, alibi discutimus.

p. 24 v. 11. *ἀμηράλιος* et *ἀμηράλης*. *praefectus maris*, ex Arabico *amira* seu *amirus*, inquit Iunius, et Graeco *ἄλιος marinus*. credat qui volet: ego assensum cohibeo. transit vox haec ad Gallos Italos et alios, quibus *admiral* est praefectus maris seu thalassiarchus. quod nomen sive absolute pro principe gentis sive pro praefecto maris accipiat, mirifice a Latinis scriptoribus variatur; ut ostendi

tom. 3 de S. Cruce c. 12. ἀμφοῦς princeps est, usitatum nomen apud Mahometanos Arabes, ut et ἀμφοῦς, quamvis et hoc sub amera minores duces denotet. Sigebertus in Chronico: in regno Saracenorum quattuor praefatos statuit, qui amiraci vocabantur, ipse vero amiras vocabatur vel protosymbulus.

p. 24 v. 12. ἐπὶ τῶν δεήσεων] ita omnino legendum; et illud ἐπὶ τῶν δικάσεων procul relegandum.

p. 25 v. 1. χειρόριον] Simon Portius *Chirotheca* χειρόρι, χειρόρι, χειροθήκη. ἐγγεῖριον διασημασμένη εἰς δάκτυλον vocavit Nicetas in Ale-xio Comneno l. 3: ἡ δ' αὐτὴ καὶ δορὰν χρυσοῦσπαστον ἐγγεῖριον ἔχουσα, διασημασμένη εἰς δάκτυλον, κονητῖναν εἶχεν δοριθὰ, καὶ ἐξιοῦσα πρὸς θήραν ἐπιλωξέ τε καὶ ἐκπαύζε. vulgaris textus habet: ἡ δ' αὐτὴ τὸ χειρόριον χρυσοῦσπαστον ἔχουσα, διασημασμένη εἰς δάκτυλον, κονη-τῖναν εἶχεν δοριθὰ. carpit his verbis Nicetas indecens imperatrix fa-ctum: probum tamen quo eam, velut aves ipsa, populus insectabatur, non advertit interpret Nicetae. locum ne ignoretur adduco: relatam antecedit proxime. ἐνιοὶ δὲ τῶν ἀγοραίων καὶ τὰ μιμητὰ τῶν πτηνῶν, καὶ ὅσα ἢ φύσις ἐστόμασε πρὸς μουσοουργίαν, αἰὲ μίαν ὑποβάλλοντες μάθησιν, καὶ ταύτην κοινώλεκτον, ἄδειν ἐπὶ στενωπῶν καὶ τριόδων πολιτικῇ τὸ δίκαιον ἐξεπαίδευσαν. edocuerunt ut canerent, meretricis pretium: subintelliges, exige prostituti corporis. vertit interpret inepte: πολιτικὰ ἰνστιτῖται, πολιτικὴν siquidem vocant hodiezud meretricem cem tota urbe publice expositam ac toti curiae ob corporis prostibulum no-tam, Galli courtisanne. δίκαιον id est quod auctor non uno loco vocat δικάλιωμα, pretium iure reddendum.

ib. v. 8. pro χαρτίον legendum videtur χάσδιον, quae vox vestem ex pilis vel villis confectam denotat. est et χασεῖδιον apud Achmetem Oniropolam c. 220, ubi invenies χασεῖδιον ἀπ' ἐρίλων. in Synodo Florentina: *sedebat in equo pulcherrimo, nigro, καὶ εὐτρε-πισμένου μετ' ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χάσδιον, qui ornatus erat rubro et aureis filis infecto tegumento*; ut proinde locus iste Co-dini ita reddendus videatur: *scaranicum eius indutum seu suffultum est panno ex pilis seu lana confecto*.

χασδιον villosum sericum. vocem refert concilii Florentini tex-tus Graecus, verum ab interprete omissam: ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἔκπου ὠραιοτάτου μέλανος καὶ εὐτρεπισμένου μετὰ ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χάσδιον. insidebat imperator equo pulcherrimo nigro, qui purpureo et auro texto bombyce heteromallo constratus erat. inter-pres: qui purpureo aureoque intertexto constratus erat tegumento. ni-hilo melius qui posuit ornatus erat rubro et aureis filis infecto tagu-mento. pessime omnium qui χάσδιον pannum ex pilis seu lana confe-ctum putat, et ἐνδεδνμένον suffultum vertit.

ib. v. 10. χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν πετάλιον ζωγραφικόν aurum vel ar-gentum foliatum, subtilibus nimirum bracteolis operi pictorio tenuatum.

ib. v. 15. φωσάτων] scribitur etiam φωσάτων, a fossa. pro-prie significat castra fossis munita, item exercitum ipsam. Moscho-pulus: φωσάτων ὁ στρατός. hinc φωσατεύειν sive φουσατεύειν exercitum ducere, et φωσατικῶς ἰνσταλ exercitus. inde etiam transla-tum est, praesertim a Latinis, ad fossas quascunque munitionis

causa factas. Robertus de Monte in Chronico: *rex Henricus fecit fossata alta et lata inter Franciam et Normanniam ad praedones arcendos*. Andreas presbyter in Chronico Bavarico: *Ratisponae a porta S. Petri usque portam occidentalem fossatum exterius (der stadigraben) in toto perficitur*. invenies itidem *φουσσάτον* et *φουσάτον*. quin et simplex vocabulum *fossa* suum fecere; et *φουσσάν* *φudere*, *fossam facere*. eadem notione usurpant *σέδετον*, pro castris scilicet. Suidas: *σέδετον τὸ φουσσάτον*. ab eadem notione est *ἄπληκτον* (significat enim castra) et *ἀπληκνείειν*, ex Latino *applicare*, *castra metari*. vide Rigaltium in suo Mixobarbaro et Meursium in suo Graeco-Barbaro Glossario.

p. 25 v. 17. *praefectus alogū*] non satis mirari possum quid Iunio in mentem venerit, ut vocem *ἄλογον* ab Hebraea *halac* (quod est ire) deduxerit, cum luce clarius sit *ἄλογον* esse vocem Graecam, quasi dicas *irrationalis*; quo nomine recentiores Graeci *equos* significant. Anonymus apud Rigaltium: *ἄλογα ζῶα νεοφόρα, ἀχθοφόρα*. et absolute pro equis invenies apud Mauricium Leonem et alios. itaque Iunianum *halocum* ablegetur ad nuntium seu viatorem, quem, ut Iunius inquit, Turcae appellant *hulac*.

ib. v. 21. *matruca* Iunio est clava, ex Italico *Massa* vel potius Gallico *Massuë*, ut inquit. scribitur etiam *ματζούπιον*. ibidem *σηλειόν* accipio pro conto seu hastili matzucæ, *der stiel*; in cuius vertice erat *βουτίον*, butta, *cupa* seu *cupella*. scribitur quoque *βουτίον* seu, ut Rigaltius, *βούτιον*, *βούτιξη*, *βούτιξιον*, *βούτιτις*; quae non tantum cupam seu cupellam, sed ipsa etiam integra vasa vinaria significant, ut te in Glossariis suis auctorum testimonii docebunt P 203 Rigaltius Meursius et Casaubonus ad Capitolinum et Flavianum Vopiscum p. 412, 522. Germanis inde venit *butten*, de vase dorsuario, quo uvae iam a vindemiatoribus resectae per destinatos ad id homines colliguntur et ad torcular deferuntur, quanquam *buttas* itidem vocant alia dorsualia instrumenta, ad similitudinem vinarii illius facta. quid? quod Graeci cupam quoque in suam linguam transtulerunt, *κοῦπα*. adfertur etiam *βούτινον*, *butina* pro lagenæ. butto sacrae supellectili adiungitur ab Anastasio in Leone IV: *obtulit in basilica b. Petri apostoli buttonem de argento purissimo*. igitur, ut hinc abeamus, *contus dicanici protalogatoris* habebat in vertice *βουτίον*, id nimirum quod Germani dicunt *ein küppelein*. verum haec omnia eversum it Meursius, qui in Glossario v. *βουλλίον* affirmat legendum non *βουτίον* sed *βουλλίον*, quod est *orbiculus*, *circulus*. sed cum hoc sine ullius ms codicis auctoritate asserat, non est cur nostrae lectionis, quae calamo exaratis exemplaribus fulcitur, nos aut poeniteat aut pigeat, nisi quis malit legere *τουπίον flammulum* a tupa seu tufa. Suidas: *στειλειός τὸ τῆς ἀέλης ξύλον* etc. *stiel an der art*. et forte hic etiam scribendum *στειλειός*, non *σηλειός*.

ibid. ἢν ἰδιωτικῶς καλοῦσι ματζούπαν] ita est: *clava ιδιωτικῶς* et vulgo *ματζούπα*, et ut erudite Greiserus, e Gallico *massue*, vo-

capitur: at non *ἰδιωτικῆ* et vulgaris *clava* est haec *ἀρωματολογίου* *ματζούνα*, sed honoraria, eaque capitata virga, quam apparatus seu accensi gestant ante principes cardinales rectores, in potestatis symbolum et excellentiae argumentum, *la masse*; unde et ipsi *clavati apparatus* et *clavigeri accensi* nuncupati. nil itaque hic ad propositum castrenses *ματζούνα*, de quo Rigaltius et Meursius, qui *ματζούνη* et *ματζουνάκη* Theodori cuiusdam cognomen apud Nicetam in Manuelis l. 7 cum appellativa hac dictione temere confundit. ad rem, virgae huius capitatae manubrium scribitur correcte *στηλειός*, quod *columellam* imitetur, quamvis apud Crispinum securis manubrium *στειλιός*, *στειλιός*, *στειλιός*, *στειλιόν*, *στειλιόν* et *στειλιά* scribatur. *βουτίον* eis τὸ *ἄκρον* quid sit inquirendum: *buttas* enim et *cupas*, ac *integra quoque vasa vinaria*, de quibus Gretserus Meursius Rigaltius, ab hoc insigni removenda. an vero *βουτίον* quasi *φουτίον* diminutivum *φούτας*, cuius inter varias capitae praecedentis lectiones est mentio, cuius idem est ac *τοῦρας* sensus, ita ut caput et apicem claviculae istius crassiores et extremum nodum significet? an iterum *βουτίον*, quod nodus ille oblongior *buttam* et *vegetem* sua figura imitetur? an denique *βουτίον* non in claviculae superiori vertice sed in imo extremo inspicendum, ita ut velut os in acetabulo, imum illud manubrium *ἐν βουτίῳ* seu in craterculo et *cupella* includatur, quo et firmiter teneatur et ei, quod panno coccineo superindutum sit, ornamentum auro addito crescat? minus displicebit indutum illud manubrium, si summa in parte caput deauratum, in ima craterculum hunc proferat, in media tandem *δέμα ὁμοίως κερυσαμένον*, non *ligamentum* quodlibet sed vinculum, sive *laminam auratam* illud ornate ambientem ostendet. *βουτίειν* porro est *immergere* vel *immittere*, videlicet in rem profundam; ac propterea acetabulum aureum, cui commissa fuerit extrema claviculae pars, *βουτίον* non immerito nomen assequetur.

p. 26 v. 8. *χρυσάριον*] Simon Portius: *χρυσάρι* vice *χρυσάριον*, *χρυσάρι*, *χρυσάριον*, *χρυσός*, aurum. Meursius corruptissime legit *χρυσάριη*, nusquam usitatum. dicitur *χρυσάρι* *filum aureum*, et aurum quodcumque alteri rei additum, quasi *χρυσάκτιον*; quod hic etiamnum clarissime deprehenditur.

ib. v. 11 sqq. mirum est quomodo Iunius hic *βουτιάριον* interpretatus sit *vestibulum*, et τὸν *προνοβουσιαρχὴν* *principem vestibuli*. *errant viri docti*, id est Iunius, ut ait Meursius, *qui ita interpretantur*; ubi iterum Iunianum delirium viris doctis adscribitur. sed quid *vestiarium*? Suidas: *βουτιάριον* *παρὰ* *Ῥωμαίοις* *τόπος* *ἐν* *θα* *ἢ* *ἀναγκαῖα* *ἀπόκειται* *ἐσθῆς*. Moschopolus: *βέστια* *παρὰ* *Ῥωμαίοις* *ἐμάτια*, *ἐξ* *ὧ* *καὶ* *βουτιάριον* *κυρίως*, *ἐν* *ᾧ* *τὰ* *βασιλικὰ* *ἐνδύματα* *φυλάσσονται*. dicebatur *vestiarii* praeses etiam *abestiaris*; et *vestiarium* generalius *ταμειὸν βασιλικόν*, *aerarium imperatorium*, apud Choniatem, citante Rigaltio.

p. 27 v. 1. Tzangratorum (ita ubique scribendum, non *tzangatores*) a *tzangris*, arcus cuiusdam genere, ut ex Cantacuzeno liquet l. 1, ubi de machina quadam bellica agens dicit in quolibet *καταστροφῶματι* eius (erant autem quinque) fuisse octo τῶν *ἐκ* *τόξων* *λατινικῶν* τῶν *λεγόμενων* *τζαγγῶν ἀφιέντων* *βέλη*. ibidem: *καὶ* *τῶν* *ἀπὸ* *τῶν* *τζαγγῶν ἀφιέμενων* *βελῶν*. male ergo Iunius p. 313 facit ex *tzangratoribus* *militēs* *spatharios*, cum fuerint *sagittarii* et *arcitenentes*. male etiam nomen ipsum deducit a voce orientali *saga*, quae,

ut inquit, significat copiam, densum et confertum esse. aimurum, quoties Iunius non habet quod dicat, ex Oriente dicendi occasionem quaerit. quanto verisimilius deduceret ab Germanico *wangen*?

p. 27 v. 3. τῶν μουρτάτων] originem huius nominis non explicant auctores.

ib. v. 5. τῶν τζακόνων] nomen hoc ex Hebraea lingua dedit Iunius in schol. p. 304, quicquid dicat Gregoras l. 4 hist. Byzantinae, qui quos veteres vocabant *Laconas*, a recentioribus istis Graecis *Tzacomas* appellatos scribit, exigua eaque quotidiana litterarum immutatione. nec absterretur Iunius, quamvis hodie quoque regio Peloponnesi, olim Laconia, dicatur Tzaconia, et incolae (Pandect. Turc. p. 80 et Turcogr. l. 7 p. 489) Zacones seu Tzacones; valdeque usitata sit Graecis recentioribus litterarum TZ in aliarum locum substitutio; hinc τζακίζω pro λακίζω, *lacero, rumpo*. quare qui Tzacones ab Hebraeo *tsuck* potius quam a veteri Laconum appellatione dictos existimat, is cur non quidvis sibi persuadeat causam dicere non potest.

ib. v. 13. Orientalium thematum] exstat libellus Constantini Porphyrogeniti περί θεμάτων ἀνατολικῶν; quem Graece et Latine edidit Vulcanius Batavus, notisque illustravit; in queis, praeter caetera: varias esse τοῦ θέματος significaciones nemo ignorat. glossae veteres interdum interpretantur θέμα positionem, caenum. interdum θέμα τοῦ ἀνθρῶπου constellationem, quod idem est ac positio. interdum legio τάξις, θέμα. ex quo liquet θέμα idem esse quod τάξις vel τάγμα, P 204 hoc est legionem. Iustinianus imperator in Novellis plerumque haec τάγματα vocat στρατιωτικὸς καταλόγους. subiungit: quo fit ut Hier. Wolfio non assentiat, qui θέματα provincias vertit in Zonara; ut nec Enimundo Bonifidio, et doctori innominato, cui id acceptum fert, qui annotationibus suis in ius Orientale locum illum ex constitutione Isaacii Comneni, καὶ ἡ σύμφωνος κατάθεσις τῶν ὄλων θεματικῶν παρῆσθης τῇ βασιλείᾳ μου, interpretatur θεματικῶν provincialium; quos ego potius legionarios verterim. inter τάγματα vero sive legiones et θέματα hoc tantum est differentiae, quod illa florente imperio Romano ut iustae legiones ita dictae fuerunt, quae postea imminuto truncatoque Heraclii temporibus eodem imperio θεμάτων appellationem, descendentibus a veteri amplitudine legionibus, sint consecuta. quod ipsum testatur hic noster dicens: ἀλλὰ πρόην καὶ κατ' ἀρχαίς τάγματά τινα καὶ λεγεῶνας ὑπῆρχον ἀναγεγραμμέναι κατ' ἔθνος. e quibus legiones recenset legionem 40 martyrum, de quibus Basilus: οὗτος ἡλικίας ἀκμῆ καὶ δυνάμει τῶν καθ' ἑαυτοῦς πάντων διενεγκόντες εἰς τοὺς στρατιωτικὸς τελεῖν ἐτάχθησαν καταλόγους, hoc est, ut vertit Budaeus, in cohortes et numeros legionum allecti sunt. apud Cedrenum p. 466 in Copronymo accipitur θέμα pro praefectura, ein pflag: τοὺς ὑπὸ θέματα τῶν Θεοκρασιῶν ὄντας. paulo post, ὥστε ἐν ὅλῳ τῷ ὑπ' αὐτὸν θεματι. edidit Fridericus Morellus professor Parisiensis, libellum Graeco-Latinum de Occidentalibus Thematibus.

p. 27 v. 16. *magni myrtaitae*] *Iunius myrtatos et myrtaitam ab Hebraeo repetit, eadem felicitate qua tzacones ex iisdem cunabulis educit. at quis myrtaites? audiamus Glossarium viri docti, id est Iunius, putant fuisse magnum praefectum τῶν μουρτάτων, de quibus paulo ante diximus. sed falluntur: nam in eodem Codino est p. 43 v. 5 τὸ τοῦ μεγάλου μουρταίτου ὑπερήθημα ἀνεπίγνωστόν ἐστι. ἰμο praefectus eorum στρατοπεδάρχης dicebatur. idem Codinus p. 27 v. 3: τὰ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν μουρτάτων, ὅλα τὰ τοῦ στρατοπεδάρχης ὁμολῶς. iterum: καὶ ὁ τῶν μουρτάτων στρατοπεδάρχης ὁμολῶς. itaque de eorum errore satis liquet. haec Glossariographus in Iunium.*

ib. v. 18. *γαμμαρίζον*] *retorta in transversum baculi extremitate in rectum angulum, littera Γ et δικανίσιον γαμμαρίζον elucet. sunt et penitificum φενώλια γαμμαρίζοντα capulae, ut ita dicam, gammatae, illas nimirum quae gammatarum quaternariis crucem componentibus totae respiciuntur, $\frac{IL}{\Gamma}$, ex quo *πολυσταυρίων* sortiuntur appellationem, qualem Ludovici Adeodati regii nummi promerentur, et littera L nomini suo sacra, quater ac semper diversimode picta, crucem, insigne Christi *γαμμαρίζον*, oculis obliiciunt. *σιχάριον διὰ γαμμάτων* in meditatione de Patriarcharum privilegiis apud Balsamonem lectum hinc patet. constare etiam potest *γαμάματα*, de quibus Balsamon idem ad 27 canonem Trullanum, cum gammatis non esse confundenda: haec enim nonnisi tertiae uniusque litterae figuram, alia quamlibet opere Phrygionico vel penicillo delineandam denotant.*

C A P U T VI.

p. 28 v. 6. *σὺδερμίαν ὀπηρεσίαν ἔχουσαν*] *quod alibi dictum, hic observandum rursus: aliud ὀφφίκιον, aliud ἀξίωμα. hoc dignitas est solummodo, et honorem promeretur: illud obsequium praestat, et mercedem stipendiumque requirit. despota, Sebastocrator et Caesar nullo munere funguntur, quia non ὀφφικίων sed ἀξιώματος honore ultimis temporibus gaudebant; unde ἀξιώματικοί sincerius quam ὀφφικιαίοι censendi. ex mss regis unum ἀξιώματα ἀπὸ τῶν ὀφφικίων manifesto dividit, et illa quidem esse despotae Sebastocratoris Caesaris panhyperbasti et protovestiaris, quod sum miratus, asserit; sub domestico reliqua inter officia recenset.*

ib. v. 7. *ἡγεμονίαν*] *bellicam praefecturam interpretor: officii etiam alicuius onus principibus huiusmodi impositum nusquam affirmaveris. Leo const. Tact. 4: στρατηγὸς τοῖσιν προσαγορεύεται ὁ τοῦ παντὸς στρατοῦ κορυφαῖός τε καὶ ἡγεμών.*

ib. v. 11. *ὁ πανυπερσέβαστος σὺδερμίαν ὀπηρεσίαν ἔχει*] *est enim honoris, non ministerii, titulus ab Alexio Comneno adinventus.*

ib. v. 12. *ᾠσερὸς ὁ μέγας δομέστικος*] *exstat praeclarum huiusce loci non adeo testimonium quam commentarium apud Nicetam in Manuele Comneno l. 2, ubi copiosa classe navium hominum armorum victuam de-*

scripta οὕτω τοῖσιν inquit, καὶ ὡς ᾤετο καλῶς, τὰ κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον παρασκευασάμενον ἀναίεσθαι μὲν κελύει τὸν στόλον τοῖς ἐρέταις καὶ κελυσταῖς λύσαι τὰ παρηγῆσια, μῆγας δούνακ, προβαλλόμενος τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τὸν Κορροστέφανον Στέφανον, ἀκαίρειν δὲ καὶ τὴν περὶν στρατιάν ὑπ' ἀρχηγοῖς ἑτέροις, ἀλλὰ δὴ καὶ Ἰωάννην τῷ Ἄξουχφ τῷ μεγάλῳ δομestίῳ.

p. 28. v. 15. Flammulum sive crucem etc. ἢ τὸ τοῦ στρατοῦ μετὰ πυροβόλων. Iunius: aut exercitus flammicum cum ignitis telis. inepte; cui longe adhuc ineptior explicatio additur p. 286 hoc alterum est flammicum, quod archistratego, ut appellatur, c. 6 praeferrī solet, siquidem hic alius quam imperator est; quamobrem exercitus flammicum appellatur, in quo expressa erat fulgurationis et fulminationis species. nugae. legendum enim ἦτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυροβόλων, ut habet codex Bavaricus et Lautherianus. hoc enim dicit: τοὺς ἀρχοντας ὡς κεφαλὰς praeferre, erigere et statuere solitos consuetum flammicum seu vexillum regium vel crucem radiantem seu radios instar ignis emittentem. sed Iunius ex hoc scripturae compendio στρῶν fecit στρατόν, et ex ἦτοι, quod in omnibus nostris codicibus legitur, ἦ τό, adiecto etiam articulo τοῦ. quo consilio? licet tandem in additionibus hanc codicum nostrorum germanam lectionem ipse quoque annotarit, sed sine approbatione et explicatione.

ibid. φλάμπουρος] non dubium quia φλάμουλον sit legendum, ut ex positis apud Rigaltium et Meursium exemplis constat: haec tamen est linguae corruptio, ut addito π ex ea quam habet ad μ affinitate etiam λ in ρ mutetur, quam litterarum permutationem demonstravimus hodiernis familiarum. an ita vero cunctis σύνθητες βασιλικόν hoc φλάμουλον, ut in singulis cohortibus legionibus scholis unum tantum explicaretur, ac unius coloris et figurae esset in omnibus? ita praecipit Leo in Tacticis const. 6, licet in similibus vexillis colorum varietatem non omittendam suadeat: προστάσσομεν δὴ καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν βάνδων ἐκάστου τάγματος ὁμοχρόνους γίνεσθαι, καὶ τὰ φλάμουλα ἐκάστης τούρμας ἢ δρογγόνου ἰδιόχροα εἶναι· ἵνα δὲ καὶ καθ' ἑκάστου τάγμα εὐκόλως ἐπιγινώσκῃ τὸ ἴδιον βάνδον, δεῖ ἕτερα εἶδη καὶ σημεῖα προστιθέναι ταῖς κεφαλαῖς τῶν βάνδων, τοῦ γινώσκεσθαι αὐτὰ, καὶ κατὰ τὰς τούρμας καὶ κατὰ τοὺς δρογγόνους καὶ κατὰ τὰς βάνδας. bandum a flammulo discriminat: illud enim quadrum, hoc longius, fissum in medio ac in acumen desinens, quo flammam sive πυραμίδα sursum latam imitetur, et Francorum flammico, oriflamme, Francisque vexillis, danières, nomen imponat.

ibid. τὸν σταυρὸν μετὰ πυροβόλων] haec sunt Cpollis insignia, crux aurea in coccinei coloris scuto posita, ac in spatii inter crucis ramos vacuis littera B quater descripta, quae cum πυροβόλῳ, chalybi ex quo excutitur ignis (igniarium vocant, fusil) sit non absimilis, exinde Orientis imperatorum quattuor chalybes igniarios in insignibus gerere creditum. est tamen littera B quater picta, quattuor sequentium verborum initialia, βασιλεὺς βασιλείων βασιλεύων βασιλεύσει. vide Marcum Vulsonium in scientia Heroica.

ib. v. 16. ἔφιππον] ut in mari, etiam quod habet imperator in terra robur, effulgeat. de vexillo eiusmodi videtur Nicetas locutus in Alexio 2: ὁ τοῦ βασιλέως στρατός τὰς σημαίας τῶν ἀφίδων ἀνωθεν ἔστρεψεν, αὐ τοὺς βασιλεῖς εἰκονίζουσαν.

ib. v. 17. ἔχει δὲ ὑπ' αὐτόν] hic est omnium ordo. magnus dux toti classi imperat; magnus drungarius, seu vices gerens, singulos trire-

num drungos ordinat; amirallus toti navali exercitui vexillum sive regium flamulum praefert; protocomes remiges omnes sub sua dispositione tenet; drungarius certum triremium vel navium numerum gubernat, duodecim nimirum aut quindecim; comes quattuor aut quiaque triemes gubernat, haec ex hacque sparsim dictis: ad alia properandum.

p. 29 v. 1. φίλοι τῆν τοῦ βασιλέως σπᾶθην] Francorum exercituum summo praetori (*comentable*), qui Graecorum magnum domesticum exaequat potestate, ac regis equis et equisonibus praefecto (*grand esquier*), qui protostratorem in Christianissima curia agit, iuris hoc concessum ut uterque regium enses tractet, ille quidem nudum, hic vagina tectum et balteo serico liliis aureis resperso pendentem; de quo de *Hailan*, *Vulsonius* et alii.

ib. v. 3. τοῦ κόμητος τῶν βασιλικῶν ἔκπων] inter στρατόρας protostratori subiectos praecipuus est κόμητος τῶν βασιλικῶν ἔκπων, idem qui *equiso regius*.

ib. v. 4. ὁ πρωτοστράτης ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ λαβῶν] Donatio Constantini: ἡμεῖς δὲ στρατός ἐφάρμιον ὑπελθόντες, καὶ τὰ χαλινὰ τοῦ ἔκπου ἀπὸ τοῦ κατέχοντος, τῆς ἀλλῆς τῶν ἑρῶν ἀπὸ τοῦ ἐξίμενου ἀνακτόρων, αἰδοῖ καὶ φόβου τοῦ κυρίου μου τοῦ ἁγίου συνεχόμενοι Πέτρου. Nicetas in Alexio 3: ὁ μὲν ἔκπος προσάγεται παρὰ τοῦ πρωτοστράτους ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ ἐκυσθείς.

ib. v. 7. ὁ μέγας χαρτουλάριος] e chartulariorum numero pene immenso, quorum alii cursus, alii sacri cubiculi, alii magistrorum peditum et equitum, hic qui stabulorum intelligitur. alias quodam viri togati et tabulas tractantis ad militiam equos et arma consortium? suggerit testimonium Zonaras in Isauro: Παῦλον τὸν τῶν βασιλικῶν ἔκπου ἐπιστάτουντα (χαρτουλάριον ἢ Ῥωμαίων οἶδε τοῦτον λέγειν φωνῇ) παρόκιον τιμησας καὶ στρατηγὸν Σικελίας. profert Nicetas aliud in Isaacio Angelo: Χοῦμνος χαρτουλάριος ὢν τῶν ἑκποσάθμων. subest protostratori et administrat. hanc palatii portam nulli, nisi donaverit imperator, equiti praeterire licet. Nicetas in Manuele: εἰσίσιν ἀρμένως τὰ βασιλεια. ἐν δὲ τῷ καρίναι μεθ' ἔκπου Ἀραβος ἐριανόμενος τὰ ἀνάκτορα καὶ μέλλειν εἰσέναι διὰ τῆς πύλης μεθ' ἧν ἢ ἐκ τῆς ἑδρας ἀπόβασιν ἐφείται μόνοις τοῖς αὐτοκράτορσιν.

ib. v. 8. πεζεύει] ex equo in terram desilire, et πέζωμα locus in quo reliquitur equus et pedibus via conficitur.

ib. v. 16. στρώσια καὶ συρτά. illud a στρωννύω, quod est sterno; hoc a σύρω, quod est traho, militum quoque equi, quos vacuos secum ducebant, appellabantur συρτοί, ut docet Glossarium ex Constantini Tacticis.

ib. v. 16. quibus sternerentur ephippiis et phaleris, docet post Theophanem Cedrenus in Mauricio: ὁ ἔκπος τοῦ βασιλέως ὁ τὸν χρυσὸν περικείμενος κόσμον. describit Anna vitas patris l. 1: ὁρᾷ τὸν ἑκπόμον τοῦ Βρυεννίου ἔκπου ἐκυσθόμενον, τῇ τε ἀλουργῶ ἐφραστίδι κεκοσμημένον καὶ κατάρχουσα τὰ φάλαρα ἔχοντα. uno verbo χρυσοφάλαρον ἔκπου vocat paulo inferius, ut et Nicetas l. 7 Manuelis. Gregoras 9 7: μεθ' ἐρυθροβαφῶν κοσμημάτων, sect. 10: μετὰ τῶν ἐρυθρῶν ἐφραστίδων. στρώσιον autem, quod et ἐφραστὶς, dat nomen equo, diciturque ὀπότερωμα apud Annam citatam l. 4. adeoque longum et lateribus pendens asserit ut etiam calcaris ferrum illi referat infixum: καὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ μύθου ἀκμὴ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐνδακνοῦσα τὸ ἄκρον τῆς ἐφραστίδος, ὁ ὀπότερωμα λέγουσιν, ἀκλιεότερον τὸν ἑκπότην ἰστέλει. loquitur de regio eodem equo, quem l. 1 narraverat Bryennio tyranni-

dem ambienti ereptum, μετὰ τῆς ἐρυθροβαφοῦς ἐρεστέλδος, ut ipsa iterum l. 4 testatur.

ib. v. 18. *περὶ τῶν σαρτῶν* Meursius erudite.

ib. v. 20. *καβαλλαριῶν καταδρόμος, domituræ arena, manège.* in palatio, id est in aere parte.

p. 30 v. 7. *stragulum ephippium est αἴγισμα.* Leo Grammaticus in Michaele Theophili: *εἶδεν αὐτὸν ἐπιτελιγμένον ἐν τῷ σαγίσματι τοῦ δεξιῦ ἱακκου, οὐ ἤλανεον.* alia apud Meursium.

ibid. *σκαπουλλίων*] ita legendum loco illius *καπουλλίων.*

P 205

ibid. *σκαπουλλίων*] sensus, non vocis sonus venandus. *σκαπούλιον* quidem Latinae *scapulae* sono simile, at sensu longe semotum, cum oppositam fere animalis partem referat, *tergum* videlicet ac *imos lumbos.* *ἐκαέκουλα* vulgus profert; de quibus Simon Portius: *ἐκαέκουλα εὐροπέγειον τοῦ ἱακκου, tergum equi; nos la croupe du cheval.* Hieronymus Germanus in Italo-Graeco vocabulario: *la gruppo del cavallo, τὰ ἐκαέκουλα.* auctor porro equorum comiti, regio equo insidenti, nunquam totum ephippium sagulum ad arcos et collum usque, sed ad mediam tantum ephippii sedem substerni scribit; quod etiam a pedissequis honoris erga dominos causa videmus observari, si quandoque heriles equos consendant.

ib. v. 10. *στρατορίμιον* verti cum Glossario, locum, in quo strator imperatorem in equum sublevare solet; nisi mavis reddere locum in quo equi sternuntur.

ibid. *stratorum locus* et statio est *στρατορίμιον*, non is quo illi sublevant imperatorem in equum, *πέζευμα* iam ab auctore vocatum.

ib. v. 14. *ephippiaria pila*, qua apprehensa exsilis eques in equum, est *κομπάσιον*, quod sit ephippii *κόμπος*, de quo supra. annumeratur vero ephippio, ut in comitis equorum ius transeat, eo quod ex auro lapillis ornato confici solet. *περὶ τῶν τουφῶν* dictum est alibi.

ib. v. 15. lego *τουφῶν* pro *φορούμετων*, vel *φουτῶν*, de quo iam supra satis, c. 4.

ib. v. 18, de Theophilo imp. acerrimo iconoclasta lege Cedrenum Zonaram Manassem Glycam.

ibid. *Θεόφιλον φασί*] diffusius, at in eandem mentem narrat historiam Cedrenus: diversam habet Leo Grammaticus in Theophilo. conferet utrumque lector, ubi hic lucem aspexerit.

p. 31 v. 8. *rucharium vestiarium.*

ibid. *vestiarium* est, sicut et *βεστιάριον*: ut nihilominus subindicatum ab auctore discrimen inter utrumque observemus, dicendum *θουχαρίων* esse cubiculariorum conclave ad sacrum cubiculum. favet synodus Florentina ultimis pene verbis, quae non in sacro cubiculo sed in conclavi viciniore, *ἐν τῷ θουχαρίῳ τοῦ βασιλέως*, Graecos pontifices tomo unionis subscribentes manifestat.

ibid. *σπάθη spatha*, ensis. *spatharius ensifer* vel *satelles, σωματοφύλαξ.* *protospatharius*, primus inter *spatharios*, *spatharocandidatus.* *σπαθαροκουβικουλάριος, spatharius cubicularius.* *spathatus* *spatha* munitus. *σπαθία spathula.* de quibus vide Meursium et Rigaltium in Glossariis. ex dialogis S. Gregorii non ignotus est *spatharius* regis Totilae. et apud nonnullos Germanos instrumentum quoddam fossorium *ein spath.*

p. 31 v. 10. *τζαγγία*] melius *τζαγκία*, *τζάγκα*, *tzancae*. proprie calcei imperatorii; et calcearius, qui eas conficiebat, *τζαγγιάς* vel potius *τζαγκιάς* dicebatur, non ut alii sutores, *τζαγγάριος* seu *τζαγκάριος*. ita enim hic legendum est, non *τζαγγάριος*, ut edidit Iunius, cui *tzancae* et *tzancia* non placent, magis arriident *tzaggae* et *tzaggia*, ut habeat occasionem nomen hoc deducendi ex Arabica lingua. sed potior est apud me fides codicum Lautheriani et Bavaricorum et Simeonis magistri officiorum in Pandecte Turcic. c. 199, qui *τζαγκία* et *τζάγκα*s nobis exhibent; tametsi altera lectio illa *τζάγγαι* *τζαγγία* *τζαγγάριος* simpliciter reūci nec potest nec debet. scribitur etiam *τζαγκάρης*: hinc *τέχνη τζαγγαρική*, *ars sutoria*. transit hoc nomen ad Latinos. Trebellius Pollio: *sanchas de nostris Parthici paria tria*. ubi Casaubonus: *barbarici calceamenti genus tsangas vocarunt. sed varie scribitur hoc verbum. in codice Theodosiano de habitu intra urbem leg. 2 tsangae; in tertia tzancae. Graecis τζάγγαι aut τζαγγία, et τζαγγάριος harum artifex apud Tzetsem in Chiliadibus. Acroni sangae. Persarum vel Parthorum fuisse gestamen magni pretii ex hoc loco et similibus apparet. in fastis Graecis leguntur haec de rege Lazorum: τὰ τζαγγία αὐτοῦ ἦν ἀπὸ τῆς χώρας αὐτοῦ ρουσαία, Περσικῶ σχήματι, ἔχοντα μαργαρίτας. Synodus Aurelianensis can. 22: monacho orarium in monasterio vel sanchas habere non liceat.*

ibid. *τζαγγία*] Meursius *tsangas*, alii *calceamenta barbarica*. cuius formae fuerint non exponunt. illis etiamnum hodie utuntur in Oriente viri et mulieres promiscue; suntque cothurni ex varie coloratis pellibus tibiam adusque genu pressim et strictim tibialium more vestientes, quales iam suo tempore usitatos describit Procopius de aedific. Iustiniani l. 3: ὑποδήματα μέχρι εἰς γόνα φαινικῶ χρώματος, ἃ δὴ βασιλεῖα μόνον Παυλαίων τε καὶ Περσῶν ὑποδεδῆσθαι θέμις. hinc Arabes Elpidium imperatorem in Sicilia renuntiaturi apud Theophanem in Irene et Const. περιέθεντο ἀπὸ τζαγγίον καὶ στέφανον. ex his, quae Meursius et ex eo Gretserus de zangis congescit, plana relinquuntur et perspicua.

ib. v. 13. Equi *sagmarii* Graecis quidem noti et usitati sunt, sed educi non possunt ex illa Codini lectione *τζαγγάριος*, quia vana est: substituendum enim *τζαγγάριος* vel *τζαγκάριος*. et ut prior scriptura retineretur, non *sagmarius*, ut Iunius, sed potius *tsagmarius* vertendum esset: nam *sagmarius* Graecis non est sutor, cum a sagmate formetur. est autem *σάγμα* vel *θήκη τοῦ ὄπλου*, *theca* seu *vagina armorum*, vel *onus iumentis sarcinarii*. hinc *sagmaria iumenta* vel *sagmataria* vel *samararia* Graecis, quae nostris *clitellaria*; ad quorum ultimum alludit vox Germanica *sauum-toss*, seu ut alii, *sammer toss*, et *sauum*, id nimirum quod huiusmodi equus gestat. Suidas: σαγμάρια τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τοῦλδον, τὰ βαστάζοντα τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν μετακομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων Mauricius apud Rigaltium: τοῦλδος ἦτοι τὰ σαγμάρια. idem l. 1 c. 6 dixerat ἔππους σαγματάρλους. sic Isidorus *caballum sagmarium* et *mulam sagmariam*. Vegetius l. 3: *impedimenta, sagmarii, calones vehiculaque in medio collocentur*. nec Latinis ignoti sunt equi *sagmari*, ut patet ex S. Bernardo l. 3

de considerat. c. 7, ubi Vossius *sagmarii*, loco vulgatae lectionis *sammarii*, etsi in Latinis *summarii*, *sammarii*, *sommarii* lectio etiam defendi possit; quia *sagmarii* nomen varie varii corruperunt et ad idiotismum suum inflexerunt. hinc in libello de miraculis S. Udalrici, nec ineleganti et satis antiquo, inquit Casaubonus in Lampridium *obtulertur de cera quantum unus fortis sammarius portare potuit*. deducit idem Casaubonus *sagmarios* a *sagmate*, et recte; et *sagma* ait esse id quod iumento imponitur, ut mollius vehat et sine naeva sua. differt *sagma* a *sella*: nam *sagma* proprie est quod iumentis onera baiulantibus imponitur; *sella* equorum est vel aliorum animalium, quibus homo vehitur. dicitur etiam *σαγή* et *sagum*, quod significat omne operimentum quod iumentis imponitur. vide Casaubon. ad Lamprid. fol. 321. sed prior significatio potior est. Graeci flectunt *σάγμα* τοῦ *σάγματος*, Latini *sagma* *sagmæ*; quae corrupte vulgo dicitur *salmus*, inquit Isidor. l. 20 Etymol.

ibid. [τσαγγάριος] Simon Portius cum auctore: *σικτετής*, *σικτετόμος*, *ὀποδημάτων δημιουργός*. *calceolarius*, *sutor*. apud Theophanem in Iustiniano τὰ *τσαγγάρια*, officinae *sutoriae*. rem totam profero, et alios in ordine compositurus extra chorum salto. conquerebatur populus in spectaculis coram imperatore de Calopodio cubicario: *καλοπόδιον* autem (quod alii *καλαπόδιον* pronuntiant) *typum calcearium* sive *pedem ligneum*, quo sutores utuntur, indicat. cum vero Calopodium de nomine non auderet populus dicere, nec se cognoscere internuntio mandatore responderet imperator, exclamavit populus: *ὁ πλεονεκτῶν μὲ, τρισάγουσα, εἰς τὰ τσαγγάρια ἐθρόσκεται*, *Καλοπόδιος* nimirum. vide Iustiniani aetate imperatores iam *tzangis* usos.

ibid. τὰς *πρόκνυψεις*. dubitat Meursius num viri docti, id est Innii, *πρόκνυψιν* recte vertant *oratorium*. si non recte vertunt, cur non melius quid suggeris? si voculam ipsam nimis grammaticè urgeas, *πρόκνυψις* non est *oratorium*, sed locus eminentior, unde imperator eminere, prospicere et prospectare seu despectare poterat. si rem ipsam consideremus, *πρόκνυψις* est *oratorium*, quia locus ille sine dubio non erat eo destinatus ut imperator inde tantum prospiceret, sed ut rei divinae et precibus quoque fundendis operam daret. unde ab oratione illic fieri solita *oratorii* appellatio loco accessit.

ib. v. 14. *τσαγγάς*] quia commune et vile *τσαγγαρίον* nomen apud Graecos, *τσαγγάς*, quasi digniore honoris titulo donatus, *sulcius sutor* vocatur. an non ficus semper ficus et scapha scapha?

ib. v. 15. *παιδόπουλον*] *ω* in *ου* commutato vox *πῶλος* alteri adiuncta diminutivum quid semper sonat; hinc *παιδόπουλον* *adolescens*, *puer honorarius*, prout superius τὸ *ἀειτόπουλον* et *ἀδέντοπουλον* *parvam aquilam*, *parvum dominum* referre dictum est.

ibid. Iunius legit τοῦ *βεστιαρίου ἐντός*, et huic suae scripturae mira phasmata superstruit, ad verbum: *vestiarii quod est intus* (nempe in cerebro Iunii) *et interioris*. et mox tria *vestiaria* adducit, *vestiarium* proprie dictum a veste, et *vestiarium* minus proprie *ταμιεῖον*, et *vestiarium vestibulum* palatii, per catachresin seu abusum

vocis. duo priora vestiaria agnoscimus; tertium summa catachresi confictum ad suum auctorem remittimus. dicit Codinus *vestiarius* hoc vulgo vocari *ἀλλάξιμάριον*, ab *ἀλλάσσω* *mutō*. hinc *ἀλλὰξις* *mutatio*, et *ἀλλάξιμάριον*, quasi dicas *mutatorium*.

p. 31 v. 16. quasi *mutatorium ἀλλάξιμάριον*, optime. at non ita *vestes mutare* significat τὸ *ἀλλάσσειν*, quin proprie *novas easque sacras accipere* indicoet. *Etchologium: ἀλλάσσει ὁ ἱερεὺς*. Nicetas: *πέμπας ἱερέα μετὰ τοῦ εὐαγγελίου ἀλλαγμένον*: ita corrupte *ἠλλαγμένον* vice. *ἀλλάξιμάριον* itaque est locus in quo vestes imperatoriae, quae et sacrae, reponuntur.

ib. v. 18. *anacara*] Iunius, ut Arabismi specimen edat, *anacara* haec ex Arabia advocat: nam vasa sive cacabos aut lebetes vocales vocari ab Arabibus *anakara*. eiusmodi ferme esse quae in Germania appellantur *kesseltrommel*. cur non *hoerpauken*, quae etiam in equis pulsari possunt et solent? tympani genus inferiore parte rotundum, quo principes hoc etiam aevo uti et delectari consueverunt.

ibid. *tympana inferiori parte rotunda*. ita Meursius. cur rotunda potius quam plana vel quodvis aliud vox significet, ediaserat. lego apud Nicetam in Manuele l. 5: *ἑβαρνήχει τὰ κύμβαλα*, ubi alia lectio habet *ἀνακαράδα*. sunt itaque τὰ *ἀνάκαρα* eadem quae *κύμβαλα*: at cymbala a tympanis quam diversa, licet in Cybeles matris deorum a Gallis ad invicem iuncta; unde et Apionem, qui se cymbalum mundi iactabat, tympanum iuventutis potius vocandum asseruit Tiberius. quae tandem *κύμβαλα*? Suidas: *θρησκευτὰ καίγνια, ἱστρίονιον musica et ludicra instrumenta*. in epigrammate: *καὶ κύμβαλ' ἐξὺδουκα κοιλιζαίλα*. Turnebus Advers. 26 33, in hoc Propertii "*cymbala Thebano concrepuit deo*," si quis me roget, inquit, quale cymbalum fuerit, eum mittam ad herbam cotyledonem, cuius folia cymbali speciem referunt. Scribonius Largus: *item mentastrum vel radicem κοτυληδόνης, quae herba similia folia cymbalis habet*. haec ille. addo cotyledonem etiam cymballon apud Tragum vocari. vide figuram apud Matthiolum et alios physiologos Dioscoridis commentatores.

p. 32 v. 11. *ὅτι ὁ κρητοστράτης*] scriptis a Gretsero post Meursium de cursu et cursoribus addo ex Tacticorum Leonis const. 7 locum auctoris de protostratore sententiam discrete explicantem. *ἔτιθα δὲ κίησις, ὡς ἐπιδιώξης, ὅτε μὲν σὺν ἱλαίᾳ, ὡς κούρωσας, οὗς οἱ εὖν προκλάστας λέγουσιν, ὅτε δὲ συντεταγμένως, ὡς διαπίνωσας, οὗς ἡμεῖς καλοῦμεν ἐπιδιώξουσιν. καὶ εἰ μὲν ὡς κούρωσας χρῆ κινεῖν, παραγγελλεῖ δρομὴ ἱλα,* καὶ ἕως ἐνός μίλιον ἀποκινῶσι *σὺν ἱλαίᾳ. ἴσθν δὲ ὡς διαπίνωσας, παραγγελλεῖ μετὰ τῆς τάξεως ἀπολούθει,* καὶ ἀπολούθῳσι *συντεταγμένως*. ex hoc Leonis alium Cedreni percipies locum in Michaele Caropulate. Leonem Armenium imperium auspicantem, regiam assumpturam vestem, communem quam deponebat τῷ τῶν *ἰκκουσιμων στρατεύοντι Μιχαήλ, protostratori Michaeli*, Balbo nimirum, dedisse retulerat, eundemque dato intervallo de tyrannide affectata suspectum a Leone misum τακτικὰ διδάσκων τὸν ἐπὶ χεῖρα λέον describit. ut quid nisi quia cursores et defensores, auctore teste, docebat, ita τὰ τακτικὰ eos docere teneretur?

ibid. *κουρσεύοντων*] *κουρσεύειν* est *praedari, praedas agere*. possunt tamen hic per *κουρσεύοντας* etiam illi intelligi qui in hostes extra ordinem excursiones faciunt. paulo post τὰ *κουρσεύο-*

μνα sunt spolia, praedae, et infra c. 16 dicitur ἀπὸ τοῦ κούρσου dari pars quinta imperatori: inepte Iunius ex cursu, verte ex spoliis. quinta pars cedit rationibus seu aerario regis, πενταμοιρία; pro quo codex vitio librarii πανταμοιρία. vide Rigalt. in Gloss. v. κούρση, ubi Iunium reprehendit quod ἀπὸ τῶν κουρσευομένων p. 59 c. 5 vertit a cursoribus, quia vertendum erat ex spoliis, ex praeda. hinc κουρσεύειν, et ut in Turcograecia κουρσεύονν praedari, populari, sic p. 57 δεφίνδωρ τῶν κουρσεύόντων rectius redditur defensor eorum qui extra ordinem in hostes procurriendo dant impetum et ante omnes dimicant. cursores enim seu κουρσεύοντες sunt πρόμαχοι οἱ προτρέχοντες τῆς παρατάξεως ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου καὶ τοῖς φεύγουσιν ἐχθροῖς ὀξέως ἐπιτιθέμενοι, ut ait in suis Tacticis Leo imperator. item cursores sunt ἐνεδροι, ut idem imperator docet; deque his loquitur Curopalata, non autem de cursoribus, quos Graeci δρομῆς, Latini proprie cursores nominant. etiam Latinis mediae aetatis cursarii sunt praedones et piratae, qui terras et maria praedarum gratia percurrunt.

De pentamoeria imperatori ex spoliis danda elegans exstat locus in historia Ioannis Cantacuzeni: nam cum de bello ab Andronico imperatore adversus Albanos gesto partitisque sine numero spoliis agit, sic praeter caetera scribit. ἔθους δὲ ὄντος πρόταρον τῇ στρατιᾷ, ἐπειδάν τινος κρατήσῃσι λείας ἢ πλείονος ἢ ἐλάττονος, τὴν πέμπτην μοῖραν κατέχειν ἀριστεῖον βασιλεῖ, καὶ μετ' ἐκείνων τῷ μεγάλῳ δομestικῷ ἴσην οἷα δὴ τῆς συμπάσης ἡγουμένῳ στρατιᾷς, τότε οὐδὲν ἐποιοῦν τῶν ἐλωθῶτων, οὐδέ τις ἠνωχλεῖ αὐτοὺς περὶ τῆς πέμπτης μοῖρας, ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀεννάων ποταμῶν ἐξῆν ἐκαστῷ, ὅσων ἂν βούλοιο, κύριος γενέσθαι. haec Cantacuzenus. P 207

ib. v. 17. dicit Codinus protostratorem ex praeda capere πάντα τὰ ποικίλα, quae appellatur φντίλια. quae sit ratio huius nominis, nondum a viris doctis explicatum est: nam quod Iunius futilia vertit, id paucorum approbatione fecit. sunt qui suspicentur legendum βιτάλια, hoc est victualia.

ibid. vere futilia sunt et puerlliter a quibusdam ingesta circa τὸ φντίλιον, quod Graecis recentioribus, sicut et Turcis τὸ fitil, quod primo refert ellychnium, deinde funem pyritem, quo milites tormentis explorendis diutius servant ignem, méche d' arquebuse, ultimo vulnerarium peniculum a chirurgis ad vulnera probanda. spoliolum itaque partem protostratori assignatam vocabant milites φντίλια, quasi ad linea vel pyritem comparanda leve adminiculum. sic officiorum praemia Graeci iidem μαρτίλια, Gallicum vulgus chirothecas, puellarum aciculas etc dicunt, ut grati potius animi monumentum quam debiti mercedem et vilia mercenarium obsequia compensata expriment. quatenam autem φντίλια censenda, reparata ex Regis vera germanaque lectione discimus esse τῶν κουρσευομένων ζῶων πάντα τὰ ποικίλα, animantium praeda captorum quascunq; pilis et colore sunt varia: quaevis enim discoloria etiam hodie vocant ποικίλα, eademque in protostratoris sortem ex praeda obtingunt seu eius φντίλια.

ib. v. 20. τὰ προστάγματα] ἐντάγματα vocat Ius GR et διατάξεις.

p. 82 v. 20. chrysobullas] Graece τὰ χρυσόβουλλα et χρυσόβουλα aurea bulla. a sigillo nomen ad integras literas venit. hinc etiam constitutiones pontificum Romanorum bullae dicuntur, et bullarium liber in quo illae literae seu bullae continentur. bulla proprie est orbiculus seu ornamentum circularis formae, superne clausum et intus cordis figuram habens. olim pueritiae appendebatur tanquam amuletum contra fascinationes. ab hac orbiculari figura bulla translatum est nomen ad sigilla, quae literis appenduntur: sunt enim circularis figurae; et quia nonnullis literis appendebatur aurea bulla, quibusdam plumbea, quibusdam cerea, hinc factum est ut ipsae etiam literae ab hoc sigillo vocarentur bullae aureae vel bullae plumbeae vel bullae cereae, nimirum χρυσόβουλλα, κηρόβουλλα, a χρυσόβουλλον et κηρόβουλλον. chrysobullae summam auctoritatem obtinebant, subscriptae manu imperatoris διὰ κινναβάρως cinnabari (seu rubrica). quin et cruces interdum addebant. Phranzes l. 3 4: imperator manu sua eo vidente tres cruces cinnabari in fronte bullae ad confirmationem pro consuetudine exprimit, bullamque auream legato in manus tradit. etiam hodie literis, praesertim contractuum, apponi solet thecula, aliquando lignea, aliquando ex lamina, aliquando ex pura cera, in cuius medio sigillum exprimi solet. haec thecula aequae recte vocabitur bulla ac theca illa imperatorum Graecorum. hinc βουλλεύειν bullare vel generatim literas signare, sive hoc per bullam fiat sive absque bulla; et βουλλωτήριον sigillum, forma, in qua bullae exprimuntur. incertus auctor apud Etymologum: ὥσπερ εἰς τὸ βουλλωτήριον τυπόμενος ὁ μόλυβδος τύπον ποιεῖ καὶ εἰκόνα ἀποτελεῖ. et sine dubio bullae imperatoriae imperatoris imaginem repraesentabant.

ibid. nil communius quam χρυσόβουλον sive χρυσόβουλλον imperatoris mandatum, constitutionem, diploma, scriptum, chirographum, codicillos significare. at non ex eo quod aureis literis scriberetur, ut inquit Meursius, sed quod sigillo sive bulla aurea, quod in eis scriptum, muniretur; quanquam olim etiam aureis literis scripsisse non denegandum Luitprando dicenti: χρυσοβούλιον, id est epistolam auro signatam, mihi dederunt vobis (regi) deferendam. tulerunt autem et alias literas argenteo signatas, a curpalate imperatoris fratre ad Romanum pontificem missas. deinceps vero literis purpureo liquore ductis subsignavit imperator. his testimoniis utrumque liquet. Nicetae in Manuele Comn. l. 4: ἐρυθροδάνῳ ἐνασημανθὲν ἀφήκε γραμματίον, cinnabari signatum emisit codicillum. inferius: τῆς βασιλικῆς βαφῆς δελτάριον, regii, id est purpurei, coloris tabulae. l. 7: τῷ ἐρυθρῷ τῆς βασιλείου βαφῆς ὡς ἀλματι ἀναθάλασας ἐξώσωσεν. Cedreni in Tiberio 1: ἀσφαλίσάμενος διὰ σφραγίδος χρυσῆς τοῦ μὴ πολεμῶς ἐπέχεσθαι. Basilii in porphyra nat: καὶ ὥστε ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάθετον εἶναι τὴν παροῦσαν διάταξιν, οἰκεία χειρὶ ὑποσημηναμένοι, χρυσῆ σφραγίδι ταύτην ὑποσφραγισθῆναι διακρισάμεθα. Nicephori Botaniatae: καὶ γὰρ ἐπισφραγίζουσα ἡ βασιλεία μου τὰ κεραιμένα καλῶς καὶ οἰκονομηθέντα συνοδικῶς, καὶ τὸ παρὸν ἐξέθετο χρυσόβουλλον εἰς ἐπικύρωσίν τε καὶ στερεότητα, ὑποσημηναμένη ἐν αὐτῷ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τούτων τὴν ἀλήθειαν φανερωτέραν ὑπαγορεύουσα, κορώνην ὥσπερ δὴ τινα χρυσῆν τὴν ἀληθῶς σφραγίδα τούτῳ ἀπαιρωθήσασα, τὸ ἡμέτερον εὐσεβεῖς καὶ θεοκράβητον ὑποσημηνατο κρότος. Alexii Comneni, qui et auream

sigillum ceræ impressum testatur, Nov. 2 tom. 2 Iuris GR: *κάν δια κωνσταντινουσπου δπωςσημασμένη τυγγάτη αντιγραφή, κών την κηροβούλον σφραγίδα φέρηται. eiusdem No. 4: ως αν ειδρωσι πάσι γνηται δια γραμμάτων του βασιλέως ἐρυθρών, και η δια κηρού σφραγίς (προσετέθη). sigillum cereum aurea bulla impressum e serico pondebat. Nicephorus Botaniates iam relatus et anonymus alibi citatus: *Μανουήλ ειπε το σύνθηες κανίλωμα και του βασιλέως γραφήν "Μανουήλ εν Χριστώ θεώ πιστός βασιλεύς," και κάτωθεν ἀπωρομημένην βούλλαν χρυσήν δια μετάξης οξείας, e serico violaceo bullam appensam, hoc est sigillum. Nicetas Manuelis l. 1: γράμμα ἐρυθροσημαντων σφραγίδι τε χρυσειά και σηρικῆ ῥήματι ἐκπεδον, κόγχης ἀναδευμένην αιματι, τῷ κλήρω του μεγάλου νεω ἐπιδιδωσι. ex his ἡρυθροσημαντήν βασιλειος γραφή, purpuratus codicillus regius, apud eundem secundum aliam lectionem: apud Commenam χρυσοβούλλιος γραφή, χρυσοβούλλιος λόγος γεγραμμένος, apud Cantacuzenum χρυσοβούλλιον δικαιώμα, apud Zonaram ἑγγραφον χρυσοσημαντων, apud Nicetas iterum βασιλικόν ἐρυθροδέσπον, in Andronico l. 2, et in Balduino ἐρυθρόγραφον γράμμα et similia liquent. Alexium secundum atramento communi nigrisque literis semel nomen exarasse, literis ad synodum missis, refert Nicetas: βιβλιον λακωνίζων ἐντιθέσει προς την ιερὰν σύνοδον, και τουτο ὀποσημηγμένως κάτωθεν δια μέλανος τῷ οὐκίω δρόματι, ἐπι κωνίης ἀκροάσεως τε και στέφμας ἀναδιδωσιν. Andronicus senior imperio nuntium omnino remissurus ἄνω μὲν ἐρυθρόν προύθηκε τὸν του θείου σταυροῦ τύπον, mox velut scripta tabula privatus redditus κάτω δὲ μέλανα.**

p. 32 v. 20. *πρός τε ῥήγας*] solos Romanorum Persarumque principes βασιλέας vocatos a Graecis historicis, quotquot reliquere monumenta commonstrant; eoque nomine, quos imperatores dicimus, voluere significatos: aliis supremo iure, regno constituto et imposita sibi corona utentibus ῥήγῶν appellationem fecere communem, ex quo Genserichus eam sibi propriam fecit. Theophanes: *ὁ Γεζέριχος τῷ Οὐανθαλικῷ κλήθει κολός γενόμενος και ῥήγα καλέσας ἐαυτόν. secutus Odoacer τὴν τὸν ῥήγος περιέθετο ἐαυτῷ προσηγορίαν.* ab his alii atque alii: τῶν Οὐαντων et τῆς Φαργγίας apud Zonaram ῥήγης dicti: nulli quam Carolo M, βασιλεύς Παίρης a Cedreno in Irane dicto, βασιλέως nomen commune factum, nec ipsi Occidentis imperatori, quem Anna Comnena ῥήγα Ἀλαμανίας solum agnoscit Alex. l. 3. proinde quod Nicetas Andronici l. 1 Belam Hungariae ῥήγα, imperatoremque Occidentis in Alexio 3 vocet iterum Ἀλαμανίας ῥήγα. nil mirum; cui sicut et aliis Graecis solum Orientis vel Persarum principem βασιλέα salutare gratum. oppressi tamen Bulgarorum armis tandem coningii pacisque foedere inito principem eorum βασιλέα vocant apud Luitprandum in Legatione.

ibid. sultanos] Leunclavius in Onomastico Musulmannico: *sultan Alem dominus mundi. sic appellare Turci principem suum solent; quod vocabulum significat, ut Cedrenus ait, παντοκράτορα και βασιλέα βασιλέων, imperatorem omnium et regem regum. a Turcis iam vulgo pro domino usurpatur, et nomen hoc princeps eorum habet κατ' ἐξοχήν, seu solus et maximus dominus.*

Arabum ἀμηρᾶς, Turcarum principes σουλτάνους propria gentium illarum lingua Graeci dixere: expropter ubi legimus apud Nicetam ἀμηρᾶς, alia lectio σουλτάνους ponit. sultan autem Turcicum principem denotat.

ib. v. 21. *τοπάρχης*] paucarum urbium aut unius provinciae princeps est *τοπάρχης. toparchias, quales nos ducatus vel comitatus, describit Codin. Curopalat. de Offic.*

Nicoetas Alexii 3 3 veteris editionis p. 566. cum satrapis confunxit p. 578. exinde p. 586 Bonifacium Montisferrati marchionem, Baldwinum Flandriae, Henricum S. Pauli et Ludovicum Blesensium comites *τοπάρχας τινὰς εὐγενεῖς* scribit; quorum praecessores Hierosolymitanae professionis antesignanos, *τοπάρχας* et *κόμητας*, non uno libri tertii loco memoraverat Anna Comnena.

p. 32 v. 21. *λογοθέτου ὑπηρετήμα*] de memoratis referebat ad imperatorem. Leo Grammaticus in Michaelae Theophili: *Θεόκλιτος λογοθέτης ἐλθὼν εἰς τὰ ἀσηκρήτεια κρατῶν τὰς ἀναφορὰς*, et infra: *ἐκτελέσθη μετ' ὀργῆς ἀνοίξαι τὰς ἀναφορὰς καὶ ἀναγνῶναι*. crescente quoque logothetae auctoritate decrevit caniciei dignitas, et ut ille rescripta chryso-bullaque principis emitteret, purpura, qua sola subsignabat imperator, ei commissa: caniceo restituta legitur, Manuclis l. 3 apud Nicoetam. fidem insuper deo et populo se servatarum in eius manibus pollicebatur princeps recenter institutus, prout suo loco referetur.

p. 33 v. 1. domestic] differt iste a domestico mensae et ab aliis domesticis. ita vocabatur *παρὰ τὸ δομestικιον* seu *δομestικιον*, quod est res domestica, cuius iste curam gerebat, quamvis in catalogo officialium, supra c. 2, non compareat: erat ergo iste domesticus domesticii, de quo infra iterum Codinus c. 7.

ibid. mutat quidem sensum, at corrigat et meliorem reddit Regiorum AB lectio, quae haec est: *καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπηρετήμα, τὸ δὲ τοῦ μεσαστικίου* (vel ut B, *μεσαστικίου*) *ἐνεργεῖν, ᾧ ἂν ἐπιτάξῃ ὁ βασιλεὺς*. et hoc munus proprium est magni logothetae (ad reges nimirum, sultanos et toparchas scribere), *ἐντὰς λίμιτες αὐτὴν imperii sacras mittit is cui imperator mandaverit*. ibi *μεσαστικιον* a me appellative (Grammaticorum more loquor) sumitur, et subiectas imperatori regiones, seu *mediam eius ditionem*, referre addubito. certior nihilominus affirmo *μεσαστικιον* proprium officii nomen aestimandum, eius nimirum cui negotia, imperii statum, secreta, personam ipsam fidentius committit imperator; cum quo curas dividit; qui inter populum milites senatum principes externos et ipsum imperatorem *medius* et *sequester* intercedit; qui cum ad hoc munus non ex meritis semper, velut logotheta, sed ex sola principis gratia favoreque advocetur, recte scripsit auctor, *τὸ δὲ τοῦ μεσαστικίου ἐνεργεῖν ἴδιον* (ei namque particulae iam praemissae iungitur) *ᾧ ἂν προστάξῃ ὁ βασιλεὺς*: hoc est, *μεσαστικίῳ*, quasi dicas sequestri, *munus exercere ad eum attinet cui praeeperit imperator*. *μεσαστικιον* huiusmodi describit Nicoetas Manuclis l. 1: *μελεθῶν δὲ μεσῶντα καὶ τῶν οὐκ ἐπιδοθησῆρα διαταγμάτων τὸν ἁγιοθεοφάνην τίθησιν Ἰωάννην*. καὶ ἦν ὁ μὲν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως ἀεὶ ὀπτανόμενος, καὶ τὰ τούτου ἐντάλματα ὅσα καὶ ἐμφάσεις ἐκ κριτέτους μοίρας ἐκδεχόμενος. vocem *μεσῶντα* inter alias observo, τῷ *μεσῶντα* significatu parem a nullo negandam: *μεγαν* porro *μεσῶντα* protovestiarium Cabasitem, nec non alium *μεσῶντα* Cantacuzenum memorat Chronicon CP. iam vero ἀπὸ τοῦ *μεσῶντα* *μεσαστικιον* deduci solus ignorat qui Graeca nescit. *μεσαστικιος* igitur ille est *μελεθῶν* *μεσῶντα*, τῶν βασιλικῶν ὑποδοθησῆρα διαταγμάτων, τοῦ βασιλέως τὰ ἐντάλματα καὶ ἐμφάσεις ἐκδεχόμενος, quem eundem auctor ait *ἐνεργεῖν ᾧ ἂν ἐπιτάξῃ ὁ βασιλεὺς*. talis, me iudice, ante tyrannidem arreptam fuit Phocas, qui *ἐντολικῆριος* a Theophane, a *sacris mandatis* fuisse scribitur in Mauricio; qui in aula, quod mandator in exercitu, τὰ *μενδῶτα γνώμη* τοῦ ἀρχοντος διδοῦς, exsequebatur. ita Mauricius alius. at iterum Theophanes: *ὁ στρατὸς ἐντολικῆριος ἐκέρπει πρὸς τὸν βασιλέα*.

ib. v. 2. ὁ μέγας στρατοπεδάρχης] hoc eius officio Zonaras celebrat in Nicephoro Phoca: Πέτρον ἑκτορίαν, δραστήριον δὲ γε καὶ ἐμβριδῆ, καὶ ἀρχεῖν εἰδὸτα στρατιωτῶν στρατοπεδάρχην ὀνομάσας, ἔν' ἐν Κιλικίᾳ δολῆ χώραν τῇ στρατιᾷ τὸν χειμῶνα διαγαγεῖν. is idem videtur τῆν τοῦ χάρακος ἐπιστάσαν πάσαν ἐπιμελούμενος. Curopalates.

ib. v. 3. ποτῶν, potus seu poculentorum, non ποδῶν, ut Iunius, qui instrumenta vertit. sed lectio nostra confirmatur ex codicibus Bavaricis et Lautheriano; et res per se clara est, quia non minus curandum est ut exercitui non desit potus quam ut non desit cibus.

ib. v. 4. εἰς τὴν παράστασιν] omnium qui dignitates et officia tenent, circa imperatorem in solio sedentem, cum vestium apparatu et insignibus stans famulatus est παράστασις. δουλοκρατικῶς παραστάται scriptis Nicetas in Isacio Angelo, et iterum: οἱ Ῥωμαῖοι παραστατοῦντας ἔχουσι ἀπαντας. in Alexio secundo: εἶχον εὐθὺς τοὺς παρεστῶτας, καὶ ὅσοι περ ἐκείνῳ συνήδρευον διὰ γένους λαμπρότητα καὶ ἀξιομάτων σεμνότητα, ὁμοφώνως ἀνακραγόντας. imperii tamen collegae assident. Luitprandus de legatione: sedebant ad sinistram non in eadem linea, sed longe deorsum duo parvuli imperatores. potuit et Caesar quandoque sedere. Theophanes in Michaele Theophili: τοῦ Βάρδα Καίσαρος τῷ βασιλεῖ προσελθόντος συγκαθίσαντός τε καὶ συνομιλοῦντος. licuisse nonnumquam aliis sedere τῆς ἐπιτροπῆς γενομένης, ipsumque imperii collegam quandoque stesisse, narrat Cantacuzenus 1 8 hoc assidendi ius pontifices Graecos ab Andronico postulasse, eoque licet obtento ridicule privatos, libro vitae eius 3 Nicetas ostendit. de patriarcha coram imperatore sedente suo loco dicitur.

ib. v. 12. hyperpyrum] monetæ genus. indocte Iunius velum et involucreum coloris ignei. longe deterius Leunclavius in legatione ad Armenios, ubi haec Theoriani, qui Cpolitanus legatus fuit, verba leguntur: ἔστωσαν ὡς ἐν ὑποθέσει ὑπέρπυρα τρία, μιᾷς ὄντα φύσεως, χρυσοῦ δηλονότι. εἰάν οὖν τούτων ἐν πυρακτῆσιν, ἔσται πάντως τὸ πεπυρακτωμένον δύο φύσεων, λέγω δὲ πυρὸς καὶ χρυσοῦ. εἶτα ἐνώσας τοῦτο τοῖς λοιποῖς δυοῖ τοῖς μὴ πεπυρακτωμένοις, ἐρωτῶ πόσα νῦν εἰσὶ ταῦτα τὰ ὑπέρπυρα; τρία ὡς προηγή, ἢ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πυρὸς ἐγένοντο τέσσαρα; quae interpres ita vertit: sint tria hic velut igne potiora, prorsus inscite. vertendum: faciamus hic tria esse hyperpyra, unius naturae seu materiae, aureae verbi gratia. si igitur unum ex his ignescere faciam, omnino ignitum illud duabus naturis constabit, ex ἡ, ne videlicet et auro. si deinde alia duo non ignita adiiciantur, quaero quot nunc sint huius generis hyperpyra? (interpres quotnam sint haec ignita? male: unum enim tantummodo hyperpyron ignitum est ex hypothesi facta) num tria ut antea, an propter naturam ignis facta sunt quattuor? in eundem errorem incidit idem interpres fol. 114, ubi τῶν ὑπερπύρων vertit ignis vi potiorum, absque ullo sensu: vertendum enim hyperpyrorum. neque nomine Latino hoc monetæ genus exprimi potest. in Pandecte Turcico recte de hyperpyris scribit Leunclavius. sed hic tantus error detegendus fuit, ne qui in errorem inducantur. hinc hyperpyrarii, qui hyperpyra tributū nomine solvunt. vide quae diximus tom. 3 de

S. Cruce l. 1 § 27. elegans locus de hyperpyris exstat apud S. Antoninum tom. 3 Histor. tit. 19 c. 8 § 3. agens enim de Tartarorum immanibus usurarum exactionibus ita scribit: *miles quidam in Georgia de quingentis hyperpyris a Tartaris acceptis et per annos quinque retentis coactus fuit eis reddere septem milia pro usuris. quaedam etiam domina Tartarica pro quinquaginta ovibus, quas cuidam commiserat et ille per septem annos tenuerat, petiit ab illo pro usuris illarum ovium hyperpyras septem milia, quae omnia ille coactus est solvere pro usura.*

Argenteum, ut et aureum nummum, ita reperio dictam, argenteum quidem nondum in oblivione penes hodiernos Orientales, ut quod adhuc plurimum in oribus eorum sonans me audivisse memini; Illudque est de quo quam late Leunclavius Pandect. Turc. p. 117 scripsit: decem aut duodecim eiusmodi nummum integrum complebant. aureum ipse aureus est nummus; de quo Guntherus in historia captae Cypoleos: *solvebat nummum aureum, qui perperam vocari solet, ferdoni, id est quartae partis marcas unius, aequivalens. perperam pronuntiabant Latini, ut et hodie Graeci περίπυρα: iperpera quoque scripsit Leunclavius ex aliis. aureum porro hic intelligi aequus lector necum indicabit, qui vile pretium primicio reddendum necum negaverit.*

p. 32 v. 17. *ρογατόρων* rogatores sunt milites stipendia merentes, a *roga*, quod est stipendium. *ρογέειν* est stipendia facere. accipitur etiam *ρόγα* pro donativo et honorario, quod alicui non ex debito sed ex gratia persolvitur. Suidas: *ρόγα ἢ τῶν βασιλέων εὐσέβεια. roga est imperatorum pia liberalitas et magnificentia.* usurpant etiam Latini. Miscella historia in Tiberio II: *duxit Anastasiam uxorem suam, et coronavit eam Augustam, et iactavit rogam nullam.* apud Baldricum in historia Hierosolymitana excusant se milites Alexii imperatoris his verbis: *nos in roga imperatoris locati nihil aliud quam quod ipse imperat facere possumus.* sed de roga copiosius suo loco l. 3 com. c. 5 et c. 9.

ρόγα quid sit, non ignotum Rigaltium Meursium et eruditissimum Fabrotum legenti. eius definitionem a Suida allatam et a Gretsero mutilatam refero et expono. *ρόγα ἢ τῶν βασιλέων εὐσέβεια καὶ φιλοτιμία. roga est imperatorum pietas et munificentia. erogabant imperatores quotannis de suo ecclesiis proceribus militibus populo stipendia et munera. ecclesiis collata εὐσέβεια, aliis quibuscumque donata φιλοτιμίας nomen promerentur. ecclesiae magnae stipendia Romanus Argyrus auxit. Cedrenus: ἐνδύσαντες γὰρ τὴν κρῆσιν τῆς μεγάλης εἰδῆς ἐκκλησίας ἄτα οἰκονόμος ταύτης γινόμενος ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσας ἀνηκεῖσθαι εἶδος παρὰ τοῦ ταύτης κλήρου, ὀρθοῦντονα χρυσίου λίτρας ἀπὸ πάντων ἐτος χορηγεῖσθαι τοῦτοις ἐπίσκοποις ἀπὸ τοῦ βασιλικῆς ταμιείου εἰς προσθήκην.* Nicetas in Manuele l. 1: *τῆ ἀλήθει τοῦ μεγάλου καὶ ἐκιδίδου χρυσόβουλον τοποῦν ἀποτὸς ἀργύρου ἐτήσια λίτρατα εἰς μῶς δις ἑκατὸν κορυφοῦμενα.* procerum rogam auctor descripturus est inferius; eiusque meminit Comaena l. 3: *ρόγα, inquit, τῶν δοθέντων ἐκκοσι δξιαμάτων, quanta nimirum viginti proceribus in dignitate penes imperatorem constitutis datur. ἀξέησις ῥογῶν, eam militibus auctam ibidem memorat. erga cunctos exsiccantem hinc liberalitatis profuvium aegerime fert Balsamon opusculo de Rogato l. Iuris GR reperiendo p. 471; apud quem quoque leges τὰ ῥογάκια καταλογῶν et ὀρίνην faciendas rogῶν. et apud Theophanem στρατιώτας ῥογέειν.*

ib. v. 18. *Φράγκων*] Francos solos, id est Gallos, hoc nomine primo vocabant Graeci, unde diviso a Francis et Graecia imperio vetus proverbium *Φράγκιον φίλον ἔχεις, γείτονα μὴ ἔχεις*. Cedrenus, tum in Leone Isauro tum alibi, *ἔφηνα Φραγγίαν* laudat, quem non alium a Francorum rege intelligendum ipsemet exponit. Italos tamen Apulos et Calabros, a Normannis Franciae populus ortos, *Φράγκους* non infrequenter vocat Curopalates in Michaelae Parapinacio, et Nicetas Manuelis l. 2 *Φράγγους Σικελούς*. Germanos pariter ita dictos apud Cedrenum reperies in Basilio. Latinos quoscunque, ut et Graecum vulgus hodie, ita nuncupat Anna Comnena l. 8. *ἑδοξοτάτων τὰμὲν Φραγγίαν κατ' ἔξοχὴν* intelligit ms R. n. 290. Latinos quoscunque ac maxime Gallos hic memoratos autumo, quos *αἰμοχαρεῖς καὶ πολεμικούς*, ac iterum *δυνεικούς Φράγγους* vocat citatus Curopalates.

p. 34 v. 1. Quod dicit Curopalata Codinus, *curopalatas* officium, quo olim fungebatur, fuisse suo tempore incognitum, id miratur Meursius, sibi que id tam longe annis dissito cognitum profiteatur, idque ex Euagrio 5 1: *τὴν φυλακὴν τῆς αὐτῆς ἐμπειροστυμῆτος, ὃ κουροπαλάτην ἢ Ρωμαίων λέγει φωνή*. habet etiam aula Theodorici Gotthorum regis curopalatum, ad quem exstat formula l. 7 Variarum Cassiodori; quem ita describit ut nihil aliud fuisse videatur quam summus architectorum et architectonicae praefectus, *der oberst-baumeister*, aurea virga decorus.

ib. v. 9. *μολυβδόνης βοδίνης*] de cereis bullis supra, ubi de chrysobullo. de plumbea locum profert Luitprandus, ubi merces e porta effe-rendas plumbea imperatoris *bullis notatas* asserit in legatione.

ib. v. 15. *φίρει τὴν τοῦ βασιλέως σκάθην*] id illi primitus ex officio concessum videtur a Theophane in Michaelae Theophili: *ὁ Βασιλεὺς περικαταίει φορεῶν σακαμαγγιον μετὰ σκαθίαν, ὡς ἔθος τοῖς παρκακοιωμαίνοις*. sacri cubiculi praepositum pluviam imperatoris vestem imbribus et frigori propulsandis ei offerendam tulisse docet Leunclavia.

ib. v. 16. Miratur iterum Meursius ignorantiam Codini, quod logothetae generalis munus incognitum fuisse scribat: fuisse enim praefectum aerarii generalis. sed liceat Codino citra reprehensionem quaedam ignorare, quandoquidem Meursius omnia scit.

ib. v. 18. *κελλίον*] ut monachi, ita et episcopi, in quibus versarentur aedes, vocavere *κελλία*. Isaacii Angeli Novella Iuris GR p. 172: *ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἐν οἷς καταρτῆται κελλία ὁ Κοζίκων*. et infra: *εἰπον μὴ ἔφρουσῖν αὐτὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ κελλίοις*. patriarchae, ut e monasteriis assumpti, etiam in patriarchio *cellam*, τὸ *κελλίον*, teste Eucherio nostro, repererunt. Ipsique tandem imperatores ecclesiasticorum morem aemuli, de quo nota prima in Curopalatae historiam disserit, in palatio angustam sibi candidere *cellam*, in quam tumultu negotiorum erepti se recipere. in huiusmodi penetrabile, retro cubiculum interius positum, recessit ab amicis monitus Andronicus senior, ne quid in eum molirentur iunioris fautores in exteriori triclinio stantes: *τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀνίστη τι ἀπέτα τοῦ θρόνου καὶ πρὸς τὸν ἐνδοξότερον οὐλοικὸν ἐχώρει, τὸν νῆον βασιλία τοῖς ἀρχομαίνοις ἀμα παρὰ τὸν ἔξω καταλίπαιον*. ita Cantacuzenus l. 1 c. 13. at c. 5 non minus angustam quam angustam depingit, adeo ut juvenis imperator *εἰσιὼν τοῦ οὐλοικὸν τὴν θύραν, ἐν ᾧ καθήστο συνήθως ὁ βασιλεὺς*, stemmatis in capite positi lapides ad superliminare nescius alliserit. de *celliotis* sive cubiculariis a *cella* dictis agit Phranzes 2 1.

p. 86 v. 7. *Ἐνα δημηγορήσῃ*] verba fecere de rebus sacris ad senatum et populum imperatores Graeci. Theophanes Cedrenus Zonaras tam gravi morbo lactatum Leonem Sapientem referunt ὡς μὴ *δουνηθῆναι διαλεχθῆναι τῇ συγλήτῳ τῆν συνήθη διάλεξιν, ἣ καλεῖται σιλέντιον*, receduntur ab amico Combesis, quas de Christo, de B. V, de sanctis plures vegetas pronuntiavit sermones. Alexander huius Leonis frater, referente Cedreno, ἄμα Νικολάῳ καθίσθεις ἐν τῇ Μαγναύρῳ, σιλεντίῳ γενομένου τῆν Ἐθδομίον καθάρισιν ἐποιήσατο. Manuel Comnenus, Niceta scriptore in eius vita l. 7, *κατηχητήριους ἔδιδε λόγους, ὅς φασί σιλέντια, καὶ εἰς κοινὴν ἀνέκτυσεν ἀκοήν*. de Leone Armenie dixerat prius brevis et mutilus continuator Theophanis τὸ *πρῶτ' ἐποίησεν σιλέντιον ὃ οὐδὲ τῆς ἀληθείας*. Idcirco demum ignem imperatoribus Christianis praelatum asserit Balsamon quod *λαμπρὰς διδασκαλικὸς ἔστιν ἀξίωματος, et ἀυτοκράτορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσιν τῷ χριστωνόμῳ λαφ*.

ib. v. 8. *ἐπεργετήσῃ ὀφθαλμῶν*] ita Comnenus Alexius, teste filia eius vitae l. 1, τὸ γέρας ἀπέλαβεν παρὰ τοῦ ἀυτοκράτορος τῆν τοῦ σεβαστοῦ ἀξίαν, σεβαστὸς ἀναρρηθεις ἐκ μέσης συγλήτῳ.

ib. v. 13. apocrisarius] est hic legatus, qui alterius loco imperatori aliquid proponit; quod tamen non nisi per protovestiariten, et hoc absente per magnum hetaeriararcham, et hoc itidem absente per primicerium aulae fieri poterat. cave autem ne ob ambiguitatem Graeci textus primum protovestiariten crees. non enim hic sensus est, *primum protovestiariten hoc posse*: sed inter omnes protovestiariten *πρῶτον* primum ante omnes esse cui imperatori aliquid in parastasi proponendi ius et facultas suppetat.

Sed ut ad apocrisarium vel apocrisarium dictum a responsis
 P 209 revertamur, est internuntius responsum ferens aut accipiens, et est legatus vel procurator conficiendi alicuius negotii causa missus. in epistolis S. Gregorius magnus et alii Romani pontifices *apocrisariorum* et *responsalium* passim meminere. originem habet vox ἀπό τοῦ ἀποκρίνομαι, quod est *responsum dare*. hodie reges et principes in aula pontificis et aliorum regum suos habent legatos, qui revera sunt *apocrisarii*, responsis ferendis et accipiendis destinati. olim ecclesia Romana in Cpolitana habebat suum apocrisarium seu responsalem, qui in aula imperatoris residens res ecclesiae curabat; quo munere olim in aula Iustiniani functus est ante pontificatum S. Gregorius magnus. et in aula regum Franciae perpetuus erat apocrisarius, id est responsalis negotiorum ecclesiasticorum. Hincmarus epist. 3 c. 13 et 14: *quando Constantinus magnus imperator Christianus effectus propter amorem et honorem SS. apostolorum Petri et Pauli, quorum doctrina ac ministerio ad Christi gratiam baptismatis sacramenti pervenit, locum et sedem suam, urbem scilicet Romanam, papae Silvestro edicto privilegii tradidit, et sedem suam in civitate sua, quae antea Byzantium vocabatur, nominis sui civitatem ampliando aedificavit, et sic responsales tam Romanae sedis quam et aliarum praecipuarum sedium in palatio pro ecclesiasticis negotiis excubabant, aliquando per episcopos, aliquando vero per diaconos apostolica sedes hoc officio fungebatur; quo officio B. Gregorius in diaconi ordine functus fuit.*

et ex aliis praecipuis sedibus per diaconos id officium exsequeretur, sicut sacri canones iubent. et in his Cisalpinis regionibus, postquam Hludovicus praedicatione S. Remigii ad Christum conversus et ab ipso cum tribus milibus Francorum in vigilia S. paschae baptisatus existit, per successiones regum S. episcopi ex suis sedibus et tempore competenti palatium visitantes vicissim hanc administrationem disposuerunt. et c. 16. apocriarius autem, quem nostrates capellanum vel palatii custodem appellant, omnem clerum palatii sub cura et dispositione sua regebat. infra c. 19 et 20: e quibus praecipue duo, id est apocriarius, qui vocatur apud nos capellanus vel palatii custos, de omnibus negotiis ecclesiasticis vel ministris ecclesiae, et comes palatii de omnibus saecularibus causis vel iudiciis suscipiendi curam instanter habebant; ut nec ecclesiastici nec saeculares prius dominum regem absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quousque illi praeviderent si necessitas esset ut causa ante regem merito venire deberet, si vero secreta esset causa, quam prius congrueret regi quam cuiquam alteri dicere, eundem dicendi locum eidem ipsi praepararent introducto prius rege, ut hoc iuxta modum personae vel honorabiliter vel patienter vel etiam misericorditer susciperet. apocriarius quidem de omni ecclesiastica religione vel ordine, nec non etiam de canonica vel monastica altercatione, seu quaecumque palatium adibant pro ecclesiasticis necessitatibus, sollicitudinem haberet; et ea tantummodo de externis regem adirent, quae sine illo plenius definiti non potuissent.

Legatos sive apocriarios ad se missos quomodo confabulationibus, victu suppeditato et parato hospicio Graeci susciperent, concilium ex Luitprandi legatione ab ipsomet scripta, quamvis infensum eius in Graecos animum duriora et parum aequa istorum officia irritarent. *ἐν παραστάσει* se susceptum narrat. *sederunt*, inquit, cum imperatore ad disceptionem vestram secundum eorum traditionem sapientissimi viri, Attico pollentes eloquio, Basilium parasimomenos, protosecretis, protovestiarius et duo magistri.

p. 35 v. 20. In uno codice Boico est *ἐπιγνώστον*. in margine additur *ἴσως ἀνεπιγνώστον*. quam lectionem si sequamur, iterum plura scit Meursius quam Codinus. nos scimus, inquit, quale officium habuerit pappias: erat enim custos palatii. idque probat ex Constantini Manassae Chronico. miserum Codinum, qui Manassen prius non legerit quam libello isti conscribendo manus admovit.

ib. v. 22. ὁ ἔπαρχος] non adeo multis ante Codinum saeculis praefecti urbis vigeat munus, ut ex Cedreno in Leone Armenio et in Theophilo et ex Leonis et Constantini AA Ecloga tit. 4 facile dignosci queat: ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος πάντα ζητεῖ τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει γινόμενα ἀφοοῖται. ius in praetorio exercuisse Zonaras demonstrat in Phoca: κλεισιὸς δὲ τῷ ἐπάρχῳ παρέδωκεν, ἵνα κολάσῃ αὐτούς, οἱ δὲ ἐν τῷ πραιτωρίῳ καθέσθην. reorum in praetorio fuere carceres. idem: οἱ δὲ δῆλοι ὁμοῦ γενόμενοι ἐπέκησαν τὸ πραιτώριον, καὶ καθειρογμένοι διέφυγον. Imo praetorium ipsum carcer est. Zonaras in Isaacio: δημοσία εἰρητή, ἣ πραιτώριον κέλεται. Nicetas in Alexio 3, l. quaeque 3: ο Λάγος ἐκ βασιλείως ἐκλήρωσεν προΐστασθαι τῆς τοῦ πραιτω-

ῥίος φρονηθεῖ, culus ibi scelera, rapacitas et in sentibus puniendis atrocitas describitur. alia occurrunt apud auctores argumenta, ubi de vindicandis sceleribus sermo. annonam in urbe providebat, et pretium ne excederet figebat. Zonaras rursus in Theophilo: ὁπως ἕκαστον τῶν ἀνίαν ἀκροάσασθαι ἐκλυτοπραγμόναι καὶ ἐκινθάνετο, καὶ εἰ πολλοὺ τινὰ κεραιώσασθαι εἰδούσιν, τὸν ἑκαστον περὶ τούτων ἀντίκειναι, καὶ ἡ κατακρίσασθαι τούτων ἕκαστη τῆς ἀρχῆς ἢ ἐπικλήτῳ διαδοῦθαι. reliqua eius munia fuse prosequitur Ecloga citata Iuris GR tom. 2 p. 85 86 et 99.

p. 36 v. 11. Lego τῶν σεκρέτων pro τῶν κριτῶν, cum Glossario. facilis mendi origo fuit.

ibid. τῶν σεκρέτων] non unum fuisse Cpoll *σεκρέτων* arguit vox multitudinis. μικρόν reperio fuisse patriarchae, de quo Eucologium nostrum et Cedrenus in Copronymo: τὰς ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ τοῦ πατριαρχείου εἰκόνας διὰ ψηφιδῶν οὐσας κατέβαλεν. in quo etiam Nicephorum Botaniatlem chrysobulon synodalibus decretis confirmandis edidisse refert Bullengerus. erat privatarum secretum, ubi asservabantur instrumenta et urbis iura, de quo Balsamon ad Marcum patriarcham resp. 9: καταστρωθὲν ἐν τῷ σεκρέτῳ τῶν οἰκιακῶν. erat et publicarum, in quo publica reponebantur, de hoc Cedrenus, Phranzes, ubi de Monembasiotis, et alii; hocque vocari τοῦ γενικοῦ generale a Curopalate in Leone Basilii quidam autamant. aliud iterum observo in praetorio, de quo Theophanes in Phoca: οἱ δὲ κρείσσοι ἐβαλοῦν πῦρ εἰς τὸ κραιτῶριον, καὶ ἔκαστον τὸ σεκρέτον καὶ τὰ σεκρήσια καὶ τὰς φυλακὰς.

ib. v. 12. βασιλικῷ ὄρισμῷ] quibus non ex officio, sed ex principis voluntate ius in aliqua causa dicendi committitur auctoritas.

ib. v. 16. Mysticus est senator secretioris consilii, qui Germanis *geheimer rath*.

ib. v. 18. domesticus scholarum] scholae fuerunt undecim, L. ult. cod. de loc. et conducto, id est ordines palatinorum officiorum ad capessenda imperatoris iussa vacantium. et omnium praefectus *domesticus scholarum* in iure dicitur, ut et apud Zonaram Cedrenum et alios. Wolfius minus vere vertit domesticum legionum, in Basilio Macedone et Romano Lacapeno Zonarae. haec Ianus. de scholis videndus Cuiacius ad l. 12 codicis Iustiniani.

p. 37 v. 4. Barangi] detortum ex Latino *Angli*, nisi malis ex *Franci*. hos habitos esse pro magnae fidei custodibus, vel inde ap-
 P 210 paret quod ad fores ipsius imperatorii conclavis excubias agerent.

Βάραγγοι] imperatoris satellites et belli socii ex Anglia in Oriente militantes. auctor *Ἰγγλινιστί Ἀγγλίος* loquentes introducit c. 7. Britannos sive Anglos bipennibus armatos asserit manifeste Nicetas l. 2 Isaacii Angeli versus finem: ὁ τῶν κελευφόρων κατάρχων Βερτανῶν, οὗς πῦν φασὶ Ἰγγλίους. porro idem est *Βάραγγον* ac κελευφόρον legere, cum Baranges non infrequenter bipennibus instructos referant auctores alibi producendi. Thule oriundos, si tamen est lectio sincera, Comena scribit l. 2: ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους. Germanos tamen asserit Nicetas in Alexio 2: κατὰ τὰ ἀνάκτορα συλληφθεῖς καὶ φρονηθεὶς διαληφθεῖς Γερμανῶν, οἳ καταμαδὸν τοὺς ἑσπεροτόμοις κελεύσις ἀνέζουσι, ἀκρότιος ἔμμεν. asteriscum hic apposuit Wolfius, quod forsan

Βρασανών legendum agnosceret. iam sub Michaelo Paphlagono Graecorum signa secutos colligimus ex Cedreno in eius vita; quos tamen nondum in satellitum numerum allectos, sed solo singulariorum militum cingulo donatos legimus *εἰς παραχειμασίας ἐν τῷ θέρματι τῶν Θρακησίων διεσκαρμένους*. *ἀκόλουθον* eorum duces memorat idem in Constantiano Monomacho, ubi a Francis eos numero distinguit, licet utrisque *ἀκόλουθον* eundem praeficiat: *ὁ βασιλεὺς τὸν ἀκόλουθον Μιχαὴλ μεταπεμφάμενος ἐς Ἰθρίαν ἐπέμψαι, ὃς ἐκεῖ γενόμενος καὶ τοὺς διεσκαρμένους ἐν τῇ Χαλδίᾳ καὶ Ἰβηρίᾳ Φράγγους καὶ Βαράγγους ἀγάγη*. exia Franci sub eodem vexillo cum Barangis militantes ac eisdem armis instructi inter Barangos recensiti penes Nicetam in Alexio 2: *καὶ γνοσθέντες παρὰ τινος ἐκείνου φυλάσσοντος (γένους οὗτος τοῦ κελκυφόρου Κελτικοῦ) συλλαμβάνονται*.

ib. v. 5. cellae porro nomen adeo recentioribus Graecis arrisit ut id etiam ad imperatoris conclave traduxerint, ut videre est hic et alibi saepius apud Codinum.

ibid. excubias agentes Barangi ad sacri cubiculi fores vigilant. eos inde repulit Andronicus, ut molosso cui confidebat corporis praesidium permitteret: *οἱ μὲν γὰρ σωματοφύλακες*, ait Nicetas in eius vita l. 2, *καὶ δορυφόροι ἀποθὲν πον τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος πνκτός κατηνάλζοντο, ὁ δὲ γε κῶν πρὸς ταῖς θύραις ἰδέετο*. excubiis liberati stationem loco dicto *Excubita* deputatam habebant, ait Zonaras in Ioanne Comneno: *οἱ Βάραγγοι τὴν ἐν τοῖς Ἐξκουβίτον διαληφότες ὁδόν, ἐνθαπερ κούτους καὶ ἡ κατολίησις*. unde antiquis *excubitoribus* vocatis Barangos successisse non diffitendum. *claves urbi* ad quas divertebat imperator, custodiae suae demandatas tenebant. Cantacuzenus 2 13: *τὰ κλειθρα τῆς πόλεως τοὺς τὰς κλεικῶν ἔχοντας Βαράγγους κλειόσας ἀγαγεῖν (τοῦτους γὰρ ἔθος τὰ κλειθρα τῶν πόλεων ἐνθα ἂν ἀποδημοῖη βασιλεὺς κατέχει) ἄρῃω ἐκέλευσε παραδιδόναι*. cur vero Barangi dicerentur Angli excubitores, diximus ad Curopalatam notis p. 808.

p. 37 v. 7. stationarii milites] *παρμοναί*, *παρὰ τὸ πάραμνεῖν*, quasi mansionarii. vertunt tamen docti stationarios, quia haec vox aptius exprimit id quod milites illi erant, quam dictio *mansionarius*. de excubiis palatii et urbis itidem Cpolitanae lepidam historiam invenies apud Luitprandum Ticinensem l. 1 rerum per Europam gestarum, c. 3 n. 4.

ibid. festi pervigillum, quod celebritatem *παρμένη* maneat, recentioribus est *παρμονή*. satellites quoque principem ubique manentes et expectantes, *παρμῶντες*, et cum adesse monentes, *παρμονῶν* appellationem meruerunt.

ib. v. 9. ἄλογα] quod *irrationalis* quodamque significabat, nunc equi spectatim est iudicium *ἄλογον*, ut inter irrationalia communissimum. ubi auctor *ἐκπον* correcte scribit, lectionis diversitas frequenter *ἄλογον* reposuit in superioribus.

ibid. *φέρουτες τὰς σπάδας*] Gregoras l. 8: *τῶν δὲ περὶ βασιλῆα κελκυφόρων καὶ στρατιωτῶν καὶ ξιφηφόρων καταδαρθάνειν μελλόντων*. *στρατιώται* hic *παρμοναί*. Anna Comnena l. 2 ad extremam calcem: *συναγαγὰν τοὺς ἐπὶ τῶν ἄμων τὰ ξιφη κραδαίνοντας*. satellites illos bicapulis ensibus, ineptis qui ad latus appendantur, exindeque ad manum et supra humeros gerendis, armatos putaverim. id, ni me fallit sensus, arguant veteres satellitum pietatae et auctoritates iamiam lectae.

p. 87 v. 11. palaticia] Iunius ἀπειλατικά, et interpretatur *praelongas hastas sive contos, quos sarissas vocant Macedones*. sed legendum *πειλατικά*. probabilius commentum fuisset, si hoc nomen ab ἀπειλάνω deduxisset, quasi hastas abigendis hominibus ac viae faciendae idoneas.

ibid. κιλαικά militaria pila quibus vexillula sive exilia vexilla sunt affixa. hanc expositionem auctor suggerit sequente capite p. 53 15 et p. 54 11. alii clavas argenteas et aureas principibus praeferi solitas exponunt.

ib. v. 13. cappas] cappasia a *cappa* formant iuniores Graeci. Germanis *ein kappen*, pro tegmine capitis. nec dubito vocem *cappa* pro pileo originem ducere a Latino *caput*. aliquando *cappa* assuta est vesti, ut apparet in vestibus monasticis, et toti vesti nomen indit: aliquando a vestimento seiuncta, instar communium pileorum.

ibid. pileus quidem est καπάσιον, at nec *cappis* nec *cucullio*, sed qui oras circumquaque expandit. Simon Portius ex ore attestantis vulgi: καπάσι *καυσία*, *πέτασος*, *κλήμα* etc. *galerus*, *causia*, *petasus*, *pileus* etc. vide *petasum* dici qui expansis oris praebeat undequaque umbram. huiusmodi vero fuisse in usu nonnullis hinc retro saeculis, docent cardinalium petasi et antiqua pictorum heroum monumenta.

ib. v. 14. loricas κλιβανα. τὸ κλιβανον, κλιβάνιον, *clibanum, lorica*. Leo Constitut. 6: εἰ δυνατόν δὲ καὶ θώρακας ἔχειν, οὔτινες καλοῦνται νῦν κλιβάνια. vide Rigaltium. Alexander Severus apud Lampridium: *cataphractarios, quos Persae clibanarios vocant, decem milia in bello interemimus, eorum armis nostros armavimus*. Ammianus l. 16: *sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persae, thoracum muniti tegminibus et limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros*.

ibid. Leo Constit. 5: κλιβάνια σιδηρὰ ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης. sunt itaque vel bellici thoraces, vel superinduenda thoracibus *saga*, quae ἐπάνω κλιβανα dicit Nicetas Manuelis l. 6. hic vestem leonibus pictam, non armaturam, quilibet intelligit.

ib. v. 16. cortinarij] a *corte* seu *curte*, *scena*, *tabernaculo* seu *tentorio*: hoc enim est κόρτη. etiam pro integra aula imperatoris aut regis accipitur, non tantum pro scena seu tentorio. hinc *cortesia*, aulica urbanitas. *cortesisch* aulice, urbane. in legibus Alemannicis est titulus *de eo qui in curte regis furtum commiserit, et de eo qui in curte ducis hominem occiderit*. significat etiam villam, castrum, oppidum. Flodoardus: *quidam presbyter de Bovonis curte: sic enim villa vocatur*. Godefridus monachus in Annalibus: *in quadam curti monachorum de Evera latens*. in diplomate Ludovici: *curtim nostram Turegum in ducatu Alamannico*; ubi clarum pro *pago* vel *oppido* usurpari.

ibid. κορτινάριοι] quinam sint, auctor exponit inferius.

Sunt et κορτελίνοι. cave confundas cum cortinariis, monet Glossarium, quia isti honoratum munus obibant, illi vile. Glossae

Basilicae: *κοιταλινοί, εὐτελείς θνητοὶ τοῦ κραταιοῦ*. observa Iunium hic, ἀλλ' οὖν κάτω ἴστανται, οὖν accipere pro οὐ; dicitque τὸ ὦ esse ineptam paragogen recentioris Graeciae; idque confirmat ex aliis duobus Codini locis, ubi putat οὖν pro οὐ accipi. verum nos potius credimus duobus illis locis, c. 14 et c. 17 τὸ ὦ esse assummentum inepti librarii, legendumque οὐ, non οὖν: eo autem loco de quo hic loquimur, οὖν recte poni, neque pro negativa particula οὐ usurpanti.

ib. v. 18. τῆς προκόμεως] videant, inquit Meursius, an recte *adorationem* et *oratorium* viri docti sint interpretati. nusquam, Meursi. est enim in profanis, theatris et spectaculis, *προκόμεως*. en Genensium magistratus cum proceribus astans coram imperatore *εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκόμεως* c. 7. orationis forsan tempore? imo vero prandii, *μέγροι τῆς τραπέζης*. In ecclesia vel sacello? tantum abest: in triclinio, ubi eum curia veneratur, *εἰς τὴν παραστάσιον*. ergo nihil semotius ab oratorio et adoratione quam *προκόμεως*. en iterum apud Comneni filiam l. 8 Alexius pater *περὶ τὰ κρηδεύματα προκόμεως ὁμιλεῖ τοῖς Σκύθαις*: ex moeniis *ρίπαις* inclinatus *Stythis colloquitur*: quid oret aut quid adoret, nullus agnoscit. eodem libro imperator idem *ἀπὸ τοῦ τείχους προκόμεται*, egregie sane distractus, qui de oratione non est sollicitus. caeterum quid germane *προκόμεως* indicet, haud reticet Nicetas: probet qui Graeca non ignorat auctoris Graeci mentem. In Alexio l. 1 *ἔσθη*, inquit, *ἐκάνω τόπον ὑψηλοῦ ἐξαιρέτης φανείας, ποιήσας τὴν πῶν λεγομένην προκόμεως*, de loco nimirum eminentiore *prospectationem*, eo quod eius thronus suppedaneo ao pluribus gradibus elevatus eum velut *aeclinem* de excelsio populum infra positum respicere concederet. hauid memorat quidem, aptissime tamen *προκόμεως* describit Gregoras ad extremam historiae calcem. *θῆλὸν ἔστι τοῖς ἀπασιν ὡς αἱ τοῦ ἐπιπέδου ἐν διαμέτρῳ ἀκρότητες τῶν βασιλικῶν τρικλίων ἀμφοτέραι ὑπέκεινται πον τοῦ μεταξὺ ἐπιπέδου ἄγχι καὶ ἐς τρίτον σπιθαμῆς, καὶ μάλιστα ὅση καὶ ὁ βασιλεὺς ἔσθηθε θρόνος, ἐν ἴσας ἔχῃ τι κἂν τοῦτο πλεον τῶν ἄλλων ὁ βασιλεὺς ἰσάμενος, ἐν τε ταῖς ἰσραῖς ὑμνωδίαις, καὶ ὅτε διαλέγοιτο πῶν πῶν τοῖς ὑψηλοῖς πῶν δὲ τοῖς ἐξ ἰσθμῶν κρείσσειν. ἔξείναι γε μὴν ἐπ' ἐκείνης τῆς στάσεως οὐδενὶ τῶν ἀπάντων τῶ βασιλεῖ συνίστασθαι, πλὴν τῆς συζύγου καὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν, προσθεῖην δ' ἂν καὶ τῶν πατραδελφῶν*. observa Graecos hodiernos, ut aliquem iubeant e fenestra vel exedra prospicere, dicere *κῶνυ* vel *σκῶνυ*. an *προκόμεως* sit illud *περιδοξον προσκήμιον βασιλικῆς ἀβλής*, in quo morituras Tiberius ad senatum orationem habuit, ut initio l. 1 refert Simocatta, et Cedrenus in Iustiniano *προσκήμιον τῆς βασιλικῆς*, mihi penitus est indubium: est enim quod Zonaras *τριβουνάμιον* in eiusdem vita appellat. tribunalium autem sive tribunal regium quid aliud quam *προκόμεως*, de qua nobis sermo?

ibid. Bardariotae a Bardario flumine Macedoniae, cuius meminit Wilhelmus Tyrius belli sacri 2 13 et 14. de quibus paulo post plura Codinus.

ibid. Persarum antiquum genus a Theophilo imperatore circa Bardarium Macedoniae fluvium, Ἀξίον prius dictum, ex Zonara, translatum a fluvio nomen accepit. auctor infra. Leo Grammaticus in Theophilo: *τούτῳ προσέφηνεν Θεόφοβος Πέρσης ἅμα τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ Περσῶν γιλιάδων τεσσαρεσκαιδεκά, ὅς διένειμεν ὅστος ἐν τοῖς θέμασι κατασκηνώσας καὶ εἰς τούτῳ ἀποκαταστήσας, οἱ μέγροι τοῦ πῶν λέγονται τούτῳ Περσῶν*.

ib. v. 20. ὀρθρινὸς θυμὸς] *laudes matutinas* circa diluculum decantandae, quae et ὀρθροί: de quibus Eusebologii notae. caeterum officii divinal horae recensentur eo quod a palatii clericis statis horis et temporibus persolverentur.

p. 38 v. 2. *σιγηήν, ἥτις κόρη*] apte describit anonymus apud Rihaltium: *τῆς βασιλικῆς σιγηῆς κατὰ μέσον πηγνομένης γυρόθεν τῆς κόρης πρὸς ἀφοριζέσθω χάρος, ἰκανὸς χωρεῖν καὶ τοὺς ἐν νυκτὶ καθάριοντας καὶ τοὺς ἐν ἡμέρᾳ συναρχομένους εἰς τὴν κόρην.*

ibid. ὁ μέντοι κόρη] Cedrenus in Nicephero Logotheta: ὁ Μιχαὴλ τῆν τοῦ κόρητος τῆς κόρης τὴν ἀρχὴν ἐγκλιόλταται, *tentorium comes instituitur.* τῆς κόρης meminerat Cedrenus idem in Leone Copronymi: ἀπέβαλεν τὴν κόρην, *tentoria amisit.*

ib. v. 3. πανία παννί. extrito altero *n* et mutato genere. sic *antipana* panni oppositi pro *πανιον* legitur etiam *πανόν* et *πανός.*

Σκουφίας Italicum; et est proprie quod Germani vocant *eis hauben*, *vitta*, certum tegumen capitis.

ibid. pileolus interior summum verticem super aures, in gyrum ambiens est σκουφία, calotta quibusdam, qui grandiores petasi superponuntur, ut subiungit auctor *σκουφίας μετὰ κακασίων.*

ib. v. 6. Turcicum paputs fecit Graecum *καπούτζιον.* Portius cum vulgo reddit *καραποδίη, σάνδαλον, ὀπόδημα, calceamentum* etc. idque solitum et usitatum.

ib. v. 10. Angurotum gestamen capitis seu pileus Bardariotatum, cucumeris formam praeferens: nam *ἀγγούριον καὶ ἀγγουρος* Graecis *cucumerem* significat. nec assentitur Meursius Iunio, qui ab *angaris* deducit.

ibid. Simon Portius: ἀγγουρι εἶκνον, εἶκνος, cucumer, cucumis. ἀγγουρωτός, ita scribit ille, *oblongus et ad formam cucumeris.*

P 211 *ib. v. 12. λῶρος et λῶρον lorum* a Latino. *μαγκλάβιον παπι-clavium, manualis clava.* in codice uno Boico et altero Lautheriano desunt illa ἤως *βακτηρίας ἢ ῥάβδους.* et clarum videtur esse τοῦ *μαγκλαβίου* declarationem, si non ab auctore, certe ab aliquo librario. hinc *μαγκλαβίται,* qui manuaris clavas ferunt.

ibid. μαγγάβια auctor annotat esse *λῶρους, ῥάβδους, βακτηρίας, nervos* videlicet *bubulos, virgas, fustes,* soubibus quibusque *punicendis. plagae* quoque nervis et fustibus huiusmodi fictitae sunt *μαγγάβια.* Leo Grammaticus in Theophilo: *τὸν στρατηλάτην τοῖς προσήκουσι μαγγάβιαις ἐσπαρρόνισε.* Nicetas in Manuele l. 4: *τὸν δὲ Ποντικὴν ὁ βασιλεὺς συλλαβὼν ἔβαινε, μαγγάβια δοὺς πολλὰ δημοσία, κατὰ τὴν τοῦ νότου καὶ τῶν ὤμων.* *miror* (quod et nunc in Turcia more receptum) verberatis nullam inde inustam infamiam. Petronas enim Theophili ex uxore frater, criminis convictus, imperatoris iussu *ἐκδοθεὶς ἐν τῇ μέσῃ τῆς ὁδοῦ τέκεται τὰ νότα σποδρῶς, moxque ad palatium et imperatoris contubernium revertitur.* ita Leo Grammaticus in Theophilo. eiusmodi plagae *ἀλλακτὰ* dicebantur, duodenarioque numero solebant infligi. Blastares c. 13 τοῦ *Ε στοιχείου: δάδεναι ἀλλακτὰ λαμβάνετω.* Chontates in Andronico: *δι' ἀλλακτῶν ἐκαίδενος δάδεναι.* observo insuper Bardariotas istos, de quibus sermo, *ῥαβδοτόμος a fustibus gestatis dici* apud Nicetam Andronici 2: *οἱ τὰ ὄσχυροβαφή φοροῦντες*

οἱ βαρδοῦχοι. μαγλαβίνας etiam lego in Anonymo περὶ καταστάσεως, ἀπλ. ad aquilonarem τῆς κόρης regis tentorii, ad quod excubabant, partem, stationem in exercitu habuisse. praefectum eorum κόρης κόρηγτα apud Cedrenum in Nicephoro I dictum existimo, qui deinde μαγλαβίτης *hosovarius carnifex*, nuncupatus eidem Cedreno in Constantino Leonis F, τῆ τοῦ μαγλαβίτου, ita scribit, ἀξία τιμηθεῖς. at ne quis ἀπὸ τῆς τοῦ μαγλαβίτου ἀξίας carnificinam putet alienam, ea ut apud Grammaticum Leonem θυρωρεῖς ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Βασίλειος ἀποστέλλουσι μαγλαβίτην τὸν Μανροθεῖδωρον ἕξει ἀναλεῖν τὸν μοναχόν, ut quid, nisi ut officio fungeretur?

ib. v. 15. *πρωμικηριον*] qui μαγλαβίτης et κόρης κόρης, de quo nota superiore.

p. 39 v. 12. *σκυλλόμαγγος mango canum*. Glossae Latino-Graecae: *mango κυνοτρόφος*. Iunius libentius legeret *σκυλλομαγγόνων*. quibus praerat ὁ πρωτοκυνηγός, *magister* seu *princeps venatorum*. nam ut hodie, sic et olim regibus et principibus venatio curae erat, forsan nimiae, saltem interdum: nam quando Bulgaros Scythas Patzinacas Saracenos Turcas principes Cpolitani venari debebant, ipsi venabant cervos apros ursos et similia animantia, non sine ingenti impensa, quae necessario facienda erat tam in homines quam in canes. ubi modum minime omnium tenuit Andronicus Palaeologus Iunior imperator, de quo Gregoras sub finem suae historiae: *canes et aves venaticas magno alebat numero; quibus ita erat deditus, ut si quis eum aditurus canem aut avem offerret, facillime compos voti redderetur. quae omnia Cantacusenus post eius obitum iis qui petebant distribuit, cum magnitudinem sumptuum reputaret, et rem ipsam imperio non modo inutilem sed etiam periculosam iudicaret: nam quindecim aureorum milia imperatorii fisci procuratores ultra veterem morem in eas res expensa rettulerunt. numerum canum et avium venaticarum Andronici expressit Phranzes l. 1 Chronici c. 12. fuit Andronicus venationis cupidissimus: alebat canes amplius mille quadringentos, aves sive accipitres supra mille quadringentos; quos qui curarent, propemodum totidem numerabantur.*

ibid. *σκύλλος canis* est, non hodiernis modo, sed et antiquis, cum Scyllam puellam in freto Siculo a canibus obsitam *σκύλλαν canem*, feminam mythologi vocaverint. *μάγγος* nota vox, ex qua cum priore *σκυλλομάγγος*. eundem arbitror quem Scilliorum (τῶν σκυλλίων) custodem Luitprandus scribit initio Legationis: cuius fidei (quod non advertit) ipse in contemptum fuit commissus.

ib. v. 15. τὸ διβέλλιον *duplex* seu *geminum velum*. Iunius ubique inscienter *divum velum*, ex Latinis *divus* et *velum*; et inscientius adhuc huius suae opinationis et originationis rationem reddit. legat quem nugae delectant. vocula *δι*, ut in aliis, ita et hic geminandi nota est. erat hoc *divellium* seu *divelium* vexillum imperatoris, gemino velo constans, quasi dicas *divelum*, quod imperatori semper a scuterio seu scutifero praeferebatur.

ibid. Meursius *vesillum imperatoris bifidum*, Gretserus *vesillum imperatoris gemino velo constans*. ille iterum: *ὄρι docti*, Iunium in-

telligit, hio quoque interpretantur divum velum: sed fallantur. hic rursus: Iunius ubique inscienter divum velum. at nec fallitar nec inscienter Iunius loquitur, cui, eo tutius quo eruditius, patrocinatur Dempsterus in ultima Romanarum antiquit. calce. ex quo, inquit, nomina ducum vexillis praescripta, puto effectum ut adorarentur signa. ideo salutaris consilio Constantinus crucem inter signa collocavit, ut adorari posset. Hieronymus epist. ad Lactam de instit. filias. vexilla militum crucis insignia sunt. Claudianus l. 2 in Rufinum: Augustus veneranda prior vexilla salutis. et l. de bello Getico: turba salutatis effunditur obvia signis. vexillum istud labarum audit. Curopalates διβέλλιον vocat, divum velum. Prudentius l. in Symmachum: Christus purpureum gemmato vestitus in cauro signabat labarum. ea causa etiam cur per signa iurarent milites. haec nos ex Dempstero in divi sacrique veli patrocinium, ne proscriptam Iunii doctrinam temere videremur defendere, inter iconas concilio Florentino Romanae editionis et Regiae admixtas, ad imperatoris Graecorum in triremi sedentis latus vexillum est longius, at non blfidum, cui crux appicta est: an non potius ob crucem et religionem divum velum quam geminum velum?

p. 40 v. 1. ὁ κοιίσταω] etiam labentis imperii tempore plurima pollebat quaeator auctoritate. Ecloga Leonis et Constantini AA tit. 5: ὁ κοιίσταω ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦς τῆς μεγάλης ταύτης ἐκιδημοῦντας πόλεως ἐξ οὐασθηκοτοῦν χώρας, εἰς ἀνδρας εἰς γυναῖκας εἰς κληρικῶς ἢ μοναχοῦς ἢ ἀσκητίας, εἰς τῶν ἐξ ὀλεων συνηγόρους, εἰ καὶ ἀλλης οὐασοῦν τύχης τε καὶ ἀξίας, καὶ περιεργάζεσθαι τίνες τε εἰεν καὶ πόθεν ἦκοιεν καὶ ἐπὶ ποία προφάσει. plura persequitur illud caput ad moram alienorum in urbe faciendam spectantia. consulatur Iuris GR tom. 2 p. 87 90 et 99.

ib. v. 10. ὁ μέγας διασηρησεύτης] quae sibi praestiterit officia magnus interpres, Luitprandus in sua Legatione edisserit.

ibid. δραγόμενοι sive δραγομάνοι interpretes linguarum exoticarum, quales in aulis magni reges habent, ut peregrinarum gentium legationes interpretentur. est ex Chaldaico thargum, metaphesei primarum literarum, quod est interpretamentum; et metargen seu turgeman interpretes, δραγομανίσειν interpretem agere. hodieque qui loca sacra Palaestinae lustrant, suos interpretes drusselmannos vocant.

ib. v. 17. sive de armis] ita vertendum, non ut Iunius ubique de curibus, quia Graecis ἄρμα ἄρματος καὶ τὰ ἄρματα arma sunt, ut multis exemplis docent Rigaltius et Meursius in Glossariis. hinc ἀρμαμενταρείον, ἀρμαμενταρεία, ἀρματώριον armamentarium, ἀρματοὶ armati, ἀρματοῦραι armatae, ἀρματοῦν, ἀρματώνειν armare. quin et vocula ἀρμάριον et ἀρμάρη utuntur, quod est promptuarium seu ταμείον.

ibid. κούρων] πραιδαν vocat Leo in Tacticis pluribus constit. 17 locis, incursionses videlicet et depraedationes.

p. 41 v. 6. protonotarius] hic palatinum officium significat, ecclesiasticum vero in secunda pentade officialium magnae ecclesiae. uterque plures sub se habebat notarios, qui olim celebrabant 25 Octobris festum SS martyrum Marciani et Martyri, quos, ut ex

Menaeo liquet, *notarios* appellabant. notarii igitur duos istos notarios, sub Constantio Ariano imperatore pro fide orthodoxa occisos, merito venerabantur, sicuti medici SS Cpsmam et Damianum medicos. sed processu temporis superseminavit inimicus homo zizania, festo propemodum in Bacchanalia vel Lupercalia verso. *quae aliquando fiebant in SS notariorum festo a notariis pueros docentibus, cum scenicis personis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleverunt sanctissimi illius domini Lucae patriarchae decreta.* ita Balsamon ad 62 canonem Trullanum. eadem ferme invenies l. 3 Iuris Graeco-Romani p. 228. notarii ergo pueros etiam docebant. vix fides P 212 de palatinis et ecclesiasticis; quare ad alios notarios officium pueros docendi referendum erit.

ib. v. 14. vocabulum *κάστρα* generatim hic significat *munitio-nes*, sive oppidi sive fossati. etiam *κάστρον* singulari numero legimus. Constantinus Them. Orient. 10: *κάστρον ἐστὶν ὄχυράτατον. καστροφύλαξ castorum custos, καστροκτίσις castorum metator, καστροκτίσια castorum metatio, καστρέσιον sive καστρίσιον castrense.* iisdem in usu sunt *κάστελλοι, καστέλλιον, καστέλη* pro *castellis* seu *munitioibus* et pro *oppido*. hinc *castelliani* milites castellis impositi. *καστελλοῦν* locum aliquem munire.

ibid. *κάστρα*] civitates moenibus munitas interpretare. Cedrenus in Michaelē Paphlagonē: *Παγκράτιος δὲ ὁ Ἀβασγός, Ῥωμανὸν τὸν βασιλέα δῆθεν ἐκδικῶν ὡς θεῖον τῆς γυναικὸς αἰτίῳ, τὴν τε πρὸς Ῥωμαίους εἰρήνην ἀπέπειτο καὶ τὰ πρῶην δοθέντα κάστρα καὶ φρούρια ἀνεκτίησάτο.* Barium, Capuam, Beneventum vocaverat in superioribus *κάστρα*. huius mentis fuerat ab antiquo circa vocem hanc Iustinianus Nov. 128: *καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας ἀρχοντας πολιτικοὺς τε καὶ στρατιωτικοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἦτοι κάστροις.*

p. 42 v. 2. *catergon*, quod est *triremis*, ut in ipso Codino exponitur, ex Arabia a Iunio advocatur. ubique nimirum sui Arabismi specimina edit. cur non ex *κατά* et *ἔργον* compositum sit?

ib. v. 7. *λογγαριαστήν* aulae ait Iunius esse illum qui Gallis est *magnus contrarotulator*, a *λογαριάζειν*, quod est *computare*.

ib. v. 12. *μεγαλολογῆται*] Iunius interpretatur *magnis equis utentes*, *magnis equis pugnantes*.

ibid. *cataphractus* equites existimo, qui numero et pondere armorum graves magnis et fortibus equis opus habent.

ibid. *τρικάβαλλοι*] *trimarcisios* antiqui Galli dixissent, qui tribus singuli utuntur equis. Pausanias Gallos ut ita dicam *τρικαβάλλους* duce Brenno in Graecos euntes descripsit l. 10. *fueri, inquit, supra sexaginta equitum milia amplius mille ducenti. nam singulos equites duo famuli sequebantur in equis, et ipsi equestrium artium maximo gnari. hi praeliantibus dominis in extrema acie consistentes ei erant unus, ut si forte equus esset amissus, statim suum submitterent, si vir concidisset, servus in eius locum succederet: quodsi utrumque belli impetus evertisset, iam praesto erat tertius, qui pro mortuis locum teneret. atque hanc institutionem voce patria trimarcisiam nominant: equum enim *marcos* appellant.*

Livius eundem Numidarum morem fuisse refert l. 23: *quibus desultorum in modum binos tradentibus equos inter acerrimam caepe pugnam in recen- tem equum ex fesso transultare mos erat: tanta velocitas ipsis, tam docile equorum genus.* de Quadis et Sarmatis idem narrat Marcellinus l. 17.

p. 42 v. 12. *διαβάλλοι*] quos *ἀμφίπικρος* Pollux diceret, qui binos equos habebant, quorum alter alteri adiungebatur. Hesychius: *ἀμίκπος* et *ἄζυγος*. Suidas: *ἀμίκποι οἱ σὺν ἑπκοῖς στρατευόμενοι, καὶ ὁ ἐπελευθύνων αὐτοὺς τοῦ μὲν ἑποχῆται τὸν δὲ παρέλκεται.* a Romanis antiquis in Graecos mos iste desultoris ex equis pugnandi derivarat, de quibus Festus: *paribus equis, id est duobus, Romani utebantur in praelio, ut sedante altero transirent in alium.* de monocaballis actum iam dudum.

ib. v. 21. de Arabica origine vocabuli Blachernarum suavissimas nugae agit Iunius. quanto rectius auctor libelli de 14 regionibus urbis Cpolitanae! *Blachernarum* (suburbii) nomen a quodam eo in loco regnante inditum fuisse ex *Dionysio Bysantio Gillius* autumat. iacebat ad littus maris, ubi etiam Leo magnus deiparae templum extraxit, aliud ab illo Pulcheriae, de quo Nicephorus 15 24.

p. 43 v. 8. *drunga*] sic lego ex mss codicibus. Iunius *drungas*, mallet tamen *drungus*.

ib. v. 11. *καστροπόλεις*] *ἀρχοντες στρατιωτικοὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἦτοι καίτροις.* Iustinianus nuper citatus.

ib. v. 13. videtur legendum aut *πάντων* aut *πάσαις ὀκηρῆσαι*, ut constet oratio. certum est autem Codinum omnia officia et ministeria, quae olim in aula Cpolitana erant, sed ea potissimum quae suo tempore vigeabant, percensuisse: nam olim alia atque alia erant, ut Graecae historiae lectio nos docet. apud Constantinum Porphyrogenitum l. de administrando imperio c. 51 praeter *protocarabos* et alios invenies *τὸν ἐπὶ τῆς φιάλης* seu *τὸν τῆς φιάλης*, qui erat iudex turbae nauticae *dromorum* seu *dromoniorum* imperialium, iusque dicebat sedens in loco *dromonis*, qui *Phiala* appellatur. idem Codinus nihil scripsit de officialibus Augustae seu imperatricis; et tamen, ut hoc aevo imperatricibus et reginis sui sunt officiales, ita et antiquitus erant. hinc apud modo nominatum Constantinum c. 51 invenies *τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς Αὐγούστης*, qui etiam erat iudex *Agrariorum* (navigii id genus) *Augustae*.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

p. 48 v. 15. ad not. *Ενεϋθεν αι εορταί* etc. in cod. Boico titu- P 213
lus huius capituli ita habet: *τάξις γινωμένη εν ταίς δεσποτικαίς εορταίς*, forma observari solita in festis Christi domini. nam per *δεσποτικαίς εορταίς* intelligunt Graeci non dies dominicos, sed festa Christo domino proprie dicata, quae sunt ista: chaeretismus sive annuntiatione b. virginis, nativitas Christi, hypapante sive purificatio b. virginis, epiphania seu baptisma Christi, quando a Ioanne in Iordane baptizatus est, transfiguratio domini, resuscitatio Lazari, festa palmarum, ligni seu s. crucis, resurrectionis, ascensionis, missionis s. spiritus, assumptionis d. virginis. ubi per festum ligni seu s. crucis non tantum intelligitur parasceue illa qua Christus in cruce extinctus est, sed et festum exaltationis s. crucis: nam et hoc numentur Graeci et ipae Codinus noster in despoticis feriis.

ibid. ibidem legendum videtur *Χριστουγεννηών*. legitur etiam disiunctim *Χριστου γεννα*.

ib. v. 20. *παραμονή* hic est *vigilia*, ad verbum quasi *expectatio festi*. inepte Iunius *stativam feriam* vertit, idque non tantum meo sed et Meursii iudicio. inepte ibidem *εις τον δευτερον* vertit adverbialiter *matutino*: imo *ad matutinum, ad laudes matutinas*.

ibid. Basilli missae titulus in Euchologio: *εν τη παραμονη της του Χριστου ημων γεννησεως*. Menaeum: *ει εσχη η παραμονη της Χριστου ημων γεννησεως εν σαββατω, η κυριακη*.

ibid. *εις τον δευτερον μη εξελθόντος*] pervigilli nataliciorum Christi officium matutinum laudandis Eugeniae et Basilio, Philippo Eugeniae patri, nec non Nicolao martyribus, ex maiori parte impenditur: nataliciorum *προσόρτια* tantum quaedam *σμενα* admiscet. ad illud itaque non convenit imperator, quod eius solemnitas minor sit nec adeo festiva: alias horas Christum iam natum personantes ac celebrantes audit. ipsum Menaeum minoribus horis praefigit titulum: *αρχη της ακολουθίας των δευτερον της κατα σαββα γεννησεως του κυριου*.

p. 44 v. 2. *μετα την απόλυσις*] supplex ecclesiastici officii conclusio est *απόλυσις*. scateant undequaque exemplis ecclesiastici libri. inscienter Codin. *Cyropolat. de Offic.*

itaque Meursius *ἀπόλοιον* ultimum diem cuiusque festi, quod tunc quasi solveretur, exposuit. solus hic locus, quo nec festivitas plene coepit nec alia desit, hallucinatam declarat.

p. 44 v. 3. *in*scite Iunius *εἰκονοστάσιον* vertit *delubrum*. *delubrum* verti, inquit, *quasi dei aut divorum labrum*. praeclare. *iconostasion* dicitur omne illud in quo vel stant vel ex quo pendent sacrae imagines, ut ex isto pendeant imagines nativitatis Christi aliaque tres aut quattuor. Germani vocant *ein bilder stelle*.

ibid. sacris imaginibus circumposita ornamenta, quibus illae sunt affixae, est *εἰκονοστάσιον*. *torcentici operis quadratum tabellae marginem alii vocant.*

ib. v. 5. *ἀναλόγιον*] scribitur etiam *ἀναλογεῖον*. Suidas: *ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία*. usurpat quoque Latini. Isidori Glossae: *lectrum analogium, super quo legitur*. Walafridus de rebus ecclesiasticis. c. 6: *analogium, quod in eo verbum dei legitur et annuntiat*. est eiusdem mentio in Turcogr. l. 2 p. 168.

ibid. de analogio sive pulpito egimus nos quoque ad Euechologica.

ib. v. 6. *μετὰ τῶν ἱερατικῶν στολῶν*] hoc est cum sacerdotali *διὰ stola* et *casula*, *μετὰ τοῦ ἐπιπαραλήλου καὶ φελωνίου*. Philotheus in ordine sacri ministerii in Euechologii limine.

ib. v. 7. *τοῦ τρικλίνου] maioris aulae palatii*. *χρυσοτρικλίνου* habet Zonaras in Iustino: *τὸν τοῦ παλατίου χρυσοτρικλίνου ἰδομήσατο*. Leo Grammaticus: *διὰ τῆς θνικτῆς τοῦ χρυσοτρικλίνου ἐλασίδων*. celebrem porro diem hunc et Epiphaniae celebrant imperatores, ac in his sese vestibus regis ornabant; unde notatur Iustinianus *λυκούμενος εἰς τὰ γενέθλια καὶ θεοφάνια χωρὶς στέμματος προελθών*.

ib. v. 8. *ἐπιρριπτῶν] capitis tegimen est ἐπιρριπτῶν, vestis genus a Meursio generice expositum*. evincit Curopalatae in Constantino Leonis F auctoritas: *τοῦ Συμεὼν ὑποκλίναςτος τῷ πατριάρχῃ τὴν κεφαλὴν καὶ εὐχὴν δεξαμένον παρ' αὐτοῦ, ἐπιτιθέντος, ὡς φασί, τῇ βαρβάρου κεφαλῇ ἀντὶ στεφάνου τὸ ἴδιον ἐπιρριπτῶν*. Leo Grammaticus rem eandem narrans *εὐχὴν οὖν* inquit *ὁ πατριάρχης ποιήσας, ἀντὶ στέμματος τὸ ἑαυτοῦ ἐπιρριπτῶν τῇ αὐτοῦ ἐπιθήκειν κεφαλῇ*. merito equidem: vestis enim genus non imposuisset, nec nisi tegumenti capitis vice, id est diadematis, proprium pileum substituisset patriarcha. adde lectores, de quibus sermo, adesse imperatori *μετὰ τῶν ἱματίων καὶ ἐπιρριπτῶν*: canonarchae vero numero seq. *μετὰ ἱματίων μόνων καὶ ἀσκεπίς*: absque *epirriptariis* igitur, id est *piliis*.

ib. v. 9. *καμίαια*] Symeon Thessalonicensis de Sacramentis: *ὁ ἀναγνώστης κέντηται ἐν ὄνυμα τὸ καλούμενον καμίαιον, ὅπερ κατὰ τύπον φελωνίου ἐστὶ μικροῦ ἢ σιχαρίου ἐκ λίνου, τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἱερωσύνης θηλοῦν, διὸ καὶ μικρὸν ἐστὶ, καὶ τὴν ἀπὸ θεοῦ σκέπη σημαίνει, ἢ πορφυροῦν διὰ τὸ πορφυροῦν τοῦ Χριστοῦ ἱματίου, καὶ λευκὸν διὰ τὸ καθαρὸν τῆς ἱερωσύνης καὶ τὸν ἀπὸ θεοῦ φωτισμόν*. Cedrenus et Theophanes *χαρβασίων καμίαιων bombycinarum vel linearum interularum* meminere in Heracleo.

ib. v. 10. *λευκά]* color praecipuus in ecclesia habitus dignioribus, purpureus, quo per quadragesimam et in funeribus utuntur Graeci, inferioribus ministris tribuitur. Symeon Thessalonicensis de Sacra, et Demetrius Bulgariae Iuris GR l. 5.

p. 44 v. 10. circa *διβάμπουλον*, quod lampadarius gestat, et cuius Codinus ter meminit, hic et paulo infra, variae sunt sententiae. prima Iunii, qui ubique vertit *divini cultus ampullam. non possum assentiri*, inquit Meursius: *facerem si δίβος pro divus recentiores Graecos usurpasse invenirem.*

Altera sententia est *διβάμβουλον* esse *κηροδογειόν*, ein ker- P 214 *seustang*, quod in *διατάξει τῆς Ιεροδιακονίας* Philothei patriarchae Cpolitani nominatur *μανουάλιον*, *manuale*: *ὁ ἀναγνώστης κατέχων μανουάλιον μετὰ λαμπάδος ἡμμένης.* in Typico S. Sabae reperies *κηρομανουάλια* eodem prorsus significatu. idem omnino *διβάμπουλον*, id nimirum cui lampas imponebatur et quo ferebatur. id erat aureus contus, ut Codinus docet: in huius enim vertice lampas insistens a lampadario portabatur. haec sententia mihi olim in Facula non displicebat: nunc alia mente sum, quia cur *contus*, qui accensae lampadis fulcrum, vocetur *διβάμπουλον*, exputare mecum nequeo, etiamsi non *διβάμπουλον* sed *διβάμβουλον* scribamus. adde quod *manuale* et *κηρομανουάλε* nimis distant a *διβάμπουλο*.

Tertia sententia exstat in eadem Turcograecia, *διβάμπουλον* esse *turibulum*, quam expositionem accepit Crusinus a Graecis insulae Santorinae, quibus favere videtur tam ipsa natio, quia Graeci sunt, quos utique melius nosse ista oportebat quam externos, tum quia non sit verisimile *turibulum* in his aulicis conventibus adfuisse; et forte scribendum *θυάμπουλον*, a *θύω immolo*, unde et *tus* originem ducere videtur.

Quarta sententia videtur esse Meursii v. *Μονοβάμβουλον*; qui *μονοβάμπουλον* et *διβάμπουλον* ab *ambulo* arcessit, ut sit illud quasi simplex et unicum, hoc duplex ambulacrum, seu ut ipse loquitur, *simplex conclave palatii secretius, in quo congregabatur clerus patriarcham novum electurus.* Codinus eius meminit: *ὁ δεύτερος ὀστιάριος κρατῶν τὸ μονοβάμβουλον.* ante hoc erat aliud, in quod *promiscue conveniebant omnes qui cuperent statim scire quem clerus patriarcham creasset; et illud διβάμβουλον dicebatur.* invenio eius mentionem apud Phranzem § 19. secundum haec patriarcha cum lampadibus ad *διβάμβουλα* sive atrium descendebat, *paratumque inveniens equum ascendebat.* sed quid de *monobambulo* sentiendum sit, iam l. 1 c. 10 exposui: exungi nimirum debet, inque eius locum substitui *μονάμπουλον* sive *μονάμβουλλον*; et notio atrii seu *ambulacri* his duobus Codini locis nullo modo applicari potest: nam lampadarius dicitur *φέρειν, manibus ferre*, cum accensa lampade *διβάμπουλον*. an conclave vel atrium manibus gestare potuit? adde haec de conclavi exteriori et interiore esse figmenta Iunii, quamquam ipse *διβάμπουλον* nunquam ad exterius conclave rettulit, neque etiam in suo *μονοβάμβουλο* ad τὸ *ambulacrum* vel *ambulare*, sed ad τὸ *βαμβάλειν* respexit. accedit apud Phranzem non legi *διβάμπουλον*, sed *διβάμβουλα*. at Meursius corri-

git *διβάμκουλα*. quo codice fretus? si quid corrigendum sit, potius et vero propius correxerim *διαπάτουλα*, hoc est ad loca patentia, uno verbo ad atrium, seu ad *διάβατα*, *transitus*.

Quinta sententia est eiusdem Meursii, qui et hic et in catalogo officialium magnae ecclesiae *μονοβάμβηλον* et *διβάμβηλον* a *velo* rescribendum censet, quasi ille *simplex velum*, hic duplex in custodia sua habuerit, *velarū* utique, qui nunc a *ιαμῖς* *ιαπίτορες*; nam sub velis olim res gerebatur. caeterum mss codd. inprimis repugnant, quorum nullus istam scripturam nobis exhibet. deinde lampadarius tenens *διβάμκουλον* cum lampade accensa *δεβάμκουλον* in manu portabat: non erat ergo velum, a quo *velarū* et *custodes veli* nomen sortiti sunt. nec inuat hanc opinionem Anastasius in Sylverio aut collatio cum Donatistis apud S Augustinum: nihil enim aliud ostendunt quam sub velo res olim disceptatas fuisse, sive uno sive duobus; extra quod velum partes expectabant. *pro velo sunt utriusque partis episcopi*, inquit Collatio: *si iubet sublimitas tua, intromittentur*. sic b. Sylverius *ad primum et secundum velum retinuit omnem clericum*. quid haec ad lampadariū nostrum, cui *τοῦ διβαμκούλου* cura commissa erat?

P 215 Sexta sententia est *διβάμκουλον* esse duplicem ampullam et *μονέμκουλον* simplicem ampullam; hanc tenuisse in clericorum ordinationibus et initiationibus secundum ostiarium, de quo in sexta pentade officialium magnae ecclesiae, illam tenuisse lampadariū in solemnitatibus quas Codinus describit: ita etiam ipse Meursius v. *διβάμκουλον*. sed quid in his ampullis? in monampulo non dubito fuisse *chrisma*, quo qui sacerdotio initiantur inunguntur, in dibampulo autem fuisse *sacrum oleum* et *chrisma*, ut imperator unctionis suae tam in baptismo quam in imperatoria inauguratione semper memor esset. his forte lucem dabit, tametsi exilem, citatus a Meursio Ansegisus 1 162: *presbyter in cena domini duas ampullas secum deferat, unam ad chrisma, alteram ad oleum, ad catechumenos inungendos vel infirmos*. fecerunt ergo Graeci, ut alia multa, sic et *ampullae* nomen suum in *monampulo* et *dibampulo*, seu geminato *λ dibampullo*; a quo vox etiam Germanica *ampel* quasi *ampulla* descendit. et hanc sententiam ego prae aliis probo et amplector, licet Balsamon in melete seu exercitatione sua nihil de *dibampulo* imperatori a lampadario praeferrī solito, sed tantum de lampade scribat. nec quenquam turbet illud β: etsi enim sola vocula δ; duplicat, ut *bigarius*, hic tamen ob vocalem sequentem β intericitur, euphoniae causa.

Graecum proverbium lubet huc arcessere: *ὄρον κολλοὶ κερτίου φωνάζουσι, ἐκεῖ ἀργεὶ ἢ ἐξημεραῖον*, ubi *pires galli cantilant*, ibi *tardum est crepusculum*; quia videlicet ex contentione, non ex lucis sensu canunt. *μύθος* etiam hodie proverbialiter dicunt: *ἐκ μύθου* itaque proferam. quo *pires* in re obscura sententiae, eo dubiis maioribus mens fluctuat. circa vocem *διβάμκουλον* allatis a Gretsero sex libris, quem amplector non video: certior itaque meum in medium adducit ex Balsamone, Meditatio de patriarcharum privilegia. lumen et

faces ad docendi officium spectant, inquit, ac propterea, ut patriarchae, ita et imperatori lampas, ignis, lumen praefertur, et ut clare loquar, ceceus accensus. λαμπράτω τὸ φῶς ἡμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ἀκούσάτωσαν, εἰς οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ πατριάρχαι· μεγαλύνονται μὲν καὶ διδασκαλικοῖς ἀξιώμασι. ἐπιπέθον γὰρ οἱ πιστοὶ δεσπόται καὶ οἱ αὐτοκρατόρες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῇ χριστιανικῇ λαῷ. de imperatore concionem ad populum habente dictam ad p. 57 v. 18. at imperatori διδάσκουλον praefertur, patriarchae et imperatrici μονάμπουλον. cur ita? quid generis διδάσκουλον; ἐτι δὲ τῶν μὲν αὐτοκρατόρων ἡ ἀρωγὴ πρὸς φωτισμὸν καὶ σύστασιν ἔπικεῖνεται ψυχῆς τε καὶ σώματος, τὸ δὲ μεγαλεῖον τῶν πατριάρχων ἐς μόνην τὴν ψυχὴν ἐστενοχόρηται λωσιτέλειαν (δὲλλῃ γὰρ τούτοις ἐστὶ φρονεῖς εὐκαθείας σαματικῆς), ἀσάτως καὶ ἡ περὶ τοῦς ἀπημόους τῆς βασιλείας κηδεμονία καὶ μέριμνα πρὸς μόνην σαματικὴν εὐχάων ἐξήπλωται (πείσης γὰρ ψυχικῆς βοήθειας αἱ γυναῖκες ἐπέτηνται). αἱ λαμπάδες δὲ τῶν μὲν βασιλέων διττοῖς διαχρόσασι περιζωννύσονται στεφανώμασι, τῶν δὲ πατριάρχων καὶ τῆς βασιλείας ἐνὶ κατασκευῇται φεγγώμασι. fax itaque imperatori praefata dupliet corona aurea circumdata διδάσκουλον, patriarchae et imperatrici unica eaque argentea μονάμπουλον est. consule quae proluxitati vitandae apud eundem Balsamonem scripta praetermittimus.

p. 44 v. 11. μαῖστωρ] clara origo a Latino magister.

ib. v. 19. τὸ πολυχρόνιον] de votis in imperatores, faustis acclamationibus et in multos aones appreciationibus fuisse quidem infra nec minus docte Gretserus, at quae πολυχρόνιον in Christi natalibus faciendum non attingant. succincte addimus. incipiente oīma in ecclesia ad his solemnibus anno, ut mutuis sese deois et xenias excipere, ita et felicibus votis prosequi et laetis vocibus bene ominari, quod observant adhuc Itali, consuevere Graeci. discurrunt itaque per vias et compita pueri et adolescentes hac die, et ad amicorum portas modulis sonis ac musicos instrumentis πολυχρόνια perestruunt, xenia reportantur; concūcque Χριστογεννητικοῖς pro natalibus Christi muneribus se cumulant certatim. ecclesia igitur, cuius vota sunt dona, natalium dominicorum pervigilio, in palatii penetralibus, anais ei multis exoptatis bene precatur imperatori. ipsi quoque monachi vitae et sanorum diuturnitatem superiori, ad cellam eius catarvatim convenientes, a deo postulant, εἰς τὸ κελίον τοῦ προεστῶτος (διὰ) τῆς ἰδίας πολυχρονίαςως, ait Menaeum hac die. hiuc τὸ πολυχρονίον nonnisi de votis pro salute cuiuspiam praesenti incoe omissis vulgus consuetum est percipere. quendam tamen aliis etiam diebus decantata πολυχρόνια docent Regia mas, ex quibus sequentia erudito lectori depromimus.

Πολυχρόνια. Ἐπως πολυχρονίζουσι τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν πατριάρχην ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τῶν φώτων καὶ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ.

πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη. πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ θεὸς τὴν ἁγίαν καὶ κραταιάν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη. πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ θεὸς τὴν θεοσέπτον θεοπροβλήτον θεοδόξαστον καὶ θεομεγάλυντον, κραταιάν καὶ ἁγίαν βασιλείαν αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη.

haec in ecclesia, ubi plures imperabant, nuncupabantur vota: sequentia inter epulas et pocula, bibente nimirum imperatore, proferebantur.

εἰς τὴν τράπεζαν εὐχεταί οὕτως. εἰς τὸ πολυχρόνιον, ζῶν, εὐρήνην, ἁγίαν, εὐδόξωιν καὶ κατ' ἐχθρῶν νίκην τῶν κραταιῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν ἀφθονῶν καὶ βασιλείαν.

votis istis in ecclesia patriarcham excipiunt.

τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν, νόριε, φύλαττε. λέγεται δὲ

τρίς. εἰς πολλὰ ἔτη. τρίς. εἰς δὲ τὴν τράπεζαν εἴθεται οὕτως. εἰς τὸ πολυχρόνιον, ζώην, εἰρήνην, ὕγιαν καὶ σωτηρίαν τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν διαποκόου καὶ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου.

p. 45 v. 2. cuius lampadis etc.] exstat Theodori Balsamonis melete seu disceptatio de hoc more imperatori praeferendi lampadem, ut et imperatrici et quinque patriarchis, Romano Cpolitano Alexandrino Antiocheno Hierosolymitano. ait imperatori duplicem ob causam praeferri lampadem, tum quia humana tum quia divina curat, tamque ea quae ad corpus quam ea quae ad animam pertinent (huius enim geminae potestatis concessione blandiebantur recentiores Graeci suis imperatoribus), eaque de causa lampades imperatoris duplicibus aureis coronis cinctas esse; patriarcharum vero lampades, ut et imperatricis, una tantum, eo quod patriarchae spiritualium tantummodo curam habeant, mulieres temporalia duntaxat spectent, quippe quibus in ecclesia docere interdictum sit.

Videntur autem haec aurea vel argentea στεφανώματα, ut Balsamon vocat, et θριγγώματα, coronae in morem lampadi fuisse imposita, vel certe, quod θριγγώματος nomen potius suadet, ipsi lampadi cancellorum seu sepimenti instar circumposita. addit Balsamon hoc idem προνόμιον seu privilegium procedendi cum lampade concessum fuisse archiepiscopo Bulgariae et Cypri et paucis quibusdam metropolitanis, et praeter hos nulli; et patriarchas non modo in sua diocesi sed et extra lampade illustres progredi posse; quod multis ipse adversus oblocutores quosdam confirmat, quem legat qui volet l. 7 Iuris GR.

p. 46 γ. 2. τροπάριον modulus est, cantici nimirum genus, ad alterius exemplaris modo se habentis normam τροπούμενον, decantandam. haec τροπαρίων communior expositio. alias fusiis in Euchologicis rettulimus. ποιητάς porro τῶν τροπαρίων Anthimum et Timoclem memorat Theophanes et Cedrenus in Leone 1.

ibid. δόξα] supple reliqua: πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι. post καὶ υἱὸν καὶ δεῖ ἀδελφὸν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

ib. v. 3. οὐ ψάλλεται] modulatis varietque flexis cantus sonis non decurritur μελωδῶς: sed voce continua, ζῶμα, ut scripsit Philotheus, ἀναγινώσκεται.

ib. v. 5. mos iste accinendi imperatoribus τὸ πολυχρόνιον et acclamandi εἰς πολλὰ ἔτη Graecis valde frequens fuit, ut saepius posthac ex Codino intelligemus, quem eleganter describit Corippus, dum quomodo Iustino Iuniori τὸ πολυχρόνιον acclamatum sit, versibus explicat, de laudibus Iustini 1 202 et 356, 2 165 et 308.

P 216 Nicephoro Phocae factas acclamationes suaviter admodum irridet Luitprandus in legatione sua Cpolitana, loquens de processione Phocae ex palatio ad sanctam Sophiam (Leon. Diacon. p. ed. Bonn. 347). multi profecto in his acclamationibus πολλὰ ἔτη apprecabantur, quibus nihil iucundius accidere potuisset quam si imperator illo ipso die, quin et illo momento, repentina morte extinctus fuisset.

Acclamandi mos vetus est, manavitque ex theatris in fora, deinde etiam in senatum; hinc ad Christianorum synodos. exemplum

acclamationis factae a senatu M. Antonino commemorat Vulcatus in Avidio Cassio: *Antonine Pie, dii te servant. Antonine clemens, dii te servant. tu noluisti quod licebat: nos fecimus quod decebat. Commodus imperium iustum rogamus, progeniem tuam roboras. fac securi sint liberi tui; bonum imperium nulla vis laedit. Commodus Antonino tribuniciam potestatem rogamus; praesentiam tuam rogamus, philosophiae tuae, patientiae tuae, doctrinae tuae, nobilitati tuae, innocentiae tuae. vincis inimicos, hostes exsuperas: dii te tuentur.*

Synodicae acclamationis en tibi exemplum ex Oecumenica synodo Chalcedonensi, Act. 7, ubi Marciano imperatori et Pulcheriae imperatrici acclamant patres. *Marciano novo Constantino, novo Paulo, novo David multos annos. vos estis pax orbis, pie domine. dominus vitam et conservet. vos fides nostra. Christus, quem honoras, ipse te custodiet. orthodoxam fidem tu roborasti. sicut Apostolici, ita creditis. Augustae multos annos. vos lumina orthodoxae fidei. propter haec ubique pax est. humana pacis, domine, tu custodi. humana mundi, domine, tu custodi. perpetua memoria novo Constantino. quae ex genere orthodoxa est, deus eam custodiat. custodem fidei deus custodiat. eam quae semper pia est deus custodiat. pia, orthodoxa, quae contraria est haereticis, deus eam custodiat. omnes haereticos tu fugasti. Nestorium et Eutychen tu persecuta es. absit invidia a vestro imperio. fideles imperatores sic honorantur. deus custodiat potestatem vestram, deus pacificet imperium vestrum. Marcianus novus Constantinus, Pulcheria nova Helena: P 217
selum Helmae tu sectaris. vestra vita munimen cunctorum est: vestra fides ecclesiarum gloria est.*

Similibus epiphonematis personat tota synodus Cpolitana sub Menâ patriarcha et Iustiniano imperatore. quin et in electionibus usus erat ἐπιβουαίων. in Actis ordinationis Eradii, cum illum S Augustinus iam senex apud clerum et populum successorem sibi dixit, post ista Augustini verba presbyterum Eradium mihi successorem volo, sequuntur ista: *a populo acclamatum est, deo gratias, Christo laudes; dictum est vices ter. exaudi Christe, Augustino vita: dictum est sexies decies: te patrem, te episcopum. dictum est octies. cumque reticeretur, Augustinus episcopus dixit, non opus est etc. mox: a notariis ecclesiae, sicut cernitis, excipiuntur quae dicimus, excipiuntur quae dicitis; et meus sermo et vestrae acclamationes in terram non cadunt. apertius ut dicam, ecclesiastica nunc gesta conficimus. sic enim hoc esse quantum ad homines confirmatum volo. a populo acclamatum est trigesies series, deo gratias, Christo laudes. exaudi Christe: Augustino vita: dictum est tredecies. et sub finem: hic mihi responsione vestra opus est. teneam responsionem vestram. de hac assertione aliquid acclamate. a populo acclamatum, fiat, fiat: dictum vices quinquies. dignum est, iustum est, dictum vices octies. fiat, fiat: dictum quater decies. olim dignus, olim meritis: dictum vices quinquies. iudicio tuo gratias agimus: dictum tredecies. exaudi Christe, Eradium conserva: dictum octies decies. vides hic*

eandem acclamationem iteratam fuisse, non tantum semel sed et saepius, imo saepissime.

En quid senatus in Claudium, cum imperator renuntiatus esset, apud Trebellium. *Auguste Claudii, dii te nobis praesent: dictum sexagies. Claudii Auguste, principem te, aut qualis tu es, semper optavimus: dictum quadragies. Claudii Auguste, te respublica requirabat: dictum quadragies. Claudii Auguste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus senator, tu vere princeps: dictum octavies. Claudii Auguste, tu nos ab Aureolo vindica: dictum quinquies. Claudii Auguste, tu nos a Palmyrenis vindica: dictum quinquies. Claudii Auguste, tu nos a Zenobia et a Victoria libera: dictum septies. Claudii Auguste, Tetricus nihil fuit: dictum septies.*

Nec bonis tantum bona, sed et mala malis in huiusmodi acclamationibus apprecabantur vel quasi iure suo efflagitabant. illustre huius rei exemplum suppeditat Aelius Lampridius, apud quem habes acclamationes senatus in occisum Commodum imperatorem. *hosti patriae honores detrahantur, parricidae honores detrahantur, parricida trahatur. hostis patriae, parricida, gladiator in spoliario lamietur. hostis deorum, carnifex senatus; hostis deorum, parricida senatus. hostis deorum, hostis senatus. gladiatorem in spoliario. qui senatum occidit, in spoliario ponatur. qui senatum occidit, unco trahatur. qui innocentes occidit, unco trahatur, hostis, parricida, vere, severe. qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. qui te occisurus fuit, unco trahatur. nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es. ut salvi simus, Iuppiter optime maxime, serva nobis Pertinacem. fidei praetorianorum feliciter; praetorii cohortibus feliciter; exercitibus Romanis feliciter; pietati senatus feliciter. parricida trahatur. rogamus, Auguste, parricida trahatur. hoc rogamus, parricida trahatur; exaudi, Caesar. delatores ad leonem; exaudi, Caesar. delatores ad leonem; exaudi, Caesar. Speratum ad leonem. victorias populi Romani feliciter; fidei militum feliciter; fidei praetorianorum feliciter; cohortibus praetoriis feliciter. hostis statuas undique, parricidae statuas undique, gladiatoris statuas undique; gladiatoris et parricidae statuae detrahantur. necator civium trahatur, parricida civium trahatur. gladiatoris statuae detrahantur. te salvo salvi et securi sumus, vere, vere; modo digne, modo vere, modo libere. nunc securi sumus. delatoribus metum. ut securi sumus, delatoribus metum; ut salvi sumus, delatores de senatu. delatoribus fustem te salvo. delatores ad leonem te imperante. delatoribus fustem. parricidae gladiatoris memoria aboleatur, parricidae gladiatoris statuae detrahantur. impuri gladiatoris memoria aboleatur; gladiatorem in spoliario. exaudi, Caesar. carnifex unco trahatur, carnifex senatus more maiorum unco trahatur. saevior Domitiano, impurius Nerone, sic fecit, sic patitur. memoriae innocentium serventur, honores innocentium restituas. rogamus, parricidae cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver in spoliario ponatur. perroga, perroga: omnes*

censemus unco trahendum. qui omnes occidit, unco trahatur. qui omnem aetatem occidit, unco trahatur. qui utrumque sexum occidit, unco trahatur. qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. qui templa spoliavit, unco trahatur. qui testamenta delevit, unco trahatur. qui vivos spoliavit, unco trahatur. servis servivimus. qui pretia vitas exegit, unco trahatur. qui pretia vitae exegit et fidem non servavit, unco trahatur. qui senatum vendidit, unco trahatur. qui filiis abstulit hereditatem, unco trahatur. indices de senatu, delatores de senatu, servorum subornatores de senatu. et tu nobiscum timuisti, omnia scis, bonos et malos nosti. omnia scis, omnia emenda. pro te timuimus. o nos felices te viro imperante. de parricida refer, refer, perroga: praesentiam tuam rogamus. innocentes sepulti non sunt: parricidas cadaver trahatur. parricida sepultos eruit: parricidas cadaver trahatur.

Similis ferme est illa ἐκτιθέμενης; quae in synodo sub Mena actione IV legitur. multi anni imperatoris, multi anni patriarchae: Petrum Zoaram et Severum modo anathematisa. orthodoxum imperatorem habes: quid times? eos qui parabaptizant eiice foras. et cum monachi Hierosolymorum porrexerunt chartam, universi clamaverunt: multi anni patriarchae. libellum monachorum modo ruscipe. libellus modo legatur. eos qui per domum baptizant eiice foras. speluncam Zoarae modo torqueas. multi anni patriarchae. parabaptizant modo anathematisa. Christiani imperatoris multi anni. orthodoxi imperatoris multi anni. speluncae haeticorum modo ardent. vincit fides imperatoris. orthodoxus regnat: quid times? Petrus quare habet monasteria? omnes haeticos ibi habet. Severum Petrum et Zoaram modo anathematisa. trinitas tres anathematizat. anathema Severus Petrus et Zoaras. Severum Manichaeum modo anathematisa. vincit fides Christianorum. multi anni patriarchae. inimicos Christi modo anathematisa. haeticos modo anathematisa. anathematizatos modo anathematisa. vincit fides Christianorum.

Et Act. 5, quae antea in vulgatis editionibus solebat esse prima, exstat longissima acclamatio, qua partim bona augustis et patriarchae, partim mala haeticis populus imprecatur. multi sint anni imperatoris, multi anni Augustae etc. Severum Manichaeum eiice etc. effodiuntur ossa Manichaeorum etc. Severum Manichaeum foras eiice etc. qui non anathematizat Severum, Manichaeus est. eiice foras Severum. novum Iudam eiice foras. insidiatorem trinitatis eiice foras etc. exhumentur ossa Nestorianorum. exhumentur ossa Eutychianistarum. quis est Nestorianus? ego nescio; anathema sit ipse a trinitate etc. Manichaeos de ecclesia eiice. duos Stephanos de ecclesia eiice. paulo post in eadem sessione sequuntur plura huius generis epiphonemata.

Acclamabant etiam concionatoribus; cuius moris exempla invenies apud S. Augustinum l. 4 de doctrina Christiana c. 26, et saepe in Homiliis. hactenus de ista consuetudine.

p. 46 v. 6. *σαῖς*] pronominis *σύ* plurale est *σαῖς* in primo casu; in reliquis *σαῖς* et *σαῖς* corrupta pronuntiat Graecia.

ib. v. 7. *θεός*] cui verba addes ex Horologio, ut sit modulus integer, *τῶν πατέρων ἡμῶν ὁ ποιῶν αἰεὶ μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὴν ἐπιέκειαν, μὴ ἀποστήσης τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἰαθείαις ἐν εὐερίῃ κυβερνήσου τὴν ζωὴν ἡμῶν.* polychronismum monachorum in superioris salutem emissum require in Menaeo retro Nonae officium.

ib. v. 12. protapostolarius] vides et hic nomen Graecamicae ambitionis, quod inter illos qui apostolum Paulum publice legebant, hoc est inter apostolarios, voluerunt habere protapostolarium.

ib. v. 17. *ἡ τῆς λειτουργίας ὥρα*] quae hac die ad orto sole decima est. ita tyrus hodierni officii ad Nonae calcem positus: *περὶ δὲ ὥραν δεκάτην σημαίνει τὰ μέγα etc.*, ad synaxim videlicet vespertinam habendam; quibus finitis *καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου.*

ib. v. 20. sabbato vel dominica ieiunium Graecis illicitum. eam ob rem si natalium Christi diebus huiusmodi sors ferat celebrari pervigilium, ut a ieiunio abtinent, ita missam consueto tempore, quod diei tertia est, peragunt: si alias incidat in ferias, cum nonnisi missae praemissis solemnibus fas sit solvere ieiunium, illud vero ad vesperam usque sit protrahendum, vespere solummodo, quo vespertinarum laudum tempus instat, simul cum ipsis cantatur missa; qua finita tibi capiendi fit potestas. haec ex rita huius diei in Menaeo reperiendo ad huius loci expositionem.

p. 47 v. 3. post hunc liturgia perficitur] habent hunc morem Graeci, ut in quadagesima diebus ieiunii et in vigiliis liturgiam seu missam celebrent a meridie, et ut hinc apparet, post vespas. in Paschate liturgia fit ante solis exortum. aliis diebus hora tertia, tanquam consueta, ut docet Gabriel Philadelphiensis episcopus in suo de sacramentis libello.

ib. v. 13. *ἀλλάσσει*] non mutat, sed potius induit, *τὸ ἐπάνω nimirum ἔσθμα etc.* ad 28 notam superioris capituli, amice lector, recurras precor.

P 197 *ibid.* crinomia] hoc imperatoris tegmen videtur a specie lili *crinoniae* nomen invenisse, ut et illud *tetraphyllum* a quattuor foliis. utriusque meminit Glossarium, sed nudis solisque verbis Codini, nulla explicatione adhibita.

κρινωνίαν coronam liliis sive flosculis in gyrum germissantem. Coresius in rescriptis. Balsamon Meditato de incensis etc. Iuris GR l. 7: *κρίνος ἐκ κρινωνίας συλλεγόμενος.*

ibid. *τετράφυλλον*] Coresius idem docet aliam coronam esse, e qua quattuor flosculi, ad frontem nimirum et siniciput ac ad utramque aurem, emicant.

ib. v. 21. flammula] dicitur *τὸ flammulum* et *τὰ flammula*, aliquando simplici μ , interdum geminato. dicitur etiam *flamula flammulae*, genere feminino. Vegetius 3 5: *aquilae, dracones, vexilla, flammulae, tufae seu tuphae.* merito autem reprehendit Lipsius l. 4 de Militia Romana illos qui apud Vegetium *flamulae* mutant in flammulae: *o male*, inquit, *abstineant.* et merito monet ut abstineant;

qui recte itidem castigat interpretem Cedreni, haec verba Graeca τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον χάριτην ἐπὶ φλαμμουλλίου κρεμάσαντες his Latinis interpretantem, *tabulis pacis de conto suspensis*, quasi φλαμούλιον sit *contus*. rectissime Lipsius: *chartam conscriptam, pacis testem, super flamula suspendentes*. nec recte Iunius φλάμουλον interpretatur *labarum*, quia labarum unum erat; at φλάμουλα etiam βασιλικά et imperatoria plura, nimirum duodecim; et domi quoque, non tantum in bello praeferebantur, ut docet Curopalata c. 6. forte vetus illud labarum apud posteriores Graecos desiderat: sin minus, διβέλλιον potius labaro respondere dicerem: hoc enim unicum erat, ante omnes flamulas, ut ibidem dicitur. nec omittendum illud Suidae: *σαυρίων εἶδος σημαίας ἢ φλαμούλου*. quid tamen *saurion*, ignoro, inquit Lipsius. sed quid si legeretur *σαυρίων*? certe unum ex flamulis imperatoris *σαυρός* erat, hoc est crux, ut supra dictum ex Curopalata c. 6. ut igitur a dracone flamulum quoddam dicitur apud Curopalata *δρακοντείον*, sic apud Suidam videtur a stauro seu cruce vocari *staurion* illud quod a Curopalata *staurus* seu *crux* appellatur. φλάμπουρον quoque invenias apud Moschopulum: apud Cedrenum p. 441 φλαμούλιον, apud Leonem in Tacticis constitut. 5 φλαμουλλίσκιον, in Pandecte Turcico *flambarum* et *flambulum*; quae et hodie Graecis usitata. idemque omnia haec vocabula, etsi diverse scribi solita, significant, nempe vexillum, seu ut interpretatur Nicetas apud Rigaltium in Glossario, *signum militariae*. nec tamen militiae solum sed et domi imperatori et principibus palatii praeferi consuetum, quod planum ex Curopal. c. 6. imo domi plura praeferebantur, nimirum duodecim: ἐκτὸς δὲ ὀπόταν στρατεύει ὁ βασιλεύς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τῆς αὐτοῦ συντάξεως ἔχει καὶ φλάμουλον ὅν τυχὸν ἢ δύο. qui flammulum gestat, Graecis est *flamularis* seu *flambular*. Pandect. Turc. c. 174 et Vet. Gloss. apud Rigalt. φλαμουλάριοι. in Turcogr. p. 161 φλαμπουλάρειοι *vexilliferi*, p. 201 *flamboler signum* seu *vexillum*. transiit flamula ex Latio ad Graecos, qui illud varie, ut solent, immutarunt.

p. 48 v. 1. flagitiose prorsus Iunius in interpretatione et explanatione eorum quae hic de flamulis scribuntur versatus est. id ut videas, en tibi Iunii verba. *ea (flamula) sunt haec. primum fert archistrategus: princeps sacrorum secundum, habens imagines divinas multas. aliud tertius, habens imagines sanctorum quattuor magnorum martyrum, Demetrii Procopii et Theodori. aliud, qui fert sanctum Georgium equitem, aliud dracontem, et aliud habens equestrem imperatoris statuem.* perperam prorsus. vertendum enim, ut ipsa verba et mens Curopalatae postulant, hunc in modum: *ea autem (flamula) sunt haec. primum archistrategus: alterum vero (flamulum) multas habens sacras et divinas imagines pontificum et ecclesiae praesulum; aliud crux, habens (legendum enim ex cod. ms doctoris Georgii Lautheri, ἄλλο σταυρός ἔχων) imagines sanctorum quattuor magnorum*

martyrum, *Demetrii Procopii et utriusque Theodori* (legendum enim in plurali *Θεοδώρων*, ut habent *ms* codices). *aliud habens (ἔχον) S. Georgium equitem. aliud draconteum, et aliud habens equestrem imperatoris statuum.* hanc esse veram interpretationem quis vel paululum mentem advertens fatebitur: nam primum Curopalata enumerare volens quatenam sint illa flammula, ait *sunt autem haec*: postea singula percenset. *primum, inquit, est archistrategus, non fert archistrategus.* neque enim Curopalata habet istud *fert, sed primum est* seu dicitur *archistrategus*, a D. Michaelis imagine, quae in illo flammulo expressa et efficta. hinc archangelus toti flammulo nomen dedit, ut diceretur *archistrategus*. nam S. Michael archistrategus a Graecis appellatur quasi princeps coelestis militiae. ita vocatur 1) ab Emmanuele imperatore Constit. de Feris: *feriamur, inquit, sexta Septembris, ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χάριτι τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα τερατουργεῖται.* 2) a Cedreno in imperio Basilii Macedonis: *ἀνεκαίνισε δὲ τὸν μύθον τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν τὸν ἐν Σωσθηνίῳ.* 3) a Niceta Choniata l. 8 de imperio Isaaci Angeli: *ἐπισκευάσαι δὲ βουληθῆς καὶ τὸν ἐν τῷ ἀνάπλω ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω τάξεων Μιχαὴλ.* eod. lib. *εἰς τὸν περιείνον ναὸν ἀρχιστρατήγου τῶν θείων καὶ αὐτῶν Μιχαὴλ.* idem l. 7 de imperio Manuelis. denique eodem archistrategi nomine afficiunt S. Michaelen Graeci qui encomia in eum scriperunt et miracula ab eo patrata literis consignarunt. deinde cum signa et vexilla, quae Curopalata commemorat, imaginibus coelitum exornata fuerint, omnino oportet ut et primum effigie aliqua fuerit insignitum: at alia insignitum non fuit quam τοῦ ἀρχιστρατήγου militiae coelestis. tertio archistrategus non erat officium vel nomen officii aulici vel militaris: alioquin omissum non fuisset hoc nomen a Curopalata in catalogo. quare vana est illa Calviniana nota: *ὁ ἀρχιστρατήγος, puta, quisquis est per illud tempus.* at nullus est archistrategus apud Curopalata nisi Michael archangelus.

p. 48 v. 1. coelestis terrestisque militiae dux ducumque omnium princeps Michael, ἀρχιστρατήγος ideo a militibus, a vulgo (hoc enim solo nomine plebeculae notus est) ταξίαρχος salutatus; cuius nomine ecclesiam in Scythia extra muros dedicatam a Constantino, cuius dominio reginam urbem ab insultu barbarorum non semel ereptam refert Damascenus Studites subdianonus vulgari sermone de eius festivitate scripto, quem velut magni ac celeberrimi S. Sophiae templi custodem depinxit Iustinianus *ἐν προνάῳ, καθ' ὃ δὲ ὁ πρώτιστος καὶ μέγιστος τῶν παρ' αὐτοῦ τῶν ἀρχαγγέλων θεῶν Μιχαὴλ ἐπακρίτως ἱεροφάντα ἐπέβλεπεν τὰ ψηφίδια λεπτῶς ἐκδιόσσει, φύλαξ προβεβλημένος τοῦ ἱεροῦ,* inquit Nicetas in Alexio 2; quem sacrorum praesidem in sacri tribunalis foribus, non efficiendis sed advocandis potius in paradisum hominibus, ex-cubitorem non pingunt modo sed et venerantur tremunt et precantur, ut in Enochologicis enarravimus; quem denique imperii defensorem simul cum Gabriele socio sibi datum tenuerunt Graecorum principes, ubi, prout auctor noster innot c. 4, et Damascenus citatus proficitur, imaginem suam hinc inde a sacris istis duobus taxiarchis stipatam concessere gestan-

dam: eius, inquam, nomini primum et praecipuum imperii flammulum consecratum est, et ἀρχιστρατήγος nuncupatur.

ibid. εἰκόνας ἔχων πολλὰς] si plures pontificum imagines eo vexillo pinguntur eorum quos devotius colunt et in publicis precibus frequentius inclamant, magni Basilii, Gregorii theologi, Ioannis Chrysostomi, Athanasii, Cyrilli Alexandrini et Nicolai Myrensis ibidem positas mihi prorsus indubium est; et certe in octifido vexillo eiusmodi, pro singulis nimirum lingulis unam, octo censeo depictos, et ad priores non parum ab eis celebratos Gregorium thaumaturgum et Hierosolymitanum Cyrillum alium accessisse.

ibid. nec minus errat Iunius, cum illud ἱεραρχῶν vult idem esse quod princeps sacrorum, quasi scilicet princeps sacrorum ferat illud vexillum. nugae. nam ἱεραρχῶν est patrius casus numeri multitudinis a recto ἱεράρχης, quae vox praesulem, episcopum seu pontificem denotat. Νικολάου τοῦ περιωνύμου ἐν ἱεράρχαις τὸν περικαλλῆ τουτοῦν ναόν, inquit Cedrenus in imperio Basilii. ergo ἱεραρχία Cpolitanus erat patriarcha eiusdem urbis, quem imperatori flammulum seu vexillum praeportasse quis credat, nisi alinnde id Iunius probet?

ib. v. 2. δὲκαπόδιον] piscem *polypodem* hodiernus loquendi usus *δευκαπόδιον* vocat. vexillum illud dissectis laciniiis inferius divisum *δευτέγωνσον*, *polypodemque* scissuris referens, *δευκαπόδιον* nomen accipit a vulgo.

ib. v. 3. σταυρός ἔχων εἰκόνας] crucem hanc in castris et conflictibus delatam eiusmodi arbitror quales in sacris processibus vel in ecclesiis adorandas me conspexisse memini. lignae sunt illae (argenteas aureisque laminis contextas rapacitas Turcica eliminavit), et ad earum extremos ramos quamvis amples latiores adhuc trifoliorum figurae prominent, in quibus nonnunquam pectus et facies quattuor evangelistarum vel hinc inde deiparae et S. Ioannis aliorumve variis coloribus, delineata prius in medio crucifixi specie, exarantur. quidni pariter οὗτος ὁ σταυρός ἔχων (ἐν ταῖς ἀρχαῖς) τῶν ἀγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων ἑφαίνετο; crucem qualem hic memoro depictam in iconibus per hocce opus Codini et eius commentaria sparsis gestat patriarcha CP.

ibid. Δημητρίον Προκοπίον καὶ Θεοδώρων.] duces armis quondam insignes armorum socios et in bellis protectores Oriens invocabat Demetrium, Procopium, *καλλινίκους;* et Θεοδώρους, Cedreno in *Τρομῆσι* ducem unum et alium tironem dictos. primus Demetrius *πλακωνούσης* ac praeses Thessaliae sub Maximiano martyr obiit Thessalonicae, ubi torpūs eius sacro liquore exundans perpetuis quoque miraculorum scaturit fuentis. a profectaris in praelium invocatur, quoque belantes adiuvat praesidio; nec in dubium revocatur quod Thessalonicensibus obsidione ab Alusiano Bulgarorum cinctis unguentoque ab eius sepulcro emanante unctis contulit. Romanae aedē fuit dux martyr Demetrius, ait Cedrenus in Michaelē Paphlagonē, iterque complanavit, quod Bulgari captivi iuramento confirmarunt, dicentes vidisse se iuvenem equitem, qui Romanae phalangī praeciret, a quo exsiliens ignis adversos cremaret hostes. alter Procopius militia clarus dux Alexandriae fuit, ut verbis huiusdem Synaxarion asserit Iulii 8: *χαίροις μαρτύρων καθήματα, βασιλέω κραταίωμα;* canit eius festo ecclesia Graeca. tertius fuit Theoderus στρατηλάτης, *εσπίτουσ μαγίστου* sub Licinio, a quo mortem illatam sustinuit: exin Romanorum armis favere coepit e coelo, ac Ioannis Tsimiscis tempore tantae Scytharum in Graecos praeliantium stragis auctor fuit, ut ei

gratiam pro ope lata relaturus Trimisces, templo in quo is humatus erat destructo, aliud magnificentius exstructum praedilis amplius habentibus reditus ditaverit, et urbem, Euchanaeiae suppresso nomine, vocaverit Theodoropolim. subdit Cedrenus, ex quo haec deprompta: sane his semper auspiciis atque antesignanis adversum hostes uti solebat imperator hic. nec temere: visus enim manifesto martyr opem ferre, hostiles cuneos turbare, et praeclarissimae ducem se praestare victoriae. ultimus Theodorus alius, tiro dictus, non quod armorum tirocinio erudiretur, sed quod in cohorte tironum dicta provectus centurio promereretur. Damascenus subdiaconus: *ἦτον καὶ αὐτὸς ἕνας εἰς τὸ τάγμα ὅπου ἀνομάζετον Τύρωνες, ὡσάν τὰ εἰπῆς ἑκατόνταρχος.* ita dictus auctor vulgari idiomate.

p. 48 v. 4. illud *Θεοδώρων* est ntriusque Theodori martyris, ducis et tironis. prioris festum agunt Graeci 8 Iunii, posterioris 17 Febr. et in hunc tironem exstat S. Gregorii Nysseni pulcherrima oratio.

ibid. *Γεώργιον ἔριππον*] notissimum olim ducem, sanctis nunc tolerato martyrio Georgium allectum equitem semper pingunt Graeci; quod saepius sit visus *καβαλλάρης εἰς ἄλογον ἄσπρον* et *λευκοφόρος καβαλλάριος εἰς ἄλογον ἄσπρον*. Damascenus citatus in Thesaur. de Georgio et Theodoro sanctis Graecorum auxiliatoribus Nicetas Manuelis Comneni l. 6.

ib. v. 5. *δρακονταῖον*] cum aquilis in aciem inter vexilla lati sunt etiam dracones, maxime labente imperio. docet Dempsterus ad Rom. antiq. calcem, de quibus Suidas v. *σημεῖα*: *ἃ φέρουσιν ἐν τῷ πολέμῳ ὑφάσματα εἰσι βαφῆ πεποικιλμένα, ἃ εἰς ἰδέαν μάλιστα ὄψεων εἰκασταί, καὶ ἀπῳήθηται κοντῶν συμμετρῶν.* descriperat prius Marcellinus l. 16: *purpureis sub tegminibus texti circumdedere dracones, hastarum aureis gemmeisque summitatibus illigati, hiatu vasto perfstatiles, et velut ira perciti sibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventum.*

His imperatoris flamulis seu vexillis propter cognationem nominis adde vexillum S. Dionysii, Gallice *oriflambe* dictum, quod reges Galliae summa religione secum in expeditiones educebant. de quo vide gesta Ludovici Francorum regis fol. 138, 144, et Rigordum de gestis Philippi Augusti regis fol. 186 ed. Pithoei,

Non possum hoc loco tacitus praeterire Nicephori Gregorae l. 7 sinistrum et abiectum iudicium de marchionibus Latinis, quos ait *non esse claros apud Latinos, sed eum dignitatis gradum tenere quem apud Romanos (Cpolitanos) tenet ὁ τὴν βασιλικὴν σημαίαν ἐν στρατεύμασι κατέχων*, et marchioni *perpetuo munus hoc attributum esse ut novo imperatori vexillum praeferat.* scilicet marchio Montisferrati, Misniae, Brandeburgicus et similes apud Latinos maioris dignitatis non erant quam lanpadarius aut is qui divelum aut flammula imperatoria apud Graecos imperatori praeportabat; nec marchiones seu, ut Graeci appellant, *marcenii* nomen hoc habent a *vexillo* seu *bando*, sed a limitibus tuendis. *marck* enim Germanis limes est. nam finibus defendendis praefecti erant, qui temporis

P 221 progressu ad amplissimas opes latissimosque principatus emergerunt: qualis enim et quam potens marchio Brandeburgicus, marchio Badensis, marchio Onspachensis, marchio Moraviae, marchio Burgoi-cus et alii? ipse etiam Nicetas Choniates l. 7 de rebus gestis

Mannuelis marchesi Montisferrati nobilitatem et potentiam agnoscere et praedicare coactus est.

ib. v. 16. τὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ τῶν ἀρχόντων] iis saeculis haec scripta quibus non modo reges et principes, sed et nobiliores equites alicuius vexilli sive bandi deferendi honorem ambiebant. hinc nobilitum Francorum equites bandiferi, chevaliers d'armes. Leo Tacticorum const. 5: φλάμουλα μεγάλα, φλαμουλίονα τῶν κονταρίων, βάνδα διαφθώρας βεβαρμένα. habuerunt equites gregarii in contis flamula. Leo idem κοντάρια μικρὰ καβαλλαρικά, ἔχοντα λουρία κατὰ μέσον μετὰ φλαμουλῶν. etiam in humeris minora sibi figebant flamula: φλάμουλα μικρὰ ἐπάνω τῶν ξαβῶν κατὰ τῶν ὤμων.

ib. v. 17. τῶν δημάρχων] aurigantium, qui quondam ludis Circensibus Romae palmam quaerebant, factiones sive partes fuere quattuor, quae a coloribus viridis caerulei rubri albique panni, quo donabantur, nomina acceperunt Prasiniae Venetae Rusatae Albatae, de quibus Suetonius Martialis Iuvenalis meminere, et omnium distinctissime Tertullianus Latinus, et in Anthologia Graecorum Epigrammatum ad l. 5 calcem pene extremam Thomas Patricius Graecus descripsere. cum Circensium ludorum studio exercitia nomina colores factionum Roma Cpothm commigrant; et ex dimicantibus in Circo factionibus populus quoque totus divisus in partes, quae se quandoque mutuis caedibus rapinis iniuriis consumpsere. Theopbanes Simocatta Cedrenus Zonaras et alii tumultibus illis et seditionibus iam a Zenonis temporibus per quaedam deinceps saecula continuatis scripta sua respersere. consulat qui curiosius et diffusius haec volet explicata. unicus Balsamon longissimos historiarum tractus paucis perstringit in 24 canonem Trullanum. τότε μὲν γάρ, inquit, τῶν δῆμων κατεξουσιαζόντων ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις, καὶ ποιούντων ταύτας, ὅτε καὶ ὅπως ἤβουλοντο, ἐκ δακρυμάτων οὐκείων, ὡς καὶ ἐχόντων οὐκούς καὶ ἱππῶνας καὶ μέχρι καὶ νῦν περιωρισμένους καὶ προσόδους χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, καὶ τοῦ βασιλέως προσπαλουμένου καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἐξουσιαζόντος, πολλὰ στασιώδη καὶ ἀτοκα συνέπιπτον γίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς ἱπποδρομίας καιρὸν, τῶν μὲν προστιθεμένων τῷ δήμῳ τῶν Βενέτων, τῶν δὲ τῷ μέρει τῶν Πρασίνων. ἐν καιροῖς δὲ τισὶ καὶ πόλεμοι συνεκροτήθησαν ἐμφύλιοι μέσον ἀντιθέτων μερῶν, καὶ κατὰ τῆς βασιλείου περιωπῆς ἀναιδῆ δῆματα οἱ δημόται ἀπηρεζάντο, καθὼς ἀπὸ διαφορῶν χρονικῶν τοῦτο παράσταται. partium illarum (quae δῆμοι et δημόται, ut iam legimus et scribunt Theophanes et Cedrenus, vocantur) partium, inquam, capita dusesve δῆμαρχοι et δημάρχοι quasi τῶν δῆμων ἄρχοντες audiebant, popularesque sibi subditos vel affectos recensebant, vel etiam quandoque ad eos qui per civitatem oriebantur tumultus et seditiones ducebant. Simocatta 8 7: τοῦς δημάρχους ὁ αὐτοκράτωρ εἰσαλεισάμενος εἰς τὰ βασίλεια, οὐδὲ διοικήτας τῶν δῆμων εἶπθεν τὸ κλήθος ἀποκαλεῖν, (ὄνόματα δὲ τούτοις Σέργιος καὶ Κοσμάς) ἐκτυπνάνετο τῶν δημοτευόντων ἐπὶ λεπτοῦ τῶν ἀριθμῶν. ὁ μὲν οὖν Σέργιος ἐν χάριτι τὴν σύνταξιν τῶν ἐραστῶν τοῦ χλοάζοντος ἐνεχάραξε χρωμάτων, πεντακοσίους πρὸς τοῖς χίλλοις τυγχάνοντας, ὁ δὲ Κοσμάς τοῦς τῆς ἀντιθέτου ἀρέσεως ἑκατοντάδας ἐνεία συντάχεν· εἰς δύο γὰρ χρωμάτων ἐπέσειε τὰ τῶν Ῥωμαίων καταπέττως κλήθη. Zonaras in Phoca: ὁ Φωκάς τὴν γυναικα Λεωντίαν Λύγουσταν εὐδὺς ἀνηγόρευσε τῶν δῆμων καρόντων. τότε διὰ τόπων ἐν οἷς ἔσταντο ἀμφισβολίας γενομένης τοῖς Πρασίνοις καὶ τοῖς Βενέτοις στασιάζειν ἤρξαντο κατ' ἀλλήλων. πέμψας δὲ τινὰς ὁ Φωκάς κατασκοπεῖν αὐτοῖς τὴν στάσιν ἐπεχείρει. ἐνὸς οὖν τῶν σταλέντων τὸν τῶν Πρασίνων ὄβρισεαντος δῆμαρχον καὶ τοῦτον ἀθήσαντος, μὴ ἐνεγκόντες οἱ τοῦ δήμου τοῦτο ἐκράζον. et infra: ἱπικὸν ἀγῶνα

*ἄγων ἰδθεάσατο σὸν ταῖς ἀπὸ τοῦ εἰκόσι καὶ τοῦ Πρίσιου καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ γουαυκὸς Δοροντίας Ἰσαμίννας εἰκόνας, καὶ ἱμανεῖς γεγονὸς ἐπο-
τημῶδηνα τοὺς δημάρχους ἐκίλευσε· δεηθέντων δὲ τῶν δήμων μάλιστα
ἐφῆμεν ἀπὸ τοῦ.* Venetae autem parti magis favisse imperatores semper
sunt visi, eisdemque Prasinam minus affectam. Theophilo eam ob rem
in theatrum venienti succlamabat illa apud Leonem Grammaticum: κα-
λῶς ἦλθετε, ἀσὺγκριτε φακτοράση. horum ne reliquias quidem ultimis
saeculis licet remanserint, duces tamen, vel quivis alii in eorum locum
subrogati, imperatori in publicum procedenti cum vexillis poterant astare;
fidemque sunt qui populum per contubernia tribus regiones et collegia
divisum regebant, quos *κρωτοπολίτας* a Theophane scriptos observatis.

p. 48 v. 20. antidorum] inepte Iunius *mutuum minus*. nihil melius quam ipsum Graecum nomen retinere. erat panis ex quo pro eucharistia conficienda pars desecta, quique ante liturgiam per templum circumlatus fuerat. is finita liturgia distribuebatur praesentibus benedictionis gratia, ut qui eucharistiae participes non fuissent, saltem de hoc benedicto pane participarent.

Summa Graecorum erga ἀντιδωρον communionis vicarium, panem benedictum, religio est, ut si sacramentorum non est participes, illud ipsemet, etiam imperator, ut hic vides, in ecclesia de manu sacerdotis sacris finitis accipiat. de eo nos in Euehologia.

p. 49 v. 3. paeogniotae Germanice *spielleute*.

Corruptius pronuntiat vulgus *καγιγιδιάτας*, *lusores*, qui videlicet ludunt musicis instrumentis, et ea vel pulsant vel inflant.

ibid. βυκκινάτωρες scribit Theodotus in Iure GR. Chonlates βύκκινον, alii βύκκινον.

ib. v. 4. surulista a *surullio* instrumento musico. quod num Iunius recte in annotationibus suis explicet, quis nos certos faciet?

Symphoniaci corniciae, ioueurs de cornets à bouquin. symphonica sive musica cornua, quibus etiamnum hodie Iudunt Dervisides religiosi Turcae, *σουραύλια* vocant Graeci, Dervisides inflantes eiusmodi instrumenta *σουραυλιστάς*, voce, ut mihi quidem videtur, prae *σουρουλίστάς* minus corrupta.

ib. v. 11. ἐπὶ τῶν ὤμων ἀπῶν] Barangi, quos non uno loco *κλεικωφόρους* dictos reperias, bipennes eorum imperatore humeris solebant gestare. Anna Alexiad. 4: τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἑτερόκοκα φέροντας ἔιση παρακτασγῶν. Nicetas in Alexio 2: καὶ ἀπὸ τοῦδε ὁ μὲν δορυφόροι τὰ ἐπὶ τῶν ὤμων ἑτερόδηκτα ἔιση κατήγγησαν. Anna rursus l. 2: συνήγαγεν τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἔιση κραδαίνοντας.

ib. v. 15. βηλόθυρα] infra, cum de coronatione imperatoris disputatur, aliquoties idem nomen occurrit, compositum ex *velo* Latino et Graeco *θύρα*, *velotura* seu *velatura*, quae est loco iannae. reclamat Meursius. *non est velatura, degeneri verbo Romano, sed παραπέτασμα, quod diductum iannae instar transeunte transmittit.* Aristophanis scholiastes ad Ranas: *παραπέτασμασι ταῖς σκηναῖς, τοῖς Περσικοῖς βήλοισι ἢ βηλοθύροις.* sed non video cur *βηλόθυρον* non possit esse utrumque, velum scilicet iannae, ut nomen ipsum indicat, et velum loco iannae. etiam in pontificum historia apud Anastasium occurrit, in Stephano VI: *fecit velothyra*

quattuor. *contulit velothyræ series tria in circuitu altaris.* ubi absolute pro peripetasmate accipi videtur. ibidem pro *προθύρου* co-dex alter Boicus *βηλοθύρου*, et rectius meo iudicio.

ib. v. 16. *κίλατία* vocat auctor pannos palmaris longitudinis, mensuræ nimirum a pollice ad minimum digitum manu extensa interceptæ, latitudinis vero ipsius manus, quattuor videlicet digitorum. ita huiusmodi cap. p. 54 v. 6 *κίλατία* huiusmodi demonstrat *ἀνωφερόντα*. *contō* itaque erant affixa: *contus* autem ille seu *pilum* potius, unde *κίλατιον*, illud est quod *σκήπτρον* dicit. uno igitur verbo *κίλατιον* est exile vexillum (*unc banderolle*) pilo seu virgæ appensum. confirmat expositionem Theophanes, ubi *σκήπτροις*, quæ *κίλατία* vocat hic auctor, *vesillorum* affigit sensum: *ὁ Λέων Μάνην μετὰ τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ στρατευμάτων καὶ σκήπτρον καὶ βάνδων εἰς Ἰερουσαλήμ ἐπέμπευκε*. vide tō *σκήπτρον* hic minime referre; quæ namque detulerant aut miserunt imperatores antiqui *scēptra*? vel quæ consuetudo Romanis ducibus concessa edocuit? *Triodion: ἐπὶ βασιλείᾳ παρούσῃα προπορεύονται τὰ ἐκείνου σημεῖα καὶ σκήπτρα*. subditur: *μέλλων ὁ Χριστὸς μετὰ δόξης προσελθεῖν διὰ τῆς ἀναστασίμου ἡμέρας προπέμπευκε τὸ σκήπτρον αὐτοῦ, τὴν βασιλικὴν σημαίαν, τὸν βροκοιὸν σταυρὸν*. observa τὸ *σκήπτρον* τῆ *σημαίᾳ* compositum, ac velut rationis unius signum et regie maiestatis argumentum proferri. Theophanes in Leone Copronymi: *προήλθεν δὲ ἡ βασίλισσα Εὐφροσύνη μετὰ τοῦ προσελθεῖν τοὺς βασιλεῖς, ὀφικουμένη ὑπὸ τῶν σκήπτρων διὰ τῶν σχολῶν*. *σκήπτρα* velut sibi propria deferebant circa Irenem scholas: at non adeo *scēptra* quam banda vexillaque sunt scholis accommoda. Theophanes rursus in Michaele Theophili F. eo Basilium propriis manibus coronante narrat *πεπτακίνα τὰ σκήπτρα, ὡς ἔθος, ἰκλινάτα demissaque fuisse* non regia *scēptra*, sed *bellica signa vesillaque* in subiectionis et erga recens coronatum Basilium obedientiæ argumentum. ex quibus *σκήπτρα* *minora vesilla* vocamus; sicut *βάνδα* *maiora*: utraque vero *βασιλικῆς τιμῆς καὶ στρατευμάτων σημεῖα*. fateor illustratissimo Cyrillo Trapezuntis praesuli et Antonio Cralls lectori CP, *κίλατία* proindeque *σκήπτρα* *clavae* ex *auro et argento* principibus praeferri solitas interpretantibus, praemissa non omnino displicere: at cum *κίλατία* capitis quod exponimus ad p. 54 v. 6 scribantur *μαργέλλια ἐκ σόρματος*, quæ nonnisi pannos auro textos indicant, et solidas ex auro vel argento clavae nequeant palmaris descripta mole e collo commode pendere, quam ex propositis sententiis certiores eligat æquus lector iudicabit. certe cum *ἀκίλατία* nonnunquam legant regia, ea vero clavas interpretari cogant τὰ μετὰ *χειρῶς ἐν εἰδήρου ἀκίλατία* apud Nice-tam in Manuele I. 5, hæc mihi ceu æquior secunda sententia recipitur.

p. 50 v. 3. *ζωόφιον* animalculum, ut *musca*, *vermis*, *araneus*. Iunius *ζούφιον* edidit, et stulte admodum Arabicum esse dicit, stultiusque adhuc suum hoc Arabicum *ζούφιον* interpretatur.

ib. v. 9. ut veterem notionem diadematis assequaris, inspicere nummos, quos cum alii vulgarunt tum ego tom. 3 de S. Cruce l. 1. notanda autem sunt hæc quæ hic de distinctione *diadematis* et *stem-matis* et *sonæ militaris*, adeoque de *torque* traduntur.

ib. v. 19. *saccus* vestis est, ut patriarchæ, ita imperatori propria, utrumque aeneis figuris et nostro sumpta in Eucherologicis descripsimus. superest hunc verbis rudi Minerva delineemus. talaris tunica ex villosa sericeo totum corpus obtegens, nullisque sinuum undis circa illud ludens aut mota, verum nonnihil angusta, liberos ut videtur incessus non per-

mittens, ac denique sacci figuram referens, saccus est. rubro colore tingit
ms Tilianum, Regium Sandionysii, Manuelis ultimi Ioannisque filii impe-
ratorum totam effigiem repraesentans, violaceo. uterque purpureus habet
tur et imperatorem decet.

ib. v. 21. φινάλιν] ita scribitur apud Codinum. integrum est
φινάλιον, velum. viri docti, hoc est Iunius, inquit Glossarium, in-
terpretantur vitream carbasum. non assentior. recentiores Graeci
crassiore pronuntiatione et πλατυάζοντες sic efferebant velum Lat-
inorum. Germani quoque vocant sacrum velum, quo moniales ve-
lantur, ein weihel seu weil, manifesta ex vocula velo origine.

φινάλην ad me scribit Georgius Coresius Chiensis, eamque vo-
cat *πολυχρώματων ὄφραμένην καὶ πεπλεγμένην καλύπτραν, capitis*
tegimen variis coloribus intertextum. an ob pennas vel volitantes mobi-
lesque gemmas φινάλην fontanam machinam grandinem aquarum superne
eructantem fuerit imitata, alius indicaverit. de phyla fonte in Eucholo-
gicis disserimus.

p. 51 v. 1. *tropaenchia a tropaeo seu trophaeo.*

Tropaea sonat haec dictio triumphosque, nec immerito: refert
enim angustum illud et pretiosum tegimen capitis candicans et gem-
mis ornatum, quo de parva victoria laetabantur imperatores. Coresius in
rescriptis.

ib. v. 2. Iustinianum a Iustiniano imperatore, qui quali tegmine
capitis usus sit, apparet aliquo modo ex antiquis numismatis, quorum
nonnulla lectori spectanda proposuimus tom. 3 de S. Cruce 1 20.

Dixeram l. l. Iustiniani formam esse quam ibidem repraesentatus
nummus antiquus exhibet. improbat hoc Nic. Alemannus in
commentario ad arcanam historiam Procopii, quia ante Iustinianum
Theodosius Marcianus Leo Zeno Anastasius et Iustinus eandem
περωτήν cristam in galea gestarunt, ut in eorum numismatis appa-
ret; atque illa est quam *τροπαιουχίαν* vocatam idem Codinus affir-
mat. verum ut Iustinianus integras urbes et res alias a suo nomine
ambitiose nominavit extinctis priscis appellationibus, ita et huic
capitis *φορέματι* seu gestamini suum nomen imponere potuit, licet
ab antecessoribus suis etiam usurpatum fuisset. at Iustinianum
hoc diadema non bellicum aut castrense fuit, sed civicum; quo et
in sacris et in ecclesiis utebatur. sed et Codinus satis indicat tro-
paeuchian et Iustinianum et alia arbitrio imperatoris tam domi
quam alibi gestata: ait enim: *ἐπὶ δὲ κεφαλῆς φορέματα διάφορα,*
ποτὲ μὲν τὸ ὀνομαζόμενον τροπαιουχίαν, ποτὲ δὲ Ἰουστινιάνειον,
ἐν ἄλλοις δὲ ὑπέριστερον etc. ἀπὸ μὲν οὖν τοιούτων φορεμάτων φο-
ρεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα ἂν βούλοιο. ex quibus Codini verbis liquet
imperatorem varia habuisse capitis *φορέματα*, et arbitrato suo nunc
hoc nunc illud gestasse. Iustiniani formam nobis Alemannus ex-
hibet ex tabula quadam, quae opere musivo Ravennae exstat: non
negaverim Iustinianum tali capitis tegumento usum: sed hoc esse
ipsam Iustinianum ex tabula illa probari non potest.

A Iustiniāno acceptam καλόπτερον eius numismata et antiqua statuarum monumenta, si quae supersint, scriptis clarius edocebunt.

ibid. pro ὑπέρτερον libenter legerem ὑπέρπυρον, ut sit gestamen capitis instar ignis flammans.

καλόπτερας huius nomen innuise et figuram representasse videtur Cedrenus in Basilio: στεφάνῳ χρυσῷ λόφον ἐφύπερθεν ἔχοντι ἐθροιάμβροσον ἰσπεφανωμένον. ὑπέρπυρον legendum suggerit Gretserus. non ignare, me hercule. legit enim idem Coresius dum rescribit: τὸ ὑπέρπυρον tegimen est capitis, hostilis sanguinis effundendi omen, regii furoris in adversarios profecturi signum, eximia purpura fucatum, quo se imperatores vel belli tempore vel in ipso conflictu velabant. illud fortasse πύρσης nomine Nicetas voluit intelligi, ubi de tumultuaria Andronici in solium promotione, ἄλλοι δὲ τὴν κακηνράν, inquit, καὶ πυραμοειδῆ ἐρέαν τῆς κεφαλῆς ἀφελόμενοι πυρσὴν αὐτῷ περιέθειντο, καὶ στολὴν βασιλικὴν ἐπέδυσαν ἑτέροι.

Gestaminibus quae imperator fert in capite, adde etiam illud quod Georgius Acropolita, magnus logotheta, in suo Chronico appellat *pyramidem*, ubi de Isaaco imperatore a Bulgari devicto agit p. 22 § Bonn. et hoc tempore, inquit, Bulgari tantis Romanorum spoliis acquisitis superbius insolentiusque se gerebant: καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τὰ καιριώτερα· τὰς τε γὰρ τοῦ βασιλέως τὰς πυραμίδας ἀνελάβοντο. ad quae interpretes Theodorus Doussa: *πυραμὶς erat pileus acuminatus, instar pyramidis, Orientium principum gestamen. cuius postea iterum auctor meminit: καὶ τὰ μὲν ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλλετο, καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερέκειντο κόκκινος, ἃ βασιλικά σύμβολα.* Cantacuzenus 1 5 pileum hunc seu tiaram ab inserto unione seu lapide pretioso synecdochice nominat τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον. et 4 37 haec eadem tiara est Cantacuzeno λίθῳ κεκοσμημένος πῖλος. est symbolum imperii 1 5. quocirca diversum forma fuisse oportuit illum quem fugitivus Andronicus Comnenus imperator induit, licet pyramidis quoque speciem prae se ferret: πῖλον γὰρ βαρβαρικὸν τῇ κεφαλῇ περιθέμενος, ὃς εἰς ὄξυ λήγων πυραμίδι εἰκασται, τὴν βασιλικὴν εἰσεῖσιν αὐθις τριήρη, ut ait Nicetas l. 2 de Andronico Comneno. grande tamen aliunde inter hunc barbaricum pyramidalem pileum et illum alterum imperatorium intercessisse oportet, cum Andronicus hunc barbaricum, ne agnosceretur imperator, assumpserit; sicut et turbinati illi pilei σχῆμα πυραμίδος ἔχοντες, quibus proceres in aula Cpolitana utebantur, utique ab imperatoris καλύπτραις seu tegumentis in pyramidem fastigiatis discrepabant. vide Gregoram ad calcem historiae.

Graeci, recepta a Latinis Cpoli, inter Balduini II imperatoris symbola repererunt calyptram forma Latinis usitata constantem et unionibus distinctam, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis, ut in Pandecte scribit Leunclavius ex Praetore Graeciae historico inedito.

Basilius Porphyrogenitus apud Zonaram triumphat τὰρὰ ταυνοθαῖς ὄρθια, ἣν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημῶδης καὶ πολὺς ἄνθρωπος,

inquit Zonaras. addit etymon, nescio quam vere: *τύφον ὀμαι ὠνομασμένην ὡς τετυφῶσθαι ποιούσαν τοὺς ταύτη ἀναδουμένους.* quae est magis pia quam vera originatio. Cedrenus de eodem eiusdem Basilii triumpho: *στειφάνῳ χροσῶ λόφον ἐφύπερθεν ἔχοντι ἐθριάμβευσεν ἑστειφανωμένος.* cristata nimirum corona propter *tupham* seu *flammulam*, qua insigniebatur, quam Cedrenus vocat *λόφον*, ob quam vulgus tiaram istam *tuphae* nomine affecit.

p. 51 v. 5. *στειφόν*] duo sunt imperatoris sceptrā, *στειφρός* καὶ *νάφθης*, *crux* et *serula*. de quibus Symeon Thessalonicae episcopus: *μετὰ τὸ λαβεῖν τὸν στειφρόν εἰς δαίγμα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὴν ἀκακίαν, ὅπερ χροὺς ἐστὶν σημαίνων τὸ φθαρτὸν τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν ἐκ τούτου κατεπίπαινον, καὶ ἐπὶ ῥάβδον λαμβάνει, ὃ βαρεῖάν τινα καὶ σκληράν, ἀλλ' ἄλαφράν καὶ μαλακὴν, διὰ τὸ παιδευτικὸν ἐν κρασίῳ καὶ μὴ ὀγγυλὸν καὶ φθαρτικὸν, μηδὲ συντριβὸν καὶ ἀφανίζον.* Illud porro *mirkum*, ligneum tantum utrumque CP imperatorum fuisse sceptrum. de narthece res est indubia: cruci lignee effigies Manuelis eam manu gestantis attestatur in Sandionysiaeo et Regio ms, in eo siquidem crucis virga citrine tantum colore picta, crux autem in extremo fixa auro ficta conspicitur. eandemque auctor clarioribus omni colore verbis depingit, ubi superius de primicerii baculo c. 4 p. 19 v. 16. ait: *δικανίκιον ἀπὸ τοῦ ξύλου κεχρῶσμένον, ὡς τὸ τοῦ βασιλέως. δικανίκιον* etiam vocatum.

ib. v. 6. de blatio iam supra diximus l. 2 c. 5 ad p. 18 v. 17.

ibid. *κάδιαι ἐοικὸς δεδεμένοι μετὰ μανδύλου.*] Graecorum imperatorum effigiem pictam si lector viderit, vix haec percipiat. illi longiorem fasciam margaritis ornatam velut humerale ab humeris retro pendentem a dextero latere ante pectus recipiunt et sinistro brachio superponunt; ea vero parte qua manum attingit, adiunctum et assutum habet rotundum sacculum, *κάδιαι ἐοικὸς*, involucrum nimirum volamini complicatum sive potius involuto simile, quod est illud *βλάτιον ἔχον γῶμα ἐντός* καὶ καλεῖται *ἀκακία*. fascia vero oeu *μανδύλιον*, linteam oblongius *mantile* dictum referens, ipsa quoque *μανδύλιον* sortitur appellationem. quo observato visaque imperatoris figura, quid sit imperatorem *ἐν τῇ ἀριστερῇ φέρειν βλάτιον κάδιαι ἐοικὸς μετὰ μανδύλου δεδεμένον*, relinquatur manifestum.

ib. v. 7. *κόνη ἄμμον* et *γῶμα* distinguunt ex iudicio hodierni: *κόνη* pulvis est, *ἄμμος* arena, *γῶμα* terra frugifera satis et plantis idonea. Suidas *γῶμα, χροῖν*. hinc tibi Annae Comnenae l. 2 obscurus locus lucem accipit. extraneos milites a terrigenis, sive melius dicas, alienigenas ab indigenis distinguit. illos *ἐταίρους*, hos indigitat *ὀπίσσω* ἐκ τοῦ *γῶματος*, *quotquot sunt e propria terra nati*. l. 3 hic alius illustratur: *ὁ πλείους τριακοσίων στρατιωτῶν ἦσαν, καὶ τούτων ἐκ τοῦ γῶματος*. ergo si involucrum manibus imperatoris gestatum *γῶμα* continet, quid aliud quam terram, cuius symbolo innotescit humilitas, intelliges?

ibid. acacia quid sit, oculis intueri licet in imaginibus imperatorum praefixis Nicephoro Gregorae, et in nummo Theodosii Magni, quem habes tom. 3 de S. Cruce l. 1, tametsi Baronius existimat gestamen illud Theodosii Magni esse sacrum evangeliorum codicem. ibidem pro acacia suspicabar legendum *ἀκία*: sed vulgata scriptura retineri potest, imo debet. et est acacia *innocentia* et Acacius *Innocentius*. mandylium suos natales etiam nemine admonente prodit.

Imperatoris itidem insignia erant *πυρρωα πέδιλα*, quae nunc

calcei, nunc sandalia, nunc ocreae, nunc crepidae vertuntur. et quidem *ἔρυθρά rubra*, *κόκκινα* seu *κοκκοβαφή cocco tincta*, non sine aquilis; quae et *τζάγγαι* seu *τζάγκαι* dicebantur, usque ad gena pertingentia, si fides Procopio l. 3 de aedificiis Iustiniani. *ὑποδήματα μέχρι εἰς γόνυ φοινικοῦ χρώματος, ἃ δὴ βασίλεια μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὑποδύσθαι θέμεις.* posteris temporibus idem honos principi Bulgariae concessus, inter cuius insignia erant *aurae corona*, ut est apud Ioannem Curopalatum in Tzimisce, *καὶ τιάρα νενησμένη ἐκ βύσσου, καὶ πέδιλα ἔρυθρά*, quae Zonarae sunt *φοινικόχροα* et Nicetae in Ioanne Comneno *φοινικοβαφή*. idem Bulgarorum princeps Graecis *βασιλεύς* appellabatur, ut liquet ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam, quo nomine ne imperatorem quidem Occidentis dignabantur, quem *ἔγγα* indigitabant. ex calceis purpureis et aquiliferis agnitus est inter caesorum cumulos et tumulos Constantinus ultimus Cpoleos imperator. Phranzes 3 18. has crepidas *ἔρυθράς*, ut eas appellat Gregoras l. 3, quemadmodum et purpuram, statim arripiebant illi qui imperium invadebant. quapropter de Theodoro Comneno capta Thessalonica Georgius Acropolita in Chronico: *πορφύριδα τε ὑποδύεται καὶ πέδιλα ἔρυθρά*. obitque *strenue imperatoria munia, creando despotas, Sebastocratoras, magnos domesticos, protovestiarios et id genus alios.* quibus ante omnia invasores sceptri imperatorii privabantur, quam primum in legitimorum dominorum potestatem veniebant. coronam imperatoriam nemo sibi sumebat, sed in coronatione seu inauguratione sua a patriarcha accipiebat.

p. 51 v. 21 et p. 54 v. 6. pilaticia accersuntur a Cyro Persarum rege, imo a Medis, quorum rex et iudices talia pilaticia ex collo dependentia gestarint tanquam iuridici honoris et officii insignia. quicquid sit de re, vocabulum videtur Latinum a *pilo*, hoc est *telo*. nam quod Iunius ex Orientalibus linguis id deducit, qui- P 222 bus ait *pilaticium esse disquisitionis et accuratissimae cognitionis monumentum*, id ideo fecit ne nesciremus quam feliciter supra *ζωόφιον* ex Arabico formarit; non impari felicitate pilaticia ex Oriente nobis nunc advehit. vide tom. 3 de S. Cruce 1 13. ubique autem scribendum *πιλατικιον*, non *ἀπελατικιον*, sceptri genus, quod palatini certi gerebant, quemadmodum alii multi *τὸ δικανικιον*, supra l. 2 c. 6.

id. v. 22. *ἀρχοντόπουλον ἀσπετίς*] Gregoras ad historiae calcem: *περὶ γὰρ μὴν τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καλύπτρας, ἐπὶ τῶν πρώτων βασιλείων ἔθος τοὺς μὲν χρόνῳ προβεβηκότας ἐν τοῖς βασιλείοις χρῆσθαι καλύπτραις πυραμίδος μὲν ἔχουσαις σχῆμα, σφαιροῖς δ' ἐνδύμασι κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐκάστη ἀέλωμα καλυπτομέναις, ὅσοι δ' ἐν ἡλικίᾳ, τοὺτους δὲ πάντας καθάπαξ ἀνάλυπτον ἔχων τὴν κεφαλὴν.* subdit Andronici Iunioris aetate pileorum quas luberet acceptam a proceribus formam, iuvenes vero etiam tecto capite palatium frequentasse.

p. 53 v. 2 *προσφόρους λέγοντες στίχους*] versus ut celebratae festivitati congruos, ita simul proprias imperatoris laudes et subditorum in

illum vota capientes. quorundam huiusmodi sensum acerbiorē in imperatorem Nicephorum motus bile rettulit in sua legatione Luitprandus. Leo Grammaticus aut quisvis alius in Leone Armenio: ὑπὸ πάντων ἰδοξάζοντο, καὶ οἱ δῆμοι ἐμέλιαν ποιήματα καθ' ἕναστον ἤχον πρὸς εὐφημίαν αὐτῶν πάσαν ἡθονὴν κολακίαις παρέχοντα. observa musicos tonos a Graecis octo numerari, et ad singulorum inflexionem poetica opuscula referuntur decantata. vide, si tanti est, Euchologium nostrum v. ἤχος.

p. 53 v. 5. ἡ εὐφημία τῶν ὀνομάτων.] pronuntiationis eorum nominibus nuncupantur vota, quorum forma haec est ex Euchologio et aliis: ὑπὲρ τῶν εὐσεβειστάτων θεοσέπτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν Ἀνδρονίκου καὶ Μιχαὴλ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. et τῷ εὐσεβειστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ θεοσέπτῳ ἡμῶν Ἀνδρονίκῳ κολλὰ τὰ ἔτη. Anna de se ipsa l. 6: ἀγῶ εὐφημείσθαι ἐμελλον. Κωνσταντῖνον καὶ Ἄνναν ἐν ταύτῃ ἐξεφώνουν ἐν τοῖς εὐφημίαις καιροῖς οἱ τῆς εὐφημίας προσεξάρχοντες.

p. 54 v. 6. διὰ σιτανίων vel σητανίων. ex sericis filiis. nam Italica seta est sericum, unde nuperi Graeci suum silanum seu setanium procluderunt; nisi quis malit a Latino seta deducere; quasi pilaticia illa de setis suspensa fuerint. Germani chordas seu fides vocant seiten, aperte a seta. sed Glossarium v. σιτάνιον et v. γαϊτάνιον putat legendum rescribendumque διὰ γαϊτανίων, ex cingulis seu sonis: nam γαϊτάνιον est cingulum. non assentior: facerem, si crisis haec aliquo ms exemplari adiuuaretur.

Hallucinatio oculi σιτανίων σιτανίων vice, prout habent Regia, legentia. sunt autem σιτάνια, a vulgi quibusdam γαϊτάνια, ab aliis γαδάνια pronuntiatia, ornatiores vittae sive taeniolae, vestium lacinias ad invicem colligendis vel componendis nobis, et ad ornatum assutae, vel denique ut ex iis aliud ad decorem pendeat.

ib. v. 8. καλαμαίων] quattuor manus digitorum mensura.

C A P U T II

p. 55 v. 15. **F**austas acclamationes suaviter ridet Graecorum haud summus amicus Luitprandus p. 354 Bonn.

ibid. ὄσοι φοροῦσι] habes illos distincte enumeratos notis c. 3.

ib. v. 16. ὀρίζε] recentior phrasis, qua virum honore vel cultu dignum aliquid facere vel dicere expriment. ὀρίζε ὁ βασιλεὺς non iubet, sed dicit vel facit imperator.

p. 56 v. 3. προσκυνῶσι] pro muneris more certum cultum imperatori palatini proceres exhibuere. Phranzi ia logothetam clam instituto dicit imperator apud Pontanum interpretem: tu magnus logotheta esto: tantum ne me pro more officii tui adores.

ib. v. 12. potestatus, ab Italico potesta, et hoc a Latino potestas, significat praefectum seu praesidem seu praetorem, qualis et iste Genuensium erat.

Prolixa quidem, at hinc loco congrua Gregorae narratio, quam

habet 4.9 (p. 97 10 Bonn.). singulis diebus dominicis ad imperatorem colendum Genuenses Venetosque in palatium convenisse testatur Cantacuzenus 1 12. de Pisanis CP habitantibus iterum sermo fit a Niceta Alexii tertii l. 3.

ib. v. 19. colicium seu collicium, idem quod κόλλις et κόλλα-βος, nempe genus quoddam panis rotundi, ut inquit Iunius, et delicati.

κόλλιον panis rotundus ac in coronae modum contortus.

p. 57 v. 1. κόνσουλός ex Latino *consul*. ita vocabatur qui Pisanis Cpoli praeerat. eodem nomine Anconitani suum praefectum salutabant. et hodie Tripoli Alexandriae Cāiri seu Memphi mercatores et negotiatores Gallici suos habent consules.

ib. v. 16. virgo hodie] contacium hoc fecit Romanus melodus contaciorum auctor, et existat in Menaeo 25 Decembris. integrum ita habet:

ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκει,
καὶ ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει.
ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι,

μαῖοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι.

οἱ ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον, ὃ πρὸ αἰώνων θεός.

p. 58 v. 1. μίνσος a Latino *missus*. *ferculum* verti, quia missus non sunt Latinis singula fercula, sed ferculorum quamplurium illatio et appositio: hic autem singulis singula tradebantur fercula, non integri missus.

Ioannes Citri in Respons. Iuris GR L 5: μίνσων τὸ καθ' Ἑλληνας μὲν τὸ κανοῦν δηλοῖ, κατὰ δὲ τὴν Ἱταλὴν γλῶσσαν τὸ πεπραγμένον τοῖς ὀφικοῖσι ἰδεσθόν. κατὰ τοῦτο γὰρ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἐραπλοῦμενα ὀθόνια μινσάλια λέγονται, οἷα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μίνσων τιθέμενα. quam opipare porro μίνσους sive fercula e sua mensa distribuerit Isaacius Angelus, declarat Nicetas p. 579 4 Bonn.

ib. v. 17. βρύσος vel βρύση fons est, a βρύω, quod est *scaturio*. hinc βρύσις, quasi dicas *scaturitio*.

βρύσην dicunt communius *fontem*. Glossae Graecobarb. ἀργύρον πρῆσαι λαλοῦσαι: ἤγουν αἱ βρύσαι τοῦ ἀσημιῶν λαλοῦσαι. Curtopalates refert locum Βασιλικίου βρύσην dictum, ubi ab effossis Basilicū oculis sanguinis fontes eruperunt.

ib. v. 19. μετὰ τὸ δεῖπνον] *post cenam*, melius quam *post prandium*, ut Iunius, quia mensa illa vere cena erat: erat enim ieiunium vigiliae nativitatis domini.

p. 59 v. 4. postero die] hactenus percensuit Codinds quid in vigilia nativitatis fieri consueverit: nunc quid in ipso festo agatur, exponit.

ib. v. 13. τὴν τεσσαρακοστὴν] Christi natalitia severiori ieiunio quadraginta diebus protracto monasticae leges et pia quorundam devotio praeveniant. ieiunium illud *σαραντάμερον* vulgus, correctior lingua *τεσσαρακοστήμερον* vocat. *τεσσαρακοστήν* observo ab auctore nuncupari: at nude ei: omnino ieiune, ut huius abstinentiae temporis ab alio Paschalia solem-

nia praecedente, et *ἀγία καὶ μεγάλη εὐχαριστοσύνη* dicto, discrimen assignat.

P 223 p. 59 v. 14. Graeci non tantum antè pascha sed et ante alia festa praecipua, ut est natalis domini, quadragesimam praemittent, sed quadragesimam non re sed solo nomine, utpote ieiunio paucis diebus circumscripto. id disces ex Balsamone, qui in responso ad 53 quaestionem Marci patriarchae Alexandrini ita scribit: *nos defendimus ieiunia necessario praecedere haec quattuor festa, nimirum festum sanctorum apostolorum, natalis Christi, transformationis Christi et dei nostri, et obdormitionis sanctae deiparae, sed tantum septem dierum. unum enim est quadraginta dierum ieiunium sancti et magni Paschatis. quodsi quis plus quam septem diebus circa festum sanctorum apostolorum et festum natalis Christi ieiunet, seu sponte seu ordinis sui regula impulsus, non vituperabitur. quomodo autem et propter quid ante unumquodque horum quattuor festorum ieiunare debeamus, declaratum in synodali decisione de eo a nobis facta. qui igitur non ieiunant ante unumquodque horum quattuor festorum, sine ulla omnino excusatione, magnis emendabuntur poenis.* eadem tradit Balsamon in responsis ad interrogationes quorundam monachorum, quae exstant post Nomocanonem Photii.

Graeci quirabantur haec ieiunia a Latinis non observari; ac proinde hac etiam ex parte cum iisdem concordiam iniri non posse instituta et mores omnes diversa omnino sunt, inquit Marcus Ephesius, ieiunia et ritus ecclesiastici et similia. quae ergo hic unio, ubi nullum patens ac manifestum apparet signum? et quomodo uniti sunt, qui sua retinere volunt? hac enim lege sursum ad unionem praebuere assensum, quamvis a patrum traditionibus desciverint. respondet Gregorius protosyncellus in apologia pro concilio Florentino, quae exstat: ad calcem eiusdem Florentini concilii in edit. Romana Graeco-Latina. nescit ergo, ut plane videtur, eximus hic vir varios in hac etiam magna urbe Cpolitana servari mores, ieiuniorumque ac rituum ecclesiasticorum esse diversitates. namque ante Christi natalem sunt qui ordiuntur ieiunium ex die 15 Novembris, alii ex die 6 Decembris, alii ex 20; ad honorem quoque ascensionis Christi quidam ieiunare incipiunt ex calendis Maii, et alia ab aliis ieiunia observantur. nam et ipso sanctae ac magnae quadragesimae tempore diebus sabbathi ac dominicae multi vescuntur piscibus, aliis quoque alii diebus; sunt etiam qui iis omnino se abstinent. quid ergo? dicemusne illos fide etiam inter se dissidere? in ritibus quoque ecclesiasticis consuetudo est varia: nam Cpolitana maior ecclesia in celebrandis officiis alio more utitur, alio vero maiora monasteria, alio minora ad quietem accommodata, denique alio sacerdotum secularium ecclesiae. quin et Tabennesiotae in uno eodemque coenobio varios ieiunandi psallendique modos habebant, aliis per biduum ieiunantibus, aliis per hebdomadam, et his quidem ad vesperam, illis vero de media nocte sacros hymnos canentibus; quod fiebat etiam in monasterio Acoemeterum. subdit Gregorius:

mirum porro fuerit cur iste vir et linguae diversitatem et varium indumentorum genus vitio non verterit; aut quod illi flectant genua cum adorant et orant, servantes morem antiquitatis, nos vero minime.

Porro qui natali integram quadragesimam praemittebant, ii auspicabantur a 14 die Novembris, ut monachi, quos ad hoc peculiaris regula obligabat. *monachi*, inquit Balsamon, qui suarum *fundationum constitutionibus coguntur amplius ieiunare, scilicet a festo omnium sanctorum et a 14 mensis Novembris, vel invitati cogentur sequi statuta suarum fundationum, quoniam hoc est canonicum et salutare; quemadmodum et laici, qui sua sponte ita ieiunant, laude et gratiarum actione digni habebuntur.* quod dicit de festo omnium sanctorum, id referendum est ad ieiunium ante festum omnium apostolorum, quod Graeci celebrant ultimo die Iunii, cuius principium erat festum omnium sanctorum, quod Graeci celebrant prima dominica post pentecosten: cum autem pentecoste sit festum mobile, necessario etiam festum *omnium sanctorum* est festum mobile apud Graecos, nunc in Maio nunc in Iunio occurrens. quo fit ut ieiunium illud ante apostolorum festum etiam apud monachos aliquando brevius aliquando longius fuerit, brevius, si pentecoste in Iunium incidisset, longius, si in Maium. vide Typicum Sabae.

Observandum et hoc, Graecos commemorationem omnium fidelium defunctorum agere feria quinta ante pentecosten, ut constat ex libro rituali Nicephori, qui Pentecostarium inscribitur.

Ibid. ἀπόκρυσαν, carnisprivium, celebrius unum habent Graeci, dominica sexagesimae, et κρεωφάγον carnivorum, si ita proferre licet, diem solemni Paschatis festo. ut vero sacris mystariis corporis et sanguinis Christi participaturi ieiunium septem vel quinque saltem dierum praemittere lege iam olim posita usuque memoriam omnem praevertente recepto tenentur, ita non unum ἀπόκρυσαν vel κρεωφάγον diem per annum sed quattuor more magis usitato numerant. celebratur hic natalium et resurrectionis Christi, tum dormitionis deiparae festo, ille quoties ieiunium ante memorata solemnia, ob secuturam communionem, auspicantur. tomus unionis inter Constantinum Porphyrogenitum et eius socerum Romanum Iuris GR l. 2: τῆς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀξιωθήσεται τῆς ἀκολούθως τῶν θείων μυστηρίων, ἀπαξ μὲν ἐν τῇ σωτηριώδει τοῦ θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν ἀναστάσει, δεύτερον ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχραντοῦ θεοτόκου θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμεῶν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ἐν ταῖς προηγούμεναις ἡμετέρας. hinc percipis cur carnes post ieiunium deliberaturi πασχῶμεν se dicant, quod communionem, quas veram pascha est, praemissa corpus etiam paschali cibo reficere aggrediantur. de Graecorum ieiunio uberius est dissertatio nostra ad Eucharistica, in qua ieiunium apostolorum, de quo Gretserus hic, quodque minus frequentata eo die communionem parum observatur, includimus, transfigurationis porro quod memorat Balsamon apud Gretserum iam antiquatum est, vel certe quindenis ante deiparae dormitionem carnis comestione diebus orbatis comprehenditur.

p. 60 v. 7. ad circumstationem] cuius imaginem vide depictam a Corippo poeta Africano de laudibus Iustini 3 158 — 169.

Integrum idiomelon exstat in Menaeo 25 Decembris, et adscribitur Iohanni monacho.

Μάγοι Περσῶν βασιλεῖς, ἐπιγνόντες σαφῶς
 τὸν ἐπὶ γῆς τεχθέντα βασιλέα οὐράνιον,
 ὑπὸ λαμπροῦ ἀστέρος ἑλκόμενοι ἔφθασαν ἐν Βηθλέεμ,
 P 224 δῶρα προσφέροντες ἔγκριτα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν.
 καὶ πεσοῦντες προσεκύνησαν· ἴδον γὰρ ἐν τῷ
 σπηλαίῳ βρέφος κείμενον τὸν ἄχρονον.

est autem idiomelon proprii festi canticum. idiomella ubique in Hbris ritualibus Graecorum obvia sunt. inepte Iunius hic scribit *ἰδιώμιλον* per ω, infra *ἰδιόμιλον* per ο μικρόν, ut originis et compositionis ratio postulat; planumque fit ex Meneis, ubi nulla *ἰδιώμελα*, nisi forsan errore typographico, sed mera *ἰδιόμελα* reperies.

p. 60 v. 10. *ἰδιόμιλον canticum propriae proprium*, ait Meursius. verum *ἰδιόμελωδει*, sibi ipsi cantat, quia solus se audit. est itaque proprii cantus *modus*, qui nimirum proprio ac privato modulandi genere occiditur; hacque ratione τροπαίῳ ad alterius canticum inspectendo opponitur, vide, si quid mereantur, Euchologica.

p. 62 v. 4. fercula humi posita] Iunius nobis persuadere contendit ponere fercula ἐπ' ἐδάφους, id est humi, idem esse quod ponere super mensam, quia mensa est etiam ἔδαφος seu *solum* seu *sustentaculum*. an vigilans ista scripserit Iunius equidem dubito, cum Codinus expresse dicat domesticos τοῦ δομestικίου μίνσους κειμένους ἐπ' ἐδάφους, humi vel in pavimento positos, ex solo levasse in mensam imperatoris, et huius faciendi tunc tantum et alias nunquam potestatem habuisse. an quod iam est in mensa, dicitur levari in mensam? et supra. domestici isti τιθέασι τοὺς μίνσους ἐπ' ἐδάφους. in quo Calepino reperit Iunius ἔδαφος esse vel significare mensam?

ib. v. 21. τὸ μινσάλιον παρὰ mensae. Citrus in Responsis: καὶ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἐφαπλούμενα ὀθόνια μινσάλια λέγονται, οἷα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μίνσων τιθέμενα.

p. 63 v. 1. pro *ἰσοπέδιον* reponendum est *σοῦπκέδιον*, *suppedium*, scabellum pedum, usurpatum a Niceta Choniate et ab aliis, ut docet Meursius in Lexico. scribitur etiam *σοπέδιον* et *σνπέδιον*.

ibid. miror cur non primam et germanam lectionem *ἰσοπέδιον* reliquerit Gretserus. an non Graecos auctores Graecis potius quam Latinis par est uti vocibus? *σοῦπκέδιον* vero Latina, *ἰσοπέδιον* vel *ἰσοπέδιον* Graeca vox est, quam communi consensu tuentur Regii codices, utramlibet vero sequaris, *suppedium* sive *scabellum pedum* interpretabere, cuius vice *συμποδίσκου* et *ποδῶν θρανίδα* scripsit corrector Nicetae in Alexio 2 et Isaacio Angelo, in CP nimirum statu. prior locus est ἐπὶ τινος μετώρου συμποδίσκου κατὰ τὸν Μάικωνα παρσορεθέντος σὺς ἀνός: cuius alia lectio reponit ἐπὶ τινος μετώρου σοῦπκέδιον. alius τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων θεῖα εἰκάζματα εἰς ἔδρας καὶ ποδῶν θρανίδας παρήγον: substituit alia εἰκάζματα εἰς ποδαρούλια καὶ σοῦπκέδια κατεσκευαζόν. *σοπέδιον* et *σοπίδιον* legit adhuc Meursius hoc eodem verbo, quae Graecam, ut asserui, lectionem *ἰσοπέδιον* confirmant.

ib. v. 3. panagiarium et panagia. illud erat scutella in qua panagia adferebatur. quid vero haec? mira Iunius. ait panagiam

esse vocem barbaram ex Latino panis et Graeco ἅγιος, significare panem a sacerdotibus consecratum; eius usum a Gallis in Graeciam importatum esse: Gallorum enim more panem a sacerdotibus consecrari, cuius frustra diligenter asservent. eadem ferme Meursius, saltem quod ad consecrationem attinet, qui dicit panagiam esse panem consecratum a sacerdotibus. crederem haec vera esse, nisi ipsi Graeci ab assensu me prohiberent. est enim panagia vox Graeca a d. virginis epitheto ob visionem quandam divinitus oblatam ad panem translata; nec consecratur panagia a sacerdotibus, sed alia quadam ratione caelestis benedictionis plena esse creditur; nec a Gallis venit ad Graecos, sed ab apostolis. quae omnia ex Graecorum Horologio clara testataque fiunt, ubi haec de panagia habentur, praefixo tali titulo: περι τῆς ὑψώσεως τῆς παναγίας, ὅπως γέγονε, καὶ διὰ τί. μετὰ τὴν τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φοικτην ἀνάστασιν καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθοδον, καὶ ἕως τοῦ μερισμοῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα, ἦσαν πάντες οἱ ἀπόστολοι ὁμοθυμαδόν, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐν τῷ ἁρίστῳ ἀνακεκλιμένοι, ἀφιέντες κενὸν τόπον, ἐν τούτῳ προσκεφάλαιον ἐτίθεισαν καὶ ἐπὶ τῷ προσκεφαλαίῳ τμήμα ἄρτου, ἐξ οὗ ἤσθιον εἰς μοῖραν Χριστοῦ. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἀνίσταμενοι καὶ εὐχαριστοῦντες ἑλάμβανον τὸ τμήμα τοῦ ἄρτου, ὃ εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἐπικέκλητο μοῖραν. τοῦτο δὲ ὑφούντες ἔλεγον "δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι, δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι", καὶ ἀντὶ τοῦ μέγα τὸ ὄνομα, τὸ Χριστὸς ἀνέστη, ἕως τῆς ἀναλήψεως. ἔκτοτε δὲ μέγα τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος. κύριε Ἰησοῦ Χριστέ βοήθει μοι. καὶ ταῦτα μὲν ἐτελείτο οὕτως, ἔκοιτε δὲ τοῦτο ἕκαστος αὐτῶν ἔνθα ἔτυχε μέχρι τῆς κοιμήσεως τῆς θεοτόκου. ὅτε δὲ τὴν-παγκόσμιον συναξίαν διὰ νεφελῶν ἐποιήσαντο διὰ τὴν τῆς θεοτόκου δεσποίνης μεταστάσιν, τὰ εἰκότα τελέσαντες μετὰ τὴν ταφήν αὐτῆς, ἔδλον- ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, παραμυθίαν ποιούμενοι καὶ μετὰ τὸ ἄριστον P 225 ἀναστάντες, τὸ τμήμα τοῦ ἄρτου τοῦ εἰς ὄνομα κειμένου Χριστοῦ κατὰ τὸ εἰωθὲς ἀνυψώσαντες, καὶ τὸ μέγα τὸ ὄνομα προσειπόντες, ᾧ θαύματος παραδόξου, ἡ νεκρὰ ᾧσπερ ζῶσα, μετὰ νεφέλης καὶ φωτοποιῶν ἀγγέλων παρισταμένων αὐτῇ, ἐπὶ τῷ ἁέρι ἐπιφαίνεται, "χαίρετε" λέγουσα, "ὅτι μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας", τοῦτο ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ χαροποιὸν αὐτοῖς ἐπιδιδούσα. οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ θαύματος ἐκπλαγέντες, ἀντὶ τοῦ κύριε Ἰησοῦ Χριστέ "παναγία θεοτόκε βοήθει ἡμῖν" ἀνεκραύγασαν. εἶτα τῷ τάφῳ προσελθόντες, καὶ μὴ εὐρόντες τὸ πανάγιον αὐτῆς σῶμα, ἐπείσθησαν ἀληθῶς ὅτι σύσσωμος ζῶσα τριήμερος ὡς ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα καὶ μεταστᾶσα εἰς οὐρανούς μεταβέβηκεν, σὺν Χριστῷ βασιλεύουσα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

Ex his lucem dare licebit Curopalatae, cum explicent quidnam panagia fuerit, unde hoc nomen acceperit, quomodo exaltari et quando quibusve verbis consueverit. a sanctissimae ergo virginis epitheto, quod est panagia, venit pani qui Christo asseruari sole-

bat, quemque postea religiose particulatim comedebant, venit, inquam, *panagias* nomen. transit autem panagia etiam ad posteriores Graecos.

Dei genitricem, oeu ex omni parte sanctam et sanctorum omnium sanctissimam, ἀντονομαστικῶς Graecia *παναγίαν* ex more nuncupat. buccellam quoque panis certo ritu in mensae sine comedendo eodem nomine *παναγίαν* religiosior vocat usus: vas autem in quo reconditur vel e quo promitur panis huiusmodi, *παναγιάριον*. imperator in aula, monachi in monasteriis, vulgus in ecclesiis vel in domibus ritum hunc perficiunt: qua ratione expleat imperator, commonstrat auctor noster in sequentibus, monachos ea se devotione exercentes describit eruditissimus Allatus de lib. Eccl. Graeco. dissertat. 1 his verbis “quis sit Graecorum iste ritus paucis expediā, ut qui tot nugae in medium proferunt, iam desinant ineptire. antequam monachi in mensam procedant, (cui id onus incumbit, illi *ἄρημέριον* vocant) in disco sive scutella (illi nuncupant *παναγιάριον*) acceptum panem ad instar crucis in quattuor dividit partes aequales, ex angulo interiori panis abscondit frustum cultro circumiens, adeo ut ex una parte anguli acuminatus sit, ex altero circulari figura trigonus imperfectus appareat; et sic excisum suo loco una cum reliquo pane simul unito relinquit. panem sic accommodatum alia parte disci cooperit, ita enim discus ille comparatur cardine ex una parte cum superioris partis oculo colligatus, ut modo capsarum iaciatur, sin minus velo. et sic apponit in mensa, in qua solus abbas vel progymnemas, qui scilicet abbas munere antea defunctus fuerat, vel qui abbas, dum ille abest, locum tenet, et *δικαίος* appellant, assidet. finito prandii et signo dato in contio (ita ipsi vocant campanulam ex aere fabrefactam) omnes assurgunt, et conceptis precibus discum illum cum pane, qui *παναγία* est, ephemerius sustollit. postmodum reserato panagiario, et frusto illo e pane exciso converso ut mica nuda superior sit, praesentat abbati, qui extremis digitis miculam arripit et ori impositam absument; deinde aliis monachis servato ordine offertur, qui eodem modo miculam ex panagiario auferunt et comedunt. tum abbas vinum calici infusum bibit, quem omnes sequuntur; et gratis deo actis discedunt. et hic est modus exaltandi panagiam, quamvis alii alio quoque modo praeparant. nam saeculares cum solemnī convivio cives excipiunt, post mensam, in dexteram adolescentuli, ex clero tamen, paululum contractam et volae sinistrae impositam ex pane praeparant, et conceptis precibus sacerdos ibi astans primus micam accipit, postea aliis adolescens suggerit; quod remanet ipse in manibus maxima cum veneratione consumit.” haec ille; qui cum alio quoque modo praeparari consentiat, quem ipse observatum probavi, accepta viri amicissimi venia, subiungam. remota mensa e fratrum coeta affuit, qui alios poenitentia praemissa, hoc est corporis incurvatione veneratus, dixit: *εὐλογεῖτε πατέρες ἅγιοι, συγχωρήσατέ μοι τῷ ἀμαρτωλῷ*. cunctis ὁ θεὸς *συγχωρήσῃ* respondentibus, imaginem b. virginis in muro positam adorans ac ture suffumigans, vicinum imaginem panem in disco repositum extremis aufert digitis et in omnium conspectu elevat, dicens *μέγα τὸ ὄνομα*. subiungere cuncti *τῆς ἁγίας τριάδος*. ille *παναγία θεοτόκος, βοήθει ἡμῖν*. respondent alii *ταῖς ἀντῆς κρεββάταις ὁ θεὸς ἐλέησον καὶ σώσον ἡμᾶς*. mox omnibus accenso ture expiatis, *τραπεζᾶρον refectorarii* obsequio buccellam divisam omnes consumpsere; et commune poculum deiparae nomine benedictum devotius exhausere. unde ritum hunc processisse affirmant Graeci, ex ipsorum sententia librique retulit Gretserus: nos preces adiungendas exposuimus in Euchologium, quibus expositionem omnem et mysticum sensum, tum precibus tum ritu conclusum, abunde subiunximus ex Symeonis Thessalonicensis scriptis.

p. 63 v. 8. τὸ τοῦ οἰνοχείου φέρει σκουπίδιον] inepte Iunius

vinariae capitis scutellam. nam *οἰνοχείον* est hic ipsa cella vinaria, cuius promus condus erat pincerna. cellae ergo vinariae scutellam ferebat, seu scutellam quae asservabatur in cella vinaria. forte legendum est *οἰνοχοῖον*.

ibid. σκουτέλιον] discum illum vel patinam interpreter, in qua vinum et aqua propinantur, quaeque bibentis mento ad honorem suppunitur; *οἰνοχείον* vero, cuius est haec patina, nusquam mihi sonat *cellam* *vinariam*, sed *cyathum* quo vinum et aqua offeruntur haurienda.

ib. v. 18. granatza] hic Iunius iterum totus fit Syrus, ut et paulo post in voce *lapatza*. forte vestis haec confecta erat ex illa tela pretiosa, auro interstincta, quam Itali granitum vocant, ut est l. 3 de Canonizatione S. Didaci c. 20.

ibid. γραντζα] de qua Bullengerus. vestis Cpolitani imperatoris *granatza* dicta, reliquorum principum *lapatza*, *granatza* quidem quasi laxis et fluentibus manicis trabea et vestis niteas, ex duabus vocibus Syriae *charana tzach*: contra *lapatza*, pro *lappa tzach*, constricta trabea, quia manicae erant striatae et in zonam impactae. *granatzam* refert eiusmodi grandioris nummi effigies, quae apud Grotserum tomo 8 de Cruce fol. 92 visitur.

Quaerat quis, num imperator solus mensae assederit. respondeo ordinarie assedissee solum, adhibuisse tamen aliquando etiam alios, ut Augustam, filios, principes aulae, quin et legatos variarum gentium, ut constat ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam. mensam imperatoris, qualis praecipue festis diebus esse solet, graphice describit Luitprandus, testis oculatus, l. 6 rerum per orbem gestarum c. 3. *est domus, inquit, iuxta Hippodromum, aquilonem versus, mirae et altitudinis et pulchritudinis, quae decem cubita vocatur. quod nomen non ab re, sed ex apparentibus causis sortita est: δέκα enim Graece, Latine decem, έννέα novem; cubita aut a cubando inclinata vel curvata dicere possumus. hoc autem ideo, quoniam quidem 19 mensae in ea quae secundum carnem est D. N. Iesu Christi nativitate apponuntur. in quibus imperator pariter et convivae non sedendo, ut caeteris diebus, sed recumbendo epulantur. quibus in diebus non argenteis sed tantum aureis vasis ministratur. post cibum autem aureis vasis tribus sunt poma delata, quae ob immensum pondus non hominum manibus sed purpura tectis vehiculis sunt allata. apponuntur autem duo hoc modo: in mensa per foramina laquearis tres sunt funes, pellibus deauratis tecti, cum annulis aureis depositi, qui ansis, quae in scutulis (lege scutellis) prominent impositi, adiuvantibus inferius quattuor aut eo amplius hominibus, per vertibile, quod supra laquearium est, ergatum in mensam subvehuntur, eodemque modo deponuntur. haec Luitprandus: sed pro cubita lege accubita. Zonaras in illud canonis Trullani 74 ἀκούβιτα στρογγύλιον: ἢ τε λέξις τῶν ἀκουβίτων τῶν Ἀσίνων ἐστίν (ἀκούμβη γὰρ παρὰ Ῥωμαίους τὸ ἀνακλίπτω), σημαίνει στρώμας ἤμετρας εἰς ὄψος καὶ μαλακίας. αὐτὰ δὲ τρυφής καὶ μαλακίας εἶδον. eiusdem palatii, quod a 19 accubitis seu lectis tricliniaribus nomen invenit, meminit Paulus Dia-*

conus in Leone: silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas in tribunali 19 accubitum. idem: in crastino sabbatho sancto exiit imperator in tribunali 19 accubitum. Codinus lib. de Origin. Cp. καὶ τὰ δέκα ἐντέα ἀκούβιστα καὶ τὸ στέψημον καὶ τὸν ναὸν τοῦ αἵλου Στεφάνου.

Idem Luitprandus 6 2 de alio palatio Magnaura dicto. est Cpoli domus palatio contigua mirae magnitudinis ac pulchritudinis, quae a Graecis ρ loco λ posita Megaura, quasi magna aula pro aula dicitur. hanc itaque Constantinus, tum ob Hispanorum nuntios, qui tunc naviter eo venerant, tum ob me et Liutfredum, hoc modo parari iussit. aerea, sed deaurata quaedam arbor ante imperatoris oculos stabat, cuius ramos itidem aereos diversi generis deaurataeque volucres replebant, quae secundum species suas diversarum avium voces emittebant. in primis vero solum huiusmodi erat arte compositum, ut in momento humile, excelsius modo, quam mox videretur sublimis. sed sedile, quod erat immensae magnitudinis, incertum utrum aerei an lignei, verum auro tecti leones quasi custodiebant. in hac igitur duorum eunuchorum humeris incumbens ante imperatoris praesentiam sum deductus. cumque in adventu meo leones rugitum emitterent, aves secundum species suas perstreperent, nullo sum terrore, nulla admiratione commotus, quoniam quidem ex his omnibus eos qui bene noverant fueram percontatus. tertio itaque imperatorem pronus adorans caput sustuli, et quem prius moderata mensura a terra elevatum sedere vidi, mox aliis indutum vestibus penes domus laquear sedere prospexi. quod qualiter fieret, cogitare non potui, nisi forte eo sit subiectus ergalio quo torcularium arbores subvehuntur. per se autem nihil locutus, quoniam et si vellet, intercapedo maxima indecorum faceret, de vita Berengarii et sospitate per logothetam est percontatus.

Erat Cpoli aliud palatium, cui πορφύρα seu purpura nomen, parturientibus et parientibus imperatricibus destinatum. Anna Comnena l. 6. Alexiadia. Alexius Comnenus domum reversus τὴν βασιλίδα κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτοῦσαις τῶν βασιλίδων οἰκημα ἐπὶ ταῖς ἀδίσιν εὐρηκε. πορφύραν τοῦτο ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννητῶν ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμε. Luitprandus 1 2: Porphyrogenitum non in purpura, sed in domo quae Purpura dicitur, natum appello. et quoniam res processit in medium, quod de huius porphyrogeniti generis audivimus, proferamus. Constantinus imperator Augustus, ex cuius nomine Cpolis est sortita vocabulum civitas, domum istam aedificari iussit, cui Purpura nomen imposuit, voluitque successuram nobilitatis suae sobolem istic in lucem prodire, quatenus qui suo ex stemmate nascerentur, luculenta hac appellatione porphyrogeniti appellarentur. alii porphyrogenitos dictos censent, quod patre imperatore et purpura imperiali investito nati essent. ita Zonaras in Constantino Duca. imperium reliquit tribus filiis suis, quos sustulit ex Eugenia coniuge sua, Michaelem quidem et Andronicum, quando adhuc privatam vitam duce-

bat, Constantinum vero cum iam imperaret, ipsaque etiam Eugenia ad Augustae honorem evecta. hinc iste solus erat porphyrogenitus, quem statim etiam ante alios imperatoris insignibus exornavit.

C A P U T III.

p. 64 v. 19. Festam epiphaniae, hoc est *apparitionis*, dicitur singulari numero *ἡ ἐπιφάνεια*, plurali numero et genere neutro *τὰ ἐπιφάνεια*, quin et *τὰ ἐπιφάνια*. aliquando *τὰ θεοφάνεια*, quia deus apparuit. tribuitur hoc nomen huic festo 1) quia dominus eo die Magis se manifestavit, 2) quia apparuit hominibus, quando baptismum eo die in Iordane a Ioanne suscepit, 3) quod eo die Christus mutata aqua in vinum hominibus se manifestavit in nuptiis Canae Galilaeae. Latina ecclesia omnes has causas huius diei sequitur, ut patet ex Breviario Romano. Graeci festum hoc colunt potissime ob secundam causam: nam apparitionem Magis factam celebrant ipso natalis Christi festo, 25 Decembris, ut patet ex Menaeis. S. Chrysostomus homil. de Baptismo Christi: *quam ob causam haec (solennitas) ἐπιφάνεια*, hoc est apparitio, *appellatur? quia nimirum non omnibus manifestus est redditus, cum partu est editus, sed cum est baptisatus: nam ad hunc usque diem vulgo erat ignotus. nam incognitum eum fuisse vulgo, neque quisquam esset plerisque scivisse, constat ex istis Ioannis baptistae verbis Ioan. 1: medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* quid vero mirum, si alii non nosent, quando illum etiam ipse baptista ad eum usque diem ignorabat? "et ego nesciebam eum", inquit. Latinos ob manifestationem Magis factam hoc festum obire patet ex homiliis ss. patrum, S. Augustini, S. Leonis, S. Maximi et aliorum. patet idem ex Germanica appellatione huius festi, quae est trium regum, *der heiligen drei könig tag*. et legitur evangelium S. Matthaei de adventu Magorum. nec aliter haeretici tam in quotidiano sermone quam in calendariis suis hoc festum nominant, quam *der heiligen drei könig tag*. inde etiam liquet numerus Magorum, *die heilige drei könig*: non dicitur *die heilige vier könig*, *die heilige sween könig*.

Morose admodum de regibus disserit Casaubonus in 2 Exercit. contra Baronium, et tandem eo venit ut regulos fuisse non diffiteatur, dummodo ita sentire vel non sentire unicuique sit liberum, neque articulus fidei inde cudatur. quis pro articulo fidei hoc habet? communis et est et fuit persuasio fidelium; a qua propter ratiunculas vel potius stultitias Calvinisticas discedere parum consultum aut expediens est.

P. 227 Morosius adhuc grammaticatur idem Casaubonus de nomine festi Exercit. c. 15. epiphaniam enim seu theophaniam potius competere nativitati Christi: tunc enim etiam *ἐπιφάνη*, apparuit, maxime pastoribus etc. veteres 6 Ianuarii celebrasse natalem domini, et ideo diem illum ob natum scilicet Christum dictum epiphaniam seu theophaniam. et adfert aliquid testimonia, quorum nullum est ad rem. nemo negat theophaniae seu epiphaniae appellationem etiam nativitati tribui posse: tunc enim apparuit dominus inter homines et pastores ad se traxit etc. et in missa huius festi legitur: *apparuit gratia salvatoris nostri* etc. sed videndam hic quid usus ecclesiasticus ferat; qui est et fuit ut absolute loquendo dies 6 Ianuarii diceretur epiphania, idque propter tres causas initio dictas, etsi alii alias causas magis attendebant. et pauci erant qui natalem domini celebrarent die 6 Ianuarii; et fere intra Aegyptum haec consuetudo conscribatur, ut est apud Cassianum Collat. 10 2. profert Casaubonus locum ex oratione Chrysostomi in natalem domini tom. 5 Savilliano p. 511, ubi dicit *vir decimum annum agi, cum ecclesia, in qua hanc orationem dixit, festum natalis celebrare coeperit diemque natiuitatis cognoverit.* sed oratio haec non est Chrysostomi. patet 1) ex stylo, 2) quia Cpoli ante S. Chrysostomum festum natiuitatis agebatur, ut patet ex oratione Nazianzeni in *natalem domini* et ex alia in *diem luminum*. 3) quia ipse auctor huius homiliae dicit natalem celebratum et cognitum fuisse a Thracia usque Gades. at Cpolis est in Thracia. neque alia epiphaniae fuit ratio 6 Ianuarii quam nunc sit, nisi apud paucos eosque fere Aegyptios, qui natalem domini 6 Ianuarii obibant.

Appellatur eadem epiphaniae solennitas *festum luminum*, tum ob baptismum, tum quia Christiani diem hunc accensis cereis celebrare consueverunt. ita Billius annot. ad orat. in Sancta Lamina, et Baronius ad Martyrolog. Rom. 6 Ian. sed existit cui haec opinio Billiana et Baroniana non placeret tanquam longe a vero avia. quid est ergo festum luminum si non epiphaniae seu baptismi Christi? respondet esse festum quo quotannis Christiani baptismatis a se suscepti memoriam recolebant. id probat ex oratione quadragesima Nazianzeni, quae est in *sacrum baptismum*; ubi in ipso statim exordio ista leguntur: *heri splendidum luminum diem celebravimus; salutem enim nostram laetitia prosequi conveniebat; ac multo quidem magis quam carnis amici dies eos quotannis celebrant quibus vel nati vel matrimonio iuncti sunt, vel nomen acceperunt, vel certe inter iuvenes censerit coeperunt, vel iocum aliquem primo incoluerunt, vel quacunque demum alia de causa mortales festum diem agunt. hodie de baptismo et beneficio hinc accepto ad nos manante disseremus.* ex quibus verbis colligit *festum luminum* nihil aliud fuisse quam baptismi ab unoquoque suscepti commemorationem. sed persuasioni huic manifeste obstat in primis ipsemet Nazianzenus, qui festum luminum aperte nominat festum baptismatis Christi seu epiphaniae,

ἀγλασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, καὶ δὸς αὐτῷ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου. ποιήσον αὐτὸ ἀφθαλασίας πηγὴν, ἀγίασμου δῶρον, ἀμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλξήτηριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίας δυνάμεισιν ἀγρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰσχύος πεπληρωμένον, ἵνα πάντες οἱ ἀφνούμοι καὶ μεταλαμβάνοντες ἔχοιεν αὐτὸ πρὸς καθαρισμόν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἰατρῶν καθῶν, πρὸς ἀγίασμόν, πρὸς πᾶσαν ἀφέλειαν ἐπιτήδειον. nec in aula solum sed et in aliis omnibus Graecanicis ecclesiis aqua hoc die benedicebatur, etiā apud Aethiopas, qui hodie undis non modo se aspergunt sed et penitus immergunt. et fideles circa mediam noctem, quae festum antecedit, ob reverentiam baptismi quo salvator noster tinctus est, aequatum ibant, unusquisque ad obvium sibi fontem rivum aut fluvium, cui aquae deus hanc benedictionem largiebatur ut multis annis incorrupta maneret. testis locuples huius rei S. Chrysostomus, hom. de Baptismo Christi tom. 5 operum Graecorum. in hac solennitate (epiphaniae, qua

P 229 Graeci μέγαν ἀγίασμόν celebrant) sub mediam noctem omnes ὕδρευσάμενοι cum aquam acceperint, domum latices referunt ac recondunt et per integrum annum conservant, utpote quod hodierna die sanctificatae sint aquae (per baptismum Christi in Iordane); fitque miraculum evidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiat, sed integro anno, atque adeo biennio et triennio saepe, quae hodie fuit hausta, incorrupta et recens permanet, ac post tantum temporis cum iis quae nuper fuerint e fontibus eductae certat. haec S. Chrysostomus. quid vero S. Epiphanius haeresi 51? mira nimirum, eo ipso festo, hoc est sexto die Ianuarii, in memoriam patris a Christo miraculi, quosdam fontes atque adeo ipsum fluvium Nilum effici vinosos seu in vinum verti. audiamus ipsum S. Epiphanium. circa ipsam undecimam (mensis Tybi, qui est sextus nostri Ianuarii) post annos triginta factum est primum signum in Cana Galilaeae, quando aqua facta est vinum. quapropter etiam in multis locis usque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est, divinum signum in testimonium incredulis, velut testantur in multis locis fontes ac fluvii in vinum conversi, Cibyres quidem urbis Cariae fons, qua hora hauserunt ministri et ipse dixit "date architriclino." testatur et in Gerasa Arabiae fons similiter. nos bibimus de Cibyres fonte, fratres vero nostri de eo qui est in Gerasa, in martyrum templo. sed et multi in Aegypto de Nilo hoc testantur. tres ergo aquas nominat, quae dicto festo in vinum vertantur, 1) fontem Cibyres, 2) fontem in Gerasa, 3) Nilum. cum igitur tres isti fontes vinoso sapore nunquam fluxerint nisi hoc die, manifestum fit hoc miraculum non esse patratum, nisi ad recolendam memoriam vini ex aqua a Christo in Cana Galilaeae producti. et de his tribus fontibus, inquit Baronius tom. 1 anno 81 n. 33, se non meminisse ullum sibi scriptorem, qui Christi natalem antecesserit, lectum esse, qui testetur duos illos fontes et fluvium Nilum verti in vinum. hic illustriss. Baronii conducticius ca-

Iunniator Casaubonus insilit Exercit. 13 in celeberrimum Annalium scriptorem, incinitque etiam ante Christi adventum alibi fuisse fontes vinosos, testesque laudat Vitruvium Plinium et eclogas Sotionis. ad quid haec nisi ad texendum calumniam? Baronius non dicit se non meminisse quod legerit ullum auctorem qui fontium vinosorum ante Christum meminerit: sed ait se non meminisse quod ullum Christi nativitatem antegressum legerit, qui duos supra ex Epiphania adductos fontes et Nilum fluvium in vinum aliquando versos esse vel verti scripserit. et hoc longe aliter tinnit quam quod Baronio impostor fraudulentè imponit. sed absisto hinc, ne actum agam: iam enim Baronium ab hac et multis aliis criminationibus Casaubonianis praeclare vindicavit noster Heribertus Rosweidus in Lege talionis 12 tabularum et in Anticapello suo.

Fuerunt et alibi, sed extra epiphaniae festum, amnes vinosi et fontes lactei. Sylvester Giraldus in Itinerario Cambriae 2 1: *hoc mihi notabile videtur quod nostris diebus tam fluvium hunc (Alunum) vino manare quam fontem, quem Pistil Dewi, fistulam David vocant, lac stillare compertum est.*

Addamus et hoc, aquam Iordanis, postquam eam Christus contactu et baptismo suo consecravit, incorruptionis munere donatam esse. illustriss. princeps Nicolaus Christophorus Radzivilus in suo Hodoeporico Hierosolymitano: *aquam valde turbidam Iordanis habet, sed salubrem, quae in vase asservata nunquam corrumpitur, prout in ea quam attuli mecum indubitanter sum expertus.* haec inclytus ille princeps.

Illud denique dignum censeo quod observetur, Donatistas olim in Africa epiphaniae festum non celebrasse, ut testatur S. Augustinus Serm. 32 de Tempore his verbis: *merito istum diem nunquam nobiscum haeretici Donatistae celebrare voluerunt, quia nec unitatem amant, nec Orientali ecclesiae, ubi apparuit illa stella, communicant:* P 230 *nos autem manifestationem domini et salvatoris nostri Iesu Christi, quia primitias gentium delibavit, in unitate gentium celebramus.*

p. 65 v. 1. ὁ δὲ μετὰ τὴν λειτουργίαν ἀγιασμός] aquam iterato benedicit ecclesia Graeca in Theophaniis, semel pervigilii vesperae, et in missa secundo, secundam consecrationem tangit haec dictio. aquae istius benedicendae ritum exhibet Euchologium sub hoc titulo: ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ τῶν ἁγίων Θεοφανείων. officii rituumque interpretationem quantumvis labor noster adiecit: ecclesiasticis ibi elucidatis, eum Codino succincte disserente aulica quam breviter prosequimur:

ib. v. 6. λαμπάς] de luminibus sacro τῶν φώτων die in ecclesia accensis superflue tractat hic scholiastes. adverte nihilominus λαμπάδος nomen solemnitati, de qua loquimur, adeo proprium redditum ut cerei hoc solo die accensi illud iam sibi vindicent apud vulgus; alias quandocunque in usum veniant, κηράς et κηρία nuncupantur. porro λαμπάς hodierna, ceu festiva, tanta mole confatur vel coloribus pingitur ac artis tanta varietate adornatur ut inter reliquos cereos ἐκλαμπέειν verissime videatur. hinc

virgatum variegatumque opus ceres in hac festivitate succendende vetas et a maioribus accepta parocemia comparat, de illo quoque nos loco praefato nonnulla.

C A P U T IV.

p. 65 v. 11. **V**ide quae de dominica adorationis S. crucis in media quadragesima scripsimus t. 1 de S. Cruce l. 1 c. 67 et t. 2. multas habes homilias a Graecis patribus hac dominica dictas.

ib. v. 12. κυριακῆ τρίτῃ τῶν νηστειῶν τὴν προσκύνησιν δοξάζομεν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, αὐτὸν Triodlum. rationem quaesitam subiungit, ut crux nimirum, passionis Christi monumentam, nos ad eam ferventius austeritatis tempore sequendam excitet, praeteritis abstinentiae labores consopiat et velut paschalis hilaritatis pignus sese ipsam proponat. plures in hoc festum homilias scripsere Chrysostomus, Sophronius, Theodorus Studites, Xiphilinus, Philothens et alii. vulgariorum celebritatis ritum his verbis Typicum Sabae constituit: κυριακῆ τρίτῃ τῶν ἁγίων νηστειῶν τὴν προσκύνησιν δοξάζομεν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ. δοξολογία μεγάλη. ὅταν δὲ ψάλλομεν τὴν δοξολογίαν, ἀλλάξαι ὁ ἱερεὺς τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ λαβὼν θυμιατῶν θυμῶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὸν σταυρόν. εἰδ' οὕτω λαμβάνει αὐτὸν μετὰ δίσκου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σὺν τῇ θήρῃ, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ βήματος, προπορευομένων αὐτῷ λαμπάδων δύο καὶ θυμιατοῦ, καὶ ἀκίχεται εἰς βασιλικὰς πύλας. τελεσθεύσης δὲ τῆς δοξολογίας καὶ τοῦ τρισαγίου, λέγει ὁ ἱερεὺς σοφία, ὀρθοί. καὶ λέγομεν τὸ τροπάριον "εἰπὸς οὐκίς τὸν λαόν σου καὶ ἐδόξησον τὴν κληρονομίαν σου." καὶ εἰσοδύνει ὁ ἱερεὺς φέρον τὸν ἅγιον σταυρόν ἑμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν. κάκις προευνεγκισθέντος τετραπόδος τίθεται ἐπάνω αὐτοῦ ὁ τιμιος σταυρός, καὶ εὐθὺς ἀρχόμεθα ψάλλοντες "τὸν σταυρόν σου προσκυνῶμεν, δέσποτα." καὶ ἀνοίξας τὴν θύρην ἀρχεται προσκυνῶν ὁ προσεστὸς καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλοντες μετανοίας τρεῖς κατακύματα τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ μετὰ τὸ δεκῆσασθαι πάλιν βάλλουσι μετέοικας ὁμοίως, καὶ εἰς τοὺς χοροὺς κρὸς μίαν. εἰδ' οὕτως ἀρχεται ἐκ ἀδελφοί.

ib. v. 14. τῆς τοῦ καλατίου ἐκκλησίας] quam ex pluribus in eo conditis auctor non assignat, primam siquidem Trullanam Theophanes a Pulcheria fundatam in Protomartyris honorem refert, aliam τῷ ἀρχιερεὶ τῆς Michaeli in eodem dicatam legimus. Basilium Leonemque tot et tam varias ibidem struxisse dotasseque narrat, ut urbis unius spatii plures capi non solere cernamus.

ib. v. 16. sticharium] Iunius secure vertit *manipulum*, et *pallo-*
lonem penulam, et *epitrachelium collarium*; *orarium* retinet quidem, sed ridicule interpretatur *psalmum oratorium*, *εὐκτικὸν μέλος*. ergo ministri ecclesiae, qui orarium ferebant, *psalmum oratorium* ferebant. quaeq; inspicie imaginem Georgii Pachymeris initio Gregorae, *orario* conspicuam; et dispice num ibi *psalmum oratorium* inventurum sis.

ibid. σιζάριον *diaconalis tunica*, talaris, undique clausa, nonnihil stricta, coloris albi pro solito, ἀπὸ τοῦ σίζου, quod uno tractu contextatur, dicta.

ibid. φελόνην vocant *casulam sacerdotalem*, manicis carentem, ac totum corpus undique ambientem. *cappam* neotericens quidam aequè simpliciter ac inscienter vocavit. ex privilegio et ad ampliores ornatum palatino archidiacono casulam ferre licet.

ib. v. 17. οὐ μὴν ἐπιεραγγίλιον] ob sacerdotalis gradus defectum, cuius illud est insigne, *stola* nimirum e collo versus medias tibias defluens, cuius pendulae hinc inde partes ad invicem sunt colligatae.

ibid. θράριον *stola diaconalis sacerdotali strictior*, cui in longum vox θῆγος ter inscribitur. sinistro tantum humero tunicae superposita ac sinistra manu retenta gestatur.

ibid. σώσον πρός] his adde, si curiosius reliqua desideras, ὁ θεὸς τὸν λαὸν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἐπίσκηψαι τὸν πόρον σου ἐν ἰλιεὶ καὶ οὐκισμοῖς, θῶσον κίρας Χριστιανῶν ὁδοδόξων, καὶ κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλεῆ σου τὰ πλοῦσια, περιβρίαις τῆς παναχράντου δεσπολῆς ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῇ θυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζῳοποιῦ σταυροῦ, προστάλαις τῶν τιμίων ἑποφάντων θυνάμειων δεσπότητων.

p. 66 v. 5. Iunius ubique perperam *catacoelos* pro *exocatacoelos*.

ibid. e novem officialium magnae ecclesiae pentadibus primi sex, oeconomus nimirum, sacellarius, scenophylax, chartophylax, sacellas praepositus, hodieque primus defensorum (quondam protonotarius) ab auctoribus plerisque *ἐξωκατάκοιλοι* appellati. ratio dubia est, et circa vocem coniectaris hucusque lusus est abunde, paucis nugae reiciendae, brevius quoque vera sententia proferenda. sunt qui, ut liberius hallucinentur, *ἐξωκατακόλους* repudiant, quorum vice *ἐξωκακότους* reponunt, ieiuna valde concilii Trullani, moniales can. 40 *ἐξωκοιτεῖν* extra monasterium dormire prohibentis, auctoritate fulti; hosque ideo *ἐξωκατακόλους* quasi *ἐξωκακακότους*, qui extra palatium vel patriarchium cubarent, dictos, verum cur non facilius eos *ἐξωκότους* vel *ἐξωκόλους* ab *ἐξωκοιτεῖν* diceres? an non pervertit dictionis sensum praepositionis additamentum, quam vel literulae vel accentus mutatio corrumpere potest ex integro? at ante Leonis Armenii tempestatem, diocis, clerici iuxta Cedreum palatium non habitabant et erant *ἐξωκοιτοι*, assentior. verum ubi vocem *ἐξωκατακόλων*, quam soli neoterici scriptores suggerunt, in usu tunc fuisse demonstrabis? quin imo si prius *ἐξωκατάκοιλοι*, qui e palatio erant *ἐξωκοιτοι*, cum a Leone Armenio (ne sicarii perduellesque, quod tunc actum est, fraudulenter cum clericis in palatium noctu irrepent) clerici pernoctaverint in regis aedibus, nulla deinceps *ἐξωκοιτων* vel *ἐξωκατακόλων* esset habenda memoria. his iunge, non palatinos sed patriarchicos primos clericos *ἐξωκατακόλους* vocatos; ut quid haec rerum dissidentium perturbatio et a palatio ad patriarchae sedem digressus, ut qui palatii *ἐξωκοιτοι*, nomen dent patriarchicis *ἐξωκατακόλοις*? illi etiam, inquires, fuerunt e patriarchio *ἐξωκοιτοι*. quasi vero inde *ἐξωκατοίλοι*. facillius, me iudice, diceres *ἐξωκατακόλους* quasi *ἐξωκατακόλλους*, qui *συγκέλλου* patriarchae *concellanei* privilegio, ut ad eius *cellam* habitarent, nusquam gauderent, terret me nihilominus ne id suggeram *ἐξωκατακόλων* dignitas, cui a privilegii alii concessa privatione nomen mutuari prorsus indignum. placet ideo magis reliquos omnes his inferiores clericos cen' *κατακόλους* loco *depressionis* et *humili* *considentes* spectare, hos vero sive in ecclesiae consensu sive in procedendi ordine sive ad patriarcham vicinia sublimiores multo ac eminentiores, et (qui sunt modo spectatissimi Cardinales) *ἐξωκατακόλους* perfecte, eminentissimos decer-

nere vocandos. definire tamen Regionem lectione vocem unicum in duas dividente, diaconosque memoratos $\xi\acute{\xi}$ *κατακόλους, sex depressos*, patriarchae nimirum assessores, verum dignitate iure loco potestate inferiores omnino. arriserat prius ea vocis expositio, quae regiam urbem CP ad veteris Romae instar in montibus et vallibus variis sitam, quasdam etiam ecclesias tum in istis tum in illis exaedificatas contemplata, humiliorum locorum oratoria minus e clero dignis assignaret regendas, praecipuas vero, quae in montibus fundamenta posita nanciscerentur, his *ἐξοκατάκολοις* velut montes lucernis reservatas censeret. praeter Iunium conlectorem alius non adfuit qui sententiam firmaret auctor. ea nunc ideo non acrius defensa, Georgii Coresii suis me literis amice convenientis diversam mentem tenacius amplecti constitutum. totus, inquit ille, CP patriarchii situs concavum locum occupavit quondam, eiusque aedes cum reliquis spectatae *κόλην θύειν cavitatem* et velut *σραγινάμ* exhibebant oculis, et in ea tum syncelli tum alii monachi patriarchae obsequio mancipati vel etiam domestici sedem obtinebant, unde et *κατάκολοι*: primates vero clerici *ἐξω κοιλότητος* commorantes domosque amplas et excelsas adepti, ceu qui ex praecipuis familiis et proceribus seligerentur, *ἐξοκατάκολοι* nominati, qui non modo clericos alios sed et pontifices ipsos honore praecederent. haec ille.

p. 66 v. 9. *τῶν πατριαρχῶν τις*] debet ille, quisquis fuerit, quadringentos annos superare, cum Symeon Thessalonicensis ante memoratum tempus scriptor eximius primos ecclesiae magnae clericos, qui exocatacoeli, velit etiam ab antiquo (diutino spatio) diaconos existitisse.

ib. v. 12. *σφραγίσω* nonnunquam *ordino* seu *veros ordines confero* refert. Balsamon in Can. Apostolicum 36: *διακόνους χειροτονείσθαι μὲν, τοῦτ' ἐστὶ σφραγίσθαι, ἐμάθομεν*. nonnunquam *cruce signo*. Ezechologium in Ordin. Lectoris: *σφραγίζων ἐπιτέθεισιν τὴν χεῖρα*. Thessalonicensis: *τῷ δικηλαῶ σφραγίζει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, cereas bicipiti, evangelium signat*. quandoque tandem est *adiuncto crucis signo ministerium vel officium committo*. Typlicum Sabae c. 5: *τῇ δὲ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ σφραγίζει προοσιῶς ἐξυπνιστὴν ἐν ἐκκλησίᾳ*. quos itaque patriarcha exocatacoelos *σφραγίζει, crucis signo instituit*, prius diaconi vera ordinatione promoti intelliguntur.

p. 67 v. 2. Iunius addit negationem, *οὐ φοροῦσι, non gestant*. codices Boici omittunt: itaque prorsus diversus sensus efficitur, nempe diaconos tota quadragesima gestare purpurea sticharia, excepto annuntiationis festo, palmarum et magno sabbato.

ibid. non toleranda vocum corruptio negationem affirmationis vice substituens: multo sincerius Regia, eliminata particula negante, *φοροῦσι*. auctoritas et consuetudo fidelem huiusmodi lectionem teneant, luctus siquidem et quadragesimae tempore rubrum sibi colorem assumit Orientalis ecclesiae, reliquo tempore, festivo maxime, candidum. annuntiatio vero, palmarum dies et sabbatum Paschatis pervigilium solemnia sunt et festa dominica, in quibus rubeus color horrorem incutit et adversum omen defert. Simeon Thessalonicensis: *τί δηλοῦσι τὰ λευκὰ ἐνδύματα τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τί τὰ ἐρυθρὰ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν*; subiungit: *λευκὰ ταῦτα διὰ τὸ καθαρὸν χάριτος καὶ φωτεινόν, πολλὰς δὲ γὰρ καὶ πορφύρα κατὰ τὸν καιρὸν τῶν νηστειῶν διὰ τὸ πενθεῖν ἡμᾶς ἀμαρτησαντας καὶ διὰ τὸν σφαγέντα ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν*. Demetrius Bulgariensis Iuris GR l. 5: *πένθους εἰσὶ τὰ πορφύρα ἐνδύματα σημάτων ἐν μόναις γὰρ νηστείαις ἡμέραις καὶ ἐν μηνυστοῖς ἀπελθόντων λαμβάνονται*.

CAPUT V.

p. 67 v. 5. Quod nos *festum palmarum*, id Graeci *ἐορτήν βαίων* vocant; de quo fuse Codin. c. 10. *βαία* Graeco sermone dici *palmas* seu ramos palmarum tradit S. Hieronymus in c. 8 Ezechiel. inscite de hoc nomine Balsamon. *batium*, inquit, *lingua Romana neque ramum ex arbore caenum neque rosam ex roseto collectam neque lilium ex liliorum horto decerptum significat.* de duobus posterioribus nil contendimus, de priore haeremus: si enim non significat ramum, dic quid significet? *ἀνθρωπίνης δὲ γνώμης ἐκ τούδε εἰς τὸδε μετάβασις, ἀγαθὴ δηλονότι ἢ πονηρά.* pulchre; pergas. *ἔντεϋθεν γὰρ τοὺς παιδοτρύβας βαϊούλους κατονομάζομεν ὡς τὰ νηπιώδη τῶν παιδῶν φρονήματα μετάγοντας πρὸς ἀρρένωσιν.* docte, quasi baiulus non sit a Latina voce *baiulo*, sicut *gerulus* a *gero*. pergit. *καὶ πραιβαϊκάτορας λέγομεν τοὺς ποικιλλομένους κατὰ τὴν ἴριν συνεργοὺς καὶ προδιδόντας τοὺς πρόσφυγας. πραιβαϊκάτορες (praevaricatores) appellamus cooperarios seu adiutores, qui variantur instar iridis, et clientes produnt.* ita quidem interpres: sed quis non videt legendum esse κατὰ τὴν ἔριν? ut praevaricatores sint illi qui in ipsa lite clientes suos destituunt et produnt, variatique ad alteram partem, sua deserta, transeunt. nimirum quia Graeculus iste in *baiulo* et *praevaricor* aliquam similitudinem animadvertit cum voce *βαίων*, ideo putabat inde formatam, quasi a *vario*, seu, ut ipse scripsisset, a *βαρίω*, et omisso *ρ* a *βαίω*, quod est *mutō*. hinc etiam dicit Iudaeos non intelligentes, Christo Hierosolymam ingrediente, quid sibi vellet illa ramorum gestatio, exclamasse *βαβαί*, papae! *βαβαί τῶν Μωσαϊκῶν παραγγελιῶν, βάιον ἀπροσδόκητον γέγονε, τουτέστι μεταφορὰ πρὸς ἀπώλειαν.* haec Graeculus ille de etymo vocis, *ληρῶν*. P 231

Docet autem Balsamon hoc τῶν βαϊοφόρων die imperatores olim ac patriarchas distribuisse subditis *δόγας*, hoc est *munera* et *baia*; huncque usum usque ad tempora Constantini monomachi durasse et postea desisse. sunt autem *rogae* stipendia etiam militaria: hinc apud Codinum vox ipsa *δόγαι*, et inde formati *δογάτορες*, milites qui stipendia merent, *soldaten*. item largitiones, *erogationes*, munera et dona a principibus liberaliter distribui consueta. qua voce crebro utitur etiam Anastasius bibliothecarius in Historia Pontificum, ut in Eugenio: *rogam clero dedit*. hinc etiam natus videtur modus loquendi Germanorum: *er hat ein guten rogen zogen*, de illo qui luculentum quid adeptus est. hinc etiam *δογάζειν militare*, *merere*: forte causa et haec vox a Latino *rogo* vel *erogo*. habet Balsamon etiam *δογάλια*.

Huiusmodi *rogam* a se visam describit Luitprandus Ticinen-

sis l. 6. in ea, inquit, quae est ante βατοφόρον, quod nos palmarum ramos dicimus, hebdomade tam in militibus quam in diversis constitutis officiis numismatum aureorum erogationem, prout cuiusque moveretur officium, imperator facit; cui erogationi quia me interesse voluit, me venire praecepit. fuit autem huiusmodi. erat apposita decem cubitorum longitudinis ac quattuor latitudinis mensa, quae numismata loculis congregata, prout cuique dabatur, numeris extrinsecus in loculis scriptis retinebat. ingrediebantur denique ad imperatorem non confuse sed ordinatim secundum vocantis vocem, quae scripta virorum nomina secundum officii dignitatem recitabat. quorum primus vocatus est rector dumus; cui non in manibus sed in humeris posita sunt numismata cum scaramangis quattuor (vestis genus est scaramangium, pluviae, caeterisque coeli iniuriis arcendis apposita. vide Pandectem Turcicum c. 177 et 199). post quem δ domesticus scholarum et δ λογαριασθής τῆς πλοίας sunt vocati, quorum alter militibus alter navigantibus praerat. hi itaque parvi numeri, quia dignitas par erat, numismata et scaramanga suscipientes prae multitudine non iam in humeris portaverunt, sed adiuvantibus aliis post se cum labore traxerunt. post hos admissi sunt magistri numero 24, quibus erogatae sunt numismatum aureorum librae, unicuique secundum eundem numerum 24, cum scaramangis duobus. patriciorum deinde ordo hos pone est secutus, et 12 numismatum libris cum scaramanga una donatus. turba post hos immensa vocatur protospathariorum, spathariorum, candidatorum et id genus clientum. haec de roga ad festum palmarum fieri solita in palatio Cpolitano Luitprandus.

Sed fons iste liberalitatis exaruerat in palatio, et ferme etiam in patriarchio, tempore Balsamonis, ut ipse conqueritur. et patriarcha quidem ne prorsus immunificus videretur, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχίσεως θυμιάματα dividebat, festo baiorum seu palmarum cereos et cruces, magna quarta feria, hoc est die Mercurii maioris septimanae, cereos et thymiamata, die paschatis ἀσπασμούς καὶ τρικέφαλα. interpres: salutationes et tricipitia. osculo enim et amplexu excipiebat populum festo paschatis, dans unicuique tricéphalum: exiguae monetae genus est, a tribus capitibus nomen ducens. celebrabatur dies catecheseos feria tertia post dominicam τῆς ἀποκοφῆου, hoc est carnisprivii. nomen hoc inde habebat, quia patriarcha populum eo die ad ieiunium quadragesimae rite sancteque obeundum commonefaciebat, datis thymiamatis seu incensis; quorum omnium rationes exponit Balsamon in quadam de hoc argumento epistola, quae exstat l. 7 Iuris Graeco-Rom. fol. 471.

p. 67 v. 7. pro τοῦ περιπάτου, quod vitiose Iunius adfert, scripsimus ex manuscriptis δ περιπατος: sic enim et oratio et orationis sensus constat.

P 232

id. v. 8. sabbato Lazari] pridie palmarum celebrant Graeci admodum solenni caeremonia festum excitati Lazari; de quo consule rituales libros Graecorum.

p. 67 v. 8. Τριόδιον: ἐορταζέσθαι κατὰ τὴν παρεούσαν ἡμέραν (palmarum pervigilio) ἐτάχθη ἡ Λαζάρου ἑγερσις, ὅτι οἱ ἅγιοι καὶ θεοφρόνοι πατέρες ἡμῶν, μᾶλλον δὲ οἱ ἅγιοι ἀποστολοὶ, μετὰ τὴν τεσσαρακοσήμερον νηστειαν διὰ τὴν καθάρσιν τὰ ἅγια κάθη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μέλλοντες πανηγυρίζειν, ἐκπιθὲ τοῦτο τὸ θαύμα εὐαγγέλιον καὶ αἰτίαν μάλιστα εὐρον τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ μαρίας τῆς Ἰουδαίας, κατὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ὑπερφανεῖς τοῦτο τεράστιον εἶδοντο.

ib. v. 12. ἀλλάσσει] Meursius v. ἀλλαξιμάριον dicit recentiores Graecos ἀλλάσσειν simpliciter dicere pro induere vestem; citatque hunc locum et eum qui paulo post de principibus sequitur. adducit et alium ex Ezechologio, alium denique ex Marco Hieromonacho. hinc ἀλλάγματα et ἀλλαγῆ absolute indumenta. quamvis autem nullus ex his locis simpliciter evincat id quod vult Meursius, demus tamen id ita esse: libenter vicissim fatebitur notionem de mutatione vestium ipsi vocabulo congruentiorem esse, et hanc secundam quasi adventiciam iure censi.

ibid. haud mutat, ut praemisum, quin potius unam imperatoris ex vestibus ab antiquis imperatoribus acceptam ipse assumit et induit, observo porro pluribus imperatoribus eadem vestimenta, seu dignitatis quam personae magis propria, deservisse. hinc Luitprandus villitatem et vetustatem eorum subsannat in Legatione, quae nihilominus adeo vetustas consumpserat, Theophilus aliquot interiectis annis renovavit. Leo Grammaticus in eius vita: ἐκαιροδύγησεν δὲ καὶ τὰς βασιλικὰς στολὰς ἀνανέωσας καὶ χρυσοφάντους κατακοσμήσας.

ib. v. 16. στέμμα] tum auctor tum reliqui scriptores alii semper intelligunt imperatoris diadema maius et ornatus.

ibid. saccum] Iunius sagum, tam hic quam supra; et in annot. Gallica vox corrupta ex sagum. mirum ex Oriente non accersitam originationem. cur saccum potius a sago quam a sacco Graecis Latinisque communi deducamus? cur sagum reddamus, cum non sit tantum vestis militaris sed et forensis, nec forensis tantum sed et ecclesiastica? ut planum fit ex Turcograec. p. 20, ubi vestis quaedam patriarchica saccus nominatur. filiae eius ornamenta dederunt patriarchio, ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ σάκκος ὁ ἀρχαῖος ἕως τοῦ νῦν, ex quibus confectus est vetus ille saccus; quae hodie quoque durat. ubi recte interpres pontificiam vestem interpretatur. distinguitur saccus à mandya. id clarum ex his. Codinus: ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου καὶ ὑαδῆματος μανδύαν χρυσοῦν.

ib. v. 18. ἀλλάσσοισιν ὁσαύτως] antiquas ac officis ministerisque accommodas vestes etiam aulicos Nicephori in processione gestasse memorat Luitprandus in Legat. sed et, inquit, optimates sui, qui cum ipso per plebelem et discalceatam multitudinem istam transierunt, magnis et magna vetustate rimatis tunicis erant induti.

p. 68 v. 2. ἐξέλθετε ἔθνη] Theophili opus esse hoc canticum testatur Codrenus. ἐπιλοτιμείτω, inquit, καὶ μελωδὸς εἶναι, διὸ καὶ ὕμνος ποιῶν τιναὶ καὶ στιχηρὰ μέλζων ἄδεδῆσαι προέτερον. φέρεται δὲ καὶ τις λόγος, ὡς ἔρωτι τοῦ μέλους βαλλόμενος κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν φαιδραῖς πανηγύρεσιν οὐ παρεγήσατο τὸ χειρονομεῖν. et infra: καὶ τὸ στιχηρὸν δὲ κατὰ τὴν βασιτοφῶρον τὸ ἐξέλθετε ἔθνη, ἐξέλθετε καὶ λαοί, τὸν ἐκείνου φωνὴ εἶναι τόκον ψυχῆς.

p. 68 v. 8. verba illa *εις τύπον γάρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἔρχεται*, ad *typum Christi bona haec annuntiatio advenit*, Iunius verterat prorsus inepte, quia *idiomelum*, vel lampadarius cantans illud *idiomelum*, loquitur de evangelio quod archidiaconus ferebat, et hoc evangelium, sive, ut distinctius dicam, hunc codicem evangeliorum, sit Christi typum ac figuram gerere.

ib. v. 7. στέφανος circulus caput ambiens, ac minor stemmate *corona*, *φνάλιν* aliud regii capitis operimentum, de quo c. 6 p. 52 v. 8, suppositum nec ab omni parte *στεφάνῳ* velatum adhuc ostentans. advertit collegam imperii etiam stemmate fuisse coronatum, quicumque alius despota, sebastocrator, Caesar, coronae quidem gestandae, haud tamen stemmatis ins acceptum; ac idcirco *στέφανον* gestare, non *στέμμα*, vel *ἐστεμμένον* progredi. a sertis igitur et vellis ferendis longe alienus conspicitur.

ib. v. 18. ἀράξει κλάδον] ramos hoc solemnitate gestatos in matutinis tacuit Codinus. Typicum docet, *ὅτι ἀράζονται οἱ ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, διανέμειν τὸν ἡγούμενον τὰ βασιὰ* in fine matutinarum prorum fratribus ad evangelii oeculum accedentibus ecclesiae superiorem palmarum ramos distribuere, ad finem usque officii gestandos. *εὐχὴν εἰς τὸ δοῦναι τὰ βασιὰ τῇ βασιλοφύρῳ* promit Euchologium. ritum insuper ultimis imperii annis adhuc observatum testatur Phranzae interpres his verbis: *postridie quoniam palmarum solemnitas incidebat, myrti ramos amputamus, quos manibus gestat totus exercitus, a retentis et manu gestatis myrti ramis stationarios μυσταίτας dictos scriptis asserit Georgius Corisius. Balsamon Meditato de incensis l. 7 Iuris GR: κλάδους φοινίκων καὶ μυρσινῶν βλέπω τοὺς ἀνθρώπους κατέχοντας καὶ τὴν βασιλοφύρῳ δοξάζοντας.*

C A P U T VI.

p. 69 v. 12. *μετὰ φορέματος λευκοῦ*] *ὅπερ ἐστὶ τεμηρίον πενθοῦντων βασιλέων*, scripsit, qui ipse induit, Cantacuzenus l. 3. ob filium sibi natum in avi morte assumptas vestes lugubres deposuit Andronicus teste Gregora 10 3: *περιχαρῆς γενόμενος ὁ βασιλεὺς ἤμειπεν εἰς τὸ λαμπρόταρον τὰ ἐνδύματα, ἃ διὰ τῆς τοῦ πάππου τελευταῖης τίως ἐνεδίδυτο. purpuream tamen chlamydem sive mandyam, μαντίον* (ita scriptum reperio) *πορφυρῶν*, in calamitate publica tulisse Iustinum miror apud Theophanem. ante bellum Persicum nigros calceos Heraclium gestasse Cedrenus ostendit. sin minus muliebrem imperatores, regium tamen hodie luctum in Oriente ducunt feminae: nulla est enim quae lineo totum corpus circumtegente velo colorem album non assumat. uxoribus quidem fuscas solummodo vestes in coniugum funeribus, virginibus etiam candidas in parentum fratrumque luctu gerere solitum: viris nonnisi nigrum in quorumcunque obitu ferre colorem ex more licitum est.

ib. v. 13. nota morem lugendi nostro contrarium: nam apud nos vestes candidae gaudii potius quam luctus argumentum sunt. Cantacuzenus l. 3 historiae c. 27, de die coronationis suae agens, ita scribit. *postridie* (coronationis) *vestes auri subtemine picturatas*

deponentes candidas induerunt, lugentium imperatorum argumentum, mutationis causam praesentibus imperator asseruit; pridie propter festum diem illas alias induisse; nunc illo praeterito rursus fratris et imperatoris (Andronici Iunioris) mortem sibi lugendam.

ib. v. 16. intuere et animo venerare sanctissimae virginis *Victoriae effectricis* imaginem cum imagine S. Georgii. fuit haec Nicopoeae virginis imago sine dubio illa quam Ioannes Comnenus imperator suo loco curru triumphali imposuit velut Victoriae, quam obtinuerat, *unicam effectricem.* v. Nicet. Chon. p. ed. Bonn. 26. videntur autem hanc dei genitricis imaginem secum extulisse in expeditiones. hinc Nicetae Choniates in imperio Murzuphli: *ἡ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν, ἣν οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων ποιῶντας ἀνοστράτηγον, τοῖς ἐναντιοῖς ἐλάσκον.* etiam Heraclius imperator imaginem sanctissimae virginis in militiam praesidii causa abducebat. Arthurus Britto *in obsidione Badonici Montis, fretus imagine dominicae matris, quam armis suis innuerat, nongentos hostium solus adornus incredibili caede profligavit,* ut scribit Wilhelmus Malmesburiensis l. 1 de Gestis regum Angliae c. 1.

ibid. τῆς νικοποιοῦ] quod dubie Gretserus, certus assero divae virginis imaginem *νικοποιοῦ* nomine consecratam et in palatio a Ioanne Comneno repositam. argumento mihi sunt Nicetae de illa imagine in triumphum acta loquentis verba: *τὰς πίκας τῆ Θεομήτορι ὡς ἀνοστράτηγῆτιδι ἀμάχῳ ἐπιγραφόμενος.* qui etiam triumphum pompam *ἐκ τῶν ἐφῶων πνυλῶν τῆς πόλεως ἐς αὐτὸ τὸ μέγα καλᾶτιον ἀεσῆ.* Manuel filius eidem, ait illius vitae l. 5, triumphum *ἢ ἀπροσμάχῳ συμμάχῳ καὶ ἀκαταγνώστῳ ἀνοστράτηγῶ ἔρεσι.*

ib. v. 17. S. Georgii imago] forsitan haec illa est ex qua sanguinem manasse scribit Pachymeres l. 7 histor. certe illa est cuius equus (equitem enim haec imago S. Georgium exhibebat) horrendo prodigio horrificum hinnitum edidit sub Andronico seniore imperatore, paulo ante quam iunior Andronicus Cpolim occuparet. prodigium hoc describit Gregoras l. 8 p. 303 Bonn. ex cuius narratione habes hanc D. Georgii equestrem imaginem, tanto miraculo nobilitatam, esse illam de qua hic Cuiropalata. vide quae de S. Georgio scripsimus l. 2 de festis ● 6. consule etiam Adamannum Scotum Abbatem de situ Terrae sanctae, nuper a nobis editum, l. 3, ubi mira de quadam S. Georgii imagine reperies.

ib. v. 20. peripaton commodius non vertes quam si processionem vertas: est enim id quod Germani vocant *den umgang.* vide quae hac de re diximus l. 1 de sacris processionibus, c. 1. Iunius et ubique *ambulat et ambulationes somniat,* ut morem sacrarum processionum supplicationum et litaniarum obfuscet.

ib. v. 21. ἀρῆς] hac voce non nudam *supplicationem,* sed inter ambulandum factam sive *processionem,* significari discrete monstratum est in Eucbologicis.

p. 70 v. 3. de imagine virginis Hodegetriae c. seq. plura ipsemet Codinus. non erat ordinarie in aula, sed in monasterio τῶν

ὀδηγῶν; ferebatur autem pietatis causa ad aulam ultimis quadragesimae diebus, nempe feria illa quinta quae nostram dominicam *Iudica* antecedit; manebatque in palatio usque ad secundam feriam Paschatis; quo die referebatur in monasterium et templum τῶν ὀδηγῶν. est haec imago, ad quam, capta ab Andronico iuniore Cpoli, Andronicus senior supplex confugit. rem narrat Nicephorus Gregoras l. 9 p. 422 Bonn. cum autem teste eodem Gregora 24 dies Maii ageretur quando a iuniore Andronico Cpolis capta est, necesse est imaginem virginis Hodegetriae extra ordinem praescriptum in palatio fuisse; et forte Andronicus senior defectione illa nepotis et asecularum commotus eam in palatium solatii et subsidii causa apporandam curaverat.

Quid venerationis Michael Palaeologus imperator imagini Hodegetriae, expulsis Latinis Cpoli, detulerit, exponit Gregoras l. 4 p. 87.

Porro templum τῶν ὀδηγῶν aedificavit Pulcheria imperatrix, in quo divinam deiparae imaginem reposuit, quam Lucas evangelista in tabula depictam reliquit, ut ait Nicephorus 14.2.

Cum Isaacum Angelum imp. Cpolitianum Branas arce obsideret, imperator *dei genitricis imaginem, quae ab Hodegio monasterio Hodegetria nuncupatur, in moenia pro vallo inexpugnabili transtulit*, ut scribit Nicetas Choniates l. 1 de rebus gestis Isaaci Angeli. nec frustra, ut felix exitus declaravit.

Ut iusiurandum eo firmius esset, voluit Andronicus senior imperator sibi illud dari a Michaele Catharo, nepote suo, coram sacrosancta imagine castissimae dei genitricis Hodegetriae, ut scribit Gregoras l. 8. Hodegetriam porro interpretatur Wolfius *viae monasticam seu ductricem*.

ibid. vere quidem Gretserus τὴν εἰκόνα τῆς θεομήτορος, ἣτις ἐκ τῆς τῶν Ὀδηγῶν μονῆς, καθ' ἣν προσκεκλήρωται, Ὀδηγητριαν προσκεκλήσθαι refert ex Niceta in Isaacio Angelo l. 1. eandem vero asserturus, ad quam bello pressus et a nepotē captus senior Andronicus confugerit, ut eam amplexus vitae libertatisque immunitatem assequeretur, se tantum auctore et teste firmat Gretserus ac nonnisi dubius vaticinatur. satius eam dixisset, quae, referente Vincentio in Spec. Hist. 23 147, sub Leone Isanro per muros urbis CP ducta foedum Saracenis eam urbem obsidentibus intulit naufragium, ὀδηγητριαν siquidem refert a Luca cum puero Iesu ulnis gestato depictam, ac in Ὀδηγῶν loco, duobus caecis illuc monente B. virgine ad visum recipiendum deductis, religiose positam. audacior adiungam eandem quae Heraclii tempore a Sergio pontifice CP per muros circumlata Scythas ab eis miraculose depulit: qualem enim ὀδηγητριαν Vincentius, hanc quoque describit anonymus brevi publici iuris a patre Combesis faciendus. Σέβμιος δὲ ὁ ἱεράρχης τὰς ἱερὰς εἰκόνας τῆς θεομήτορος, αἷς μάλιστα καὶ βρώσας ὁ σωτὴρ ἐμυκονισθεὶς ἐν ἀγκάλαις τῆς μητρὸς ἐξεφόρετο, ταύτας λαβὼν περιήει τὰ τεύχη. ὀδηγητρίας certe, ut antiquissima, si a Luca delineata, etiam puero Iesum ulnis complectebatur. de simili in Blachernensi templo a Romano Argyro reperta Codreum diasserentem perlega.

C A P U T VII.

p. 70 v. 6. *Magnae hebdomadae*] quibusdam religio est dicere *hebdomada hebdomadae*, sed haec religio a superstitione parum abit. adscribam hic verba scholiastae librorum de Avaritia Salviani Massiliensis, ad illud *lampadam tuam*, *ne quis forte putet vitium esse in hac lectione, et reponendum lampadem, moneo lampadam quoque dici a nominativo lampada, sic hebdomada Latina terminatione, quae Graecis hebdomas.*

p. 70 v. 8. Meursius admodum anxie monet ne quis, cum audit P 235 quattuor evangelia lecta esse, suspicetur *tetrabiblon evangeliorum*, hoc est ipsos integros quattuor evangeliorum commentarios lectos esse; quod nimis longum fuisset. itaque articulum τὰ, praepositum vocabulo τέσσαρα, exsilare iubet. sed si Graecorum rituales libros diligentius inspexisset, aliter puto super hac re pronuntiasset. ita enim Typicum Sabae c. 38, agens de hac magnae hebdomadis feria secunda: ἀναγινώσκεται δὲ τὸ τετραεὐαγγέλιον τῇ β', τῇ γ' καὶ τῇ δ', καὶ πληροῦται. ne autem suspiceris tantum partem aliquam ex quattuor evangelii lectam esse, audi eiusdem Typici auctorem eodem loco. εἰδέναι δὲ χρῆ ὅτι τὸ κατὰ Ματθαίου ἄγιον εὐαγγέλιον ὅλον ἀναγινώσκεται· ὁμοίως καὶ τὸ κατὰ Μάρκον καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν. τὸ δὲ κατὰ Ἰωάννην ἀναγινώσκεται ἄχρι τῆς ἀρχῆς τῶν ἑγίων παθῶν. ἀναγινώσκεται δὲ οὗτος ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις, ἤγουν β' γ' καὶ δ'. καὶ πληροῦνται ἐν ταῖς ἄραις. γίνεται δὲ τὸ κατὰ Λουκᾶν ἀναγνώσεις γ', τὰ δ' ἄλλα ἀπὸ δευτέρου. ὁμοῦ ἀναγνώσεις δ', καὶ ἄρας δ', καὶ πλεον οὐδέν. ex his iam Meursius non Codinum sed sua emendare poterit. et si quid emendandum sit, potius expungam illud τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, quia magna feria quinta non legebatur τὸ τετραεὐαγγέλιον, quippe quod praecedente die, videlicet magna feria quarta, iam absolutum erat, ut ex Typico Sabae audivimus; nisi forte in palatio Cpolitano tetrabibli lectio ad quintam ipsam feriam magnam extenderetur. quamvis ipsum quoque Triodium Graecorum cum Typico Sabae concinat; cuius haec sunt verba: *legitur etiam tetraevangelium secunda tertia et quarta feria. καὶ πληροῦται et completur seu terminatur.*

ibid. non his modo dominicae passioni memorandae sacrae feris, prout erudite demonstrat Gretserus, sed et continue totius anni spatio totus quattuor evangelistarum textus in ecclesia palam legitur, quod diserte his verbis edisserit doctissimus Allatius, exceptis magnis solemnitatibus, quae peculiare sibi possunt, evangelium in reliquis anni diebus ita dispartitur Graecis, ut unus prius evangelistae textum in memata dividant et diebus applicent, donec finiat, postmodum alterius continent, donec omnia ad exitum perduxerint, et diebus dominicis a scriptore evangelii nomen imponant: dicunt enim ἡ πρώτη κυριακή τοῦ Ματθαίου, ἡ δευτέρα τοῦ Ματθαίου, et sic de aliis. id ut melius comprehendas, ve-

hinc animadvertas Iohannis evangelii textum univerrum septem integris hebdomadibus legi, quae a magna paschae dominica tribus diebus exceptis numerantur, Matthaei feria secunda post dominicam pentecostes ad subsequenter parasceuen exaltationis diem festum, absolviturque hebdomadibus septem et decem. harum undecim singulis diebus Matthaei lectionem continuant, a duodecima quinque tantum diebus Marci lectio assumitur, sabbatis et dominicis Matthaei lectio restituitur, usque ad hebdomadem decimam et septimam, dummodo haec postrema inter tempus paschale occurrat: sin minus, non legitur. Lucae evangelium a feria secunda quae dominicam post exaltationem excipit, et integris hebdomadibus duodecim continuatur. ab initio tertiae decimae Marci percurritur in reliquis diebus, sed sabbatis et dominicis Lucae assumitur. Marci tandem inter Matthaei et Lucae absumitur; quod vero supererit, sabbatis et dominicis quadragesimae absolvitur. haec ille.

p. 70 v. 10. de more lavandi pedes, tam hoc die quam aliis, proprium opusculum edidi, quod Pedilavium inscripsi; cui etiam ex Euchologio Graecorum officium *pedilavii* inserui. nec Orientis tantum reges et imperatores hoc die pauperum pedes lavabant, sed et Occidentis, ut pluribus exemplis ostendi in iam dicto opusculo.

Post absolutam narrationem de lotionem pedum sequitur in editione Iuniana titulus iste, *ὁ νικητῆρ*. sed vidit ipsemet Iunius titulum non suo loco positum esse, et si recipiendus sit, ponendum ante illa verba, *πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας* etc. nec in altero codice Boico comparet.

ibid. absoluta missa lavipedium fieri praecipit Euchologium, quod populi commoditati quam mysterio, quod observat imperator, stat satius.

ib. v. 12. *ὀκωάρμια* auctor explicat *χιτώνας*, Suidas *ἐκκενθῶτας*, *ἐσώτατα ἱμάτια*, *tunicas*; Simon Portius cum vulgo *ὀκωχιτώνας*, *ἐχέσαρκα*, *ἐνδοτάτους χιτωνίσκους*, uno verbo *interulas*.

ibid. *curtzobraccia kurse hosen*, ut *παπούτζιον solea*, *calceus*. scribitur etiam *παπούτζη*. melior forsā scriptura est *curtobraccia*.

ib. v. 14. *κοιζέ εὐλογητόν*] a benedictione auspicatur, dicens: *εὐλογητός ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, πῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων*.

ib. v. 15. *τὸ τρισάγιον*] a ter repetita voce *Ἄγιος: ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς*.

ibid. *τοῦ εὐαγγελίου*] cuius *ἀρχιτέλεια* principium et finis sunt: *sciens Iesus quia omnia dedit ei pater etc. et non estis mundi omnes*.

p. 71 v. 5. *ἡ τοῦ νικητῆρος ἀκολουθία*] quam qui desiderabit integram, nostra Euchologica, si merentur, adibit. *ἀκολουθία* autem *officium est divinum*, cuius partes ad invicem connexae ordine se consequuntur, quasi *sequentia*.

ib. v. 6. alter codex Boicus *ἀνά χρυσοῦν νομισματα τρία*. forsā recta lectio erit *ἀνά χρυσαῖ νομισματα*, ut *ἀνά* capiatur eo sensu quo Matth. 20: *ἔλαβον ἀνά δηνάριον*, *acceperunt singuli denarium*. *ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνά δηνάριον*, *acceperunt ipsi quoque singuli denarium*.

ib. v. 11. *τράπεζα δὲ σδάμου*] ob religiosioris Iuliani praeceptum, quod tamen etiam monachis hoc die vino non interdicit. Euchologium: *δίδεται τὸ κατακλισθέν, καὶ μεταλαμβάνοντες οἶνον μένου*.

ib. v. 12. τῆς ἀγρυπνίας ἀκουσθία] voluptas quietis quantumlibet studiosa in vigiliis, quas *παννυχίδας* vocant, luxum quaerit, de quibus Simocatta 8 13: *σύνθητες γοῦν τοῖς ἐγγυαλοῖς ἐπὶ τοῖς λελοχουμένοις παιδίοις ἐβδομαίαν ἀγοῦσι τὴν ἡμέραν συμποσίων ἐορταῖς καταπαννυχίζουσαι.* dilectionis pariter fervor asperitatis amans, in Christi morte protractat per diem ieiunium, noctis omne spatium insomne molitur etiam in imperatorum palatii adiungere. *παννυχίδας* sacras non ascetici modo fratres, sed et communioris, devotae tamen vitae praeceptores suis scriptis celebrant commendant in praecipuis Christi domini et deiparae festis ecclesiastica officia, ubi frequentiorem plebem ad concinendas dei laudes convocant. haec vero *ἀγρυπνία τῶν παθῶν* adeo culta, ut *κατὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν*, circa secundam nimirum vel tertiam a serotino crepusculo horam, non possit ab imperatore non celebrari. de his festis vigiliis tractat Allatius de lib. Eccles. Graeco dissertatione 1.

ib. v. 13. duodecim ista evangelia erant partes ex quattuor evangelistis desumptae, ut planum fit ex Graecorum Triodio, ubi duodecim ista evangelia ordine enumerantur, adiuncto evangelistae, ex quo quodlibet desumptum est, nomine. itaque nihil haec duodecim evangeliorum lectio ad illam quattuor evangeliorum seu *τοῦ τετραευαγγέλιου*, ut ex dictis perspicuum relinquitur. falsum autem est duodecim haec evangelia quater in anno lecta esse, ut dicit Meursius. semel in anno lecta sunt, non quater, nempe magna feria quinta in officio vigiliae pro festo parasceues institutae. testem do ipsum Codinum et Triodium. nec recte Meursius huc advocat lectionem duodecim lectionum ex Anastasio et Bernone: loquuntur P 236 enim de duodecim lectionibus in angariis seu quattuor temporibus recitari consuetis. at Codinus agit de duodecim evangelis, quae quinta feria maioris hebdomadis in officio vigiliae legebantur. nec duodecim illae lectiones, quas ex Anastasio et Bernone producit Meursius, in angariis ex evangelio sumebantur, sed ex Mosaicis et prophetis petuntur. quam apposite vero ad evangelia, quae recitabantur in ecclesia, accommodat Meursius illud Isidori Pelusiotae l. 2 ep. 150, ubi ait phylacteria Iudaeorum fuisse *δέλτια μικρά, ἅπερ ἐφόρουσιν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ ὥσπερ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια τὰ μικρά.* arbitratur parva fuisse evangelia illa quae in templo legebantur: sed cum toto anno plurima evangelia legerentur, haud parva dici potuissent. parva igitur dicuntur vel quia initium unius evangelii, puta S. Ioannis, vel omnium quattuor evangelistarum exordia continebant, ferebanturque, ut et hodie evangelium S. Ioannis, amuletorum vice potissimum a feminis. vide quae scripsimus tom. 1 de sancta Cruce l. 2 c. 29. sed ut hinc tandem abeam, *οὐδὲν ὑγιές* in Glossarii evangelio inesse reperio.

ibid. τὰ δώδεκα εὐαγγέλια] exhibet Graecorum *εὐαγγελιστάριον*, omnemque ex quattuor evangelii scriptoribus passionis historiam ordine decerptam concorditerque connexam comprehendunt: unumquodque vero *τμήμα* est historiae passionis dominicae.

ib. v. 14. λαμπάς] nullum aliud inter *λαμπάδα* et *κηρὸν* discrimen quam inter communem et maiorem arteque exquilitiore comptum cereum: hic imperatori, alter aulicorum turbae distribuitur.

p. 72 v. 1. ex quattuor vigiliis in palatio celebrari solitis prima est magni canonis. ubi dicit Iunius festum magni canonis esse dominicam orthodoxiae: sed errat more suo solenni. nam dominica orthodoxiae erat prima dominica quadragesimae: festum magni canonis agebatur τῇ πέμπτῃ τῆς πέμπτῃς ἑβδομάδος τῆς τεσσαρακοστῆς, quinta feria quintae hebdomadis quadragesimae. docent hoc rituales Graecorum libri, quorum unus qui Triodiam inscribitur ista. τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ψάλλομεν καὶ τὴν τοῦ μεγάλου κανόνος ἀκολουθίαν. τοῦτον τῶν ὄντως κανόνων μέγιστον ἀπάντων ἀρίστως καὶ τεργηέντως ἡρόδοστο καὶ συνέγραψεν ὃ ἐν ἀγίοις πατρὶ ἡμῶν Ἀνδρέας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὁ καὶ Ἱεροσολυμίτης ὀνομαζόμενος, ὃς ὤρμητο μὲν ἐπὶ Δαμασκῶ, ἐπὶ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας παιδευτηρίῳ γραμματικῆς ἐκδοθεὶς καὶ τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν ἐξασκήσας εἰς Ἱεροσόλυμα γεγονώς τὸν μοναστήν ὑπέρχεται βίον, ὁσίως δὲ καὶ θεοφιλῶς διαζῶν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀταράχῃ τῇ βιοτῇ πολλά μὲν καὶ ἄλλα συγγράμματα βιωφελῆ καταλείπει τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, λόγους τε καὶ κανόνας, μᾶλλον ἀδρότερος ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς γινόμενος τε καὶ δεικνύμενος, σὺν πολλοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τὸν παρόντα μέγαν κανόνα συνέταξε, κατάνυξιν ἄπειρον ἔχοντα. πᾶσαν γὰρ παλαιᾶς καὶ νέας ἱστορίας διαθήκης ἐρανισάμενος καὶ ἀθροίσας τὸ παρὸν ἡρόδοστο μέλος, ἀπὸ Ἀδάμ δηλαδὴ μέχρι καὶ αὐτῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως καὶ τοῦ τῶν ἀποστόλων κηρύγματος. προτρέπεται γοῦν διὰ τούτου πᾶσαν ψυχὴν, ὅσα μὲν ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας ζηλοῦν καὶ μιμεῖσθαι πρὸς δύναμιν, ὅσα δὲ τῶν φαύλων ἀποφεύγειν, καὶ αἰὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχειν, διὰ μετανόιας, διὰ δακρύων καὶ ἔξομολογήσεως καὶ τῆς ἄλλης δηλονότι εὐαρεστίσεως. κλήν ἐξ ἑοσοῦτόν ἐστιν εὐρους καὶ ἐμμελῆς ὡς καὶ αὐτὴν τὴν σκληροτέραν ψυχὴν ἱκανῶς μαλάξαι καὶ πρὸς ἀνάληψιν ἀγαθοῦ διεγείραι, εἰ μόνον μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ προσοχῆς ἀνηκούσης ψάλλοιτο. ἐποίησε δὲ τούτον, ὅτι καὶ ὁ πατριαρχὴς Ἱεροσολύμων ὁ μέγας Σαφρόνιος τὸν τῆς Αἰγυπτίας Μαρίας βίον συνέγραψατο· κατάνυξιν γὰρ καὶ οὗτος ὁ βίος προβέβηται ἄπειρον, καὶ πολλὴν τοῖς ἑπτακίοσι καὶ ἁμαρτάνουσι παραμοθίαν δίδωσιν, εἰ μόνον τῶν φαύλων ἀποστῆναι βούλοιντο. ἐτάχθησαν δὲ καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμέραν ψάλλεσθαι καὶ ἀναγινώσκεσθαι διαιτίαν τοιαύτην· ἵνα μὴ οἱ ἄνθρωποι εὐθύμοι γεγονότες πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας ἀμελέστερον διατεθῶσι καὶ τοῦ σωφρονεῖν καθάπαξ ἐν πᾶσι ἀπόσχονται, ὃ μὲν μέγιστος Ἀνδρέας, οἷά τις ἀλείπτῃς, διὰ τῶν ἱστοριῶν τοῦ μεγάλου κανόνος, τῶν μεγάλων ἀνδρῶν λέγων τὴν ἀρετὴν καὶ τῶν φαύλων αὐθις τὴν ἐκτροπήν, ὡς ἂν τις φάσῃ, γενναϊότερους τοὺς κάμνοντας παρασκευάζει καὶ ἀνδρικῶς τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι, ὃ δὲ ἱερὸς Σαφρόνιος διὰ τοῦ ὑπερφροῦς αὐτοῦ λόγου εὐφρονεας καὶ αὐθις εἶναι ποιεῖ, καὶ πρὸς Θεὸν διεγείρει, καὶ μὴ καταπίπτειν μηδὲ ἀπογοιτῶσκειν,

αἱ καὶ τίως τισὶν ἐάλασαν παραπτώμασιν· ὅση γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ P 237
 φιλανθρωπία καὶ συμπάθεια τοῖς ὀλοφύχως ἐκ τῶν πρῶν πται-
 σμάτων ἐπιστρέφειν αἰρουμένοις, ἢ κατὰ τὴν Αἰγυπτίαν διήγησιν
 παριστᾷ. λέγεται δὲ μέγας κανὼν, ἴσως ἂν τις εἴπῃ, καὶ κατ'
 αὐτὰς τὰς ἑνωσίας καὶ τὰ ἐνθουμάματα (γόνιμος γὰρ ἐστὶν ὁ τού-
 του ποιητής, ἀρίστως αὐτὰ συνειθέμενος), καὶ ὅτι τῶν λοιπῶν
 κανόνων ἀνὰ τριάκοντα, καὶ μικρόν τι πρὸς, τροπαρίων ἐχόντων,
 οὗτος εἰς διακόσια καὶ πενήκοντα πρόουσιν, ἐνὸς ἐκάστου ἄρρη-
 τον ἀποσιδίζοντος ἡδονήν. ἀρροδίως οὖν ἄρα καὶ προσηκόντως
 ὁ μέγας οὗτος κανὼν, καὶ μεγάλην κεκτημένος κατάνυξιν, καὶ
 τῇ μεγάλῃ τῶν τεσσαρακοστῶν κατατίταται. τοῦτον τὸν ἀριστον
 κανόνα καὶ μέγιστον, καὶ τὸν τῆς ὁσίας Μαρίας λόγον, ὁ αὐτὸς
 πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας πρῶτος εἰς τὴν τοῦ Κωνσταντινου κεκόμ-
 κεν, ὅτε πρὸς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Θεοδοῶρον τῇ ἑκτῇ
 συνόδῳ σταλεῖς εἰς βοήθειαν παρεγένετο. τότε γὰρ ἀρίστως κατὰ
 τῶν μονοθελητῶν ἀγωνισάμενος ἐτι διαταλῶν ἐν μονάζουσι, τῷ
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας κλήρω συγκραταλγεται. εἶτα
 διάκονος καὶ ὄρφανοτρόφος ἐν ταύτῃ καθίσταται. καὶ μετὰ μι-
 κρόν ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης γενόμενος, ἐσῦστερον ἀγχιστά που
 πρὸς τῇ λεγομένῃ Ἱερισῶ κατανήσας ἐν Μιτυλήνῃ πρὸς κύριον
 ἐκδημεῖ, ἀρκούντως τοῦ ἰδίου θρόνου ἐν μεθέξει γενόμενος. ταῖς
 αὐτοῦ πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς.

Haec liber ille ritualis Graecorum, ex quibus elucescant cum P 238
 alia vulgo parum nota, tum dominicam orthodoxiae et diem magui
 canonis non fuisse unum et eundem diem.

p. 72 v. 2. canonis huius concinendi ritum et institutionem e Synaxario
 fuisse descripsit Grotzerus: canonem ipsum, ut et Andreae Cretensis opus
 omne, Latinam interpretationem et in utrumque notas ante paucos annos
 publico dedit e praedicatorum familia sodalis Franciscus Combesis.

ibid. secunda vigilia palatii est τῆς ἀκαθίστου. Iunius interpreta-
 tur, virginis iter facientis et parturientis, et quasi dicas, inquit, eius
 quae non sedet aut quiescit, sed iter facit praegrans; puta cum b. virgo a
 Iosepho deduceretur Bethlehemum ex edicto Augusti Caesaris, proxime
 ante diem natalem Christi. fabulae, quas dispellet idem ille ritualis
 Graecorum liber, quem paulo ante nominavi, in quo ista leguntur.
 τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (τῷ σαββάτῳ τῆς πέμπτῃς ἑβδομάδος τῆς τεσσαρα-
 κοστῆς) τὸν ἀκαθίστον ἕμνον ἐορτάζομεν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης
 ἡμῶν Θεοτόκου δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἡρακλείου τὴν αὐτοκράτορα
 Ῥωμαίους ἀρχὴν διέποντος, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόης ἰδὼν
 τὰ Ῥωμαίων ἄκρως ταπεινωθέντα παρὰ Φάκα βασιλέως τοῦ τυ-
 ράννου, ἔνα τῶν σατραπῶν Σάρβαρον ὄνομα μετὰ χιλιάδων πλειό-
 νων στέλλει, πᾶσαν τὴν ἐκ αὐτῶ ὑποποιήσασθαι· ἔφθη γὰρ καὶ
 πρότερον ὥσει δέκα μυριάδας Χριστιανῶν διαφθείρας Χοσρόης,
 ἅτε τῶν Ἑβραίων αὐτοὺς ἐξωνουμένων καὶ ἀπολλύντων. ὁ γούν
 ἀρχισατράπης Σάρβαρος τὴν ἐκ ληϊσάμενος ἄπασαν ἔφθασεν ἄκρι
 καὶ αὐτῆς Χρυσοπόλεως, ἢ νῦν Σκουτάριον ἐπικέκληται. ὁ τοί-
 Codin. Cypriat. de Offbe.

νων βασιλεὺς Ἡράκλειος ἐν ἀπορίᾳ καταστάς δημοσίων χρημάτων,
 μείζονα καὶ τελευτέρα, διὰ τοῦ Εὐξείνου μετὰ πλοίων τοῖς τῆς
 Περσίας μέρεσιν εἰσβαλὼν ἀφανίζει αὐτήν. καὶ κατὰ κράτος ἤτ-
 τᾶται τούτῳ ὁ Χοσρόης σὺν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ
 Ζειρόης ὁ υἱὸς Χοσρόου ἀποστάς τοῦ πατρὸς τὴν ἀρχὴν ἑαυτοῦ
 περιτίθεισιν, καὶ τὸν πατέρα Χοσρόην ἀποκτείνας τῷ βασιλεῖ Ἡρα-
 κλεῖω σπένδεται. χαγάνος γε μὴν ὁ τῶν Μουσῶν καὶ Σκυθῶν ἀρ-
 χηγός, μαθὼν τὸν βασιλεῖα διακόντιον ἐς Πέρσας γενόμενον, τὰς
 μετὰ Ῥωμαίων διαλύσας σπονδὰς, στίφη μυριάριθμα ἐπαγόμενος
 διὰ τῶν δυτικῶν εἰσβάλλει μερῶν ἐς τὴν Κωνσταντινου, κατὰ
 θεοῦ βλασφήμους ἐκπέμπων φωνάς. αὐτίκα τὸινυν ἢ μὲν θά-
 λασσα πλοίων, ἢ δὲ γῆ πεζῶν καὶ ἰππέων ἀπειρῶν ἔμπλεως ἦν.
 Σίργιος δὲ ὁ πατριάρχης πολλὰ τὸν τῆς Κωνσταντινου παρεκάλει
 λαὸν μὴ κατακίπτειν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἐκ φυγῆς ἐς θεὸν
 ἀναφέρειν καὶ ἐς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν πανάχραντον θεοτόκον.
 καὶ μὴν καὶ Βῶνος πατριῶς ὁ τηνικαῦτα τὴν πόλιν διέπων τὰ
 ἀνήκοντα ἐς ἀποτροπὴν τῶν πολεμίων παρσκευάζετο· δεῖ γάρ
 μετὰ τῆς ἀνωθεν βοήθειας καὶ ἡμᾶς τὰ προσηκόντα ἐνεργεῖν. ὁ
 δὲ πατριάρχης τὰς θείας εἰκόνας τῆς θεομήτορος μετὰ παντὸς
 ἐπαγόμενος τοῦ κλήθους περιήει τὸ τεῖχος ἀνωθεν, ἐντεῦθεν τὸ
 ἀσφαλὲς αὐτῶν ποριζόμενος. ὡς δὲ ὁ μὲν Σαρβαρος ἐξ ἑφῶς,
 χαγάνος δὲ ἀπὸ δυσμῶν πυρπολεῖν τὰ περὶ τῆς πόλεως ἤρχοντο,
 ὁ πατριάρχης τὴν ἀχειροποίητον τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τὰ τί-
 μια καὶ ζωποικία ξύλα, προσέτι δὲ καὶ τὴν τιμὴν ἰσοθῆτα τῆς
 θεομήτορος ἐπιφερόμενος διὰ τῶν τειχῶν περιήρχετο. χαγάνος
 δὲ ὁ Σκύθης διὰ τῶν χειρῶν τειχῶν προσβάλλει τῇ Κωνσταντι-
 νου σὺν κλήθει ἀπειρῶν ἄκρω ἐξ ὄπλων ἠσφαλισμένῳ, καὶ τοσοῦ-
 τῳ ὡς ἓνα Ῥωμαῖον πρὸς δέκα Σκύθας σαφῶς διαμαχεσθαι. ἀλλ'
 ἢ ἄμαχος πρόμαχος διὰ τῶν παρευρεθέντων ὀλίγων πάνυ στρατιω-
 τῶν ἐν τῷ ναῷ ταύτης τῷ τῆς πηγῆς πλειστοῦς αὐτῶν παρακώ-
 λησεν. κἀντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι ἀναθαρσύναντες τε καὶ ἀνασκιρ-
 τήσαντες ὑπὸ στρατηγῷ ἄμαχῳ τῇ θεομήτορι αὐτοὺς αἰὲ κατὰ
 κράτος ἐνίκων. βλέψαντες δὲ καὶ πρὸς σπονδὰς οἱ τῆς πόλεως
 ἀπεκρούσθησαν· ἀνείπε γὰρ ὁ χαγάνος "μὴ ἀπατάσθε ἐκ τῷ
 θεῷ, ὃ πιστεύετε· πάντως γὰρ αὐρίον τὴν πόλιν καταλήψομαι."
 οἱ δὲ τῆς πόλεως διακούσαντες χεῖρας ἔτεινον ἐς θεόν. συμφω-
 νήσαντες σὺν χαγάνος τε καὶ ὁ Σαρβαρος διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θα-
 λασσης προσβάλλουσι, διὰ μηχανημάτων τὴν πόλιν ἐλεῖν προθυ-
 μούμενοι. ἀλλὰ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἠτήθησαν ὡς μηδὲ
 ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ζῶντας καλεῖν τοὺς τεθνηκότας. τὰ δὲ μονέ-
 ξυλα ὀπλιτῶν πλήρη διὰ τοῦ ἐπιλεγόμενου Κέρατος κόλπου ἐς
 τὸν ἐν Βλαχέρνας ναὸν τῆς θεομήτορος καταγόμενα, καταγίδος
 P 239 αἰφνιχθὸν τῇ θαλάσῃ ἐκείσεσους καὶ διαιρησάσης ταύτην ἐς
 τμήματα, σὺν τοῖς πλοίοις ἄκασι τῶν ἐχθρῶν διεφθάρη. καὶ εἶδεν
 ἂν τις παράδοξον ἀριστούργημα τῆς πανάγνου καὶ θεομήτορος·

πάντας γὰρ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης τὸ ἐν Βλαχέρναις ἐξέβαλον. ὁ δὲ λαὸς ὅσον τάχος τὰς πύλας ἀναπετάσαντες ἄρδην πάντας ἀπέκτειναν, καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες κατ' αὐτῶν ἀνδριζόμενοι. οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τούτων ὑπέστρεψαν κλαίοντες ἅμα καὶ ὀδυρόμενοι. ὃ γὰρ μὴν Θεοφιλῆς τῆς Κωνσταντινίου λαὸς τῇ Θεομήτορι τὴν χάριν ἀφοσιούμενοι ὀλονύκτιον τὸν ὕμνον καὶ ἀκάθιστον αὐτῇ ἐμελώδησαν ὡς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγρυπνησάση καὶ ὑπερφουεῖ δύναμει διαπραξαμένη τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαιον. ἐκ τότε οὖν εἰς μνείαν τοῦ τοσούτου καὶ ὑπερφουεῖς θαύματος ἡ ἐκκλησία τὴν τοιαύτην ἑορτὴν παρέλαβε τῇ μητρὶ ἀνατιθέναι τοῦ Θεοῦ τῷ παρόντι καιρῷ, ὅτε καὶ τὸ τρόπαιον τῇ Θεομήτορι γέγονεν. ἀκάθιστον δὲ ἀνόμασαν διὰ τὸ τότε οὕτω πράξαι τὸν τῆς πόλεως κληρὸν τε καὶ λαὸν ἅπαντα.

Μετὰ παρήλυσιν χρόνον τριάκοντα ἔξ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντινίου τοῦ Πρωτάτου, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἄπειρον στρατιῶν ἐπαγόμενοι πάλιν τῇ Κωνσταντινίου ἐπέθεντο, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι ταύτην πολιορκοῦντες, ὅτε καὶ ἐν τοῖς Κυζικεῦ παρεχίμαζον μέγιστοι, πολλοὺς τῶν οἰκείων διέφθαιραν. εἶτα ἀπειπόντες καὶ μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν ὑποστρέφοντες, καὶ ἐν τῷ Συλαίῳ γενόμενοι, τῇ θαλάσῃ πάντας κατεποντίσθησαν προσαυτὰ τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος.

Ἄλλὰ καὶ τρίτον αὐθις ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου οἱ ἔξ Ἀγαρ, ὑπὲρ πλείετας μυριάδας ἀριθμούμενοι, πρῶτον μὲν τὴν τῶν Περσῶν ἀφανίζουσι βασιλείαν, εἶτα τὴν Ἀγυπτον καὶ Λιβύην ἐπιθραμόντες καὶ Ἰνδοὺς Αἰθιοπίας τε καὶ Ἰσπανοὺς, ὕστερον καὶ κατ' αὐτῆς τῆς τῶν πόλεων βασιλίδος ἐπιστρατεύουσι, χίλια ὀκτακόσια πλοῖα ἐπιφερόμενοι. κυκλώσαντες οὖν αὐτὴν ὡς αὐτίκα δὴ ἀναρπάσαντες ἔμενον. ὁ δὲ τῆς πόλεως ἱερὸς λαὸς τὸ σептὸν ξύλον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τὴν σεβασμιον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ὀδηγητρίας ἐπαγόμενοι τὸ τεῖχος περιεκυκλουν, σὺν δάκρυσι τὸν Θεὸν ἱεοῦμενοι. δόξαν οὖν οὕτω τοῖς Ἀγαρηνοῖς, εἰς δύο διαιροῦνται μέρη, καὶ οἱ μὲν κατὰ Βουλγάρων στρατεύουσι, καὶ πίπτουσιν ἐκείσε ὑπὲρ μυριάδας δύο, οἱ δὲ περιελείφθησαν τὴν πόλιν ἔλειν. καλυθέντες δὲ ὑπὸ τῆς ἀλύσεως, διηκούσης ἀπὸ τῶν Γαλάτου εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἀναχθέντες περὶ πού τὸ λεγόμενον Σωσθένιον γίνονται. καὶ κεί ἀνέμου Βορέου καταρραγέντος τὰ πολλὰ τῶν πλοίων αὐτῶν διερράγη καὶ διεφθάρησαν. οἱ δὲ περιλειφθέντες λιμῷ περιέπεσον, ὡς καὶ ἀνθραπίων σαρκῶν ἄψασθαι, κόπριά τε φυρᾶν καὶ ἐσθίειν. εἶτα φηγόντες καὶ κατὰ τὸ Ἀγαῖον γενόμενοι πέλαιος τὰ σκάφη αὐτῶν ἅπαντα καὶ ἑαυτοὺς τῷ τῆς θαλάσσης διδοῦσι βυθῷ· χάλαζα γὰρ φαγάδα οὐρανόθεν καταπεσοῦσα, καὶ βρασμὸν κατὰ τῆς θαλάσσης ποιήσασα, τὴν τῶν πλοίων πίσσαν διέλυσε. καὶ οὕτως ὁ ἀπειροπληθὴς ἐκείνος στόλος διόλωλε, τριῶν μόνων εἰς ἀγγέλιαν περιλειφθέντων.

Διὰ ταῦτα τοίνυν ἅπαντα τὰ ὑπερφυῆ θαυμάσια τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος τὴν παροῦσαν ἑορτὴν ἑορτάζομεν. ἀκάθιστος δὲ εἴρηται, διότι ὀρθοστάδην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν ὕμνον τῆ τοῦ λόγου μητρὶ ἔμελψαν. καὶ ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἴκοις καθῆσθαι ἐξ ἔθους ἔχοντες ἐν τοῖς παροῦσι τῆς Θεομήτορος, ὀρθοὶ πάντες ἀκροώμεθα. ταῖς τῆς ἁγῆς ὑπερμάχου τε καὶ ἀπροσμάχου μητρὸς πρεσβείας Χριστὲ ὁ Θεός, τῶν περιειμένων καὶ ἡμᾶς ἀπάλλαξον συμφορῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, ὡς μόνος φιλόφρωνος.

P 241

Ex his ergo perspicuum relinquitur quale fuerit τῆς ἀκαθίστου festum, et cur hoc nomine appellatus ἀκάθιστος ὕμνος, quia *stans*, non sedendo canitur; ἀκάθιστος ἑορτή seu ἡμέρα, quia ab omnibus, nemine excepto et nemine otiante aut a divinis laudibus cessante, peragitur. exstat in bibliotheca Bavarica oratio hoc titulo: λόγος ἀναγινωσκόμενος εἰς τὴν ἀκάθιστον. διήγησις ἀφ᾽ ἑλίου ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συλλεγείσα, καὶ ἀναμνησκείν δηλοῦσα τοῦ παραδόξου γενομένου θαύματος, ἣν ἵκα Πέρσαι καὶ βάρβαροι τὴν βασιλῖδα αὐτὴν πόλιν περιεκύκλωσαν, οἱ καὶ ἀπώλοντο θείας δίκης πειραθέντες. ἡ δὲ πόλις ἀσινῆς συντηρηθεῖσα πρεσβείας τῆς θεοτόκου ἐτησίως ἐκ τότε ᾄδει εὐχαριστήριον, ἀκάθιστον τὴν ἡμέραν κατονομάζουσα *).

ἀκάθιστος εἴρηται διότι ὀρθοστάδην πᾶς ὁ λαὸς τὴν νύκτα ἐκείνην ὕμνος Θεομήτορι μέλει ait Callixtus in eius diei Synaxario. ipse hymnus est ἀκάθιστος, quod interstitium quietemque ad diluendum usque non reperiat et semper cantandus perseveret. e Triodii Synaxario historiam deprompsit Gretserus, concinniorē aliam e Regia bibliotheca nuperrime post historiam Monothelitarum laudatus Franciscus Combesius divulgavit et notas adiecit.

Duplicem hunc errorem περὶ τοῦ μεγάλου κανόνος καὶ περὶ τῆς ἀκαθίστου ipsemet Curopalata Calviniano scholiastae eximere poterat, si animum advertisset. ait enim Curopalata a prima ex quattuor vigiliis imaginem sanctissimae deiparae, quae *Hodegetria* appellatur, in palatio manere ad magnum usque diem dominicum paschatis. *huic imagini*, inquit Curopalata, *venienti ostium procedit imperator ad portam aulae palatii. secunda vero feria comitatur abeuntem ad excelsos usque gradus.* si a prima vigilia, quae est τοῦ μεγάλου κανόνος, manet imago illa in palatio usque ad secundam feriam paschatis, fieri non potest ut ἡ τοῦ μεγάλου κανόνος ἀγρυπνία vel iuncta vel proxima fuerit pentecostae: alioqui imago illa integro ferme anno in palatio mansisset, a pentecoste videlicet usque ad secundam feriam paschatis, cum tamen paucissimis hebdomadibus in eo relinqui solet, et propterea singulis annis non aliter ac donum quoddam divinitus missum in aula exciperetur, perque paucos dies in eadem tutelae gratia commoraretur, nempe a quinta feria

*) v. Foggin. Append. corp. hist. Byzant. p. 78.

quintae hebdomadis quadragesimalis usque ad secundam feriam paschatis, quo die referebatur *πρός τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν τὸν τῶν ὀδηγῶν κεκλημένον*, ut loquitur Zonaras in imperio Michaelis I Theophili, cui adiuncta erat *μονή* seu monasterium τῶν ὀδηγῶν, ut ex Nicephoro Gregora l. 2 constat: hinc ipsa imago ὀδηγήτρια, quasi *dux viae*, appellabatur. nec adducebatur ex templo Blachernio, ut putat scholiastes, sed ex templo et ex monasterio τῶν ὀδηγῶν, quod a templo Blachernio distinctum erat.

Sed probat id ex gradibus excelsis, de quibus Curopalata c. 12 et c. 15, *quasi illi fuerint in templo Blachernio*. at parum valet haec probatio: nam quocumque iret imperator, semper ad excelsos gradus usque deducebatur a Barangis, ut inquit Curopalata c. 15. oportet ergo hos excelsos gradus alibi fuisse quam in Blachernio templo vel in via ad solum Blachernium templum, quia imperator non ibat semper ad templum Blachernium, et Curopalata discrete distinguit hos gradus a templo Blachernio, cum dicat imperatorem equitantem semper deduci usque ad excelsos gradus, in festo autem occursus (seu, ut nos vocamus, purificationis d. virginis) etiam usque ad templum Blachernarum: nam ad hoc templum hoc die rei divinae gratia conferebat se imperator. P 242

Magna contentione dimicant Iunius et Gretserus *περὶ τῶν Ἱψηλῶν, de gradibus excelsis CP*, ubinam reponendi? ille in Blachernio templo, hic in palatio sites contendit. inter contententes arbiter neutri litem integram adiudico, a vero siquidem τῶν Ἱψηλῶν sensu aberrat uterque. equis enim in hac voce gradus intelligendos putet, ac non potius excelsum ac fastigium sublime aedificium? at ne velut caecitans et ignarus index litem dirimam, aut potius andabatarum more cum utroque pugnem, dubio certus auctor lacem afferat Nicetas Isaaci Angeli l. 2: *δεικνύσι τὸ καρόθυρον* (aliud exemplar legit *τὴν θυρίδα*) *ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Βλαχερνῶν, εἰς τὰ λεγόμενα Ἱψηλά, δι' ἧς ὄρατὰ ἦν τὰ ἱκνήλατα παθία τὰ ἐξῶθεν τῶν ἐκάλξεων ἐν τοῖς Φιλοπατιοῖς καθ' ὀρθὰς*. observa τὰ Ἱψηλά altum Blachernii palatii aedificium, unde subiecta Philopatiensis planities detegatur, non gradus quantumvis excelsos indicare, nec in maiori palatio, quo solet imperator morari, alios excelsiores gradus comminiscendos: eam ob rem, cum in exhibendis reddendisque honoris officiis longius semper in decessu deducatur vir honoratus quam in accessu eidem occurratur, par est ut si τῆς ὀδηγήτριας imagini ἐν τῇ κόλῃ τοῦ καλατῖνου ἀθλῆς primum occurrit imperator, longius multo deducatur abeuntem, non ad fictos usque gradus excelsos, sed εἰς τὰ λεγόμενα Ἱψηλά ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Βλαχερνῶν, et quod ait hic auctor, *μέχρι καὶ τῶν Ἱψηλῶν*, longo viae tracta, cuius accessionem indicat particula *καὶ*, ad locum nempe Ἱψηλά vocatum, quem auctor ipse in Blachernio palatio vel ad illud iuxta reponit c. 15, p. 80 v. 19, ubi ait imperatorem ad Blachernarum templum, cui vicinum erat eiusdem nominis palatium, a Barangis deduci *μέχρι τῶν Ἱψηλῶν*, certe non ad excelsos gradus eius e quo fuerat egressus palatii, sed ad destinatum alterius, ad quod tendebat, locum.

Adde quod ipse imperator imaginem Hodegetriae secunda paschatis feria ad propria revertentem prosequi solebat usque ad excelsos gradus, imo et extra, ut dicit Curopalata c. 12 p. 72 v. 10. nec tamen ad templum Blachernium tunc ibat imperator. sed non est

opus pluribus. ipsemet Iunius se refellit, qui haec p. 326. τῆς ὀδηγητορίας, id est ducis viae, statua fuit extra palatium Cpoli, in templo et monasterio nobili, quod templum Zonaras ναὸν τῶν ὀδηγῶν, in imperio Fl. Michaelis, Nicephorus Gregoras l. 11 monasterium Hodegetrium appellavit. his autem diebus in palatium inferebatur. haec ille. at quid clarius quam templum Hodegetrium non fuisse templum Blacherniense? scribit Pachymeres lib. 7 imaginem deiparae per dies complures lacrimasse. quaenam haec imago? num Hodegetriae? num Nicopoeae? et apud eundem Pachymerem l. 11 imago τῆς φωταγωγῶς, virginis lucem adferentis, cuius sancto oleo delibutus Michael Andronici imperatoris filius ex desperato morbo convaleuit.

Tertia vigilia palatii est τοῦ εὐαγγελισμοῦ, annuntiationis b. virginis. Iunius evangelicae annuntiationis. satis evangelice: sed quid aliud a pseudoevangelico praedicante expectes?

Quarta vigilia agebatur quinta feria maioris hebdomadae, ob parasceues appetentis solennia.

C A P U T VIII

De magno sabbatho nihil est in Graeca inscriptione, cum tamen potissimum de officio magni sabbathi, hoc est vigiliae paschatis, in hoc capite agatur.

p. 72 v. 15. de parasceue tribus verbis res absolvitur. vide quae de hoc festo scripsimus tom. 1 de S. Cruce l. 1 c. 68 et l. 1 de Festis c. 23 et 24. homilias Graecorum in parasceuen invenies tom. 2 de Cruce.

ibid. αὶ ὄρα] de quibus consulendum Triodiam.

ibid. τὴν λειτουργίαν] hora prima noctis dicendam. Triodium: ὄψεσθε δὲ ἔχειν ἀκριβείαν ὁ ἐκκλησιαρχὴς ἵνα, ὅταν ποιῇ ἀπόλυσιν ἢ ἐκκλησία τῆς λειτουργίας, ἀπάρχη ὄρα δευτέρα τῆς λειτουργίας. vespertinae vero laudes, quibus ipsa coniungitur, decima diei hora incipiunt.

ih. v. 20. illa μετὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀνάγνωσιν Iunius vertit: post lectionem autem apostoli, id est, ad eum usque locum: surge, deus, qui iudicas terram. vitiose prorsus, quasi illud surge deus ad apostoli lectionem pertineat, cum sit stichus, quem post lectionem apostoli ex epistola ad Romanos sumptum concinit psaltes: exsurge deus iudicans terram, quia tu hereditabis in omnibus gentibus. subiicit lector: deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diudicat etc. succinit psaltes: exsurge deus etc. et hoc saepius, ut distincte habes in Triodio. ergo vel post lectionem apostoli vel post

subianctos stichos, quorum principium est *exsurge deus*, spargunt lectores et pueri honorarii lauros: legendum enim est *πάτρουσι* vel *πάσσουσι*, *ἀποπάτρουσι* vel *ἀποπάσσουσι*. vide quae scripsimus de magno sabbatho l. 1 de festis c. 25.

ib. v. 21. *δῶνας*] arbitror in laetitiae pro dominica resurrectione argumentum, vel ad victoriae, si bella premerent, felix omen imperatori promendum.

p. 73 v. 4. *τράπεζα δὲ οὐδαμῶς*] eo quod in ipsa ecclesia sobria valde habeatur refectio. Triodiam, ubi de monachis hodie loquitur: *μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν οὐκ ἐξερχόμεθα τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καθήμεθα ἐν τοῖς τοποῖς ἡμῶν, καὶ εἰσέρχεται ὁ κελλαρίτης, καὶ ἐπιδίδωσι τοῖς ἀδελφοῖς ἀνάκλησμα τοῦ ἄρτου, καὶ ἀνὰ δεξιῶν ἢ φοινίκων, καὶ ἀπὸ ἐνὸς κρασοβόλου οἴνου.*

C A P U T IX.

ib. v. 6. **D**e festo paschae] ita titulus habet, cum etiam hoc P 243 capite de ritu feriae quintae *τῆς διακαινησίμου* deque festo pentecostes et de festo exaltationis s. crucis pertractetur.

ib. v. 8. *ἐν τῇ τρίτῃ*] vulgo tamen et ubique circa matutinum crepusculum incipit hoc officium. Pentecostarium: *περὶ ὧραν ὄρθρου σημαίνει.*

ib. v. 12. *δίδωσι λαμπάδα*] ut archipresbyter in palatio, ita ubique superior hoc munere fungitur. Typus Pentecostarii: *ὁ δὲ ἡγούμενος δαίνει τὰ κηρία τοῖς ἀδελφοῖς.*

ibid. *ὁπηρεῖται ἄρχοντες*] lectores et canonarchas intellige, de quibus c. 6 et c. 8. *ὁπηρεῖται*, quia protopapae subditi, *ἄρχοντες*, quia palatini.

ib. v. 14. *τῶν τῆς ἐκκλησίας θυρῶν κεκλεισμένων*] consentit Pentecostarii typus: sacerdotem enim candidis vestibus ornatum cum fratribus cereos ardentibus gestantibus sinistro latere egressum in nartheco iubet consistere, ac ceroferais acensis lumina deferentibus viamque sternentibus celebrem ingressum peragere. *ἐνακουμένας δὲ*, inquit, *ἐντὸς τοῦ ναοῦ μένος ὁ κανδηλάπτης ἄπει τὰ κηρία πάντα καὶ τὰς κανδηλάς. καὶ ποιήσας πυρῖον ἐν τῷθει τοῦτο μέσον τοῦ ναοῦ, καὶ ἕτερον ἐμπροσθεν τῶν ἀγίων θυρῶν. καὶ βαλὼν θυμίαμα εἰς αὐτὰ, βαλὼν δὲ καὶ εἰς τὸν θυμιατὸν θυμίαμα πολὺ, ἀκαιρωεῖ τοῦτον ἐντὸς τοῦ βήματος.*

ib. v. 15. *εἶτα ἐκφωνεῖ*] ibidem: *ὁ δὲ ἱερεὺς μετὰ τὸ θυμιάσαι ἐξῶθεν τοῦ ναοῦ τῆς τῆς ἀγίας εἰκόνας καὶ τοὺς ἀδελφούς πάντας ἵσταται ἐμπροσθεν τῶν βασιλικῶν πυλῶν κεκλεισμένων οὐσῶν, καὶ ποιεῖ σταυρὸν μετὰ τοῦ θυμιατοῦ, λέγων καὶ ὁδεῖα τῇ ἀγίᾳ etc.*

ib. v. 19. *Χριστὸς ἀνέστη*] integrum troparium est: *Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνημασι ζωὴν χαρισάμενος.*

p. 73 v. 19. adeo frequens personat in ecclesiis hic modulus, ut germane paschalis, omnemque paschali spatio laudem deo reddendam, ut Latinis Alleluia, includere videatur. Gretserus integrum profert.

ib. v. 21. integer stichus est: *exurgat deus, et dissipentur inimici eius, et fugiant qui oderunt eum, a facie eius; cuius simples domo alii stichi subiunguntur.*

p. 74 v. 1. τὸς λοιποῖς] sunt hi duo alii: ὡς ἐκλείπει κενός, καὶ τὰ ἐξῆς. οὕτως ἀπολοῦνται καὶ τὰ ἐξῆς.

ibid. τὰ εἰρηνικά] conglobatae pro variis rebus preces a diacono pronuntiandae, quarum primae pacem exorantes εἰρηνικῶν reliquis nomina imponunt. ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορός. κύριε ἐλέησον. διακονος. ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορός. κύριε ἐλέησον. διακονος. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὁ χορός. κύριε ἐλέησον. καὶ τὰ ἐξῆς. vide Chrysostomi liturgiam.

ib. v. 3. integrum odarium est istud. *resurrectionis dies. exultemus populi: ex morte enim ad vitam et ex terra ad caelum Christus deus nos transtulit, victoriae carmen concinentes. vide rituales librum qui Pentecostarium inscribitur.*

ibid. ἀναστάσεως ἡμέρα] reliquum suggerit Pentecostarium: λαμπροθύμεν λαοί. πάσχα κυρίου, πάσχα: ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασεν ἐκινήσιον φέροντας.

ib. v. 6. observa etiam Graecis quibusdam usitatum fuisse morem illum quarundam in Germania ecclesiarum, ut versibus illis Davidicis, *attollite portas principes vestras etc.*, aditum sibi pateferi caperent.

ib. v. 10. ἀσπάζεται τὸ εὐαγγέλιον] evangelio primum, mox autem dati imperatori osculi consuetudinem referunt in monasteriis καλόγηροι, de quibus Pentecostarium: ψάλλομεν τὸ Χριστὸς ἀνίστη κολλᾶεις, ἀγρις ἐν ἀσπάζονται οἱ ἀδελφοὶ ἀλλήλους. ὁ δὲ ἀσπασμὸς γίνεταί οὕτως. λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἵσταται πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου βήματος. ὁ δὲ καθηγούμενος ἐλθὼν, καὶ ἀσπασάμενος τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὸν ἱερέα, λαμβάνει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἵσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱερέως. εἶτα οἱ ἀδελφοὶ πάντες κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν ἀσπάζονται πρῶτον τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἶτα τὸν ἱερέα καὶ τὸν καθηγούμενον, καὶ ἵστανται ἀκκίνοι ἐνθα τόχουσι, καὶ ἀσπάζονται ἀλλήλους.

ib. v. 14. τοῦ θρόνου] saepe throni imperatorii mentio facta est: eius diagraphen pete ex Corippi l. 8 v. 191 — 219; qualis nimirum tempore Iustini Iunioris fuerit.

P 244

ib. v. 18. en morem osculandi pedem imperatoris. hic heterodoxis non movetur stomachus: at quam primum vel legant vel audiant pedem summi pontificis osculo coli, tum toti bilis sunt et nil nisi bilem biliosissimi homines vomunt. et tamen patienter admodum osculantur togam Turcici imperatoris, quod et a Gerlachio praedicante Lutheranus factum est; et ne hoc nesciremus, Crusius l. 7 Turcograec. literis prodidit. nec gravarentur isti ad pedis sulta-

nici osculum se abicere, si id consuetudo permetteret. Legatus quoque confoederatorum Ordinum Belgii, anno salutis 1612 Cpolim ad portam Ottomanicam missus et admissus, vestimentum imperatoris Turcici prompte et alacriter deosculatus est, et quidem flexis genibus, ut videre licet in Ecclesiasticopolitica Chronol. inserta tom. 8 eius operis, quod Chronicon Chronicorum inscribitur. si tale reverentiae genus pontifici Romano iste exhibuisset, inexpiabili scelere sese obstrictum credidisset. quid quod Batavi Calviniani pedibus suis oscula ferri haud aegre passi sunt? nam in navigatione Australi *Jacobi le Maire*, Leidae in Hollandia typis excusa anno redemptoris 1619, haec prodita sunt de Indis quibusdam: *qui intrabant navem nostram ex ipsis, in genua procidentibus pedibus nostris oscula figebant. paulo post, ut primum navem conscenderat (Indorum rex), procidens in genua ac procumbens in faciem preces suas effudit. ductus ad inferiora navis, iterum procumbens adoravit etc. comites ipsius pedes nostros exosculabantur, acceptosque eos manibus suis capiti imponebant ad demissionem subiectionemque demonstrandam.* et quinam isti, quibus lubentibus tantus hic honos delatus? praedones et piratae ex Calvini officina, qui fortassis hostias quoque, si Indi eas obtulissent, haud repudiassent, ut factum a Paulo et Barnaba Act. 14, cum Lytrensensibus eis sacrificium ceu Iovi et Mercurio apparerent. quibus clamoribus terram et aethera non compleverent, si aut in libris legerent aut relatione aliorum acciperent pontificem Romanum non tantum permittere ut quis pedes eius osculetur, sed et tolerare ut quis pedes capiti in argumentum subiectionis imponat?

Lib. 1 histor. Cantacuzeni c. 16 osculatur iunior Andronicus senioris Andronici, avi sui, pedem; ubi additur: *more Romanis imperatoribus receptum erat, cum quispiam consanguineorum aut alioqui gratia apud eos florentium secundum adorationem pedem imperatoris osculo contigisset, ut imperator vicissim eius faciem deoscularetur. cum itaque tum nepos avi pedem osculatus fuisset, ille, ne inexpiabili odio flagrare crederetur si nec tuis nepotem et imperatorem dignaretur quae privatis tribuerentur, faciem eius contra et ipse osculo libavit.* idem Andronicus iunior iterum avi pedem publice osculatus est 1 34; quod c. 50 tanquam expressum subiectionis indicium repetitur. 2 5 Persae Andronicum iuniorem imperatorem antequam appropinquaret, capiti humi submissis adorabant. sed princeps Persarum ad eum pedibus accedens et adorabat et pedem illius osculabatur. 3 38 protostrator cum suis pedem Ioannis Cantacuzeni imperatoris osculatur. idem fit ab aliis c. 40. idem ab alio c. 42, et a Persis 4 10. 3 43 Triballi eiusdem Cantacuzeni genu osculantur. exempla osculi fixi oculis et faciei habes apud Cantacuz. 1 16, dexterae c. 34 et c. 41.

ibid. de imperatore minore maiorem salutante et eius pedem exosculante et ab eodem oris osculum reportante Gretserus hic egregie. at si alter alteri eques occurrat, quid tum? Cantacuzenus 1 35: *ἔθος ἐπειράτησεν ἀρχαίον παρὰ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν, δταν μέλλουσιν*

ἀλλήλοις συντογγάνειν, τοὺς μὲν ἐπομένους ἐπατέρους τῶν Ἰσπαν καταβάοντας ἔπασθαι περὶ, αὐτοὺς δὲ συμμέλαντας ἐφάρκους, τὸν μὲν νεώτερον κύφανα τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως περιπτύσσασθαι τὴν χεῖρα, τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρότερον περιελάμενον πῖλον, ἀνακύφανα δὲ ἐκείθεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν τὸν πατέρα ἀντιφιλεῖν. solam manum senioris iunior osculabatur quondam: Basilii enim Macedo Michaelis ad lectum deducto τὴν χεῖρα φιλήσας ἐξῆλθεν.

p. 75 v. 3. οὔτε μὴν εἰς τὸν ἀσπασμόν] ad Francos Venetosque urbe CP efficiendos Michaeli Palaeologo copias auxiliares promiserant Genuenses: hinc communia pacis concordiaeque foedera. Veneti vero, ut qui cum Francis imperaverant, foedam cum Graecis concordiam et opprobrium subiectionemque redolens foedus inire detrectaverunt. vide Gregoram superius relatum, nec non Petrum Iustinianum Venetorum et Genuensium vario Marte inter se decertantium bella historiae Venetae l. 5 describentem, ac tandem ipsum Michaelis victoriis elatum, haud tamen insolentem, Venetos, a quibus sibi cavendum rebatur, de pace firmanda exortentem.

ib. v. 15. καπούτζα] pilei genus ante pauca saecula in Europa usitatissimum. Latini *caputium*, Galli *charpeton*, Itali *capuzzo* dicebant. de quo consulendus Stephanus Paschasius disquisitionnm Francoicorum 8 18 et 45. *capitium* vocat Paulus Aemilius in Ioanne primo.

ib. v. 20. τρεῖς] Latine *treuga*. dicitur etiam *τρέβα*.

ib. v. 22. μπαῖουλος] ita legendum. inepte Iunius *λυκαῖλος*. falso citat Gregoram l. 4, quasi apud illum legatur *lypailus*, cum Graecus textus distincte habeat *μπαῖουλος*, et interpres *mbaiulus*, recte utique. frustra est Meursius qui corrigit *λλπαῖουλος*, unica litera transposita, quasi sit purus putus idiotismus Italicas. sed cum Codicus hactenus Itolorum articulus non sit usus, credibile est eum neque hic usum fuisse; cumque a β vel π incipientibus recentiores Graeci literam μ praeponere soleant, ut ipsemet Meursius in
P 245 Glossario pluribus exemplis ostendit, rationi plane consonum est credere Codicum hic scripsisse *μπαῖουλος*, more aliorum ex recentiore Graecia scriptorum.

p. 76 v. 7. ad Francos] Franci in recentiorum Graecorum scriptis non solum Galli intelligendi sunt, inquit Iunius, sed Itali quoque et Siculi, eo quod olim Siciliae regnum et pars Italiae a Francis tenebatur.

ib. v. 8. ἤρεμα ψαλλομένης] ne cantus regiam adorationem interturbet, vel haec ecclesiae officio videatur coniuncta.

ib. v. 18. οὐτός τε καὶ πάντες οἱ ἀρχοντες] celebri palmarum festo solet patriarcha cruces et cereos in populum distribuere, quasi *δεξιόμοσος* τοὺς τὸ παγκράτιον τῆς νηστείας νικῆσαντας τιμῶν καὶ ἀγίων σταυρῶν ἀγιάσασαι καὶ κηρίων φωτοβόλων χαρίσασαι. οὐδὲ γὰρ θέλει σκιμαχεῖν τοὺς πιστοὺς κατ' ἐκείνους τοὺς νηπιόφρονας, ἀλλ' ὡς ἦδη τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον βλέποντας τὴν νέαν Σιών διὰ πάλου φωτίζοντα. feria tertia sequenti, quae τῶν κατηχησῶν, catechumenis instruendis dicatur, minuta tura concurrenti populo dat in manus circa aurorae tempus, οὐμῶν ὅλον διὰ τούτων αὐτοῖς, καὶ ὑποτιθέμενος μὴ πανηγυρικῶς ἀλλ' ἀγωνιστικῶς τῶν ἐφεξῆς τριῶν ἡμερῶν τὸ σταδίον ἀναδείξασθαι. γρηγορήσωμεν τοῖσιν καὶ ἐφεξῆς, καὶ τοῖς ἀγρυπνοῦσιν

Ἰουδαίους συναγορεύσαμεν etc. feria quarta iterum incensa cereosque spargit, ἵνα ὁ λαὸς τῆς γῆρας κάλιν ἐπὶ τὸ τῆς νηστίας ἀβριδομήσης πέλαγος, καὶ τῆν νύκτα τῶν ἀγίων παιδῶν τοῦ Χριστοῦ λαμπάκι καταπυρσοῦσθ. sancto die paschae persolutis matutinis precibus populum omnem ad sanctum osculum supra descriptum excipit, ac simul minuta aera, *τριεφέαλα* ob trium imperatorum simul regnantium effigiem his impressam vocata, dividit: κατὰ καθῆρα φιλόστοργον πῦν πρώτως ἰδόντα παιδας ἀνέμονας, ἀπὸ μακρῆς καὶ κινδυνώδους ἀποδημίας ἀβλαβῶς ἐνδημήσαντας, ἐν φιλημάτι ἀγίῳ περιχαρῶς κατασπάξεται, καὶ ἀνοίξας τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐλογίας αὐτοῦ δεξιούται αὐτοὺς νομίμασιν δόλοιοις μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, πολλοῖς δὲ κατὰ τὸ νοούμενον. haec ex Balsamone Meditato de incensis quae a patriarcha dari solent etc. Iuris GR. l. 7. quibus, si coniectura placeat, lubens addiderim alicos proceres ad regiam *παράστασις* officiaque ecclesiastica his diebus et iisdem horis ad palatum convenientes, nec dato ture vel osculo a patriarcha exceptos, eo iam accenso vespertinis in precibus honorari, ne vel pretii vel benedictionis sperata parte videantur excidisse.

ib. v. 20. recentiores Graeci adulatoriae artis non imperiti suo imperatori ferme omnia episcopalia et sacerdotalia munia tribuerunt, inter caetera ingressum ad altare et ius sacram mensam ture vaporandi, condito etiam canone a Trullano synedrio, et est canon 69. *nulli omnium liceat, qui quidem sit in laicorum numero, intra sacrum altare ingredi, ab eo tamen nequaquam prohibita potestate et auctoritate imperatoris, quando quidem voluerit creatori dona offerre ex antiquissima traditione.* ubi Balsamon: *de imperatoribus dixerunt quidam verbis canonis insistentes, quod tunc non prohibebuntur intra templi adyta ingredi quando sunt deo munera oblaturi, non autem si solius adorationis gratia ipsum ingredi voluerint. sed mihi non ita videtur. orthodoxi enim imperatores, qui per S. trinitatis invocationem patriarchas provehunt et sunt Christi domini, sine ullo impedimento, quando voluerint, ad sacram altare accedunt et suffiunt et cum cera characterem imprimunt, sicut et antistites. sed etiam populum ad eum instituendum docent; quod solis illius regionis antistitibus concessum est.* palpum ergo egregie obtrudit Balsamon imperatori; et habebat facti sui causas, quia ambiebat patriarchatum Cpolititanum, cuius obtinendi non apparebat melior ratio quam ut per assentationes sese in summa gratia apud imperatorem poneret. sed vulpes, tametsi vafra, ab aliis aeque vaftris vulpibus delusa est. cuius ob desitas annuas rogas et pecuniarias largitiones audi quaeso lamentationem ex epistola de Incensis l. 7 Iuris GR. *celissimam sacrorum imperatorum circumspectionem et patriarcharum amplitudinem inter alia reddebant olim augustiorem etiam annuae rogae ac baiorum largitiones. quippe sedebant annis singulis cuiusque temporis patriarchae ac imperatores, et per haec subditos ad benevolentiam invitabant. novit hoc patrum conscriptorum amplissimus ordo, ac fortassis etiam nonnulli qui hac aetate nostra vivunt. non enim ante tempora Euclidis prodita sunt gerris, nec somniantium vetularum fabellae sunt, sed usque ad imperium domini Constantini Ducae duravit augustus ille mos tam in ipsius dei quam imperatorum regia; et unino bonum hoc ad nos quoque pro-*

pagatum fuit, a maioribus ad nepotes, a generatione ad generationem transiens. sin, quod equidem non arbitror, hoc etiam obliuioni gurgis absorbit, et gratiosa isthaec aqua Castaliae providentiam superioris memoriae principum non praedicat, saltem membranae librorum historicorum et ordinationum aulicarum monumenta Stenloris in morem haec proclamabunt. tu quoque, qui cuiusvis eruditi scripti acutissimus es interpres, etiam in hac non levis momenti quaestione compluribus eris superior, ac me senem dicendo iuuaabis. quin etiam imperatoris domini Constantini Monomachi edicta sacratissima, quibus ordinata sunt officia praefecti iudiciorum et nomophylacis, et quae statuunt eos debere singulos in annos, praeter alia, consequi ratione rogae quemlibet auri talem ac talem quantitatem ura cum consuetis batis, non in caelo sunt nec trans mare, uti dicere quis debeat, quismam haec adferet mihi? sed sunt in manu tua et in corde tuo et in ore tuo. atque omnino rei veritatem ex his mentis acumine colliges. cum autem imperatores et patriarchas magnificentiam, ceu dictum est, suam demonstrent per batis et rogas, sane par erat ut patriarchae, qui priscam hactenus consuetudinem conservant et aureos clericis nummos admittuntur, etiam ipsis batis darent, quemadmodum indicatum est.

ib. v. 20. sugillantur hic a quibusdam recentiores Graeci tanquam adulatoriae artis non imperiti, qui imperatori ferme omnia etiam episcopalia et sacerdotalia munia tribuerunt, inter caetera ingressum ad altare et ius sacram mensam ture vaporandi, adderent etiam et conciones ad populum habendi. itane vero Theodosio principi alii ex Occidente vel Oriente pontifices adulabantur, qui ante severiorem Ambrosii correptionem ipsi praecessoribusque ad sanctum tribunal ingressum permiserant? itane Valentem religionis hostem palpavit Basilium, ubi lubens cum *ἐνός τοῦ πατάματος*, ait Nazianzenus, excepit? nugantur certe qui recentioribus Graecis appingunt quod concilium Trullanum Can. 69 *κατά τινε δόγματάτης παράδοσις* testatur usitatum, ut cum voluerit creatori munus offerre intra sacrum altare ingrediatur. Chosroës Persarum rex, infidelis licet, filium tamen Sergii martyris beneficio se suscepisse arbitratus crucem auream in templi eius altari dedicavit. qui eius iussu deferebat, ait Simocatta l. 5, *ὡς τὸ τίμενος ὁ ἀποσταλὲς ἀφικνεῖται, τὰ τε δῶρα τὸ τοῦ βασιλέως ἕμα τοῖς γράμμασι ἐν τῇ ἰερᾷ περιέθετο τραπεζῇ*. num potius mendacii convincendus erat Balsamon in eodem canonem nobis opponens: *περὶ δὲ γε τῶν Λατίνων μανθάνω ὅτι οὐ μόνον λαϊκοὶ ἄνδρες ἀλλὰ καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσερχοῦνται, καὶ καθήκοντα ἱσαμένων πολλῶν καὶ τῶν ἰστρογοόντων*. tus quidem laici Latini non vaporant in altari: at cum lectorum choro datis etiam lectorum insignibus, de quibus c. 17, Graeci suum imperatorem aggressiverint, nullo irreligionis crimine accusandi, si, quod egit Salomon Paralip. 6, ut converteret faciem et benediceret universae multitudinal Israel, Christianus princeps Christiano populo bene precari audeat. non arroganter itaque vel temere pontificum usurpata potestate *cera characterem imprimis imperator Graecus* (quis enim, qui Graecarum literarum sit elementis imbutus, *τριπύριον ἐπιγραφῆς* ita interpretatur?) sed *trifurco* sive *tricipiti cereo*, trinitatis, a qua benedictionis scaturiant rivi, simbolo, ex dilectionis affectu, ecclesiae dignitatis consortio, et si velis, potestatis concessione, benedictionem, quam parentes filiis, impertiantur populo. caeterum licet vulgatus Balsamonis textus non exhibeat unde, quod insuper obicitur, desumatur, *quis etiam imperatores populum ad*

cum institueretur docent, quod solis illius regionis antistitibus concessum est, communis tamen ecclesiae sensus illis ab hoc caritatis officio, quod etiam pueris per ecclesias in laudem sanctorum declamantibus conceditur, noluit interdictum.

p. 77 v. 1. *thesaurum βεστιαριον* voce nonnunquam intelligendum praesens locus ostendit, nec non c. 7 huius operis.

ibid. κατὰ θωρεδν] Romanus Argyrus octoginta libras auri, ait Cedrenus, ex aerario imperatoris quotannis pondi iussit. aliae viginti forsitan deinceps additae.

ib. v. 2. *λίτρας*] auri libram Budaeus de asse l. 5 non minus aureis solatis contum aestimat, Lexicon Iuridicum septuaginta duobus, Paulus Diaconus decem: ubi namque Theophanes *εκατόν νομισματα*, ipse decem libras numerat. Blastarus octo pretiam eius censet c. 7 τοῦ Τροικείου: ἡ κατ' ἡμῶν νομισματὴν λίτρα νομισματα ἕξαι ὄνται.

p. 77 v. 3. hebdomas *διακαινήσιμος* est tota hebdomas paschalis, quae festum paschae proxime sequitur et qua resurrectio domini solenni caeremonia celebratur. id ostendo primum testimonium Maximi Margunii episcopi Graeci, qui consultus quidnam hoc vocabulo significetur, respondit his verbis: *σημαίνεται κατ' ἡμῶν διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος ὅλη ἡ πρώτη ἑβδομάς τῆς ἀναστασιμῶν τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἑορτῆς.* vide Catalog. bibliothecae August. ab Hoe P 246 schelio editam. secundo idem probo ex Typico S. Sabae, ubi capituli 46 huiusmodi titulus praefigitur: *ἐβδομαίς τοῦ τύπου τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης κυριακῆς τοῦ πάσχα καὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς διακαινήσιμου.* et in ipso capite singulas dies seu ferias paschalis illius hebdomadis enumerans, secundam feriam vocat *τὴν δευτέραν τῆς διακαινήσιμου*, tertiam *τὴν τρίτην τῆς διακαινήσιμου*, et ita deinceps usque ad sabbatum *τῆς διακαινήσιμου.* idem ex aliis Graecorum libris ritualibus liquet. Pollux in Chronico suo: *τρίτον νόμον ἔγραψεν, ἀπράκτους εἶναι τὰς δύο τῆς πασχαλλίας ἑβδομάδας, μίαν μὲν πρό, μίαν δὲ μετὰ.* illa autem *μία μετὰ* est hebdomas *τῆς διακαινήσιμου.*

Male ergo Calvinianus scholiastes Iunius in notis interpretatur *ἑβδομάδα διακαινήσιμου hebdomadem rogationum.* male etiam rationem nominis reddens ait eam dici *διακνήσιμου*, exinanitioni dicatam, quia per illud tempus exinanierunt sua corpora et macerant, oraturi deum pro commoditate anni. primum non scribendum *διακνήσιμος* sed *διακαινήσιμος*, ut habent exemplaria Alexandri, rituales libri Graecorum et codex bibliothecae Angustanae ms, quo continentur evangelia diebus sacris praelegi solita, quorum initium *τῆ τρίτη τῆς διακαινήσιμου.* quocirca hebdomas *τῆς διακαινήσιμου* dicitur quasi *septimana renovationis, τοῦ διακαινήσιμου,* cum Christo resurgente omnia renovata et instaurata fuerint. secundo tantum abest ut haec hebdomas ab exinanitione ieiunantiumque inedia nomen invenerit, ut tota illa hebdomade ieiunium solvere moris fuerit. testis Balsamon in can. 69 Apost. qui cum percensuisset dies quibus ieiunandum est, excipit quartos dies et parascevas seu ferias sextas, quae sunt ἀπὸ τῆς ἀποκρίτου seu ἀπόκριω, ante carnispri-

viam, et quae sunt πρὸ τῆς τυροφάγου, et hebdomadem τῆς διακαινησίμου. in iis etiam solvimus, inquit Balsamon, quia ieiunant Armenii propter Nivinitas. in eo qui est ante carnisprivium, et in eo qui est ante τυροφάγον, haeretici tetraditas magnum ieiunium observant; hebdomas autem τῆς διακαινησίμου tanquam ipse magnus dominicus (paschae) dies reputatur. idem docet Anastasius episcopus Caesareae Palaestinae tract. de Artibus, ubi inter hebdomadas a ieiunio plane exceptas ponit τὴν ἑβδομάδα τῆς διακαινησίμου. eandem hebdomadem inter exceptas numerat Nicolaus patriarcha Cypolitanus in versibus ad Anastasium montis Sinai antistitem.

Rogationes triduanas ante ascensionem domini Graecis ignotas sunt; nec ulla habent stata ieiunia inter pascha et pentecosten. *ἡ στείλα γὰρ οὐ γέγραπται, οὐδὲ γονυκλισία*, inquit Nicolaus patriarcha de tempore inter pascha et pentecosten. vide Typicum Sabae c. 51. consentit cum his nostris Glossarium Graeco-barbarum, nisi quod scribi iubet *διακαινίσμιος*. sed rituales libri scripturam nostram plerumque praeferunt.

Dominica hanc hebdomadem subsequens, quae nobis est dominica in albis, Graecis est *καινή ἢ νέα κυριακή, nova dominica*, in quam exstat oratio S. Gregorii Nazianzeni, et est oratio 43. eiusdem mentio fit in canone 66 Trullano. vocatur etiam *κυριακή τοῦ ἀντιπάσχα*, quasi *dominica paschae opposita* seu *respondens*, et *κυριακή τοῦ Θωμᾶ* seu *ψηλάφησις τοῦ ἁγίου Ἰνδοῦξου ἀποστόλου Θωμᾶ*, quod eo die legatur evangelium de Thoma apostolo, manum suam in fixuram clavorum, Christi mandato, immittente.

ib. v. 5. τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων] ii sunt praecipui magnae ecclesiae officiales ac in dignitate constituti, quos etiam vulgo τοῦ πατριάρχου σύγκλητον patriarchae senatum dicunt.

ib. v. 12. εὐλογεῖ] orationem a patriarcha pronuntiari solitam reperies in Euchologicis nostris: *ὁσάντις εἶδῃ ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλέα, ἐξαιρέτως δὲ τῇ πέμπτῃ τῆς διακαινησίμου*.

ib. v. 18. εὐχὴν ἐπεικῶν] oratio secundo a patriarcha fundenda eodem Euchologii loco reperitur ad calcem operis.

ib. v. 20. de festo pentecostes vide quae scripsimus l. 1 de festis c. 28. olim in festo pentecostes processio instituebatur ad templum S. Mocii martyris, cui ipse etiam imperator intererat. sed postea abrogata est ob causam quam memorant Graeci historici, et in his Glycas de Leone philosopho imperatore p. ed. Bonn. 554.

P 247 quare non mirum si Codinus die pentecostes eius nullam mentionem facit, quandoquidem iam pridem abrogata fuerat.

Proeleusin seu processionem imperatoris die pentecostes ad S. Sophiam admodum festive, quin et ridicule describit Luitprandus in sua ad Nicephorum Phocam legatione, p. 347 Bonn. sed Luitprandus fortassis sinistro suo affectui in Graecos, a quibus in hac cuncta sua legatione non bene habitus fuerat, nimium indulsit. age aliter Codinus cum in hoc libro, tum in Originibus Cpolita-

nis, ubi ista: *ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τοῖς ἐπιμνήμοις καὶ παρόντων πρέσβειων ἐνεδύοντο χλαμύδας ποικίλας, ἀπὸ χρυσοῦ καὶ πορφύρας, ἢ ἄλλως πως κολυτελεῖς, ἐν δὲ ταῖς κοιναῖς συνόδοις ἑραμπελλίνας τῷ χρώματι, ἃς ἐκάλουν Ἀτραβατικὰς ἀπὸ τοῦ χρώματος (τὸ γὰρ μέλαν ἄτρον καλοῦσιν) ἢ ὅτι μετὰ τραβείων ταῦταις εἰσάθασι χρῆσθαι, τραβείαι δὲ λέγονται αἱ κολυτελεῖς χλαμύδες.*

ibid. *ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑορτῇ*] luctus et contritionis potius quam alacritatis spiritualis argumentum est apud Graecos festum pentecostes, maxime post meridiem, qua secundo, ut aiunt, vespertinae decantantur preces. tunc frequentes audiri gemitus, et ex peccatorum recordatione non adeo pectus pugnis quam caelum tundi suspiriis consuevit, ut si quid luxus in mores iniecit paschalis solennitas vel eius decursu dissolutionis nonnihil secum attulit hominum in vitia prona libertas, totum id corrigat dolor spiritus sponte assumptus, et contractas sortes poenitentiae abstergant lamenta. eo fine sanctum de caelis spiritum cum lacrimis advocant, ex profundiore humilitate preces ingeminant, ac genuum inflexionibus, quibus iam desuetus erat populus sibi subiectus, eum iterato velut lugubri quadragesimae tempore affligere parat ecclesia. commune igitur cum aliis templum imperator ipse frequentat, ut poenitentiae cum aliis consors communes etiam aliis precum fructus referre mereatur.

p. 78 v. 1. *γίνεται μὲν τράπεζα*] nondum enim advenit luctus hora, nec dominica festivitas ieiunii molestiae potest admisceri.

ib. v. 2. *ἐν δὲ τῇ τοῦ ἑσπερινοῦ ἄρχῃ*] qua σημαίνει ταχύτερον διὰ τὴν τῆς γονυκλισίας ἀπολοσθίαν, sicut signum solito citius propter motuum genuationis officium.

ib. v. 4. *τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου*] habes illas orationes earumque legendarum ritum, nec non et totius huius officii expositionem ex ipso Basilio et Matthaeo Blastaro in Euchologicis nostris; reliquum officium in Pentecostario reperies.

ib. v. 5. diaconicum non est *conclave diaconorum*, in quo illi congregati tractarint negotia muneris sui, sed est locus ubi ministri sacras vestes ad divina officia peragenda induunt, Germanice *die sacristey*, *sacrarium*.

ibid. a pompa luxuque cum abhorreat praesentis officii pentecostes humilitas, *elevationa subsellia*, *πρόκονψιν*, thronum, sedem honoratam respicit imperator, et ad dextrum altaris latus, quo *διακονισίον*, *diaconis data* est sedes, humili corporis gestu in altari a sacerdote pronuntiatas Basilii vespertinas preces audit. de diaconico plura te doceat eruditus Allatius de recentiorum Graecorum templis opusculo: in Euchologio quoque nonnihil de eo delibavimus.

ib. v. 7. de festo exaltationis s. crucis etiam ex more Graecorum fuse scripsi tom. 1 de S. Cruce l. 1 c. 65 et 66 et l. 1 de festis c. 33. vide etiam Adamannum Scotum l. 1 de situ terrae sanctae; ubi de nundinis hoc festo Hierosolymis celebrari solitis mira leges.

ib. v. 8. *ἀναβάθρα*] elevandae in altam cruci ad eius exaltationem etiam corporeo gestu oculis demonstrandam praeparatur in medio triclinio *tabulatum*, *ἀναβάθρα*, de qua redibit sermo.

ib. v. 10. *τὴν τοῦ σταυροῦ ποιεῖ ὕψωσι*] quo ritu peragatur, praecipit Menaeum 14 Septembris. *ἀλλάσσει δὲ ἱερὸς πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν*

στολήν, και εἰσέρχεται μετὰ θυμιατοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ τροπέῃ, και θυμιατῶν τὸν τίμιον σταυρὸν σταυροειδῶς ἀλκι ἀπὸν μετὰ δίσκου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, και προκορνομένων δύο λαμπάδων φέρον ἀπὸν μέτροι τῶν βασιλικῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, κἀκείσε ἴσταται. και πληρομένης τῆς δοξολογίας και τοῦ τρισυαγίου λέγει ὁ ἱερεὺς μεγαλοφώνως "δοξία, δοξολογία," και ἀρχόμεθα τοῦ τροπαρίου. "οὐδὸν κῆρι τὸν λαὸν σου, και εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, τίμας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δουρούμενος, και τὸ σὸν φυλάττων δια τοῦ σταυροῦ σου κολλίτευμα." και οὕτως εἰσοδεῖται μετὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ. και ὄντος ἠΰτρικισμένου τετραποδίου τίθεται ὁ τίμιος σταυρὸς ἐπάνω, και θυμιατῶν σταυροειδῶς ὁ ἱερεὺς. εἰδ' οὕτως βαλὼν μετανοίας (reverentias, inclinationes) τρεῖς, καὶ ὅποια ἐσὶν ἡμέρα, και λαβὼν ἐπὶ χεῖρας τὸν τίμιον σταυρὸν γυμνῶν μετὰ βασιλικῶν κλάδων, ἴσταται ἐμπροσθεν τοῦ τετραποδίου, βλέπων κατὰ ἀνατολάς. και λέγει εἰς ἐπήκοον πάντων "ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. δεόμεθα σου, ἐκάκωσον ἡμῶν και ἰλέησον." και ἀρχόμεθα τῆς πρώτης ἑκατοντάδος, τοῦ κῆρι ἐλέησον. σφραγίζοντος δὲ τοῦ ἱερέως ἐν ταῖς ἐνάρεσι μετὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ τρεῖς. εἶτα κλίνει τὴν κεφαλὴν, δεον σιδήραμην ἀκίχην τῆς γῆς, και κατὰ μικρὸν ἀνίσταται μέχρι συμπληρώσεως τῆς ἑκατοντάδος. ἥρτια δὲ φθάσῃ εἰς τὸ ἐνωμηστοῦν ἑβδομοῦ κῆρι ἐλέησον, ὅποι ἐν φωνῇ δὲ ἐκκλησιάρχης, και αἰσθηόμενος ὁ ἱερεὺς τίλος λαμβάνει τὴν ἑκατοντάδα σφραγίζει καὶ τρεῖς. εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸ νότιον μέρος λέγει "ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἐσεβεστάτων και θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, κἀκείσε, τίμης, διαμονῆς εἰρήνης, ὕψις, σωτηρίας αὐτῶν, και τοῦ κύριου τὸν θεὸν ἡμῶν ἐκικλῶν συνηγήσαι, και κατενοθεῖσαι αὐτοὺς ἐν κἀμῃ, και ἀποτάξει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν και πολεμιον." και ἀρχόμεθα τῆς δευτέρας ἑκατοντάδος, και κοιμῶ ὁ ἱερεὺς τὴν δευτέραν ὕψωσιν, ὡς προέγραπται. εἰδ' οὕτω στραφεὶς ἐπὶ δευτέρως λέγει "ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, τοῦ πατρὸς ἡμῶν, τοῦ δεῖνος ἦγον τοῦ προσωτῶτος, και πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος." και ἀρχόμεθα τῆς τρίτης ἑκατοντάδος. πληρομένης δὲ αὐτῆς στρέφεται ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος, και λέγει "ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ πάσης φυγῆς Χριστιανῶν, ὕψις και σωτηρίας και ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν." και γίνεται ἡ τεταρτὴ ὕψωσις. και αὐτῆς στρέφεται κατὰ ἀνατολάς, και λέγει "ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ πάντων τῶν διακονούντων και διακονησάντων ἐν τῇ ἀγίᾳ μουσῇ ταύτῃ ὕψις, σωτηρίας και ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, εἰκαμην. και ἀρχόμεθα πέμπτης ἑκατοντάδος. μετὰ δὲ τὴν πέμπτην ὕψωσιν ψάλλομεν τὸ κοντάκιον "ὁ ὕψωθεις ἐν τῷ σταυρῷ." εἰδ' οὕτω "τὸν σταυρὸν σου προσκυνούμεν δέσποτα" τρεῖς. ψαλλόντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀποτίθησιν ὁ ἱερεὺς τὸ τίμιον ξύλον ἐν τῷ τετραποδίῳ, και ἀρχονται προσκυνεῖν ὁ τε ἱερεὺς και ὁ προσωτῶς, βαλλόντες μετανοίας τρεῖς κατενώπιον τοῦ τιμίου σταυροῦ. εἶτα ἀσπάζονται αὐτόν, και μετὰ τὸ ἀσπάζασθαι βιάλλουσι μίαν μετόνοιαν. εἰδ' οὕτως εἰς τοὺς χοροὺς, δεξιὰ και ἀριστερά. εἶτα εἰσέρχονται οἱ ἀδελφοὶ δύο δύο κατὰ τάξιν, και προσκυνοῦσιν και ἀσπάζονται ὁμοίως. ψάλλομεν δὲ σιχηρὰ ἰδιόμελα, ἕως οὗ προσκυνήσωσιν οἱ ἀδελφοί, "δεῦτε πιστοί" και τὰ ἔφε. και μετὰ τὸ προσκυνήσαι πάντας λέγει ὁ ἱερεὺς σοφία, και ἀπόλυσις. ἰστίον ὅτι ἢ ἂν ἡμέρα τῆς ἡ σβίασμος αὐτῆ ἑσπῆ, εἶτα κυριακῆ εἶτε σαββάτῳ, τυρὸν ἢ ὄδον ἢ ἐχθρὸν οὐκ ἰσθίωμεν, εἰ μὴ μόνον ἔλαιον και ὀϊνον. δεα δτι ταύτην τοῦ σταυροῦ τὴν ηἰστέλιαν περιετικὴν ἔχει, καθὼς τινες παραδιδόσκει, τὴν ποιότητα μὲν παραδελῶν τῶν βρωμάτων, οὐχὶ δὲ και τῆς ὄρας.

id. v. 13. κατὰ τὰς τῶν μηνῶν ἐκάστην ἀρχάς] geminam aquam benedictam praedicant Graeci, maiorem et minorem, *μεγάλον και μικρὸν ἁγιασμένον*. illa per vigiliae, nec non ipso theophanie ram die in missa conficitur, haec

mensis cuiusque principio. illa Christi nomine, haec deiparae benedicuntur. illa poenitentibus prohibita, comedentibus vel abominandis quibusque expiandis nec non daemonibus terrendis consecrata; haec privatis aliis usibus communibusque rebus sanctificandis dicata. utriusque benedicendae ritum et officium exhibet Graecorum Euchologium.

ib. v. 16. pro quinto Ianuarii legendum est *sexto*: eo enim die fiebat iste *ἀγιασμός*. nec huius emendationis alium do auctorem praeter ipsum Codiniam, qui c. 8, ubi de festo epiphaniae agit, hagiastum istum ipso die festo epiphaniae peragi diserte scribit; ut taceam libros rituales Graecorum.

ibid. ἐν τῇ ἕκτη] codices alii *ἐν τῇ πέμπτῃ*. nec hi vel illi aberrant: fit enim aqua benedicta tum pervigilii theophaniorum vespere, Ianuarii die 5, tum in theophaniorum missa, die 6; de quo disserimus in Euchologicis.

ib. v. 19. ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ prolixior est quam quae hic attextatur. post preces hoc pacto sanctificatur ex Euchologio. λαβὼν τὸν τίμιον σταυρὸν ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὰ ὕδατα ἐκ τρίτου, κατὰ γων καὶ ἀνάγων αὐτὸν δεξιῶν. εἶτα ἀσπάζεται ὁ ἱερεὺς τὸν τίμιον σταυρὸν, ὡσαύτως καὶ πᾶς ὁ λαός. εἰδ' οὕτως φαντίζει πάντα τὸν λαὸν καὶ τὴν μορφήν μετὰ τοῦ ἀγιασμοῦ. ad Euchologium, benigne lector, permitte te remitti.

ib. v. 23. οἰνοχεῖον hic aliter accipiendum puto quam supra c. 7 p. 68 v. 8, ubi de panagia sermo erat. Iunius nimis fabrilitate interpretatur *σκευὸς instrumentum* et *κωθώνιον poculum* et oenocheum *vinariam capedem*. quam venustum vero illud? *cum participat imperator consecrationem ex poculo*. libenter tamen scirem quo animo haec de s. cruce et alia plurima in hoc libro legisset vel vertisset Iunius, tum adeo a Calvinianis institutis abhorreant?

ibid. οἰνοχεῖον] eius germanam significantiam habes superius positam.

p. 79 v. 13. πάντων αὐθις βοώντων τὸ πολυχρόνιον] vix beneficium conferas Graecis quin tibi confestim ex animo rependant benedictionem. hinc usitatae voces illae: καὶ τοῦ χρόνου; etiam *anno sequenti idem mihi beneficium conferas. ὁ θεὸς γὰρ σοῦ τὸ πληρώση, idem tibi rependat deus. ὁ θεὸς σοῦ συγχωρήσῃ, in mercedem remittat tibi deus tua peccata. τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ἄλλου χρόνου, post primum et secundum annum idem mihi conferas etc.*

C A P U T X.

ib. v. 20. Primum Septembris diem merito recenset, a Septembri siquidem annum auspiciat Orientalis ecclesia. Gregorius cognomento Figulus Tauromitanus archiepiscopus indictionis sive anni principio, id est kalendis Septembris, orationem habet qua renovati praesenti die anni rationem profert: *Ρωμαίοις κάλει μὲν ὁ Ἰανουάριος ἦν τοῦ ἔτους ἀρχή, ἀπ' οὗ δὲ ὁ Ἀβρουτος Καῖσαρ τὸν Ἀντώνιον ἐτραπέσατο κατὰ τὸν*
Codin. Curepalat. de Offit.

Σεπτέμβριον μήνα, περιφανῆ ποιῆσαι τὴν νίκην βουλόμενος μεταπέβει τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος καὶ χαρῆται τῷ μηνὶ τὰ κροσβεῖα καθάπερ πρώτοίτι. eadem luce indictionem mutandi consuetudo: ἡ μὲν οὖν, scribit idem Gregorius, παρούσα ἡμέρα κατὰ μὲν τὸ ἱστορικῶς καὶ γεόμενον καὶ τελοῦμενον ἀρχὴ τῆς χρονικῆς ὑπάδει ἀνακυλίσεως, Ἰνδικὰ λεγομένη τῇ Ῥωμαίων φωνῇ· οὕτω γὰρ ἐκείνοι τὸν ὀριζομένον ὀνομάζουσιν. tum antiqua Hebraeorum religione in tabarum expiationis et scenopogiorum festis hoc mense celebratis laudata, subdit: *videte quaeque quantae haec, quae exigua videtur, celebritas mysteria continet; uique non sine divino consilio mensis ille September a Latinis sit dictus, non modo quia septimus est, sed etiam quia σέπτος, hoc est religiosus ac venerationis dignus est. illud vero praeterea considerandum, multorum celebritates sanctorum in eundem illum diem, qui initium ac coronidam anni comprehendit, incurrere, qui nobis ad hanc vitam cum virtute traducendam adiutores esse solent. omnium primo memoriam illius in synagoga Christi domini lectionis repetimus; tum sacrosanctam dei matris imaginem veneramus: sed et Ieru Naos et septem inuocentorum in Epheso martyrum et sanctarum quadraginta virginum, et Callistae Eueodis atque Hermogenis non minus fide quam natura germanorum anniuersarium agimus diem. praeter quos Stylites ille Symeon uelut clarissima fax ei celebritati praeducet ab his omnibus quaedam in hoc anni principium redundet; unde et insolitam in eo Graecorum imperator ostentat religionem.*

ib. v. 21. μετὰ λιτανείας] Suidas λιτανεία λιτή, καράλησις ualge παρακάλεσις supplicatio inter ambulandum et procedendum facta, περιεπατος processio. primus processiones, ad quas tum patriarcha tum imperator convenirent, depingit Theophanes in Marciano: ἐν ταῖς λιταῖς τοῦ Κάμπου πεζὸς ἐξῆι κολλὰ τοῖς δεομένοις εὐ ποιῶν. ὄθεν τοῦτον ὄρων ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος καὶ αὐτὸς οὐκ εἶ φορεῖα φερόμενος κατὰ τὸ ἔθος ἐλιτάνευεν, ἀλλὰ πεζός. idem: ὁ δὲ Ἀλιουρος συναγωγῶν ἀτάκτους Ἀλεξανδρεῖς ἐνδημούντας ἐν τῷ Βολαντίῳ, ἐκ τοῦ παλαιῶν λιτανεύον ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐποχοῦμενος ὄνω. in Iustiniano: γέγονε τὰ πρότερα ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτή ἀπὸ τῆς ἀγίας Ἀναστασίας, καθήμενον Μηνῶ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ αὐτοῦ ὄχηματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. in eodem: ἦλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηνῆς μετὰ τῶν ἁγίων λιτάνων καθήμενος ἐν ὄχηματι χρυσοῦ βασιλικῷ διαλίθῳ. et infra: γέγονασι τὰ ἐγκαίνια τῆς ἀγίας Εἰρήνης πέραν ἐν Σουαῖς (nunc Galata), καὶ ἐξῆλθεν τὰ ἅγια λιτάνα ἐκ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δύο πατριαρχῶν Μηνῶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀπολλινάριον τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐκάθισαν ἀμφοτέρω ἐν τῷ βασιλικῷ ὄχηματι, κατέχοντες ἐν τοῖς γόνασιν αὐτῶν τὰ ἅγια λιτάνα. Theophanes idem: τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ γέγονεν ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ δευτέρου, ἡ δὲ παννυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαίνιων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτανα. καὶ ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης τῆς ΚΠ μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθέζομενος ἐν τῷ ὄχηματι καὶ φέρον ἀποστολικὸν σῆμα καὶ κρατῶν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. sacras imagines in processionibus ab antiquo delatas sileo. προσέχουσαι μετὰ σταθρικῶν σημείων καὶ σκεπτῶν ἐκτύπων Χριστοῦ ἐν πανηγύρεσιν εἰδίσται καὶ κομπαῖς, ait Nicetas in Marzuphlo.

ibid. τὸ πορφυροῦν κίονιον] de qua Nicephorus Callistus 8 32: τὸν φερέσμιον καὶ θεῖον σταυρὸν ἐπὶ πορφυρῷ Ῥωμαῖν ἀνίστα κίον ἐν τῷ Φιλαδέλφῳ οὕτως πως εἰρημένῳ. de eadem Origenes CP: τὸν δὲ εἰς Φιλαδέλφῳ ὄντα σταυρὸν ἀνέστησεν ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἐπὶ κίονος κεχρυσωμένου, διὰ λίθων καὶ ὕλων, κατὰ τὸν σταυρὸν ἦτοι τύπον ὃν εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τοῦ κίονος ἐκείνου τοῦ πορφυροῦ, καὶ ἐκόησεν στήλας τῶν νείων αὐτοῦ, quod ibi e via redeuntes

esse data salute fuerint amplexati, unde et Φιλαδέλφον nomen loco factum est, ad sinistram fori partem, ex iisdem CP Originibus: ὅτι τὸ καλούμενον Φιλαδέλφον οἱ νόμοι εἶσι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

p. 80 v. 1. ἐφ' οὗ ὁ σταυρὸς ἴσταιται] Suidas v. σταυρός: ἐπὶ τῷ βόρειον τοῦ φόρου μέγρος ἴσταιτο, ὡς εἶδεν αὐτὸν Κωνσταντίνος, χρυσέμπλαστος, ἐν τοῖς ἀκρωτηριακοῖς στοργγύλοις μήλοις, ἐνθα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ νόμοι αὐτοῦ καθαιρούοντο χρυσέμβραφοι, hoc est statuis deauratis douati.

ibid. ὁ κάλαι φόρος] Simocatta l. 1: περιλαμπρος δ' οὗτος χῶρος τῆς πόλεως. alias vulgo καλητήριον, ubi res quaevis venum exponuntur.

ib. v. 2. ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς] sive oraturus ad ecclesiam sive σολιτανῶν procederet imperator, utrobique προέλειναι habebat, eamque ipse imperatoris insignibus, comitantibus aulicis propriis cuique officio vestibus ornatis, populo gratulante et obviam procedente agebat. Imperatore Nicophorum describit Luitprandus in legatione ἐν προελύσει ad magnam ecclesiam profectum, imperatricem Irenem Cedrenus: τῇ δευτέρῃ τοῦ ἀγίου πάσχα ἀπελθούσα ἡ βασίλισσα ἐπὶ τῇ κατὰ τύπον γενομένῃ προελύσει εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους· δεξιῆς δὲ προσήλθεν ἐν ὀχῆματι χρυσῷ ἐποχουμένη τίσσαρσιν ἑκκοίς, κρατουμένη πὸ πατριάρκων, δέξασα ὑπατίαν ἐν τῇ μέσῃ κολλήν. Leo Grammaticus, vel quivis alius, in Leone Armenio: καὶ προελθὼν ἐν τῇ Χριστοῦ γενήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσῆλθεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ. φθασάσης δὲ καὶ τῆς εὐρηγῆς τῶν φώτων προσήλθεν ὁμοίως, καὶ εἰσελθὼν οὐ προσεκύνθησιν. Cedrenus in Leone Sapiente: συνήθους δὲ προελύσεως γενομένης κατὰ ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἐν τῷ ναῷ. Eustathius tandem ad Il. 1: πομπῆ, θριάμβος, ὃν προέλειναι ἢ κοινῇ γλώσσᾳ καλεῖ. an idem sit προέλειναι quod πρόκειναι, de quo Cedrenus in Iustino 2: αὐθις βασιλείως ἐπὶ πρόκειναι. non existimo: προέλειναι enim non reperies nisi pietatis vel ob accepta beneficia tripudiantis vel ad depellenda mala deprecantis gratia susceptam, πρόκειναι vero nonnunquam ad solam pompam et fastum, imo quandoque ad luxum. Leo Grammaticus in Leone Sapiente: Λέων πρόκειναι ἐποίησεν εἰς τὰ Λαμιανοῦ. συνόντος δὲ Ζαοῦτζα καὶ καρὰδυναστα αὐτοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς Ζωῆς ἅμα τῷ βασιλεῖ, Θεοφρανῶ δὲ ἡ γαμητὴ αὐτοῦ οὐ παρῆν ἐκείσε, ἀλλ' ἐν Βλαχέρναις ἐν τῇ ἀγίᾳ σορῷ προσεκατέρει ἐνχομένη. sequitur: δόξαντος οὖν τοῦ βασιλέως μεῖναι ἐκείσε. certe in solita ecclesiae processione non fuisset moratus, nec secum pellicem duxisset, aut interim eius uxor in oratione diutius perseveraret. Fasti Siculi ἐποίησεν Λέων πρόκειναι (lege πρόκειναι cum aliis) μῆνας ἕξ. processio ecclesiastico ritu peragenda tantum spatium non requirit. de processu principum et magistratuum cum dignitatibus Pancirollus in notitiam Orientis c. 22.

p. 79 v. 20. tomo 3 de s. cruce l. 1 c. 26 descripsi nummum, in cuius altera parte visitur Ioannes Palaeologus imperator Cpolititanus ad columnam crucigeram venerabundus et supplicabundus, sine dubio ex hoc more calendarum Septembrium. vide l. c. de s. cruce. de columna porphyretica consule quae scripsimus tom. 1 de s. cruce l. 2 c. 45 ex Nicephoro et Codino in Originibus Cpolititanis. superest hoc itidem aive haec columna porphyretica. exstat e regione diversorii, inquit Donsa in suo Cpolitano itinerario, vel potius in encomio Melitii cuiusdam patriarchae Graecanici, vel in satyra, qua Iesuitas insectatur, in quo Caesareos oratores hospitari mos est, columna Constantini purpurea, in cuius summitate spondylus aedificatus est, in qua eiusmodi inscriptio apparet:

τὸ θεῖον ἔργον ἐνθάδε φθαρὴν χρόνῳ,
νεοῖ Μανουὴλ εὐσεβῆς αὐτοκράτωρ.

P 248 est hic Emmanuel antepenultimus ex imperatoribus Cpolitans: nam post hunc secutus est Ioannes, qui concilio Florentino interfuit, post istum Constantinus, sub quo Cpolis in Turcicam servitutem venit. huius porphyreticæ columnæ meminit etiam, eodem ferme quo Douas modo, Salomou Swigerus, prædicans Noricus, l. 2 sui Hodoeperici c. 37.

Quid acciderit, quando Andronicus senior imperator Cp. cum clero et populo kalendis Septembris ad columnam porphyreticam supplicabat, docet nos Gregoras ad calcem libri 8, cuius verba reddo. *sub quartam eiusdem diei (nimirum primæ Septembris) horam, sacris imaginibus veteri more una cum imperatore patriarcha et episcopis ad porphyreticam columnam congregatis, cui sacra crux insistit, cum sacri hymni canerentur, porcus alicunde elapsus subito in medium psallentium chorum insiliit, multo coeno inquinatus, et varie huc atque illuc vagatus vix tandem excessit. id prudentioribus confusionem quandam Christi ecclesiam et factionem significare visum. qualis confusio et factio paulo post secuta est, capta ab Andronico Iuniore Cpoli.*

p. 80 v. 2. *ἐκείνη τελομένην ἀκολουθίαν] partem eius habes in Ezechologio nostro fol. 810 et in Menæo 1 Septembris eius memoriam celebrante his verbis: ἡ δὲ τοῦ ἐμπρημοῦ μνημὴ διὰ τὸ συμβῆναι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν γενέσθαι ἐμπρησμόν μέγιστον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Αἰώντος μεγάλου βασιλέως καὶ περιποληθῆναι τὸ κλειστόν μέρος τῆς πόλεως ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ. Cedrenus de illo incendio in Loone memorato.*

ib. v. 5. celebrant Graeci hoc festum cum Latinis 8 Septembris. in monasterio Libis sepultus est Andronicus senior, olim imperator, sed biennium ante vitæ finem monachus. *cadaver eius in Libis monasterium est perlatum, quod mater eius domina Theodora renovarat, inquit Gregoras extremo l. 9 suae historiae. eadem ferme Cantacuzenus l. 40. observa Iunium mala fide μονήν vertere aedem, cum sit monasterium: errat interpretes, hoc est Iunius, qui aedem reddidit, inquit ipsemet Meursius.*

ib. v. 6. monasterium a Theodora Michaelis Palaeologi uxore reparatum, ubi sibi sepulcrum instauravit filius Andronicus, et inferioris novem diebus (numero mortuis dicato) persolvi mandavit. Gregoras ad l. 9 calcem: *τὸ ἐκεῖνον νεκρὸν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Αἰβῶς ἐκτελεσμένην ἀπήνεγκαν, ἣν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα ἀνεκαίνισεν. ἐνθα δὴ καὶ τὸ κείνον, κατ' ἔθος, ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας τετίλισται. a Constantino Libe fuerat prius extructum Leone Sapiente imperante. Grammaticus Leo: Αἰών ὁ βασιλεὺς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Αἰβῶς ἐν τῇ μονῇ τῇ αὐτοῦ τῇ ὁδῷ ἐν τῇ Μεγροσαγάρῃ τοῦ τὸ ποιῆσαι τὰ ἐγκαίνια καὶ ἀριστήσαι προσετέθη.*

ib. v. 7. S. Demetrii martyris, cui cognomentum Myroblyta, festum celebrant Graeci 26 Octobris. hoc ergo die imperator ad monasterium in honorem S. Demetrii a Palaeologis aedificatum sese conferbat.

ib. v. 8. *μνησ τῶν Παλαιολόγων*] a Palaeologia nomen sortitum monasterium opes proventus aedificia ornamenta quaevis, ab eis primum imperii sedem occupantibus debuit accepisse.

ib. v. 10. natalem S. Chrysostomi obeunt Graeci 13 Novembris.

ib. v. 15. verti, in praesentatione. sic enim res intelligitur. celebratur a Latinis pariter et Graecis 21 Novembris. monasterii τῆς περιβλεπτοῦ meminit Gregoras l. 7 et Pachymeres l. 5. erat monasterium sanctissimae virginis Mariae, quam Graeci περιβλεπτον, hoc est spectabilem seu admirandam, vocant. in hoc festum partim exstant partim adhuc in bibliothecis latent multae Graecorum homiliae.

ib. v. 16. de hoc monasterio Cedrenus in Romano Argyro: ἀναίρεθεις ὁ Ῥωμανὸς βασιλεὺς, θάπτεται ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ νεοεγηθείσῃ τῆς περιβλεπτοῦ μνησ. scripserat superius: ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταπέλλου ἐξωνησάμενος εἰς μοναστήριον μετσελεύσεν ἐπ' ὄνοματι τῆς δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. quibus sumptibus et qua magnificentia exstructum Cedrenus prosequitur: ubi aitum fuerit, docet Gregoras 7 18. a Nicephoro Botaniata reparatum Zonaras refert ad eius vitae calcem.

ib. v. 17. festum S. Basilii celebrant Graeci calendis Ianuarii hoc est ipso circumcisionis die.

ib. v. 19. festum occursus seu purificationis nobiscum celebrant Graeci 2 Februarii. Blachernense templum suburbanum erat ad litus maris, conditum a Pulcheria imperatrice. opus enim eius est, inquit Nicephorus 14 2, sacrum dei genitricis templum, quod Blachernas dicitur, dignum illa ipsa verbi matre, quod inhabitaret domicilium. cuius divinum tumulum et sepulcrales fascias inventas cum veneratione maxima ibi reposuit. (Cedrenum in Marciano confert Goar.) magna religione templum id Byzantini colunt, inquit idem Nicephorus 18 38: dicitur namque et creditur vestes Mariae virginis et partem quandam admirandae illius sonae capitisque etiam amiculum in aurea urna ibi asservari. de veste d. virginis reperta vide eundem Nicephor. 15 24.

ib. v. 22. *μέγρι τῶν Τηηλῶν.*] de palatii Blachernensis parte, cui nomen Τηηλά, dictum superius.

p. 81 v. 8. *πίστωμα* esse palatii locum quo imperator *πεζύρεσ*, manifestat cap. 5. idemque declarat nota ad p. 29 v. 8.

ib. v. 4. festum S. Georgii martyris celebrant Graeci 23 die Aprilis. Manganensis monasterii meminit Cantacuzenus l. 1 c. 50 et 59 et l. 4 c. 16 et 42 et 45. in quo aliquamdiu Cantacuzenus, deposito imperio, vitam monasticam egit. eiusdem aliquoties mentio fit in historia Nicephori Gregorae. in hac processione ad Mangana die S. Georgii Constantino Ducae imperatori insidiae structae sunt, quas tamen ipse feliciter evasit, ut scribit Ioannes Curopalata. monasterium Manganense exstruxit Monomachus imperator testibus Cedreno et Curopalata; ubi etiam sepultus est.

ib. v. 5. Cedrenus de Manganis loco: *ἔργον Βασιλείου τοῦ βασιλέως καὶ ὁ λεγόμενος οἶκος τὰ Μάγγανα καὶ ὁ ἔστρος ὁ εἶος καλούμενος.* quas, ut subdit, eo proposito erexit, ne publicos redditus in usus privatos verteret. eam ob rem redditus eis ex agriculturae proventibus con-

stituit idoneos, unde imperatorio convivio pro se et his qui toto anni decursu invitarentur, sufficientes et iuste parti sumptus suppeditarent, procul itaque erat a custodiendis bellicis instrumentis, ut Xylander et alii sunt opinati; nec *κουράτωρ τῶν μαγγάνων*, quem cum aliis in Isaacii Comneno Zonaras et Curopalates memorat, alius erat quam qui domus huiusce et redditum eius curam haberet. turrim sive propugnaculum ponit extra urbem in Manganorum planitie Cantacuzenus § 72, eamque adeo munitam c. 80 et 87 affirmat ut urbem CP vel tueri vel oppugnare posset. monasterium illic loci construxit Monomachus Constantinus, legiturque apud Cedrenum *κείμενος ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ νεοοργηθεῖσῃ μονῇ τῶν Μαγγάνων* subditurque: *καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἀποθανὼν ἐν τοῖς Μαγγάνοις ταφῆς ἔτυχε τῆς τοιοῦτης.*

p. 81 v. 6. festum Constantini et *Helene* impm. celebrant Graeci 21 die Maii.

ibid. Constantinum non sanctum modo sed et *ἱσαπόστολον* Graeci praedicant ob propagatam et defensam eius studio fidem. templam SS. Apostolis in utraque Roma aedificasse cunctae loquuntur historiae, et in eorundem limine capsam porphyreticam Romanam eidem in sepulchrum concessam.

ib. v. 8. natalem diem *S. Iovannis baptistae* obeunt Graeci nobiscum 24 die Iunii. monasterii cui Petra nomen, meminit Cantacuz. § 35.

ib. v. 9. Petra nomen monasterio. *μονῇ προσαγορευομένη Πέτρα*, scribit Cantacuzenus § 35. aedes illa sacra Basilii Macedonis opus est, de quo Cedrenus: *καὶ τοὺς δύο τοῦ βακτιατοῦ σημοὺς ἐν τε τῇ Στροβήλῳ καὶ Μακεδονιαναῖς, τοῦ μὲν ἀνοικοδόμησε τὸ κλειστόν, τὸ δὲ ἐκ βάρθρων ἀνήγειρεν.* Petram vero ad monasterium, cui nomen imponit, sitam *στροβήλου* figuram referre vident qui etiam hodie CP oculis circumlustrant.

P 249 *ib.* v. 12. apud Graecos trigesimus dies Iunii omnibus simul apostolis dicatus est.

ibid. de Apostolorum festo solemnius CP celebrato haec Theophanes: *Φῆστος συγκλητικὸς Ῥώμης ἀποσταλεὶς πρὸς Ἀναστάσιον διὰ τινὰς χρείας πολιτικὰς τὰς μνήμας τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παύλον πανηγυρικώτερον ἐπιτελεῖσθαι ἤτησατο. ὁ καὶ κρατεῖ μέγρο καὶ νῦν.*

ib. v. 15. festum transfigurationis agunt Graeci 6 Augusti. in monasterio Pantocratoris sepultus est Manuel Comnenus imperator, ut scribit Nicetas ad calcem libri 7 de rebus Emmanuelis.

ib. v. 16. Irenem Andronici senioris uxorem in hoc monasterio sepultam narrat Gregoras 7 16. regnantibus in Oriente Francis τὰ τῶν Λατίνων βασιλεία ἢ τοῦ παντοκράτορος ἠπῆρχε μονῇ, scribit idem 4 4. regiam sepulturam dederat prius Manuelli Comneno, ut auctor est Nicetas in eius vita. a Basilio Macedone primo constructum et annuo censu fuisse donatum auctor est Cedrenus: *ἀνήγειρε δὲ (ναὸν Βασιλείου) καὶ ἐκ καινῆς ἐν ταῖς βασιλείαις ἀβλαῖς εἰς ὄνομα τοῦ δεσπότου σωτήρος Χριστοῦ.* et infra: *καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς θείους ναοὺς ἐντὸς τοῦ καλατίου ἰδομήσατο εἰς ὄνομα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ.*

ib. v. 18. die 15 Augusti agunt Latini cum Graecis *assumptionem d. virginis*. Graeci, ut apparet ex Menaeis et Menologiis, vocant hoc festum *κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου*. et hoc titulo exstant patrum orationes in hoc festum, ut b. Dama-

sceni et Andreae Cretensis. mortuam ergo volunt 15 die Augusti; adduntque eodem die resurrexisse et animo simul et corpore in caelum assumptam esse. quare post supradictum de *dormitione* titulum subiungunt Menaea: τῷ αὐτῷ μηνὶ πεντεκαιδεκάτῃ ἡ σεβασμια μεταστάσις τῆς ὑπερσυνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. eodem ergo die et obiit et ad caelos, reducta in corpus anima, abiit sanctissima deipara. quod etiam Latina ecclesia sentire videtur, quae die 15 Augusti *assumptionem* b. virginis solemniter caeremonia celebrat, tametsi de *dormitione*, utrum eodem die an aliquo praecedente acciderit, nihil tradit. Latini quidam martyrologi, ut Ado et Usuardus, *dormitionem*, non *assumptionem* indignant; cuius causa acriter in illos insurgit Baronius anno redemptoris 48, eosque provocat ad antiquissima Romani martyrologii vestigia, ubi non *dormitio* sed *assumptio* legatur. verum det magnus Annalium conditor, si quid dixero pro supradictis martyrologis. Romanum martyrologium omnium aliorum vetustissimum, saepe a Baronio desideratum sed nusquam repertum, nuper demum studio Heriberti Rosweydi nostri publicatum et Paulo V pontifici maximo inscriptum, hoc, inquam, martyrologium 15 die Augusti hanc inscriptionem praefert, S. Mariae *dormitio*. si ergo martyrologi illi primaevum hoc Romanae ecclesiae martyrologium secuti sunt, quid peccarunt? nec mirum, quia forsitan illis *assumptio* deiparae cum corpore et anima tam liquida non fuit quam nobis est hodie, quia veritas paulatim magis atque magis eruitur et elucidatur, ita ut quod prioribus saeculis obscuriusculum habebatur, id posteris temporibus clara in luce reponatur. accedit quod Rabanus et Notkerus in suis martyrologiis appellatione hodie Latinis consueta utantur: apud utrumque enim leges *assumptio b. Mariae genitricis dei*, ut et apud Bedam. quare, ut in semitam revertamur, beatissimam virginem eodem die mortuam sepultam et a mortuis excitatam cum Graecorum Menaeis credimus, licet Damascenus resuscitationem tertio demum ab obitu die statuat in oratione de assumptione b. Mariae. tametsi probabilius isti quam alii apud Bedam, qui assumptionem deiparae ad 9 calendas Octobres, hoc est ad 24 diem Septembris, referunt, ita ut inter mortem eius 15 Augusti, quae fuit prima assumptio, nempe secundum animam, intercesserint quadraginta dies usque dum anima cum corpore rursus conglutinata resurrexit caelosque petivit. verum haec omni verisimilitudine carent, et adversantur tam Latinae quam Graecae ecclesiae; recteque notat Baronius in martyrologio Romano ad diem 15 Augusti illud de secunda assumptione esse assumendum non a Beda, sed a mala quapiam manu. nec consuetudo Germanorum tricesimum assumptae virginis celebrantium quidquam hanc persuasionem iuvat: non enim id faciunt quasi tricesimo demum die redi-viva in caelos exaltata fuerit, sed totis illis triginta diebus assumptio in caelum statim a morte facta decantatur. Graeci non agunt

p 250 hunc tricesimum, ut patet ex Typico S. Sabae, ex Menaeo in Augusto et Septembri. est devotio Germanica, et exstat in plerisque missalibus et breviariis, in Eystettensi, Ratisponensi, Salisburgensi, Frisingensi, Curiensi; multisque locis, summo mane per triginta illos dies canitur officium de b. virgine, *gaudeamus omnes etc.*, frequenti populo accurrente. et hic Ingolstadii quotidie per triginta dies ex congregationis Academicae fundatione litaniae et aliae cantiones canuntur in templo d. virginis, idemque fit in Mauriciana parochia. et quamvis, ut aliqui obiiciunt, a Graecis etiam schismaticis ortum haberet, quod tamen secus est, non ideo improbanda esset haec consuetudo: nam et a schismaticis bonum aliquod institutum proficisci potest. est ergo a Germanis hic mos, qui defunctis tricesimum agere solent; et alicubi si quis honestior mortuus est, non tantum parentant illi tertio septimo et tricesimo die, sed quotidie habitu lugubri ad missam et ad vesperas eun, et offerunt ad altare quidem pecuniam, ad cenotaphium vero (*of der baar*) vinum, panes etc. Germani ergo venerationi divae virginis addictissimi etiam per tot dies parentare voluerunt divae virgini, non lugubriter ut mortuae, sed hilariter ut in caelos assumptae: hinc non audiuntur funebria cantica, sed omnia ad letitiam comparata.

p. 81 v. 21. decollationi S. Ioannis baptistae sacer est dies 29 Augusti tam apud Graecos quam apud Latinos. in hoc festum variae exstant Graecorum patrum homiliae. non pauciores forte adhuc in bibliothecis cum tincis blattisque bellum gerunt.

p. 82 v. 1. secundo die Iulii agunt Graeci anniversariam memoriam depositae in templo Blachernensi *vestis* deiparae virginis sub Leone et Verina imp. vide Menaeum dicto die Iulii. at 31 die Augusti agunt iidem Graeci anniversariam memoriam *depositae zonae* deiparae virginis in templo Chalcoptatorum. vide Menaeum dicto die Augusti et Nicephor. 14 49. sed de quo festo accipiendum quod Codinus scribit? videtur de priore, quandoquidem *depositionem venerandae vestis* nominat; et imperator ad Blachernas hoc festo ibat, ubi *vestis* illa reposita. cur ergo Codinus id non recensuit suo loco, hoc est in Iulio? causam dicat qui notam habet: ego mihi ignotam fateor. nisi forte legendum hic *της τιμης ζωης*. sed tunc obstat templum Blachernium, ad quod hoc die imperator cum suis palatinis itabat: at *zona* deiparae asservabatur in templo in Chalcoptateis condito, ut testatur Menaeum.

ibid. miratur nec immerito Gretserus, cur, cum memoria depositae in templo Blachernensi *vestis* deiparae virginis sub Leone et Verina imp. 2 Iulii celebretur, Augusti vero die 31 Graeci anniversariam depositae zonae eiusdem deiparae in templo Chalcoptatorum peragant, imperator celebrata Ioannis prodromi decollatione ad Blachernas adoratum ire scribatur, festo depositae vestis quod Iulii 2 praeteriit peragendo. vel si aliud retro dictam decollationem occurreret, aliud a deposita zona in Chalcoptateis colenda nusquam animo deberet obversari. *causam dicat*,

sit Grotius, qui notam habet, profert eam, non ineredita, me quidem iudice, editis operibus iam clarus noster Fraaciscus Combesis notis in Encomiolum in depositionem zonae virginis deiparae propedem lucem aspecturum. mentio fit, ait, de Blachernarum templo, in quo etiam erat portio quaedam illius zonae, simul cum vestibus, ut Nicephorus 18 88 testatur. subdit. potuit, tamen! erat ea die praecipuus conventus in Chalcooprataeis, etiam in Blachernis esse, ubi nec sacra zona doesset, coniuncta illi vesti sacrae, coniunctamque proinde habens religionem ac laudem. in encomii illius, quod evulgat et elucubrat, proemio allatae sententiae reperio argumentum his verbis: *ὡςτις μὴ τῆς ζωῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῶν ἱερῶν συνσφρασθῆαι (χρη) καὶ γὰρ ἄλλως οὐδ' ὁλοῦς ἀπ' ἀλλήλων ταῦτα τῇ μνήμῃ διελεῖν, ἀλλ' ὡςπερ ἀμφοῖν ἅμα χρῆσθαι πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἢ πανάμωρος πιστεύεται, οὕτω δεῖν καὶ ἡμᾶς οὐκ ἴδια, κοινῇ δὲ τὸν κρέκοντα τοῖτοῖς αἵνον ἐξυφάνασθαι.* alias congruas rationes ibidem deducit encomiastes.

Fascias sepulchrales b. virginis reposuit Pulcheria imperatrix in templo Blachernio, teste Nicephoro lib. 14 c. 2. fasciis infantiae, quibus Christus infans involutus est, honoravit et ornavit templum τῶν ὁδηγῶν, ut eodem loco idem Nicephorus scribit. Baronius tom. 1 anno Christi primo n. 8 dicit in honorem *fasciarum*, quibus infans involutus est, diem festum apud Graecos institutum esse 31 Augusti. Casaubonus, Baronii conducticius calumniator, dicit in ritualibus Graecorum libris nihil haberi de festo *fasciis* dicato, sed tantum zonae. ut id ita sit, diem tamen hunc *fasciis* quoque sacrum fuisse testantur duo auctores Graeci, Germanus et Euthymius, qui in Graecia vixerunt et orationibus encomiasticis, quae exstant apud Lippomannum et Surium, festum hoc illustrarunt. occinit criminator *non esse credendum Euthymio et Germano.* et nos Genevensi ex lustro vociferanti Casaubono credemus! cur ergo in ritualibus libris nulla mentio? opinor, quia sacrae *fasciae* festi sacrae *sonae* tantum appendix erant.

p. 82 v. 5. dominica orthodoxiae est prima dominica quadragesimae, ut manifestum est cum ex aliis Graecorum ritualibus libris, tum ex Typico S. Sabae c. 42, cuius titulus est *διάταξις τῆς πρώτης κυριακῆς τῶν ἁγίων νηστειῶν ἦτοι τῆς ὀρθοδοξίας.* prima verba capitis haec sunt τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας. P 251
causam appellationis huius ita breviter, et summa sequens vestigia, narrat Philotheus patriarcha Cpolitanus in Homilia prima quadragesimae dominica recitata: *τῇ κυριακῇ ταύτῃ καὶ πρώτῃ τῶν νηστειῶν ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἐφορτάζειν παρέλαβε τὴν ὀρθοδοξίαν ἦτοι τὴν ἀναστήλωσιν τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων, γενομένην παρὰ Μιχαὴλ βασιλέως καὶ Θεοδώρου τῆς τούτου μητρὸς τῆς μακαρίας βασιλίδος καὶ τοῦ ἁγίου Μεθοδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. γέγονε δ' οὕτως. Ἄγοντος τοῦ Ἰσάουρου κατὰ παραχώρησιν θεοῦ τὰ σηπτρα τῆς βασιλείας κρατήσαντος ἢ τῆς εἰκονομαχίας ἤρξατο καὶ ἐπαρρησιάζατο αἵρεσις. ἐκείνου δὲ τὸ ζῆν κακῶς ἀπορρήξαντος ὁ ἐκείνου υἱὸς Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρωίνυμος τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς αἰρέσεως διάδοχος γίνεταί.*

κἀκείνου δὲ αἰσχροτέρον τελευτήσαντος ὁ ἐκ τῆς Χαζάρης υἱὸς κέκινου εἰς τὴν βασιλείαν καθίσταται. ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, Εὐφάνη καὶ Κωνσταντίνος τῆς ἀρχῆς κληρονόμοι γίνονται. οὗτοι δὲ ὑπὸ Ταρασῶ τῷ ἀγιοτάτῳ πατριάρχῃ καθοδηγούμενοι τὴν ἑβδόμην σύνοδον συγκροτοῦσι, καὶ ἡ ἐκκλησία τὰς ἀγίας εἰκόνας ἀπολαμβάνει καὶ τὸν ἑαυτῆς περιτίθεται κόσμον. τούτων δὲ τῶν τῆδε ἀποχωρησάντων, ὁ ἀπὸ γενικοῦ Νικηφόρος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνάγεται, εἶτα Σταυράκιος ὁ υἱὸς, μεθ' ὃν Μιχαὴλ ὁ Παγκαβὲ τὰς ἀγίας εἰκόνας σεβόμενοι. τὸν δὲ Παγκαβὲ Μιχαὴλ ὁ Θηριώδης Λέων ὁ Ἀρμένιος διαδέχεται, καὶ τὴν δευτέραν οὗτος εἰκονομαχίαν διεγείρει, καὶ πάλιν ἄκοσμος ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία γινώσκειται. τοῦτον διαδέχεται ὁ ἐκ τοῦ Ἀμορίου Μιχαὴλ, τὸν δὲ πάλιν Θεόφιλος ὁ υἱὸς, ἐπὶ τῇ κατὰ τῶν εἰκόνων μανίᾳ καὶ οὗτος τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλων. τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ Θεοφίλου πικρῶς καὶ βίαιως, ἡ κέκινου σύζυγος ἡ μακαρία βασίλισ Θεοδώρα καὶ ὁ ταύτης εὐσεβέστατος υἱὸς Μιχαὴλ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βασιλείας κληρονόμοι γίνονται, καὶ θύραν παρρησίας τοῖς ὀρθοδοξίαι ἀνοίγουσιν· ὅθεν καὶ ἀνελεθόντες τότε ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθοδοξίας λογάδες ἀπὸ τε ἀρχιερέων ἱερέων καὶ μοναχῶν περιφανῶν τὴν ὀρθοδοξίαν ἐκήρυξαν. καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς εὐπρέπειαν ἠμφιάσατο, ταύτην τὴν ἡμέραν ἑορτάζοντες σήμερον. haec Philotheus. instituebatur eo die in memoriam orthodoxiae restitutae processio non sine crucibus et imaginibus. Typicum Sabae c. 42: λιτανεύομεν κοινῶς μετὰ τῶν ἁγίων τοῦ σταυροῦ ξύλων καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων. Iegebatur eodem die decretum concilii secundi Nicaeni de imaginibus reparandis retinendis et honorandis. ἀπερχόμεθα, inquit Typicum, ἐν τόπῳ ὀρισμένῳ ὅπου δεῖ ἀναγινώσκειν τὸ συνοδικόν.

Ex his planum esse arbitror quam vere scripserit Calvinianus scholiastes Curopalatae: *dominicae orthodoxiae aut iunctae aut certe proximae fuisse pentecostae*. qui iuncta vel proxima, si fuit prima dominica quadragesimae? et ut maxime iuncta aut proxima fuisset pentecostae, non debebat tamen conici in 21 diem Maii, tum quia nulla dominica stabilem et fixum locum habet inter dies mensis, tum quia pentecoste est festum mobile dependens a paschate. non ergo semper cadere potest dominica orthodoxiae in 21 diem Maii, cum ipsa pentecoste hunc diem vel antecedere vel subsequi possit.

ibid. ex Typico Sabae brevem tibi ὀρθοδοξίας ita dictae historiam descripsit Gretserus: ornatiorem aliam et copiosam magis tibi iamiam edet nuper memoratus Combefis ex mss Regiis, cui titulus διήγησις διαλαβάνουσα περὶ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, καὶ ὅπως καὶ δι' ἡν αἰτίαν παρέλαβεν τὴν ὀρθοδοξίαν ἐτησίως τελεῖν τῇ πρώτῃ κυριακῇ τῶν ἁγίων νηστειῶν ἢ ἀγία Θεοῦ ἐκκλησία. Vide Leonem Grammaticum, Cedrenum Zonaram et alios in Michaelae et Theodora.

ib. v. 5. τὸ συνοδικόν] praefata ὀρθοδοξίας dominica elatis in sublimi crucibus et venerandis imaginibus ad statutum locum processionem ecclesiasticam habet Orientalis ecclesia. ibidem patrum antiquorum haereticos

olim scriptis doctrina voce laboribus insectantium habita solemnī ritū memoria, recensitis etiam haeresibus ipsis ac perverse cuiusque dogmate publicato, cunctis ter ἀνάθεμα inclamant, et haereticorum omnium nomen execrantur: ita dicitur τὸ συνοδικὸν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης ἐβδόμης συνόδου ἀναγνώσεσθαι. videndum Triodiam quo integrum reperitur.

ibid. [Ἰσταντα] vide imperatorem ecclesiae decreta venerantem.

p. 82 v. 7. pridie palmarum agitur a Graecis anniversaria memoria *resuscitati Lasari*: eius in honorem templum exstruxit Leo Philosophus imperator teste Zonara, et in eo sacrum eius corpus ex Cypro translatum condidit.

ibid. δικαίον] beatos omnes in varias classes distribuunt Graeci. et certe nonnullis, ut Barnaba Luca Stephano, apostolorum collegio connumeratis, aliis etiam ἱσαποστόλων nomine honoratis, subiungunt ἑερομάρτυρας pontifices simul et martyres; mox μάρτυρας (intellige λιτούς nudos ac simplices) martyres; ὁμολογητάς confessores nonnulla tormenta vel exsilium pro Christi nomine passos; ὁσιομάρτυρας monachos simul et martyres; ὁσίους monachos; δικαίους iustos, quos confessores vulgo dicimus; παρθένους virgines; παρθενομάρτυρας virgines simul ac martyres; γυναικομάρτυρας feminas martyres etc.

ib. v. 8. ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ μονή] cuius fundatorem Leonem Sapientem refert alius Leo Grammaticus in eius vita. ἔκτισεν ὁ Λέων εἰς τοὺς λεγομένους Τόπους τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας μονήν ἀνδρείαν εὐνούχων, ἐνθα καὶ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθιτο, ποιήσας τὰ ἑγκαίνια καὶ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. ἀσχολούμενον δὲ τοῦ στόλου εἰς τὰ κτίσματα τῶν τοιοῦτων ἐκκλησιῶν παρελήφθη ἐν Σικελίᾳ τὸ Τανρομένιν ὑπὸ τῶν Ἀφρων.

ib. v. 11. τὰς γινόμενας ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἐορτάς] si S. Sophiae apostolorum Blachernarumque demperis ecclesias, alias hic recensitas, ad quas ex devotione statutis diebus pergit imperator, monachis assignatas ac imperatorum magnificentia exstructas, sicut et e catholicis tres enumeratas, observabis.

ib. v. 13. πλάγιον] regium vexillum imperatore absente obliquum, praesente rectum tenetur.

ib. v. 16. ἄπειν λαμπάδα ἐπὶ τοῦ διβέλλου] quid illud ritus, ce- reum vel lampadem in vexillo accendere? num recte arioler, amice lector, iudex esto. in aeneis figuris huic operi sparsim appositis (describunt illae Graecorum imperatorem Iohannem ultimum ad Florentinam synodum iter habentem) ad latus imperatoris sedentis in tiremi vexillum, superius a me διβέλλου nominatum c. 5 nota ad p. 39 v. 12, animadverto, ex cuius medio conto laternam sive phanale prorumpens non aliud quam ignem imperatoribus praelatum includere mihimet persuadeo. num modo ἄπειν τὴν λαμπάδα ἐπάνω τοῦ διβέλλου meam admittat coniecturam, approba; vel tu quip- piam aliud loco magis congruum edissere.

ib. v. 18. ridiculum est quod Iunius suspicatur, ὠραίας πύ- λας dictas quasi horarias, quod in primo illo templorum aditu sit commodissima sciaterum et horologiorum sedes. credam, ubi Iunius demonstraverit etiam in templo Hierosolymitano portam speciosam dictam esse quasi horariam, quod sciaterum et horologiorum sedes esset.

ibid. vestibulum monasticarum ecclesiarum subeuntibus occurrunt ὠραῖαι πύλαι, nonnunquam βασιλικαὶ nuncupatae. vestibulum illud προ-

ναος auctori dicitur, qui vulgo εἰσόδῃς, estque ecclesias portis adiacenta porticus exterior semper aperta et in ecclesiam advenientes primum excipiens, qualem observare te procor Parisiis ad valvas templorum S. Germani nomine structorum, ad S. Victoris et ad S. Genovefae. πρόβατον hunc praetergressis occurrunt dictae maiores portae, ἀρχαῖαι, speciosae, vel ob pictas ἐν προνάῳ sacras imagines, vel quod speciosas Salomonii templi referant, vel denique verius quod ad eas monachi minores horas primam tertiam sextam nonam et matutinarum partem huic modulo praevidiam τῆς εὐσεκλαγγίας τὴν πόλιν ἀνοίξον ἡμῖν θεοτάς etc. concinant.

C A P U T XI.

p. 83 v. 9. τέτρα σιηνή, κόρη, κατοῦνα, tentorium.

ib. v. 19. ἐξακλῶσαι τὰ ἑαυτοῦ] regium domesticique vexillum in aciem latum et e conflictu ad castra relatum 27 narrat Cantacuzenus.

p. 83 v. 20. inapte Iunius, quando fossatum oportet pedem figere, imo quando oportet fossatum migrare vel alio proficisci. nam πεζεύειν est hic iter facere, ut paulo post apertissime apparet, ubi dicit Codinus neminem πεζεύειν, hoc est iter inire, priusquam magnas domesticus unicuique flammulo suum locum assignarit. eundem errorem errat Iunius mox.

ib. v. 21. κατονοτόπιον castra, locus tentoriorum. κατοῦνας tentoria. κατουνεύειν castra ponere, tentoria figere, vel etiam absolute στρατοπεδεύειν. Iunius hic in Arabem versus catinas ex Arabia advocat, consueta sibi in his rebus, nisi fallor, felicitate.

ibid. κατονοτόπιον quod ἀπληκτον et proprie φεσάτων. ἀπληκτα, quasi τῆς πληγῆς ἔξω, sunt castra sive κατονοτον μετακίνας, et quod quidam applicationes: castra enim applicare et figere dicimus, quia vero vallo fossaque castra circumdata, hinc unus τῶν ἀπληκτων και τοῦ φεσάτων sensus. castra deinde fossa munita σιηνάς, κατοῦνας, τέτρας tentoria excipiunt, ac propterea κατονοτόπιον, ad tentoria ponenda planities apta valloque munita, idem quod ἀπληκτα vel φεσάτων. Nicetas Isaacii Angeii l. 1: μέσον τοῦ κάμπου ἐποίει τὰ αὐτοῦ κατονοτόπια, μήτε φιλιακας ἔχων ἀκριβεῖς ἢ βίβλας, μήτε μὴν βάλλων γάρυακα. infra: και πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος κατοῦνας ἦλθον. inferioris iterum: ἠρπάγησαν καρὰ τῶν βαρβάρων αἱ κατοῦναί κἀσαι. unus Leonis locus ex his plura, imo fere cuncta, connectit declaratque, Tacticorum const. 11 1: δεῖ οὖν τὰ ἀπληκτα ἦτοι τὰ φεσάτα (κυρίως γὰρ φεσάτων τὸ ἀπληκτον τοῦ ὄλου στρατοῦ καλεῖται) ἀσφαλῶς εἰς κοίτην, και εἰ μὲν ἐπιδέχεται, εἰς ἀραιότερος τόπους κατασινησῶν τὰ στρατιωτικά, εἰ δὲ οὐ κατὰ πάντα, μὴ ἀμελῶς ἀλλὰ σιγητικῶς και ὄχυρῶς ἀπληκτοῦσιν. κατοῦνας porro quasi κατοῦνας sive κατοῦνια (quae γωνίας, angulos, tum Portio tum vulgari plebi sonant) puto dictas, quod ipsae κατονονοταί castraque κατονονοτά, in quadrum nimirum et σιγυλος aequalis dispositae, vel iterum quod ubique in castris ex tentoriorum a se invicem dissitorum ordine apparent anguli. unde forsam viarum

compita Gallis *campiones*, vel certe ab his (quot enim et quanta ab his ultimis imperii saeculis mutati sunt Graeci) illorum *κατοῦσαι*; et rursum ex vernaculo *campioner*, quod est inessum locum tenere et eo se ut munitione tueri, τὸ κατονοποιεῖν in Graeciam detulerunt Franci. consule Leonem l. c. n. 17.

p. 84 v. 4. τόπον seriem et ordinem intellige.

ib. v. 5. πρὸ τοῦ πεζεῖσθαι τὸ φροσάτου] hoc fuit Leonis mandatum in Tact. const. 9 n. 61 et 62: μή ποτε ἐγκομπῶνται εἰς ὄλεθρον τινα. et infra: καὶ ταῦτα προσηρῶν δεῖ δια τε φιλῶν στρατιωτῶν καὶ ὀλίγων καθάλαρων, ἅμα δὲ καὶ ἀποσοβεῖν τοὺς κενρωμένους ἐξ Ἰσρούς, εἰδ' οὕτω παρίσχεσθαι τὴν παράταξιν.

p. 84 v. 13. codex Lautherianus et alter Boicus *δειπνήσατε καὶ τραγήσατε τὰ ἄλογα*.

ib. v. 14. solos equites de nocte posuerunt in excubis postremi Graeci. Leo Tact. const. n. 53: ἐπὶ τῆς περικῆς ὁδοπορίας εἰς μὲν ἐπιπέδους τόπους δέον εἶ καὶ ὄπισθεν αὐτῶν καὶ ἐμπροσθεν καθάλαρους καθιστῶν εἰς βίγλας, καὶ ἐξωτέρω τῆς βίγλας μηδένα τῶν πεζῶν φάινεσθαι.

p. 85 v. 1. τοῦ φροσάτου ἀδνουμαζομένου] *illustrate rocessione exercitu*. Theophanes in Iustiniano: τοὺς στρατιώτας ὁ Γερμανὸς ἠρόσθαι, καὶ τῶν γραμμάτων τὰ βιβλία, ἐν οἷς τῶν στρατιωτῶν τὰ ὀνόματα ἐνεγγράκτο, ἀναλεξάμενος. Nicetas Isaaci Angeli l. 3: συλλογαὶ οὖν καὶ ἀπογραφαὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐγένοντο στρατευμάτων, οὐκ ἀρχαίων δὲ καὶ τὸ μισθοφορικὸν συνελέγτο.

ib. v. 12. ὁ μέγας δομέστικος ἐν φ' τόκῳ ὁ βασιλεύς] hinc ei regii pene honores delati. Ioanni Axucho magno domestico sub Ioanne Comneno casu obviam sibi facto cuncti proceres et ex regia stirpe honoratissimi viri eum deferebant cultum ut ex equis descenderent et exhiberent reverentiam. Nicetas: πᾶσαν ὀκτανέβη παραδυναστεύσαι μέγας τιμηθεὶς δομέστικος, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιτιμῶν κατὰ γένος βασιλείων ἀποβαίνειν τοῦ ἴκπου καὶ τοῦτο ἀπονεμίειν προσκύνησιν, κατὰ συγκυρίαν ὀπαντιάζοντας. Illi velut imperatori satellites assignati. Manuelli l. 1: ὁ μέγας δομέστικος τοὺς ἰδίους μεταπέμπεται δορυφόρους, οὓς ἐπὶ καιρῷ μάχης εἶχε χρησίμους ἐαυτῷ καὶ ὀπλίταις ἀγαθοῖς ἐπιχρητο. potestatem domesticam quam amplam et imperatoriae proximam ipse domesticus Cantacuzenus l. 2 fuse describit.

ib. v. 14. de cursu et spoliis iam alibi egimus.

ib. v. 16. λόγῳ] nomine, in partem, eius ratione etc. respondet plurimum antiquo ἔνεκα. phrasis a recentioribus frequenter usitata, mutato pro locutionis corruptela φ in ου. sic διὰ λόγον μου amore mei vel nomine meo, διὰ λόγον σου propter te etc. dicunt. Theophanes: λόγον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας in magnas ecclesias partem.

ibid. κεφαλαίδες et κεφαλάδαι sunt ad verbum nostri *capitanei*.

ibid. κεφαλάδας hodierni vocant *capitaneos*; de qua voce docte Rignaltius v. κεφαλή, quae idem quod alia corruptior κεφαλάδας.

ib. v. 18. φογάτορον] habuerunt Graeci, quorum morem imitantur Turcae, milites alios *τιμάρηδας* alios *φογάτορας*. primis in stipendium perpetuum assignabantur agri, qui vulgo *τιμάρια*, velut laboris *τιμᾶς* compensationes; Cantacuzenus l. 33: τοῦ μέντοι μισθοφορικοῦ τῆς στρατιᾶς τὸν μισθὸν ἀπέχσας παρίσχον καὶ γῆς ἐκάστω κλίθερα χωρίων δέκα. secundis *φόγαι* pecuniae numeratae, de quibus alibi, rogas

semel in anno, vere nimirum, in proceres et in milites divitas scribit Balsamon Meditate de incensis etc. concinne describit Luitprandus in Legatione, et ab antiquo ita distributas confirmat Simocatta 3 4: *ἐπιχωρομένου δ' ἤρος καὶ προσσηῆ καὶ ἐπύχαιον ὄψιν παρεχομένου τῇ γῆ, ἢ κατὰ τὸ εἰωθὸς τοῦ χρυσοῦ διανομῆ τῷ μαζίμῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατοροῦ ἐξέπικνετο.* hieme tamen stipendia eiusdem soluta monet idem auctor l. 2: *χειμῶνος γὰρ ἤδη πον ἐνεδήμει καιρὸς, καὶ ἡ ἐγκύλιος τῶν ζητημάτων ἐπίδοσις τῷ Ῥωμαίῳ ἐχέιτο συντάγματι.*

p. 85 v. 19. Iunius, hic ut alibi semper, *ἄρματα* putat esse *curtus*, cum sint *arma* a Latino vocabulo desumpta.

ib. v. 23. *τί γενέσθαι.* videtur addendum *δεῖ.*

C A P U T XII.

p. 86 v. 2. *Περὶ στεφφορίας βασιλέως]* Imperatores renuntiati, qui vel subditorum electione vel sanguinis iure vel vi tyrannide arrepta ad regendum imperium promoti: coronati deinde, qui insignibus imperii, corona sceptre chlamyde, ornati et unctione delibuti, de tradendis insignibus hisce, tacita qualibet alia promotione, totus est praesens typus.

ib. v. 8. *κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐσπέραν]* imperii successores, vel ad illud populi militumve electione obtinendum vocatos, palatium seu propriam sedem possidere certum: ascitos ad imperium a principe seniore illud statim incolere datum. vespere igitur coronationi praevisio ad illud se conferunt, ut comite, imo duce seniore ad ecclesiam postera luce pergant. vide Michaellem Theophili F. apud Leonem Grammaticum quippiam huiusmodi iam suo tempore observantem: *ὄψι δὲ σαββάτου τῆς πεντηκοστῆς ἐμήνησε Φωτίῳ τῷ πατριάρχῃ ὁ βασιλεὺς διὰ Πανδαίου πρωτοβεστιαρίου τὴν ἀναγόρευσιν τῆς βασιλείας ποιῆσαι Βασιλείου, καὶ τῇ ἐκαθῶριον ἐξῆλθον δύο σέλλα. οἱ δὲ λαοὶ ἐταράχθησαν πῶς ἐνὸς βασιλέως ὄντος δύο σέλλα ἐξῆλθον.* observa rursus ab adulatoribus et perduellibus promotum ad invadenda sceptra primum huius nominis Andronicum primo die potestatis insignibus tumultuario arreptis ornari, *τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας*, ac inferius, *τὰ ἱερὰ ἐσαφίκετο μέλαθρα στεφθησόμενος*, ac postremo ad ipsam magnam ecclesiam sive ad sacra penetralia coronandam tendere, ritum iam receptum ita referente Niceta in Alexio 2.

ib. v. 6. *συναθροίζονται]* non curiosius circumspiciendae, quin potius coronationis approbandae sine ex cunctis ordinibus praecipui simul conveniunt. Tiberius apud Simocattam Mauricium denuntiaturus imperatorem: *τόν τῆς ἱεραρχικῆς προσητάτα καθέδρας συγκαλεσάμενος, τόν τε τῶν ἱερῶν ἀξιώματων συναθροισάμενος σύλλογον, τοὺς τε δοροφόρους καὶ φύλακας καὶ πάντας τοὺς ἐς βασιλείας τιμὴν συντεταγμένους, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τοῦ δήμου.* Ioannes etiam nominis istius secundus apud Nicetam *ἐκκλησιάζει τὸ συγγενὲς καὶ φίλιον καὶ ὀπίσσω ἐν ὄψεσιν τε καὶ ἀξιώμασιν ἦν*, ut filio Manuelli nato minori, relicto priore, moriturus imperium relinquat.

ib. v. 6. *ἀξιώματα ἔχειν* vel *ἐν ἀξιώματι εἶναι* vel esse *ἀξιώματικόν* solis despotae Caesari et Sebastocratori competit.

ib. v. 7. τὸ φοσάτον non pro castris, sed pro ipsis militibus accipitur.

*ib. v. 10. εἰς τὴν ἀγίαν Σοφίαν] imperii coronam primos principes Christianos in ecclesia non suscepisse apud me est indubium. et quamvis de Marciano, qui Anatolii patriarchae ope declaratus est imperator a Pulcheria, nonnulla sit suspicio, quem Theophanes *ὄχι ψήφω ἀτοκράτορα ἀναδειχθέντα* scribit, en tamen ut Leo junior senioris nepos patrem Zenonem propria manu diademate ornat, *ἐν τῷ καθίσματι τοῦ ἱεροδρόμου*, sit idem Theophanes. Anastasius ibidem coronatus. Iustinus in palatio, Iustinianus ibidem. Mauricius quoque praesente quidem patriarcha senatuque imperator salutatus est, verum in palatii tribunali, ad Tiberii iamiam morituri lectum, in quem locum ipse φοράδην ἐξοκρομένην scribit Simocatta l 1. Copronymus denique in novemdecim accubitorum tribunali regia corona fuit redimitus, ut ex Theophane inferius referemus. Phocas omnium primus περιβάλλεται τὸν βασιλεῖον στέφανον ἐν τῷ εὐφ τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, quo forsitan tyrannidem pietate coloraret et loco sacro sacrilegium tegeret. Heraclius deinde ἐν τῷ εὐκρηφ τοῦ ἀγίου Στεφάνου ἐν τῷ καλατίφ ἐστέφθη, in ecclesia reliqui.*

ibid. nota professionem fidei, et iuramentum, quo se obligabat tam imperator quam futurus imperator. P 253

ibid. fidei, quam mente teneret, publicum testimonium in ecclesiae conventu primus inter imperatores dedit Anastasius. historiam refert hoc pacto Theophanes: βασιλεύσας ὁ Ἀναστάσιος ἔγραψεν ἀπητήθη ὁμολογίαν πρὸς Εὐθυμίου πατριάρχου, πρὸς τὸ μὴ σαλευθῆαι τι τῆς ἐκκλησίας καὶ πίστεως. βιαζομένης δὲ αὐτὸν τῆς βασιλίδος Ἀριάδνης καὶ τῆς συγκλήτου, ἔλαβεν αὐτοῦ τὸ ἰδιόχειρον, ὡς ἀποδέχεται εἰς ὕρον πίστεως τὰ δόγματα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. καὶ οὕτω στεφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ Ἀριάδνην ἄγεται εἰς γάμον. scriptam sponsonem illam penes se custodiebat patriarcha: τῷ γὰρ δευτέρῳ ἔτει αὐτοῦ, sit Cedrenus, μετὰ βίας τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ παρὰ Εὐθυμίου ἔλαβε. parem fidei professionem emisit Phocas, eodem Theophane teste: πάντων ἐν τῷ Ἐβδόμῳ (loco CP septem lapidibus dissito) ἀφικομένων Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τὸν τύραννον ὁμολογίαν περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοῦ ἀτάραχου φυλάξαι τὴν ἐκκλησίαν. tertium exhibuisse Leonem Isaurum reperio apud scriptorem eundem. Λέων οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὸ καλατίον, καὶ παραλαβὼν πάντα, ποιήσας προίκευσιν, εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἄμβωνα ἐστέφθη ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ τηρνακτῆ πατριάρχου οὗτος, πρότερον ποιήσας ἰδιόχειρον μετὰ τῶν συν ἀπὸ μνηδέποτε κατὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι ἢ σαλευθῆαι τι τῶν καλῶς εἰς αὐτὴν ὀρισθέντων ὑπὸ τῶν ἀγίων πατέρων ἱερῶν δογμάτων. hac se cautela, dato nempe iuramento fideique testimonio, adversus imperatores pravi sensus suspicione notatos munierunt primitus patriarchae, unde sensim invaluit mos ut orthodoxi quoque fidem erga deum et in populum clementiam interposito sacramento devincire non abnuerent. de Michaelē Rangabe post Isaurum quarto imperatore scribit Zonaras: ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου ἐταιρίωτο βασιλικῶ διαδήματι, ἀπειτηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔγραψεν ἐπαγγέλλαν τοῦ μὴ τι παραμηνῆσαι τῶν τῆς ἐκκλησίας θεσμῶν μηδ' αἰμασι χρανθῆναι. Χριστιανῶν. Leo Armenius στεφθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου ἐβεβαίωσε αὐτὸν ἐγγράφως περὶ τῆς αὐτοῦ ὀρθοδόξιας. deo nepotique fidem servaturum, diris interpositis, promississe Andronicum testis est Nicetas in Alexio Manuelis F. praestitit idem tertius Andronicus junior dictus, ex Gregorae 4 15: εἶτα αὐτὸς μὲν Ἀνδρόνικος ὄμνησι τῷ πατρὶ πρώτον μὲν σέβειν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὀρθῶς καὶ τὰ ταύτης προνόμια περιέχειν καθ' ἅπαντα τρόπον καὶ

ἐλάβηται συντηρεῖν. *reciprocum fidei erga regiam maiestatem a clero senata et populo postremo imperatores exegerunt. subdit eodem loco Gregoras: καὶ ἐπὶ τούτοις ἄπαν τὸ Παρμάλιον ἄμυνε γένος τῶ νερ βασιλεὺς Ἀνδρονίκω τὰ εἰδιωμένα τοῖς βασιλεῦσιν. ὃ γὰρ μὴν πατριάρχης καὶ πᾶν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἄθροισμα γράμμασι τοὺς ἑαυτῶν ἑγγραφεύςτες ὄρκους τοῖς βασιλεῦσι ἐντεθείκασαι κωδίκην, ἀνεπιβούλευτον αὐτῷ διατηρεῖσιν τὴν ἱεροῦσιν ὁμολογούντες αὐτοῖ τε καὶ οἱ ἐφάρξῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας διαδεχόμενοι.* antiquum morem a Graecis receptum, ut imperatore e vivis sublato cuncti provinciarum praefecti magistratura consenserant exactorati, donec publicis habitis comitiis imperii successori fidelitatis sacramentum dicerent, deinde quos ille delegisset provincias reciperent, narrat Cantacuzenus 1 2: pluraque subiungit ad consuetudinem iuris iurandi a subditis imperatori praestandi spectantia. ad horrendum penitus frequententerque confirmatam, quod impellente Leone Copronymi, filios eius in fidem suam recipiens, populus emisit, calamum verto. *κηθηθέντες οἱ τῶν θεμάτων ἀρχόντες, αἱτ Theophanes, εἰσῆλθον πάντες σὺν τῷ κλήθῃ τοῦ λαοῦ αἰτούμενοι τὸν νόον αὐτοῦ εἰς βασιλεία. ὃ δὲ, ὡς ἔθος βασιλεῦσιν, ἀντεδήλου αὐτοῖς ὅτι ὁ νόος μου ὁ μονογενῆς μου ἐστίν, φοβούμενοι τούτο ποιῆσαι, μὴ πως συμβῇ μοι τὸ ἀποθρῶπιον, καὶ ἠπίου αὐτοῦ ἔντος θανατώσῃς αὐτὸν καὶ ἄλλον προβαλήσῃς. οἱ δὲ μεθ' ὅρκων πληροφορεῖν αὐτὸν μὴ βασιλευθῆναι ἐκτός τοῦ νόου αὐτοῦ, εἰ καὶ (lego μὴ) θανεῖν αὐτῷ (lego αὐτὸν) θελήσῃ ὁ θεός. τούτο δὲ ἀπὸ τῆς κυριακῆς τῶν βασιλῶν ἕως τῆς μεγάλης κίμκτης τοῦ λαοῦ ἐν-οχλεῖτο. καὶ ἐν τῷ ἱεροδομῶ σωροόμενοι καὶ αἰτούμενοι, τῇ ἁγίᾳ παρασκευῇ ἐκέλευσαν ὁμοῦσαι αὐτούς. καὶ ἄμωσε πᾶς ὁ λαὸς εἰς τὰ τίμια καὶ ζυφοκιά ξόλα, οἱ τε τῶν θεμάτων καὶ τῆς συγλήτου καὶ τῶν ἔσω ταγματῶν καὶ τῶν πολιτῶν πάντων καὶ ἐργαστηριακῶν, τοῦ μὴ δέξασαι βασιλεία ἐκτός Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ σκέματος αὐτοῦ. καὶ ἐποίησαν ἑγγράμα, καθὼς ἔμοσαν, ἰδιόχρεια αὐτῶν. καὶ τῇ ἐκατέρῳ, ἧεις ἦν τὸ ἅγιον σάββατον, ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ τριβονάλιον τῶν δεκαεπτα ἀκουβίτων, καὶ προβαλετο ναβελίσσιμον Ἐβδόκιμον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· τὸν γὰρ Ἄνθιμον ζῶν ὁ πατὴρ προβαλετο. καὶ προῆλθεν ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς δύο Καίσαροι καὶ ναβελίσσιμοις καὶ τῷ νερ Κωνσταντίνω εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. καὶ ὁπαλάλας τὴν ἐνδύτην, ὡς ἔθος ἐστίν τοῖς βασιλεῦσιν, ἀνῆλθεν ἐν τῷ ἄμβωνι σὺν τῷ νερ αὐτοῦ καὶ τῷ πατριάρχῃ, καὶ εἰσλθῶν πᾶς ὁ λαὸς ἀπέθεντο τὰ ἑγγράμα αὐτῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπίξῃ. ὃ δὲ βασιλεὺς διελάλησεν οὕτως. ἰδοὺ ἀδελφοί, τὴν αἰήσιν ἡμῶν κληρῶ, καὶ δωροῦμαι ὑμῖν τὸν νόον μου εἰς βασιλεία· ἰδοὺ ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ αὐτὸν παραλαμβάνετε. οἱ δὲ μεγάλη τῇ φωνῇ ἐβόησαν, λέγοντες ἀντιφώνησον, υἱὸ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐκ τῆς χειρὸς σου παραλαμβάνομεν τὸν κύριον Κωνσταντίνον βασιλεία, καὶ φυλάττειν αὐτὸν καὶ ὑπεραποθῆσκειν αὐτοῦ. iuramentum huiusmodi Manuēlis Comneni imperatoris declarati signum brevius describit Nicetas: ἐφάρξῃ δὲ τῶν θείων προτεθέντων λογίων ἐκ αὐτῶν ἔμπεδοῦνται τῷ Μανουῆλ τὰ τῆς εὐνομίας καὶ πίστεως πρὸς παντός. iuramenti formulae partem recenset in Alexio 2: καὶ εἰ τι δὲ ἰδῶ ἢ νοήσω ἢ ἀποῆ παραλήφομαι εἰς ἀτιμίαν ἡμῶν καὶ λύμην τοῦ ὑμείρων φερόμενον στήματος, καὶ ὑμῖν τὴν περὶ τούτου διδοῦς ἰσοίμην εἰδῆσιν, καὶ αὐτὸς δὲ, ὡς ἔξόν μοι, τούτο κωλύω. violatam sacramenti religionem CP exprobrat Andronici 1 2: οἱ φρικώδεις ὄρκους τὴν ἐς αὐτὸν ἐνεπίδωσαν πίστιν καὶ εὐνομίαν, ἀλόγῳ δὲ θυμῷ καὶ παραλογισμῷ νοῦ φερόμενοι οὐδὲν τι τῶν κακῶν ἐνέλικον δ μὴ εἰς Ἀνδρόνικον εἰργάσαντο. his, si lubet, adde Gregorae scripta 8 7 et Cantacuzeni locum citatum. porro tam fidei professionem quam sponsonem adiunctam in supremi logothetae manibus emissam fuisse doceor a Niceta Manuēlis 1, 8 referente Ioannem*

Pozanum ex eo imperatorem irreverentius egisse, quod Theodoro Stypiotae caniciei contulisset officium, ac eo praesente iuramentum pro imperio consequendo de more nuncpasset. verba eius sunt: οὐκ οὖν κατὰ καρδίαν ἑτέραν ἀνταίαν πλεγγὴν εἰληφώς ὁ δηλωθεὶς λογοθέτης ἐν τοῦ τῷ Στυπιαῖῳ δοθῆναι δοχείῳ ἐροθροδάνον διάλιθον χρύσειον, καὶ τοῖς ὄμοις τοῦτον ἐπιστατῆσαι κατὰ τὸν ἐν Βλαζέρναις μέγαν νεών, οἱ τὴν τοῦ κράτους διαδοχὴν ἐνεπέδουν Ἀλεξίῳ καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Μαρίᾳ, ἃ τῷ λογοθετικῷ δήκουθεν ὀφρῶμα ἦσαν ἀκριδία.

p. 86 v. 12. ὁ δεῖνα] verbis istis cinnabari pictis eiusdem coloris tres cruces praemittantur, de quibus Theophanes in Isauro Leone: ἐπιλαθόμενος τὸ ἰδιόχειρον ὁ ἐποίησεν, καὶ τὸν σταυρὸν ὃν ἐπέηξεν, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. et infra: κατακατήσας τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν καὶ ἀδειτήσας τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἣν ἐποίησεν. idem: λίαν παρεσκευάσας ἄλλους πῆξαι σταυροὺς κατὰ τὴν ἀλήθειαν. iterum: αὐτὸς ἐδλάβηθεις πῆξαι σταυρὸν διὰ τὸ πρότερον καθυπογράψαι ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν. at non huius modo iusiurandi, sed et cuiusvis, crux appicta fait indicium et confirmatio. Leo Grammaticus in Michaele Theophili F: γενομένης δὲ τῆς προελεύσεως εἰς τὰ χαλκοκράτεια τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ τῆς εἰσόδου γενομένης, καὶ τοῦ εὐαγγελίου τελεσθέντος, ἀνήλθεν ὁ τε πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ Καισαρι καὶ Βασιλεῖ παραικουμένῳ ἐν τοῖς κατηχοσμένοις (porticibus circumquaque in ecclesiam prospectantibus), τοῦ πατριάρχου ἐπὶ χειρὸς ἔχοντος τὸ τιμὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ βάφαντες ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ Βασιλεῖος τοὺς τιμὸν σταυροὺς, ὄραφ βεβαιούστας τὸν Καισαρι ἀφόβως συνεξελθεῖν μετ' αὐτῶν ἐν τῷ ταξιδίῳ. qui iuramentum cruce firmatum violabat, tetra σταυροκῶτον inurebatur nota, de qua nos quaedam in Cedrenum. In σταυροκῶτας, huiusmodi foederum videlicet et iusiurandi interposita cruce violatores, divinum numen provocaturos se putabant iniuriam passi, cum tabulis cruce firmatis ac irritam pacem promittentibus, de conto suspensis, in foedifragos ducto exercitu procedebant. Andronicus iunior, scriptore Cantacuzeno 2 3, hocce factarum perfido Moesorum principi minatur: ἐὰν δὲ μὴ ἀποδιδῶ τὸ πόλισμα, τὸν σταυρὸν, ὃν πρότερον ἐπέκομφε πρὸς αὐτόν, ἐπὶ τῆς σημαίας ἀναθεῖς ἐλεύσεται ἐπ' αὐτόν, et infra: σοῦ δὲ οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀποκρινομένου, τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει θαρρῶν, ὃν αὐτὸς ἐγγυητὴν ἔμοι παρέσθαι τοῦ μηδέποτε παρασκοπῆσαι, βαδισομαι ἐπὶ σέ. hoc idem Saraceni prius egerant Iustiniano Rhinometo fidem violatam exprobrantes: καὶ μαρτυρούμενοι καὶ τὸν θεὸν ἐκδικητὴν τούτων προκαλοῦμενοι, τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον χάρτην ἐπὶ φλαμουλίον κρεμάσαντες καὶ προάγοντες κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὄρμησιν. ita Cedrenus.

ib. v. 13. οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα. οὕτω μὲν ὁ στεφόμενος (sic enim habet alter codex Boicus et Lautherianus) τῆς ἑαυτοῦ προτάσεων ὁμολογίας γράφει. Iunius: propria manu praefinivi. sic inscribit qui coronatus est, praefiniens confessionem suam. inepte: quid enim vult sibi hoc praefinivi et praefiniens? verte: haec propria manu praescripti, seu confessioni fidei meae praenisi. ad hunc modum is qui coronatus (vel potius coronandus) est, propriam suam confessionem praescriptione et praenotatione nominis et dignitatis suae insignit. haec enim praescribebant: ὁ δεῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ οἰκείᾳ χειρὶ προέταξα. et huic protαγῆ respondet ὑποταγή, subscriptio, de qua Curopah p. 87 v. 17: ὁ δὲ προτάσεων τούτου αὐτὸ πάλιν καὶ μετὰ τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν ὑπο-

Codin. Curopalat. de Offic. 23

τάσων γράφει, ἤγουν τὸ ὀ δαῖνα ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἢ βασιλεὺς Ῥωμαίων, οὐκ εἰς χειρὶ ὑποτάξας. ergo et προτάσσειν et ὑποτάσσειν est praescribere et subscribere; in quorum notione pervidenda et explicanda plane caecutivit Iunius.

p. 86 v. 14. ἂν δὲ υἱὸς αὐτῷ ἦ, εἰ μὲν ἐκδίδωσιν ὁ πατήρ, γράφει καὶ αὐτὸς, προτάσων οὕτως. omitto hic etiam verbum προτάσων male redditam. priora sic vertit Iunius: *quodsi filius est ipsi, siquidem attribuit pater.* perperam. legendum ex cod. Bav. et Lauth. ἐκδίδωσιν: *si pater concedat, si permittat.*

ib. v. 15. Gregoras 4 15: ἐπέτρψε δ' αὐτῷ (Ἀνδρόνικῳ) ὁ πατήρ καὶ δι' ἐνδορῶν ὑπογράψειν γραμμάτων προστάγματα, οὐ μόντοι μῆνα καὶ ἐνδικου, ἀλλὰ Ἀνδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ῥωμαίων.

p. 87 v. 9. Iunius inscite *promitto me abstenturum ab invidia.* imo a *caedibus*, quia legendum φόνων, non φθόνων. qualis promissio ab imperatore, si promittat se velle abstinere ab invidia, cum vix habeat cui ipse invideat, ipse communi omnium invidiae expositus? nec recte vertit ἀκρωτηριασμούς concussiones: mutilationes debebas, Iuni. quia enim Graeci imperatores ad caedes et mutilationes valde prompti erant, ut ex tota historia Byzantina liquet, iure ab illis, quos corona expectabat, exigebatur ut hac in re modum tenerent et nihil praeter fas agerent.

ib. v. 16. εἰς τὰς τόσας] quid hoc sibi velit, fateor me non assequi; nam quod Iunius vertit, *ad tantas N*, id mihi non satisfacit.

ibid. quid hoc sibi velit, fateor me non assequi, scribit Gretserus. nil mirum: corruptus enim et vulgaris est loquendi modus, quo quotam mensis diem anaotant Graeci. ex vulgari grammatica percipio eos dies mensis numeraturos non adiectivis numeralibus sed substantivis uti: non enim dicunt secundo, decimo, vigesimo die, verum ad duos, ad decem, ad viginti dies mensis. simul etiam praepositionis εἰς accusativo iunctae, quam ἐν dativo, frequentior est apud eos usus. vides itaque εἰς τὰς τόσας τοῦ μηνός, ad verbum *ad tot mensis dies*, scribi vice *tali die mensis*. subiungitur ἐν ἡμέραι: tu *supple τῆς ἑβδομάδος πρώτῃ, δευτέρῃ, τρίτῃ.*

ib. v. 22. συνόδῳ] non unius provinciae collectos episcopos omnes, vel ex provinciis omnibus patriarchae subiectis praesules aliquot, de moribus vel ecclesiae fide disquisituros, *σύνδοxon* hic vocari existimes, sed vel clerum CP, vel cum eo praesules qui forte CP versantur. vide Iuris GR l. 3 et 4 continere *συνοδικὰς ἀποφάσεις*, hoc est ἀρχιερατικὰς διατάξεις, *pontificias constitutiones* privatim a patriarchis editas, cui privati tantum paucique episcopi consilium dedisse memorantur. hinc ἐνδημοῦσα ἰερά *σύνδοxos peregrinans et incerta synodus*, et τῆς ἐνδημοῦσης τῆν-ιαῦτα *συναθροισθείσης συνόδου συνέδριον*, *occurrentis et ad urbem (forte fortuito) synodi concilium*, eiusdem operis p. 271.

p. 88 v. 2. Thomaites] magnum sacri palatii triclinium, ut a Zonara in imperio Irenes nominatur, quod sub eadem imperatrice conflagravit; unaque cremata esse feruntur eo in loco commentaria

quaedam in sacras literas S. Ioannis Chrysostomi, ut scribit Zonaras.

ibid. augustior et amplior patriarchii aula *Θωμαίτης* est. Cedrenus in Irene: ὁ τρικλίνος τοῦ πατριαρχείου ὁ λεγόμενος *Θωμαίτης*. magnum S. Sophiae atrium respicit, memorat illud Augusteoni adiunctum Nicetas in Alexio Manuells F.

ibid. Augusteonem] in originibus Cp. et in Suida v. *Augusteone* haec de Augusteone leguntur. quinta die mensis Octobris praefecti regionum urbis in *Augusteone*, videlicet foro dulciario, choreas ducebant in honorem sui imperatoris. istum igitur locum vulgus *Augusteonem* nominat, in quo etiam magni Constantini et matris eius columnae positae sunt. ideo et locum *Augusteonem* nominavit, qui antea *gustum*, hoc est forum cupidinarium, dicebatur. de Augusteone multa Nicetas Choniates in Alexio Manuells Comneni filio.

ibid. Suidae Interpres, non ille vulgatus sed ignotus, a Grotsero relatus, caeco penitus et ignare τὸν *Αὐγουστιῶνα* et τὸ *Αὐγουστιῶν* confundit. de secundo scripsit Suidas, de primo noster auctor. *Αὐγουστιῶν* ludi sunt in honorem Augusti Romae celebrati, Latinis *Augustalia*: ita scribit vulgatus interpres; idemque refert Dempsterus in Romanis Antiquitatibus. *Αὐγουστιῶν* locus est CP, S. nimirum Sophiae atrium sub *Thomaite*. ἐν τοῖς προαυλοῖς τοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ναοῦ, ἦγον ἐν αἷ εἴρηται *Αὐγουστιῶν*, iamiam explicabit auctor ipse. unde et τὴν τοῦ *Αὐγουστιῶνος ἀδελφάν* vocat Nicetas in Alexio secundo. adverte repertum quoque CP *Αὐγουστιῶνα*, columnam nimirum aeream, cui Iustiniani statuum superpositam narrat Cedrenus in eius vita: ἐπιχερῶθι δὲ καὶ ὁ χαλκοῦς κίον ὁ μέγας, ὁ *Αὐγουστιῶν*. et inferius: οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ κίον ὁ λεγόμενος *Αὐγουστιῶν*. quae de Augusteone gustu et foro cupidinario in Graeco Suidae textu non exstantibus refert citatus interpres apud Grotserum, somniantium cibi sunt, insulsi, insipidi, vani. est et triclinium τοῦ *Αὐγουστιῶνος*, de quo Theophanes in Copronyme: ἐπέφθη ἐν τῷ τρικλίνο τοῦ *Αὐγουστιῶνος* ἢ βασίλισσα Εἰρήνη. idemque est quod dicitur *χρυσῶν τρικλίνιον*, a Iustiniano 2 extractum; de quo alibi.

ib. v. 10. epicombia] Iunius ait ἐπικόμβια fuisse *missilia*, sic dicta quod essent κόμβοι ἐπάνω αὐτῶν, quod nodi supra ea essent, quibus erant nummi propterea circumdati, ne iactu populum, in quem mittebantur, offenderent. sed sine dubio melius scivit Curopalata quid essent ἐπικόμβια, quam Iunius. ita ergo ille: τμήματα ἐκ παντῶν κόπτοντες, particulas ex panis resecantes, et in qualibet particula panis tria aurea numismata et totidem argentea et tres obolos colligantes, proiciunt in multitudinem. εἰπτονοσι δὲ τοιοῦτους ἀποδέσμους. proiciunt vero huiusmodi fasciculos, et ut sic dicam, ligaturas; Latine *missilia* dici possunt. et hi fasciculi vocantur ἐπικόμβια a nodo quo colligantur, seu quod κόμβοις, hoc est nodis, constringantur. de iisdem ἐπικόμβιοις p. 97 v. 2. de verbo ἐπικόμβια, P 254 num Graecum sit an barbarum, disputat Photius in 2 epist. ex iis quae nuper in lucem prodierunt. de iisdem ἐπικόμβιοις eadem fere Ioannes Cantacuzenus l. 1 de bellis inter Andronicos avum et nepotem; nisi quod ea spargi dicit, postquam imperator iam inunctus et inauguratus ex templo egreditur (t. 1 p. 203 Bonn.). rursus de iis-

dem ἐπικουβλίους eodem coronationis die spargi solitis haec eodem libro Cantacuzenus: ὅπο δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ δήμου συνηθροισμένου παντός παρὰ τοῦ αὐτοῦ συγκλητικοῦ τῶν προτέρων ἴσοι ἢ καὶ πλεονες ἔπιπτονται ἀπόδεσμοι. Curopalata p. 98 v. 2 in posterum diem id reicit; quo die id etiam fieri solitum Cantacuzenus scribit l. 1 c. 41. similia fere Curopalata noster c. 17. de hoc more accipiendus quoque est Pachymerus l. 9 suae historiae, ubi scribens de coronatione Michaelis Palaeologi filii Andronici senioris, ἔπιπτοῦνται, inquit, οἱ συνήθεις ἀπόδεσμοι. et frustra est bene de Graecis meritis interpres, qui *fasciculos odoratorum florum spargi solitos* coniicit.

ibid. haec ἐπικουβλία, regia donaria coronas susceptae gratia sparata, reperies apud antiquos ὑπατείας voce significata, dicto suggerit argumentum Cedrenus in Iustiniano: βασιλεύει τῶν μὲ, καὶ μονουρα-
τησας δίδωκεν ὑπατεῖαν ὅσην οὐδὲις βασιλέων δίδωκε. Theophanes in Tiberio ἔρριψεν ὑπατεῖαν κολλήν. in Copronymo: προῆλθον βασιλεῖς ἔπιπτοντες ὑπατεῖαν τριμύσια καὶ σιμῖα καὶ νομίματα καινούργια ἕως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Simocatta 8 10 de Phoca in Hebdomo recens coronato: τῇ δ' ὕστεραίῃ ἐπιβατήρια τῶν σκήπτρων τοῖς στρατεύμασι δῶρα παρελύθη. Leo Grammaticus vel alius quisvis in Armenio Leone: Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς τῷ πρώτῳ ἐτεῖ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔστειψεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον, εἰς τὰς τε ἑορτὰς κροισθούσης καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Προκοπίας μετὰ δόξης πολλῆς, καὶ παρασταθείσης ἐμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἰδούσης στέψιμον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ποιήσασθαι χάραν μεγάλην, καὶ διανεμίσασθαι χρήματα πολλὰ· αὕτη γὰρ ἦν διατιθούσα πάντα τὰ τῆς βασιλείας, a consularibus congiariis muneribus donativis haec imperatorum ὑπατείας nomen retinuisse indubium est. quanto fastu, acclamationibus, magnificentia, donativis κοινω-
νὸν τῶν ἑαυτοῦ θησαυρῶν τὸ ὑπήκοον ποιήσας Mauricius inierit, ver-
bis pompam aequantibus recenset Simocatta 1 12.

ib. v. 14 ἐπι σκουταρίων καθισθεῖς] sedentes in clypeo per castra circumferre recens proclamatos imperatores consueverunt antiqui Romani. Zonaras in Iustiniano: Τάξιον ἐπὶ ἀσπίδος μετάρσιον ἀραντες ἀναγορεύουσι βασιλέα. Theophanes in Mauricio: τὸν Γερμανὸν ἀνοστα στρατηγὸν ἀνηγόρευσαν ἐπὶ ἀσπίδος ὑψάσαντες. ibidem: τὰ κλήθη συναθροισθέντα προβάλλονται ἔξαρχον Φωκῶν τὸν πένταρχον, καὶ ἐπὶ ἀσπίδα τοῦτον ὑψάσαντες εὐφήμησαν ἔξαρχον. eadem pene verba scribit Simocatta 8 7, ἐπιπένταρχον tamen correctius vocat quae Theophanes κένταρχον. Gregoras 3 1: ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον παρ' ἐκόντων τῶν ὑπήκοων ἀπάντων, καθισθεῖς ἐπ' ἀσπίδος κατὰ τὸ ἐν τοῖς τοῖς ἐπικρατοῦν ἔθος. Lib. 4 s. 1: ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἐσταύθη περὶ τὴν Μαγνησίαν καθιστῶντες Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἀναγορεύουσι βασιλέα εἰ δόξῃ καὶ γένη προσήκοντες. GOAR. Corippum de Iustino Minore 2 137 confert Gretserus.

P 255

Porro haec quae in seqq. continentur, videtur Codinus ex Cantacuzeno descripsisse: eadem enim prope verbatim scribit Cantacuzenus 1 41. posterior autem Cantacuzeno Codinus fuit, cum Cantacuzeni aliquoties mentionem faciat, non ut coetanei sed ut tempore prioris; notatque Pontanus noster in notis ad c. 41 l. 1 historiae Cantacuzeni Codinum vixisse sub Manuele Andronici iunioris nepote, qui antepenultimus imperator ex Cpolitani fuit, Turcis

postea imperium invadentibus atque occupantibus. quidquid sit, clarum est, Codinam non diu ante Cpolitano exitum vixisse.

ib. v. 18. *οἱ ἐν ἀξιώμασιν ὑπερέχοντες*] confirmavit id iam relatus Gregoras. addit Simeon Thessalonicensis: ἀνθρώπων αὐτῶν ἐπὶ στρατιωτικῆς ἀσπίδος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ· ὁ καὶ στρατηγὸν δηλοῖ καὶ βασιλέα. καὶ ὑπὸ ἀξιοματικῶν αἰρεται ὡς ἀρχὴ αὐτῶν καὶ κορυφή, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ τοῦ δήμου προσκυνεῖται ὡς δεσποτῆς αὐτῶν γεγονώς.

p. 89 v. 1. *ἐπεφημίαντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ φροσάτου*] faustis acclamationibus felicibusque votis recens promotum principem prosecutos milites et populum nullis ignorat: occurrunt tamen haec loca adeo frequentatas consuetudini manifestius attestantia. Leonis Grammatici de Leone Armenio: ἐποίησεν αὐτοὺς ἐφημηῆσαι Λέοντα καὶ Κωνσταντῖνον, βουλόμενος ζῆσαι ἔτη πολλά. eiusdem in Michaelē Theophili F: Θέλω Βασιλεῖον ὑπὸ πάντων ἐφημῆσθαι ὡς βασιλεῖα. Annae Comnenae de patre imperatore renuntiato loquentis: τὸν βασιλεὺς ἀναγορεύεται· τοὺς ὀκλοφέρους ὁρᾷ, τῆς ἐφημίας ἀκούεται. et infra: τὴν ἐφημίαν λαμπρῶν ἀκούοντες et alia quae subdit. Zonaras de Ioanne Alexii filio: στέλλει πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τεθνάται λίγαν τὸν αὐτοκράτορα καὶ ζητῶν αὐτὸς ἐφημῆσθῆναι ὡς αὐτοκράτωρ. Nicetas de Manuele Ioannis F. scribentis: ἕκαστος τῶν μεγιστάνων μετὰ τῆς οὐσίας τάξεις διακριτῶν ἐρωτάμενος καὶ διατρανῶν τῆς ἐφημίας τῷ νῆφ ἀνακτι. eiusdem denique in Alexio Manuēli F: ἀμίλει καὶ τῆς ἐφημίας καταργητοί, καὶ οὕτως διατιθίσαι τὴν ἀνάρχειαν, Ἀλέξιον καὶ Ἀνδρόνικον μεγάλων βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων τῶν Κομνηνῶν πολλὰ τὰ ἔτη. πλατῆσι καὶ ἀνεργάσις ἔδοντες στόμασι, καὶ μικροῦ διαρρηγνύμενοι ταῖς φωναῖς.

ib. v. 6. *σάκκον*] superius exposuimus c. 3 ad p. 13 v. 9.

ib. v. 10. *ἀναβάθρα*] tabulatum eiusmodi excelsius ἀποβάθραν appellasse Cedrenum miror. loca sunt in Romano Leopreno. ὁ Ῥωμαῖος κατεσκεύασεν ἐν τῇ θαλάσῃ ὄχρωσάτην ἀπόβασιν, ὡς τὴν βασιλικὴν τριήρη διεκπέλουσαν ἐν αὐτῇ προσορμίζεσθαι, περιφράξας αὐτὴν πάντοθεν διατειχίσασαι. μέσον δὲ τριήρων γενέσθαι προστάξιν, ἐνθα ἀλλήλοις ἔμελλον ὀρμῆσιν. infra: πρῶτος οὖν ὁ βασιλεὺς Ῥωμαῖος τὴν εἰρημνίην ἀποβάθραν καταλαβὼν τὸν Σουμῶν ἐξεδίγητο. rursus: τριήρη δὲ μετὰ τὸν γάμον ἐστίασεν ἐν τῇ τῶν Πηγῶν ἀποβάθρᾳ ποιήσας ὁ βασιλεὺς, καθ' αὐτῇ τῇ ἀποβάθρᾳ τοῦ βασιλικοῦ δρόμουος Ἰσαμῆνον, συνεσιάζη τῷ Πέτρῳ. in simili tabulato Manuel huius nominis ultimus Turcarum principem convivio excepit apud Phranzae Interpretem Pontanum.

ib. v. 23. *ἐπὶ τὸν ἄμβωνα in suggestum*. ἄμβων ab ἀναβαίνω, quod est ascendo, nomen traxisse putatur, tametsi Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. c. 6 ambonem ab ambiendo derivat, quod intransit ambiat et cingat. ambonem porro magnae ecclesiae magnum fuisse oportet, quippe qui, ut hic refertur, uno et eodem tempore patriarcham et ministros imperatoresque ceperit, et in quo ritus inaugurationis coronationisque peragi potnerit. propterea nullus animo aliquid nostris suggestis simile concipiat: potius concipiat quam Germani vocant *die porkirchen*, id est templi partes editas, quales columnis suffultae aut parietibus affixae vel in adytorum vestibulo in altum exstructae hominibus recipiendis in templis visuntur.

habebat autem ambon duos ascensus, ut p. 91 v. 9 ex Codino discimus. nec Onuphrius in libello quo obscuras quasdam voces ecclesiasticas explicat, v. *Ambo*, oblitus est monere de duplici ascensu in ambonem. in quibusdam ecclesiis duo graduum ordines cernuntur, *unus a sinistris, quo fit ascensus versus Orientem, alter a dextris Occidentem spectans, quo fit descensus.*

ibid. de ambone quaedam in Eucherologicis, plura doctissimus Allatius de Graecorum templis. qua mole vel figura fuerit extractus S. Sophiae, anonyma descriptio in Regiis mas edisserit; quam pretiosa materia et qualibus expensis perfectus, Origines CP paucis comprehendant: *ἐποίησαν ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν ἄμβωνα καὶ τὸν σωλιὰν χρυσᾷ, σαρκόνυχος καὶ σακφίρους λίθους διὰ μαργάρων καὶ χρυσίου χρυσοῦτο. et inferius: εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ τὸν σωλιὰν ἐγένετο ἐξόδος χρόνου πάντων τῆς Αἰγύπτου κεντηνάρια τριακοσία ἐξήκοντα πέντε, καθὼς ἐνταύθην ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ut vox πάντων non pactum modo sed et tributum ex pacto solvendum atque pensum omne significet, notis in Cedrenum posterioribus demonstravimus.*

p. 90 v. 5. *τὰς ἐπι χρίσεσι βασιλείων συντεθειμένας εὐχάς]* orationes illas ex mas patriarchicis Eucherologiis Bessarionis et alterius patris Graeci, concilii Florentini assessoris, erutas ad commune Eucherologium adiecimus, et hoc anno publico dedimus.

ib. v. 10. *χρίσι]* coronatos saepius, unctos nunquam legimus antiquos Graecorum imperatores. Carolum nomine gentisque magnum a Leone Romano pontifice primum refert unctum Cedrenus, e suis Graecis nulum. ὁ *Λέων τὸν Κάρολον ἀμειβόμενος ἔστεφεν αὐτὸν εἰς βασιλεία Ῥωμαίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου, χρίσας ἐλαίῳ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως ποδῶν, καὶ περιβαλὼν βασιλικὴν ἐσθῆτα καὶ στέφος. sed nec ipse Eucherolii textus, aliis inmutum recensitis, unctionem praecipit, solum his verbis orat. 1, *χρίσαι καταξίωσον τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, eam connotare contentum. forsitan quia ritus a Latinis mutuatus et ob pietatem usurpatus, silentio tamen fuit in Eucherologicis tectus. solus hic noster auctor, ac ante saecula quattuor Simeon Thessalonicensis, aperitias unctionem memoravere. huius sunt verba: τῷ μὲν μύρῳ σφραγίζων αὐτὸν τῇ σημειώσει καὶ χρίσει τοῦ ὄντος παντάρχου καὶ κατὰ μίμησιν αὐτοῦ αὐτὸν καθίστησιν ἐπι γῆς.**

ibid. *σταυροειδῶς]* Thessalonicensis: *μετὰ τὴν πρώτην εὐχὴν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ σταυροειδῶς ἐκχέει τὸ μύρον, δεικνὺς ὡς ὁ Χριστὸς αὐτὸν ἐχρίσε.*

ib. v. 13. *ἅγιος]* idem: *τὸ ἅγιος ἀνακράζει, δεικνὸς ὅτι ἐκ τοῦ ἁγίου καθαγιαίεται, καὶ καθισροῦσθαι βασιλεὺς τῶν ἡγιασμένων ἐστὶν ἀπὸ Χριστοῦ.*

ib. v. 15. *εἰ καὶ τινες λέγουσι]* merito asserunt, Codine. nam et imperialem coronam, ut patriarchae votis coronando redderetur feldior, in altari video repositam apud Leonem Grammaticum in Michaelae Theophilli, cuius textum reddo hic puriorem. *καὶ δεδωκὼς ὁ βασιλεὺς Φωτῆ πατριάρχη τὸ στέμμα, ἄρας ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, ὡς εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ὡς ἐποίησαν εὐχὴν ἐπ' αὐτῷ, καὶ οἱ προκαθήμενοι ἐνέγκαντες τὸ διβιτίσιον καὶ τζαγγία ἐνέδυσαν Βασιλεῖον, ὅστις βαλὼν τὴν χλαμύδα ἔκτισεν εἰς τοὺς ποδας τοῦ βασιλέως. καὶ ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης, καὶ ἦεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπέδωκεν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ. καὶ τῶν στήπινων πεσότων, ὡς ἔθος, ἔστειφεν ὁ Μιχαὴλ τὸν Βασιλεῖον· καὶ εὐφῆμησαν πάντες "Μιχαὴλ καὶ Βασιλεῖφ κολλὰ τὰ ἔτη."*

ib. v. 20. *αὐτός τε καὶ ὁ πατριάρχης*] nunc ope ab utroque collata, nonnunquam a seniore imperatore collegam asciscente, a solo patriarcha nonnunquam regium stemma coronati capiti imponebatur. patriarcham porro vel episcopos alios promovendis imperatoribus vel manum adhibuisse vel ora in preces reserasse ante Marcianum non legitimus. casta ibi uxor Pulcheria μεταπέλλεται (omnium prima) τὸν πατριάρχην καὶ τὴν στέφανον, καὶ ἀναγορεύει Μαρμιανὸν βασιλεῖα. ex quo Marcianus iste primus omnium ecclesiae suffragio promotus, θεῖα ψήφω ἀποκράτωρ ἀναδειχθεὶς, assertitur a Theophane. exin, ait idem, Λέων ἐβαλλήσεν Θεοφῆ τῷ γέμει, τριβούνος τὴν αἴλιαν, στεφθεὶς ὑπὸ Ἀνατολῶν τοῦ πατριάρχου. infra: Λέων τὸν Λέοντα τὸν Ζήνωνος υἱὸν καὶ Ἀριάδνης τῆς Ἰδίας θυγατρὸς, τὸν ἑαυτοῦ ἕγγονα, στέφας βασιλεῖα ἀνηγόρευσεν. Λέοντα τὸν Ζήνωνος υἱὸν καὶ Ἀριάδνης, νῆπιον ἔτι ὄντα, βασιλεῖα προχειροτονήσας ὁ Λέων μηνὶ Ἰαννουαρίῳ, καὶ Φεβρουαρίῳ μηνὶ ἑστέφει Ζήωνα τὸν ἴδιον πατέρα ἐν τῷ καθίσματι τοῦ ἐκποδομίου, loco ab ecclesia vel patriarcha longe alieno. Anastasium successorem coronat Euphemius accepto fidei syngrapho: στέφει αὐτόν, ἰακὺ Ζονάρας. ἐστέφθη δέ, explicat Theophanes, πέμπτη τῆ μεγάλης τοῦ πάσχα ἐν τῷ καθίσματι τοῦ ἐκποδομίου. Iustino, exacto pene imperio, Ioannes pontifex Romanus Cpolim profectus coronam imponit, ex Anastasio. Iustinus idem, ex Zonara, μεταπέμπεται τοὺς ἐν τέλει αἱ βασιλεῖα τὸν ἀδελφιδεὺν Ἰουστινιανὸν ἀναδείκνυσιν, αὐτὸς τῇ κερφαλῇ αὐτοῦ περιθεὶς τὸ διάδημα. huius etiam nepos alter Iustinus ἐστέφθη ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου, ait Cedrenus; cui gener Tiberius, Theophane teste, ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Ἐυτυχίου πατριάρχου. qui sequitur Tiberii gener Mauricius coram patriarcha senatuque iuseu soceri designatus imperator τῆς τῶν κοικῶν, verba sunt Zonaras, διοικήσεως εἴχετο στέφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου. Phocas, in S. Ioannis sede in Hebdomo coronatus, nonnisi a Cyriaco patriarcha illic occurrente ac fidei professionem exquirente regni coronam videtur adeptus. Heraclius sublato tyranno Phoca εἰς τὰ βασιλεῖα ἐστέφθη ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου, ἐν τῷ εὐκτερίῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἐν τῷ καλατίῳ, scribit Theophanes. Heraclius filios duos, Heraclium et Constantinum, ἄμφω τῷ παιδί τῷ βασιλικῷ διαδήματι τετασίλωκε, ut ait Zonaras: solus vero Constantinus successit. Constans avo patre et patruo mortuis in regnum assumptus, de quo tacent historici, nonnisi a patriarcha potuit regia donari taenia. filius Constantinus cognomento Pogonatus τῷ τῆς βασιλείας κενόσημο διαδήματι στεφθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς. de Iustiniani Rinotmeti coronatione nullus apud historicos sermo: ipse tamen, scribit idem Zonaras, Θεοδώραν καὶ τὸ παιδίον τῷ τῆς βασιλείας ἀξιώσας ὀνόματι ἄμφω ἑστέψε. qui sublato Iustiniano et Philippico tyrannidem arripuit, Artemius Anastasius τῇ κυριακῇ τῆς πεντηκοστῆς, συναχθέντος τοῦ λαοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐστέφθη ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου, ut testatur Cedrenus. Theodosio successore, de cuius consecratione nulla memoria, ad clericalem vitam relegato, Leo Isaurus nonnisi patriarchae manu diadema potuit accipere. de filio Copronymo haec Theophanes: τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα ἐστέφθη Κωνσταντῖνος ἐπὶ Λέοντος τοῦ πατρὸς ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν δεκαννεία ἀκονίβειαν, τοῦ μακαρίου Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου εὐς πρὸς συνήθειαν εὐχὰς ποιόντος. Copronymus pariter filium Leonem, eodem Theophane scriptore, ceu imperatorem diademate ornavit, verum Anastasii falsi patriarchae et eiusdem haereseos consortis opera: ἑστέφην Κωνσταντῖνος ὁ δυσσεβῆς Λέοντα τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν εἰς βασιλεῖα δι' Ἀναστασίον τοῦ ψευδονόμου πατριάρχου καὶ σύμφρονος αὐτοῦ. qui deinde sceptrum invasit Nicephorus, προήλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ait Cedrenus, ἐπὶ τὸ στεφθῆναι, Ταρσασίον ἐπὶ τὸν θρόνον κατέχοντος, qui ob coronam tyranno impositam diris exsecrationibus, ut Theophanes testatur, a populo fuit impetitus.

narrat idem Michaelēni curpalatam Nicephori generum ἐν τῷ ἄββωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου στεφθῆναι. Michael imperator factus τῷ πρώτῳ ἐκεῖ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔσπεφεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον, αἰτ' qui putatur Leo Grammaticus in Regiis mss. qui deinde in aliis certus est, de Armenio Leone scribit: Λέων ὁ Ἀρμενίος ὁ παραβάτης ἱβασίλευσεν ἐτη ἑπτὰ μῆνας πέντε στεφθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου. Michael Balbus occiso Leone πρὸς τὸν μέγαν τῆς ἀγίας Σοφίας ναὸν προελήλυθεν, inquit Cedrenus, χειρὶ τοῦ πατριάρχου στεφθῆναι βουλόμενος. ἦν δὲ αὐτῷ καὶς ἐξ Ἐδερροσύνης, testatur Grammaticus, ὀνόματι Θεόφιλος, ὃν καὶ ἔσπεφεν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Michael filius (cuius manu fuerit ipse coronatus historiae non prodant) Basilium accubitorem adeo solemnī ritu coronavit in S. Sophiae ambone ut mirus aequae ac inusuetus videatur: de illo nonnihil superiore nota. Leonem F. data corona non egressus ad imperium Basilium: τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς πανηγυροῦς στέφει Λέων ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντίνου δι' Εὐθουμίου πατριάρχου. coronam Alexandri cum nepote Constantino solo anno regnantis tacent historiae. Romanus Lecapenus Constantini huius socer τῷ τῆς βασιλείας στέφεται διαδήματι κατὰ Κωνσταντίνου βασιλέως καὶ Νικολάου πατριάρχου. Christophorus Romanus F. στέφεται κατὰ Κωνσταντίνου βασιλέως. Romanus iterum ἔσπεφεν τοῦς υἱοῦς αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, Στέφανόν τε καὶ Κωνσταντίνον. Romano filio Constantinus Leonis Sapientis F. περιτίθει διαδήμα, scriptore Cedreno, τελείαντος δὴ τὰς εὐχὰς Θεοφύλακτου τοῦ πατριάρχου. Romanus στέφει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βασίλειον βασιλέα διὰ χειρῶν Πολυεὐκτου τοῦ πατριάρχου. hic Polyuctus Nicephorum Invaudentem tyrannidem στέφει ἐν τῷ ἄββωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. hucusque aequae labori cura de imperatoribus vel patriarchis in usum coniuncta, vel separatim, opera posita, aliorum principum capita coronis impositis ornantibus, caeteros recensendi animum ipsi historici, ob coronationes nonnullorum sequentium, Ioannis Zemiscis, Constantini Porphyrogeniti, Romani Argyri, utriusque Michaelis Paphlagonis et Calaphatae etc. ab ipsis silentio praetermissas, ademerunt.

p. 90 v. 21. ἄγιος] quia prius ἄγιος denunciatus.

ἰδ. v. 22. μόνος ὁ πατριάρχης] adeo solus imperatores coronat patriarcha ut ab episcopo λιτῷ et simplici nolent illi coronam accipere. videbis quidem Manuelem Comnenum eius vitas l. 1 ὅσαι τὰ ἀναγορευτήρια θεῶν καὶ ἐπιβατήρια. at quia sceptrum patriarcha defuncto obtigerat, σκέπεται, ait Nicetas, περὶ τοῦ ταινιώσαντος αὐτὸν ἐπὶ νεῷ κυρίου τῷ αυτοκρατορικῷ στεφανώματι. vide quae diffusius de suscepta corona adiunguntur. detulit hoc obsequium Theodora Comnena Bulgariae archiepiscopus, verum ceu patriarcham se gerens et nulli patriarchae inferiore se iactans: ὁ δὲ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος τὸ βασιλικὸν περιτίθει σχῆμα καὶ διαδήμα, ὡς ἔρασκεν, αὐτόνομος ὢν καὶ μηδελὺ εὐθύνας ὀφείλων διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχειν ἐξουσίαν βασιλέα στέφειν. haec logotheta. Cantacuzenus de se narrat 3 27 absente patriarcha Thessalonicae, ubi sumebat imperatoris insignia, τὸν βασιλικὸν πῖλον, πρὸ τῆς ἀρχάντου καὶ θεομήτορος τῆς εἰκόνης κείμενον ἐπ' ἑδάφους, ἀποχειρῶν λαβόντα αὐτὸν ἐπιθεῖναι τῇ κεφαλῇ.

p. 91 v. 6. Iunius etiam σωλείαν et σολέαν adducit, nescio num ex mss codicibus; et interpretatur *soleum*. rectius *soleam*, cum rectus sit ὁ σωλέας, primae declinationis, sive a sole hoc nomen derivatum sit (erat enim locus qui dicebatur *soleas* ad orientem solem, contiguus βήματι seu tabernaculo; ut liquet ex Curpalata c. 17 p. 94 v. 9: μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος τὸν σωλείαν εὐρίσκει τὸν πατριάρχην

Ἰστάμενον εἰς τὰ ἅγια θυρία. Cantacuzenus: αὐτὸς δὲ μόνος εἰσερχόμενος τὸν σωλῆαν τὸν πατριάρχην ἐπὶ ταῖς ἑραῖς κηλίαισι ἐστηκότα εὐρίσκει) sive quis σωλῆαν a solo seu pavimento potius deducere velit, nomine τοῦ σωλῆου a solo ad totum illum locum, quem nos in nostris templis chorum vocamus, translato, quod mihi minus sit probabile. erat autem locus iste, ut et ὁ ἄμβων, caeteris templi partibus longe ornatior. quare in Originibus Cypolitanis refertur σωλῆαν a Iustiniano conditum, cum casu trullae seu fornicis comminutus esset, non potuisse a Iustino successore Iustiniani in pristinum splendorem et nitorem restitui. τὸν δὲ ἄμβωνα καὶ τὸν σωλῆαν μὴ θανάμενος ποιῆσαι καθὼς ἦσαν πρότερον, ἐποίησεν, ὡς ὀρᾶται νῦν, ἀργυροῦνδυτον. Meursio soleas est solium seu thronus. sed aliquid aliud fuisse satis aperte indicat Curopalata: nam διερχεσθαι et εἰσερχεσθαι εἰς τὸν σωλῆαν, qua phrasi utitur Cantacuzenus, aliud quiddam innuunt quam thronum seu solium.

ibid. σωλῆας gradus vel locus excelsior, quasi *solum* dictus, ad sacras βήματος fores ponitur, ex quo Christus pro Christiana communione in populum distribuitur. fores βήματος sacrae sunt, ut sacrorum donorum, evangelii ac ipsius Christi sub sacramento transitu consecratae; βασιλικαὶ nonnunquam dicuntur quod Christo regi ἀπὸ τοῦ ἁγίου βήματος e sacro tribunali εἰς τὸν σωλῆαν ad aliud solium delato viam concedant. et regione est ambo, ad quem gradibus tum ex Orientis tum ex Occidentis parte datur ascensus duplex: hic ἁγίας θύρας, alius ὀραίας πόδας, speciosas portas, retro ambonem positas ac inter vestibulum et ναὸν ipsam positas, respicit de speciosis portis superius, de his cunctis eruditissimus Allatius luculentas dissertationes edidit: nos pro captu quaedam in Eucologicis tradidimus.

ib. p. 11. στεφθεῖναι καὶ ἀσθήν] Gregoras 7 8: βασιλικαῖς παρασῆμοις οἱ Ῥωμαίων θεοφοὶ τὰς βασιλίδας ἤγησαν κοσμεῖν.

ib. v. 15. βάτον] nec ramum nec palmam refert hic dictio βάτον, sed scopulorum, non laeva quidem et omni ex parte aequale, sed nodis globisque productioribus interstinctum, rotundum, quasi torno factum, in cuius suprema parte nodus est maior sive flosculus gemmis circumquaque per fila germinantibus emicans. rotundum esse, non ad palmaris rami modum latum, demonstrat vox κηλιόθεν hic posita, qua gemmas per gym affixas estantare declaratur. reliqua, ni fuerim prior deceptus, in effigie Helene Manuelis coniugis, in Imperatorio prius, nunc Regio 8. Dionysii operum in Regia eiusdem nominis abbatia reperiendo, vias comprobabit.

ib. v. 22. ἐπὶ εὐνοῦχων] a praeposito ipso, id est ab eunuchorum principe, deducendum habet typus Eucolicus: ἐσάγγεται ἢ βασιλισσα παρὰ τοῦ κραιμοσάτου. Simocatta 4 15: εὐνοῦχος εἰς τὴν βασιλικὴν δορυφορίαν συντεταγμένος κορυφαίουτατος, ὃν Πραικόσιτον εἰδίστο Ῥωμαίους ἀποκαλεῖν.

p. 92 v. 1. σωλῆαν prius, σωλεῖον hic scribit: alii σωλείαν, σωλείαν etc.

ib. v. 4. ἐκίθησι τῇ κεφαλῇ] haud patriarcha verum imperator imperatricem coronat. Iustinus I Λουκιανὴν ἑστειφεν Ἀγνούσαν. Iustinus II εἰζε γυναῖκα Σοφίαν ὀνόματι, ἣν τινὰ ἑστειφεν Ἀγνούσαν. Tiberius ἑστειφεν Ἀναστασίαν. Phocas Λεοντίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑστειφεν Ἀγνούσαν. ita Theophanes. non inficitur imperatricibus patriarchas imposuisse coronam, ita monitus a Theophane: ἐστειφθη ἢ Ἐκ-

φάνεια ἢ θυγάτηρ Ἡρακλείου ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου Ἀγιοῦστα. ὁ Ἡρακλείος ἔγημε Μαρίναν καὶ ἀνηγάγευσεν αὐτὴν Ἀγιοῦσταν, στεφθεῖσαν ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου. Augustae porro non usquequaque coronam in ecclesia suscipiebant coniugum vel patriarcharum opera, ἐστεφθεῖτο εἰσὶν ἐκείνῃ Προνοκία Ἀγιοῦστα ἐν τῷ τρικλίνω τοῦ Ἀγιοῦστεως. ibidem Maria Leonis Isauri coniux pari honore insignitur, ex Theophane, a quo haec cuncta. caeterum Zenobia Basilisci uxor prima στεφθεῖσα Ἀγιοῦστα apud Cedrenum occurrit in Zenone. Augustae nomine coniugem honestasse Domitianum principem, senatum eundem honorem Adriani coniugi detulisse, apud Georgium Syncellum lego.

ibid. οὗχ ὁμοιον τῷ τοῦ βασιλέως] imo adversa pene forma compactum. non enim globosum et tectum, sed planum et apertum, ac la-
tius nonaibil superne imperatricis stemma in Regio ms Sandionysiaci de-
pictum est, eoque memorata Helene, coloribus delineata, velut Cybelé
turrata corona redimitur. *τυμπάνιον*, reor, a forma quam refert, vocat
Nicetas Alexii tertii l. 1: προεκάθητο λαμπρῶς δισκουασμένη, λίθους
τε καὶ μαργάρους διαφανέσι τὸ τυμπάνιον ἀναδέουσα, καὶ τὸν τρώχην
λεν ὀρμίσαις πολυτέλεις διαλαμβάνουσα.

p. 92 v. 9. ὁμολογοῦσα διὰ τῆς προσκυνήσεως] ita Mauricius a Ti-
berio coram patriarcha et senatu coronatus confestim ad pedes eius pro-
cidit et eos exosculatur, apud Simocattam. Basilium quoque Michaelis
manu isauriam imperii coronam suscepturus βαλὼν τὴν γλαυδοῦ ἐκίεον
εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως ut refert Leo Grammaticus.

ib. v. 15. εἰ δὲ συμβῆ] si contigerit imperatorem antea esse
coronatum, coronatur imperatrix a proprio marito et imperatore;
eodem modo tunc quando illa in uxorem ducta nuptiarum solennia
celebrat. at si eo quo diximus pacto eveniat, tunc, postquam im-
perator novus suam coniugem et imperatricem coronavit, illa vero,
ut dictum est, honorem et reverentiam habuit, ascendunt simul in
anabathram seu tabulatum, rursusque consident in suo throno. et
haec interpretatio confirmatur ex l. 1 Ioannis Cantacuzeni, in quo
hanc imperatoris inaugurandi et imperatricis coronandae caeremo-
niam iisdem ferme verbis quibus Curopalata describit: αἰτ enim: εἰ
δὲ συμβῆ προεστεμμένον εἶναι τὸν βασιλέα ἐπὶ τῆς τῶν γάμων τε-
λετῆς, ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδίαν ὡσαύτως στέφει γυναῖκα, ἀνθὶς δὲ
ἀμφοτέροι ἐπὶ τὴν ἀναβάθραν etc. nec illud omitendum, ubi
Curopalata habet σάκκον, ibi apud Cantacuzenum legi πορφύραν,
ut c. 17 ἐνδύεται ἐπάνω τοῦ σάκκου, Cantacuzenus: περιβάλλε-
ται μανδύαν χρυσοῦν ἐπὶ τὸ διαδήμα καὶ τὴν πορφύραν.

p. 93 v. 7. ψάλλουσιν ἄσματά τινα] Theophylacto Michaelis Curopa-
latis filio coronato coram parentibus οἱ δῆμοι, scribit Leo nuper relatus
vel alius quisvis, ἐμέλισαν ποιήματα καθ' ἕκαστον ἦζον πρὸς εὐφημίαν
αὐτῶν, πάσαν ἠδονὴν κολακίας κατέχοντα.

ib. v. 10. metaxa] Suidas: σηρικὴ ἢ μέταξά ἐστιν, ἐξ ἧς
εἰώθεισαν τὴν ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι, ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνας Μηρι-
κὴν ἐκάλουν, τὸ δὲ νῦν σηρικὴν ὀνομάζουσι. hinc metaxaticus ne-
gotiator metaxae. scribit Nicephorus 17 32 metaxam demum sub
Iustiniano imperatore Cpolim allatam esse. huc adde ἐξάμιτον vel
ζάμιτον, *καμμεῖ*. etiam Latini usurparunt. in Chronico Sclavorum

c. 5: *regina donavit duci samittos plurimos, ita ut omnes milites suos vestiret samittis.* vide Glossarium Graeco-barbarum. Tyrius 13 27: *exameto coopertum altissimo.*

p. 93 v. 14. ὁ λόγος [ἡραΐται] audebo dubius, si non certus, rationem proferre. forte ut quondam principibus triumphum agentibus (quod erga Heraclium factitatum narrat Theophanes) populus βασιλέων κλάδους ἑλαιῶν καὶ λαυπάδας, εὐφημιῶν ἐξήρχετο εἰς ὑπάντησιν, ita demum sericis illis panniculis elatis in sublime morem antiquum novus iste referre videretur. nec abs re dici potest cantorum domesticorum et lectorum choras visis in atrio militibus per cohortes divisas sua signa praeferebantibus (ἕκαστος γὰρ τῶν μεγιστάνων μετὰ τῆς οἰκίας τάξεως διακριθὼν ἐπιστάμενος, ut alibi ex Niceta in Ioanne rettulimus) ipsos quoque tres memoratas hastas, pro ternis protopsaltarum domesticorum et lectorum turmis, ex utraque τῶν κρατῶν acie, ut ad singulas velut ad proprium signum se singuli reciperent, vel certe ad solam ostentationem, promere voluisse. candidum vero rubrumque colores ecclesiam velut ad se spectantes sibi vindicasse diximus in superioribus.

ib. v. 15. codex Lauth. pro σμυνοῦ ὕμνον. recte: cum hymnus inchoatur, videlicet a cantoribus, qui decantari solet in magno ingressu, hoc est in supplicatione seu solenni processione, in qua, lecto iam evangelio, circumfertur per templum materia futuri sacrificii, ducto initio a prothesi, ad altare, in quo sacrificium immolabatur. de qua processione legatur Cabasila in Exposit. Missae c. 24.

ibid. duplex εἰσοδος introitus in liturgia, parvus et magnus. primus inducendo ad altare evangeliorum, ante lectionem eorum, libro, secundus deportandis ad idem altare sacris donis, pane nimirum et vino, destinatus est; fitque ea missae parte, quae nobis evangelio lecto dicitur offeritorium.

ibid. ὕμνον] hymnus ille Cherubicus est, offeritorium rursus Latini vocandum, quod dum oblatae deferuntur ad altare, cantetur, de quo Allatius, Arcudius, liturgia Chrysostomi et Euchologium.

ib. v. 18. πρόθεσις] altare Graecorum, ἅγιον βῆμα vulgo dictum, a reliquo templo separant κίγκιδες cancelli vel etiam solida tabulata, prout in ecclesiis nostris alla septa sacrorum virorum chorum a populo dividunt angustiора septa. In transverso illo tabulato tres portae sunt, media maior, aliae a lateribus minores, mediam ἅγια θύρα dicunt Graeci, ἅγιας πύλας, ἅγιας θύρας etc. e lateralibus dexteram, ubi διακονικόν est, νότιον μέρος, sinistram βόρειον μέρος, nec non πρόθεσιν vocant. πρόθεσις demum mensa est ubi sacra dona in missa consecranda προσθένται primo proponuntur, et ante missae principium a sacerdote et diacono praeparata ad offeritorium usque reponuntur. hinc ei quoque προθέσεως nomen.

ibid. τὰ ἅγια] intellige δῶρα, panem et vinum.

ib. v. 19. μανδύας regium pallium est, et si mavis chlamys; nisi quod chlamys brevior, et humero dextro fibula vel nodo necteretur, mandyas longior, ad pectus eollique radicem anteriorem. totus Phrygionis opera ramis circuliue aureis, in quibus aquilae bicipites eodem auro extuberantes, depictus est.

ib. v. 20. τὸν σταυρόν] virgam nimirum auream, in cuius summitate crux aurea gemmis ornata, vulgo διακονικόν; de quo superius.

ib. v. 22. νάρθηκα] ferulam, virgam levioerem, quam memorat Simon Thessalonicensis c. 6 nota 44 relatus.

p. 98 v. 22. *τάξιν ἐκκλησιαστικὴν, ἣν καλοῦσι τοῦ δέ ποτε. ordinem ecclesiasticum, quem ipsius vocant.* perperam, sed correxit Iunius errorem ex alio codice. legendum enim τοῦ δεσποτάτου, ut habet Ioannes Cantacuzenus in sua historia l. 1 de bellis inter Andronicum avum et nepotem; ubi ritum inaugurandi imperatoris describit. cod. Bavar. *δεσποτάτου*, recte, si unicum sigma demas. sensus est: imperator tenet tunc (nimirum in illa processione) locum *deputati*. numeratur autem officium deputati a curopalata inter officia magnae ecclesiae in catalogo officialium eiusdem aulae, c. 1.

ibid. simulatque summum imperium quivis accipiebat imperator, ait Zosimus, amictus ei sacerdotalis a pontificibus offerebatur, et continuo pontificis maximi titulum usurpabat; tantaque erat inter imperatoriam et pontificiam dignitatem connexio ut sine hac illa consistere nequiret, ac in eum subditi conspirare impellerentur audacius, quem patria religione consecratum non contemplerentur; quem vero illa sublato suspicerent, tanta simul auctoritate pollentem venerabantur ut eo quosvis magistratus assererent inferiores, et ex eius nutu voluntateque res publicae privatae, belli pacis, externae domesticae cunctae penderent; quae causa fuit ut inter Christianos imperatores primi, Constantinus Constantius Valentinianus Valens et alii ad Gratianum usque, pontificis maximi titulum stolamque non fuerint aversati. hinc illud Ambrosii de Christianis principibus etiam intra Christianae religionis terminos ambitione motis dictum: *ovlgo dici quod imperatores sacerdotium magis optaverint quam imperium sacerdotes.* ubi tamen aucta religio umbratiles etiam superstitionis titulos eliminavit e palatio, ac sincera mentis delectio falsas aut vanas repudiavit appellationes, inter ultimos ecclesiae ministros locum reperire ac eorum munus quoddam in ecclesia obire fuit illis in pretio; unde ortum puto ut antiquas chlamydes posteriores imperii successores in mandyas, lectorum pallia, converterent, deputatorum in ecclesia gererent officium, et viam in solenni sacrorum donorum ad altare deportatione clericis et sacerdotibus sternerent; ac demum ecclesia religiosam huiusmodi demissionem compensatura, tas nonnunquam in altaribus accendi, trisulco cereo benedictionem subditis impertiendi sacrosque sermones ad proceres et populum habendi contulerit eam potestatem, quam ab iniustae vel sacrilegae usurpationis crimine reor vindictam nota in huiusce auctoris nostri caput 14 ad p. 76 v. 20. quam si quis condemnandam pervacius expetat, reos simul agat necesse est Christianissimos reges in primores canonicos a pluribus ecclesiasticis collegiis allectos, eosdemque ac supremos alios saeculi principes, qui munium aliquid ecclesiasticorum praesumant ac in privilegiorum partem rem deputent.

p. 94 v. 1. *προηγείται τῆς εἰσόδου πάσης] praecedit per ingressum totum.* inscite. potius *praecedit totam supplicationem, prius est in processione.* Cantacuzenus *ἡγείται.*

ib. v. 6. forsam pro ἄλλα legendum *ἐπιπλα.* sic enim Cantacuzenus: *ἐπιπλά τε καὶ σκευή τῶν ἱερῶν καὶ ἀνὰ ἀγιώτατα ἐπιφερόμενοι.*

ibid. *σκευή δέ τε ἄλλα] in liturgiae ingressu maiore, sacro procedendi ritu, lectores subdiaconi diaconi et sacerdotes ordine progrediuntur: pontifex si celebret, nusquam. sed redeuntes in sacris valvis excipit. lectores et illis permixti deputati et subdiaconi cereos accensos praeferrunt vel flabella, diaconi turibula, penultimus tamen pontificis pallium*

decenter complicatum, postremus, qui prior dignitate, panem sacrum disco superpositum ac velatum capiti superimpositum, gestant. primus sacerdotum calicem vino mixtum, alii sacram lanceam, sacram spongiam, stellam, calices vacuos vel pro populi sacram participantis necessitate plenos deferunt. haecque sunt sacra vasa, quae hic tenere leguntur. tractat abunde de istis Euchologium ac Simeonis Thessalonicensis opere de templo et missa nuper a nobis edito.

ib. v. 7. *περιελθόντες*] a prothesi, de qua supra, ad ecclesiae portam exteriorem, et ab ea ad medias sacrasque altaris fores procedunt.

ib. v. 10. *τὸν πατριάρχην ἱστάμενον*] dona sacra missamque secum celebrantes, sacerdotes videlicet et ministros, excepturum.

ib. v. 17. *οὐδὲ πρωτοψάλτην*] recensetur tamen inter ecclesiasticos officiales c. 1.

p. 96 v. 13. *ὡσπερ καὶ οἱ ἱερεῖς*] hoc est, ambas species panis et vini separatim accipit, sacerdotum more, relicta plebe panem vino intinctum, sacerdotis manu, in cochleari *λαβύς* vocato, in communionem sumente.

ib. v. 17. de antidoro iam supra ad p. 48 v. 20. eleganter describitur a Simeone Thessalonicensi in libello de templo. *posthaec sacris a prothesi ablatis, diacono quidem disco super caput, sacerdotibus autem manibus calices tenentibus, ipse gratis actis et manibus lotis egreditur, quodque vocatur ἀντίδωρον in populum distribuit. quoniam enim episcopus Christum, ut docuimus, exprimit, ipsum et sacrificavit et participavit et sacratis viris impertivit. sanctificationem autem participare opus est populum, quanta quidem a precibus et tremendo sacrificio intellectuali modo fidelibus communicata est. et quoniam per vestes quasdam, ut quae corpus contexerint, sanctificationem accipere oportet, per ἀντίδωρον id fit. est autem sanctificatus panis in prothesi repositus, ex quo medium exsectum ad sacrificium offertur. hic postea ut lanceola signatus, et divinis verbis super se factis, loco donorum tremendorum, videlicet iis qui non communicarunt, dispertitur. quod episcopus ubi fecit et populo bene precatus est, finem missas imponit.*

ibid. *ἀντίδωρον panis benedictus, ἀντὶ τῶν ἁγίων δώρων, communionis vice in ecclesia sumptus, de quo Balsamon in can. 2 Antiochenum: ἐπενοήθη, αἰς εἶκαεν, ἢ τοῦ ἀντιδώρου διάδοσις ὥστε πᾶσαν ἀνάγκην ἔχειν καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ θουαμένους μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ἰσοκοιῶν μυστηρίων προσκατατερεῖν μέχρι τέλους τῆς θείας ἱεροτελεστίας καὶ ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς λαμβάνειν αὐτὸ εἰς ἀγκαμόν.* en cur *ἀγίασμα* vocet auctor, quod nimirum sumentibus sanctificationem operetur, quia prius sanctificationem accepit, quod ex eius mole oblata fuerit excerpta, quod sacras res attigerit ac precibus liturgicis semper adfuerit praesens. ritus quo distribuitur exhibetur in Euchologicis.

ib. v. 19. catechumena] scribitur etiam *κατηχουμενεῖα*, locus in quo catechumeni rei divinae operam dabant. amplum ac spatiosum fuisse oportet.

ibid. nusquam pro catechumenorum mansionibus hic sumenda, sed pro locis verbo dei officisque ecclesiasticis audiendis ad templorum muros extracta. tales hodie videmus vel ad templorum naves, ut vocant, superne ac introrsum, vel foris prominentes porticus, in sublime erectas,

ex quibus in omne templi subiectum spatium prospectus habetur. inde viros uxoribus cohabitantes depelli iubet canon 93 Trullanus: *ἐκ τῶν ἐν τοῖς σεβασμοῖς οἰκοῖς κατηγουμένων ἐξωθεῖσθαι προστάσσομεν*, ne vero cum interprete Latino vel aliis loca catechumenis addicta intelligas, abunde docet in eundem canonem Schollasta Balsamon. ac si sensus allati validius expetas argumentum, accipe. catechumenis sacris mysteriis adstare quondam nefas: en autem ut *ἐκ τῶν κατηγουμένων* ex his sublimioribus in ecclesiam prospectantibus ambulacris vel sedibus quaedam cum aliis mulier, sacris a Basilio factis, ut Amphilochius in eius vita auctor est, aderat, et diaconum Basilio ministrantem mutuis oculorum nutibus ad lasciviam provocabat, non erat itaque catechumenis sed fidelibus, maxime mulieribus, assignatus in ecclesia locus, quo, ut in mulierum capitibus propter angelos vela poni iubet apostolus, ita propter easdem inde prospectantes vela deinceps suspendi praecepit Basilius: *βηλιά τε παραχηρήμα ἐπέλευσε κρημασθῆναι ἐν τοῖς κατηγουμένοις*. an alia fuerint *κατηγουμενεῖα*, catechumenorum ab his de quibus sermo propriae diversaeque sedes, quidam inquireunt, non abnuo, haec quae adhuc in templo S. Sophiae supersunt, fidelibus, cum sacris interessent, fuisse communia eontendo; similiaque nonnullis in ecclesiis mulieribus etiam hodie preces in ecclesia facturis Graecia concedit.

p. 97 v. 1. *δεσποίνης*] imperatorum et despotarum coniugum appellatio est *δέσποινα*. de Monomachi pellice ad summum honoris gradum ab amante proveccta scribit Zonaras: *ἔτετιμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστῆ, αὐτῇ πρῶτῃ τῆς κρῆνης βασιλείας ἀπονεμηθείσης καὶ ἀέλιας καὶ κλήσεως, καὶ ὠνομάζετο δέσποινα*. *δεσποίνης* iterum insignia a Ioannis pellice, more reclamante, usurpata sugillat logotheta: *ἐρώτων δὲ θήλων ἠτῆτο, μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας Μαρκουίνης, ὡς καὶ πέδιλα ὑποδεδέχθαι κοκκοβαφῆ καὶ ἐρεστρίδας καὶ χαλινά, ἐπεσθαι τε κλειστας ἢ τῇ δεσποίνῃ*. consule Nicetam Manuelis Comneni l. 1.

ib. v. 7. *ἀπέρχονται εἰς τὸ καλάτιον*] ducto nimirum triumpho, nulliusque pompae praetermisso apparatu, qualem describit Simocatta 8 10, Nicetas in Man. Comn. l. 3 et 5. triumphalis ingressus et processus coniugi Leontiae a Phoca delatos honores describit citatus Simocatta: *ὄπῃ δὲ τῷ τυράννῳ γύναιον, Λεοντία ὄνομα αὐτῆ· ταύτῃ στέφανον βασιλεῖον περιτίθησιν*. *ἐπεὶ δὲ καὶ πομπαῖς εἰδίσται τοὺς ἀποκράτορας τὰς ὁμοζόγους ἀναγορεύειν, ἐκφανῶς τιμήσας τὸ ἔθος ὁ τύραννος τὴν Λεοντίαν βασιλίσαν ἤξειον θριαμβεύειν*. Irenes Leonis viduae triumphum splendidissimum commendat Cedrenus in filli Constantini vita.

ib. v. 8. *πάντες περὶ*] Cantacuzenum tamen imperatorem recenter coronatum equites omnes secuti sunt, l. 3 27: *μετὰ δὲ τὴν εὐφημίαν ἑρπικπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐπομένων ἐφ' ἑκκοῖς, ὅσοι ἦσαν*.

ib. v. 12. pro *σχαιώματα* lego *χαιώματα*. et *τούβια* seu *τουβία* omnino retinenda sunt, nec mutanda in *τουφία*. inepte Iunius *parvos tubos* seu *tubulos* interpretatur. idem circa *χαιώματα* iterum arabizat.

p. 98. v. 5. imago S. Georgii in palatio erat circa sacellum P 257 virginis Nicopœae, ut ex supra dictis constat, c. 11, et hoc libro c. 6.

ibid. Cantacuzenus Thessalonicae, ut modo relatum est, cum suis πρὸς τὸν ναὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος ἐγένετο Γεωργίου τοῦ Παλαιολογικοῦ προσαγορευομένου, καὶ τὴν προσκύνησιν ἀπαίδου, ut felici-

bus eius auspiciis coronam sumpsisse videretur. subditur, quod hic tacuit Codinus, imperatorem officia dignitatesque coronationis ritu peracto contulisse: καὶ τισι τοῖς ἐκ τῆς Λατινικῆς στρατιᾶς τὴν καθολικὴν παρ-
εἶχε τιμὴν, πάντα ἐπ' αὐτοῖς τὰ εἰδισμένα πράττων. idem praestitit accepta corona Ioannes Andronici filius: ἐν τῇ εὐρητῇ δὲ καὶ τῶν τῆς συγγλήτου πλὴν ὀλίγων ἀξιώματων πάντες ἔδουον, ὡς ἂν ἑαυτος παρά βασιλεῦσιν καὶ πατριάρχον καὶ τῆς βουλῆς ἀξίος ἐκρίθη. subiungit dignitates quae cuique collatae: at illae nihil ad rem. ita l. eiusdem c. 36.

ib. v. 7. κεχυμένα] non fusilia, sed adeque numero sparsa et coarsuatim effusa.

ib. v. 9. ἀρχοντόπουλα] procerum filios seu iuvenes proceres, et cum Cantacuzeno ἐπ' εὐγενείᾳ λαμπρυνόμενους νέους hic interpretor, prout Cedrenus κομητόπουλα iuvenes comites scripsit in Constantini Romani Lecapeni genero. ἀρχοντοπούλους cohortem ita dictam in Alexii exercitu fuisse docet Anna filia l. 7. at hi ἀρχοντόπουλοι nomine, non forsam ἀρχοντόπουλα sanguinis nobilitate. ἐκλεξάμενος λογάδας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχοντοπούλους λεγομένους. et infra: κίττουσι τῶν ἀρχοντοπούλων ὡσεὶ τριακόσιοι.

ib. v. 22. ἐκ γένους τις τοῦ βασιλέως] Cantacuzenus mensas suas ministros fecit esse uxoris fratres l. 3 c. 27: ἐκείθεν δὲ εἰς τὰ βασίλεια ἐκανελεύων ἅμα βασιλεῖδι τῇ γαμετῇ λαμπρῶς εἰσιτάξο, πάντων παρισταμένων κατὰ τὰ νενομαμένα βασιλεῦσιν. ὑπερηστῶντο δὲ αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐστίασιν οἱ τε τῆς βασιλίδος ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Μανουὴλ καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἀνεψιὸς ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης.

p. 99 v. 4. omnino legendum ἐν τῇ εὐωχῆσει, non ἐν τῇ εὐλόγησει, quia εὐλόγησις nihil penitus ad rem facit, at multum εὐωχῆσις. dicit enim imperatorem inter epulandum ferre coronam suam, si prius coronatus fuerit, et sedere in loco eminentiore, hoc est in anabathra seu tabulato editiore, prout die coronationis sedere consuevit. Iunius prorsus flagitiose: sciendum ferre imperatorem coronam suam in benedictione, si proposita est; sic autem sedere in anabathra, ut ante dictum est in coronatione. perperam plane.

ib. v. 15. ῥομφαίαι] haec circa imperatorem ad honoris insigne etiam in acie delatae. vidit eas Alexius in adverso Bryennii exercitu erectas, mox eversis et capto imperatoris equo quem comitabantur, praeconis voce tyrannum et hostem interiisse proclamat. Anna l. 10: ὄρα ὁ πατήρ τὸν ἱπποκόμον τοῦ Βρυεννίου ἱππον ἐπισυρόμενον τῇ τε ἀλουραῖ ἐπεστροῖδι κεισορμημένον καὶ κατάχουσα τὰ φάλαρα ἔχοντα, καὶ ὅη καὶ τοὺς κατέχοντας τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρασκευάσμενας ῥομφαίας ἐκείθεν αὐτῷ παραθίοντας. et infra: καταβάλλει μὲν τὸν ἱπποκόμον, συναφαιρείται δὲ καὶ τὰς ῥομφαίας, καὶ λάθρα ὑκίξεται τοῦ στρατοπέδου. ἐν τῷ ἀκινδύνῳ δὲ καταστάς τὸν τε χερσοφόλον ἐκείνον ἱππον ἐπέπεψε καὶ τὰς παρ' ἐμάτερα τοῦ βασιλεῦσιν εὐμαρτοῦς στρεφομένας ῥομφαίας.

Porro imperatores in sua inauguratione etiam alios, si occasio offerretur, dignitatibus honestabant novisque titulis condecorabant: nam cum Ioannes Andronici Iunioris filius coronaretur, omnes ferre proceres, ut quemque imperatrix patriarcha et concilium esse dignum iudicaret, dignitates adepti sunt. et Isacius quidem Asanes panhypersebustus declaratus est, Apocaucus magnus dux, Churmus magnus stra-

topedarcha. Andronicus Palaeologus Apocauci gener etiam ipse magnus stratopedarcha designatur, Gabalas protosebastus, et ita alii omnes, eorum suffragiis de quibus supra diximus. patriarcha quia gradum permutare non poterat, habitu se augustiorem fecit, et in subscriptionibus colore caeruleo est usus; flammeumque sors tegmen capitis, quod antea patriarchas, si de monachis non essent, album ferre mos erat, ipse auro illustravit, servatoris nostri et illibatas eius genitricis deiparae ac Ioannis baptistae depictis in eo iconibus. Cantacuzenus 3 36. ita ad ambitionem tegendam argumenta pietatis imagines assumi debuerunt.

Ambitiosior adhuc Bulgariae archiepiscopus, qui teste Georgio Logotheta in Chronico τὸ βασιλικὸν περιπέθησι σχῆμα καὶ διάδημα, ὡς ἔφρασκεν αὐτόνομος ὢν καὶ μηδενὶ εὐθύνας ὀφείλων δίδοντας, καὶ διὰ τοῦτο ἔχειν ἐξουσίαν βασιλεῖα στέφειν. vjde novellam 131 Iustiniani imperatoris.

Cum Ioannes Cantacuzenus Didymotichi imperator initiaretur, ipsemet primo vestem imperatoriam induit, deinde in conspectu omnium pedes crepidis purpureis exornat; quarum dexteram ei sanguine praximi, sinistram ex conducticiis Latinis nobilitate et splendore generis primi inducunt. imperialem autem tiaram ante immaculatae virginis dei matris imaginem humi positam manu sua tollens ipse capiti suo imponit. Cantacuz. 3 27. ubi observa morem ponendi humi coronam, ut insinuetur humilitas, et ante imaginem b. virginis, ut ostendatur imperatoris in sanctos pietas.

Iterum coronatus est idem Cantacuzenus Adrianopoli, prout ipsemet his verbis exponit 3 92: iam vero placuit etiam imperatorum more coronari, quandoquidem et patriarcha Hierosolymorum et episcopi complures coram adessent. cumque mandasset artificibus ut coronam et alia ut alia ad eam celebritatem caeremoniamque accommodata conficerent, paratis omnibus a Lazaro patriarcha Hierosolymitano, mense Maio, quando Constantini magni et Helenae matris eius, apostolis comparandorum, memoria colitur, corona induitur. coronat autem et ipse, ut mos tenebat, Irenen coniugem suam; omniaque solitis ritibus, quam maxime fieri potuit, peracta sunt. nam et argentea atque aurea numismata spargebantur, convivia poculorumque invitationes ad dies plurimos frequentabantur. tertio demum coronatus est Copli in Blachernis deiparae virginis templo, prout ipse fuse exponit 4 4.

Ad finem huius capitis de coronatione imperatoris accipe ex Petro Damiano l. 1 ep. 17 hunc morem in coronatione observari consuetum, quem a Codino omissum mirarer, nisi scirem ei non fuisse propositam omnia in literas referre. ita ergo Damianus: apud P 258 Graecos haec teneri consuetudo perhibetur, ut cum imperator quis in dignitate creatur, mox ut imperialibus fuerit infulis redimitus, coronae simul ac sceptri gloria decoratus, cum denique procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris, quidam sibi proesto fit obvius, qui videlicet una manu vasculum plenum mortuorum

ossibus ac pulveribus offerat, in alia vero stuppam lini subtiliter peram ac pilis pensilibus molliiter demolitam, cui protinus ignis adhibetur, et repente in ictu oculi flamma subito vorante consumitur, ut in altero debeat considerare quod est, in altero valeat videre quod habet, in cineribus siquidem se cinerem recognoscit; in stuppa iam colligit in die iudicii quam subito mundus ardebit; quatenus, dum se simulac sua tam vana, tam flocci pendenda considerat, de imperiali culminis ascenso fastigio nullatenus insulescat; et dum possessor atque possessio subiacere communi omnium casui non ambigitur, iam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa provocatus est, non infletur. pulchrum ergo mundanae conditionis ordinem homo consideret, et dum suis, visibus omnia censit attribui, non vibi sed suo referat gratias conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicii sui calcibus deprimat, virorem carnis aridum iam pulvozem credat, diem suae vocationis tanquam speculum suis obtutibus anteponat, districtum ultimae discussionis iudicium contremiscat, quatenus, dum nunc creatoris sui legibus subditur, qui inter creaturas, quae terrenae sunt, videtur insignis, in caelesti quoque gloria veraciter sit sublimis. Et huc tendebat quoque acacia, quam imperator altera manu ferre solebat, de qua iam saepius dictum est. Est autem acacia ad verbum *innocentia* et *Acacius Innocentius*, ut suo loco notavimus.

C A P U T XIII.

p. 100 v. 1. τὰ σκουρία] dignoscuntur s. 4 huius operis.

ib. v. 4. διβόλεια πίδαλα *duplicis coloris calceamenta*. vel hinc apparet vocabulum *διβόλεια* spectare ad duplicem colorem. (haec c. 3. ΓΟΑΡ.) ex voce *πίδαλα* natum est *πεδούλιον*, et Latinis quoque *pedulis*. interpres Iuvenalis Sat 1: *pedules novos in bracciis, quos pedornes dicunt*.

ib. v. 8. ἐπόφηρος] proprie qui ad aliquod munus electus est et deputatus, nondum tamen impositum habet vel a superiore commissum. sic electus ad episcopatum, nondum tamen ordinatus, *ἐπόφηρος* est. Eucherologium: *προσφίρεται ὁ ἐποφήριος* (ita legit) *ἐκ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ*, ut consecratur.

ib. v. 15. ἀσπάζεται πόδα] vide dicta in nota ad. p. 92 v. 9.

ib. v. 17. καμάρας μικρὰς τέσσαρας] *despotae corona solus circulus est frontem ambiens, quem gemini hemicycli superne in crucem acti exornant. radix unius in fronte est et in occipite, supra utramque aurem alterius: ita quattuor fornices exsurgunt: καμάρα enim hemicycli pars est media. imperii Francorum successor delphinus coronam gestat duobus istinamodi hemicyclis in crucem transversis insignem et καμάρας μικρὰς τέσσαρας ἕχουσαν.* consule Marcum Vulsonium in scientia Herolica.

Cod. Carpalat. de Offe.

ib. v. 19. *ἔκπροσθεν μόνον*] hemicycli nimirum partem mediam circulo in fronte prominentem.

ib. v. 20. *stematogyrium*, a stemmate scilicet et gyris, quibus constabat. Iunius *gyratam coronam vocat*.

ibid. coronariae cuiusvis machinae circulus planus solet esse basis, quae κύκλος vel γῦρος nuncupanda. circulus ille eodem opere confectus, parque conspiciendo in imperatoris praeclariori stemmate, *στεμματογύριον* est, quasi nudus, solo semifornice adiuncto, stemmatis circulus: *στέμμα* vero praecipuum est imperatoris insigne. infera eius ora *στεμματογυρία* vallatur. parte fronti superposita germinant semicirculi duo, in ima quam in supra parte, qua declinant ad latus, coniunctiores. *στεμματογυρίων* neque ac prominentes semicirculi ex metallo fabrilique opere videntur confecti; velantque pileum, at non supra aures, vel spatium quo dissident ab invicem, ubi pileus, sicut et ipsi cum circulo inferiore, lapillis gemmisque coruscat. paene me fugerat explicanda pilei forma rotanda, verum ad latera nonnihil latior, ob conspectum lapidem in eius vertice insignem adeo ut verticis decus omne quantumvis exiguum ab illo moderni Graeci *στέμμα* denominent, quasi fuerit *στέμματος* ipsius *στέμμα*. percipe ex istis logothetae verba: τὰ μὲν ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλετο καὶ τὴν περιμάργον πορφυρίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, ἃ βασιλικὰ στυβόλα. Cantacuzeni quoque 18: εἰσιὼν τοῦ οὐλίσκου τὴν ὄψαν ἐκ μαρμάρων ὄσσαν τὴν φλιὴν ἡρμοσμένην συμβέβητα τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον τῷ μαρμάρῳ προσαρραζήθηται.

p. 101 v. 7. τὰ γὰρ καλαῖα ζητεῖται] nec immerito: vix enim sub favillis exiguus ardebat primaevi decoris igniculus, despotaque Sebastocratori et utroque Caesari praelato, nonnisi nominis et insignium erat huic postremo dignitas. insignia vero haec ultimis temporibus adeo rara supererant ut vere apud Nicetam Isaacii Angeli l. 2 Conradus Caesar exprobrat, εἰς μόνον τὸ μὴ τοῖς πόλλοις ὁμόχρῳμον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς τῶν Καισάρων παρασῆμον καταλήξει. vetustiora Caesarum insignia legitur apud Theophanem: τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Χριστοφόρον καὶ Νικηφόρον προεβάλετο Καισάρως, τοῦ πατριάρχου ποιήσαντος εὐχὴν, καὶ τοῦ βασιλέως ἐπιθέντος αὐτοῖς τὰς τε χλαίνας καὶ τὰ Καισαρῖα περικεφάλαια. ὡσαύτως καὶ Νικητὰν τὸν ἕσχατον ἀδελφὸν αὐτῶν ποιήσας ποβελλισμὸν, ἐπέθηκεν αὐτῷ χλαίναν χρυσοῦν καὶ τὸν στέφανον. καὶ οὕτω προῆλθον ἴκτοντες βασιλεῖς ὀπαρτίαν, τριμείσια καὶ σιμείσια καὶ νομισμάτα κωνοσφραγῆ, ἕως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Nobilissimam, de quo locutus est Theophanes, antiquata iam erat Codini tempore memoria. ad Caesarem redeat sermo, quem imperatori assedissee refert Theophanes: Βασιλίσκου τὸν Ἀρματίον υἱὸν προβάλλεται ὁ Ζήνων Καισάρω καὶ συνεκάθισεν αὐτῷ ἐν τῷ ἐνάφῳ, καὶ ἐτίμα τοὺς ἡνιόχους σὺν τῷ βασιλεῖ, eo quod in Circo perageretur eius promotio, ἐν τῷ σήναφ, in sessione, alibi κἀδίσμα τοῦ Ἰπποδρομίου vocato c. 17 nota ad p. 90 v. 20. Bardam Caesarem creatum nummos in populum sparsisse scribit Leo Grammaticus in Michaele Theophili: προβάλλεται Μιχαὴλ Βάρδαυ θείοῦ αὐτοῦ Καισάρω, ὃς ἐπὶ ἄρματος ἐποχηθεὶς ἔδωκεν ὄπαρτίαν τῇ μέσῃ. scribitur idem συγκάθεσθαι τῷ βασιλεῖ, ac pertransiens a caeteris assurgentibus praecipuum honore cultus. Βάρδα δὲ τοῦ Καισάρως ἐν τῇ προελεύσει διερχομένου μετὰ σιαρμαγγίον ὀξέως, εἰς τὸ ὠρολόγιον καθιζόμενος Διαμιανὸς σὺν ἐπηγέρθῃ τιμῆσαι αὐτόν· τοῦτον ἰδὼν ὁ Καισάρ ἐθρομάθη λίαν.

ib. v. 8. de Manuele et Ioanne uxoris suae fratribus ipsemet Cantacuzenus 48. ibidem de filiis suis idem. Manuel Asanes aliquoties etiam a Cantacuzeno appellatur despota.

ib. v. 10. *διὰ λεθών ηεράντων*] quia color ille *ηεράντος* subviridis, de quo c. 3, Caesaris est insigne, *περιβάλλον*, dicebant illi Bardae Caesari apud Leonem citatum, *τὸν χρυσοπέρικτον σου χιτωνίουου*. *ὄξυν* modo dixit: at ille color *ηεράντος* inter caeruleum et viridem medius est. Nicetas *γεράνοον* scribit Isaaci Angeli l. 1: *ηεράγησαν παρὰ τῶν βαρβάρων αἰ κατοῦναι κᾶσαι καὶ τὰ χρυσοῦγη δῶρα τοῦ Καίσαρος, τὰ μετὰ τῶν γεράνων χρωμάτων εσημειωμένα*.

ib. v. 12. *εἰς τοὺς αὐτῶν οἴκους*] miror ad proprias domos, non ad ecclesiam, preces pro imposita dignitate, quo fausta reipublicae felixque evaderet, suscepturos Caesarem et sebastocratora deductos auctorem scripsisse. tanta namque religione imposita sibi munia subibant aulic CP, ut illa non nisi praevia episcopi vel patriarchae benedictione aspicerentur. hinc eucologicae orationes *ἐπὶ προχειρίσει Καίσαρος, παβελισσίου, σουροκαλάτου*, ac *ἐπὶ προαγωγή ἀρχόντων ἦτοι πατριῶων*, alia. hinc iterum videas apud Cedrenum in Constantino Leonis F patricii dignitate proventum quendam festum *κατελθόντα, ὡς ἴθος, λαβεῖν εὐχ'ν*. sed et superiores magistratus aliis subtilis nullam conferebant potestatem quin eam cruce facta committerent, inde *τοῦ σφραγῆω* verbi novam percipies significantiam, qua tibi saecularis magistratus cruce facta designatur institutio. Blastares *τοῦ στοιχέου K c. 32: τοὺς συνήγρους φησὶν ἢ πρ' νεαρά τοῦ βασιλέως Δεόντος τοὺς ἐν πολιτικοῖς τεταγμένους δικαστηρίους καὶ διὰ πριμμικηρίους ὄντας καὶ διὰ νομικῶν ἀρχόντων σφραγιζομένους*. eadem quoque voce monasterii praefecti denotat institutionem Germani patriarchae decretum Iuris GR l. 3 p. 224: *τοὺς ἡγουμένους δὲ οὗς ὁ μητροπολίτης προχειρίζετο εἰς τὰ μοναστήρια, ἔξεσται σοι παραστῆλαι, καὶ ἀνθετέρους σφραγῆσαι, εἰ μὴ πως ἀρεστοὶ σοι δοκῶσιν οἱ προσσφραγισμένοι*. ἡγουμένου σφραγίδα legis p. 224. tum sparsim in eodem opere.

C A P U T XIV.

ib. v. 16. **T**itulus Iunii est *περὶ χειροτονίας*. est autem *chirotoniae* vocabulum, ut et *τὸ χειροτονεῖν* et *χειροτονεῖσθαι*, homonymum, significans interdum ipsam designationem electionem et renuntiationem, aliquando consecrationem ordinationem initiationem et sacram inaugurationem. quare videndum quem sensum hoc vel illo loco dictiones istae ferant. errat ergo Iunius, cum ista verba Codini c. 20, *χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας*, sic reddit: *designatur vero patriarcha a metropolitano Heracleae*. imo *consecratur, ordinatur*, et ut sic dicam, *inauguratur*: nam designatio seu electio patriarchae Cpolitani non erat episcopi Heracleensis. aut si et huius, non nisi ut partis unius, quandoquidem ad patriarchae electionem plures conveniebant, ut docet nos hic Codinus. ab Heracleensi episcopo patriarcham consecrari consuevisse textis est etiam Zonaras in imperio Constantini filii Leonis fol. 156, qui Heracleensis cum imperatorem offendisset, Polyenctum patriarcham

consecravit episcopus Caesariensis. ὃς παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου χειροτόνητο. ubi male interpres Wolfius: *a Caesariensi episcopo electus. non electus sed consecratus est*: iam antea enim fuerat electus, καὶ προχειρίσθη πατριάρχης Πολύευκτος μοναχός. male etiam Crusius in historia patriarchica Malaxi l. 2 Turcograeciae p. 131: *ἔχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας πατριάρχης. declaravit ἴπριον Heraclensis patriarcham. imo consecravit, ordinavit, ἱερίων.* pulchre Zonaras ad can. 1 Apost.: *νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱεραῦσθαι λαχόντος τελειοουργία τῶν εὐχῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπίκλησις ἀπὸ τοῦ τὸν ἀρχιερέα τεινεῖν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειροτονούμενον· πάλαι δὲ καὶ αὐτῆ ἡ ψῆφος χειροτονία ἠνόμαστο.*

Errat iterum Iunius cum verba ista, ἐν δὲ τῷ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἄγλιαν Σοφίαν, more Calviniano detorquet in solam (veluti ministri alicuius) designationem, ita vertens: *quo autem eligendus est tempore. minime vero, sed quo tempore ordinandus et consecrandus est patriarcha; seu tempore ordinationis et consecrationis appetente, venit imperator ad sanctam Sophiam.*

p. 102 v. 4. Cantacuzenus 4 37: *divina S. spiritus gratia invocata, tres in patriarcham eligunt, Philotheum Heraeolae, Macarium Philadelphiae episcopus, et privatum adhuc Nicolaum Cabardam; electorumque nomina imperatori scripta mittunt, qui Philotheum maluit; et is non diu post, legitimis omnibus servatis, patriarcha consecratus ecclesiam aliquamdiu administravit. olim imperator arbitrato suo, solus, sine episcoporum suffragiis, patriarcham designabat; quod contra canones factum esse fatetur Cantacuzenus 4 37, ubi episcopis potestatem facit ut more veteri tres nominent, ex quibus ipse postea eum qui magis arriserit caeteris praeferat.*

Postquam Graeci a communione sedis apostolicae seiuncti omnem potestatem, etiam ecclesiasticam, in suos imperatores transtulerunt, non defuerunt certe imperatores partibus sibi delatis, sed qua potestate patriarchas ponebant, eadem eosdem iterum deponebant, et si liberet, depositos reponebant. omnia historicorum volumina plena sunt exemplis, praecipue Cedreni Zonarae Glycae Constantini Manassae, Nicephori Gregorae, Cantacuzeni; Turcasque suos successores ipsis factis suis edocuerunt quomodo ipsi itidem cum patriarchis agere deberent. certe Mahometes sultanus, qui Cpolim sub suum iugum misit, vix alio ritu Gennadium Scholarium creavit quam hic a Codino describitur: *nam suis manibus δεκανίκιον seu δικανίκιον, pastorale pedum, magni pretii dedit, baculum nempe argenteum inauratum, artificiosè factum. dedit et equum bonum et certam aureorum summam, his verbis additi: quod faustum ac felix sit, esto patriarcha; et utere nostra amicitia in quibus rebus voles, habens omnia iura privilegiaque, sicuti superiores ante te patriarchae habuerunt. habe quoque templum sanctorum apostolorum*

domiciliū, loco. ita id tunc accepit, et patriarchicam ibi sedem collocavit, ut est in historia politica l. 1 Turcograec. p. 15. verum haec benevolentia sultanorum in patriarchas non diu duravit. nam sub isto ipso Mahomete patriarchae novem exstiterunt, et praeter Genadium, qui sponte cessit, vix ullus fuit quem calumniatores de solio non deiecerint vel deiciendum per Bassas Turcicos curarint, introducto etiam duorum milium florenorum *bescesio*, quod patriarcha recens electus pendebat, et anno tributo totidem milium, cui *charatsio* nomen erat.

Postea etiam usque ad haec nostra tempora vix unquam pax schismaticis cum schismatico patriarcha fuit. semper suppullularunt aemulationes invidiae et occultae machinae ad huius vel illius exitium; ut mihi videatur non sine consilio divino edita esse in Turcograecia historia politica et ecclesiastica seu patriarchica rerum Cpolitianarum, ex qua perspicue elucet schismaticos non modo cum supremo catholicae ecclesiae capite per caritatem coniunctos non esse, quod per se liquet, sed nec inter se, cum sub gravissima infidelium servitute mutuo sese miris cuniculis infestent, et modo hunc modo illum in patriarchalem thronum Turcarum ope sublevent. valet nimirum hic illud: qui pote, plus urget.

Phranzes Chronici § 19 ferme accuratius morem declarandi patriarcham ab imperatore describit quam Codinus.

p. 102 v. 7. *ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τούτων*] ad trium electorum tertium in patriarcham nominandum non ita coartata imperatoris libertas, quin omnis episcoporum suffragia eum quem vellet, consuetudine permittente, designare potuerit. Blastares τοῦ Κ στοιχείου c. 32: τῶν γὰρ κανόνων τῶν τὰς ἐπισκόπων ψήφους τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐπαρχίας ἀντιθέτων, ἀρχοῦσι δὲ μηδενὶ τούτων ἐξίναί κωινωνεῖν κελύοντων, οἱ βασιλεῖς καὶ τῆς ψήφου τῶν ἐπισκόπων χωρὶς καὶ πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους προβάλλονται. διὰ γούν τούτο, ὡς εἶποι, ἐπὶ τῷ βασιλεὶ Μιχαὴλ τοῦ Δούνα ὁ μητροπολίτης ἐκείνος Σίδης τὰ τῆς βασιλείας φύκοῦμαι καὶ ὁ Νεοκαισαρείας τὰ τῆς πόλεως ἀνεγράφατο, καὶ ἐφ' ἡμῶν ὁ Κυζίκου Νίφων τὴν τε ἀπογραφὴν καὶ τὰς τοῦ δημοσίου ἀπάσας ἐνέργησι δουλείας. sane operas episcoporum aequae ac electionem imperatoris dispositioni subiectas adulante supra modum calamo scribit Blastares. de CP patriarcharem electione et inauguratione docte praecclareque illustrissimus episcopus Vabrensis eo praesule digno Ἀρχιερατικῶ. de trium electione facienda accuratorem habet narrationem p. 481 et seq.

ib. v. 15. *μῆνυμα* nonnunquam *sadimodius* dictum, aliquando *principis mandatum* sive *rescriptum*, hic eiusdem *codicillis*, *breve*, nobis *breve*, *πιστάκιον* proprie vel *ψήφισμα* significat. datis enim regis diplomatis collatas dignitates firmabant imperatores. Anna Alexiados 2: *ἰδεῖται γὰρ μὴ τοῦ χρυσοβόλλου τάχιον ἢ προσήγη κατακαμφθέντος αὐτῷ, ὃ τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν τούτω ἐχαρῆστο* etc.

p. 103 v. 2. *θρόνον ἡσαρνέου*] honor et color qualis Caesari patriarchae tribuitur; ac eam forsitan ob rem eius proclamationi se Caesar subtrahit. vide dicenda ad v. 15 et seq.

ib. v. 6. *ἀνίσταται ἀμφοτέρω*] mutuo nec non aequali honore se colunt imperator et patriarcha; dumque sibi iavicem assurgunt, pari sese

excellere dignitate profitentur. Cantacuzenus 1 5: *ὅτι ἴθος βασιλεύειν ἐξανίστασθαι ἰδιώταις.*

ib. v. 8. ἀπό τῶν ἀξιωμάτων τις] aliud in aula CP dignitas, aliud officium. dignitatem voco, qua obtenta solus honor acquiritur, officium, quod ministeriis in principia vel publici bonum impenditur. quid praestitit imperio sebastocrator panhybersebastus Sebastus et tot alii, de quibus auctor saepius *ὅτι ἐνεργεῖται* vel *ἀνεπίγνωστον* scripsit, nisi ut delatos honores admitterent, regis acceptis corroderent aerarium, vani nominis appellatione gauderent? hos proprie ἀξιώματα et ἀξιωματούς dictos reperies, alios ὀφφουμιάδας vel ἄρογους. Zonaras in Basilio et Constantino: *παρζωρηθήσαν ἔχειν ὃ ἂν ἑκάστος ἐξ ἑαυτοῦ τυραννοῦντος κλήσει, εἴτε ἐν ἀξίαις ἦν εἴτε ἐν ἀρχαῖς εἴτε μέντοι ἐν κήρσει.* annua stipendia sive pensiones viris in dignitate constitutis colligo ex Commenae l. 3 loco subobscuro, quo Germanorum imperatori ab Alexio promittantur pacti iam inter eos acti ratione λόγαι τῶν δοθέντων εἰκοσι ἀξιωμάτων σίτηρων οἰγιάτι dignitatibus praecellentium stipendia.

ib. v. 15. τοῦ πατριάρχου δικανικόν] nusquam accepta, sed pastores baculos sive peda gerunt ecclesiae pastores. δικανίκα vocant Graeci, eo quod et ipsi iustitiam in subditos exercent. πατριάρσαν benignius vocant hodierni. doctius ἀρχιερατικὴν χάβδον posuit Euchologium: *εἴτα διδάσκει ἀπὸ τῶ ἀρχιερέως ἀρχιερατικὴν χάβδον, λέγων οὕτω πρὸς αὐτόν· λάβε τὴν χάβδον, ἵνα ποιῶντες τὸ ἐμπροσθὲν σου ποιῶντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῖς μὲν εὐπειδέσιν, ἴστω ἀπὸ τοῖς ὄπὸ σου βακτηρία καὶ ὀπισθηγιγρός, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσιν καὶ ἐτραπήλοις χρησῶσιν αὐτῇ χάβδῳ ἐπιστοπικῇ, χάβδῳ παιδουσίσεως.*

ib. v. 21. πολυχρονίζουσι] ex hac consuetudine, ut recens instituto patriarchae πολυχρόνιον occinatur, de Copronymo narrat Theophanes: *ἐνήληθεν Κωνσταντῖνος ἐν τῷ ἄμβωσι, κρατῶν Κωνσταντῖνον μοναχὸν ἐπισκοπον γενόμενον τοῦ Σύλαιου, καὶ ἐπευξάμενος ἐφη μεγάλη τῇ φωνῇ· "Κωνσταντίνῳ οἰκουμένικῳ πατριάρχῃ πολλὰ τὰ ἐτη."*

p. 104 v. 5. ἀπέργεται ἑκπότης] restitudo in thronum, aequae ac primum instituto, Isaias patriarchae parem honorem exhibuit iunior Andronicus, teste Cantacuzeno l. 1 c. ult.: *καὶ πατριάρχῃ Ἡσαΐα δι' αὐτὸν ἑγκαλεισμένῳ, ὅσον τε ὁ καιρὸς ἐδίδου εὐχαριστήσας, καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐφ' ἑκποῦ βασιλικῶς κεκοσμημένου ἀγαγών, ἐπανήκει αὐτὸς εἰς τὰ βασίλεια.* Gennadium patriarcham recenter consecratum Mohammed nomine secundus, primus Cpolis sibi subiectae infidelis tyrannus, μετακαλεσάμενος ἔνδον τῶν βασιλείων αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶ δίδωκεν αὐτῷ δεκανίκιον (ita corruptius profertur) πολλοῦ ἄξιον, ἦτοι χάβδον ἀργυρῶν, περιεχουσαμένην, ἀράαιαν, καὶ ἑκποῦ ἀγαθόν, καὶ μέρος χρυσῶν ex Chronico Cp.

p. 104 v. 19. Iunius haec non vertit, sed penitus evertit. sciendum est quod alii sacerdotes summi electionem facientes obsignant his. patriarcha designatur solum, quia ab imperatore facta designatio pro minore sigillo ducitur. corrige. sciendum est autem alios sacerdotes summos (hoc est episcopos, archiepiscopos etc.) eligi per duplex sigillum; hoc est per duplicia suffragia seu vota obsignata, seu per duplex scrutinium. τὴν μὲν πρώτην σφραγιδα καλοῦσι μικράν. primum sigillum vocant minus. primum sigillum, hoc est, ut iam plerique vocant, primum scrutinium, vocant minus. at vero patriarcham (Cpolitenum) per unum duntaxat sigillum, hoc est uno scrutinio, eligunt, eo quod πρόβλησις seu renuntiatio ab imperatore facta suppleat

vicem minoris sigilli. quod ait Iunius, primum illud sigillum sen-
scrutinium vocari *nominationem* vel *praesentationem*, secundum vero
collationem sive *collaturam*, id minime dixisset, si ex iure didicis-
set quidnam ius nominandi, quid ius praesentandi et quid ius con-
ferendi esset. nec hoc omittendum, in Turcograecia *τὴν πρώτην* P 261
καὶ δευτέραν σφραγίδα vocari *τὸ πρῶτον καὶ δευτέρον μήνυμα*,
p. 108.

p. 104 v. 20. electionem deputationemque ad officium quodpiam, ut et
germanam in illud institutionem, vocant ecclesiastici *σφραγίδα*, seu crucis
signo vel fieri solitam vel firmatam. illa *πρώτη καὶ μικρὰ σφραγίς*, haec
δευτέρα καὶ μεγάλη. quia vero non cruce signat imperator patriarcham,
minor siquidem a maiori benedicitur, eius electio virtute par est *πρώτῃ*
σφραγίδι, nomen nihilominus non adipiscitur.

p. 105 v. 4. eodem modo quo patriarcha Cpolitanus tresque
caeteri patriarchae, eligebatur archiepiscopus Achridis; quae quia
patria Iustiniani imperatoris erat, ab eodem prima Iustiniana vocata
est, magnis aucta privilegiis, qua ecclesiasticis qua politicis; quam
ad archiepiscopatum evexit, eique subiecit omnes provinciales epi-
scopos dioeceseos, Daciae et Mysiae secundae, Dardaniae, Praeva-
litanae et secundae Macedoniae. Gregoras l. 2: *olim Iustinianus*
imperator eam provinciam ex qua oriundus erat cum aliis multis rebus
ornarat, tum primam Iustinianam appellaverat, atque etiam perpetua
libertate donarat, eo tamen excepto, ne eius archiepiscopi Romanorum
imperatores inuangerent; quae praerogativa legibus aliis est concessa etc.
regia sedes eorum (Bulgarorum) deinceps urbs ea esse cepit quam
Iustinianus imperator archiepiscopatus honore primaeque, ut diximus,
Iustinianae nomine ornavit. post appellatione gentis illius vulgata
locus ipse Bulgaria dictus est, et Bulgariae metropolis prima Iusti-
niana. vide Novellam 11 Iustiniani et ad eam scholia Cuiacii, et
Novellam 131. alia Iustiniana nomine secunda fuit in Cypro insula,
patria Theodora uxoris, ut est apud Nicephorum 17 28 et 16 37,
quanquam Procopius l. 4 de aedificiis Iustiniani affirmat Ulpianum,
Dardaniae oppidum, secundam Iustinianam appellatum esse. ter-
tia Iustiniana non est Chalcedon, ut inepte vertit Iunius, sed Car-
thago in Africa: neque enim Καρχηδών, ut in sua quoque edi-
tione habet Iunius, est Chalcedon; sed Carthago; quae Iustiniana
dicta, quod Iustinianus imperator Carthaginem una cum Africa,
pulsis Vandalis, Romano imperio restituerit. vide Novellam 131.
alia Iustiniana nova exstat in Notitia Not. 8, et alia Notit. 28, ut
notat Cuiacius ad Nov. 11.

ib. v. 10. formula huius precationis inserta est l. 6 Iuris
GR p. 441.

ib. v. 13. ἀρχιμανδριται] non amplius *specum* sed ovium caprarumve
gregem Graeci vocant *μάνδραν*; quae vox ad homines sociam ad invicem
et pacatam vitam agentes translata aliam confestim producit, *ἀρχιμανδρί-*
την nimirum, qui huiusmodi quietam solitariam ac sociam vitam in monti-
bus et specubus terrae agentibus ducem se praebet ac rectorem. quo per-

specto non exigua oritur difficultas, quorum vel qualium sit dux ac rector archimandrites, an plurium vel paucorum monachorum (hi enim sunt, qui testante Basilio *ἐν ὄρει καὶ ὀκαίς τῆς γῆς* habitant), an unius abbas vel multorum monasteriorum sit gubernator supremus, velut is qui nobis provincialis dicitur aut generalis, quam partem teneris, nullum incurres deceptionis periculum: unius enim quandoque superiores, plurium etiam nonnunquam significat monasteriorum praesidem. primi sensus allati argumentum est Eutychetis appellatio, quae in concilio Chalcedonensi et apud Theophanem archimandritae est, apud Theodorum presbyterum de Incarn. *δομῖνι τοῦ ἡγουμένου: ὁ Ἐβρυχῆς δὲ ἦν ἡγουμένος μοναστηρίου ἐνός*, inquit, idem est igitur *ἀρχιμανδρίτης* qui *ἡγουμένος*, unius solius monasterii abbas, pater, superior ac rector. secundo tamen sensui non deest multiplex probatio, prima, quod privati monasterii superior non patiatur ob humilem nimis statum se *ἀρχιμανδρίτην* vocari; secunda, quod eam tantum sustineant appellationem qui plura regunt iure supremo monasteria, vel qui saltem maiori praesunt monasterio cui plura subiciuntur *μετόχια*, velut antiquis nostris abbatibus minores prioresque; tertia, quod in textu quem elucubramus interposita inter *ἀρχιμανδρίτας* et *καθηγουμένους πρωτοσυγγέλλων* dignitate ab invicem longissime differre demonstrantur, imo particula exaggerans *ἀλλὰ* res omnino diversas indicare declarat. transit in auctoris nostri mentem illustrissimi praesulis Vabrensis opus vere pontificium eo loci quo *τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ ἡγουμένου πρόβλησιν* dat spectandam, certe non ut unius sed ut plurium, quorum ut una non est appellatio, ita nec unum officium fuisse temere putandum est. caeterum quem Cantacuzenus 1 32 et 33 *τὸν τοῦ ἁγίου ὄρους πρῶτον ἁγίου montis*, ubi plura monasteria visuntur et ad quatuor milia monachorum degunt, *praefectum* vocat, alium esse non reor ab eo, de quo sermo, archimandrite.

ib. v. 13. memorat hic Curopalata *protosyncellos*. Inninus legit *protosyncelos*. vox composita, inquit, ex *πρῶτος* et *σύγγελος*, quod nomen est per *syncopen* dictum pro *συνάγγελος*, id est, ut hodie magis receptum est, *coenobita*. sed in eis *coenobiis archimandritae sunt alabates seu patres*, *protosynceli vero senes quique*. si *protosyncellus* idem est quod *coenobita*, tunc omnis monachus cum aliis in monasterio

P 262 degens erit *protosyncellus*, quia omnis talis monachus est *coenobita*. at hoc inauditum est. deinde si *protosyncelli* sunt *senes* quique in suo ordine, ad quid opus habent propria ordinatione et chirotonia, ut *archimandritae*? nam ut quis sit *senex* aut *senior* in suo ordine, id non largitur *electio* et *consecratio* sed *tempus* et *aetas*.

Quis igitur *protosyncellus* et simplex *syncellus*? olim *syncellus* appellabatur is qui mortuo patriarchae successurus erat. testes Zonaras et Cedrenus in imperio Constantini Monomachi, quorum ille explicans quisnam apud Saracenos diceretur *seriphus* seu *seriphes*, ita scribit: *οὗτος δ' ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ὄπερ παρ' ἡμῖν πάλας ἢν ὁ λεγόμενος σύγκελλος. ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντος εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης τοῦ Χαλιφᾶ φθαρέντος τὸν τελευτήσαντα διαδέχεται*. eadem Cedrenus. ubi notanda vox *πάλας*, qua significant olim quidem hac notione nomen hoc usitatum fuisse, postea desuisse. sic Anastasius Germani patriarchae *syncellus* fuit, Cedren. in imp. Leonis Iconomachi p. 456. *syncellus* item fuit Stephanus frater Leonis impera-

toris, Cedren. p. 594, in locum Photii substitutus. syncellus quoque designatus est Theophylactus Romani Lacapeni filius a Nicolao patriarcha, etsi ei non successit, sed Stephanus Amaseae metropolitae, Cedr. in imp. Rom. Lac. p. 624. de Ioanne syncello lege Zonaram in imperio Theophili, ut et de Michaelae syncello Cedrenum. idem Cedrenus mentionem facit protosyncelli in imperio Michaelis Stratiotici, satisque indicat eam de qua ibi loquitur dignitatem fuisse politicam, non ecclesiasticam, cum dicat penes illum fuisse reipublicae administrandae curam. τῷ πρωτοσυγκέλλῳ λέοντι, inquit, προσελθόντες τὰ ποιὰ διοικοῦντι τῷ τότε.

Est autem syncellus quasi eiusdem cellae consors, et protosyncellus primus inter cellae consortes. res tandem in dignitatis nomen abiit, ut qui nec σύγκαπνος nec σύγκελλος essent, tales tamen appellarentur. sicut hodie multi habent eum titulum ut vocentur S. D. N. domestici, ita et syncelli patriarcharum tandem evaserunt illi qui forte nunquam in patriarchio habitaverant. huic postea dignitati agnatum est πρώτος, πρωτοσύγκελλος, ex solita nimirum ambitione qua simplicia vocabula τοῦ πρώτου convestire solent. invenerant olim Graeci titulum nobilissimum. res hic non stetit, ambitio πρωτονωβελισσίμος esse voluit. nec hic, quamvis in longo nomine, finis: ut placet tibi ille in Iure Graeco-Romano l. 4 Νικήτας πρωτονωβελισσίμοῦντίστατος? quale monstrum tituli! erant Graecis πρόεδροι: titulus iste augendus fuit praescripto vocabulo πρώτου, πρωτοπρόεδροι, quod in Iure Graeco-Romano passim obvium est. etsi autem scriptura illa σύγγελλος et πρωτοσύγγελλος apud nonnullos scriptores reperitur, non dubito tamen vitiosam esse, germanamque illam σύγκελλος et πρωτοσύγκελλος, quia clarum est a *concella*, hoc est ab eadem *cella*, nomen descendere. hinc Wilhelmus Tyrinus 14 12 *concellos* nominat. Ennodius l. 1 epist. 5 vocat *cellulanos*, et quod Graecum magis exprimit, *concellaneos*. Heraclius imperator, ut est in quadam eius constitutione, quae exstat l. 2 Iuris Graeco-Romani, numerum *syncellorum* ad duos redegit. mirum vero Codinum *syncelli* seu *syncellorum* mentionem nullam fecisse, dum catalogum officialium magnae ecclesiae texeret, nisi quis dicat syncellorum appellationem non officii sed dignitatis fuisse.

ibid. qui primus omnium σύγκελλος ac ideo temporis ordine πρωτοσύγκελλος legitur, fuit Anastasius ille presbyter, cui referente Theophane, quam conceperat de fide perversam sententiam, publice prohibendam in ecclesiae conventu dedit Nestorius: ὁμίλιαν περὶ πίστεως ἐκδέδεικται τῷ ἑαυτοῦ συγκέλλῳ. hic autem cum sublato e vivis Nestorio patriarchae dignitatem non exceperit, nihil aliud eo vivente adeptus quam ut esset convictus eius particeps, domus cellaeque consors, animae rebus in dubiis director, in arduis consiliaris, in secretis conscius, ac indivisus in prosperis et adversis socius. hoc primum syncelli qui legitur syncelli munus; haec ut vera nominis expositio, ita pariter officii finis et cognitio sincerior. Kaagrius de ipso syncello 6 2: τοῦ Νεστορίου διάπυρος ἔραστῆς, ὃς καὶ συνέκδημός οἱ γέγονεν πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἀπαίρωντι. Socrates 7 32: συντὴν αὐτῷ Λυστάσιος πρεσβύτερος, ἅμα αὐτῷ ἐν τῆς Ἀντιοχείας

σταλείς. τούτον διά τιμῆς εἶχε κολλῆς, καὶ ἐν τοῖς πράγμασι συμβούλιον ἔχοιτο. presbytero deinceps huiusmodi in cibi cellae secretorum, vitae denique omnis societatem adscito, procedentibus annis factum est ut qui in ecclesiae coetu amicos, in palatio quoque notos allegerat, nullo, si quae forent, eius merita virtutesque ignorante, defuncto patriarcha in eius locum successer eligeretur; quique nomine syncelli vel dignitate peses patriarcham adhuc in vivis agentem, ceu eius sincerior *concellaneus*, insignis vixerat, idem post letum, ut in ecclesia thronum, ita *κελλιον* ipsum et secretius patriarchii penetrabile occuparet, videtur mos huiusmodi circa Leonis Isauri tempora invaluisse, de quo Cedrenus: *εδρην οὖν ἐν τούτῳ σύμμαχον Ἀναστασίῳ σύγκελλον τοῦ ἁγίου (Γερμανοῦ) συνταξάμενος ἀπὸ τοῦ θρόνου διάδοχον γενέσθαι*. invaluisse dixi, non primo morem institutum: iam enim sub Anastasio seniore *Τιμοθέῳ ἀποθανόντος*, scribit Theophanes, *Ἰωάννην τὸν Καππαδόκην πρεσβύτερον καὶ σύγκελλον Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον πρεχειρίσαντο*. et sub Iustino pariter seniore *Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τελευταίου Ἐκκεράνιος πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ σύγκελλος χειροτονήθη*. maiora semper incrementa more capiente, Stephanus Leonis sapientis frater, quem Basilius pater clero CP sociarat educandumque ac syncelli dignitate ornandum Photio dederat, ait Leo Grammaticus, eodem Photio secunde submoto confestim in eius locum successit est patriarcha. Cedrenus vitae Leonis initio: *προσέταξεν ὁ Λέων τοῦ θρόνου Φώτιον πατριάρχην, κατὰ πόδας δὲ Στέφανον σύγκελλον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προβάλλεται*. et in eodem Leone: *χειροτονεῖται πατριάρχης ὁ σύγκελλος Ἐδόθμιος*. consuetudinem hanc quasi legem habitam narrat Cedrenus idem in Monomacho: *ἐκείνου γὰρ (πατριάρχου) ἀποθανόντος ὁ σύγκελλος εὐθὺς εἰς τὸν τούτου θρόνον ἐγκαθίσταται*. *πάσαι* dixerat nonnihil superius: Monomachi enim aetate consuetudo vel lex quaecumque de syncellis ad patriarchatum subvehendis exstincta erat et penitus abrogata. eo tamen ac sequentibus temporibus non unus modo sed et plures syncelli; ac tandem inter eos primas tenens protosyncellus, cuius nomen deinde plures ambierunt. verum integram syncellorum cohortem aliquando miratus, ac de iis cum Graecis ipsis collocutus, percepi ex ea quae semper inter eos vixit dignitatum ambitione vel titulorum cupiditate profuixisse, ut qui patriarchatum expeterent vel syncellos in munere velent aemulari, nomen primum aucuparentur. pristini vero temporis syncellus, patriarchae licet successor designatus, quo desiderii successionis a se amoveret suspicionem, ubi patriarchae consacrificabat, populum ad preces pro eo et eius salute nec non ei vita longaeva obtinenda fundendas hortabatur; quod cum faceret pariter per CP ecclesias alii presbyteri, exin quasi syncelli nomen promeriti, ea se dignitate promovendos curarunt; ac ut viget et aliis praeferrī quaerit honoris cupiditas, qui magna in ecclesia syncellis preces huiusmodi denuntiaret faciendas, portosyncellus, ut reliquis anteposendus ac dignior, est appellatus; ac ubi sacerdotis vel metropolitae patriarchae conceleberrantes id muneri fuerint executi, syncellorum quoque ac protosyncellorum honorem sibi arrogarunt. audi Cedrenum in Romano Argyro: *ἐτίμησε δὲ σύγκελλους μητροπολίτας τρεῖς*. plures itaque syncelli, adeo sublimis etiam honoris cupidine moti ut in consessu a sacerdotibus in missa habendo metropolitae se praeferrī contenderent, idem Cedrenus inferius: *ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς ταραχὴ διὰ τὴν καθίδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξαμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθίσαι αὐτῶν τοὺς σύγκελλους ἐν τῷ συνθρόνῳ*. ipsi nihilominus metropolitae aliquando syncelli, ut praemisi. Cedrenus idem in Basilio et Constantino Romani *ΚΚ*: *ὁ σύγκελλος Στέφανος καὶ τῆς Νικομηδείας πρόεδρος*. pene praetieram non syncellum modo, qui patriarchae *concellaneus* ac eius *πνευματικὸς* foret, sed et qui imperatori praestaret idem officium, eo nomine

vocatam, quod maxime semper cum comitaretur, ac in palatio ad eius cellam (κελλόν enim etiam imperatoris secretius penetrale dictum superioris) concellaneus σύνκελλος, ac prae aliis dignus μέγας πρωτοσύγκελλος habitaret. aderant ei (si Phranzae interpreti fides habenda) sacerdotes sui (palatini nimirum) et spiritalis pater Gregorius magnus protosyngelus. de Ioanne imperatore loquitur ad concilium Florentinum viam capessente. scribit porro protosyngelum, prout alii Graece σύγγελον, ab eadem cum σύγγελον pronuntiationem et ignoratam συγκέλλου propriae vocis significantiam et originem.

p. 105 v. 14. καθηγούμενοι] quos ηγουμένους quoque dicimus: προηγούμενους autem, qui hos in officio praecesserunt, et superiorum munere, quo se abdicarunt, sunt functi.

ibid. την σφραγίδα] κρόβλησιν, προχρίσιν, promotionem intellege, quae facto crucis signo completeretur. requirere in Eucnologis; et consules postremam superioris capitis notam.

ib. v. 17. καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς προσκύνησιν τοῦ βασιλέως, ὡς εἴρηται, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἔχόντων μανδύον· αὐτῶν ποταμούς] Iunius p. 212 editionis suae, 1 c. 20 n. 16: summi autem sacerdotes ad salutandum imperatorem, ut diximus, venientes cum aliis mandyrum suum habentibus. perperam. lege ex codice Lauther. μετὰ τῶν ἔχόντων μανδύων αὐτῶν ποταμούς. cum mandyis suis habentibus P 263 *fluvios*, hoc est cum mandyis undulatis. in scripto Graecob. l. 2 Turcogr. p. 108: καὶ μανδῆ μὲ τούς ποταμούς. μανδεῖον, inquit ille Graecus in Turcogr. p. 189, λέγουσιν ὃ φέρει ἐπάνω ὁ πατριάρχης μετὰ ποταμῶν, διὰ τὸ διδακτικὸν ὀφείλειν. dicitur ergo μανδύας, μανδεῖον, μανδῆ et μαντίον, a quo in Turcogr. p. 189 numero multitudinis τὰ μαντία. οἱ ἀρχιερεῖς βαστοῦν εἰς τὰ μαντία τούς ποταμούς κοκκίλους καὶ ἄσπρους. pontifices gestant in palliis fluvios (limbos) coccineos et albos. Germanice mantel; a Latino mantelo. est autem μανδύας forma similis ei vesti sacrae quam vulgo vocamus ein rauchmantel; et qua ipse imperator Romanus adhuc in inauguratione insigniri et pingi solet quoque cum electoribus. Simeon magister officiorum in Pandectae Histor. Turciae c. 199 δικητήσιον vocat; quod Graeci rogati ab auctore Pandectae interpretabantur ἐπιμάνδυον, quasi dicas supramantellum. forte δικητήσιον παρὰ τὴν δικην derivatur, ut et δικανίκιον, quod imperii et potestatis insigne sit. eratque vestis haec tam imperatoribus quam patriarchis aliisque pontificibus communis, ut ex Curopalata et Turcograecia constat; nec satis apte vertitur paludamentum, ut agnoscit etiam Leunclavius, cum vox haec militarem vestem significet, μανδύας autem etiam extra castra gestari consueverit; nec ab imperatore tantum sed et ab ecclesiae praesulibus, quibus paludamentum apte nemo tribuerit. et haec accommodari possunt ad varia loca Codini in quibus mandyae mentionem facit. quod Iunius mandyae originem ex Persica lingua deducit p. 336, id facit, opinor, ut Persicae linguae non ignarum sciamus. longe facilius a Latino mantello aut Germanico mantel deduxisset. nec assentior Meursio, qui ita legit, ἐρχόμενοι μετὰ τῶν ἔχόντων μανδύον μὲ ποταμούς, nam sensus esset: episcopi veniunt

ad venerationem imperatoris cum illis qui habent mandyrum cum fluviis sive undulatum, cum ipsimet induti mandyis undulatis veniant ad cultum imperatori deferendum. nec barbarico illo hellenismo με pro μετὰ Cyropalatum usum esse verisimile fit, praesertim hoc solo et unico loco. potius hoc nupero alicui Malaxo competat, qui in patriarchica sua historiae Turcograeciae inserta ἐχάρισε κακπάσιον ἐν-δύμιον μὲ τὸν καμουχᾶν, καὶ μανδῆ μὲ τοὺς ποταμούς, καὶ ἄλο-γον ἄσπρον.

ib. v. 18. superius pontificum indumentum extra missarum solemnia est mandyas, pallio quam similis, ad fauces fibula nexus, sinibus et rugis amplissimus et omnino insignis. ad eius latera circa ventrem affixae sunt taenulae albi rubrique coloris ternae, quibus undequaque variatur et adernatur. taenulae illae sunt ποταμοί, de quibus in praesenti, eam-que gratiam et scientiam designant quam intellexit Christus ipse dominus, dicens "flumina de ventre eius fluent" etc. ac propterea circa ventrem appictae. superius ad collum et angulos inferiores sunt κόματα, quattuor nimirum additi panniculi quadri, de quibus singulis Symeon Thessal. episcopus: τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς διδάσκει μανδύας, ποταμούς· μὲν ἔχον διὰ τὰ προσηγμένα, κόματα δὲ εἰς τόπον καλαιᾶς τε καὶ καινῆς χάριτος, ἃ ἄπορα καὶ κείνη τῶν ποταμῶν.

C A P U T XV.

p. 106 v. 2. Alius titulus habet παρὲ πατρὸς βασιλέως ἀποθα- νόντος. sed melior est inscriptio quam capiti huic praefiximus. citat hoc Codini caput Casaubonus Exercit. 56 contra Baronium. et heu! quid laboris non exantlat, quid sudoris non profundit, quos lecythos suorurn collectaneorum non effundit, ut doceat nos aliud esse λαμπροφορεῖν, aliud λευκοφορεῖν seu λευχειμονεῖν, aliud colorem λαμπρόν, aliud colorem λευκόν, interdum tamen λαμπρόν καὶ λευκόν pro eodem accipi, proprie distingui. apud Codinum, inquit, vestes albae, luctus indices, vocantur λευκαί; iisdem opponuntur λαμπραί, id est omnes nitidiores; puta candidae a fullone recentes, quales fuerunt olim candidatorum, quas Plutarchus et alii Graeci λαμπράς vertunt, aut purpureas, vel alius cuiusvis coloris, praesertim interioris. non enim sola candida dicuntur λαμπρά, sed quaecunque valde nitent, cuiusmodi erant cum primis illae chlamydes veri luminis, de quibus ad Trebellium Pollionem diximus. quam abscondita nobis pandit operosus iste exercitator! quasi non omnia haec ex ipso Codino satis superque perspecta sint, praesertim adiunctis iis quae c. 11 idem Codinus tradit.

ἰδοῦντα λαμπρόν. Beza vertit *splendidam*, interpretes noster *albam*. approbat hoc Casaubonus, quia *λαμπρόν* et *λευκόν* saepe eodem significatu usurpantur. illud critica ferula sic castigat: magis ex usu Latine loquentium dixissent *candidam*. mirum Bezam hoc loco non fuisse memorem suae *candidae*, a fullone candentis, cuius iterum oblitus est Iacobi c. 2, dum *ἰδοῦντα τὴν λαμπρόν* denuo *splendidam vestem* interpretatur. bonam tamen operam, sed nimis seram navat nobis asceta iste, dum nos docet quid sit *μαργέλλιον*, sed per negationem: ait enim imperatorem citrina vestimenta assumere, *sed sine limbis et pretiosis praetexturis: hoc margellium significat, non margaritas*. audis, Iuni, quid te olim Genevae incolam doceat eiusdem scholae quondam et urbis insector Casaubonus? mitte ergo tandem tuas margaritas. vocavi *operam seram* respectu nostri, quia iam pridem ex Balsamone et aliis didicimus quid sint *margellia*.

p. 106 v. 14. *τεσσαράκοντα*] defunctorum recolendae memoriae sacri sunt dies tertius, nonus, quadragesimus, et annuus a morte. *τοῖς τεθνεώσις ἀποτιλεῖται*, inquit Nicephorus Callistus, *τὰ τρίτα, τὰ ἔννατα καὶ τὰ τεσσαράκοντα*. rationes subdit: tertio die facies, qua dignoscitur homo, discrimen deperditur; nono corpus tabescit, solo corde adhuc incorrupto manente; quadragesimo tandem etiam cor cum reliqua corporis mole tabe corruptionisque ex integro cedit. aptius alii *τὰ τρίτα* apud Graecos resurrectionem Christi post triduanam sepulturam, *τὰ ἔννατα* novem angelorum choros, quibus mortuos aggregari precantur, *τὰ τεσσαράκοντα* luctum Israelitici populi in Moysis morte ad quadragesimum usque diem productum, quo defunctis lacrimas precesque parentare possumus, affirmant designare. huius mentis est Neophytus Rhodius in sua Synopai vernacula, Clementem in Constit. Apost. l. 8 c. 49 *secutas*.

p. 107 v. 1. *τῶν νενομισμένων ἐννάδων*] de quibus superiore nota. sacros in feriis agendis novem dies refert Blastares, τοῦ Δ στοιχείου ε. 8, adeo ut Alexius imperator edita Novella sanxerit nemini licere demortui parentes vel uxorem vel heredes vel fideiussores ante novem dierum luctui dicandorum praefinitum tempus accusare, causam in eos intentare vel in iudicium trahere: *θεσπίζομεν μηδενὶ εἶναι τοῦ τελευτήσαντος τοὺς γονεῖς ἢ τὴν γυναῖκα ἢ τοὺς κληρονόμους ἢ τοὺς ἑγγυητὰς πρὸ τῆς τῶν ἐννάων ἡμερῶν προθεσμίας τοῦ πένθους αἰτιάσθαι ἢ παρενοχλεῖν ἢ εἰς δικαστήριον ἔλκειν*.

ib. v. 4. caeterum, quod Codinus ad calcem capitis scribit, nefas esse ut quis vestes nigras in palatio portet, id intelligendum est extra casum quo ipse imperator luget: tunc enim omnes *μελανεμιμονούσιν*, ut paulo antea Codinus dicebat.

C A P U T XVI

ib. v. 13. *κρίσειν*] ex equo vel curru *desilire et pedes incedere*.

ibid. ad fontem] *πηγή* seu *πηγαί* templum celeberrimum Cpoli extra moenia, cuius summus amator admirator et encomiastes

fuit Nicephorus Callistus, ut constat ex l. 15 historiae ecclesiasticae c. 25 et 26; qui de miraculis ad fontem editis integrum se commentarium scripsisse dicit. exstat Viennae in Caesarea bibliotheca fortassis unicum totius Europae exemplar; cui nisi cito succurratur (vidi enim et percurri allatum Monachium et huc Ingolstadtium), penitus a blattis tineisque corrodetur; et iam nunc aliquot locis ab aquis pessime acceptum est, ita ut multa legi nequeant, praesertim sub finem.

Ad hoc templum divertit quoque Helena Cantacuzeni filia, nuptura Ioanni Palaeologo. rem narrat ipse Cantacuzenus 4 1.

ibid. urbis CP situs triangularis est; eiusque latera duo alluuntur mari, tertium continenti obtenditur. ad eam itaque adveniens itinere terrestri imperatrix ad Pegem ecclesiam celeberrimam et regium simul palatium, qua continentem respicit urbs, desilit: sin mari appellat, circa Blachernas loco portus commodissimo, ubi aliud Blachernense dictum palatium, terram salutat. ecclesiae porro Πηγῆς nomen est a fonte non minus continuo miraculorum profluvio quam perennibus aquis exuberante. ad salutare eius aquas si a Marciano, qui postmodum Romanum imperium obtinuit, deferretur, lumen oculorum recuperaturum caecus per divinam visionem est monitus. tulit εἰς τὴν Πηγὴν Marcianus caecum, caecus visum ex aquis rettulit. inde, ait Menaem Graecorum, miraculorum τῆς Πηγῆς origo et celeberrimum loco nomen factum: ἐν τῷ τεμένει τῆ Πηγῆς ἔστιν ἀφθόρον λαμάνων, in templo ipso non adeo fons quam miraculorum ubertim decurrentium latex emergit, ait Cantacuzenus. Iustinianus fonti templum superstruxit: τὴν Θεοτόκον Πηγὴν Ἰουστινιανὸς ἔκτισε, scribunt Origines CP. exstat adhuc locus, Christianis Turcisque venerandus, quodque superest templum nulla ruina foedatum, antiquitate non modice venerandum, ob pretium omne superantes aquas, a plebe Χρυσοπηγῆς accepit appellationem.

p. 107 v. 14. de templo Blachernarum suo loco diximus. erat et ipsum extra urbem ad littus maris, de quo multa Nicephorus loco citato. principio templa solummodo erant; successu temporis accesserunt splendidissima palatia. quomodo excepta fuerit ab Andronico iuniori sponso Anna Sabauda, leges apud Cantacuz. 1 42.

p. 108 v. 1. περὶ τὴν ἀκρόπολιν] ad urbis eum angulum qui Chryseopolim oppidum Asiaticum ex adverso respicit, ubi hodie principis Turcarum regia. vulgus κίρας, cornu vocat.

ib. v. 5. ἀρχοντισσῶν] legendum omnino ἀρχοντισσῶν: ἀρχοντισσῶς enim nec usus nec lexica nec auctoritas docet, est autem ἀρχοντισσα domina, femina nobilis. Simon Portius ἀρχοντισσα, δισκοίνα, δισκότις, κούρα. inter praecipuas huiusmodi ἀρχοντισσῶς Cedrenus habet ζωστῆς, quae patriciorum cingulo et honoris insigni uterentur.

ibid. ὑποδοῦσιν αὐτὴν τὰ ἐρυθρὰ] non minus capiti corona quam rubra calcaementa fuerunt pedibus imperatorum insignia. Logotheta de Ioanne abdicante se imperio: καὶ τὰ μὲν ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλετο καὶ τὴν περιμάργαρον πορφυράδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερεκάθηται κόκκινος, ἃ βασιλικὰ σύμβολα. a regibus Albae tum ad se deduxit, tum ad posteros imperatores Romanos calceorum hunc colorem transmisit Iulius Caesar. Dio l. 43: τῇ ὑποδέσει τῇ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόμῳ κατὰ τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐν Ἀλβῇ ποτὲ γενομένους, ὡς καὶ προσήμων σφίσι διὰ τὸν Ἰουλιανόν, ἐχρήτη. Ammianus pedum tegmina purpurea vocat, quae a comite

largitionum servabantur. hinc repetita toties in Graecorum historiis φοινικὰ πέδιλα, πέδιλον ἐρυθρόν, ποικιοβαφές καὶ φοινικοβαφές, ἐρυθροβαφές πέδιλον, ἐρυθρὰ ὑποδήματα. ex pluribus unum aut alterum exemplum depromo. Botoalates apud Annam Comanenam exuens se imperio, at non eius insignibus, *μόνον ἔσομαι φιλοῦ τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος καὶ τῆς εὐφημίας καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίων.* de Alexio scribit Gregoras, qui filiae ἐρυθροῦς ἐποδεδείσθαι κρηπίαι προστετάχει, *Ἐν αὐτῇ τε καὶ ὁ ταύτην συζητησόμενος τῆς βασιλείας διάδοχος γίγνηται.* ut Imperatricē nobiles feminae rubra calceamenta induebant, sic nonnisi proceres viri pedibus imperatoris illa consueverant immittere. Cantacuzenus qui fuerint designat § 27: *ὁ νέος δὲ βασιλεὺς πρότερον ἐσθῆτα βασιλικὴν ἐνδύς, ἔπειτα ὑπ' ὄψει ταῖς ἀπάντων ταῖς ἐρυθραῖς κρηπίαι τοῖς πόδας κατεκόσμη, τὸν ἑτερον μὲν ὑπὸ τῶν ἀγγιστα καὶ αἷμα προσηκόντων ἐποδοσόμενος, τὸν δὲ λοιπὸν ὑπὸ τῶν τὰ κροῦα φερομένων ἐκ' ἐγγυεῖα καὶ λαμπρότητι μισθοφόρων Λατίνων.* alia fuisse haec calceamenta Dio monstravit, vocans ea *ὑπόδησιν ὄψηλῆν.* ad genu pertinuisse testatur Procopius l. 3 de Aedif. Iust. *ὑποδήματα μέχρι εἰς γόνυ φοινικοῦ χρώματος, ὃ δαὶ βασιλεῖα μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ἐποδεῖσθαι. τζάγγας* ideo vel τζάγγια barbaro nomine dicta existimo: de illis actum superius.

ib. v. 10. ἐν ἡμέρα ζητῆ] finem hic scriptis imponit e Regis ms. alterum, et vocem *τέλος* addit; ut quod sequitur alieni auctoris opus esse conciliamus.

ib. v. 11. assumentum illud, ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο etc. vere assumentum esse neque huc pertinere, clarius est quam ut multis ostendi debeat. quia tamen Iunius repperit in quodam exemplari sibi a Frehero subministrato, et quia alter Boicus codex eodem additamento caeteris auctior est, relinquamus sane hoc loco, neque dum alium quaerimus et assignamus, forte incommodiorem attribuamus. illud certum esto, hic omnino tanquam peregrinum atque exoticum habitare. codex tamen Boicus pro *παρδοβαλλοι* exhibet *παρδοβάγιοι*.

ibid. παρδοβαλλοι] alia lectio *παρδοβάγιοι*, qui *pardos* curant: feras enim ad ostentationem vel delectationem principes enutriant. *βαλουλον* superius *procuratores*, *baulum* referre diximus: *βαλούλον* vice nonnunquam *βλάγγον* apud Theophanem vel etiam *βάγιλον* lego. Regium hic habet *παρδοβάγιλον*; qua de causa *παρδοῦσι* *curatores* expone.

ib. v. 13. Turcarum sultano etiam hodie κρυστήρις potui refrigerando in pretio esse, memini me legere alicubi in observationibus Bellonii.

ibid. παρρινόχοοι] Regium correcte *παρρινόχοοι*, qui pincernis administrant, et aquas vel puriores vel salubriores aut certe nives aut glaciem vino refrigerando equis aliunde vehunt.

C A P U T XVII.

Nicephorus Gregoras sua in historia parum amico animo fuit in Andronicum iuniorem imperatorem et in Ioannem Cantacuzenum magnum domesticum; de qua Gregorae iniquitate exstat publica querimonia Cantacuzeni l. 4 c. 24 et 25. nec mirum, quia sequebatur partes Andronici senioris, cui addictissimus erat utpote plurimis beneficiis ab illo affectus et magnis honoribus cumulatns. quocirca calamm continere non potuit, quo minus aliquando Andronicum iuniorem et Cantacuzenum mordaciter perstringeret et calumnias in chartas effunderet; in quorum numerum si referas geminas illas de Andronico iuniore narrationes, quibus suam historiam claudit, absque iniuria Gregorae, nisi fallor, id fiet.

GRETSERI INDEX GRAECUS.

- Ἀβεστιάριος** 246.
ἀγάπην διαιωνίζουσαν ποιεῖν 75, 5.
ἀγγούριον 268.
ἀγγουρωτός 38, 10.
ἄγια 94, 7.
ἄγιασμα 96, 17. **ἁγιάσματος μετα-**
λαμβάνειν 79, 9.
ἁγιασμός μέγας 306.
ἅγιος 91, 1.
ἁγιωσύνη 120.
ἀγροπυλῖαι 72, 1. 5. 320.
ἄδειαν ἔχω 29, 19. 30, 5.
ἄδνομιάζειν 85, 1.
ἄδνομιαστής 85, 1. 198.
ἄδνομιον 198.
ἄένναος ποταμός 255.
ἄετόπουλα 14, 9. 228.
ἄηρ 15, 11. 221.
αἷμα καὶ ὕδωρ ζωοπαρόχου πλε-
ρᾶς κεκληρωμένα θερμοτήτος
 163.
αἱμαχθῆναι εἰ συμβῆ κνηγετοῦν-
τα βασιλεῖα 39, 13.
ἀκαθίστου θεομήτορος ἀγροπυλῖα
καὶ ὕμνος 821, 324.
ἀκούσιτα δέκα ἐντία 301.
ἀκούμβω 301.
ἀκριβοῦν 75, 21.
ἀκρόπολις 108, 1.
ἀκρωτηριασμός 87, 9. 354.
ἀκωλύτως 8, 11.
ἀλειπτής ὁ τῆς Κρήτης ἄνδρᾶς
 320.
ἄληθινῶ 30, 21.
ἄλλαγαί, ἀλλάγματα 67, 19. 68,
 10. 313.
ἀλλάγιον 200.
Codin. Cwropalat. de Offic.
- ἀλλαξιμάριον** 31, 16. 254.
ἀλλάσειν 67, 18. 135. 313.
ἄλογον, ἀλόγιον 25, 17. 37, 7. 9.
 200. 245.
ἄμβων 89, 23. 357.
ἄμετακίνητος στάσις τῶν διακόνων
 164.
ἄμηράλιος, ἄμηρᾶς, ἄμηραῖος 243.
 244.
ἄμπουλλα 149. 275.
ἀνά 99, 10. 101, 11.
ἀναβάθρα 78, 8. 89, 10. 91, 10.
 93, 4.
ἀναβατός θρόνος 21, 20. 239.
ἀναβιβάζω 7, 20. 8, 4. 11. 21.
ἀναγορευέσθαι 7, 12.
ἀναγορευόμενος βασιλεύς 88, 17.
ἀνάγιος 68 *not.*
ἀνάκαρα 31, 18. 254. **ἀνακαρισταί**
 31, 17. 49, 4.
ἀνακίττεσθαι 41, 14.
ἀναλόγιον 44, 4.
ἀναλογεῖον 274.
ἀναλώματα βασιλικά 98, 12.
ἀνακίπτω 301.
ἀναστάσιμον τροπάριον 73, 18.
ἀναστήλωσις τῶν σεπτῶν εἰκόσεων
 345.
ἀνδρῶνα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια
 122.
ἀνεκίλητος 149.
ἀνερωτήτως 45, 21.
ἀνεψιός 8, 15. 18, 2.
ἄνευ δ' ὧν εἴρηται 106, 16.
ἀνοικεῖον ἔστι 103, 10.
ἀντ' αὐτοῦ 84, 13.
ἀντὶ τῆς μικρᾶς λογίζεται σφραγι-
 25

- δοξ ἢ τοῦ βασιλείως πρόβλησις 105, 1.
 ἀντίδωρον 288. 365.
 ἀντιδυμῖαν 96, 6.
 ἀντικαθίστασθαι εἰς τόπον θανόν-
 τος 376.
 ἀντιμῖνσια 145 εἰ.
 ἀντίπανα 224.
 ἀντιπρόσωπα 147.
 ἄνω ποταμῶν χωρεῖν λέγουσα τὰς
 πηγὰς, παροιμία 144. τὰ ἄνω
 κάτω ποιεῖν *idid*.
 ἀξίωμα 7, 2. 7. 8. 16. 141. ἀξιώ-
 ματα ἀρχοντικά 135. 164.
 ἀξιωματικοί 97, 19. 173. 350.
 ἀπαράλλακτα συνήθων ἀγίων εὐχῶν
 139.
 ἀπαριθμεῖσθαι 7, 12.
 ἀπέρχεσθαι 79, 18. 80, 2 εἰ.
 ἀπήμων ὁ πότος 119.
 ἀπληγεῖν 245.
 ὁ ἀποβαλὼν τὸν τεθνεῶτα 106, 19.
 ἀποκαλύπτειν κεφαλὰς 90, 9.
 ἀπόλοις 68, 13.
 ἀποπάττειν 73, 3. 327.
 ἀποσπογγίζω 71, 3.
 ἀποστολικά παραδόσεις 86, 21.
 ἀποτελοῦμαι κτύπον 57, 11.
 ἀργυρένδυτος 361.
 ἄρμα 40, 17.
 ἀρματοῦν 270. 350.
 ἄρτον κλάσμα θεῖλις φάγωμεν 188.
 ἀρχή 165.
 ἀρχιδιάκονος οὐ διὰ ἀρχοντικῶν
 γίνεται 164.
 ἀρχιμαρκετικὰ στολλήματα 137. ἀρχι-
 ρατική φιλοτιμία 164.
 ἀρχιμανδράται 105, 13.
 ἀρχιστράτηγος 283.
 ἀρχοντικά 164.
 ἀρχοντόπουλον ἀσκεπές 52, 1.
 228.
 ἀρχοδὸς τῶν μελφιδιῶν ὁ δομέστι-
 κος 176.
 ἄρχων μέγας 136. ἄρχων ἐκκλησιῶν,
 εὐαγγελίου, κονταμῶν, μοναστη-
 ρίων 5, 13—16. ἄρχων τῶν φώ-
 των 5, 17. 145.
 ἀσκηρῆτης 142. 241.
 ἀσπερίζειν 239.
 ἀσπροκόκκινος 26, 7.
 ἄσπρος 239. 379.
 Ἀτραβαντικὰ χλαμῶδες 335.
 Ἀγουστεῶν 88, 2. 355.
 αὐθεντεῖν 232.
 αὐθεντής 16, 17 εἰ.
 αὐθεντόπουλος 228. 232. 16, 14.
 εἰ.
 αὐτοχείρως 62, 15.
 ἀφαιρούντες καπούτζια γονατίζουσα
 75, 15.
 ἀφορίζειν 157.
 ἀχειροποίητος τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν
 322.
 ἀχθοφόρα ζῶα 245.
 ἀχρόσωτος 23, 6.
 βαθμίδες 89, 13.
 βάτον 91, 12. βάτων ἐσρετή 67, 5.
 311.
 βαῖουλος 112. 210. 311.
 βαλάντιον 121.
 ἐν τοῖς βασιλείοις 356.
 βασιλεοπάτωρ 175.
 βασιλικὸν ταμιεῖον 246.
 βερικοκυόχρους 19, 12.
 βέστια 246.
 βηλόδωρα 288.
 βῆμα 149.
 βιγίη 22, 4. 84, 5 εἰ.
 βιγίζω 84, 10 εἰ.
 βιγίλασντες 84, 7 εἰ.
 βλάτια συνήθως πολιτευόμενα 20,
 16. ἑκατόν 236.
 βλάτιον 19, 12. 20, 1. 15. 21, 18.
 22, 16. 25, 22. 50, 9. 236. 237.
 292. βλάτιον κώδιμι ξοικός, δεδε-
 μένον μετὰ μανδύλου 51, 6. 237.
 292.
 βλάτιος 19, 12.
 βλέπειν τὰς εὐχὰς διασθεν τοῦ
 ἀρχιερέως 138.
 βουλή καλῶν 225.
 βουλλεῖν 256.
 βουλατήριον 127.
 βουτιόν 26, 1.
 βούτιον 245.
 βρεβία ἐν οἷς ἀναγράφεται κερη-
 λια 133.
 βρούσος 295.
 ἐν τῷ Γαλατῆ ποτεστάτος Γενοσι-
 τῶν 74, 21. μοναστήρια 122.
 γαικῶν ὑποδύσεων κρητῆς χαρτο-
 φύλαξ 4, 6.
 γαμαδία ἱμάτια 224. στιχάγια 166.
 γαμματίζω 27, 18.
 γεγωνότερα φωνή 74, 4.
 γενικός λογοθέτης 186.
 Γένονα 75, 8.
 Γενοῦται 75, 5. 12. 18. 22.
 γνήσιοι τεθνεῶτος 106, 12.
 γονάτιον 141.
 γονυκλισία οὐ γέγραπται 334.
 γράμματα συγχαρητικά 157.

- γραμματικός 41, 7.
 γυναικάδελφος 15, 7.
 γῦρος τῆς τροῦλης 22, 19. 242.
 πρὸ τῆς τοῦ δειλινοῦ ὥρας 84, 12.
 δελτία μικρά 319.
 δῆμα 26, 1.
 δεποτάτοι 160. 364. 93, 23. μαν-
 θροφοροῦντες μετὰ λαμπάδων
 160.
 δερματίων λεπτὰ περιτημήματα ἀφ'
 ὧν πιτάνια 133.
 δεσποινικός κληρὸς 94, 20.
 δεσπότης 173.
 δεσποτικὰ ἔορτα 273.
 δευτερεῖα φέρειν ἀρχιερέως 165.
 δευτερεύων τῶν ἱερέων 152. τῶν
 διακόνων εἰσοδεύει τοὺς διακό-
 νους 150.
 δευτερόπρωτα σάββατα 145.
 δεφεῖσθαι τῶν κουρασθέντων 32, 11.
 255.
 δῆμαρχοι 48, 17.
 δημηγορέω 35, 7.
 δι 269.
 διαβιβάζω 106, 19.
 διαγέλαστος 19, 15.
 διαγνώσεις καλλιγραφεῖ χαρτοφύ-
 λαξ 127.
 διαδέχεσθαι τὸν τελευταῖον 376.
 διακαινησιμος ἑβδομάς 333.
 διακονητής ὁ σκερτικὸς 118.
 διακονία περὶ τὸ ἅγιον βῆμα 162.
 διακονικόν 335.
 διάκονοι τῷ ὄρασι μνημονοῦσι
 ἄλλοις τὸν καιρὸν τῆς ὀφειλού-
 σης γίνεσθαι ἐκφωνήσεως 168.
 διακόνων τάξις καὶ στάσις τῷ
 χρόνῳ συνημιζέται καὶ στηρίζε-
 ται, καὶ ἔστι ἀμετακίνητος 164.
 διαλάμπουσα ἡμέρα 86, 6.
 διάλεξις 242.
 διανυκτερεύω 81, 19.
 διαφορώτερος 103, 13.
 διάφραγμα 99, 19.
 διδάμπουλον 44, 10. 275.
 διβέλλιον 269. 283.
 διβολέος 225. 369.
 διερμηνευτής 25, 6.
 διερχεσθαι κατ' ὄνομα 198.
 δικαιοδοτεῖ κατὰ παντὸς ἀνθρώ-
 πον καὶ δικαστηρίου μεγάλου
 προκαθίσθαι χαρτοφύλαξ 127.
 δικανικὸν 17, 10. 103, 15. 105, 16.
 233.
 δικητήσιον 379.
 διοικεῖν τὰ κοινὰ 377.
 διοικητής 25, 15.
 διόρθωσις σφαλμάτων ψυχικῶν 127.
 δίσκος ἅγιος 221.
 δισπίδαμος 93, 11.
 δομειστικὰ 153. 176.
 δομειστικῶν 258.
 δομειστικοὶ 153. οἱ δύο δομειστικοὶ
 χοροῦ δεξιῦ καὶ ἀριστεροῦ *ibid.*
 δοῦξ, δονκός 18, 13. δονκῆς, δον-
 κᾶδος, δούκαινα 178. δονκᾶτον
 179.
 δραγόμενοι 270.
 δρακονταῖον 283.
 δραττόμενος νομισμάτων σκορπίζει
 εἰς τὰ ἀρχοντοπούλα 98, 8. 9.
 δραμεῖς 255.
 δρασύγγα, δρασύγγος 189.
 δραυγγιστὶ 190.
 δρυφακτοὶ 134.
 δωρεῖται ἢ βασιλεία τότε τι τῷ
 δεῖν 79, 15.
 δώρημα χρόνου καὶ ἰδίου πόνου
 ἔχει ἀρχιδιάκονος ὑπεροχὴν 164.
 ἑβδομάς δικαιοκρησιμος 333.
 ἑγγράφος παραδιδόναι 86, 11.
 ἑγγὺς χρυσοβούλλου δύναμις ἔχει
 79, 14.
 ἑκκληματικὰ ὑποθέσεις 130.
 ἑκοπτος 18, 18.
 ἑδαφος 67, 9. ἐπ' ἑδάφους κροῦ-
 εῖν 35, 9. ἐπ' ἑδάφους τιθέσθαι
 μύσους 60, 4. 298.
 ἑθνικὰ φωναί 148.
 εἰκονοστάσιον 274.
 εἰκὼν τῆς ὀδηγητρίας 315.
 εἰρηνικά 74, 1.
 εἰσοδεύειν 150.
 εἰσοδεῖων 150.
 τῶν εἰσοδίων τῆς θεοτόκου μνήμη
 80, 15.
 εἰσόδος 363. μεγάλη 93, 15. εἰσο-
 δοί τε καὶ ἔξοδοι προσφερόμεναι
 καὶ ἔξερχόμεναι 41, 21.
 ἐκβάλλειν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς στέμμα
 96, 7.
 ἐκβολή 30, 4.
 ἐκγονος 106, 4.
 ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου 46, 3. 7.
 ἐνδίκησις 131.
 ἐνδικητής 87, 7.
 ἐκκριτοὶ τῶν ἀρχόντων 102, 6.
 ἐκμαγεῖον τοῦ προσώπου 167.
 ἐκφωνήσεως γίνεσθαι ὀφειλομένης
 καιρὸν σημαίνουσι τῶν ἐπι-
 χουμένων καὶ πιστῶν 168.
 ἐλαφρόν φροσάτων 84, 9.
 ἐμβατεύει θεὸς εἰς γῆσιν 102.
 ἐναρξίς 45, 5.

- ἐνδεδομένον 107, 4.
 ἐνδημῶν εὐρίσκειται 79, 18.
 ἐνδίδοσθαι 354.
 ἐνδυμενία 140.
 ἐνθρονιασμός 139.
 ἐνθυμίζειν μουσικῶς 138.
 ἐνωάδες νενομισμέναι 107, 1.
 ἐνοχή 5, 14 sqq.
 ἐνοχος 87, 17.
 ἐντετυλιγμένα φλάμουλα 83, 16.
 ἐξάδειλφος 61, 12.
 ἐξάμιτον 362.
 ἐξαρχος 6, 10, 157.
 ἐξιδιάζοντως 8, 8.
 ἐξυκνιαστής 162.
 ἐξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διάγειν 119.
 ἐξωκατάκοιλοι 118.
 ἐξωκατάκοιτοι 119.
 ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πρόθεσιν 161.
 ἡ ἐπαύριον 72, 17.
 ἐπιβλήματα χρυσοφανα ἐτερόχροα 224.
 ἐπιβοτήματα 279.
 ἐπιγονάτιον 140, 141, 168.
 ἐπιδημία 47, 8.
 ἐπικόμβια 355.
 ἐπιλουρίκιον 112.
 ἐπιμάνδρον 379.
 ἐπιμανίμιον 140, 169.
 ἐπικλα 364.
 ἐπιρριπάρια 44, 8.
 ἐπισκεπάζει διὰ δίσκου τὰ ἄγια 221.
 ἐπιτήθειον 107, 15.
 ἐπιτραχήλιον 167.
 ἐπιφάνεια 303.
 ἐπιφώσκουσα ἡμέρα 67, 11.
 ἐπωμάδιον 167.
 ἐρχεσθαι ἐξ ἀποδημίας 75, 13.
 ἔταιρία 190.
 ἔταιριάρχης ἑταίρους δεχόμενος 36, 4, 6.
 ἔτη πολλά 56, 10, 163, 278.
 εὐαγγέλιον ἀναγινώσκειται ὅλον 317.
 ἔρχεται εἰς τύπον Χριστοῦ 314.
 ἀναγινώσκειται κατὰ Ἰωάννην 317.
 εὐαγγελισμοῦ ἀγρυπνία 326.
 εὐαγγὴ λογοθέσια πέντε σεκρέτων 118.
 εὐκτικὸν μέλος 303.
 εὐλόγησον δέσποτα 153.
 δι' εὐλόγους αἰτίας 157.
 εὐμενίζειν θεόν 90, 6.
 εὐμορφόταται ποδαί 161.
 εὐρίσκεισθαι ἐπισθεῖν, ἐμπροσθεῖν, ἐκ πλαγίου 83, 13.
 εὐρισκόμενος μετὰ ἀρχόντων 56, 14.
 εὐτρεπισμένος μετὰ χαοδίου ἐρ-
 θροῦ 244.
 εὐσημία 53, 5, 104, 3, 151.
 εὐσχησις 367.
 εὐσχαί γίνονται καὶ δεῖκνα 98, 18.
 ἐφακλώματα ὠραϊότατα 161.
 ἐφοδος πολεμίων 85, 10.
 ἐχόμενα τοῦ βασιλέως 94, 5.
 ἐφοποιούς ἐδεστὸν πεπραγματεσρέ-
 νον 147.
 ἔως κάτω 22, 2.
 ζάμιτον 362.
 ζέον καὶ ζέσις 163.
 ζωγραφικὸν πετάλιον 25, 10.
 ζωοπαρόχον πλευραῖς αἷμα καὶ ὕδωρ 163.
 ζῶφριον 289.
 ἡγεμονία 28, 7, 85, 21.
 ἡγούμενοι 140, καὶ καθηγούμενοι 105, 14.
 ἡεράνεος 15, 7 sqq.
 ἡμεροβίγλιον 84, 6.
 ἡρέμα 35, 10, 76, 8.
 ἡρεμία 90, 2.
 ἡσυχῶς ψάλλεται 74, 16.
 ἡως 229.
 θεῖα πρὸς πατρός 106, 7.
 θεῖαι παραδόσεις 86, 21.
 θεῖος 8, 22.
 θέμα 247, θέματα καὶ τάγματα *ibid.*
 θεματικοί 247.
 θεοκρόβλητος 46, 7.
 θεοτόκον παναγία 298, τῆς θεο-
 τόκου νικοποιοῦ καὶ τῆς ὀδηγη-
 τρίας εἰκῶν 315.
 θεοφροσύνητος 46, 8.
 θεσπίζω 87, 3.
 θεωρία 49, 16.
 θεωροί 161, 162.
 θριγγώματα 278.
 θυματός 77, 11.
 θύρα ἐξωκατακοίων 132, θυρῶν
 δομέστικος 159.
 θύρια ἄγια 94, 10.
 θυρωρός 133.
 Θωμαῆτης 88, 2, 354.
 Ἰγκλιμιστί 57, 10.
 ἀπὸ ἰδίτου καρόντος 127.
 ἰδιόμελον 298.
 ἰδρομάχιον 14, 2, 226.
 ἰερά κατάστασις 142.
 ἰεράρχης 128.
 ἰερεῖς σπὲρ ὄλης τεσσαρακοστῆς
 φέρουσι πορφυρὰ στιχάρια 67, 1.
 ἰερομνημονεῖ 137, ἰεροσήμεων *ibid.*

- ξεροπρακτεῖν 136.
 ξερώμενος 127.
 ἱεροκοπητοὶ κόμβοι 17, 11.
 ἱεροκόμων βασιλικῶν ὁ χαρτουλά-
 ριος ἐπισιτατῶν 160. 191.
 ἰσοστάσιος 7, 19.
 ἰστίον 99, 4.
 καβαλλαρίκιον 29, 20. 21.
 παβαλλάριοι 181.
 καβαλλαρίον διερχομένον τοῦ βα-
 σιλέως 39, 23.
 καβαλλικῶν 14, 13. 229.
 καββάδιον 23, 15. 229.
 καθ' αἶμα συγγενῆς 106, 16.
 καθηγηταὶ τῶν Ἰουδαίων 319.
 καθιστάναί εἰς θυμὸν καὶ τάξιν
 τὰ μελωδήματα καὶ μελωδοῦς
 153.
 καινὴ καὶ νέα κυριακὴ 334.
 καλλῶν βουλή 225.
 κάλτζαι 225.
 καλύματα ἱερὰ λίθοις κοσμούμενα
 161.
 καμάρα 101, 11.
 καμισάτοι 163.
 καμία 44, 9. 163.
 κάμπος λευκός 14, 8.
 κανακλεῖον 206.
 κανδηλάπτης 154.
 κάνεον, κανοῦν, κάνστριον, καν-
 στρίσιος 135. 136.
 κανῶν καὶ κανόναρχος 157. κανό-
 νος μεγάλου ἀκολουθία 320.
 καπάσια 37, 13.
 καρδιναίριος 127.
 ἐπὶ καρποχειρῶν αὐτῶν 49, 9.
 Καρχηδῶν 375.
 κασιδίαι ἐχουσα τουφρία μικρά 227.
 κάστρον, κάστρα, καστροφύλαξ, κα-
 στροκτίστης, καστροκτισία, κα-
 στρέσιον, καστέλη 271.
 κατὰ δύο 77, 15.
 κατὰ ἑραμμένον δικαιοδοταί 127.
 κατὰ λιτήν 127.
 κατὰ μέρος 64, 16.
 κατὰ μικρόν 50, 12.
 κατὰ τινα χρεῖων συνέρχεσθαι 120.
 κατὰ τύπους 87, 4.
 καταγωγὴν προκαταλαμβάνειν 107,
 16.
 κατάθεσις τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῆς
 θεοτόκου 82, 2. 344.
 κατακλήτω, κατακλήτικός 119.
 κατακτικῶ 47, 21.
 κατάστασις 142.
 κατεμπεδοὶ σφραγίσαι οἰκίαις 127.
 κατέργον 271.
 κατέχομαι 91, 20.
 κατηχήσεως ἡμέρα 312. ὁ ἐπὶ τῶν
 κατηχήσεων 162.
 κατηχούμενα, κατηχουμένηα 365.
 κατηχουμένων καὶ πιστῶν 168.
 κατόπις 42, 2.
 κατουνεῖν, κατοῦναι, κατονο-
 τόπιον 83, 21. 348.
 κειμηλίων ἱερῶν ἐπιμέλεια 130.
 κεκαλλωπισμένος ἕως κάτω 22, 1.
 κεκλωσμένος 18, 19.
 κέλιον 34, 18.
 κεφαλάδες μερικολ 85, 16. 349.
 κεφαλαρία χαλιναρίου 14, 5. 227.
 κερυμένα νομίσματα 98, 7.
 κηρόβουλλα 256.
 κηροδοχεῖον 275.
 κηροῦς δίδουαι ἐν τῷ ἄμβωνι
 151.
 κηκλίδες 134. 361.
 διὰ κινναβάρεως ἄκρα λαμπάδος
 βεβαμμένα 45, 3. 256.
 κίτρινα φορέματα ὄντι μαργελλίων,
 πένδιμα 106, 5.
 κίτρινοχέρος 26, 19.
 κλακωτός 233.
 κλίβακον 37, 14. κλιβανόριοι 266.
 ἐκ κογχύλης πορφυροῦντα ἱμάτια
 224.
 κοιαίστωρ 24, 14.
 κοίμησις τῆς θεοτόκου 342.
 τὰ κοινὰ διοικεῖν 377.
 εἰς τὸ κοινότερον πρῶτος κατήγηγας
 8, 9.
 κοιτῶν 34, 12 sq.
 κόλλις, κόλλαβος, κολλίμιον 295.
 κόμβος 17, 11. 234. 355.
 κομμεταρίσιος 136.
 κόμπος 19, 1. 234.
 κόμπωσις 14, 7. 30, 14.
 κόνδυλος 17, 11. 19, 2. 8.
 κοντά 181.
 κοντάκια 139. 155.
 κοντάρια 93, 9.
 κοντολέων 181.
 κοντόν 139. 181.
 κόντος 181.
 κοντοσταῦλος 181.
 κοντοστέφανος 181.
 κόπον συμμεριστής 118.
 κορητόριον 226.
 κορτελίνοι 266.
 κόρτη 266.
 κορυφάδη τουφρί 227.
 κορυφάντιον 241.
 κορυφή 91, 16.

- κουβουκλιου θείου χαρτουλάριος 191.
 κοῦπα 245.
 κουροκαλάτης 184.
 κουροκαλατίου 184.
 κουρσεύειν, κουρσεύοντες 254, 255.
 κουρσεύμενα, κούρσον *ibid.* ἀπό τοῦ κούρσον 85, 14.
 κουρτζουβράκια 70, 12. 318.
 κράται 93, 6. 164.
 κρατεῖν, κρατῶν 106, 4.
 κριτικῆ ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων 4, 10.
 κροστήρια 108, 13. 333.
 κτήματα τῆς ἐκκλησίας 3, 3.
 κροσφάγος καὶ τεσσαρακοστή 59, 14.
 κρούειν βράχειας καὶ αἰθηροῦν 154.
 κυριακὴ ἀντιπάσχα 334. νέα *ibid.* ὀρθοδοξίας 345. νέα τοῦ Θωμᾶ 334.
 κύριος καὶ αὐθέντης ταυτοδύναμον 16, 22. κύριος 174.
 κωθώνιον 78, 23.
 λαῖψ τῶν ὤμων περιτίθεται τὸ ὠράριον 168.
 λακίζω καὶ τζακίζω 247.
 λαμπαδάριος 44, 10. 23. 68, 1.
 λαμπάς 45, 2. 67, 18. μετὰ λαμπάδων δεποτάται 160.
 λαμπροφορεῖν 106, 7. 330.
 λαοσυνακτής 6, 7. 154.
 λεία 255.
 λείος 17, 11. 13.
 λεκάνη 70, 13.
 λεπτά ὄργανα 49, 5.
 λευκοφορεῖν 380.
 λευγεμονεῖν 106, 10.
 λήξεως μακαρίας 118.
 λιθάρια ἐμπεπηγμένα πικλόθεν 91, 17.
 λιτανεύειν 346.
 λιτή 5, 17.
 λίτρα χρυσοῦ 77, 2.
 λογάδες τῶν μονοτρόπων 346.
 λόγιον φάσκον 51, 16.
 λογοθίαια πέντε σεκρέτων εὐαγγῆ 118.
 λογογραφεῖν καὶ λογογράφος 134.
 λογοθέτης γενικός 186.
 κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον ἀναγνώσκειται ὅλον 317.
 λούριον, λουρίμιον καὶ λώριον 239. 240.
 λῶρον 268.
 μαγκλάβιον ἐτ. μαγκλαβίται 268.
 μανδύη, μανδύον 168. μανδύας δῆύς 91, 19. 105, 18. 379. μανδύλιον 51, 6. 14.
 μανίκια 63, 19. 21. 64, 5. 167.
 μανουάλιον, κηρομανουάλιον 275.
 μαππάριον 224.
 μαργαριταρένιος 13, 13.
 μαργάρους κοσμούμενα σκεῦη καὶ καλύμματα ἱερά 161.
 μαργέλλια 224.
 μαρσζαλικος 179.
 μαρούπιον 121.
 ματζοβάρβουλον 243.
 ματζουκιον 245.
 κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Μάρκον τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκειται ὅλον 317.
 μαῦρος, μαυροθάλασσα 239.
 βασισίας 112.
 μέγας 117.
 ἀπὸ τοῦ μεγαλειότερον μέχρι καὶ τοῦ μικροτέρου 62, 1.
 μεγαλολογεῖται 42, 12. 271.
 μεθόριον 58, 6.
 μεθούσων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τοῦ πλήθους ἀνθρώποι μετὰ τὸ γεῦμα 32, 7.
 μελανεμονεῖν 106, 11.
 μελλονόμφη 107, 7.
 μεταγραφέντα διὰ γραμμάτων Ἑλληνικῶν 139.
 μετάληψις ἀγία 5, 19. τῶν θείων μυστηρίων 164. εἰς μετάληψιν ἀγίαν εἰσάγειν 145.
 μεταξύα 93, 10. 362.
 μετάστασις τῆς Θεοτόκου 343.
 μέχρι ἱκανῆς ὥρας 52, 22. μέχρι πάντας νυφθῆναι 71, 1.
 μηδικὴ 362.
 μήνυμα 375. μήνυμα ψηφισθεῖς ἢ ἐκλεγείς δέχεται 102, 15.
 μυσάλιον 62, 21. 63, 9.
 μύσος 58, 1. 4.
 Μιχαὴλ ἀρχιστράτηγος 284.
 μονάμπουλον 149. 276.
 μοναστήρια περατικά 122. λεγόμενα σακέλλη, σακούλιον 124.
 μονὴ σεβασμία 80, 6. 340.
 μονοκάβαλλοι 26, 22.
 μουζάκιον 13, 14. 226.
 μουσιούν καὶ διὰ μουσίων καλλιπίζειν 226.
 μπάλλα, μπαλουλος 112. 330.
 μυστικῶς 90, 5.
 νεαρά 232.
 νενομισμένον τι 89, 7.

- νεοφώτιστοι 145.
 νηστεία οὐ γέγραπται 334.
 νικτήρ 70, 16. 71, 5. 318.
 νομικός, νομοδότης, νομοφύλαξ,
 νομιμοδότης 156.
 νωτοφόρα ζῶα 245.
 ξηραμπέλινα χλαμύδες 335.
 ἀπὸ καὶ διὰ ξηρᾶς 107, 9. 108, 3.
 ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ 83, 5.
 ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων 11, 3. 39, 22.
 141.
 ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων 141.
 ὁ τοῦ σακελλίου 124.
 ὀθόνη, ὀθόνιον 170.
 οἰκιακά 10, 19. οἰκιακοί 86, 5.
 οἰκιοχειρῶς 100, 16.
 οἰκοχοεῖον 300. 301. 337.
 ὄνομαστί 61, 16.
 ὄξυς 13, 12. ὄξυ καββάδιον 100, 4.
 ὄρθια φέρουσι σὴνπερα 33, 14.
 ὄρξει ἀντοῖς ὁ βασιλεὺς εἰς πολλὰ
 ἔτη 55, 16.
 ὄφειλομένη ἀποδίδοσθαι τῷ βασι-
 λει τιμῇ 75, 6.
 ὄφειλούσης γίνεσθαι ἐμφωνήσεως
 καιρός 168.
 ὄφρικια, ὄφρικιάλεις 23, 5 ἐκ
 ποί.
 παιγινοῦται 288.
 παιδόπουλον 33, 5. 9. 228.
 παναγία 298. παναγίας ὑψώσεις
 299.
 παναγιάριον 298. 62, 22.
 πάναγνος 322 ἐστρ.
 πανέφρημοι ἀπόστολοι 81, 12.
 πανίον 38, 3. 268.
 πανυπεροβαστος 177.
 παπαλήθρα 170.
 παπῶν ποιεῖν 210.
 πάπας, πάππας, παπίας 188.
 παπούτσια 38, 6. 318.
 παραγενομένου βασιλέως 120.
 παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης
 185.
 παραμονή 273. παραμοναί 265.
 παράσημα οἰκία 73, 10.
 παράστασις 34, 17. 22. 44, 15.
 77, 8.
 Παρδόβαλλει 108, 11.
 παρεκβολαί 111.
 παρεκλήσια 125.
 παροίμια ἄνω χωρεῖν τὰς πηγὰς
 λέγουσα 144.
 πάσσειν 327.
 τὰ πάτρια 111.
 πατριάρχης ἐν τῇ παριζῇ ἠεπάζετο
 πάπαν 120.
 παύειν λαόν 141.
 πέδιλα διβολέα 100, 4. 369.
 πέξευμα 29, 11.
 πεζεύω 14, 11. 29, 8. 83, 20.
 348.
 πεξῆ 97, 9.
 πενταμοῖρα 255.
 ἢ περιβλεπτος 80, 16. 341.
 περιουθεντής 162.
 περιπόλοις 41, 14.
 περιτμήματα λεπτὰ τῶν δερματίων,
 ἀφ' ὧν τὰ πιτάκια 133.
 περιόχτος 14, 17.
 πετάλιον 45, 3.
 πηγῆ 381.
 πηγιάφτης 55, 14. 56, 6. 58, 12.
 184.
 πιλατίκιον 49, 16. 293.
 πιτάκια 133. 164.
 πλάγιον 25, 9. ἀκολουθεῖν 82, 13.
 πλάγιως ὑποχωρεῖν 60, 13.
 πλατέα μαργέλλια 22, 17.
 πλατό 237.
 ἐπὶ τὸ πλεῖστον 32, 7.
 πλησιόχωρος 102, 1.
 ποδαί 161.
 ποδιά 161. ὁ ἐπὶ τῆς ποδιάς 6, 13.
 161.
 ποιεῖν τὰ ἄνω κάτω 144. ποιεῖν
 ὀφρῖμον 179. ποιεῖν τοὺς ἀργούς
 157.
 ποιμαντικὴ δάβδος 233.
 πολλα ἔτη 46, 6. 9. 55, 16. 56, 2.
 278.
 πολυχρόνιον, πολυχρονίζειν 52, 20
 εἰρη. 55, 15 εἰρη. 163. πολυχρο-
 νίου εἶδος 46, 5 εἰρη.
 πορφύρα, πορφυρογέννητοι 302.
 πορφυροῦν κίονιον 79, 21. 339.
 πρόγυπος ἀέλωμα 175.
 προμικτήριος ἀναγνωστῶν 6, 9.
 ταβουλαρίων 6, 8. 154.
 προβάλλομαι 66, 15. 17.
 πρόβησις 99, 8. 101, 5. 374.
 πρόεδροι 377.
 προέλευσις 335.
 προεδρεῖον 305.
 πρόθεσις 363.
 πρόθυρον τοῦ βήματος 74, 8.
 προκαθήμενος 26, 11. 14. προ-
 καθέσθαι τῶν ἀρχιερέων 120.
 πρόκαψις 31, 13. 56, 13. 48, 21.
 253.
 πρόμαχοι 255.
 πρόνοιαν ἔχει πάντων κτημάτων
 οἰκονόμος 120.

- προνόμια 87, 1.
 προπορεύεται λαμπάδαριος 68, 14.
 προσαγορεύειν 95, 15.
 προσκαρτερεῖ μέχρι τραπεζῆς 56, 14.
 προσκεφάλιον 299.
 πρόσφυγες 181.
 προταγή 353.
 προτάτω 86, 13. 15. 353. 354.
 πρωθύστερα 145.
 πρωίως νήφουσι πλήθους ἀνδρῶ-
 ποι 32, 6. ἐν πρωίως 86, 6. κατὰ
 τὴν πρωίαν 32, 3.
 τὰ πρωτεία 165.
 πρωτεύδικος 131.
 πρωτοασκηρῆτις 142. 241.
 πρωτοϊερακάριος 24, 21.
 πρωτοκανόνναρχος 156.
 πρωτοκυνηγός 10, 21. 24, 9. 39, 9.
 πρωτονοτάριος 26, 4. 41, 6.
 πρωτονωβελισμοῦπέριστατος 377.
 πρωτοπακάδης 150.
 πρωτοπακᾶς 150.
 πρωτοπρόεδρος 377.
 πρώτος κατὰ τὸν χρόνον 175. τὸ
 πρώτος 377.
 πρωτοστράτωρ 9, 5. 32, 11 sqq.
 πρωτοσύγγελλοι 105, 13. 376.
 πρωτοψάλτης 152.
 πετρισιτήρια, πετρισιτήρες 226.
 πυρακτεῖν, πυρακτοῦν, πεπυρα-
 κτωμένον ἔσται πάντως 259.
 πυρεκβόλος, μετὰ πυρεκβόλων σταυ-
 ρός 249.
 πωγωνάτιον 141.
 φαβδόχοι 184.
 φαφή, κατὰ φαφήν χαρτάρια 15,
 15.
 φηγάδες 178.
 φήγες 32, 20. φηγός ἀξίωμα 175.
 φήτωρ 144.
 φῆα 13, 10.
 φόγα 260. 311.
 φογάτορες 260. 311.
 φογεύειν 260. 311.
 φομπέτρος, φοπέτρος 112.
 φομφαῖα, φομφαιοκράτορες 99, 15.
 φουχαρεῖον 31, 8.
 φοῦχον 223.
 φουμῆζεται τάξις καὶ στάσις τῶν
 διακόνων χρόνῳ 164.
 σάββατα δευτερόπρωτα 145.
 σαγή 253.
 σάγμα 30, 7.
 σάγμα 252. σαγμάρια ἰβιδ.
 σακέλλα, σακέλλη, σακέλιον, σά-
 κελις, σακελλάριος, ὁ τοῦ σακελ-
 λιον 121.
 σάκκος 313.
 σακοφλίον 124.
 σαλιβα 243.
 σεβαστοκρατόρισα 108, 6.
 σεβαστοκράτωρ νέον ὀνοματοποιη-
 θείς 174.
 σεβαστός 8, 6. 9. 12, 15.
 σέδετον 245.
 τὰ σεῖα 222.
 σειρά 17, 20.
 σειρομάστις 242.
 σεκρετικός διακονητής 118. σεκρε-
 τικοί 241. ὁ ἐπί σεκρέτων 141.
 σεκρετικὸν ἀξίωμα 141.
 σέλα, σέλλα 112.
 σένατον, σηνάτωρ 242.
 ὁ σερόφης τὸν τελευταῖοντα χαλι-
 φᾶν διαδέχεται 376.
 σημαῖα βασιλική 286.
 σημαντρον 83, 10. μέγα 154.
 σημειοθεῖται 128.
 σηρικὴ 362.
 σιλέντιον 242.
 σιλεντιάριος 242.
 σινάνια 294.
 σικάλι 14, 4.
 σικαράνικον 229.
 σικέπιον 14, 8.
 σικέπω 30, 8.
 σικενοφύλαξ, σικενοφυλάκιον 130.
 σικιάδιον 220.
 σικοντέλιον 63, 8.
 σικουφία 38, 4. 6. 268.
 σικυλλομάγγονες 269.
 σικυτεύς 31 ποτ.
 σικρός 81, 7.
 σικυπέδιον 68, 1.
 σικάθη, σικαθαροκουβικουλάριος,
 σικαθία 251.
 σικιδμαῖαιον μήκος 91, 16.
 σικαλεῖς βασιλικῶς 108, 8.
 σικασίς διακόνων 164.
 σικαῦλον 181.
 σικανῶν 283. 249.
 σικανροσιδῶς 90, 10.
 σικέμμα 50, 8.
 σικεματογύριον 100, 20.
 σικέρω 84, 1. 86, 20.
 σικερούμενοί τινές εἰσιν ἀπ' ἀλόγων,
 ἀρμάτων 85, 8.
 σικεφανώματα 278.
 σικεφηφορία 97, 8. 17.
 σικηλιός 245.
 σικηλὸν τοῦ βασιλέως ἔφοπος 28,
 16.

- στηρίζεται τάξις χρόνῳ 164.
 στιχάριον 166.
 στιχηρά, στιχος 138.
 στολή Ιερατική 44, 6. καθημερινῆ βασιλείως 47, 12.
 στολόματα ἀρχιεραικά 137.
 στόλος 23, 9.
 στοχαστικῶς λέγω 32, 5.
 στρατηλατῖα 13, 10.
 στρατιωτικοὶ κατάλογοι ἢ τάγματα 247.
 στρατορῖον 30, 10. 151.
 ὁ ἐπὶ στρατῷ 83, 5.
 στρεπτόν 50, 15.
 στογγύβη ἀσπίς 99, 12.
 στρώσια 29, 16.
 συμβαλταρα 239.
 συγκείμενον ἐκ λέδων 97, 13.
 σύγκαπποι 377.
 σύγκλητοι 376.
 συγκλητικὸς 88, 4.
 οἱ τῆς συγκλήτου πάντες 98, 19.
 συμμεριστῆς κόπου 118.
 συμπένθερος 12, 19.
 συναμμένως 78, 19.
 συναπταί 151.
 σύνθετος 7, 19.
 συνοδικόν 82, 5. 346.
 ἐν συνόδῳ κἀθηρται οἱ τῆς πρώτης πεντάδος 4, 11.
 σύνταξις βασιλείως 48, 14.
 συνυπουργὸς τῷ κανστριαίῳ 136.
 σύρμα 19, 21.
 συρματένιος 13, 8. 222.
 συρτά 29, 18. 250.
 σύρω 250.
 σύσσωμος ζῶσα τριήμερος ὡς ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα 299.
 σφενδόνη 20, 6. 185.
 σφραγιζέιν 66, 12. σφραγιζόμενοι ἐκ δευτέρου χειροτονοῦνται ἀρχιερεῖς 104, 20.
 σφραγίς 104, 20. 374 sq. μικρά, μεγάλη, πρώτη, δευτέρα *ibid.*
 ἀπὸ σέδου ἀναγινώσκειν 241.
 εἰς σχῆμα χαιρετισμοῦ 94, 12.
 σχιστὸν βούχον 223.
 σχοινοπλόκιος 17, 12.
 σχολῶν δομῆστικός 23, 5. 264.
 σωλέας, σωλεῖος 91, 6. 92, 1. 360 sq.
 ταβουλαρίων περιμμηήριος 154.
 τάγμα 247.
 ταμπάριον, τακπάριον 224.
 τάξις ἐκκλησιαστικῆ τοῦ δευτοτάτου 93, 22. τάξις τηρεῖν τοῦ διακόνου 137.
 ταρσός 13, 14.
 τασειά 222.
 ταυτοδύναμον 16, 22.
 τελετή 92, 17. 93, 7. τελετῶν γαμικῶν τελομένων 108, 9. 10.
 περὶ τελομένων ἐθίμων ἢ ἐθῶν γινομένων 171.
 ἐν τεμένει ἐκίστω κειμήλια 133.
 τένδα 228.
 τετραευαγγέλιον 317.
 τετραστάυλον 15, 16. 18.
 τζαγγάς 31, 14.
 τζάγγρα 246.
 τζαγγράτορες 246.
 τζαγνία, τζαγκάι 252.
 τζάκουες, τζακίζω 247.
 τζημούριον 243.
 τιμία ἐσθῆς τῆς θεοτόκου 82, 2.
 τμήμα 88, 6. 7.
 τουβία 97, 14. 227. 366.
 τούφα, τούφια 14, 6. 30, 15. 227.
 τραβεία χλαυδῆς 335.
 τράπεζα ἱερά 96, 2. ἀγία 161. τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀξίωμα 175.
 τρεῦα, τρέβα 330. τρεῦα μέχρι τινὸς ὀλίγου καιροῦ 75, 20.
 τρικέφαλον 312.
 τροκαιοσχία 290.
 τροπάρια 46, 1 sqq. 138. 155.
 τρούλη 242.
 τρουλλοῦσθαι 242.
 τυροπάγος 334.
 ὄελνη ἀμπούλλα 149.
 ὕμνος ἀνάθιστος 321. 324. ὕμνος τρισάγιος 93, 1.
 ὕκαπαντῆς ἑορτή 80, 19.
 ὕκατος τῶν φιλοσόφων 183.
 ὑπερέχω πάντων 8, 17. ὑπερέχουσι συνετάγη 118.
 ὑπέριπυρον 33, 12. 291. ὑπέριπυρον πεπυρακτωμένον 259.
 ὑπήκοον λαόν 92, 13. εἰς τὸ ὑπήκοον εὐμενῆς 87, 8.
 ὑπ' αὐτὸν εἶναι καὶ ὑποταχθᾶν αὐτῷ ὁμολογεῖ 92, 10.
 ἐν τοῖς ὑποβεβηκόσι ἦν ὀφρῖμιον τοῦ πρωτεκδικίου 118.
 ὑποβίβαζε τούτου τὸν Καίσαρα 7, 11.
 ὑπογονάτιον 140.
 ὑποδοῦσι 108, 5.
 ὑπόθεσις 40, 16. ὑποθέσεις ἐγκληματικά 130. ὑποθέσεις ἀρχοντικῆς καὶ δημοσιακῆς λογογραφεῖν 135.

- ὑποκάμισον 70, 12.
 ὑπομνήματα 136.
 ὑπομνηματογράφον 136.
 ὑποτάσσειν 87, 18. 354.
 ὑποταγή *ibid.*
 ὑποὔλιος 18, 10.
 ὑπουργοὶ τῶν νοταρίων 154. 270.
 ὑπόψηφος πατριάρχης 103, 4. ὑπό-
 ψηφος δεσπότης 100, 8.
 ὕψωσις τῆς παναγίας 299.
 φαίος 19, 12.
 φαικωλὶς, φακελίον 22, 14. 50,
 20. 240.
 φάσιον λόγιον 51, 16.
 φελώνη 166.
 φλάμουλον 112. 283. πρὸ ἀποτο-
 λιθθῆναι φλάμουλα 83, 15.
 φλαμουλάριοι, φλαμουλάριος 283.
 φιλοτιμοῦμαι 140.
 φιλοφρονούμενος 107, 19.
 φορέα, ἐφόρεσε Κωνσταντουζηνὸς
 στεφάνους 101, 9.
 φορέματα 19, 20 *sqq.* πρὸς βου-
 λήσεως φορέματα φορεῖν 77, 21.
 κένθριμα 106, 2.
 φόρος 80, 1.
 φουσαῖν, φουσαῖτον 245.
 Φραγκόπουλος 155.
 φουάλις 290.
 φυλακῆ 124. τὴν φυλακὴν τῆς
 ἀγῆς ἐμπειπιστευμένος 184.
 φυλάξεις 42, 19.
 φωτίλια 32, 17. 255.
 φωναὶ ἰθνηκαί 148.
 φουσατεῦν, φουσατεῦν 244.
 φουσαῖτον 244. 351.
 τῆς φωταγωγῆς θεοτόκου 326.
 φωτισμός, φωτιστοί 145.
 χαίωματα 97, 12. 366.
 χαλιναῖριον 14, 5.
 τοῦ χαλιναῖ φθαρέντος ὁ σερ-
 φης τὸν τελευταῖαντα διαδέχεται
 376.
 χαρτάρια, κατὰ ζωφὴν 15, 15.
 χάρτιον 16, 8.
 χαρτουλάριος 159. χαρτουλάριος
 Ἰακωβὸν βασιλικὸν ὁ ἐπιστατῶν
 160. 191.
 χαρτοφυλακτεῖον, χαρτοφυλάκιον
 128.
 χαρτῶα δικαιώματα 126.
 χασείδιον, χάσδιον 25, 8. 244.
 χειρόμακτρον 167.
 χειρόρτιον 25, 1.
 χειροτονεῖν, χειροτονεῖσθαι, χει-
 ροτονία 371. 372. χειροτονοῦνται
 ἀρχιερεῖς σφραγιζόμενοι ἐκ δευ-
 τέρου 104, 19. χειροτονηθεῖς
 100, 18.
 χορηγέω, χορηγεῖ θεὸς εἰς τὴν γνῶ-
 σιν 102, 5.
 χοροῦ πρώτον καὶ δευτέρον δύο
 δομέστικοι 153.
 Χριστογενένων, Χριστογενῶν,
 Χριστοῦ γέννα ἑορτὴ 43, 19. 273.
 χρυσάσπερος 20, 14.
 ἀνευ χρυσαφίου 26, 8.
 χρυσόβουλλα 32, 20. 256.
 χρυσοσηῆρανος 22, 9.
 χρυσοκλαβαρικὸν κιαδίον καὶ σφρ-
 ματέιον 221. 222.
 χρυσόλευκος 20, 8.
 χρυσοφαντα ἐπιβλήματα 224.
 χρυσοχοϊκός 14, 16.
 ζωῆμα 51, 7.
 ζωρὶς ἡγεμόνος τὸ καθόλιον σφρά-
 τευμα εὐρίσκειται 85, 11.
 ψηλάφησις τοῦ Θωμᾶ 334.
 ψηφφορεῖον 102, 3.
 ψοφεῖν τοῖς χεῖλεσι 149.
 κατὰ τὴν ὥραν 35, 6. μέχρι ἑκα-
 πτῆς ὥρας 52, 22.
 ὀμοφῶριον 94, 14. 168.
 ὀραῖαι πύλαι 347.
 ὀράριον 168.
 ὀρῶ 168.

GRETSEI INDEX LATINUS.

Abbreviator, qui brevia conficiebat,
ὁ εἰς τὰ μικρά 133.

abestarius, praeses vestiarii 246.

acacia, cavitas involucri, quod imp.
fert sinistra, eum mortalitatis hu-
militatisque admonet 51, 7.

academica congregatio Ingolstadien-
sis per tricesimum b. virginis lita-
nias cani instituit 344.

acathistae virginis vigilia cum aliis
tribus in palatio agitur, sabbato
hebdomadis quintae quadragesimalis
72, 2. 321. acathistus hymnus
ob urbem Constantinopolim ter
servatam b. virgini servatrici can-
itur 321. acathistus hymnus dic-
tus, quod populus una cum clero
totam noctem absque sessione stan-
do et canendo deiparae laudes et
gratias concineret 324.

acatholici quam sint rudes rerum ec-
clesiasticarum 151.

acclamationes in benedictione aquae
79, 5. unctione imp. 79, 10. lar-
gitione beneficii 79, 13. in crea-
tione despotae 100, 9. designa-
tione patriarchae 103, 18. in ac-
clamationibus sebastocrator nomi-
natur secundus 7, 12. et nomina
despotarum 53, 6. acclamationum
exempla 278. acclamatio synodica
facta S. Augustino 279. S. Pul-
cheriae imperatrici virgini et Mar-
ciano 279. concionatoribus 281.
aliae factae imperatoribus Iustino
Iuniori 278. Nicephoro Phocae
ibid. in senatu Claudio 280. An-

tonino 279. acclamationum origo
et progressio 278. eadem in ex-
secrationem versae 280. in imperat.
Commodum *ibid.* in haereticos 281.
acclamationes Graecorum adula-
torie falsas ridet lepide Luitpran-
dus 278. 232. 294.

accubitor cubiculi 186.

accubitorium novemdecim palatium
301.

Achris Iustiniani patria ab ipso or-
nata, prima Iustiniana dicta 375.
et regia Bulgarorum sedes *ibid.*

acolithus, officium 51. palatin. 11,
10. eius gestamina 25, 11. Ba-
rangorum praefectus sequitur ex
officio imp. 40, 12.

administrator magnus, offic. 55. pa-
lat. 11, 14. eius habitus 25, 13.
nulla eius functio 41, 3.

adnumiasta magnus, offic. 46. palat.
11, 5. insigne scepro insidens
columba 24, 22. ex officio castra
cum magno domestico obit, quae
desunt annotat 85, 1. censor
est militum 198.

Adrianopoli coronatus secundum Can-
tacuzenus 368. alia inibi gesta
ibid.

Adrianus Saravia Calvinista contendit
nomina archiepisc. archidiacon etc.
retinenda 165. adversante Beza
ibid.

adulatores Graeci episcopalia prope
omnia et sacerdotalia suo imp.
tribuunt munera 331.

Aegyptii natalem Christi 6. Ian.

- agebant 304. eorum Nilus aliique fontes ob miraculum in Cana Galilaeae vinosi 306.
- aër sciadii, aër velum sacrum quo sancta in disco teguntur 221. thure vaporatur *ibid.*
- Aethiopes ob Christi baptismum se aquis mergunt 306. media nocte ex proximo hauriunt et incorruptam servant aquam *ibid.*
- Agareni bis ab urbe Cpoli repulsi ope b. virginis 323.
- agnum Christum significat omophorion, vestis sacra ex lana 168.
- Alexander magnus victor Darii 54, 22. in eius domo paterna velut successores coluntur imp. Romani 55, 6. idem Leonidae baiuli sui moribus insuetus puer emendare senex nequit 211.
- Alexandrinus patriarcha solus aperto capite sacrificat 169. eius mitra dicta Phrygium *ibid.*
- Alexius Comnenus imp. primus Sebastocratorem creat fratrem 7, 1. eundem Caesari anteponit 7, 11. 174. est fecundus in commentis novarum dignitatum 7, 8. ut charophylax ante episcopos sederet rescripsit 120. idem excogitavit dignitatem panhypersebasti 7, 17. eadem ornat Michaëlem Taronitem 7, 18. abusus voce et dignitate sebasti, quae solius imp. 8, 6. aliptes 320.
- allaximarium imp. vestiarium 31, 16. 254.
- alogator praest militibus equos habentibus 37, 7. alius habentibus spathas 37, 10.
- altaris tabernaculum seu locus sanctior dicitur βήμα 149. pro altari portatili utebantur Graeci antimensis 147.
- ambon, locus capax et ornatus templi 357. inibi coronatus et initiatus imp. ambonem et soleam casu trullae comminutum non potuit splendore pari restituere Iustinus 90, 18 sqq. 361. eo defertur evangelium cum lampadibus 160. diaconis in eo datur signum separandi catechumenos a fidelibus 168.
- ambulacrum erigitur in palmis, floribus conspergitur, diripiendum finito datur officio 68, 16 sqq.
- a memoria, offic. 58. palat. 11, 17. ornamenta 26, 5. functio 41, 8. est memoriae magister, non abamillis alteri ecclesiastico, suggestori 143.
- ampullam auream duplicem tenet lampadarius 44, 10. 45, 1. 49, 14. 275. simplicem tenet in clericorum ordinatione secundus ostiarius 276. ampullae oleum sacrum et chrisma continebant *ibid.* inde monampulion et dibampulion *ibid.* 149.
- anabathra exstruitur ornaturque in coronatione imp. 89, 10. in eam ascendit imp. coronatus 91, 10. et imperatrix coronata 92, 21. eandem occupant protopsaltae inde accinentes 93, 5. alia item sedent aureis velata velis imp. et pater 97. exstruitur alia in triclinio pro designando patriarcha 102.
- anacara tympana equitante imp. pulsantur 31, 18. 254.
- Anastasio imp. tempore sunt usurpata primum contacia 189.
- anastasimon, genus cantici 155.
- Anconitanorum Cos. in nativitate mensam imp. bene precatur 57, 5.
- Andreas Cretensis auctor magni canonis, eius natales, studia, scripta vitaeque compendium 320. 321.
- Andronicus Palaeologus primus sen senior Theodorum Metochitam aerrarii publici magnum logothetam constituit et stratopedarchae anteponit 9, 15. eius ex sorore nepotes cabbadia duplicis coloris aliaque gestabant 18, 2. Ioannem nepotem panhypersebastum ornamentis facit augustiorem 177. equi hinnitum ex imagine S. Georgii editum inaudiens male ominatur 315. ad divam hodegetriam confugit, precatur, iuvatur 316. monachus biennio in Libis monasterio sepultus 340.
- Andronicus iunior Cpoli capta avam verbis et amplexu recreat, ipse quoque divam Hodegetriam veneratus 316. excipit sponsam Amam Sabaudam 332. eius humilem animum carpit Gregoras 334. hic Andronicus secundus Cantacuzenum lubet magnum domesticum et panhypersebasto aequalem facit aliaque superiores 7, 23 sqq.

- angeli in scaranico magni domestici 17, 13. inde mos catholicus in vestibus pingendi angelos aliosque sanctos exemplis firmatus 235. angelorum imitamen sticharion 166. eorum celeritatem et reverentiam indicat orarium, sacra diaconorum vestis 167.
- angurotum, gestamen Persicum Bardariotarum 38, 10. est pileus in cucumeris formam 268.
- Anna Comnena Alexii Comneni filia eius Alexias 174.
- Anna Sabauda ab Andronico iun. sponsa excepta 382.
- annos multos precantur imp. Graeci, sebastocratori, despotae, patriarchae 44, 19. 46, 5. 6. 7. 48, 19. 51, 21. 53, 6. 55, 15 *sqq.* potestatus Genuensium latine eos precatur 56, 17. Pisanorum 57, 1 et Anconitarum 57, 5. Barangi anglice 57, 9. Bardariotae persice 57, 14. cantores *ibid.* et panagiam sumenti 63, 7. vicissimque imp. suis reprecatur 33, 16. 59, 1. 63, 14. potestato Genuensium 56, 18. Pisanorum consuli per interpretem 57, 4. et magno domestico 63, 14. annos praeterea multos precantur imp. lugenti 69, 18. osculanti ss. crucem 79, 5. conferenti beneficium 79, 13. in creatione despotae 100, 7. 17. 20. in patriarchae designatione 103, 7.
- annulis aureis, funibus et ansis poma in mensa imp. deponuntur 301.
- annunciationis festo et palmis purpurea gestantur sticharia 67, 1. annunciationis vigilia cum tribus aliis in palatio agitur 72, 2. 326. est festum despoticum 272.
- anteponendi et postponendi officia, res et voces novandi ius imp. 8, 10. 177. idem prope patriarchae tentabant 143. 162.
- antidorum seu panem sanctificatum sumpturo imp. accinitur polychron in nativ. 48, 20. idem sumit imp. coronatus et populus 96, 17. ab episcopo benedictionis gratia distributum 365. idque non communicantibus 238. eius cum processione delatio, distributio, consecratio 363. 365. antidorum cum mandyis et lampadibus praecedant deputati 160.
- antimensia 146. in novi templi dedicatione ab episcopo consecrata, sine iis sacrificium non oblatum. lotionem non perdit sanctificationem. ea consecrandi ritus *ibid.* et 147.
- antipana, quasi panni oppositi panis, ornamenta quaedam 224.
- Antonino pio a senatu acclamatum 279.
- apex pilei imp. et despotae 13, 9. sebastocratoris et Caesaris 15, 3. 19. domestici 17, 8.
- apocrisiarius proponit imp. negotia in circumstatione 35, 13. est internuncius, procurator, legatus 262. apocrisiariorum munere episcopi et diaconi functi 262. clerum palatii regebant et ecclesiastica negotia tractabant 263. apocrisiarius Romanus Cpoli moratus itaque in aula regum Franciae 262.
- apostoli mensae accumbentes in pulvinari panem deponunt in Christi honorem 299. preces per ordinem festorum variant *ibid.* is mos ubique terrarum ab iis servatus *ibid.* ad b. virginis dormitionem congregatis mensaeque accumbentibus deipara post mortem viva apparet *ibid.* ab iisdem dicta panagia *ibid.* in SS. apostolorum Petri et Pauli honorem Constantinus Sylvestro Romam tradidit 262. in SS. apostolorum templo conditorium est magni Constantini 81, 7. processioni ad illud imp. interest 81, 13. id templum SS. apostolorum patriarchae Cpolitano sedes data a Mahomete urbem et imperium occupante 373.
- apostolicas traditiones futurus recipit imp. 86, 21. ad apostolicam scripturarum lectionem imp. et imperatrix coronati surgunt 93, 2.
- apparitiones Christi tres festo honoratae 303.
- apprecationes variae ac reciprocae ad imp. mensam in nativ. 53, 15 *sqq.*
- aquae consecratio in epiphania facta 65, 1. is ritus in omnibus ecclesiis etiam apud Aethiopas servatus 306. aquae benedictio initio mensis facta 305. eius benedictio-

- nis formula *ibid.* 78, 14. 16 *sqq.* aquae miraculo servabantur incorruptae, quas fideles media nocte ob Christi baptismum hauserant 306. aquam ferventem calici consecrato infundebant Graeci 162. eius mysterium et ministri *ibid.*
- archidiaconus dominica adorandae ss. crucis, eandem affert ex palatii ecclesia 65, 15. induitur stichario et phelone *ib.* 16. eam gestandi a patriarcha habet potestatem 66, 14. legit evangelia in officio mag. hebdomadis 70, 9. preces in paschate recitat pro pace 74, 1. fert ss. crucem et osculum ab imp. accipit 74, 9. 11. eandem fert in benedictione aquae mensis cuiusque principio 78, 22. archidiaconum non habet magna ecclesia, sed imp. clerus 94, 16. archidiaconus non fit per archonticia, sed per operam diu praestitam. factus per pittacia non est praefendus aliis, est tamen primus in perceptione divinatorum mysteriorum 164. 165.
- archiepiscopo Bulgariae et Cypri datum privilegium praeferendi lampadem 278. atque illi provinciales episcopi a Iustiniano subiecti 375.
- archimandritae fer. 5. paschali cum patriarcha et episcopis imp. invitant, eius manum et genam osculantur 77, 17. ab imp. sceptrum accipiunt 105.
- archistrategus flammulum primum imperatoris 48, 1. 233. nomenque archistrategi a D. Michaelē archangelo habere probatur 284. archistrategus non erat officii nomen *ibid.*
- archonticia sunt officia ab imp. vel patriarcha collata, et sunt per literas seu codicillos principum collata vocanturque per breviam et pittacia concessa 164.
- argenteae bullae in sceptro protostatoris 91, 1. argenteum sceptrum domestici scholarum 23, 6. argento contorto funarii operis instar est nodus in sceptro mag. domestici involutus 17, 13.
- arma ex Graeco ἄρμα, ἄρματος vertendum non currus 270. arma varia, baculi, lora, manuclavia seu virgae 88, 12. clava manucialis 268. matruca 25, 21. 245. pilaticia militum 37, 11. 260. secures Barangorum 49, 9. 57, 11. 80, 22. siromastes seu saliba 24, 1. 2. 242. 243. matzobarbulum, securicula 243. spatha seu ensis imp. 31, 8. 34, 10. 51, 15. spathae militum 37, 10. 251. tela 37, 12. his addantur arcitenentes et sagittarii tzangratos 246. arcus quoddam genus tzangra *ibid.* et clibanarii, quorum thoraces ferrei, loricae, *αὐβανα* 266.
- Armenii propter Ninivitas ieiunant 334.
- Arthurus Britto insuta armis deiparae imagine nongentos profligat 315.
- asecreta, primus in senatu 241.
- aspri, genus nummi 239.
- assessores sacrae synodi sunt illi primae pentados 118.
- assumptio deiparae 299. assumptioni seu obdormitioni deiparae ieiunium praemittunt Graeci 296.
- Augusteon 355. ex eo iacta epicombia seu donaria in populum 88, 5. S. Augustino et Eradio acclamatum 279.
- aulae aulicorumque ordo et statio 36, 23 *sqq.* eorundem circumstatio 34, 17. 22 *sq.* 45, 8. aulae officiales quomodo vestiantur, ordinentur, distinguantur 13, 5 *sqq.* qui inter se colloquantur 16, 11 *sqq.* eorundem ministeria 28, 5 *sqq.* ad mensam 55, 10 *sqq.* in fossato 83, 4 *sqq.* in festis 43, 15 *sqq.* 67, 5 *sqq.* 70, 6 *sqq.* ex aula et in aulam equitandi tas nemini 30, 1.
- aurem resectam accusatoribus dabant et tectam margellio accusatis dandam iudices Medi significabant 54, 3:
- baiorum festum est palmarum a baiis seu palmis 311. inde non derivatur baiulus et praevericator *ibid.*
- baiuli magni locus ignotus, ultimum seu 81. palatinum officium 13, 3. est paedagogus vel imp. vel filiorum 210. vox etiam Latinis usitata *ibid.* baiuli maturi regum filiis constituendi *ibid.* baiulus sive mbaiulus Venetorum imp. Copolitanum modice honorat, nec

- osculatur pedem, neque faustis interest appreciationibus 75, 22 sqq. de orthographia vocis 112. 330.
- Balsamon** in prima pentade omittit protedicum 118. chartularios vocat adiutores officialium *ibid.* refutatur de sacello et sacellario 123. et de balis 311. mire extollit officium et ordinationem charthophilacis, quo ipse functus 127. eius singularis potestas in munere charthophilacis *ibid.* ex ambitione patriarchatus imp. adlatur episcoporum et sacerdotum in quibusdam potestatem concedens 331. rogas graphice commendat et intermissas lamentatur *ibid.*
- baptismus** dictus *φωτισμός* 145. in eo ordinarie non accensa solum luminaria, sed baptizatis etiam data *ibid.* baptismus Christi nostra salus 305. ob Christi baptismum agebant Graeci festum epiphaniae 303. festum luminum dicta epiphania ob cereos accensos et faces 304. ob baptismi proprii memoriam agi festum opinio pia *ibid.* ob baptizati Christi reverentiam Aethiopes fideles aequatum ibant et incorruptas servabant aquas 306. inde Iordanis aqua etiam incorrupta 307. baptizatorum seu illuminatorum habet curam praefectus luminibus 5, 17.
- Barangi** ab Anglis dicti 264. inde Anglice imp. precantur accumbenti 57, 9. fidiissimi custodes ad fores conclavis imp. et triclinii ministrant 37, 4. et statio et ritus eorumd. in vigil. nativit. 49, 7. ad mensam adstreput securibus 39, 17. cum suis primiceriis fercula auferunt 61, 21. in palmar. dominica diripiunt ambulacrum 68, 20. semper adsunt imp. equitanti, ad Blachernas in purificat. deducunt 80, 20. securigeri deducunt ad excelsos gradus *ib.* 22. comitantur ad S. Ioan. baptistae 81, 22. et imp. coronatum 94, 3. eorum praefectus est acoluthus 40, 12.
- Bardariotae** ianuam aulae custodiunt 37, 18. origine Persae et gestamine noti Persico anguroto itemque rubris indumentis, sceptris etiam, quibus ordinem in populo faciunt 38, 8. praecedunt imp. equitantes; ex zona gerunt manuclavia iisque flagellant dignos flagris *ib.* 18. Persice imp. accumbenti precantur 57, 13.
- Bardarium flumen** 38, 17. 267.
- S. Basilii magni preces** audit in S. Sophiae imp. festo pentecostes 78, 4. ad eiusdem monasterium procedit 80, 17. S. Basilii festum celebrant Graeci 1. Ian. ipso circumcisionis die 341.
- benedictionis seu sanctificationis materia** inuncto imp. acclamantur multi anni 79, 10. beneficium, quod tum subsignat imp. seu confert, vim habet quasi aureae bullae *ib.* 14. benedictio seu sanctificatio accipitur ex antidoro seu pane sanctificato et ex ss. vestibus 288. 365.
- benedictus deus noster**, canticum in lotionem pedum 70, 14.
- ad Blachernas supplicat imp.** festo purificationis 80, 19. et cum agitur memoria depositae venerandae vestis b. virginis 82, 2. 344. nomen Blachernarum a quodam illic regnante 272. inibi templum exstruxit Leo magnus *ibid.* ubi veneranda deiparae vestis 344. aliud templum Blachernense ad litus maris a Pulcheria imperatrice conditum. ibidem sepulchrales d. v. fasciae. praeterea vestes b. virginis, pars zonae, amiculum capitis in Blachernis condita 341. in his quoque coronatus est tertium Io. Cantacuzenus 368.
- blatinus pileus** primi secretarii 22, 16.
- blatta**, Latinis purpura 236. pro panno et involucre generatim sumitur 237.
- blattium gestamen imperatorium** 292.
- Bonifidius correctus** 135. de anti-mensis 147. de *αυαρχαίς* 151.
- Branas** Cpolim obsidens obiectu b. virginis Hodegetriae repulsus 316.
- breve et brevia** quid? iis conficiendis praecerat protonotarius 133.
- buccinatores imp.** equitante canunt 31, 18. in vigilia nativit. sub horis et liturgia stant inter clerum et flammula 49, 3.
- Bulgariae et Cypri archiepiscopis**

- datum privilegium praefereudi lampadem 278.
- bullae aureae incisae sceptro magni stratopedarchae 19, 9. bullas aureas habet sceptrum magni ducis 18, 18. argenteas protostratoris 19, 1. bullae pontificum literae, sigilla literarum sic dicta, bullae aureae, cereae, plumbeae 256. bulla plumbea utitur imp. in literis ad patriarchae et proceres 34, 9. bullae ss. cruce firmatae 256. bulla literis contractuum addita et bullare *ibid.* bulla habet figuram cordis, pueris appensa contra fascinationem *ibid.*
- bulloterium 256. aliud iustar rationalis dabatur ordinando chartophylaci bulloterium 127.
- butta, cupa seu cupella in matzuca protalogatoris 245. dicitur a *βουτλον, βουτέον, βούρτιον*. item vas vinarium seu dorsuarium *ibid.*
- Byzantium olim erat sub episcopo Heracleae 104, 18. Byzantium nominis sui civitatem amphando Constantinus aedificavit, Romam s. Sylvestro tradidit 262.
- cabbadium indumentum, quod super omnia alia induitur 23, 1. 12. 15. 22. *al.* cabbadia ferunt ut labet proceres a magno domestico usque ad magnum drugarium vigiliarum 22, 5. cabbadium imperatoris 50, 21. despotae rubrum et margaritis contextum 14, 17. accipit cum despota creatur 100, 4. cabbadium duplicis coloris cum margellis magni domestici 17, 21. Ioan. Cantacuzeni et nepotum Andronici 18, 2. 4. purpureum magni ducis 18, 16. logothetae aerarii generalis 20, 16. magni primicerii 19, 11. protostratoris 18, 22.
- Caesar primus erat ab imp. 7, 3. 176. ei praepositus Sebastocrator primus Isaacius Comnenus 7, 6. post Caesar aequatur panhypersebasto ab Alexio Comn. 8, 2. Caesarem appellandi formulae 16, 9. Caesarem et Sebastocratorem creandi ritus similia despotae 101, 6. gestamina capitis antiqua nesciuntur *ib.* 7. eius vestitus 15, 19. Caesar, despota et Sebastocrator tantum principalia obeunt 23, 6. scaraanica eorum ignota diebus festis 14, 20. polychronion dicunt imp. coenato in vigil. nativit. 58, 20. non inservant designationi patriarchae 103, 9. Caesaris dignitas ex inauguratione 173.
- calcei imperatorii tzangia dicti 31, 10. aquilis, lapillis et margaritis insignes *ib.* 11. eorum usus in processionibus et supplicationibus *ib.* 12. rubri futurae imperatrici induuntur 108, 5. despotae bicolores cum aquilis quasi de mustivo opere 13, 12. 13. 225. calcei citrini panhypersebasti 18, 6. prasini protovestiarum *ib.* 10. aerii coloris Sebastocratoris 15, 10.
- caliga pro calceo militari sumpta 225. et pro braccis *ibid.*
- camisatorum ministerium ecclesiasticum circa carbones et calefaciendos lebetes 162.
- camisia ferunt lectores in vigil. 44, 9. ea sunt vestes superpelliceae ecclesiasticorum 163. camisiae et epirothiptariis induti cantores ad mensam imp. canunt in nativitate 60, 9.
- campanae Graecorum 154.
- canacelei dignitas offic. 80. palat. 12, 19. canaceus neque erat cancellarius neque camerarius, sed utroque augustior 206. eius sceptrum lignum laevigatum 13, 2. non comparat in comitatu, neque in imperatoris salutatione 12, 20.
- canacleum palatium angustissimum et monasterium 206.
- cancellarii et velarii dicti 134. cancellarios duodecim permittit Heraclius 112.
- cancelli et vela secludebant magistratus 134.
- canstrisius dictus a canistro 135. eius officium patriarchae vestes mutanti servire 136. canstrion a. canistrion, amictus sacri vestiarum *ibid.*
- canon magnus s. officium canonis magni ad finem quadragesimae lectum 320. eius materia, auctor, tempus *ibid.* causa nomenclaturae 321. eius vigilia in palatio celebrata 72, 2. 320. canone Truliano egressus ex monasteriis vetitus virginibus 124.
- canonarchae in vigil. nativit. in palatio suspendunt Christi nati ima-

- ginem 44, 2. eorum habitus et ministerium *ib.* 11. tollunt ex imp. mensa fercula 60, 18. canonarchis ab canone seu certa oda origo propria et functio 157.
- Cantacuzenus fit magnus domesticus aequalis panhypersebasteo 8, 1. fratres uxoris creat Sebastocratores et singularia concedit ornamenta 101, 8.
- cantica quaedam proprie a Graecis dicta et Latinis consueta 138. 155. canticum in nativitate 53, 8. 57, 16. integrum habes 295. de epiphania 60, 10. totum ponitur 298. in adorat. ss. crucis 65, 17. in palmis, in lotione pedum 70, 16. 20. 326. in paschate et troparium 73, 16. 19. 327. 328. cantica imp. coronationi accommodata 93, 7. 90, 11. 21. 95, 5. itemque patriarchae 151. praeterea imp. in anabathra sedentib. 97, 4.
- cantillantes deauratae volucres in arbore aerea 302.
- cantorum numerus praescriptus ab Heraclio et Iustiniano 112. iidem multos apprecantur imp. annos 48, 19. 52, 20. 21. ad mensam 57, 15. cum epirrhiptariis canunt „Magi Persarum reges,“ interque cantum esu abstinet imp. 60, 8 *sqq.* cantorum primus a magno domestico tollenda accipit fercula 60, 16.
- capitis in liturgia tegumentum cidaris, aut mitra, spineam Christi coronam, aut supra caput sudarium repraesentat 169. capite aperto consecratio accipitur *ibid.* capite etiam nudato orandum, ob Christum qui caput est honorandum *ibid.* capite tamen quamvis tecto sacrificare non vacat mysterio *ibid.* capite nudo ministrant pueri honorarii et imp. cognati 59, 3. 63, 2. item imp. coronato 98, 23. dumque patriarcha renuntiatur 103, 16. capitibus nudis spectatur coronandi imp. unctio 90, 9.
- cappae et cappasia, tegmina pro pileo 266.
- capputis ablatis imp. honorant Genuenses et Veneti 75, 15. 76, 3.
- carcer patriarchicus dictus sacella 124. carceris seu sacellae nomen habent virginum monasteria *ibid.*
- Codin. Curopalat. de Offic.*
- Carthago dicta a Iustiniano tertia Iustiniana 375. restituta Rom. imperio a Iustin. Vandalis pulsata *ibid.*
- Casauboni grammaticae tricae 303. 304. conducticii calumniatoris Baronii 345.
- castra subsunt magno domestico 83, 7. ea reficienda curat domesticus murorum 41, 14. in iis custodias praefectus tsaconum curat 42, 18. eorum custodes alii 43, 11. movendis datur signum in tentorio mag. domestici 83, 9. ea praecedit, dum proficiscendum alio, praefectus exercitus 83, 20.
- cataphractaril et cataphracti Persis sunt cibarii 266.
- catecheseos die pop. ad quadragesimam institutus 312. eo patriarcha thymiamata divisit *ibid.*
- catechista, officium ecclesiasticum 162.
- catechumenea, locus catechumenorum 365. ea imp. coronatus occupat 96, 19.
- catechumenis datum orario signum exeundi ab liturgia 168.
- catena ex margaritis circum domestici scaranicum 17, 20.
- cella, conclave ipsum imp. 84, 18. 265.
- cellulani 377.
- cera obsignat imp. literas ad matrem, uxorem, filium 34, 5.
- cerei dati baptizatis 145. proceribus sub lectione ss. evangeliorum in festo luminum et fer. 5. mag. hebdomadis 71, 16. in paschate sub matutinis 73, 14. et potestato Genuensium 75, 1. cereum ferebant pauperes in lotione pedum 70, 18.
- chaeretismus, festum dominicum c. aliis eiusdem generis 273.
- Chaganus Scythia urbem Cpolitanam obsidens repellitur magno miraculo ac grandi suo damno 322.
- Chalcedon non est vertendum Καρχηδών, sed Carthago 375.
- Chalcedonensis synodus acclamat S. Pulcheriae imperatrici virg. et Marciano 279.
- charatzium tributum duorum millium florenorum annuum Turcae a patriarcha pendendum 378.
- chartophylacis officium, iura eccle-

- aiae defendere, lites cleri disceptare, patriarchae dextra manus, os, labra 126. 127. differt a chartulario, quia amplior eius potestas quam chartas custodire 126. cui archivum ecclesiae privilegiaque commissa 127. illius ius signandi 128. et tam magnificum quam bibliothecarii Romani *ibid.* episcopus sessione antecessit 127. in ordinatione eius bulloterium et claves datae *ibid.* tiara quondam insignis et equo patriarchae vectus in festo SS notariorum *ibid.* duodecim administratos habebat notarios 128. discussit mores et vitam ordinandorum 138. nemo ad conspectum patriarchae neque ad beneficium admissus nisi per eum 128. chartophylaceum, locus ubi iudex ecclesiasticarum sedet causarum 127.
- chartularius Latinis est iudex causarum 159. inter leutores consetur *ibid.* et 160. a Balsamone vecantur chartularii adiutores officiarum primae pentados 118. chartularius magnus, offic. 26. palat. 10, 6. habitus 22, 11. praefectus imperatoris equisonibus 160. 191. hinc freno imp. equum adducit 29, 7. chartularius militaris seu thematis militem conscribebat, recensabat 160. 191. alius erat sacrorum cubicularum chartularius *ibid.* et homo chartularius *ibid.* et tabellarii chartularii *ibid.*
- Chiorum officialium vani tituli 118. chirothecam in zona cum margella et aquila fert primus accipitrarius 25, 1.
- chirotonia s. designatio fit duplici suffragio 104, 19. Graecis acquivoce pro consecratione et electione s. designatione dicitur haereticisque occasionem errandi et decipiendi etiam praebet 371. chirotonia s. ordinatio fit S spiritus invocatione manumque impositione 372.
- chlamys seu tamparium sebastocratoris 15, 6. 224.
- choreas in augusteone ducebant in honorem imp. praefecti regionum 355.
- chori primi et secundi domesticus proprius 6, 6. 152.
- Chosroës Sarbarum ducem belli contra urbem Cpolititanam mittit 321. a filio necatur 322.
- chrisma sacrum servabant ampullae, monampula, dibampula 149. 276.
- Christi nati vigilia quomodo in palatio celebrata 43, 19. eiusdem imago de tabula suspensa 44, 3. ab imp. osculo honorata 44, 20. 46, 16. de eodem ad messam canuntur 57, 16. 60, 10. contactum integrum 295. aliud de Christi epiphania idiomelon 298. eius epiphania s. baptismus festo honoratus a Graecis 303. dicta festum luminum eaque accensi cerei et faoes 304. epiphaniam regibus factam Graeci 25. Decemb. 303. natalem Aegyptii 6. Januar. agebant 304. Christo festa proprie dicata non sunt dies dominici, sed certa quaedam 273. ob Christum, qui nostrum est caput, honorandum, nude etiam capite orandum 169. ob Christum spinis coronatam et sudario involutum tecto alibi capite sacrificatur *ibid.*
- chrysobullae cinnabari subscriptae et ss. cruce firmatae 256. earum vis *ibid.* chrysobullas mag. logotheta curat ad reges mittendas 32, 20.
- chrysoclabarica vestimenta aureis clavis ornata 221.
- chrysoclava et chrysoclavus *ibid.*
- D. Chrysostomi festum in S. Sophiae celebratur praesente imp. 30, 10. eius commentaria in sacras literas cum Thomaite conflagrarunt 355. eius natalis 13. Nov. 341.
- Cibyres fons ob vini ex aqua facti miraculem vinosus 306.
- cimelia sacra. curat scenophylax 130. notantur *iv* *σφεβλοις* 133.
- cinnabari et bractea et ss. crucibus coccineis ornata imp. lampas 45, 3. subscriptae bullae 256.
- circitor s. excitator, offic. ecclesiasticum 162.
- circumstationis minister est cum magno hetaeriarca et primicerio aulae protovestiarites 34, 17. ea fit circa liturgiam et vespers 35, 5. apocrisarius aliique negotia proponunt *ibid.* 13. circumstationis aulicae ordo, 37, 1. quotidianae et festivae ritus 45, 8. 10.

- circumstatio in nativ. 59, 4. in dominica ss. crucis adorandae 65, 12. in paschate eam faciunt episcopi et primores ecclesiae 77, 8. alii ritus circumstat. in benedictione aquae initio mensis 78, 17. 79, 4. 11.
- Citri episcopus Ioannes eiusque responsa 117. 162. alia recenset officia ecclesiastica *ibid.*
- clamatores s. *κρηται* vocantur protopsaltae, lectores, qui coronato imp. accinunt 93, 6. hastas tenent *ibid.* 9.
- classem totam regit ameralius 39, 20.
- classis aulicorum quaelibet certum locum habet 37, 3.
- Claudio imp. senatus acclamat 280.
- clavatus pileus magni domestici 17, 9. 233. magni ducis 18, 13. protovestiaritae 20, 20. praefecti exercitus 23, 1. clavatis pileis officiales ad mensam in nativ. 56, 7.
- claves datae ordinando chartophylaci 127.
- clavi aurei, vestium ornamenta 221.
- clavis aureis insignita nomina 222.
- clericorum numerus circumscriptus a Iustiniano 112. et Heraclio, a quo certo quoque numero definiti clerici officiales *ibid.* clerici palatini recensentur 163 sq. eorum indumenta et ministeria 44, 9.
- clibanum, lorica 266.
- clypei a quatuor proceribus tenentur iuxta imp., in quibus eiusdem equestris imago 99, 12.
- Codinus, aequalis vel posterior Cantacuzeno, paulo ante subactam Cpolim floruit, scripsit etiam selecta de originibus Cpoleos 111. 356.
- cognati imp. quomodo luceant 106, 12.
- collectae Latinorum in liturg. et litaniiis conveniunt Graecorum *συκταταις* 151.
- collicium dat potestate Genuensium imp. 56, 19. est panis rotundus et delicatus 295.
- coloris varias species memorat Codinus 13, 12. 16. 14, 17. 15, 1. 3. 14. 17, 8. 18, 9. 19, 12. 21. 20, 8. 14. 21, 7. 11. 22, 16. 23, 18. 37, 14. 38, 4. 6. 67, 1. 91, 19. 20. 99, 11. 12. 104, 7. 106, 4 sqq. 177. 224. 373.
- comes stabuli seu magnus centostatus, offic. 11. palat. 9, 8. insignia 19, 13. officium et privilegia 29, 19. est caput stipendiariorum Francorum 33, 17. comes eorum imperatoriorum adducit equum imp. 29, 3. habet potestatem equitandi intra aulam, equos domandi, exercendi 29, 19 sqq. circa pascha renovato equestri apparatu occupat veterem 30, 11. comes (quicumque ille) cortinariorum militum praefectus 38, 2. alii etiam protocomites et comites sunt sub magno duce 28, 13.
- commenta novarum dignitatum 7, 8. 17. 174.
- commentariis scribendis vacat *ἐκρομηματογράφων* 136.
- sub communionem aqua fervens calici infusa 162.
- concelli 119. eiusdem cellae consortes 377. de scriptura nominis eorumque numero *ibid.*
- concionator videtur respondere rhetori 144. iis acclamatum 281.
- conditorium Constantini in templo 38. apostolorum 81, 7.
- condylos aureos habet sceptrum magni ducis et protostratoris 18, 18. 19, 2. nigros et aureos sceptrum praefecti mensae 21, 7.
- Constantinopolim occupat Andronicus Junior 316. ter oppugnata b. virg. ope liberatur 321. eo tulit magni canonis hymnum et vitam S. Mariae Aegyptiacae Andreas Cretensis 320.
- Constantinus magnus Romanorum imp. eiusque successores dicti et a Macedonibus et Occidentalibus honorati 55, 1. Romam Sylvestro tradidit, Byzantium aedificavit 262. varios titulos concessit regionum praefectis 174. 175.
- Constantinus et Irene sub Tarasio patriarcha ss. imagines restituit 346, 4. et Constantinus Copronym. imaginum hostis turpiter perit 346, 1.
- Constantino Pogonato regnante urbs septem obsessa analis b. v. ope liberatur 323, 15.
- Constantinus Porphyrogenitus a pa-

- tre Michaele Palaeol. nova dignitate honoratus 174.
- Constantinus Ducas et Const. Monomachus, circa quorum tempora rogae desiere 331. 332.
- Constantinus sub quo urbs et imperium stare desit 340.
- contacium s. liber ordinationis est in potestate hieronymonis 140. significat librum et odarium, male vertitur generatim canticum; est peculiare genus cantici, origo vocis Graeca, significatur breve quid, a conton 139. 181. contacium natiuit. 57, 15. 60, 10. palmerum 68, 2. contaciorum auctor 139. contacilis praefectus 6, 8. 140. 155.
- convivia instituta in coronatione imp. convivantium ministri, insignia, feriae 97, 16 *sqq.* 98, 13 *sqq.*
- convocator populi varia dabat signa 154.
- corbant videtur ex coryphantio 241.
- corona imp. imponenda in tabernaculo servatur, non in sacra mensa 90, 16. eam diaconi in ambonem deferunt *ibid.* 18. patriarcha et pater imp. coronando imponunt *ib.* 20. coronam alterius formae seu stemma benedictum imperatrici coronandae imponit imp. 92, 3. coronam deponit imp. communicaturus 96, 8. resumit communicatus 96, 15. coronae in modum lampadi imperatoriae circumposita ornamenta s. ex auro et argento stephanomata 278. corona prius humi ante deiparam deposita 368.
- corte s. curte 266.
- cortelini, simplices ianitores praetorii 267.
- cortinariorum statio, habitus, praefectus, comes 37, 16. 38, 1.
- cortis, tabernaculum imp. 38, 2.
- ss. crucem radiantem, uisatum imp. flammulum, erigunt officiales 23, 15. 249. 283. eandem in vigil. natiuit. flammulum tertium exornant imagines 88. quatuor martyrum 43, 2. 233. dianabari et bractea est ornata lampas 45, 3. s. cruci exaltandae tabulatum erigitur 78, 7. eoque festo nundinae Hierosolymis actae 335. ss. crux cum imagine Christi non manufacta et 88. deiparae vestibus hosti Cpolim cingenti obiecta 322, 24. eadem firmat bullas 256. phelonem sacram vestem ornat, a multiplici ss. cruce *πολυστέριον* dictam 167. 141. cum cereis et thymiamate a patriarcha loco rogae dividitur 312.
- cura bibendi provida 58, 16.
- curator pupillorum, offic. 56. palat. 11, 15. habitus 26, 3. desit functio 41, 4. orphanotrophus alius ecclesiasticus erat 162.
- europalata, offic. 15. palat. 9, 12. eius ornamenta 20, 4. nullo munere fungitur 34, 1. fuit, ut colligitur, architectonicae praefectus 261. dictus a cura palatii, descriptus fusa a Corippo 184. Latini vocem depravant *ibid.* munus europalatae s. europalaticion etiam absentibus collatum *ibid.* europalatica *ibid.*
- curru triumphali b. virginis Nicopoeae imago vecta 315.
- cursorii praedones dicti 255.
- cursores, qui primi configebant vel locati in insidiis 255.
- curtobraccia, curtae braccae 318.
- custodes castrorum et civitatum 43, 11. amictus 28, 1. offic. 79. palat. 12, 17. custos vasorum sacrorum 159.
- Cypri archiepiscopo datum privilegium praeferendi latum 278.
- Cyrus Medorum, Persar., Assyrior. rex diversarum vixit gentium consuetudine 53, 17. regem Persarum se paterni honoris gratia appellavit et a Medis accepit pilaticia, phaeoolium et epiloricum, ab Assyriis scaranicum, cabbadium et flammulum draconteum 54, 16. eius successores dicti Persarum reges 54, 21.
- damasceni pruni colorem refert scaranicum magni primicerii 19, 12.
- decaenneorum, hoc est novendecim accubituum, triclinium et palatium 301.
- decreto imp. alii etiam honorati indicant cum primo secretario 36, 12. ex decreto Urbani nomine defensoris intelligitur iudex advocatus 131.
- defensor primus seu protecticus officio ecclesiastico fungens captivos curat, controversias indicat

130. 131. primus dicitur respectu aliorum defensorum 131. defensores clericorum et quidem exocatae coelorum prius erant *ibid.* defensoris dignitas in ecclesia Romana *ibid.* defensorum primicerius inter defensores regionarios *ibid.* defensores quatuor inter ecclesiastica officia ponit Citrius 162. decem permittit Heraclius 112. defensor *κουρσοῦντων*, praedantium seu ante alios dimicantium 32, 11. 255.
- defunctos legendi pia Germanorum consuetudo 344.
- deiparae natali fit processio ad Libis 80, 6. eius presentatione ad monasterium eiusdem *τῆς περιβλήτρος* *ibid.* 16. purificatione illius comitatus Barangis imp. Blachernas visit *ibid.* 19. die insuper qua celebratur depositio venerandarum vestium 82, 1. 344. ubi eius fasciae sepulcrales et ss. capitis amiculum honoratur 341. eius dormitioni praemittunt ieiunium Graeci 296. sodales academici litanis assumptionem eius percolunt 344. post mortem 88 apostolis viva apparet 299. panagia ab iis dicta *ibid.* aliis de causis etiam appellata est deipara *περιβλήτρος*, spectabilis s. admiranda 341. eius imago a milite insuta armis felicem pugnam praestat 315. deiparae hodegetriae imagini a d. Luca pictae 8. Pulcheria virgo et imperatrix templum condit 316. et ultimis quadragesimae diebus in aulam delatae obviam imp. proccedit abeuntemque comitatur 72, 8. 324. eadem deiparae imago hodegetriae et s. vestis eiusdem hostibus Cpolim cingentibus obiecta cives servavit 322. eiusdem imago in flammeo portavit patriarcha 368.
- delatoribus supplicia senatus imprecat 280.
8. Demetrius flammulo repraesentatus 48, 3. 283 sq.
- deputati mandyis induti praeferunt lampades quando fertur evangelium in ambonem et sacra dona ad sacram mensam 160. deputatorum ministeria Citrio non officia sunt *ibid.* eorum locum tenet imp. coronatus 364. sunt et deputati militares 161.
- deputatus 6, 13. 160. 364.
- despota erat ab imp. proximus 174. eius insignia 13, 6. eius peditis et equitis habitus 14, 11. iuvenis adhuc aperto capite est in palatio *ibid.* 12. diebus festis alius eiusdem cultus *ibid.* 15. despota appellandi formula 16, 6. eius ministeria in vigilia nativ. 48, 16. 49, 13. despotarum et imp. nomina bonis afficiuntur precationibus 53 not. in palmis imp. et filios imp. sequuntur 68, 8. eorum flammula stant retro imperatoria 48, 16.
- despota, Caesar, Sebastocrator soli dicuntur *ἐν ἀξιώματι εἶναι* 350. hinc tantum principalia obtinent 28, 6. non intersunt patriarchae designationi 103, 8. despotae e propria dioti inauguratione 174. eos inaugurandi ritus 99, 17. despota a proceribus intra triclinium induitur 100, 3. osculatur pedem imp. *ibid.* 15. ab imp. stemmatogyrium seu sertum accipit *ibid.* 20. et ipsi despotae etiam tenent acutum, quo creandus sedet imp. 88, 19. et soli despotae in equis imp. coronatos in palatium comitantur, aliis peditibus 97 not. ministrant absente domestico 97, 18. polychronion dicunt coenato imp. in vigil. nativ. 58, 20. ab hac eorum dignitate principes Serviae, Aetoliae, Epiri dicti despotae 173.
- diaconicum, pro sacris vestibus sacrarium 335.
- diaconus secundus, secundarius, item ex diaconis secundarius, est primus ex diaconis communibus 150. eligitur per suffragia *ibid.* est diaconorum director *ibid.* aliae quatuor eius functiones; explet locum archidiaconi et imp. thus adolet 151. 94, 4. thuribulum et omphorium fert patriarchae 94, 13. diaconi tenent coronam imp. novo imponendam 90, 17. eandem in tabernaculum et ambonem deferunt *ibid.* proxime coronatum imp. sequuntur 94, 6. vocant imp. ad ss. communionem 96, 1. iis imp. communicaturus coronam tradit 96, 8. eorum numerus ab Iustiniano et Heraclio praescriptus 112. illi

- gestant orarium 167. eo dant ægnum excundi catechumenis 168.
- diadema unde dictum, factum 50, 11. olim zona erat militaris eaque primo omnium exuti 88. martyres *ib.* 13. 289.
- dibampulon dhtinguitur a monampulo 149. duplex est ampulla sacri olei et s. chrisimatis, quo imp. inunctus, et ob rei memoriam praelata 275. 276.
- Didymotichi primum est Cantacuzenus imp. creatus 368.
- divelium seu geminum velum in vigil. nativit. praelatum imp. 48, 8. vice labari fuisse vexillum imp. videtur 269. id unicum erat ante omnes flammulas 283. hoc divelium gemino constans velo a scuterio seu scutifero praeferebatur 269. in nativitate 48, 8. eidem adorant Barangi 89, 17.
- doctor apostoli, evangelii, psalterii 143.
- domesticus ex officio inassa imp. exsequitur 33, 1. distinctum officium 258. domesticus significat duces, inceptorem, praepositum, praefectum et in suo genere primum 153. 176. domesticus magnus praeit panhypersebastum 8, 1. varia eius officia et ministeria ad mensam imp. maxime 55, 13. et in fossato 83, 4. domestici insignia, gestamina 17, 6. domesticus cantor regit cantum 152 *sq.* 176. domesticus chori dextri et sinistri proprius 6, 6. 153. domesticus ecclesiae et cleri Imperatorii 94, 18. est exarchus et utrique servit clero *ibid.* 19. domesticus et cleri protopsaltes candida gerunt camisia 44, 9. et domesticus psalterum 152. domesticus exarchus cleri augustae est simul domesticus ecclesiae 163. domesticus unus est ex psaltis 164. domestici patriarchales ponuntur a Citrio inter officiales ecclesiasticos 163.
- domesticus mensae, offic. 20. palat. 9, 21. eius gestamina 21, 3. ministerium 35, 18. ministrat mensae imp. 57, 19. 59, 19. 22. 60, 12. 62, 9. 12. 63. 4. 11. domesticus, rei domesticae curator, itidem mensae imp. ministrat. 59, 20. adfert fercula *ibid.* humi deponit 60, 4. 62, 4. panem adfert in panagario 62, 22.
- domesticus murorum, offic. 59. palat. 11, 18. eius insignia 26, 9. castra reficienda curat 41, 13.
- domesticus ostiorum 6, 12. est ianitor 159.
- domesticus scholarum, offic. 31. palat. 10, 11. eius ornamenta 23, 5. ministerium olim fuit, nunc nullum 36, 18. 264.
- domesticus thematum habet aliis communia insignia 27, 12. publicus olim curabat res 43, 1. domesticus thematum Occidentalium, offic. 72. palat. 12, 10. insignia 27, 14. thematum Orientalium, offic. 71. palat. 12, 9. insignia 27, 18. uterque publica curabat negotia 43, 2.
- dominica in albis varie Graecis dicta 334. dominica orthodoxiae fuit prima dominica quadragesimae dicta a restitutis *ss.* imaginibus 345. dominica orthodoxiae fuit processio cum *ss.* cruce et *ss.* imaginibus instituta; lectum decretum Nicaenae II. pro *ss.* imaginibus 346. dominica festa non sunt dies dominici, sed quaedam certa proprie Christo dicata 273.
- dona sacra cum lampadibus deferuntur ad sacram mensam 160.
- Donatistae epiphaniam non celebrant 307.
- dormitio b. virginis 343.
- draconteum imp. flammulum in vigil. nativit. gestatum 38, 5. a dracone sic appellatum 283. ab Assyriis ortum et Cyro usurpatum 54, 20. est signum militare imp. et principibus palatii praeferrere solitum 283.
- dragomanus ex officio linguae interpretatur peregrinas 40, 11. dictus ex Chaldaico targum 270.
- drunga 43, 8. et drungus Graecis et Latinis ab antiquo est globus militum 189.
- drungarius, offic. 76. palat. 12, 14. eius insignia 27, 21. ex officio praest certae militum turmae, quae drunga dicitur 43, 8. drungarii magno subsunt duci 23, 17. 18.
- drungarius magnus classis, offic. 32.

- palat. 10, 12. eius gestamina 23, 9. magno itidem subest duci 36. 20.
- drugarius magnus vigiliarum seu excubiarum, offic. 24. palat. 10, 4. vestitus 21, 16. officium 36, 1. et in fossato 84, 5. 189. incertus militum numerus ei subiectus *ibid.*
- dux magnus, offic. 7. palat. 9, 4. eius ornamenta 18, 13. praecipuus est in mari 28, 13. erigit flammulum imperatorum equestri statua insigne *ibid.* 15. eidem substat magnus drugarius classis, ammiratus, protocomes, comes, drugarii *ibid.* 17. hinc *δουκᾶς, δούκας, δουξ, δουκάτωρ, δουκάδες, δούκαι, δούκαινα*, praefectura et moneta, item megalducas 178.
- ebrii ne imp. equitem accedant temere a prandio non canitur tubis 32, 9.
- ecclesiae magnae Cpolitanae officia et officiales numerantur a Codino in praemisso indice et cap. 1. *sqq.* explicantur lib. 1. com. sedecim capp. ecclesiarum praefectos seu ecclesiarchas tres ponit Citrius 158: ecclesiae proceres trium in patriarcham designatorum nomina ad imp. deferant 102, 6. ecclesiae sanctae filium ac defensorem imp. ecreandus promittit 87, 7. in ecclesiis omnibus aqua fuit primo mensis die benedicta 306. ecclesia ornatu suo, i. sc. imaginibus condecorata 346.
- electio patriarchae et archiepiscopi Aehridos uno facta scrutinio 375. in ea acclamationem 279.
- Emmanuel antepenult. imp. porphyriticam renovat columnam 340.
- ensis potestatem significat 51, 15. imperatori praefertur in paschate 74, 15. ensis imp. in rucharlo servatur 31, 8.
- enthroniasmus est in potestate hieronemonis 138. enthroniasmus et ius contactii distincta officia *ibid.*
- eparchus, offic. 23. palat. 10, 3. eius habitus 21, 14. administratio nulla 35, 22.
- ephebi ministrant imp. coronato 94, 3. sunt aperto capite et imp. cognati 59, 2. 63, 2. 103, 17.
- unus fert enssem imp. in vigil. natiuit. 52, 1.
- epicombia, imperatoris creandi dona, mittuntur in populum 88, 5. et imp. ad alia palatia pergentibus 98, 2. epicombia quid, quantae illigatae ipsis pecuniae, quando lactata 88, 6. 355. 356. eorum alia sparsio in amicos et milites facta *ibid.*
- epigonation, vestis sacra episcoporum 140. vincula et linteum Christi significat *ibid.* epigonation a lumbis super genua dependens linteum Christi pedes lavantis et rhomphaeae simile robor lumborum victoriamque notat 168. epigonation induentis preces *ibid.*
- epiloricum a Medis ortum usurpavit Cyrus 54, 1. 19. est superula seu superioricarium 239. epiloricum imp. gerit 50, 20. item, ut lubet, proceres a magno domestico usque ad magnum drugarium vigiliarum 22, 5. fert logotheta cursus 22, 14. primus secretarius 22, 20. logotheta rerum domesticarum 24, 5. magnus logariastes 24, 7. praefectus supplicum precibus 24, 12. logotheta exercitus et logotheta rei pecunariae 24, 20. 25, 3. epilorica aurea habent quatuor proceres cum clypeis iuxta imper. stemmatophorum 99, 11.
- epimanicion, vestis sacra episcoporum 140. 169. eius significatio et preces induentis *ibid.*
- epiphania ob tres apparitiones Christi dicta 303. dicta etiam fuit theophania et festum luminum 303. 304. aliam Latini, aliam Graeci celebrant 303. Donatistae nullam 307. epiphaniae festo celebratus *δυνασμός*, consecratio aquae 65, 1. ob epiphaniam Christi nuptiis tanto se manifestantis miraculo aquae in vinum versae 306.
- epirrhptariis amicti canunt ad mensam imp. cantores in natiuit. 60, 9.
- episcopi feria 5. paschali in palatio imperatorem cum patriarcha inuisunt 77, 5. circumstationem faciunt *ibid.* 8. genam manumque imper. osculantur *ibid.* 16. congregantur duodecim ad patriarchae electionem 102, 3. suffragatione

duplici eliguntur, magna et parva 104, 19. 374. litem chartophylaci de sessione movent 120. 127. episcopis solis ferre licet epigonation et epimanicion 140. aperto capite sacrificant 169. antidorum non communicantibus benedictionis gratia distribuunt populoque bene precantur 288. 365. undulatis palliis induti venerantur imp. 105, 18. 380. undulatum eorum sticharion et gammadium 166. episcopus Heracleae patriarcham in S. Sophiae consecrat 104, 17. epulae in coronatione imp. nuptisque institutae 97, 16. 98, 12. 18. earum ritus *ibid.*
 eques comes 29, 3. 19.
 eques despota quo habitu 14, 13.
 eques imp. et pedes 29, 2 *sqq.* et sponsam excepturus 107, 11.
 equestris imp. imago in clypeis 4 procerum 99, 13. in scaranico magni drungarii vigiliarum 21, 19. in flammulo, quod magnus dux erigit 28, 16. itemque in flammulo, quod in vigil. nativ. gestatur 48, 5. 283. 284. equestris apparatus despotaе, sebastocratoris 14, 13 *sqq.* 229.
 equi imperatorii in coronatione ornatus 97, 10. is magnam partem desitus *ibid.* 15. equi patriarchalis, quo ad S. Sophiae consecrandus vehitur, operimentum candidum 104, 5. equus etiam patriarchae creando datus a sultano Turcico 372. equi sagmarii sive iumenta chitellaria Graecis et Latinis 252. equi vacui seu strati parati sunt imperatori 29, 16. iidem manu ducti sequuntur *ibid.* 18. *σφάσια* et *σφρά* i. *ἀλογα* vocantur 250. ipsi etiam vacui militum equi *σφρα* appellati *ibid.* equo ingreditur palatium sponsa 108, 9. Pardorum venatores et qui glaciem potul refrigerando vehunt 108, 12. 14. equo vertibili poma in mensam imp. et ipse prope laquear imp. subvehitur 301.
 evangelia quatuor leguntur primis magnae hebdomadae feriis 70, 8. et hoc evangeliorum tetrabiblon quomodo sit lectum 317. evangelia duodecim dum in vigilia parascenes leguntur, tenet imp. lam-

padem 71, 13. 319. semel in anno tota evangelia sunt lecta 319. evangeliorum codex Christi gerit figuram 314. defertur in ambonem praecedentibus deputatis cum mandyis et lampadibus 160. 161. evangelia parva a feminis ex collo gestata 319.
 eunuchi duo sustentant imperatricem creandam 91, 22. iisdem incumbens Luitprandus ad imperatorem deducitur 302.
 exarchus est legatus aut patriarchae vicarius, item collector subsidii Turcici 157. excommunicabat reos et absolvetur poenitentes *ibid.* exarchus etiam imperatoria seu palatina fuit dignitas, unde exarchatus, exarchia 158. exarchus protopsaltes imperatoris 94, 19. excitatoris officium 162.
 excubitor seu praeses sacri cubiculi, offic. 60. palat. 11, 19. insignia 26, 11. functio 34, 11.
 excursiones qui faciunt et praedas agunt, defenduntur a protostratoribus 32, 11. nec flammulum neque ordinem habent *ibid.* 12.
 exercitum duces pro insignibus torques gestabant 54, 10.
 exocatacoeli adeuntur per protonotarium, habent proprias ecclesias 66, 5. 119. ordinatis dat patriarcha potestatem gestandi phelonem 66, 12. ex his ab imp. designatur archidiaconus *ibid.* 16. quomodo vox scribenda contra Iunium 118. quae notio nominis *ibid.* pro iisdem quaedam coniectura 119.
 exocatacoeli patriarchales diaconi fuerunt, olim etiam sacerdotes 120. magna auctoritas, sedent in synodo cum patriarcha *ibid.* lis mota ipsis, quod episcopis sessione forent priores, pro ipsis rescriptum *ibid.* quasi cardinales fuerunt in ecclesia Graeca 128.
 execrationes et imprecationes synodicae in quosdam haereticos 281. senatus in imp. Commodum 280. ceribus inclusae vetantur egredi 124.
 famuli imperatorii auferunt fercula 58, 3. in eos fit epicombiorum sparsio 355.
 fasciae sepulcrales b. virg. capitis amiculum in Blachernis a S. Pul-

- cheria conditae 341. 345. fasciae Christi infantiles in templo Hodegio depositae *ibid.* his festum quoque dicatum *ibid.*
- feminae diaconasse ut ad XL essent *impp.* Iustinianus et Heraclius sanciunt 112. feminae parva evangelia e collo gerebant 319. feminarum monasteria curat magnus sacellarius 122. sacellis seu carceribus inclusae venturam egredi 124.
- fercula imp. quomodo afferantur, apponantur 59, 20. et humi posita in mensa reponantur 62, 4. ex mensa quot quantisque ministeriis auferantur 58, 1 *sqg.* 60, 18. ea domesticus mensae ex mensa tollit et auferenda dat primatibus 57, 21. qui scaranica ferunt coccinea ad fores asportant 58, 8. maga. domesticus dat cantori, domestico, lampadario, magistro 60, 15. idem vocat ad id ministerium lectores et nepotem *impp.* panhypersebastum 60, 22. 61, 4. *ibidem* occupantur protovestiarium, nepotes, honorarii pueri, primicerii cum Barangis, aulicis, stationariis 61, 9 *sqg.* ferculum tandem etiam *impp.* ipse dat magno domestico 62, 14. ferculi vas domesticus retinet *ibid.* 17.
- feria tertia post dominicam carnisprivii actum catecheseos festum 312. feria quinta hebdomadis magnae ipsa etiam magna dicitur 70, 8. ea pedes abluti pauperum 70, 11. 71, 2. eadem agitur parasceues vigilia, legunturque duodecim evangelia imperatore lampadem tenente, proceribus cereos 71, 13. 319. per ferias magnae hebdomadis reliquias lecta et divisa sunt quattuor *ss.* evangelia 70, 7. 317. feriae τῆς διακαιημέριου sunt dies hebdomadis paschalis 333. feria quinta, illius paschalis scilicet seu τῆς διακαιημέριου, patriarcha, episcopi, archimandrita adeunt *impp.*, circumstationem faciunt, suffita et osculo venerantur 77, 3. feriae in palatio celebratae 43, 16. 79, 16. feriae decem aut plurimum dierum aguntur vestibus opulisque splendidis in honorem coronatorum *impp.* 98, 13 *sqg.*
- feria quinq̄ue solemnia, quibus in triclinio cibum *impp.* sumit ministrantibus proceribus 64, 11. festa quattuor praecipua, quibus Graeci quadragesimas praemittunt 296. festum nativit. Cpoli actum ante S. Ioannis Chrysostomi tempora 304. festum omnium sanctorum prima post pentecosten dominica actum 297. festum SS. notariorum in bacchanalia ablit, abusus correctus 271. feste annuntiationis, palmarum et magno sabbato gestantur purpurea sticharia 67, 1. festorum in monasteriis celebratorum ritus singularis praefrendi velum et lampadem, quae veniente *impp.* accessa super velum ponatur 82, 11 *sqg.* reliquorum festorum causae, ritus, processiones habentur suis locis 43, 15 usque ad 82, 21. et l. 3. commentar. capp. decem.
- fibratis nodis constat sceptrum magni domestici 17, 10. fibrarum in modum quasi incisam habet imaginem *impp.* scaranicum magni ducis 18, 16. protostratoris *ib.* 22. magni logothetae 19, 4. magni stratopedarchae *ibid.* 7.
- figuram literae gamma repraesentat sceptrum magni myrtaetae 27, 18. item sticharia 166. aliae vestes 224.
- filius *impp.* coronatus fert etiam ha. crucem, acaciam, sertum 52, 7. a genibus est conspicuus in oratorio *ibid.* 10. in palmis sequitur patrem 68, 4. in castris vigilat 85, 5. cum patre etiam patriarcham renuntiat 103, 17. in coronatione patris permissu eius nomen suum fidei professioni praemittit 86, 14.
- fimbria ex margella tegebat aurem iudicum Medorum 54, 2. fimbriam purpuream habet pileus protosebasti 19, 21.
- fimbriati pilei generorum *impp.* 15, 1. sebastocratoris *ibid.* 3. Caesaris *ibid.* 19. magni primicerii 19, 10. fimbriata margella habet pileus primi secretarii 22, 17. cabbadium magni domestici 17, 21. fimbriatum scaranicum eiusdem *ibid.* 16. magni ducis 18, 14. logothetae acriarii generalis 20, 17. fim-

- briatos aurei et caednei pileos qui gerunt, ad mensam in nativitat. bene precantur 55, 15.
- flammeum patriarchae seu tegmen capitis album erat, post auro illustratum et imaginibus exornatum 368.
- flammularis dictus, qui gestabat flammulum 283.
- Flammulum unum alterumve in expeditione seu exercitu habet imperator 48, 14. proprium habet magnus primicerius in turba imperatoria 33, 15. sed qui excursiones faciunt, proprium non habent 32, 12. unicusque dat locum in fossato magn. domesticus 84, 3. sed procerum ante imperatoris non explicantur 83, 15. flammulum varie dictum et scriptum 282. 283. non est idem quod flammeolum, nec labarum 283. est militare signum domi bellique imp. praefatum *ibid.* et duodecim omnino signis et imaginibus distincta 47, 21 *sqq.* florentoque imperio cuius quingenti aderant 48, 11. post imperatoria stabant in vigil. nativitat. flammula procerum *ibid.* 16. flammulum usitatum imp. erat as. crux radians 28, 15. 249. seu *στανόλιον* 283. aliud erat *δρακονοειδές* *ibid.* flammulum *Θεοδοσίω* habens imagines est utriusque S. Theodori 286. flammula in vestiarium delata 53, 9. in luctu omissa 69, 10.
- floribus sternitur ambulacrum sabato Lazari 67, 9.
- flumina habet sticharion episcopi 166. significant gratiam docendi et flumina de salvatoris ventre fluentia *ibid.* iis pocula inantant *ibid.* et fluvios habentes mandyae seu undulata pallia *ibid.*
- fons curationum est templum extra urbem dictum *πηγή* 381. ibi spon-sae exceptae 382.
- forma tubarum imperatoriarum diversa 31, 21.
- formulae subsignandi beneficium collatum 79, 15. et qua sultanus Mahometes Gennadium patriarcham, et qua Christiani imp. patriarchas creaverint 374.
- forum cupidinarium dictum post Augusteum 855.
- fossatum dictum a fossa significant castra fossis munita 244. exercitum ipsum *ibid.* et quae inde deducuntur *ib.* in fossato caput turmae imperatoriae est magnus primicerius 33, 14. fossati totius caput est magnus domesticus 28, 13. 83, 7. in eo locum tenet imp. absentis *ib.* stationes disponit, obit cum adnuntiata 85, 1. 9. in fossato quomodo diurnae nocturnaeque vigiliae constituuntur 84, 5. fossatum leve, i. levis armaturae milites *ibid.* 9.
- Franci appellantur Genuenses et Veneti 76, 7. imo etiam Itali et Siculi 330. Francorum stipendiariorum est caput magn. constantinus 33, 18.
- Francopulus, Turcopulus, archontopulus etc. haec terminatio interdum nil significat, interdum minuit 228.
- freni pars aurea, orea, ab auro et ore dicta 227.
- funarii operis instar argento contorto involutus est nodus in sceptro magn. domestici 17, 12. magui ducis 18, 19.
- functiones variae clericorum 113. 273. aulicorum, militum, famulorum 28, 5.
- fundae accubitor, parum quadrat 185.
- funes deauratis pelibus tecti, quibus poma mensae imp. apponuntur 301.
- fuscus color inter album et nigrum medius 19, 12.
- Galatii seu Pera s. Sycena est regio urbis decima tertia. 122. eam incolit potestatus Genuensium 56, 12.
- Galliae reges vexillum S. Dionysii oriflambe dictum in expeditiones educebant 286.
- gammadia sticharia 166. gammatae vestes 224.
- generi despotae stemmatogyrium 100, 19. pilei 14, 21. inter eos ordo dignitatis 6, 18.
- Gennadium Scholarium Mahometes II patriarcham creat 372. varie pressus officio cedit 373.
- genua non flectuntur ritu ecclesiastico inter pascha et pentecosten 834.

- Genuesium potestatis Imperatori flectit genua bis, manum pedemque osculatur 75, 7. eundem honorem Imperatori habent Genuesium primores *ibid.* 12. ablati caputis genua flectunt, fausta acclamant *ibid.* 15. eorum praetor in nativitate Christi adest divino officio 56, 12. accipit collicium ab imp. *ibid.* 19. cereum tenet cum suis sub matutino paschali 74, 21. 75, 1.
- S. Georgii martyris festum celebrant Graeci 23. April. 341. S. Georgius martyr flammulo repraesentatur 48, 4. eius die festo processio 81, 4. Magnus dicitur Graecis *ibid.* eius imago 69, 17. 98, 5. iuxta eam stans coronatus imp. numismata in proceres iacit *ibid.* 6. 7. ea S. Georgii imago sanguinat, et equus hinnitu gemino et ominoso Andronicum seniore terrat 315.
- Gerasa fons ob miraculum vini ex aqua facti vinosus 306.
- Gerlachius praedicans Lutheranus memorando facto Turcici imp. togam osculatur 328.
- Germani tricesimum b. virginis assumptae qui celebrant 343.
- gradus excelsi extra templum Blachernium 325, ad eos deducitur imp. 80, 19. ad eosdem prosequitur imp. d. Hodegetriam 72, 11. 325.
- Graeci recentiores peregrinas variant dictiones 112. inanium titulorum crepitacula iactant *ibid.* gaudent ambitioso titulo *μεγάλου* 120. et *τοῦ πρώτου* 377. eorum sunt monstra titulorum *πρωτοβαβελισμῶς* et *πρωτοβαβελισμο-πύετρατος* *ibid.* duplici corona lampadem imp. praelatam ob curam divinorum et humanorum ornabant 278. eam potestatem in ponendis dependendisque patriarchis exercitam conspicere debuerunt 372. et hinc Graeci suo exemplo patriarchas tractare etiam Turcas docere *ibid.* Graeci ante festa quaedam praecipua ieiunium seu quadragesimam praemittunt 59, 13. 296. apostolorum omnium festum agunt 297. b. virg. cum anima et corpore assumptam uno die 15. Augusti celebrant 342. eorundem propria quaedam contacta, troparia, canones, odae, stichi, idiomelon 188. Graecorum Latino-rumque ritum diversitas unioni non obstat 296. eorum error, non posse sacerdotem fungi diaconi vice, a Caleca refutatus 137. liturgiam in quadragesima et ieiuniis a meridie celebrant 282.
- granatzam, Assyriorum gestamen, imp. fert volantibus manicis, magnus domesticus una manica, alii utraque adstrictam lapatzam 63, 18 *sqq.* 301.
- gyros habent pilei generorum imp. 15, 2. 231. et gyros seu ambitus trullae in pileo primi secretarii 22, 19. 242.
- haereseis eiusdem effectus 372.
- haeretici mutant nomina officiorum ecclesiasticorum 165. alii retinenda contendunt non pro imperio, sed ordinis dignitate significanda *ibid.* haeticorum Manichaeorum, Nestorianorum, Eutychnianarum ossa exhumanda et in eos synodicae imprecationes 281. haeticorum tetraditarum magnum ieiunium 334.
- hebdomada hebdomadae etiam dicitur 317. hebdomadis quintae quadragesimalis feria quinta canitur magnus canon 320. et sabbato hymnus b. virg. acathistus 321. hebdomadis magnae officium, ritus, lectio evangeliorum, lotio pedum 70, 6 *sqq.* 317 usque ad 327. hebdomas renovationis seu *τῆς διακαινησίμου* cum feriis est ipsa paschalis hebdomas 333. est a ieiunio libera *ibid.*
- S. Heleneae et Constantini M. festum agunt Graeci 21 Maii 342.
- Helena Cantacuzeni filia Io. Palaeologo nupta 382.
- Heraclius numerum clericorum circumscribit 112. duos tantum vult esse syncellos 377. vasa ecclesiae in pecuniam conflata, Peraiam invadit 322, 1—4. in aciem educit deiparae imaginem 315.
- hetaeria maior, cohors militaris, cuius praefectus magnus hetaeriarcha, et minor, cuius praefectus hetaeriarcha simpliciter 190.
- hetaeriarcha, offic. palat. 12, 1. gestamina 26, 17. eius functio

- 42, 4. hetaeriarchoe ad circumstationem vocant alios 35, 3. eamque mittendam significant *ibid.* 10. hetaeriarcho dictus a conciliandis amicis, vel a cohorte militari 190. dicitur et megaltriarcha et megaetaeriarcho *ibid.*
- hetaeriarcho magnus, offic. palat. 10, 5. eius insignia 22, 7. officium exsules recipere 36, 6. expectat conclave egressurum imp., vocat proceres ad circumstationem 34, 19. 22. proponit in circumstatione negotia 35, 16. eius ad mensam imp. ministerium 56, 1.
- heterodoxi toti bilis sunt audientes, summi pontificis pedem osculo coli 328. iidem et patienter et demissa prociduoque genu togam osculantur imp. Turcid *ibid.* suosque pedes vicissim osculo honoratos decantant 329.
- hierarcha super caput s. evangelium tenet dum consecrat 169.
- hieromnemonis munus 137. iuvat canstrium in vestiendo patriarcha; si sit sacerdos non licet ei fungi officio diaconi ex Graecorum errore *ibid.* eius tria officia inspicendi preces seu suffragia, ius enthroniasmi et contactii fusius explicata 138, 139.
- Hispanorum nuntiis paratum Megaurae palatium 302.
- Hodegetriae virginis imago 70, 3. pietatis causa in aulam ex monasterio deportata 315 sq. 324. quo honore ab imp. excepta et remissa, quamdiu in palatio peregrinata *ibid.* et sq.
- Hodegetrium seu Hodegium, templum a S. Pulcheria structum, et monasterium, inde imago a d. Luca picta eoque reposita nomen Hodegetriae invenit 316.
- honorandi imp. ritus varii 278. 331. 372.
- honorarii pueri bene imp. precantur, ipsi iuncti, nudi capite 59, 2. unus fert imp. ense in vigil. nativit. 52, 1. ex manibus panhypersebasti tollit ferculum 61, 6. scabellum suppedaneum tenet 63, 2. uni traditur lampas imp. interrupta lectione evangelii feria quinta magna hebdomadis 71, 19. alius in dominica palmarum finito matutino ramum ex ambulacro carpens eius diripiendi dat indicium 68, 17. magno sabbato triselinum replent lauro 73, 2. in eos spargit coronatus imp. numismata 98, 9. ministrant mensae 98, 22.
- horae quales et liturgiae quomodo in vigil. nativit. canantur 45, 22 sqq. quo habitu intersit imp. 47, 13. horarum initio fit circumstantio 45, 5. in parasceue et paschate 72, 15.
- hoste propinquo vigiliae bis obeundae 84, 20.
- hulac, Turcico-Iunianus nuntius 245.
- hymnus matutinus 37, 20. vespertinus 47, 3. hymnos vespertinos in paschate imp. audit ad S. Sophiae 76, 17. hymnus trisagius canitur in lotione pedum 70, 15. in paschate 76, 11. in coronatione imp. 89, 22. ad eum surgunt imp. 93, 1.
- hyperpyrum, monetae genus 33, 12. 259. hyperpyrum, gestamen capitis instar ignis flammans 291.
- Ianuarii die 6 celebrant Latini epiphaniam regibus factam 305. eo die natalem Aegyptii agebant 304. Ianuarii sextus respondet undecimae mensis Tybi 306.
- iconomachorum interitus 346.
- iconostasion non est delubrum Calvinisticum, sed locus pro statuendis seu affigendis imaginibus 274.
- idiomelon, proprium festi canticum 298.
- ieiunium paucorum dierum festis quattuor praemittunt Graeci 296. id sub magna impositum poena *ibid.* et producere laicis erat liberum, monachis ex regula prolixius impositum 297. ieiuniorum prima dominica celebratur orthodoxia 345. ad quadragesimae ieiunium exciatus patriarchae munere et exhortatione populus catecheseos festo 312. varia ieiunia variorum 334. ea varietas non obstat unioni fidei *ibid.* et 296.
- ss. imagines Christi nati cum aliis ss. tabulato in vigil. nativit. suspensae 44, 3. prope eas stabant sacerdotes *ibid.* 5. ad ss. imagines renovandas collecta synodus 346. ecclesiae decora appellatae eidemque restitatae *ibid.* dominica ortho-

- doxiae propria et processione honoratae, cui intererat imp. et ad synodicum pro iis colendis decretum in S. Sophiae lectum stabat *ibid.* et 82, 5. deportatae etiam *ss.* imagines in processione palmarum imp. et filio, despotis et patriarchis praecedentibus 68, 11. in processione ad Porphyreticam columnam 79, 21. imago imp. in vestibus 235. et a sinistris in scaranico magni domestici 17, 19. imago equestris imp. in scaranico magni drungarii vigil. 21, 19. in flammule 48, 5. in clypeis quattuor procerum 99, 13. imago sedentis in throno imp. est retro in scaranico magni ducis 18, 16. protostratoris *ibid.* 22. magni logothetae, stratopedarchae 19, 4. 7. magni primicerii *ibid.* 16. magni drungarii vigiliarum 21, 19. imago imp. stantis et coronati in parte scaranici anteriore magni domestici 17, 17. magni ducis 18, 15. protostratoris *ibid.* 22. imago stantis imp. sub vitri pellucidi specie in scaranico magni primicerii 19, 15. magni contostauli et logothetae generalis *ibid.* 18. 20, 18. protovestiaritae *ibid.* 21. imaginem imp. exprimebant bullae 256. imagines nummorum, ex quibus cognosci potest quid diadema, Iustinianum, blatum 237. 289. 290. aliae tres imagines vestiti imp. initio Gregorae 222. 237. aliae pro orario 167. 308.
- imperatoris filii 6, 17. ab imp. primus erat Caesar 7, 3. imperatori proprium sebasti epithetum 8, 7. at sebastocrator constitutus quasi imperator fuit 7, 10. ei ius nonvandi res et voces antepoenendi, postponendi 8, 10. imp. in vigil. nativit. ad matutinum non egreditur 43, 20. et liturgiae adest vel abest 46, 21. quo ritu in oratorium ascendat 28, 21. eius diversa instrumenta 47, 11 *sqq.* 50, 10. 20 *sqq.* habitus et ornamenta 13, 10. ensis potestatis, lampas boni exempli, mantile inconstantiae memorem esse iubet 51, 8 *sqq.* *ss.* crucem semper fert dextra *ibid.* 5. ad mensam quotidianum fert amictum 53, 11. faustae precesiones et reprecaciones 55, 15. panagiaro illato imp. surgit 62, 22. sumentis panagiam multi acciuntur anni 63, 6. in triclinio quinquies cibum sumit proceribus ministrantibus 64, 11. imp. habitus in palmis 67, 16. processio *ibid.* 13. 69, 21. facultate eius diripitur ambulacrum 68, 18. luctu minus splendide festa aguntur 69, 7 *sqq.* imp. candido amictu stat ante deiparam victricem, candidam superulam fert in processione 69, 12 — 16. 70, 1. 2. feria 5. coen. dom. fundit aquam in pelvim, duodecim pauperum lavat pedes, tergit, osculatur 70, 16 — 71, 4. tenet lampadem dum leguntur evangelia 71, 14. 17. deponit et recipit eandem *ibid.* 19 *sqq.* pro audiendo vigiliarum quattuor officio divino eligit sibi conclave 72, 4. occurrit d. Hodegetriae eamque deducit *ibid.* 9. 11. ad liturgiam magni sabbati fert quae placent gestamina *ibid.* 18. ante imp. sparguntur lauri *ibid.* 21. sub divino officio magni paschatis iterum datur imp. lampas 73, 12. *ss.* crucem, evangelium, protopapam et archidiaconum osculatur 74, 10. vespas in S. Sophiae audiens thuris suffitu honoratur 76, 17. desiit ingredi tabernaculum et aurum largiri 77, 2. a patriarcha et episc. visitur eique officium circumstationis ab illis praestatur *ibid.* 8. 9. thure et osculo ab episcopis colitur vicissimque colit *ibid.* 10 *sqq.* in pentecoste vestitur ut lubet *ibid.* 20. ad S. Sophiae audit preces S. Basilii 78, 3. 4. eius fronti *ss.* crux imponitur 79, 3. frons et oculi sacro oleo inunguntur *ibid.* 8. beneficium quod confert eandem fere quam aurea bulla vim habet *ibid.* 14. ex spoliis quinta pars imp. datur 85, 14. imp. coronandus palatium occupat 86, 4. praefigit nomen professioni fidei propria manu scriptae, eidem subscribit *ibid.* 10 *sqq.* apostolicas traditiones, ecclesiasticas consuetudines et decreta conciliorum amplectitur 86, 18 — 87, 1. scuto insidens a patre, patriarcha et proceribus

in altum tollitur 88, 14. faustis acclamationibus salatur 89, 1. in S. Sophiae sacco et diademate prius consecratis induitur *ibid.* 6. in anabathra sublimis considet matre coronam, coniuge sertum gerente *ibid.* 19, 20. patriarcha pro imp. precatus in formam ss. crucis inungit, Sanctus et Dignus patriarcha et populo accinente et repetente 90, 10 *sqq.* a patriarcha et patre coronatus *ibid.* 20. ss. crucem tenet imp., palmam imperatrix, decantatoque trisagio surgit 92, 22 — 93, 3. imperator a diaconis vocatus ad prothesin pergit et mandyam indutus tenet ecclesiasticum deputati locum, et agmen supplicantium magno praegreditur comitata 93, 16 *sqq.* thure et cantu honoratus in anabathra sedet surgitque ad lectionem symboli, ad elevationem ss. corporis et orationem dominicam 95, 4 — 20. communicaturus vocatur a diaconis et sacram mensam in ss. crucis formam incensat 95, 21 — 96, 2. imperatori thuris honorem reddibet patriarcha 96, 6. ad s. communionem deponit coronam, quam post recipit *ibid.* 7. 15. antidoro et benedictione acceptis et catechumenorum occupato loco accinitur velatis imp. et remotis velis acclamatur 96, 16 — 97, 5. ad palatium deducuntur despotis equitantibus 97, 7. stemmatophori accumbunt magno domestico ministrante *ibid.* 17. duplex epicambiorum fit sparsio 98, 2. qua largitione volunt omnes secum laetari imp. *ibid.* 10. ea laetitia per epulas multasque ferias continuat *ibid.* 18. coronato epulanti et stemma gestanti imp. adsunt proceres clypeati cum equestri imp. imagine 99, 9 *sqq.* imperatoris amictus in creatione despotae et Sebastocratoris 100, 5. in designatione patriarchae 102, 20. eius formula qua despotam creat 100, 10. qua patriarcham 103, 18. pedis osculum a creato accipit despotam, diversis impositis stemmatogyriis 100, 15 *sqq.* imperator stat cum munere fungitur impe-

ratorio 100, 14. imp. lugentis candida et citrina vestimenta 106, 4. 5. aulici et populus cum imp. lugent pullati 106, 11. cognati imp. diversae ritu lugent *ibid.* 12. ad fontem vel Blachernas sponsae obviam exit imp. eques 107, 13. 14. 108, 2. vestes mutat in nativ. 47, 13. 51, 20. et in palmis 67, 13. eius filius eadem gestat indumenta, si coronatus sit; sin minus, super usitatum amictum gerit velum et in capite sertum 52, 7. *πρόκρυβις*, oratorium, non erat destinatum, ut imperator inde prospiceret, sed rei divinae interesset 253. quomodo lex pentamoeoriae non semper observata fuerit, ut imperatori quinta pars spoliorum cederet 255. imp. pro consuetudine tres cruces cinnabari in fronte bullae exprimit 256. ipsaeque bullae imp. imaginem expriment *ibid.* imperatoris potestas in ecclesiasticis per adulationem servilem ad episcopalia et sacerdotalia prope evecta fuit munera 331. palmarum die imp. rogas dabant 311. et dare cessabant 312. 331. pedes lavabant 318. coronatus imp. alios dignitatibus condecorat vel titulis afficit 367. patriarchas ponebant et deponebant 372. imp. Graeci in natali praudentis, accubantis non assidentis magnificentiae 301.

imperatrix mater coronati in anabathra gestat coronam, nova imperatrix sertum 89, 20. illa ramum tenet aureum infixis unionibus; etiam vidua cum himatio nigro 91, 15. 18. creanda sustentatur a propinquis vel eunuchis *ibid.* 21. 22. benedictum diversaeque formae stemma imponitur 92, 3. exhibito honore se viro subiectam fatetur *ibid.* 10. eius coronatio peragitur vel cum imperatoris vel inter nuptias *ibid.* 16. 17. 362. futurae sponsae proceditur obviam, appellit ad fontem vel Blachernas, a matronis induitur, equo palatio invehitur 107, 10 *sqq.*

inauratum lignum sceptrum magni primicerii uti et imperatoris aliaque 19, 16. 20, 7. inauratum pe-

- dum dat sultanus creando patriarchae 372.
- Industria Iunio-Calviniana ab ecclesiasticis abhorrent 163.
- Infula non utuntur episcopi Graeci 169.
- insignia, ornamenta, vestimenta imp. et aulicorum 13, 5. 17, 6. imperatoris praecipue 47, 11. 50, 4. 89, 6. imperatricis viduae 91, 18.
- Instrumenta musica 49, 8.
- interpres magnus, offic. 50. palat. 11, 9. insignia 25, 6. officium 40, 10.
- Intorti aërei et aurei coloris sceptrum magni hetaeriarthae 22, 9. intorti citrini et aërei coloris sceptrum hetaeriarthae 26, 19. intortus condylus in sceptro praefecti sigillo 20, 8.
- S. Ioan. Baptistae natalis agitur 24 Ino. 342. processio ad eius monasterium 81, 8. 21. eius imagine suum exornat flammam patriarcha 368.
- S. Ioannis evangelium usque ad passionem in magna hebdomade lectum 317.
- Ioannes Andronici Iunioris f. creatus imp. alios honorat 367.
- Ioannes Cantacuzenus fit magnus domesticus aequalis panhypersebasto 7, 23. eidem singularia gestamina a duobus imp. concessa 18, 4. ab Andronico Palaeologo II supra omnes evectus 8, 20. uxoris fratribus chlamydes et caligas instar despotaë permittit 15, 7. et sarta distincte 101, 8. natu maiorem despotaë praefert 174. ipse Didymotichi imp. inauguratus vestem purpuream sibi induit et tiamam humo tollens imponit, alii purpureas ei crepidas inducunt 368. Adrianopoli secundum et in Blachernis tertium coronatus etiam coniugem coronat spargitque numismata *ibid.* postridie coronationis Andronicum candido luget amictu 314. 315. filia Ioanni Palaeologo nupta 382. depositio imperio monachum agit 341.
- Ioannes Citrius eiusque responsa 117. apud eundem ordo principalium dignitatum 135. alio ordine numerat dignitates ecclesiasticas 137.
- refutatur a Caleca, sacerdotem non posse fungi ministerio diaconi *ibid.*
- Ioannes Comnenus imp. virginis Nicopoeae imaginem triumphali vehit curru 315.
- Ioannes imp. penultimus concil. Florentino interfuit 340.
- Ioannes Palaeologus ad columnam crucigeram supplicabundus 339.
- Iordanis aquae ob Christi baptismum incorruptae 307.
- Irene et Constantinus pro ss. imaginibus septimam colligunt synodum 346.
- Isaacus Comnenus, Alexii frater, creator primus sebastocrator 7, 10. Caesarem praecit *ibid.* 11.
- index castrensis seu fossati, offic. 52. palat. 11, 11. insignia 25, 15. militibus ius dicit 40, 15.
- indices Medii gestabant epiliora et phaeollidem 54, 1. aurem margello tectam reo servabant, relectam accusatori dabant *ibid.* 3. eorum insigne pilaticia *ibid.* 6.
- iudicia dum habentur populum continet qui est a secretis 141.
- Iunius ss. crucis odio male edere et explicare videtur Codinum 249. est fabulator Calvinianus 145. interpres flagitiosus 367. 283. fraudulentus 374. ineptus 118. 125. 132. 133. 135. 136. 138. 145. 150. 153. 155. 157. 175. 206. 226. 227. 229. 237. 239. 242. 243. 245. 248. 252. 259. 271. 274. 283. 288. 289. 293. 298. 301. 313. 314. 315. 320. 326. 330. 333. 337. 340. 348. 353. 364. 379. incitus 140. 141. 160. 259. 268. 270. 333. iuris imperitus 375. perversus 235. 326. ridiculus 148. 233. 246. 298. 347. 366. varie aberrans 142. 235. 371. 372.
- Iustiniana prima 105, 5. dicta Achris Iustiniani patria et ab ipso privilegiis ditata 375. inde regia sedes Bulgarorum esse coepit *ibid.* eius archiepiscopus electus uti patriarcha *ibid.* subiecti alii provinciales episcopi *ibid.* eidem lampas praelata 278. Iustiniana secunda in Cypro fuit, patria Theodoraë coniugis 375. Iustiniana tertia Carthago, quod eam Vandalis pulsus restituerit Iustinianus imperio Romano *ibid.*

- Iustinianum, capitis gestamen imperatorum 51, 2. 290.
- Iustinianus numerum definit clericorum 112. patriam Achrida exornat et plures urbes a se Iustinianas dicit 375. ecclesiae magnae trullam construit 242.
- Iustinus trullae casu soleam comminutum pari nequit reparare splendore 361. eidem acclamatum 278. iuvenis despotae habitus 14, 12.
- labarum apud Graecos posteriores desiisse videtur 283. illique respondere *διβέλλιος* seu gemino velo constans vexillum *ibid.* 269.
- lacinias sine lemniscis militaribus habet rucum despotae 13, 9. 10.
- lampadarius duplicem ampullam auream tenet in vigil. nativit. 44, 10. ascendit in oratorium cum despotis 49, 13. tollit fercula cum domestico, lectoribus, canonaribus 60, 17. in festo palmarum prior venit in ambulacrum cantans 68, 1. differt a praefecto luminum 145. erat officium palatinum *ibid.*
- lampas accensa praeferebatur imperatori 145. quae corona duplici erat cincta ob curam ecclesiasticorum et politicorum 278. de aureis et argenteis stephanomas circum eam *ibid.* lampas etiam praelata ut boni exempli esset imp. 51, 16. eius supremae partes sa. crucibus coccineis, cinna-bari et bractea ornatae 45, 2. lampadem in epiphania imp. dat patriarcha 65, 6. tenet in palmis 67, 18. et ad lectionem 12 evangeliorum fer. quinta magnae hebdom. 71, 14. 23. et sub matutino paschali 73, 12. lampades in epiphaniae officio etiam aulicis dantur 65, 8. lampas cum simplice corona praeferebatur patriarchae, archiepiscopo Bulgariae, Cypri et imperatrici ob simplicem potestatem 278. patriarcha etiam extra propr. dioecesis ibat lampade conspicuus *ibid.* lampades praeferruntur a. evangelio in ambonem delato 160. et sacris donis 161.
- lancoelae usus in antidoro 365.
- lapatzam unica adstrictam manica fert magnus domesticus, alii utraque adstrictam 64, 3 — 7.
- pro lapide consecrato seu ara portatili utebantur antimoniensis Graeci 146.
- laurus spargitur in magno sabbato 72, 21. 73, 1.
- S. Lazari resuscitatio et monasterium ab imp. celebratur 82, 7. 8. Lazarus patriarcha Io. Cantacuzenum coronat Adrianopoli 368.
- lecti 19 tricliniarum nomen palatio decaënesorum accubituum dedere 301.
- lectores non supra 110 Iustinianus, ad 160 permittit in ecclesia magna Heraclius 112. eorum habitus et ministerium in palatio 44, 7. tollunt fercula 60, 22. laurum in sabbato magno ante imp. spargunt 72, 21. eorum primicerius 6, 9.
- lectrum seu pulpitum, analogium, super quo legitur 274.
- legi antiquae respondet antiqua traditio operandi sacris etiam tecto capite ob mysterium spineae coronae, aut sudarii supra caput Christi 169.
- Leo Isaurus et Armenius iconomachi 345. 346. una cum filio perit turpiter *ibid.* sub eod. Isauru urbs obsidetur et b. virg. ope liberatur 323.
- Leo magnus imp. in Blachernis templum deiparae struxit 272.
- Leo philosophus S. Lazaro templum struxit 347. ei structae insidiae 119. 120. *βασιλική* vano titulo finxit 175.
- leones solium in Megaura custodiunt 302.
- Leonidem baiulum Alexander puer imitatus emendare senex nequit 211.
- litaniae variae 79, 21. iis debet pedes interesse imp. in palmis 70, 1.
- liturgia in vigil. nativit. quomodo celebretur et in nativit. ipsa 46, 18. 22. 47, 1 *sqq.* quo habitus imp. et proceres intersint 47, 13. hi ad liturgiam et laudes vespertinas gestant flammula *ibid.* 21. post liturgiam in epiphania fit consecratio aquae 64, 21. in palmis nulla 69, 1. in paschate psallitur tacite 74, 16. 76, 8. liturgiam die magni Chrysostomi imp. audit in S. Sophiae 80, 11. aliisque

- varis et templis et monasteriis *ibid.* 15. 17. 81, 6. 13 *ad.* liturgia non sine luminibus celebratur 145. eam percipiunt aperto capite Orientis episcopi excepto Alexandrino 169. tecto capite qui peragunt liturgiam Christi spineam representant coronam *ibid.* in ieiuniis et vigiliis post vespas seu a meridie habita 282. in paschate ante ortum solem *ibid.* ab liturgia exeundi signum orario datum catechumenis 168. eius ritus ignorant Calviniani *ibid.*
- locum aulici certum et aulicorum habeat classes 37, 2 — 4. 264.
- logariastes aulae, offic. 64 palat. 12, 2. eius gestamina 26, 20. caret functione 39 7. sed videtur huic aliqua assignari 42, 7.
- logariastes magnus, offic. 40 palat. 10, 20. insignia 24, 7.
- logographi 134.
- logotheta aerarii generalis, offic. 18 palat. 9, 15. eius insignia 20, 15. officium ignotum 34, 16. potest etiam dici logotheta publicae rei, non tamen a genicis 186.
- logotheta castrensis, offic. 47 palatinum vel rectius castrense et exercitus 11, 6. insignia 24, 19. nulla functio 40, 5.
- logotheta cursus publici, offic. 27 palat. 10, 7. eius pileus et gestamina 22, 13. non habet scaranicum neque ministerium 36, 8.
- logotheta magnus, officium 12 palatinum 9, 9. ornamenta 19, 3. non fert sceptrum *ibid.* 5. ex officio mittendas regibus curat literas 32, 19. aliquando superior stratopedarcha factus 9, 18.
- logotheta rerum domesticarum s. familiarium, offic. 39 palat. 10, 19. vestitus 24, 5. caret functione 39, 6.
- logotheta rei pecunariae, offic. 49. palatin. 11, 8. insignia 25, 3. officium nullum 40, 8. neque aureum neque rubrum gestans scaranicum 58, 5 — 7. est limes officialium *ibid.* eo inferiores sunt qui coccinea ferunt scaranica *ibid.* 7, 8.
- lora despotae 13, 16. lora seu manuclavia Bardariotarum ad flagellum *Cod. Europat. de Offic.*
- landum 38, 12. lorum non est mitra s. tiara 170.
- loricati seu cibannarii 266.
- loto pedum eiusque ritus in palatio feri 5. magnae hebdomadis 70, 11 *sqq.*
- s. Lucas evangelista imaginem deiparae Hodegetriae in tabula pictam reliquit 316. eius ss. evangelium lectionibus tribus in magna hebdomade totum legebatur 317.
- Lucas patriarcha abusus in notariorum festo correxit 271.
- luctus in aula insigne candida vestimenta 69, 13. 106, 4. 314. luctus in ecclesia purpurea vestimenta insigne 169. luctus in ecclesia diebus ieiuniorum et defunctorum memoris *ibid.*
- Luitprandus facete a contrario ridet acclamationes factas Nicephero Phocae 278. eius ridiculam processionem 335. magnificentiam in natali prandentis 301. describit Megaurae palatium et Porphyrae 302. porphyrogenitos appellat in Porphyra palatio natos *ibid.* nimium indulisit affectui in Graecos sinistro 335. rogae in palmis distributionem narrat 311 *sq.*
- luminaria ad baptismum ordinario accensa a Calvinianis abrogata 145.
- lux vera Christus 305. ob illud "luceat lux vestra" lampas imperatori praefertur 51, 16.
- Macedones et Orientales colunt Romanorum imp. tanquam successorem in paterna Alexandri domo 55, 4 *sqq.*
- Macedonia in Romanorum ditone 55, 5.
- magi Persarum, canticum nativitatis 60, 10. sub eo imp. abstinet ab esu *ibid.* 11. idiomelon recitatur totum 298.
- Magis factam apparitionem celebrant Graeci 25 Decemb., Latini 6 Ianuarii 305. Magos esse reges s. regulos morose et calvinistice Casaubonus concedit 303.
- magister supplicum libellorum, offic. 44 palat. 11, 3. habitus 24, 12. recipit supplicationes imp. equitante 39, 22.
- magister palatinus clericus fert purpureum camisium in vigil. nativit.

- 44, 11. est cantor 164. cantat ad mensam et tollit fercula 60, 17. magni titulus ambitioni Graecorum frequens, parcius modestia Latinorum 120. partim pro distinctione additur *ibid.*
- Magnaura varii artificii palatium, dictum et Megaura 302.
- Mahometes Turcarum sultanus capta nrbe Gennadium patriarcham certa forma creat 372 suis manibus dat pedum magni pretii, equum et templum ss. apostolorum *ibid.* sub ipso uno patriarchae novem omnino sibi successerunt 373.
- mandyam coloris uberrimi fert imperatrix vidua in coronatione novae 91, 19. mandyam auream exuit imp. 95, 15. mandyas vestis erat communis patriarchis et imp. 379. episcoporum erant undulati mandyae *ibid.* hi fluvii seu undae docendi officium notabant *ibid.* et 166. mandyas etiam ferunt deputati, cum ss. evangelium in suggestum praeunt 160. mandyas distinguitur a sacco 313. varie scribitur 168, 379.
- mangones canum dicti venatores 89, 12.
- manica utraque volante fert imp. granatzam, reliqui adstriotam utraque, magnus domesticus una tantum 63, 18 — 64, 7. manicas non habet *φελώνη*, sacra vestis 167.
- mantili ligatum involucrum cum acacia monet imp. mortalitatis 51, 12. idem gestat in palmis 67, 17.
- Manuelem et Ioannem Asanios Cantacuzenus honorat 15. 8. sebastocratores facti 101, 8. 9.
- Manuel antepenultimus imp. renovat porphyriticam columnam 340.
- s. Marci evangelium totum lectionibus duabus in hebdomade magna lectum 317.
- ss. Marcianus et Martyrius martt. et notarii festo honorati, eius abusus correctus 270.
- margaritae et margella s. margellia sunt distincta 224
- margellum s. margellium est corallium et inde dicta varii coloris assumpta, sumptuosa auroque texta additamenta et purpurea vestimenta 224
- ss. martyres primo omnium diadema s. zona militari exuti 50, 15. SS quattuor martyrum flammulum 48, 3.
- Matthaei evangelium totum lectionibus duabus magna hebdomade lectum 317.
- matutinum offic. in vigil. nativit. 43, 20. in dominica palmarum 67, 12. et lugente imp. ante deiparam victricem canitur 69, 20. sub matutino in paschate tenet imp. lampadem datam a protopapa 73, 12. sub eodem dantur cerei proceribus et potestato Genuensium *ib.* 14 et 75, 1. residuum eius canitur circa vestibulum triclinae, dein fit benedictio 78, 18.
- matzobarbulum, missile ad procal iaciendum 243.
- matzucam loco sceptri fert protalogator 25, 21. eius hastile habet *βουρίον*, buttam s. cupellam 245. in s. Mauricii tricesimus b. virgilitanis honoratur Ingolstadii 344.
- Medorum gens magnifica 53, 22. eorum iudices margella tectam aurem accusatis servabant 54, 5. eorundem consuetudine vixit Cyrus 54, 13.
- megaloologitae milites sub stratopedarcha 42, 12.
- Megaura palatium, in eo deauratam arborem volucres replebant 302. solum leonibus irruunt. Imp. pones laqueare subito evectus *ibid.*
- Melissenus Leo fratrem obiurgat a romaste intentato 242.
- a memoria, offic. 58. palat. 11, 17. indumenta 26, 5. ministerium notare facta honore digna 41, 8. convenit cum suggestore ecclesiastico 143.
- mensa imp. non instruitur fer. 5. magnae hebdomadae 71, 11. neque in magno sabbato 73, 3. a mensa dicuntur antimensia 147. mensae s. altari pannus substruitur, ex quo panno consecrantur antimensia 146. mensis sacris adhibentur antimensia, quando dubium est, num mensae sint consecratae *ibid.*
- mensis cuiusque initio aquae benedictio peracta in palatio 78, 14. 305.
- metaxa vestis serica 362. ea vestitur imp. equus in morem tibia-

- lum 97, 14. olim Medica appellata, et quando urbi illata 362.
- metaxaricus, eius negotiator 362.
- s. Methodius patriarcha cum imp. restituit ss. imagines 345. sub eodem instituta est dominica orthodoxiae *ibid.*
- s. Michael archangelus, Graecis dictus archistrategus, nomen primo dat flammulo 281.
- Michael Amorius 346, 12.
- Michael Palaeologus I mutat dignitates et insignia 8, 14. 174. cum Genuensibus foedus inquit ritamque se honorandi praescribit 75, 4. oppugnaturus Venetos tantum indulgit inducias *ibid.* 20. idem Cpolim a Latinis recipit 316. amplissimos honores d. Hodegetriae defert, illam per portam auream secutus *ibid.*
- Michael Rangabe et Michael f. Theophili cum Theodora matre cultores ss. imaginum 346.
- Michael Tarchaniota 8, 16.
- milites uno, duobus tribusve merentur equis 42, 10 *sqq.* desertores revocat protologator et debito ordine locat 40, 22. 23. tollunt fercula ex manu magni domestici 61, 22. levis armaturae vigiliis diurnas obeunt 84, 9. militum varia genera nominaque, arcitenentes s. sagittarii et tzangratores 246 Barangi 264. Bardariotae 267. castelliani 271. clibanarii, cataphractarii, 266. cursarii, cursores, *κουρσοῦρες, πρόμαχοι* 254. 255. cortinarii 266. Franci stipendiarii 83, 18. murtati 37, 12. rogatores 260. spatharii 251. Tzacones 247. militum duces 28, 12 *sqq.* militum fidei acclamatum 280.
- minister a genibus induit patriarcham epigonatio 140.
- a miscendo Graece dictus pincerna 58, 12. 14.
- missa per tricesimum b. virg. assumptae canitur in Germaniae templis 344.
- missus non sunt singula fercula, sed ferculorum plurium illatio 295.
- mitra non utuntur episc. Graeci praeter Alexandrinum 169.
- s. Mocii mart. templum, in quo Leoni philosopho imp. structae insidiae 334.
- monachi longiores quadragesimas agunt 297.
- monampulum 148. 149. erat ampulla sacro chrismati servando, quam secundus tenebat ostiarius 149. unde dictum et quomodo scribendum *ibid.* et 275.
- monasteria virorum et mulierum credita magno sacellario 122. 124. virginum, sacellae et carceres dicebantur, unde egressus vetitus *ibid.* monasteria peratica 122. aliaque varia τῆς περιβλήπτου dei parae 341. Libis 340. Manganaense 341. Petrae 342. monasteria cum imp. visit publica processione, geminum praefertur a tzanca velum et super id lampas accensa ponitur 82, 11. monasteriorum diversi ritus non obstant unioni fidei 296.
- monitoris s. suggestoris est patriarchae in sacro vel concione haerenti suggerere 143. convenit cum eo qui est a memoria imp. *ibid.* dicuntur rememoratorii *ibid.*
- mulier equum suum a Theophilo iconom. imp. repetit et recepit 30, 18 *sqq.* mulieres parva de collo ferunt evangelia 319.
- muros urbis patriarcha et populus obibat et hostes obiectu ss. crucis et imaginis Christi non manu factae et b. virginis Hodegetriae venerandaeque vestis eiusdem repellebat 322, 20 *sqq.*
- murtati pedites in circumstatione aulica ferunt tela 37, 12.
- Myroblyta S. Demetrius martyr dictus 340.
- myrtaites, offic. 78. palat. 12, 16. indumenta 27, 22.
- myrtaites magnus, officium 73. palatin. 21, 11. gestamina 27, 16. officium incognitum 43, 5. sed distinctum a praefecti murtatorum officio 248. origo vocis non est Hebraea *ibid.*
- mysticus, officium 30. palatin. 10, 10. eius ornamenta 23, 3. est senator secretioris consilii 36, 16. 264.
- narthecem et ss. crucem imp. coronatus gestat 93, 22.
- nativitatis Christi vigilia et dies in palatio, quibus ministeriis palatini

- cleri, quo habitu, cantu, liturgiae, horarum, tropariorum celebretur 43, 19 *sqq.* quae circumstatio 44, 15. imp. et procerum gestamina 47, 11 *sqq.* flammola *ibid.* 21. ritus in oratorio 48, 21. eo die imp. cibum in triclinio sumit ministrantibus varie proceribus 55, 11 *sqq.* et apprecantibus ad nauseam *ibid.* 15. 69, 18. etiam in luctu; eius diei magnificentia 301. nativitatem Christi agunt 6 Ianuar. Aegyptii 304. in Thracia ante a. Chrysostomi tempora celebrata *ibid.* nativitate b. virginis fit processio ad monasterium Libis 80, 5.
- nepotibus imp. a magno domestico ferula dantur auferenda 61, 5.
- Nicephorus generalis publicae rei logotheta ad imperium evectus as. imagines coluit 346.
- Nicephorus Melissenus Caesaris dignitate afficitur 7, 4.
- Nicephorus Phocas acclamationibus honoratus ridetur a Luitprando 278. eius processio 335.
8. Nicetius ab ortu clericus designatus 170.
- niger et albus color habet medium fuscum 19, 13. nigro indumento interest vidua imperatrix in novae creatione 91, 19. eodem utuntur proceres coram lugente imp. per 40 dies 106, 13.
- Nili aqua vinosa ob miraculum vini ex aqua facti 306.
- nodii et palmulae in scadio imp. 13, 9, 223.
- nomicus 6, 10. de eo quattuor opiniones 156.
- nomina sebasti et cratoris in unum conflavit Alexius Comn. 7, 9, 8, 6 *sqq.* et fratri communicavit 7, 9. nomina gestantium dominorum fert umbo 13, 7. nomina impp. et despotarum faustis acclamationibus afficiuntur 53, 5. nomina ecclesiastica heterodoxi crasse vertunt 165. 167. 337. quaedam retinent iidem, quaedam reiiciunt, de his inter eos lis 165. in nomen impositione quid attendendum 126.
- notarii (quicumque illi fuerint) pueros docebant 271. notarios plures habebant sub se ecclesiasticus et palatinus protonotarii 270. quadraginta permisit Heraclius 112.
- novandi res et voces ius imperatori 8, 10. idem sibi patriarcha sumisit 144.
- nudo capite Graeci episc. praeter Alexandrinum sacrificant 169. nudis capitibus in palatio pueri honorarii 59, 2. 63, 2. ita ministrant imp. coronato 98, 22. et dum patriarcha renuntiat 103, 17. et vulgus in coronatione imp. 90, 9. hinc nudis pedibus vulgus in deductione Nicephori Phocae ridet Luitprandus 335.
- numismata tria aurea pauperibus dantur, quibus imp. pedes lavit 71, 6. totidem cum argenteis tribus illigata epicombis sparguntur in coronatione imp. 83, 7. 98, 7. 355. numismata cum scaramangia data palmarum dominica in rogae distributione 312.
- nundinae Hierosolymis actae in exaltatione as. crucis 335.
- occursus solemnitas a. purificatio b. virginis celebratur longiore Baranorum comitatu 80, 19.
- octapodium dicitur flammulum octo lingulis habens imaginea 38. pontificam 48, 2.
- oecumenica 7 concilia et traditiones apostolicas imp. coronandus recipit 86, 22.
- oenocheum, cella vinaria, ex *οινοχείον* vel potius *οινοχοσιον*, vasculum 301.
- officia archonticia literis principum collata 164. officia ecclesiastica mutant patriarchae 144. 162. alia Citrus memorat *ibid.* alia Turcograecia 163. horum nomina mutant, retinent, impugnant haeretici 165. officiorum novorum commenta, mutationes 7, 8. 174. 175. eorundem vani tituli 113. officium benedictionis aquae Initio mensis canitur 78, 13.
- officiales primae pentadis sunt quinque patriarchae sensus, quinque consistoria, exocatacoeli principes 118. eorundem plures adiutores chartularii *ibid.*
- orarium, vestis sacra diaconorum, angelorum celeritatem et reverentiam notat in eo scriptum sanctus. non est sudarium eius usus etiam.

- in dando catechumenis excomū
signe 167. 308.
- oratio fundenda nudato capite ob
humilitatem, et Christum caput
honorandum 169.
- oratorium recte etiam *πρόξυπός* di-
citur contra Meursium 253. eo
praefertur imp. scutum et divel-
lium 39, 15. ex adverso illius ge-
stantur flammula 47, 21. iuxta
illius columnas stant Barangi 49,
8. infra habent stationem Corti-
narii 37, 18. cum imp. in orato-
rium ascendunt despotae, proto-
vestiarius et lampadarius 49, 13.
ibi a genibus est imp. cum filio
coronato conspicuus et ss. crucem
et asciam fert 52, 4.
- ordinatio s. consecratio Graecis ae-
quivoce dicta *χειροτονία* errandi
haereticis desipendive praebet oc-
casionem 371. benedictionem im-
pertitur 372. fit s. spiritus in-
vocatione manuumque impositione
ibid. itemque nudo capite 169.
- ordinatio patriarchae facta in S.
Sophiae 104, 15: 17. in char-
tophylacis tradebatur buloterium
cum clavibus 127. in sacerdotum et
diaconorum primus ostiarius fores
servabat, secundus ampullam ss.
chrismatis 149.
- ordinem inter sacra curat praefectus
sacrae stationis 142. in aula pri-
micerius 37, 1 *sqq.* 21. in mili-
tibus protalogator 40, 23 in po-
pulo Bardariotae imp. praecedentes
cum sceptris 38, 14.
- orea pars freni circum os dicta
227.
- organis canitur in nativitate Chri-
sti 52, 20. 22. 53, 8.
- ad orgyas duas obviat protopapae
imperator in benedictione 79, 1.
ornamenta procerum 13, 5 *sqq.* 17,
6 *sqq.*
- orphanotrophus ecclesiasticus 162.
est et offic. 56. palat. 11, 15 in-
signia 26, 3. olim pupillos cura-
bat, postea vacabat 41, 4.
- orthodoxiae dominica s. Sophiam
imp. invisit 82, 4. est prima do-
minica quadragesimae, non proxima
pentecostae 345. sic dicta ob re-
stitutam per concilium generale
septimum orthodoxis ss. imagines
ibid. cum liisdem et ss. cruce facta
- processio lectumque synodicum
seu de reparandis ss. imaginibus
decretum stante imperatore 346.
- orthographia dictionum peregrinarum
varia 112. de monampulo 148. 275.
de secretario 141. 241. de magno
duce 178. de contostaulo 181. de
allagio 200. de tampario 224. de
copritorio 226. de tuphis 227. de
cabbadio 229. de authenta 232.
orthographia varia de chrysocla-
vis 233. blattis 236. epiloricis 239.
phaceolio 240. amiraglio 243. fos-
sato 244. matruca 245. butta *ibid.*
tzanglis et sagmaris 252. de flam-
mulis 282. semittis 362. protosyn-
cellis 377. de mandyis 379.
- osculandi oculos, faciem, dextram,
pedes mos 328. heterodoxi morem
augillant, osculandi tamen togam
Tarcicam facto scriptoque probant,
neque admittendo etiam oscula
demissionis infimae se impiant
329. osculatus pontificis genam
est patriarcha in concil. Flo-
rentino 120. dextram et genam
exocostacoli *ibid.*
- ostiarii ne plures quam centum Iu-
stinianus, ut ad 75 essent Hera-
cius sanxit 112. ostiarius primus
fores custodit sub ordinatione seu
electione ministrorum ecclesiasti-
corum 148. secundus tenet mo-
nampulum ss. chrismatis ad episc.
et sacerdotes inungendos 149.
- paeniotae in vigl. nativ. sub litur-
gia et horis stant inter clerum et
flammula 49, 3. 288.
- Palaeologorum monasterium ab ipsis
aedificatum 80, 8.
- palatinorum officiorum ordo 6, 16.
171.
- palmarum festum Graecis *εορτή τῶν
βαιῶν* 311. eo festo patriarchae
et imp. dabant rogas *ibid.* ce-
reos et ss. cruces patriarcha 312.
- paludamentum male dicitur mandyas
379.
- panagia sublata mensa infertur et
a magno domestico porrigitur imp.
62, 22. 63, 5. 6. panagia accepta
accinitur polychronion 63, 7. pan-
agiae sumendae consuetudo a b.
virginis apparitione et ab aposto-
lis orta 299. ei coelitus non a
consecratione sacerdotum data be-
nedictio *ibid.* panagia epithetum

- b. virgini apparenti post mortem ab apostolis datum *ibid.* inde nomen panagiae ad panem translatum 300.
- panagiarium, scutella, in qua inferebatur panagia 298.
- panhypersebasti dignitas nove ab Alexio Comn. excogitata 7, 17.
177. aequalis Caesari et magno domestico, mox inferior etiam protovestiario 7, 20, 8, 1. 18. eius insignia 18, 6. singularia concessit Andronicus nepoti 177. panhypersebaste *ibid.*
- panis in pulvinari sepositus ab apostolis vice Christi 299. eum elevatum pietate singulari ubique terrarum sumebant *ibid.* inde panagia celebrata etiam a Graecis posterioribus 300. panis sanctificatus in prothesi repositus, qui populo *ss.* communionis loco distributus 363. ex eo pars in sacrificium offertur 365. 288.
- pani panis oppositi antipana dicta, ornamenta quaedam 224. 263.
- panni fragmentis illigantur episcopia 88, 6. panno candido insternitur patriarchae renuntiati equus 104, 6. pannum in dedicatione templorum, quo ara seu mensa tecta, episcopi Graeci distribuerebant, super quo sacrificare licebat 146.
- pappias 12, 13, 23, 3. et magnus pappias, offic. 22. palat. 10, 2. gestamina 21, 9. officium incognitum 35, 20. 188.
- parasceues horae celebrantur ut natalis 72, 15. 326.
- Pardorum venatores equis palatium ingrediuntur 108, 12.
- parricida. in eum execrationes senatus 280.
- in paschate comedit imperator in triclinio 64, 11. 76, 13. sub officio datur imp a protopapa lampas 73, 12. proceribus et potestati Genuensium cerei 75, 1. 2. clausis ianuis thus adoletur 73, 15. liturgia submisce canitur 74, 16. 76, 8. osculo honoratus imp. 74, 18. vesperas audit in s. Sophiae 76, 17. olim tabernaculum ingressus clericis centum libras auri liberaliter dono dabat 77, 2. in paschate licet uti sacco, patriarchali vestimento 169.
- patriarcha in epiphania consecrat aquam 65, 1. dat imperatori lampadem *ibid.* 6. diaconos sibi ministros ordinat potestatemque facit gestandi phelonem 66, 11. 13. feria 5. pasch. cum episcopis, archimandritis ecclesiarumque praefectis visit imperatorem 77, 4. mutato habitu imperatorem thure et osculo honorat et ab imperatore osculum recipit 77, 12. in tabulato exstructo peragit exaltationem *ss.* crucis 78, 9. sustinet imperatorem in scuto sedentem 88, 18. vocat eum in ambonem et preces ad unctionem compositas legit 90, 3. 4. caput imperatoris in *ss.* crucis formam iungens accinit sanctos *ibid.* 10. cum patre imperatoris stemma imponit novi imperatoris capiti *ibid.* 20. ex eius manu benedictum capit imperator stemma imperatrici imponendum 92, 3. pro imporat *ibid.* 12. ipse et imperator capite inclinato se consulant 94, 11. utriusque accinitur: Recordetur Dominus 95, 5. 11. tenens a calicem communicat imperatorem etiam *ss.* sanguine 96, 12. eius benedicentis manum deosculatur imperator *ibid.* 18. pro futuro patriarcha tres designantur eorumque nominibus ad se allatis nominat unum imperator 102, 4. libera est illi suffragii admissio *ibid.* 11. recipiens in triclinio sistitur imperatori 103, 5. ab eo accipit certa formula sceptrum *ibid.* 22. electus extra palatium pedes ambulat, renuntiatus vero intra palatium tantum 104, 10. consecrat praesente imp. in S. Sophiae ab Heraclaeae episcopo *ibid.* 17. literas sub bulla plumbea mittit ipsi imperator 34, 8. per invocationem *ss.* trinitatis patriarchas provehant imp. Graeci 331. eos renuntiandi morem accuratius describit Phranzes 373. dona regia et verborum formula 373. 374. patriarcham a pluribus electum *ss.* solus Heraclensis consecrabat, praeter Polyuctum ab Caesareensi ordinatum 371. 372. patriarchae alii

- eodem modo electi 375. ab coronatione imperatoris habitu se augustiorem fecit 368. colore caeruleo subscripsit, tegmen capitis auro illustravit ambitionemque pietate texit *ibid.* die catecheseos ad quadragesimae ieiunium hortatus populum ei thymiamata distribuit 312. utque gratiosorem se largitione faceret 332. *baia* et *rogas τῶν βασιλοφύρων* die sive palmarum dominica divisit 311. post minutiora quaedam dabat, ut cereos, et ss. cruces, in paschate tricephalum cum osculo 312. patriarchae schismatico etiam cum suis schismaticis nulla fuit pax 373. saepius officia mutabat patriarcha 144. 162. non tamen licebat per pittacia alios praeferre aliis 164. eius negotia ἀρχοντικά 135. et officia archonticia per eius literas, sicut et per imperatoris, impetrabantur 164. patriarchae vestimenta sacra 140. 141. 166 — 169. 313. 379. patriarcha Alexandrinus solus mitra seu infula seu phrygio utebatur 169.
- pavimenti praefectus curam eius videtur habuisse, et unus ex custodibus sacrae suppellectilis 161.
- pedum oscula admittunt Batavi Calvinistae 329. aegre ferentes Christi vicarii pedi osculum figi 328.
- pedum s. sceptrum ab imp. capit patriarcha 103, 22. archimandritae 105, 16. argenteum inauratum dedit Mahometes Gennadio 372.
- pentades officiorum sex ponit ius Graeco-Romanum 117. prima sex officiales *ibid.* et 118. ultima quattuor complectitur 162. pentadis primae excellentia 118. pentade nulla comprehensi syncelli 377.
- pentamoeria s. quinta spoliorum pars cessit aerario regio 255. id non semper observatum *ibid.*
- in pentecoste imp. cibum sumit in triclinio 64, 15. 78, 1. a prandio audit S. Basilii preces in S. Sophiae 78, 4.
- penula coccinea s. tamparium despotae 13, 11. magni domestici colore nitet citrino cum margellis 17, 21. male dicitur *φελώνη* 167.
- Peraea s. Pera regione 13. urbis comprehensa 122. inde Peratica monasteria eius regionis *ibid.*
- peripatos, processio, vocabulum Iunio Calvinistae invisum 315.
- Persarum gens parva et pastoritia 53, 20. eorum moribus relictis nomen retinuit Cyrus *ibid.* 21.
- pescesium seu bescesium id dictum tributum, quod patriarchae recens electo impositum scil. duorum milium florenorum 373.
- Petrae monasterium supplicans imp. visit 81, 9. 22.
- phaeolia a Medis orta Cyrus usurpat 54, 18. fert imp. 50, 20. logotheta cursus 22, 14. phaeolium tegmen capitis Turcicum, vocis origo et scriptio 240.
- phalerae frena sunt comitis equorum renovato in paschate ornatu equestri 30, 14.
- phelone, vestis sacra patriarchae, episcopi et archidiaconi etc. sine manicis, sacci formam refert, patriarchalis et episcopalis multis ss. crucibus insignis 166. 167. eius mysteria et varia orthographia *ibid.* eam cum epitrachelio induit archidiaconus festo ss. crucis 65, 16. eius potestatem facit patriarcha 66, 14. in quadragesima non fertur purpurei coloris nisi annuntiatione, palmis et magno sabbato 67, 1.
- philosophorum summus dignitatem 29 habuit 184.
- Phinees, siromastes non fuit clava, sed vel iaculum vel hasta; pugionem vulgata dicit 242 sq.
- phrygium dicta mitra Alexandrini patriarchae a S. Cyrillo orta 169.
- phyacteria Iudaeorum 319.
- phyllia, pars praedae debita protostatori 32, 17.
- pictorio opere insigne sceptrum m. interpretis 25, 9.
- pilaticia gestant tzacones 37, 11. insigne iudicum a Medis orta 54, 6 sqq. in nativ. ostendit ter protovestiaris 49, 16. 51, 21. 52, 14. origo et scriptura 293. a seta gerebantur suspensa 294. 54, 6.
- pilei imp. et procerum in nativ. 47, 11 sqq. Caesaris fimbriatus 15, 19. despotae ex margaritis 13, 6. generorum imp. aurei et coccinei

- coloris cum sa. crucibus ex margaritis 14, 21. logothetae aeriarii albus cum margelliiis 20, 15. et clavatus magni domestici 17, 8. pincerna, officium 14 palatinum 9, 11. ornamenta 20, 3. ministrat mensae 55, 14. extra urbem ferebat de catenula poculum pro repentina imp. siti 58, 16. a miscendo Graece dicitur *ibid.* 14. scribitur *κινύσωνης* et *κινύσωνης*, sed coniunctim 184.
- Pisanorum consul ad mensam bene imp. precatur 57, 1. pittance sunt brevia 133. ea a Doribus orta *ibid.* iis conficiendis praecerat protonotarius *ibid.* pocula habet undulatum episcopi sticharium 166. pocula fluminibus innatant, ut ex utroque hauriant doctrinam testamento *ibid.* simile quid de mandylis undulatis 379.
- Pogonatus Constantinus 323, 15. polychronium cantores imp. acciunt 44, 19. tum canonarcha praecedente acclamant circumstantes 46, 5—9. iterum conspecto imp. in oratorio ter reciunt 52, 20 *sqq.* item ad coenam 57, 15. eiusdem perpetua ad mensam repetito procerum, militum, Anconitanorum, Genuensium, Pisanorum et imperatoris reciproca 55, 15 *sqq.* polychronium in benedictione ter clamatur 79, 6. 10. 13. sedenti imp. in scuto 89, 1. post thuris suffitum 95, 5. post s. communionem in anabathra sedentibus imperatoribus 97, 5. ter repetitur in creatione despotae 100, 7. 11. 20. in designatione patriarchae ter itidem 103, 7. 21. 104, 3. polychronium acclamare patriarchis et imp. templum ingressis prima functio est primi diaconorum 150. alia huius rei explicatio 151. et in publicum procedenti patriarchae id acclamabant domestici patriarchales 163. a Graeculo sine polychronio nil impetratur 232. 278.
- polystaurion patriarchae indumentum 41. poma mensae imp. in vecta vehiculis 301. pontificum sacrorum imagines repraesentantur flammulo 48, 1. 2. 283. pontificum bullae unde dictae 256. Pontus Sexius dicitur Maurothallasa 239. populus antidorum sumit seu panem sanctificationum 96, 17. ex eo sumebat finita liturgia benedictionis gratia 288. ei post sumptam sanctificationem seu antidorum episcopus bene precatur 365. hymnum deiparae acathistam tota nocte stans canit ob urbem ipsius oper servatam 323, 6. pallatus cum imp. inquit 106, 12. porcus coeno oblitus in medium sacros hymnos canentium agmen insiliens futurae confusionis et factionis triste omen 340.
- Porphyra palatium a Constantino structum partorientibus imperatricibus 302. porphyrogeniti dicebantur in eo nati *ibid.* ad porphyreticam columnam fit litania et divinum officium, cui imp. interest 79, 21. e regione hospitantur oratores Caesaris 339. in postillis et antillanis equestrum parvula flammula 227. postponendi et anteponendi ius imp. 8, 11. idem tentavit patriarcha 144. 162. praefecti regionum in Augusteone choreas in honorem imp. ducebant 355. praefectus alogii, offic. 53 palat. 11, 12. insignia 25, 17. in turma imperatoria subest magno primicerio 40, 19. est praefectus generalis equitum; eo maior est princeps equitum 200. praefectus antimensis introducit communicantes 5, 18. 148. habet curam antimensiorum ab episcopo consecratorum et altarium portatillum loco adhibitorum 146. praefectus canistro et vestibus patriarchalibus mutandis est vestarius ecclesiasticus, cui adiutor hieromnemon 136. praefectus contactis inchoat contacta 155. 139. praefectus cubiculi seu cubicularius, offic. 17 palatina. 9, 14. insignia 20, 11. est caput cubiculariorum et habet sub se praesidem cubiculi; fert etiam imp. spatham 34, 11. 186. 191. praefectus ecclesiae est socius parvi sacellarii 144.

- praefectus evangelio id tunc in processionibus 144.
- praefectus exercitus, offic. 29 palatin. 10, 9. eius gestamina 23, 1. ministerium 36, 14. praestitit exercitum et tentoria locum exquirat 33, 20, 21.
- praefectus luminibus curat baptizatos seu illuminatos 5, 17. differt a lampadario 145.
- praefectus mensae, offic. 21 palatin. 10, 1. insignia 21, 5. ministrat imp. mensae 59, 19. 60, 12. 62, 9. 12. 63, 4.
- praefectus monasteriorum in his curandis est administer magni saecularii 122, 124. 144. feria 5 paschali cum patriarcha imp. visit 77, 6. eius genam et manum osculatur *ibid.* 17. ab imp. sceptrum s. pedum capit 105, 14.
- praefectus monocaballorum s. strapodarcha, offic. 67 palatin. 12, 5. vestes 26, 22. functio 42, 10.
- praefectus precibus supplicum pro iniuria affectis imp. supplicabat 141.
- praefectus sacelli catholice ecclesiae et sacellum curat 122. 125. maxime sacellum s. pecuniam ecclesiae 124.
- praefectus sacrae stationis curat ordinem inter sacrorum ministros 142.
- praefectus sigilli s. annali signatorii, offic. 16 palat. 9, 13. indumenta 20, 6. pala seu annulo imp. signat literas 34, 8. erat custos annuli imperatorii 185. absente protostatore ensam tenebat 34, 9.
- praefectus tsangratorum, offic. 68 palat. 12, 6. eius ornamenta 27, 1. ministerium 42, 15.
- praeses cubiculi, offic. 60 palat. 11, 19. gestamina 26, 11. praestitit cubicularii 41, 16.
- praeses magnorum palatiorum, offic. 69 et praeses in Blachernis, offic. 70 palatin. 12, 7. 8. insignia 27, 7. 10. ex officio haec curat palatia 42, 20. quae palatia accessere amplissima prius structe inibi templo 382. 272.
- praeses vestiarum, offic. 61 palatin. 11, 20. insignia 26, 14. notat rationes accepti et expensi sub protovestiarite 41, 19.
- praesides civitatum, offic. 79 palatin. 12, 17. gestamina 23, 1. functio 43, 11.
- praesidium imperatoris florente imperio sex millibus constabat 48, 10.
- praetor populi, offic. 33 palatin. 10, 18. amictus 24, 3. caret functione 39, 5.
- praevicator est qui clientem deserit et adversae patrocinat partem 311. non deducitur a balis seu βαλα, βαλα contra Balsamonem *ibid.*
- presbyteri ne ultra 60 essent Iustinianus, ad 80 constituit Heraclius 112.
- primicerius dictum videtur per paragonem absque nova significatione 155. primiceriatus est ipsum officium et dignitas primicerii *ibid.*
- primicerius aulae, offic. 33 palatin. 10, 13. insignia 23, 11. vocat proceres ad circumstationem 34, 19. in ea proponit negotia imp. aliis absentibus 35, 16. in eadem ordinem constituit inter aulicos 36, 23. 44, 13. demum vocat ad circumstationem in vigil. nativ. 56, 1. refert faustam imp. recreationem ad salutatores ibique tertium ad circumstationem vocat imp. accubante 60, 6.
- primicerii Barangorum accipiunt ex manu magni domestici fercula 61, 20. Bardariotarum 38, 15.
- primicerius defensorum in eccles. Romana primus in regionalis defensoribus 131. lectorum 6, 9.
- primicerius magnus, offic. 10 palatinum 9, 7. amictus 19, 10. ministeria 33, 4. sceptrum imp. porrigit, receptum honoris gratia servare licet. die dominico hyperperum accipit. est caput turmae imperatoriae in fessato. habet propr. flammulum *ibid.* 7 — 16. et subsunt magni tzausii 39, 3. item alogii praefectus et protalogator 40, 19 — 21. imp. sceptrum in festis circumstationibus a famulo petit 45, 13. illud imp. porrigit in vigil. nativitatis 45, 6. primicerius quid hac terminatione significetur 155.
- primicerius patriarchalium notariorum 162.
- primicerius tabulariorum est vel pri-

- mus sui catalogi, ~~ve~~ respectu eorum, quos infra se habet, vel qui praestitit archivo socius char-tophylacis 154. vel ipse notarius *ibid.*
- princeps equitum superior protalogatore 200.
- princeps magnus, offic. 35 palatin.
- 10, 15. ornamenta 23, 18. vacat ministerium 39, 1. principibus magnis literas mittens imp. utitur plumbea bulla 34, 8.
- proceres aulici 6, 16 *sqq.* eorum ornamenta, vestimenta 13, 5 *sqq.* 17, 6 *sqq.* ministeria 28, 5 *sqq.* omnes a magno domestico usque ad magnum drungarium excubiarum, ut lubet, cabbadia ferunt et epiloricæ 22, 3 — 6. pedites ingrediuntur et egrediuntur aula 30, 1. 2. ad eos sub bulla plumbea literas imp. dat 34, 8. ad circumstationem vocantur 34, 22. et sub mensa 60, 8. in circumstatione certus iis locus 37, 2. in oratorio idem ordo, qui in triclinio 49, 6. eorundem amictus et insignia in vigil. nativit. 47, 12. ad mensam multos imp. precantur annos 55, 15. iis totidem reprecatur imp. *ibid.* 16. ex mensa tollunt fercula 58, 1. 61, 16. est iis potestas ferendi lapatzam cum cingulo et manicis a tergo illigatis 63, 20. festo palmarum usitata ferunt gestamina 67, 19. uti et feria quinta magnæ hebdomadis 71, 9. in pasceue 72, 19. denique in paschate 73, 10. et pentecoste 77, 22. sub officio vigiliæ pasceues et lectione duodecim evangeliorum dantur eis cerei 71, 16. honoratior quispiam ab imp. lampadem interruptam accipit *ibid.* 18. in paschate iterum cereos accipiunt 73, 14. et imp. genam, manum et pedem dextrum osculantur 74, 17. ibique thuris suffitu honorantur a patriarcha 76, 18. et ipsorum loco circumstationem faciunt episcopi 77, 8. in benedictione menstrua ante et post inunctionem imp. multos acclamant annos 79, 5. 10. mane summo conveniunt et coronandum imp. ad s. Sophiæ deducunt 86, 7. ex iis nobiliores tenent imp. in scuto sedentem 88, 20. cum imp. ascendunt in ambonem ecclesiæ proceres 89, 23. mensae ministrant imp. 97, 20. in eos aurea spargit imp. numismata 98, 8. quattuor clypeati adstant imp. stemma gestanti 99, 10. proceres despotam creandum, Caesarem et Sebastocratorem ornant ex imp. praescripto 100, 8. 101, 5. despotatus candidatum ad imp. deducunt 101, 13. multos acclamant annos 100, 7. 11. 20. in renuntiatione patriarchæ extra triclinii septum consistant 103, 1. unus patriarcham imp. sistant *ibid.* 13. renuntiatum ad s. Sophiæ comitantur 104, 7. in luctu nigras, pullas et caeruleas pro diversa funeris ratione gerunt vestes 69, 13. 106, 11. 381.
- s. Procopius martyr flammulo representatus 48, 3. 234.
- propinqui imp. varie lugent et lugentur 106, 11. 12. novem diebus se domi continent, nocta imp. adeunt nigroque habitu adorant, post caeruleo aulam ingrediuntur 107, 1.
- protalogator, officium 54. palat. 11, 13. habitus 25, 19. fert matrucam *ibid.* 21. sub primicerio magno cavet, ne miles fugiat, desertorem revocat 40, 21. est generalis equitum praefectus, minor principis equitum 200.
- protapostolarius, primus interpretas apostoli 143. qui publice apostolum 282. et in nativitate apostolum ac prophetiam legit 46, 12. protecdicus captivos et ecclesiasticum forum curat 130. eius officium minoribus olim adnumeratum 117. litem de sessione movet char-tophylaci 127. est defensor primus aliorum respectu *ibid.*
- prothesis, locus templi, in quo reposita sunt sancta 93, 18. 363. inde processio incipit, qua futuri sacrificii materia ad altare defertur 94, 1. 161. eo vocatur imp. coronatus 93, 17. et extra prothesin imp. induit mandyam auream *ibid.* 19.
- protocanonarcha 6, 10. eius vera origo. functio in canone seu oda certa inchoanda 156 *sq.*

- protonotarius, officialis ecclesiasticus, exocatacelorum ianua et post eos primus 132. idem praerat conficiendis brevibus 133. protonotarius, offic. 57 palat. 11, 16. ornamenta 26, 4. primus notariorum seu scribarum 41, 6. uterque ecclesiasticus et palatinus plures sub se habebat notarios 270.
- protopapas, secundus a patriarcha 6, 1. et inter sacerdotes communes primus, sed inferior exocatacelis 149. dicitur primus sacerdotum et protopapas 150. legit primum in vigil. nativit. evangelium 46, 13. protopapas palatii benedixit mensam imp. in nativit. 59, 11. absente patriarcha peragit consecrationem aquae in epiphania 65, 5. legit ss. evangelium in lotionem pedum 70, 14. 19. ad eius lectionem tradit imp. lampadem 71, 14. item in paschate 73, 10. ibidem clausis foribus adolet thus, canit stichos *ibid.* 15. peragit exaltationem ss. crucis 78, 11. ss. crucem imp. fronti imponit 79, 2. eiusdem oculos et frontem ungit sanctificationis materia *ibid.* 8. a protopapa secundus est secundus sacerdotum 6, 2. protopape non licet ferre epigonationem et epimanicion 140.
- protopsaltes 6, 6. eius habitus et officium in vigil. nativit. 44, 9. 46, 2. fert oenocheum in benedictione menstrua 78, 21. protopsaltae cum domesticis et lectoribus stant in anabathris, acciunt coronato imp. hastati 93, 5. protopsaltem non habet ecclesia, sed clorus imperatoris 94, 17. 153. dictus est domesticus psaltarum; simulque fuit exarchus cleri imperatorii *ibid.*
- protosebastus dignitas erat decima tertia, ablata ei prasina indumenta 9, 10. 8, 15. eius alia indumenta 19, 20. nullum officium 33, 19. dictus etiam protosebastos, comes palat. et decimum quartum obtinuit locum 183.
- protosecretarii et secretarii differentia, quod ille primus secretarius dignitate palatina iudex erat, cum alter administrator tantum esset 141 sq.
- protospatharius, offic. 34 palat. 10, 14. amictus 23, 15. functio nulla 38, 19. primus inter spatharios 251.
- protostrator, officium 8 palat. 9, 5. eius gestamina 18, 21. fert ense, ducit equum imp. 29, 1. est defensor excursiones facientium, ex praeda capit phytilla, dictus, quod *σπαρτόν* seu exercitum praecedat 32, 11 — 18. videtur esse marschalchus et dicitur primus equinum 179.
- protosyncellus est primus inter cellae consortes 376. inde nomen dignitati factum, et absentibus communicatum 377. dignitas politica Cedreno *ibid.* de scriptura 376. protosyncelli ab imp. sceptrum accipiunt 105, 13. 16.
- protovestiarites, offic. 19 palat. 9, 20. indumenta 20, 20. ministerium 84, 17. minister circumstationis vocat proceres *ibid.* 21. 22. et in nativit. 44, 12 *sqq.* dat signum solvendae circumstationis 35, 15. in eadem proponit imp. negotia *ibid.* est diversus a protovestiarario 187.
- protovestiaris, dignitas palatina sexta 8, 13. in eum translata indumenta prasina a Michaela Palaeologo *ibid.* 15. praelatus m. domestico et panhypersebasto iterumque subiectus *ibid.* 17 — 19. eius insignia 18, 9. ministeria 28, 8. ascendit oratorium et pilaticia ostendit 49, 14. 16. ex officio stemma vel aliud gestamen imperatori offert *ibid.* 21. ex imp. veste tollit lutum et animalcula 50, 3 — 7. tertium tollit sublime pilaticia, signum praesentis imp. 51, 21. 52, 14. vocatus accipit ferculum de imp. mensa 57, 22. erat primus vestiarii praefectus 178.
- psalmos horarum in vigil. nativit. legit archidiaconus 46, 11. psalluntur vesperae *ibid.* 18. troparia 47, 11.
- psalterii doctor 143.
- quadagesima sine carniem esu ante natalem celebrata 59, 13. per eam diaconi non ferebant purpurea sticharia 67, 1.
- quadraginta diebus lugent defunctos nigro habitu propinquii 106, 14.

- quadrata scutula in tentorie sebastocratoris 15, 15. Caesaria 16, 3. quaestor, offic. 45 palatin. 11, 4. insignia 24, 14. nulla functio 40, 1.
- ramis laureis, myrtels vel oleaginis columnae vestiuntur in palmis 67, 10.
- rectorum populi flammula a tergo imperatoris et procerum 48, 17.
- referendarius ad imp. mittitur 136. idem ab imp. accipit mandyam in coronatione 95, 16. referendarios duodecim permittit Heraclius 112.
- reges Galliae in expeditiones secum efferebant vexillum s. Dionysii 286. Occidentis et Orientis reges pauperum lavabant pedes 318.
- regionarii defensores a s. Gregorio constituti 131.
- reliquis ss. urbs Constantinop. servatur 322.
- renovationis hebdomas seu *δικασισημας* 77, 3. dicta hebdomas paschalis, quod Christo resurgente omnia renovata 338 sq.
- rhabdunchi etiam dignitatem obtinere 184.
- rhetoris (is concionator esse videtur) est interpretari ss. scripturas 144.
- rhemphaeae, hastae, et rhomphaeocratores sunt 4 proceres iuxta imper. clypeati 99, 15.
- ritus in nativitate, mensae imp. ministrandi 48, 19 sqq. 55, 10 sqq. surgendi ex mensa 62, 21 sqq. ritus intermissus in paschate tabernaculum ingrediendi et aurum clericis elargiendi 77, 2. rituum diversitas in ecclesiis non obstat unioni fidei 296.
- roga, stipendium militare, rogatores stipendiarii 260. roga, donum liberalitatis augustae et patriarchalis 311. admodum a Balsamone commendata darique desita 331.
- Romam in honorem ss. Petri et Pauli Constantinus s. Silvestro tradidit 262.
- Romana res sub Phoca afflicta 321. Romanum imp. Orientales et Occidentales colunt 55, 6. 7. Romanus diaconus Emeusenus auctor contactorum 139.
- rucharium est vestiarium 251. 223.
- sibi spatha seu ensis imp. servatur 31, 8.
- ruchum seu toga coccinea despotae 13, 9. item rocus, rochetum 223. ruchum mutat imp. ad vespereas nativit. 47, 13.
- sabbato magno sparguntur lauri ante imp. 72, 21 sq. et quintae hebdom. quadragesimalis celebratur hymnus deiparae acathistos 321. saccus est vestis imperatoria 50, 19. eo creandus induitur 89, 6. differt a mandya 313. item patriarchalis vestis saccus *ibid.* 169. sacci formam habet phelone 167. significat saccum, quo per ludibrium indutus Christus *ibid.* a sacco et sacculo (prima obviaque significatione pro loculis) deducuntur sacella, sacellum, sacellarius magnus et parvus 121. sacella vox Syriaca pro receptaculo 125.
- sacellarius magnus, officium ecclesiae Cpol. primae quoque pentadis et inter exocatacoelos 117. primaria appellatione dictus a sacculo seu aerario ecclesiae, cuius pecunias tractabat 121 sq. 125. hac notione Latinis quoque dictus *ibid.* monasteriorum cura erat secundaria 122.
- sacellarius miser 121. 122 sq. et a sacellie (sive marsupio, non capellis sacris *ibid.* 125.) dicitur sacellii praefectus, cuius primaria functio servare et expendere pecunias, curare catholicas ecclesias 123. et emphyteuses *ibid.*
- sacellus dicitur pro sacellario et praefectus custodiae confugientes ad ecclesiam et supplices recipiebat 124. scribitur sacellarius et saccellarius 126.
- sacerdos in nativit. accipit panem et ferculum mensa imp. benedicta 59, 12. sacerdotum secundus est proximus a protopapa, aliorum in sacris ministeriis ductor et director 150. in vigil. nativit. stant prope ss. imagines 44, 5. 6. in quadragesima non ferunt sticharia purpurea 67, 1. neque iis ferre licet epigonatia et epimanalia 140. in palmis quinque vel quattuor portant ss. imagines 68, 11. coronato imp. circumceunt sancta portantes 94, 6 sq. sacris a prothetis ablati in

- processione tenent calices 365. sacerdotes aperto capite sacrificabant 169. posse etiam recte fungi diaconi vice probat Caleca refutato Græcorum errore contrario 137. ab iis panagiam consecrari mire Iunius nugatur Meursio colulore 299. sacerdotes ultra 60 ne sint cautum a Iustiniano, Heraclius ad 80 permittit in maiore ecclesia 112. sacerdotes exocatacoeli proprias curabant ecclesias 66, 5. 6.
- sacra seu sancta reposita sunt in prothesi 93, 18. 365. per templum solemnem processione circumferuntur 363. sacer discus est, quo portantur, aër velum, quo sancta teguntur 221. ad prothesin referuntur praeentibus deputatis cum lampadibus et mandyis 160. 161. sacerdotes illi, qui sancta, et diaconi, qui sacra portant vasa, subsequuntur coronatum imp. 94, 5 — 7.
- sancta sanctorum imp. coronatus ingreditur communicaturus 96, 1. post ingressum acclamatur imp. et patriarchae 151. sanctae fores dictae, ubi imp. reperit patriarcham stantem 94, 10. in sanctorum oblatione seu divinissimo sacrificio hierarcha velato capite non debet conspicui 169. si tegatur caput, corona Christi aut sudarium repraesentatur *ibid.*
- sa. sanguinem ut communicantes recipere calentem, calici consecrato aqua fervens infundi solebat 162.
- Saravia Calvinista nomina ecclesiarum dignitatum retinenda contra Bezam probat 165.
- Sarbarus, dux belli sub Chosroë urbem oppugnans, ope deiparæ repellitur 321.
- Sarra dicta Tyrus, unde Sarranum ostrum et fors scaranicum inde factum dictumque 229.
- scaramanga arcendis pluviis data vestis in roga 312.
- scaranica ferunt proceres 14, 16 *al.* 99, 11. in scaranico m. domestici effigies angelorum 17, 18. 235. lectio retinenda prae scaramangio 229.
- sceptrum seu rectius pedum patriarchae renuntiando datur 103, 22. et Gennadio imperator Turcicus dedit 233. 372. item archimandritis, protosyncellis, monasteriorum praefectis 105, 13 — 16. sceptrum imp. porrigit magnus primateus 33, 4 — 7. vel alias honoratior *ibid.* 13. id duplex petendi modus in circumstatione 45, 8 — 21. dicitur *διναρίση*, usitatius *διναρίσιον* 233. scepra procerum varia 20, 7 *sqq.* magni myrtitæ refert gamma 27, 18.
- sceuphyllaecum, locus asservandi sacrum instrumentum 130.
- sceuphyllax magnus curat ecclesiae vasa 130. custos et sacrista dici potest *ibid.* sceuphyllaces presbyteros quattuor, diaconos sex permittit Heraclius 112.
- schismaticis inter se nulla concordia 373. ab illis neququam desumptus mos deiparæ honorandi tricesime 343.
- sciadion, pileus 220.
- scripturam rhetor seu | concionator explicabat 144.
- scuterius seu scutifer, offic. 42 palat. 11, 1. ornamenta 24, 10. ministerium 39, 15. stat ante flammula cum divellio seu duplici velo 48, 8. scutum etiam fert imp. praeciens txancas ad monasteria 82, 12.
- sebasti dignitas et nomen imp. proprium 8, 7. 8.
- sebastocrator primus fuit Isaacius Comnenus, frater Alexii 7, 1 *sqq.* Caesare prior et post imp. nominatus in acclamationibus *ibid.* 11. 12. hoc nomen nove inventum ab Alexio Comn. probatur 174. 175. eius insignia 15, 3 *sqq.* obit tantum principalia 28, 6. 7. appellandi eum formula 16, 7. 8. tenet imp. in scuto sedentem 88, 19. eius inauguratio 101, 5 *sqq.* haec dignitas non nisi per inaugurationem collata 173.
- sebastocratorissae induunt imp. spon-sam 108, 6.
- sebastus offic. 77 palat. 12, 15. amictus 27, 22.
- secretarius primus, offic. 28 palatin. 10, 8. ornamenta ab aliis distincta 22, 16 *sqq.* est primus in senatu 36, 10. secretarius idem cum

- scriba 241. et horum secretariorum seu senatorum ministri, secretici *ibid.* dicti sunt senatores a secreto legendo secretarii maiores, iidemque silentiarii 242. differentia ecclesiastici et palatini secretarii, quod hic sit iudex et senator, alter minister sit tantum senatorum et iudicium 142. ut scilicet is, qui est a secretis, pro ratione officii ecclesiastici populum contineat 141. quod manus erat velariorum et cancellariorum *ibid.*
- senatores dicti secretarii et silentiarii, et senatus secretum et silentium 242. omnes coram imp. coronatis epulantur 98, 19. unus spargit epicombia in coronatione imp. 83, 4.
- senatus caligarum, scomma in eundem 225. senatus Antonino et Claudio imp. acclamatur 279. 280. Commodum imp. execratur 280.
- sepimentum erigitur in triclinio pro designando despota inter thronum imp. et circumstationem 99, 19. et pro Caesare et Sebastocratore 101, 5.
- Septembris primo et octavo fit processio 80, 2. 5. decimo quarto peragitur in palatio benedictio 78, 15.
- septimana renovationis est paschalis, quod Christo resurgente omnia novata 333.
- Sergius patriarcha in obsidione urbem reliquiis sacris tutatur 322.
- sertum gestat imperatrix creanda 89, 20. sertum ex unionibus et margaritis despota creanda imponitur 100, 16. aliud filio despota stemmatogyrium dictum *ibid.* 20.
- sigilla per bullas aureas, cereas, plumbeas dabant nomen literis aureis 256. sigilla Iuniana et Calviniana resignata eorumque inscitia et fraus detecta 375.
- signa varia populo ad rem divinam convocando data 154.
- significatio vestium sacrarum 166. et imperatorum ornamentorum 51, 8.
- silentiarii maiores erant ipsi senatores, pro silentio vero servando silentiarii minores seu ministri 242.
- silentium dicitur pro senatu et oratione 242.
- siromasten s. salibam fert magnus transius 24, 1. quae non clava, sed iaculum, hasta vel pugio 242. 243.
- soleas a sole vel solo dictus videtur, pars templi ornatior 360. a Iustiniano conditus casaque trullae comminutus non splendore pari restitutus a Iustino 361.
- solum in Megaura a Luitprando descriptum 302.
- s. Sophiae ingreditur ante curram triumphalem virginis nicopoeae ss. cruce ferens Ioannes Comnenus 315. in s. Sophiae vespere interest imp. in paschate 76, 17. tharis suffitu honoratur *ibid.* festo s. spiritus audit ibidem preces s. Basilii 78, 3. in s. Chrysostomi adest liturgiis et vespere 80, 11. in deiparae dormitione ibi pernoctat 81, 19. imp. creandus inibi coronatur 86, 10. eo patriarcha renuntiatus equo devehitur albo 104, 5. ibi consecratur *ibid.* 17.
- s. Sophronius Hierosol patriarcha vitam s. Mariae Aegyptiacae pro poenitentibus scripsit 320.
- spatham imp. tenet magnus domesticus, protostrator 29, 1. praefectus sigillis et cubiculis 34, 10. 15. et puer honorarius cum domestico 51, 22 sq. servatur in rucharis 31, 8.
- spatharii rogas accipiunt 312.
- speciosae portae in templis monasteriorum 82, 18. 347.
- s. spiritus festo utitur imp. arbitrario habitu 77, 20 — 22. abrogata eius diei processio 334.
- spoliorum distributio 85, 14 — 17. 255.
- sponsa imp. excipitur ad fontem vel Blachernas 107, 13. 14.
- stapedes seu stapias despota 14, 4. Sebastocratoris 15, 12.
- stationarii duplices in aula palatii 37, 7 sqq. alii equos, alii spathas, utrique tamen habent allogatorem *ibid.* alii pileos, alii, qui equis carent, tela gerunt *ibid.* diripiunt ambulacrum festo palmarum 68, 20. dicuntur *κατανομαί* quasi mansionarii 265.
- statua imp. equestris in flammulo, quod magnus dux erigit 28, 16.
- stemma dictum pro diademate 50,

8. 9. id ferens imp. aliud indumentum non fert nisi saccum et diadema *ibid.* 18—20. gestat vero in creatione despotae 100, 6. in renuntiatione patriarchae 102, 20. in coronatione intra tabernaculum servatur 90, 15—18. imponitur a patriarcha et patre *ibid.* 19. 20. stemma benedictum alterius formae ex patriarchae manibus acceptum imperator coniugi imponit 92, 3. stemma ferentes redeunt ad palatium imp. et epulantur 97, 8. 17.
- stemmatogryrium dicitur sertum despotae creando imponendum 100, 20.
- sticharia patriarchalia habent litteram gamma 166. episcopale habet flumina et pocula ob certa mysteria *ibid.* color candidus et purpureus, angelorum imitamen et primum est sticharium inter sacra indumenta *ibid.*
- stipendiatorum Francorum caput est magnus contostaulus 33, 17. accipiunt rogas 260. 312.
- stolis amicti proceres ecclesiae in coronatione imp. 90, 1. et diaconi *ibid.* 17. 18.
- stratopedarcha magnus, offic. 9. palatin. 9, 6. magno logotheta posterior *ibid.* 17. 18. insignia 19, 6. ex officio annonam exercitui procurat 33, 2. hoc officio quondam donati Chunnus et Andronicus Palaecologus ab Ioanne Andronico 367 sq.
- stratopedarcha monocallorum, offic. 67 palat. 12, 5. habitus 26, 22. praeest illis, qui uno merent equo 42, 10.
- stratopedarcha murtatorum, offic. 65 palatin. 12, 3. vestitus 27, 3. curat murtatos 42, 16.
- stratopedarcha tzaconum, offic. 66 palatin. 12, 4. gestamina 27, 5. custodias in castris procurat 42, 18.
- stratopedarcha tzangratorum, offic. 68 palat. 12, 6. indumenta 27, 1. praeest suis arcitenentibus 42, 15.
- stuppa accensa imperat. coronato obicitur 369.
- subdiaconos 90 Iustinianus, Heraclius ad 70 permittit 112.
- sudarium Christi representat aperto capite sacrificans 169.
- suffragatione duplici, parva et magna, episcopi eliguntur, patriarcha una tantum, cum alteram renuntiatione imperatoris suppleat 104, 19—105, 2. 374.
- suggestor seu monitor patriarchae sacrificanti concionante assistens suggerit 143.
- sultan est Turcis dominus κατ' ἐξοχὴν 257.
- supergenuale, vestis episcoporum sacra, eius mysterium, minister 140.
- supplicationes variae 73, 16 sqq. 79, 21. in dominica orthodoxiae 345.
- surulistae a surullio instrumento dicti 288. in vigil. nativit. stant inter clerum et flammula 49, 4.
- Sycena seu Galata seu Pera, regio urbis tertia decima 122.
- s. Sylvestri corona sacerdotalis dicta est κακαλήθρα 170. eidem Constantinus magnus Romam tradidit 262.
- syncellus erat, qui patriarchae successurus fuit 376. erat dignitas politica a consortio eiusdem celsae dicta et absentibus collata 377. varii syncelli 376 sq. de orthographia 377. syncellos duos permittit Heraclius 112. 377.
- synodus septem oecumenicas futurus imperat. recipit 86, 22. synodus Trullana a trullo seu secretario palatii 242. synodus Chalcedonens. s. Pulcheriae et Marciano acclamatur 279.
- symmateina in pileis despotae 13, 8. sebastocratoris 15, 3. Caesaris *ibid.* 19. sunt dependentes a pileo funiculi, quasi reticula 222.
- tabernaculum est quod Graecis βήμα dicitur, locus altaris sanctorum 149. tabernaculum olim ingressus imperat. in vespere paschalis 76, 20. 21. et communicaturus in coronatione 96, 1. ad tabernaculum imperat. dictum cortis ministrant Cortinari 38, 1. 2.
- tabularium seu archivum 154.
- tabulatum erigitur in nocte nativit. cum ss. imaginibus 44, 3. et in triumpho b. Mariae virg. nicopoeae sub Ioann. Comneno 315.

- tabulatum seu anabathrum ascendit coronatus imp. 91, 10.
- tamparium seu penula coccinea despotae 13, 11. Sebastocratoris 15, 6. Ioannis et Manuelli Asaniorum concessione Cantacuzeni *ibid.* 8. de orthographia vocis 224.
- Tarasio patriarcha aditante sunt restitutae ss. imagines sub Constantino et Irene 346.
- Tarchaniota fit protevestiarius 8, 16. a Michaele Palaeologo praefectur aliis *ibid.* 21, 22.
- Taronites panhypersebasti dignitate ab Alexio Comneno primus honoratur 7, 16 *sqq.*
- tatas aulae, offic. 86 palatinum 10, 16. habitus 23, 20. nullius ministerii 89, 1. 195.
- tegumentum despotae seu pileus 13, 6. sellae tegumentum 14, 7. Sebastocratoris 15, 13.
- tentorium 14, 9. Graecis *τίτρα* et *τίβδα* 223.
- tetraditae haeretici magnum ieiunium ante *εργοφάγος* servabant 334.
- tetraphyllum vel erinoniam fert imperat. in vigil. nativit. 47, 15.
- tetrastylum vestibulum quattuor columnarum in palatio 15, 16. 18.
- thargum interpretatio, turgeman interpretis 270.
- thema est positio, casus, constellatio, legio, provincia, praefectura 247.
- Theoctistus praerat caniculis palatio sub Theophilo iconomacho 206.
- Theodorus Beza contra Saraviam haeticorum archiepiscopos perstringit 165.
- a. Theodorus martyr uterque cum s. Demetrio et s. Procopio representatus flammulo 284.
- Theodorus Metochita aerarii publici logotheta et prior magno stratego 9, 15 — 18.
- Theodorus patriarcha Hierosolymitanus Andream Cretensem ad sextam synodum mittit 321.
- Theophilus imp. iustitiae amans equum alienum repetenti mulieri statim restituit 30, 18. instituit equos vacuos ad manum ducti 29, 16. 80, 16. idem acerrimus iconoclasta 251. acerba violentaque morte abreptus 346.
- theori, custodes, ecclesiae ministri 162.
- thesaurarius idem qui sacellarius 125 *sq.*
- Thomites tricinium conflagravit 354.
- throni aurei excelsores solitis in anabathra ponuntur pro numero imp. 89, 12. in his coronati imp. sub liturgia consistunt 92, 21. in aliis sedent dominae 89, 17. thronus a Corippo descriptus 328.
- thure honoratur imp. ad vespas in s. Sophiae 76, 17. et feria quinta paschali in palatio a patriarcha visitatus 77, 10. et in coronatione etiam a secundario diaconorum 95, 4. 96, 6. itemque thymiamata loco rogae dabat patriarcha festo catecheseos 312. coronatus imp. communicaturus incensat patriarcham et sacram mensam 96, 2 — 5.
- tiara non utuntur Graeci episcopi praeter Alexandrinum 169. tiaram imperialem ante b. virg. imaginem humi positam tollens Cantacuzenus sibi imponit 329.
- tonsurae clericalis modus antiquus diversus a nostrate 170.
- torques fit ex auro ductae et tribus funiculis contexto 50, 17. exercituum duces ferebant torques 54, 10. his primum exuti ss. martyres 50, 15.
- traditiones apostolicas et divinas cum conciliis imp. creandus recipit 86, 21, 22.
- transfigurationis festo Graeci ieiunium praemittunt 296. imp. praecedit ad monasterium salvatoris 81, 15.
- triangula phelones forma Christum angularem lapidem significat 167.
- tribunorum flammula pone imp. et procerum flammula stant 48, 17.
- tricaballi eorumque praefectus stratego 42, 12.
- tricephalum, a tribus capitibus, exigua moneta loco rogae a patriarcha data 312.
- tricesimum b. virginis assumptae pio more agunt Germani 343.
- triciniales lecti decanici palatii, ubi in nativitate accubat imp. 301.
- tricinium repletur lauro a pueris honorariis in magno sabbato 73, 2

3. inibi renuntiantur despotaë, Caesares, patriarchae 100, 8. 101, 5. 6. ad eius fores ministrant Barangi 87, 6. ibi quinquies comedit imp. ministrantibus proceribus 64, 11.
- trifolii figuram habet vertex pilei primi secretarii 22, 19.
- ss. trinitas invocata ab apostolis pagnagiam sumentibus 299. et in renuntiatione patriarchae 331.
- trisagion canitur in lotione pedum 70, 15. in coronatione imp. 89, 22. ad id assurgunt imp. 93, 1.
- triumphali curru imago b. Mariae virg. nicepoeae vecta 315.
- tropaeuchia, imperatorium gestamen capitis 51, 1.
- troparia canuntur in nativ. 46, 1. in parasceve 72, 15. 16. in paschate 73, 18. integrum recitatur 327.
- trulla est concameratio seu fornix, inde pilei summitas dicta 342.
- trullae casu solem comminutam pari splendore non reparat Iustinus 361.
- Trullanus canon de monialibus ab egressu arcendis 119. 124.
- tabae imperatoriorum tubicium alio sono et modo 31, 19.
- tubicines stant inter flammula et clerum 49, 3.
- tulipant seu tubant phaeolio respondere videtur 240.
- tunicas rimatas procerum in processione ridet Luitprandus 334. tunica palmata a palmulis 223. coccinea tunica seu ruchtum despotaë 13, 9.
- tupha seu flammula, ornamenta equi despotaë 14, 6. in equorum antileis et postileis 227.
- Turcae docti ab imp. Graecis tractare patriarchas 372. eorum sultan Geanadium patriarcham renuntiat *ibid.* per eorum bassas delecti patriarchae 373.
- Turcico iugo pressi Graeci magnos adhuc crepant titulos 121. Turcicum phaeolium seu tegmen capitis 240. Turcicus trans, legatus sultani et vezirli 195.
- Tybi mensis Aegyptius respondens Ianuario 306.
- tympanistae equitante imperatore canunt mane, ut ne quis occurrat. *Cod. Curpalat. de Offic.*
- set ebrius 31, 20. 32, 8. in nativ. sub horis et liturgia stant inter flammula et clerum 49, 8.
- Tyrus dicta Sarra, unde Sarranum ostrum, et fors scaranicum, vestis procerum 229.
- Tzacones sunt ipsi Lacones ex Tzaconia seu Laconia, nec derivantur ab Hebraeo tzack contra Iunium 247. portant pilaticia, cappas et loricas leonibus insignes 37, 10. Tzaconum praefectus seu stratopedarcha, offic. 66 palat. 12, 4. eius vestitus 27, 5. praest custodiae in castris 42, 13.
- tzancas, sutor imp. ita dictus a tzangis seu calceis 31, 14. praecedit imp. ad monasteria ferens divellium seu geminum velum ibique expectat imp. cum lampade, quam eo praesente accendit et supra divellium ponit 82, 12.
- tzangia, calcei imp. aquillis et lapillis insignes, quos in processionibus induit 31, 10. item tzangae aut tzancae potius, barbarici calceamenti genus 252.
- tzangratorum stratopedarcha seu praefectus, offic. 68. palat. 12, 6. insignia 27, 1. praest suis, dictis a tzangra arcu 246. sagittarii sunt, non spatharii *ibid.*
- tzansius magnus, offic. 37 palat. 10, 17. eius habitus, fert siromasten 23, 22. 24, 1. subest magno primicerio et ordinat cum suis turmam imp. 39, 3. Turcis hodieque est commissarius, legatus 195.
- umbella seu pileus despotaë 13, 6. aliorumque procerum 13, 5 *sqq.*
- umbo magni domestici est aureus et clavatus 17, 8. praefert nomina gestantium 13, 7. 221.
- undulatum sticharium episcopi 166. undulata pallia 379.
- unonibus, margaritis auroque illitum scaranicum despotaë 14, 16. iisdem contextum imp. diadema 50, 9. et ramus aureus, quem imperatrix in coronatione tenet 91, 17. et stematogyrium creandi despotaë 100, 17.
- urceolus oenocheo oclusus servat benedictionem seu materiam sanctificationis, qua imp. oculi et frons inunguntur 73, 23.
- urea aurea reliquiae b. virg. a s.

- Pulcheria virgine imperatrice in Blachernis conditae sunt 341.
- vas mortuorum ossibus pulveribusque plenum coronato imp. cum stappa accensa obliquitur 368. 369.
- vas vinarium butta 245. vas aureum seu argenteum in mensa ab imp. datum magnus domesticus retinet 62, 17 — 20. vasa aurea, quibus ministratur imperatori in nativitate accubanti 301. vasa ecclesiae curat m. sceuophylax 130. eorum ornatus 161.
- vela et cancelli secludebant magistratus 134.
- velarii et cancellarii locum iudiciorum custodiebant 134.
- velothyra, velum iannae et velum loco ianuae 238.
- velum duplex semper imp. praefertur 39, 19. et ad monasteria a tzanga 82, 12. velum quo sancta teguntur 221.
- venatorum primus, offic. 41 palat. 10, 21. gestamina 24, 9. tenet stapedem imp. 39, 9. imp. vestes sanguine aspersas sibi vindicat *ibid.* 13. praestat venatoribus *ibid.* 11. venatores Pardorum equis palatium ingrediuntur 108, 11.
- Veneti divino nativitate. offic. intersunt 57, 7. oppugnandis conceduntur indutiae a Michaele Palaol. 75, 18 *sqq.* non praescribitur illis modus honorandi imp. *ibid.* 21. eorum legatus non venit ad osculum neque ad faustam apprecationem, sed tantum flectit genua 76, 1. 2. neque triremis imperatori acclamat *ibid.* dicuntur Franci cum Genuensibus *ibid.* 7.
- vesperas et liturgias audit in variis templis imp. 80, 11. 13.
- vestes patriarchales curat canstrisius et hieronmemon 137. eas mutat patriarcha feria quinta τῆς διακαινησίμου visens imp. 77, 6. iis mutandis adsunt canstrisius et hieronmemon 137. vestes sacrae patriarchae, episcopi, sacerdotis, diaconi, earumque forma, mysteria 140 *sqq.* in vigil. nativitate 44, 6. in festo exaltationis ss. crucis 65, 15 *sqq.* in quadragesima 66, 22 *sqq.* vestis patriarchae et imp. communis est mandyas 379. quem etiam aureum coronandus imp. su-
- per vestes consecratas benedictione episcoporum, scilicet saccum et diadema, induit 89, 6. vestes imp. in vigilia nativitate 50, 19 *sqq.* et ipsa nativitate 59, 7. in palmis 67, 16. feria quinta maguae hebdomadis 71, 8. parasceve 72, 18. paschate 73, 9. pentecoste 77, 20. in coronatione 89, 5. 6. renuntiatione patriarchae 103, 20. in luctu 69, 12. 106. et imperatricis viduae in coronatione 91, 18. vestes mutat imp. in nativitate 47, 13. 51, 20. per vestes, quae corpus contexerint, sanctificatione accipitur 365. vestes procerum 13, 5 *sqq.* in nativitate 47, 12. quaedam a Medis et Persis acceptae 54, 1 *sqq.* quoniam et quo habita praecentur accubanti imp. 55, 10 *sqq.* in circumstatione 59, 4 — 9. in palmis 67, 17. 18. vestes singulares Ioan. nepoti panhyperbato concessit Andronicus 177. et Cantacuzenus Asaniis 15, 7 — 9.
- vestiarium dictum allaximarium quasi mutatorium 253. 254. duo erant vestiaria *ibid.* 246. inibi calcei imp. servati et equituro allati 31, 9 *sqq.* vestiarium pro aerario sumptum, non tamen pro vestibulo contra Ianum 246.
- vestiarius, offic. 61 palat. 11, 20. insignia 26, 15. sequitur imperatorem triremem et praestat triremi, quae imperatoris vestiarius vehit 41, 22 *sqq.* vestiarii dignitas in ecclesia Romana 136.
- vestibulum quadratum seu tetrastylum 15, 16. 18. novi imp. donaria sparguntur in populum in vestibulis maguae ecclesiae 88, 11.
- vexilla seu flammula imperatoria et signa caelium imaginibus exornata 284, 48, 1 *sqq.* vexillum duplex semper imp. praefertur 39, 15 — 19. vexillum s. Dionysii summa pietate in expeditiones secum educebant Galliae reges 286.
- vigillae quattuor in palatio aguntur 73, 1. 320. vigiliis agunt etiam imp. filii cum iis, quos sub se habent 85, 5. 6. diurnas agunt levis armaturae milites 84, 7.
- virgo hodie contacion natalitium 57, 16. integrum ponitur 295.
- vitrum *διακρίλαστρον*, id est pellici-

- dum 19, 15. sub vitri specie stat imp. in searano logothetae aerrarii generalis 20, 18. magni primicerii 19, 15.
- voce sonora precatur imp. magno domestico multos annos 63, 14. voces *ἀγρῆ* et *ἀγρῶν* varie componuntur 165. voces peregrinae varie scribuntur 112.
- volucres deauratae in arbore itidem deaurata capillant 302.
- Zacones seu Tracones recentioribus Graecis sunt Lacones 247.
- zanchas seu zankas, sutor calceorum imperatoriorum 252. officium 82, 12.
- zona militaris diadema olim dicta 50, 18. zona et torque primo exuti ss. martyres *ibid.* 15. zonae illius admirandae pars vestesque deiparae cum fasciis sepulcralibus in Blachernis a s. Pulcheria depositae 341. zonae deiparae depositae memoria in Chalcoopractis agitur 344.

